

Зборник
ПРАВИЛА.

ЗБОРНИК ПРАВИЛА

СВЕТИХ АПОСТОЛА, ВАСИОНСКИХ И ПОМЈЕСНИХ
САБОРА И СВЕТИХ ОТАЦА,

КОЈА СУ ПРИМЉЕНА ПРАВОСЛАВНОМ ЦРКВОМ.

ПРЕВЕО СА ГРЧКОГА ПО НАЈНОВИЈЕМ АТИНСКОМ ИЗДАЊУ

Др. Никодим Милаш,
АРХИМАНДРИТ.

Друго поправљено и умножено издање.

У НОВОМ САДУ,
ШТАМПАРИЈА А. ПАЈЕВИЋА
1886.

Предговор

другоме издању.

Прошле године ја сам приредио и први пут напечатао на српском језику *Зборник правила, која су приложена православној цркви*.

Шта ме побудило на тај рад, ја сам казао у Предговору првог издању. Са њеком зебњом ја сам га се латно, бојећи се, да ми због разглашене немарности нашег опшњинства, не буде труд узалудан, те сам с тога и напечатао мој Зборник у односно малом броју примјерака. Али срећом је она моја зебња неоснована била, — и цијелу, коју сам имао пред очима, ја сам достигао, те сам данас у згодној прилици, да могу по други пут мој Зборник да издајем. Ово показује, колико је свеопћа свијест о потреби, да и код нас Срба буду на своме језику правила наше цркве, а уједно најсвечаније оповргава оно мишљење, да Срби мало маре за цркву своју.

Чим је мој Зборник изишао, он је поздрављен био са одушевљењем, како од стране нашег свештенства, тако исто и од православних свјетовњака, и нашли су га и једни и други приједним својих јавних похвала. Али што биљешким са особитим задовољством, то је, да је Преосвећеном Епископату српске цркве мој Зборник угодан био, о чему ми свједоче милостиве ријечи, којих су ме у приватним писмима поједини Г. Г. Епископи удостојили. Један ми је писао: „Прегледао сам ваш Зборник, и нашао сам, да је сваке хвале заслужан. Овим сте Зборником помогли много нашој матери цркви, која је занета у мраку невједје-нија била односно канона, који јој састављају основу... Топло сам препоручио свима мојим свештеницима, да Збор-

ник набаве и да га нето као Требник вагда при руци имају.“ Други опет пише: „Прочитао сам ваши Зборник, уверио сам се о дубоко научном труду с којим је написан, као и о његовој користи за свакога свештеника. Овом књигом не само . . . него је њоме обележена епоха у нашој спроманој књижевности црквеној. Из ових побуда ја сам званично наредно овд. Конзисторији, да је препоручи свима свештеницима и набави за све цркве . . . епархије. И тако молим вас управите одмах на Конзисторију 200 комада истих књига.“ Трећи опет: „Са особитом захвалношћу и са задовољством примио сам „Зборник правила“ . . . Оно је испунило велику празнину у нашој црквеној књижевности, и колико сам га на први ма' прегледати могао, надам се, да ћу се и сам њиме врло позновати моћи . . . Ви ћете тога ради то своје . . . дјело подести архијерејском Синоду наше српске Патриаршије, и ја ћу тамо врло радо приложити свој глас, да одобрење свега Епископата получим.“ — Не привођим ниша других Г. Г. Епископа, нити окружнице Епископских и Архијепископских Конзисторија у погледу мога Зборника, — привео сам само онолико, да засвједочим угодан за мене чин, да је Преосвећени Епископат српске цркве у свима крајевима одобрио ми мисао о издању на српском језику каноничкога Зборника.

Али уз похвале труду, пријатељи цркве учинили су ми и своје опаске у погледу недостатака онога издања Зборника. А то сам ја и молио у Приступу првome издању, — и зато им срдачна моја хвала. Приређујући сада ово друго издање, ја сам се осврнуо на све те пријатељске опаске, и према истима поправио сам у границама могућности све недостатке првог издања, како са унутрашње, тако и са изванешке стране Зборника.

Са унутрашње стране, ја сам одостовјерио још један пут пријевод свакога правила са оригиналом и гледао сам, да тачније у пријеводу изразим мисао оригинала.

Са изванешке пак стране, да би лакше било дотично правило наћи, ја сам на врху свакога листа ставио наслов правила према извору њиховом; ради нетога разлога ставио сам и Садријај Зборника на крају, а не у средини књиге, као прије. Опажено ми је било, да у руским богословским књигама, којима се многи код нас служе, правила

се цитирају по руској „Книга Правилъ“, и да нумерација правила ове књиге не подударе се са нумерацијом у моме Зборнику, те да је тешко у таким приликама послужити се мојим Зборником. Ово главним начином бива код правила Картагенскога сабора; па да и томе доскочим, ја сам уз број свакога Картагенскога правила ставио у заградн број, под којим се односно правило налази у „Книга Правилъ“. За остала правила ово ми се учинило сувишним, пошто је у Приступу на дотичним мјестима казано, каква је разлика у нумерацији између мога Зборника и оног рускога, па и других Зборника, који данас још официјални значај имају у појединим автокефалним православним црквама.

Односно језика, гледао сам, да ми буде чим чистији и ближи народноме језику; премда у оваким радњама тешко је служити се строго народним језиком, — или бар мени је то тешко. За остало у погледу језика, нека важи оно, што сам казао у Предговору првоме издању и у закључку Приступа.

У азбучном и аналитичком Прегледу изоставио сам из првога издања, што ми је изгледало излишним, или што нема значаја са каноничке стране; али зато сам допунио остале наслове и додао нека разјашњења, која сам нашао да су нужна.

Кад сам припређивао прво издање, ја пијесам распознавао свима оним податцима, који су ми требали, да потпуније кажем о њеким изворима и њеким каноничким зборницима. Послије онога доба, ја сам добио њеколико нових података, тако да сам у овоме издању у Приступу могао са већом поузданостију и о изворима и о зборницима говорити. Ово главним начином важи за румуњски канонички Зборник и за нашу Крмчију.

Према практичкој цијели овога Зборника, а да омогућим свакога да састави тачни појам о томе, што све он садржи и о чему уопће правила говоре, ја сам у овоме издању у почетку Зборника пред текстом самих правила привео у српскоме пријеводу по истоме грчкоме издању, с кога сам сама правила превео, *Номоканон у XIV наслова*, познати под именом Номоканона патријарха Фотија. Азбучним прегледом олакшано је свакоме да нађе правила, која му у даној прилици требају; овим је Номоканоном пружена могућност дотичнима, да и својом иницијативом по-

крећу каноничка питања. И други ме разлог на ово по-
будно. Ја кажем у Приступу, да су сва правила право-
славне цркве скупљена била у један канонички кодекс
883. године, и да је тај кодекс за тијем одобрен био за
свеопћу употребу у цркви на Цариградском сабору 920.
године. Тај кодекс наиме и јест овај Номоканон у XIV
наслова, који као такав, уз приложени му Зборник са тек-
стом самих правила, представља темељни наш Corpus juris
canonici. Са свијем је према томе разложено било, да ста-
вим овај Номоканон на прво мјесто у моме Зборнику.
Овом сам допуном још приближио мој Зборник типу старо-
српских каноничких зборника, такозваних Крмчија, које у
каноничкоме своме дијелу садрже највише споменути Номо-
канон, па за тијем редом текст правила.

Завршујући, света ме дужност позива, да изразим
овдје дубоку захвалност Преосвештеним Г. Г. Епископима
српске цркве, који су или лично или путем својих Конси-
сторија имали милост препоручити мој Зборник подручноме
свештенству и црквеним општинама.

Задар, Септембра 1885.

Преводилац.

Из предговора

првоме издању.

„Прилике су такове до сада биле код нас Срба, да се готово са свијем нијесу познавала правила наше православне Цркве. . . Ријетка је *Крмчија*; па ако је ко и има, слабо се може њом хаснити, јер је и језик мало појмљив, и сами текст правила скраћен је до највише мјере. Треба добро, врло добро познавати црквено право, да се може човјек Крмчијом при згоди користити. И бива, да кад се какво кононичко питање код нас истакне, који познаје крмчију, приведе какав канон, позове се на њу, и свијет, који није посвећен у каноне, остане затворених уста, и представља му се у свему томе највећа тајанственост.

„Међу тијем, светиња наших правила, узвишеност христјанских мисли, којих су она тумачем, дух љубави, мира и реда, којим су она проникнута, не допушта никакве тајанствености. Правила су издава, да се ред у цркви уздржи и да живот цркве ступа опим путем, који јој је божанственим Основачем њезиним нацртао; а пошто је сваки члан цркве познат, да собом допринаша, да се ред у њој чува, то и правила црквена морају бити позната свакоме, који цркви припада, био он свештеник, био прости вјерни. И само ће онда црква цвјетати, само ће онда управно својој цијели ступати, кад правила њезина свакоме буду позната и кад, познавајући их, сваки буде знао, како мора поступати.

„Проникнут свијешћу о томе, ја сам предузео овај пријевод на српски језик правила наше православне цркве.

„Јесам ли намјеру своју постигао, то јест, јесам ли представио на такав начин на српскоме језику свачега правила, да га сваки може разумјети, није моје да пресудим. То ће казати они, који познају наше црквено право, и који су кадри упоредити мој пријевод са оригиналом, с кога сам преводио. За основу свога пријевода ја сам узео најкритичније грчко издање, које је до данас постојало, и које је свеопће одобрено, наше Зборник, који је издан у Атини (1852—1859) предједником Арсонага *Γ. Α. Ραλλι* и професором *Μ. Πομπι*, под насловом: *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἐκθῶν κανόνων τῶν τε ἐκκλησιαστικῶν καὶ πατριστικῶν Ἀποστόλων, καὶ τῶν ἐκθῶν οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν Συόδων, καὶ τῶν κατὰ μέρος ἐκθῶν Πατέρων*. А упоређивао сам, при превађању, многа друга издања на различитим језицима: грчком, латинском, славенском, пак и њемачком. Која сам поименице издања упоређивао, ја ћу на своме мјесту споменути. Старао сам се, да се чим више држим оригинала, макар ми када и пострадала лијепота језика. Очитујем, да се не осјећам особито јаким у познавању народнога нашега језика; пак с обзиром на оно моје очитовање, а уједно с обзиром на то, колико сам вјерно предао у једном или другом правилу главну мисао правила, ја молим свакога зналаца, да ме не поштеди својом критиком, јер ће тиме и мени помоћи, ако ми Бог даде, да друго издање овога Зборника будем могао приређивати, а помоћи ће, што је главно, самој цркви, која мора да има чисто и јасно изложена своја правила. Ја ћу сретан бити, ако дочекам, да се односно мог издања правила, понове оне ријечи, што се читају у закључку најстаријих српско-словенских Крмчија о црвеним правилима: *Президиоше на свѣтъ словѣнскскаго языка вогодѣху новенъныи сие книги нарицаемые Помоканонъ. Помрачени во вѣху прѣжде сего овакоумъ моудрости и словѣнскскаго языка. нинѣ же свѣтастаише, рекше истаккоуаиши вѣше, и благодатию вожисю ясно сияють, не вѣдѣиши тѣмъ отъ гонѣице, и вѣсе просвѣтающе свѣтомъ разумныи и отъ грѣхъ избавляюще*.

„У приступу овоме Зборнику ја сам настојао, да чим потпуније представим све изворе опћецрквенога права. Ради тога послужио сам се резултатима најновијих научних истраживања, колико источних, толико и западних учењака, упоредивши их са старијима, које ми је могуће били про-

учити. Иако може бити, да сам изоставио можда најбољу какву радњу, која је мени непозната, и по којој би можда друштини суд саставио био о једном или другоме извору. Благодаран ћу бити свакоме, који ме на то било приватно, било кроз штампу упозори; али у грѣх, молим га, да ми то не учине, сјетивши се, да ја радим у Задру, који није никакав научни центар, и да ми никаква стручна библиотека на расположивости не стоји. Оно што имам и на основу чега сам радио, то је све моја приватна својина, коју да стечем нијесам запета пожално никакве материјалне жртве.

„О свима каноничким Зборницима, кад би хтио говорити у приступу овоме Зборању, учинило ми се, да би то одвећ мјеста запремило. Посебну расправу ја сам о томе већ зготовио. Овдје сам се зауставио само на оне Зборнике, који данас више или мање официјални значај имају у појединим областима, гдје се православна вјера исповједа. Ти Зборници слиједећи су :

- а. Кормчая книга,
- б. Книга Правилъ,
- в. *Πηδέλιον*, и
- г. *Дѣрзптарѣ* лѣтій.

У разбиралу каноничких извора ја сам показао са могућом тачношћу, гдје се које правило, под којим бројем и да ли се оно налази у свакоме од споменутих Зборника.

„При састављању Азбучнога Прегледа правила по предметима, о којима она говоре, старао сам се, да ми чим потпунији тај преглед буде. И ради тога упоредио сам, осим сличних прегледа, што се налазе у три прва споменута Зборника, још и Азбучну Синтагму Властарову у ономо пезинио дијелу, гдје се односна правила приводе. Има неких опетовања у овоме моме прегледу, али су она неизбјежна била ради цупоке, коју сам морао пред очима имати при свакој ријечи.

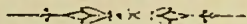
„И послеје ових неопходних претходних опазака, ја предајем овај свој труд јавности. Нека он послужи на корист свете православне Цркве, и нека потпомогне, да се достигне она цијел, која је мени пред очима била, кад сам га се латио.

„Још једну нужну ријеч.

„Мисао о издању овога каноничнога Зборника моја је особна мисао, и само је издање припређено од мене особно, по ономе разумјевању правила наше цркве, којим ја сам располажем. Према томе, ово је са свијем *приватно* издање. Међу тим, по предмету своме, а исто и по цијели, ради које сам га ја предузео, Зборник би овај морао бити званичним, и дошљедно *официјелни*. А таковим он може постати *само* тада, кад га надлежна власт *прегледа*, и *својим* га *одобрењем потврди*. Ја предлажем зато у пуној смјерности ово моје издање *Преосвештеном Епископату српске Цркве*, као *надлежној власти*, са покорном молбом, да *Он* по *просвјешћеној Својој мудрости* *просуди о нештоме и удостоји га Свога одобрења*.

„Законодавном влашћу црквеном непосредно, риједак је Зборник правила издан био. И сами основни канонички Зборник наше цркве, који је имао служити нормом за све потоње вјекове, издан је био у данашњем своме сјетаву 883. године са приватним карактером, и тек после је он је саборно одобрен био и проглашен *опћеобвезним* за сву цркву. На овај примјер између многих, ја сам слободан упозорити Преосвештени наш Епископат, и неовити *исказану молбу*.“

Задар, Јунија 1884.

ПРИСТУП.

На српскоме језику није било до данас Зборника правила православне цркве, која састављају основу опћега црквенога права. Позната је била, и то тек појединима, такозвана *Кормичая книга*, и по њој се уопће упорављало у питањима црквенога живота. Данас ми сво издајемо Зборник, који је приређен по Зборнику, примљеном у свој православној цркви, а који међу тијем како са извањске, тако и са унутрашње стране у свему је различит од Кормичје. Петиче се са свијем природно питање, шта све овај Зборник садржи, и зашто баш толико садржи, а не више или мање, и даље, у каквом он односају према Кормичји стоји?

Да у колико је могуће потпунији одговор дадемо на та питања ми ћемо казати: 1. о изворима који наш Зборник састављају и о томе, кад је он данашњи свој облик добио; 2. о основном каноничком Зборнику свеопће цркве и о каноничким Зборницима, који данас у појединим областима православне цркве званични значај имају, и 3. о томе, како је приређено са унутрашње и извањске стране издање овога Зборника.

I.

Канонички кодексе, који је примљен свом православном црквом састављају: а. Правила светих Апостола, б. Правила васнонских сабора, в. Правила извјесних помјесних сабора и г. Правила њеких светих Отаца.

Прије него што приступимо посебноме разбору сваког појединога извора, који саставља опћецрквени канонички кодексе, да видимо шта је правило по себи, и какав је односни значај између самих правила, према извору, из кога потичу.

Грчки правило се називље: *закѡн*. „Ријеч *закѡн*,” каже Зонара у тумачењу Посланице Атанасије великог о празницима, „означава дрвено оруђе, којим се занатлије служе при глађењу

дрвета или камена : они положе овај *kanon* на дотични предмет, који обрађују, нап. помоћу истога уравнију што је некривљено и што је удубљено или ненуничено на предмету, и таким начином дају предмету правилни облик“¹⁾ Овај израз примјењен у цркви, на црквено-правном језику означава сваку наредбу, која је од надлежне власти издана, да се унораве црквени послови на начин, да ништа неуређенога у црквеном животу не буде, него да све у њој правилим путем тече. Од најпрвих вјекова историје хригјанства код славенских народа, ријеч „*закѡнъ*“ преведена је као „правило,“ и тако се она употребљује и до данас.

Да се дотична наредба надлежне у цркви власти може назвати правилом, и да као таква потпуну ваљаност има за сву цркву, она мора носити на себи печат савршенства и свеопћности, то јест, она мора бити изразом једне петине, која се на св. Писму или Предању оснива, и то јој мора сва црква да призна. Ако не носи на себе ове двије црте једна црквена наредба, она не може носити назива *правила*. Овим се цртама на првоме мјесту одликују изијесене наредбе светих Апостола, за тијем наредбе васнонских и п неких помјесних Сабора, и најпослије наредбе појединих светих Отаца, другим ријечима, оне наредбе, које састављају онћецрквени канонички кодексе и које се у нашем Зборнику садрже, и као такове, оне се у строгоме смислу правилима и називљу.

Правила ова имају обвезну снагу за свакога, који припада цркви. Мисао о тој обвезности изражена је у 2. правилу Трулекога сабора и 1. правилу VII васнонскога сабора. Трулеки сабор, пошто је редом пребројао, каква је и колико је правила сабора и отаца морала црква у оно доба да признаје, као канонички кодексе својих закона, и пошто је еза својим авторитетом утврдио, завршује своје 2. правило на слиједећи начин : „Нико не мора гореспоменута правила мијењати или укидати, или озем изложених правила, примати друга која су под лажним насловима измишљена од неких, који су истином хтјели да тргују. Ако се освједочи, да је ко покушао новим замјенити или уништити које од горенаведених правила, такав ће подлећи синтимији, коју наређује оно правило, противу кога се огријешно, и кроз исто изијечниће се од онога, у што је сагријешно.“ Оци VII васнонскога сабора, односећи се на избројана Трулеким сабором правила, и потврђујући односна правила,

1) *Σύνταγμα τῶν θεῶν καὶ ἱερῶν κανόνων ... ὑπο Γ. Α. Ράλλη καὶ Μ. Πότλη. Ἀθήναις. 1852—1859. Τόμ IV. σελ. 18.* — Ово издање, на које ћемо се зн често познати, ради приштеде мјеста означавамо са „Σ.“

koja su poslije izdana bila, u svome 1. pravilu kazu: „Mi rado-
sno primamo i u svojoj cjelini i kao ispomichno potvrđujemo ono,
што ustanovljuju ona božanstvena pravila, koja su izdana od sve-
tih trubla Dуха, vелеславних Апостола, за тијем од шест светих
сабора васнонеких и од оних, који су се помјесно сакупили ради
издавања таквих усанова, и најпослије од светих Отаца наших.
Јер сви они, просвјетлени јединим и истим Духом, установише што
је корисно било.“ Јасне су ријечи ових сабора. Нико не смеје по-
вријеђивати онћекутврђени црквени канон, нићи по својој вољи уки-
дати једно правило и замјењивати га другим, него сва правила
морају обвезана бити за свакога.

Овим у осталом не ограничава се црквена власт у својој даљој
законодавној дјелатности, нићи се овим искључује могућност, да
према особитим својим условима једна помјесна црква може имати
и своје посебне законе. У чланку „О законодавству у православној
цркви“ у нашем издању *Правила с тумачењима*, ми смо показали,
какво је пространство законодавне власти у цркви и каква је
односна важност појединих правила према разлици, која постоји
између њих по поријеклу, по особама, које су њима везане и по
времену ваљаности њихове ¹⁾. Законодавна власт цркве свагда је
имала, исто као што ће свагда и имати право, да према приликама
укида старе или издаје нове наредбе, остајући наравно вјерна
темељним начелима, израженима у онћекрквеноме канону. Исто као
што су у стара времена једини сабори укидали, или други облик
давали појединим наредбама пређашњих сабора, тако исто и данас,
нови сабор, кад би се састао, имао би исто право. Наредба дакле
2. правила Трулскога сабора не ограничава закониту законодавну
власт у цркви, да се не смеје никакво правило мијењати, него оно
забрањује, да се правила онћек мијењају у сушности њиховој, пра-
тивно онћим законима и духу православне цркве, а угађајући
страстима људи. Она наредба само ограничава самовољу појединих,
ма на каквом се јерархичком ступњу они налазили, она ограничава
и сваку помјесну цркву, да противно духу онћек црквенога права,
мијења које правило, примљено васнонеком црквом; али она никакво
не ограничава надлежну власт, власт једнаку оној власти, која је
ту наредбу надала, дакле васнонеки сабор, да, с обзиром на нове
потребе црквене, чувајући онћи дух правних наредба у цркви,
ново правило изда, или даде други облик пређашњем једном правилу.
Петине вјере и морала једине су, које се не могу никада мијењати,
и увјек исте морају остајати. Али правила извањскога живота

¹⁾ Панчево, 1880. стр. 1—25.

црквенога могу се мијењати и мијењала су се са самим животом цркве. Дух свети, који је надахњивао Оце, кад су издавали, с обзиром на потребе у цркви у једноме вијеку, своја правила, тај исти Дух није престајао, нити ће престати надахњивати Оце, кад се они у другоме вијеку у Његово име саберу, да према новим потребама цркве пређањима правила промјену, или нова издаду. Али, док се не истакне једно законодавно тијело са онаком надлежношћу, какву је имао Трудски или други васпонеки сабор у погледу издавања правила, дотле свако правило, које саставља данас ошћи канонички кодекси, у савезу са другим односним правилима истог кодекса, безусловно је ваљано и строго обавезно за свакога, који хоће да припада цркви.

Проглашујући на такав начин опћеобавезност свакога утврђенога и примљенога васпонеком црквом правила за све чланове цркве, исти Трудски сабор у своме 39. правилу доунио је једнопомјесним црквама, да могу чувати и сплиједити свака својим мјесним обичајима. Свака помјесна црква према условима, у којима се она налази, може имати, осим ошћих правила, и своје посебно црквено право, по коме упоравља својим извањским животом. Само што ово посебно право мора бити сугласно у својој основи са ошћим, темељним правилима цркве, мора бити проширено духом ошћег права и мора тежити у својој осебности к оној цијели, којој тежи ошће право црквено. При томе, у посебноме извањском животу свака помјесна црква мора се руководити на првоме мјесту правилима опћеобавезним за све, и тек у другоме реду својим помјесним установама. Ове пошљедње она може сама мијењати према приликама, које изнова наступе, док тим темељна правила она мора безувјетно и свето чувати. Самовољно одступање једне помјесне цркве и од једнога правила, опћепризнанога и примљенога васпонеком црквом, ставља дотичну цркву у положај расколничке задруге, и она престаје састављати са собом дно једине Христове цркве.

Опћеобавезну дакле силу имају за свакога члана цркве сва без разлике правила, која ошћи канонички кодекси састављају. Такав значај њихов није условљен извором, из кога она потичу, него тиме, што су она примљена и утврђена гласом васпонеке цркве. Према томе, једнаку важност има свако правило, које је у тај кодекс ушло, независно од тога, да ли је то правило издано сабором васпонеким, или сабором помјесним, или од једног или од другог Оца. Темелј, на коме се она сва оснивају и првонизвор, из кога потичу, то је св. Писмо и Предање. Исус Христос, оснивајући Своју цркву, није јој предао један готови Зборник закона, по којима би

она имала упорављати својим животом. Али Он јој је предначртао цијел, којој мора тежити, оупномоћио је, да употребује установљена ерества, којима ће тај цијел достигнути и показао је правац, којим она мора ступати у своје дјеловању. Његове заповједи, које нам је Евангелије сачувало, састављају она начела, на основу којих црква руковођена Духом светим, почела је себе уређивати и дјеловати у свијету. По тим Евангелиским начелима управљали су се главним начином Апостоли, сједињујући у једну опћину све оне, који су у Христа вјеровали, и давајући тој опћини напутке, како се мора у унутрашњем и извањском своме животу управљати. Св. Писмо и Предање састављају таким начином темељ, на коме се у течају времена подигла законска зграда цркве.

Првим живим тумачем св. Писма и апостолскога Предања у цркви били су сабори. Сабора је много у првим вјековима држано било по различним питањима, која су се у цркви истицала, на примјер, сабори поводом Монтавизма између 160. и 180. године, сабори у погледу светковања Пасхе у Палестини, Риму, Понту, Галији, Мезопотамији и Ефесу, сабори Антиохијски поводом Павла Самосатскога, познатог антитринитарца, сабори о прекрштавању јеретика и т. д.; али већи дио ових сабора и закључака њихових имали су значај помјесни за једну или другу црквену област. Између свију истичу се по значају своје сабори васионски и десет помјесних, којих закључци имали су свеопћи значај за цркву, и наредбе њихове примљене су биле и одобрене за свеопћу управу васионском црквом.

Осим ових саборских наредаба, црква прима за свеопћу управу своју још и правила тринаест Отаца. Као што су тумачи темељних правних начела св. Писма и Предања били сабори, тако исто тумачима саборских устанаова били су поједини Оци. Саборска правила састављала су опће наредбе, које су имали приложити у посебним случајевима и према даним приликама пастири једне или друге помјесне цркве по својој особној увиђавности и под особну своју одговорност. Ово прилагање у дјело саборских наредаба од стране појединих пастира често је постајало јавним у окружним њиховим посланицама к пастви својој, у каноничким посланицама једнога пастира к другому, у каноничким одговорима њиховим на стављена им питања и т. д. Дубоко каноничко знање појединих између тих пастира заслужио им је свеопће уважање у цркви, и из њихових посланица или других списа узимана су била односна мјеста, која су собом представљала узвињена правила пастирске управе, и као таква била су примљена и одобрена за сву цркву и заједно са првим саставише опћецрквени канонички кодекси.

Поименце овај кодексе састављују :

I. Правила святих Апостола.

II. Правила васионских сабора :

1. Никејскога првога, 325. год.
2. Цариградскога првога, 381. год.
3. Ефескога, 431. год.,
4. Халкидонскога, 451. год.,
5. Трулскога, 691—692. год. и
6. Никејскога другога, 787. год.

III. Правила помјесних сабора :

1. Анкирскога, 314. год.,
2. Неокесаријскога, после 315. год.
3. Гангрскога, около 340. год.,
4. Антиохијскога, 341. год.,
5. Лаодикијскога, 343. год.,
6. Сардикијскога, 344. год.,
6. Цариградскога, 394. год.,
8. Картагенскога, 419. год.,
9. Цариградскога, 861. год. и
10. Цариградскога, 879. год.

IV. Правила св. Отаца :

1. Дионисија Александријскога, † 264. год.,
2. Григорија Неокесаријскога, † 270. год.
3. Петра Александријскога, † 311. год.,
4. Атанасија великога, † 373. год.,
5. Василија великога, † 379. год.
6. Тимотија Александријскога, † 385. год.
7. Григорија богослова, † 390. год.,
8. Амфилохија Иконијскога, † 395. год.
9. Григорија Нискога † 395. год.,
10. Теофила Александријскога, † 412. год.
11. Кирила Александријскога, † 444. год.
12. Генадија Цариградскога, † 471. год.
13. Тарасија Цариградскога, † 806. год.

Таким начином, правила светих Апостола, за тијем правила шест васионских и десет помјесних сабора, и најпослије правила тринаест Отаца састављају опћецрквени канонички кодексе.

Овакав је сусстав добио наш кодексе 883. године, наиме тада, кад је приређен био познати Помоканон у четринаест наслова, о коме ћемо даље говорити. Утврђење његово и проглашење опћеобве-

зности његове за васпомену цркву сјиједило је 920. године, на такозваном *Сабору сјединења*. На сабору су овоме представљена била сва четири источна патријархата. Поводом сабору било је питање о законитости четвртога брака. Закључак сабора по томе питању познат је под именом *Τόμος τῆς ἐνώσεως*, и саставља 54. главу наше Крмчије. Разабрана су била на сабору и сва правила, која су до тога доба издана била и свеопћи значај за цркву имала, те опћим гласом свију Отаца утирђена, као обвезна за сву цркву. Односни закључак саставља 7. правило сабора и гласи: *Τοις ἐν καταστροφῇσι τιθεμένοις τοὺς ἱεροὺς καὶ θεῖους κανόνας τῶν μακαρίων Πατέρων ἡμῶν, οἱ καὶ τὴν ἀγίαν Ἐκκλησίαν ὑπερείδοντι καὶ ὅλην τὴν χριστιανικὴν πολιτείαν κοσμοῦντες πρὸς θεῖαν ὁδηγοῦσιν εὐλόγειαν, ἀνάθεμα.*¹⁾ Тим је начинном добио званични печат опће-црквених каноничких кодексе, који је унапријед за сву цркву морао правоваљаним бити, и који је данас обвезан за свакога, који цркви припада. Важан је овај сабор још и у томе погледу, што је закључке његове мало времена послвије и Римски патријархат примио и дошљедно признао ваљаност закључка о овом опће-црквеном каноничком кодексу и за западну цркву.)

Послије ових опћих претходних оназака, ми ћемо сада разабрати редом изворе, из којих су поцрпљена правила, која наш Зборник састављају, и најприје

О правилима светих Апостола.²⁾

Наслов овај по себи казује, да су то правила, која су св. Апостоли, заједно скупљени, морали издати и намјенити цркви за њезино управљање. Оваково мишљење о поријеклу ових правила утирђено је било особито на западу, и важило је за пуних петнаест

¹⁾ Σ. V, 10.

²⁾ Види Herg enröther, Photius Patriarch von Ceph. (Rezensb. 1867.) III, 693.

³⁾ Види чланак „О правилима св. Апостола“ у моме издању Правила с тумачењима. Споменику још главице, што нама упоредити у погледу петих правила: Чланке — у издању Правила сѣ толкованія ми. Москва, 1876. I, 5—12; Христ. Чтеніе. 1841. III, 455; Чтенія въ О. Л. Д. Просвѣщенія. 1882. II, 141; Правосл. Обзорѣніе, 1862. I, 416 и сл. — Дале: Архим. Иоанна Оиѣтъ курса церк. Законоудѣнія. Петрогр. 1854. I, 122—136. — Архим. Филарета, Начертаніе церкви. библ. исторія. Москва, 1844. стр. 578 и сл. — К. А. Неводимъ, Полное Собраніе сочиненій. Петроград. 1859. VI, 395. — П. К. Соколовъ, Церковное право, стр. 94—118. — *Πηδάλιον. Ἐκ Ζαζέρθου*, 1864 Σελ. α'—αβ'. — G. Beveregii, Pandectae canonum. Oxonii. 1672. Tom II. Annotationes, pag. 1—8. — P. de Marca, De concordia sacerdot. et imp. Paris; 1704. Lib. III Cap. II. — Z. B. Van Espen, Commentarius in canones. Coloniae, 1755. pag. 39—47. — P. et H. Ballerini, De antiquis collect. canonum, (in A. Gallandii

вијекова. Kad су Магдебуршки центуријатори исказали своју сумњу о Апостолском њиховом происхођењу, настао се противу њих један између гласовитих у оно доба научњака (Turrianus), доказујући, да су ова правила ипсмено издана непосредно од Апостола, и то на једноме сабору њиховоме у Јерусалиму, 45. године од рођења Христовог. Ова је мисао заштитена била од многих других учењака XVI вијека. Од тога доба почело се научно истраживање о томе, да ли су заиста Апостоли ипсмено изложили ова правила, или су она можда другим којим путем ушла у црквену практику. Обраћена је била пажња на последице (85.) Апостолског правила, у коме се говори о шесцу такозваних „Апостолских Установа“, које на крају садрже наша правила, за тиме на садржину уопће самих правила и на цијел, ради које су она могла бити издана. Многа и потпуно добросамјесена истраживања показала су, да је немогућно наћи тачних података о времену, кад се управо Зборник Апостолских правила појавио, даље, да није могућно, с обзиром на питања, о којима ова правила говоре, усвојити мисао, да су она непосредно од самих Апостола потекла и најпослије, да нема никаквог изричнога спомена о њима до првог Никејског сабора. Резултатом тих истраживања било је ошчеутврђено данас мишљење, да ова правила *нијесу* непосредно од св. Апостола ипсмено издана била, него да су она потекла од Апостолског предања, да су се чувала по уменоме предању код пријемника Апостолских, и да су према напакнутим потребама црквенима сакупљена била у добу прије Никејског, I. васионског сабора од непознатог благочастивог чођека, који је назвао ова правила Апостолским, да тиме покаже, да она од самих Апостола по предању потичу. Са овим правилима нешто је, што и у погледу такозваног Апостолског символа. Нијесу Апостоли символ онај саставили и цркви га ипсмено предали, него је он на основу Апостолског предања послјије Апостола састављен био и предан цркви са именом Апостолским, да се прави извор његов покаже.

А да су правила ова тачни израз онога, што су Апостоли

De vetustis canon. collectionibus. Venetiis, 1718.) pag. 97 sq. — Spittler, Geschichte des kan. Rechts Halle, 1678. pag. 66 sq. — Krabbe, Ueber den Ursprung und Inhalt der Apost. Constitutionen. Hamburg, 1829. — J. S. Drey, Neue Untersuchungen über die Constitutionen und Kanones der Apostel. Tübingen, 1832. — J. W. Bickell, Geschichte des Kirchenrechts. Gießen, 1843, I, 171 ff. — J. A. B. Morenail, Histoire du droit byzantin. Paris, 1843, I, 168. — C. C. J. Bunsen, Hippolytus und seine Zeit. Leipzig, 1852—3. I, 414. 509 II, 61. 100. 246. — F. Maassen, Geschichte der Quellen und der Literatur des can. Rechts. Gratz, 1870. I. 408. — J. B. Pitra, Juris eccles. graecorum Historia et Monumenta. Romae, 1864. Tom I. Prolegom. XXVIII sq. 1 sq. — C. J. Hefele, Conciliengeschichte. II. Auflage. Freiburg, 1873. I, 793 ff

учили и што су они умено својим првим пријемницима предали, доказом служи потпуна сугласност њихова у темељним својим мишљима са оном науком, која се у каноничним књигама св. Писма садржи; служи доказом даље то, што она у пуној строгасти одговарају оној црквеној праксици, какву нам представљају списи Апостоликих ученика и њихових најближих пријемника, и најпослије, што је њима признан Апостолики авторитет од стране сабора и Отаца првих вјекова цркве. Као такова, ова правила, ако и нијесу писмено издана била од самих Апостола, она ипак заслужују име њихово и оно уважење, које им васионска црква признаје.

У најстаријим каноничким Зборницима ми налазимо правила Апостолика на првоме мјесту. Разлика је само у броју. Источна црква од самога почетка пак до данас прима и признаје 85 правила Апостоликих; у древним западним Зборницима налазимо их само 50. Између другог, ова разлика може бити зависн од разлике каноничких Зборника, који су у првим вјековима цркве били.¹⁾ На Трулекоме сабору 2. правилу она су била (бројем 85) свечано утврђена и примљена упоредо са правилима сабора и Отаца, и од тога доба она се приводе на првоме мјесту у свима каноничким Зборницима источне цркве. У Грцијановом Декрету (с. 7. D. 16, а упоредн с. 5. D. 16.) приведено је 2. правило Трулекога сабора, и у њему енеменуто 85 правила св. Апостола.

У *Крмцији* (прва глава), у *Книга Правилъ* и у *Παράβολοι* једнак је број Апостоликих правила; ред је само према нашем издању друкчији у 64. 65. и 66. правилу: наиме, наше 64. одговара у споменутих Зборницима 65, 65. одговара 66, а 66. одговара 64, даље се правила подударају. У *Indreptarea legji* сведена су на 83 правила.

Са именом св. Апостола има још неколико правила у нашој *Крмцији*, која састављају у њој 2 3. и 4. главу; наиме 17 правила Апостола Павла (гл. 2.) 17 правила Петра и Павла (гл. 3.) и 2 правила „вѣхъ святыхъ Апостолъ купно“ (гл. 4.) Ова су правила извађена из VIII књиге такозованих *Апостоликихъ Уставова* (*Διατάξεις τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποτάξεων*), и уведена су у онај Синодиси, на који је своја тумачења Аристин написао, и који је, као што ћемо даље видјети, послужно основом за нашу *Крмцију*, исто као и за *Indreptarea legji*; премда у овоме послидњем Зборнику ових правила

¹⁾ Паризки архиепископ P. de Mairea (Op. cit. III. cap. II. n. 7) каже, да је Дионисије мали, који је при увозио запад са Апостоликим правилима, морао уишјети у свој Зборник само 50 правила, а изоставити послидњих 35 с тога, што су она установљавала нешто, што није било сугласно са обичајима западне цркве, и што би особито 66. правило било *ingratas Romanis auribus*.

нема¹⁾. Правила ова нијесеу обвезна, јер је Трулеки сабор својим 2. правилом лично сваке јуридикчке важности сами извор, из кога су она узета. *Зонара* о њима каже сљедеће: „Пошто 2. правило шестог сабора овако наређује, и нигдје не спомиње о другим каквим Апостолским правилима, осим оних 85, то не треба примати никаква друга правила, која носе име Апостолско, него на против таква треба осуђивати, лажнима сматрати и одбацивати, јер лажне наслове носе, повријеђена су и нијесеу у броју оних, која су одобрена од светих и божанствених Отаца“²⁾.

Правила васионских сабора.³⁾

Православна црква прима и признаје седам васионских сабора, који су држани у добу од 325. до 787. године. Између ових седам сабора, који су се састајали поводом различних јересн, које су се у цркви

¹⁾ Намазе се ова псеудоапостолска правила у *Σ. IV.* 399—403; *Pitra.* Op. cit. 64 sq. *Reveregii Paedectae.* II том, последије 188 стр.

²⁾ *Σ. II.* 111.

³⁾ Упореди чланак „О васионским саборима“ у моме издању *Правила е тумачењима.* Панчево, 1880. II, 29—73. — Чланак Т. Барсова, О вселенскихъ соборахъ у Христјанскомъ Чтеніи за 1869. II, 191 и сљеде. — *Ἀδελφότητος, περὶ τῶν ἑξ οἰκουμενικῶν Συνοδῶν. Σ. I.* 370. — J. Harduin, Conciliorum collectio regia maxima. Tom. 12. Paris, 1715. IV, 1486. — C. Voell, et H. Justell, Bibliotheca juris canonici veteris. Lutet. Paris. 1656. II, 1161. — *Φωτίου περὶ τῶν ἑπτὰ οἰκουμενικῶν Συνοδῶν. Σ. I.* 375. Harduin, IV, 1463. Voell, et Justell, II, 1141. — *Νεῖλου Μητροπολίτου Ρόδου Διήγησις συνοπτικὴ περὶ τῶν ἁγίων καὶ οἰκουμενικῶν Συνοδῶν. Σ. I.* 389. Harduin, IV, 1479. Voell, et Justell, II, 1155. — *Συνοδικὸν* (Libellus synodicus). Harduin, IV, 1491. Voell, et Justell, II, 1166. О овоме зборнику, који говори о 153 сабора, од од Јерусалимскога сабора Апостолскога 49. год. до сабора 877. (ал 879.) године, види Hefele, Concilien Geschichte, I, 84. Податцима ових расправа: Непознатог, Фотија, Нила и Синодикона ми смо се користили, у колико нам је требало, при нацрту свакога сабора, о коме је ријеч у овоме Приступу, и зато код појединих сабора ми тих расправа и не цитирамо.

О саборима уопће најбоља радња, која је досада угледала свијета, то је „Историја сабора“ Ротенбуршкога биекупа Д-ра Хефеле. Ми имамо пред собом француски пријевод исте у 12 томова (Paris 1869—1878), и захваћа вријеме од почетка цркве до краја Базелскога сабора (1449. год.) Од II. немачког издања (Freiburg, 1873—1879) имамо прва четири тома. Хефеле познат је по многим својим списима, и сматра се једним од најученијих богослова римске цркве. Као дубоки историк, он се истакао у вријеме Ватиканскога сабора одлучним противником инфалибилитета, и тада је наштампао један спис, који ми у немачкоме пријеводу под овим насловом имамо: „*Novus und das sechste allgemeine Concil*“ (Tübingen, 1870), доказујући примјером из историје, како један папа може погрешити и чак сабором осуђен бити, као јеретик. Сувремено противу професора Пенаки напине и други спис у истојем смислу. По повратку из Рима у своју епархију (1871), признавајући свршени чин, у једној својој пастирској посланици

јављале, од њих шест остала су нам правила, наиме: I. Никејског, Ефеског, Халкидонског, Трулеког и II Никејског. Цариградски II и Цариградски III нијесу издали никаквих правила, и зато, да се донуни оно, што ти сабори нијесу урадили, сазвани су били по други пут оци Цариградског III сабора у Цариград, који, заједно са другим још епископима у оној истој царској дворани (*Τροῦλλον*), у коме су се први пут састали, 691—692. године и издали нека правила. Према задаци овога сабора, правила се његова називљу правилима или *Шестог* сабора, или *цето-шестог*, т. ј. петог и шестог васионскога, или *Трулекога* сабора.

Никејски I, васионски први сабор¹⁾.

Сабор је овај држан по поводу учења *Арија*, презвитера Александријекога, који је хтио да представи тајну св Тројице на прости и јасни начин, тако да би се ова тајна могла појмити и разумом чољечиним. И ради тога почео је проповиједати, да је у св. Тројници једини Бог Отац у правоме и строгоме смелу истинити Бог; а Син Божији и Дух свети нижи су од Оца и стоје према Њему, као према узроку и извору свога бића. Заустављајући се на Сина Божијег, учио је, да, ако је Отац родно Сина, значи, тај рођени мора имати почетак свога бића, дакле било је некада, кад тај Син није постојао, и дошљедно, Он је произишао у времену, а не од вјечности. Као такав, Син не може бити једне сушности са Оцем, није дакле једносуштан Оцу; Он се може назвати

постарао се да њеким начином помири одлуку VI васионскога са одлуком Ватиканскога сабора. Али тиме ипак он није престао бити за учени свијет првоступним учењак-ом-богословом. — Вриједно је још да се упореди о саборима књига професора Д-ра Мишо, под насловом „*Discussion sur les sept conciles oecuméniques*“ (Вегно, 1878), која је назењена „сједињењу цркава“. Радна је лијена, само што писац прелази у њој границе „традиционалнога гледишта“ е кога лише, и радије етаје на „слободњачко гледиште (au point de vue libéral)“, тако да му еине не може увијек, да строго научну критику надржава. Али треба се сјетити, да је писац швајцарски старокатолик, и да је његов еине протест противу Ватиканскога сабора са гледишта либералних немачких римокатолика, и са те дакле стране мора се и судити о споменутој његовој расправи.

¹⁾ О првом васионском сабору види: *Дѣянія вселенскихъ соборовъ въ рускомъ переводѣ* (Казань, 1859—1873), приређена по зборницима сабора *Labbei et Cossartii* (1671) и *Ha duini*. Том I. стр. 32—203. — *Harduini Concil. Coll.* I, 309 sq. — Упореди: *Hofelo, Conciliengeschichte.* I, 252 fg. — Моје издање *Правила* е тумачењима II, 77 и слѣд. — *Πυρόλλιον. Σελ.* 118 *αζζ.* — Ради догматичкога питања овога сабора ваља још упоредити: *Cch. W. F. Walch, Entwurf einer vollständigen Historie der Ketzereien.* XI Th. Leipzig, 1762—1785. II, 385 fg. и *Dr. J. Schwane, Dogmengeschichte der p. t. istischen Zeit.* Münster, 1869. S. 108 fg.

Богом само у толико, у колико је потпуна слика и израз свију Божијих савршенства.

Да се покаже лажност овакова учења, које је стекло било већ много схиједбеника и које је пријетило опћом заразом, православни епископи одлуче сазвати свеопћи сабор, на коме би гласом вапioneке цркве утврђено било православно учење противу лажнога Аријева учења. Цар Константин велики одазове се настојању православних епископа, и сабор се састане 325. године у Никеји, главноме граду Витиније. Свега је било на њему 318 отаца. Између њих главнији су били: Александар, епископ Александријски, Евстатије, епископ Антиохијски и Макарије, епископ Јерусалимски; Римскога епископа Силвестра представљали су два парочита легата, презвитери Виктор и Викентије. Учествовали су знаменити по светости својој: Никола Мирликијски, Сиридон Тримитуски, Пафнутије Тивајидски, Озије Кордунски и др. Од Аријанске стране било је около 20 епископа. Уз епископе било је на сабору и неколико презвитера и ђакона; између ових пошљедњих истицао се дубоким богословским знањем и говорништвом млади архидјакон Александријске цркве, Атанаџије. Прва је свечана сједница била 20. Маја 325, и засједање сабора трајало је до 25. Августа исте године. Предејединочко је мјесто заузимао Евстатије, епископ Антиохијски, а у његовом одеуству Александар, епископ Александријски. Почасним предејединочком био је цар.

Послије односнога вијећања о главном питању, на сједници сабора 19. Јунија изложен је био схиједећи Символ :

*Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεόν
Πατέρα, Πατοζγάτορα, πάν-
των ὁρατῶν τε καὶ ἀορατῶν
Ποιητὴν. Καὶ εἰς ἕνα Κύριον
Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ
Θεοῦ, γεννηθέντα ἐκ τοῦ Πα-
τρός, Μορφογενῆ, τούτέστιν ἐκ
τῆς οὐσίας τοῦ Πατρός, Θεὸν
ἐκ Θεοῦ, Φῶς ἐκ Φωτός, Θεὸν
ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ,
γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα,
ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ, δι' οὗ τὰ
πάντα ἐγένετο, τὰ τε ἐν τῷ
οὐρανῷ καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς·
τὸν δι' ἡμᾶς τὸν ἀνθρώπου,
καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν*

*Вѣруемъ во еди́наго Бо́га
О́тца, Вседержи́теля, Творца
всѣхъ вѣдимыхъ ѝ невиди-
мыхъ. Ѣ во еди́наго Господа
Исуса Христа, Сы́на Бо́жїа,
Единороднаго, ѿ О́тца рождѣ-
ннаго, то́ есть, ѿзъ сѣмности
О́тца, Бо́га ѿ Бо́га, Свѣта ѿ
Свѣта, Бо́га исти́на ѿ Бо́га
исти́на, рождѣнна, не сотво-
ре́нна, единосѣ́щна О́тцѣ,
Плже всѣмъ вѣмъ, ꙗже на не-
бесѣ ѝ на земли: насъ ради
человѣ́къ, ѝ нами́ромъ ради спа-
се́нїа снѣднаго, ѝ вопло́ти-
шася ѝ во челове́чншася, стра-*

κατελθόντα, καὶ σαρκωθέντα,
καὶ ἐνανθρωπήσαντα, παθόν-
τα, καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ
ἡμέρᾳ, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς
οὐρανούς, καὶ ἐν δεξιᾷ τοῦ
Πατρὸς καθήμενον, καὶ ἐρχό-
μενον πάλιν ζῶντας καὶ
νεκρούς. Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα
τὸ Ἅγιον. Τοὺς δὲ λέγοντας,
ὅτι ἦν ποτὲ, ὅτε οὐκ ἦν, καὶ
πρὶν γεννηθῆναι, οὐκ ἦν, καὶ
ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, ἢ
ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας
ἡρώοντες εἶναι, ἢ τροπὸν, ἢ
ἀλλοιωτὸν τὸν Ὑιὸν τοῦ Θεοῦ,
τοὺτους ἀναθεματίζει. Καθο-
λικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία.

дѣлаша, ѿ воскресшаго изъ трѣ-
тій дѣнь, ѿ восшѣдшаго на
небеса, ѿ сѣдѣщаго ѡдеснѣю
Отца, ѿ пѣки градѣщаго съ-
лѣтн живѣицѣ ѿ мѣртвыхъ.
И ко Оцѣтѣ дѣшѣ. Глаго-
лющихъ же ѡ Оцѣтѣ: Родѣицѣ,
ѿнѣвъ вѣистѣ вѣрѣма, ѣгда не
бѣ, ѿнѣ ѿнѣвъ прѣжде неже ро-
дѣицѣа не бѣ, ѿнѣ ѿнѣвъ ѡ не
сѣицѣхъ вѣистѣ, ѿнѣ ѿз ѿнѣиѣ
ѣпостѣси ѿнѣ сѣиности глаго-
лющихъ вѣити, ѿнѣ прѣвратѣ-
ма ѿнѣ ѿзмѣнѣема Окиа Рѣ-
жѣа, сѣицѣ ἀναθεματѣзѣтѣ
Καθολικескаѣ ѿ Ἀποστολѣскаѣ
Πέρκοκѣ.¹⁾

Kad je Simbol овај изложен био, пошто га Арије није хтио потписати, он буде свргнут и искључен из цркве, као јеретик, и с њим заједно још два епископа, који нијесу хтјели потписати Символ.

Осим Аријева питања, расправљало се још на овоме сабору о времену светковања Пасхе, о Мелетијанском расколу, о целибату свештенства, и најпослије су била издана правила.

У погледу питања о дану, када треба светковати упомену васкресења Христова, постојале су дуге распре међу источном и западном црквом. Никејски је сабор одлучио запријечити даље распре о томе и установио је, да се Пасха мора светковати у Недјељу, и то у ону Недјељу, која прва нађа послѣ прве прољетне ужбе,

¹⁾ Символе и догмате Сабора ја приводим по Синодалном издању Книги и Правилъ (Москва, 1862) стр. 1—2. Српски: „Вѣрујемо у јединога Бога Оца, Свезджатеља, Створитеља свега што се види и што се не види. И у јединога Господа Исуса Христа, Сина Божија, јединороднога, Који је од Оца рођен, то јест из суштине Оца, Бога од Бога, Свјетлост од Свјетлости, Бог истинити од Бога истинитога, рођен, нестворен, јединосущан Оцу, кроз Кога је све постало, што је на небу и на земљи: Који је ради нас људи и ради нашега спасења сишао, и примио тијело и постао човјеком, пострадао, и ускрсао у трећи дан, и узимао на небеса, и сједи с десна Оцу, и опет ће доћи да суди живима и мртвима. И у Светога Духа. Оне, који говоре о Сину Божијем, да је било пријеме, кад није био, или да није био прије нег што ће се родити, или да је постао из ничега, или који говоре, да је постао из друге ипостаси или суштине, или да се може Син Божији промјенити или препачити, такове анатематѣзује Православна и Апостолска Црква.“

а ако та Недјеља падне заједно са јудејском пасехом, тада је треба светковати слиједеће Недјеље.

Мелетијански раскол састојао се у томе, што је Мелетије, епископ Ликоноља у Тивајиди из чежње за властољубљем одијелено се био (304 г.) од Александријског епископа, од кога је у јерархијском одношају зависно, и почео је био самовласно распростирати власт своју на туђим епархијама и рукополагања обављати. У пријеме Никејскога сабора било је у Египту окол 30 Мелетијанских епископа, који су многе переди у цркви узроковали. Никејски сабор уништи својом одлуком овај раскол, лишивши сваке даље власти узрочника њезина, Мелетија.

Подигнуто је било на сабору питање и о томе, да треба да епископи, презвитери, ђакони и инођакони нежењени буду и настојало се, да сабор о томе правило донесе. Противу овога устао је побожни епископ Тивајидски, Пафнутије, који је сам у строгом дјевичанству живио, пак наводећи, да не треба наметати клирицима тако тежки јарам, ујједи сабор, да одустане од своје намјере. Одлучено је, да у питању о браку, сваки, који се жели одати свештеничкој служби, поступа по својој наклоности.

Најпослије сабор изда 20 својих правила. У толикоме се броју она налазе у свима каноничким Зборницима, колико источне, толико и западне цркве. У *Крмчији* она састављају 5. главу.

У издању сабора Хардупна ми налазимо много других правила са насловом Никејских, која су са арапскога преведена. Први је пријевод Туријана, и садржи 80 правила; други је маронита Abraham Echellensis, и садржи 84 правила¹⁾. Али ова и друга правила, осим наших 20, сва су апокрифна, о чему смо ми на другоме мјесту већ говорили²⁾.

Цариградски I. васионски други сабор.³⁾

Из Аријанскога учења о Сину Божијем, да је Он створен и да није јединосутан Оцу, са свијем је дошљедно потицало исто учење о Духу светом. *Македоније*, Цариградски епископ (од 343. год.), први је истакао ово учење о светоме Духу, наводећи, да је Он нижи од Оца и Сина, и да Њему не припада слава и божан-

¹⁾ Nagdün. I, 463.

²⁾ Правила с тумачењима. II, 85 и сл. Упореди шта каже о арапскоме издању Beveregius. Pandectae. I, 686.

³⁾ Дѣянія всел. соборовъ. I, 229 и слијед. — Nagdün. I, 897sq — Упореди: Hefele, Conciliengeschichte, II, 1 fg. — Моја Правила с тумач. II, 173 и сл. — *Ирѣдѣлѣнѣе*. Σελ. 153 зрл. — Walch. O. c. III, 70 fg. — Schwanke. Op. cit S 217 fg.

ство Оца и Сина. Ово ново учење наило је много пристрастна особито међу онима, који су у себи гојили аријанске мисли, и производило је велике немире у цркви. Да се стане на пут тим немирима, који су захватили били мал не сав Исток, а уједино да се уреде послови Цариградеког пријестола, који су помућени били аријански расположеним епископом Демовилом, представила се потреба васнонекога сабора, који би својим авторитетом уништио нову лажну науку и ред цркви повратио.

Задовољавајући прозби православних епископа, цар Теодосије сазове у Цариграду сабор, који и отпочне у Мају 331. године своју радњу, и доврши је исте године 9. Јунија. На сабору је било 150 православних епископа, сви из источне половине христјанскога свијета. Од западних није било ни једнога. Слиједбеника Македонијева учења јавило се на сабор 36 епископа. Предсједавао је Мелетије Антиохијски, а кад је он умро, предсједничко је мјесто заузео најпирје Григорије Назијанзин, па Нектарије Цариградеки. Цар је присуствовао при отвору сабора.

Пошто су доведени били у ред послови Цариградекога пријестола, сабор је приступио одма разбору Македонијева учења, и осудио то учење, прогласивши Македонија јеретиком. Утврђен је био послѣје тога једногласно Никејски Символ; али пошто у њему о божанству Духа светога није било толико казано, колико би требало да се представи осуда Македонијева лажнога учења, Оци сабора нађоше да треба, онако исто као што је Никејски сабор учинио у погледу Сина, опредијелити тачно православну науку о Духу светом, и тиме доуништи Никејски Символ. Опћим сугласијем свију Оцаца наложен је био слиједехи Символ:

Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεὸν Πατέρα, Πατοκράτορα, Ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων. Καὶ εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Ὑιὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν Μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, Ὡς ἐκ Φωτὸς, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο· τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρω-

Вѣрѣмъ во ѣдинаго Бога
Отца, Вседержителя, Творца
небъ и земли, видимыхъ же
всѣмъ и невидимыхъ. И во
ѣдинаго Господа Иисуса Христа,
Сина Божіа, Единороднаго,
Иже ѿ Отца рождѣннаго прѣ-
жде всѣхъ вѣкъ, Божѣ ѿ
Божѣ, Бога истинна ѿ Бога
истинна, рождѣнна не со-
творѣнна, ѣдиносѣнна Отцѣ, Иже
всѣмъ бже: насъ ради человеѣкъ,
и нашего ради спасѣнія спехъ-
шаго съ небесъ, и воплоти-

θήντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου, καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου, καὶ ἐνανθρωπήσαντα· στανρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, καὶ παθόντα, καὶ ταφέντα· καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς· καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθεζόμενον ἐξ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς· καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης καί τινος ζωῆς καὶ νεφρῶν, Ὁὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος. Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἁγίον, τὸ Κύριον, τὸ ζῶσαν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν. Ἦς μίαν Ἀγίαν, Καθολικὴν καὶ Αποστολικὴν Ἐκκλησίαν. Ὁμολογοῦμεν ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Προσδοκῶμεν ἀνάστασιν νεκρῶν καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν.

шагоша ѿ Дѣла Свѣта ѿ Маріи Дѣвѣ, ѿ вочеловѣчаніа: распятаго же за ны при Понтіѣстѣмъ Пилатѣ, ѿ страданія, ѿ погребенія: ѿ воскресеніа въ третій дѣнь по писаніемъ: ѿ восшѣдшѣго на небеса, ѿ сѣдѣщаго ѿ десницы Отца: ѿ гдѣни градоушаго со славою сѣдѣти живѣмъ ѿ мѣртвыхъ, Сгнѣже царствію не ѣдетъ концѣ. И въ Дѣла Свѣтаго, Господа, животворѣшаго, Нже ѿ Отца исходѣшаго, Нже со Отцѣмъ ѿ Снѣмъ спокланѣема ѿ славыма, гл҃гобавшаго Прорѣки. Во єдинѣ Свѣтѣ, Соборнѣ ѿ Апостольскѣмъ Церкѣ. Исповѣдѣмъ єдинѣ вѣрїѣ во ѡстаѣніѣ грѣхѣмъ. Чл҃емъ воскресѣніѣ мѣртвыхъ: ѿ живїи въ Дѣлаго вѣка. Аминь.¹⁾

¹⁾ Книга Правилъ Стр. 3—4. Слѣки: „Вѣруемо у једнога Бога Оца, Сведржитѣла, Створитѣла неба и земље, и свега што се види и што се не види. И у једнога Господа Невса Христа, Сина Божија, јединороднога, Који је од Оца рођен прије свију вѣкова. Који је Свјетлост од Свјетлости, Бог истинити од Бога истинитога, рођен, нестворен, јединосущитан Оцу, кроз Кога је све постало, Који је ради нас људи и ради нашега спасења сишао е неба и примио тијело од Духа Светога и Маріје Деве, и постао човјеком. Који је распет за нас под Понтијеким Пилатом, и Који је страдао и сахрањен био, и Који је ускресао у трећи дан по пиету, и Који је узшао на небеса и сједи е десна Оцу, и Који ће опет доћи са славом да суди живим и мртвима, и Чијем царетву не ће бити краја. И у Духа Светога, Господа Животворѣша, Који од Оца исходи, Који се са Оцем и Сином као Бог православља, и Који је преко Пророка говорио. У једину, Свету, Посвудну и Апостолѣку Цркву. Признајемо једно крштење зарад опроштаја грѣхѣмъ. Очекујемо ускрєнуће мртвих, и живот будућегъ вѣка. Аминь“. — О Никои-Цариградскоме Символу види моју радњу: „Кирил и Методије и петина православља“, Задар, 1881. стр. 57—77. 321. 340—343. — Што сам у 9. члану ријеч „Καθολικὴν“ превео са „посвудну“ умјесто „саборну“ зависи од тога, што сам једно грчкоме текету Символа, И митрон. Филарет у своме катихизису, одобреном св. Синодом, превео је ону ријеч са „повсеметвенную“. Ријеч „саборна“ у данашњимъ слав. издањима Символа не одговара оригиналу. О начинима, како се ријеч „Καθολικὴν“ превађала у различнимъ слав. редакцијама Символа ваљано је изложио А. Гевен у његовој расправи о Символима (стр. 90—102).

Од стране православних Отаца заједно са царем уложено је било сво старање, да се приволе Македонијански епископи, да одступе од лажнога учења. Пошто се није могло у томе услијетити, сви буду свргнути и искључени из цркве.

Прије закључења сабора будо издано 7 правила. Оволики је број правила ушао у ошесрквиени канонички кодексе; у толиком их је броју и у *Книга Правилъ* и у *Πηδάλιον*. У *Кримији* (11. глава) и у *Interpretatione* има их осам, али то зависи од тога, што у *Синонелу*, основи ових Зборника, последње (7.) правило подијељено је на два. У западним Зборницима примљена су само 4 прва правила овога сабора, док последња три сматрају се познијим додатком.¹⁾

*Ефески, васионски и тареки сабори.*²⁾

Педесет година после је другог васионскога сабора истакла се потреба сазвати нови васионски сабор, да се запријечи нова једна лажна наука, која се у цркви истакла била у погледу особе Исуса Христа и односија у њему божанствене природе к природи човјечанској. Питање о томе, како су сједињене у Христу те двије природе није потпуно тачно опредјељено било у списима Отаца IV. вијека. Учитељи Антиохijske школе хтјели су, да по своме на појмљиви начин то ријеше, на налазећи, да је немогуће сједињење у једној особи Исуса Христа и природе божанствене, неограничене, и природе човјечанске, ограничене, падоше у јерес. Први је Диодор Тареки при крају IV. вијека, развијајући ово учење, и тако мислио, да Дјева Марија није могла родити Бога Слово, него човјека, у коме је само становало Божанство. Ученик његов, Теодор Москуестеки у почетку V. вијека развио је још потпуније ову мисао Диодорову; док најпослије Несторије, Цариградски архиепископ, закрпљујући ово учење Диодора и Теодора, смисли распространити га, као ошће учење све цркве. До тога доба Дјеву Марију сви су називали Богородицом; Несторију се учинило, да је тај назив увијједа Божанству, и поче називати Дјеву Марију „Христородицом“. Противу овога учења истакао се најодлучније Кирил, архиепископ Александријски, који, после многих узалудних настојања, да склони Несторија, да се тог новог учења одрече, напусти

¹⁾ Hefele, Conciliengesch. II, 12 fg. — У Harduin. I, 817 sq има l'apophrasie Arabica Јоанфа Ермитаког првих шест наших правила, која су сведена у четири правила. Седморо правила нема. Упореди Beverogii Pandectae. I, 700.

²⁾ Дѣянія всел. соборовъ. I, 311 и сл. — Harduin. I, 1271 sq. — Упореди: *Πηδάλιον*. Σελ. 166 згλ. Hefele, Conciliengesch. II, 141 fg. — Моја Правила е тумач. II, 267 и сл. — Watch. Op. cit. V. 289 fg. — Schwane-Op. cit. S. 409. fg.

противу Несторија дванаест анатематизма¹⁾. Штителн своје учење Несторије, у одговор на анатематизме Кирилове, написао са своје стране дванаест протуанатематизма²⁾. Узбуђеност духова, која је доста већ велика била, последице проглашења ових узајамних анатема, достигла је врхунац, и сав се хришћански свијет сада подијели на два непријатељска стана. Само авторитет васеопскога сабора могао је положити крај опћему злу, — и тај је сабор и сазван царем Теодосијем II у Ефесу. Отворен је 22. Јулија 431. године, држао је седам сједница, и закључно се 31. септембра Јулија. Број отаца присутних на овоме сабору био је околу двије стотине, већим дијелом источних. Римскога епископа Келестина представљала су три нарочита изасланика. Предсједник сабора био је Кирил Александријски.

На првој већ сједници било је разабрано учење Несторијево, и као јеретичко једногласно осуђено. Несторије буде свргнут и искључен из црквене заједнице, а заједно с њим и сви они, који су сљеђили његовом лажном учењу. На осталим сједницама сабор је расправљао питања: о Пелагијанима и Месалијанима, које је осудио; за тијем се бавио ријешењем неколиких питања дисциплинарске нарави.

У источним каноничким Зборницима приведено је 8 правила овога сабора. Опћег каноничкога значаја првих шест правила немају; тичу се Несторијанства и Пелагијанства. Седмо правило говори о томе, како се мора неновријеђеним чувати установљени Символ вјере; а осмо установљује автокефалност Кипарског епископа. Канонички значај има и посланица сабора, управљена Памфилијском сабору поводом оставке, што је подишло на своју катедру епископ Памфилије, Евстатије. Према таковоме значају ова је посланица приведена у *Крмчији* (гл. 12.) и у *Indreptarea*, као девето правило Ефескога сабора³⁾. У каноничким Зборницима западне цркве ових правила нема. Напазе се само у појединим рукописима латинским неколики извадци из саборских списа у једном или другом облику⁴⁾.

¹⁾ Ја сам их у грчком оригиналу и у епискоме пријеводу привео у Прав. е тум. II, 285—288. У Крмчији они састављају 35. главу.

²⁾ У латинскоме пријеводу Меркатора ја сам их привео у Прав. е тум. II, 290—291,

³⁾ Упореди моје тумачење на ову посланицу у Прав. е тум. II, 347—375,

⁴⁾ Види Maassen, *Op. cit.* 108—109. 136—137. 472. 545. 949. — *Beveregii Pandectae*. Tom II. Annot. in I can. Ephes. pag. 104.

Халкидонски, висионски четврти сабор¹⁾.

Осудом Историја на Ефеском сабору није још закључено било велико христолошко питање. Док је Историје проповиједао одлучну разлику између божанствене и човјечанске природе у И. Христу, у исто вријеме попицало је друго са свијем протуположно учење, наиме, да у Христу немају двије природе него једна сама. Учење ово познато је у историји под именом Монофизитске јереси, које је први покретач био архимандрит једнога манастира близу Цариграда, *Евтихије*, због кога се Монофизитска јерес називље још и Евтихијанском. Зантитишом Евтихија настао се Диоскор, епископ Александријски; а у зантиту православља истиче се највећма епископ Римски, Лав велики. Одлучност поступања Диоскорова у стићењу монофизитета произвела је била узрујаност у свему христјанском свијету, тијем више, што је оно било под окриљем самога цара Теодосија II. Намједнику Теодосијевом, Маркијану, проникнутом духом православља, суђено је било успоставити мир у цркви и учврстити православну науку. Маркијан у име своје и свога друга на западу Валентинијана III, сазове висионски сабор у Никеји. Прилике су приморале, да се сабор састане не у Никеји, него у Халкидону, слободноме граду Мале Азије, близу Цариграда.

Сабор се састао и отворио 8. Октобра 451. године, држао је шеснаест сједница и затворио се 1. Новембра исте године. Било је на њему 630 отаца. Царских изасланика било је седамнаест. Западну је цркву представљало пет парочитих изасланика. Пресједничко је мјесто заузимао сам цар, кад је на сабору присуствовао, иначе његови изасланици. Вођење послова на сабору имали су Анатолије, епископ Цариградски, Пасхазин и Лукентије, старији изасланици епископа Римскога, Макеим, епископ Антиохијски и Јувенал, епископ Јерусалимски.

Од шеснаест сједница сабора, шест је посвећено било главном питању. Послије разбора Евтихијева учења, сабор га прогласи јеретиком, свргне га и искључи из цркве, и за тијем утврди еписједни догмат о двијема природама у једној особи Госода Исуса Христа:

*Ἐπόμενοι θεοῖς Πατράσιν,
ὡρα καὶ τὸν αὐτὸν ἐμολογεῖν
Υἱὸν, τὸν Κυρίον ἡμῶν Ἰησοῦν*

Послѣдующе Божѣственнымъ
Отцѣмъ, кѣкъ единоголосно по-
снѣемъ исповѣдати единого

¹⁾ Дѣлнія шесл. соборовъ. III, 24 и до краја, IV, 5 и до краја. — Harduin, II, 1 sq. Упореди: Hefele Concilieng. II, 313 sq. — Правила е тумач. II, 377 и сл. — *Πηδάλιον*. Σελ. 180 στλ. — Watch. Op. cit. VI, 3 sq. — Schwane. Op. cit. S. 453 sq.

Χριστὸν, συμφώνως ἅπαντες ἐκδιδάσκουεν, τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν Θεότητι, καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι. Θεὸν ἀληθῶς καὶ ἄνθρωπον ἀληθῶς, τὸν αὐτὸν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος· ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν Θεότητα, καὶ ὁμοούσιον τὸν αὐτὸν ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· κατὰ πάντα ὅμοιον ἡμῖν, χωρὶς ἁμαρτίας· πρὸ αἰώνων μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα κατὰ τὴν Θεότητα, ἐπ' ἔσχατων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν, δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου τῆς Θεοτόκου, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστὸν, Ὑιὸν, Κύριον, Μορφογενῆ, ἐκ δύο φύσεων ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιακρίτως, ἀχωρίστως γνωριζόμενον, (οὐδ' αὖτις τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἔνωσιν, σωζομένης δὲ μᾶλλον τῆς ἰδιότητος ἐκατέρας φύσεως, καὶ εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρέχουσης)· οὐκ εἰς δύο πρόσωπα μεριζόμενον ἢ διαιρούμενον, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Ὑιὸν, καὶ μορφογενῆ Θεὸν Λόγον, Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, καθάπερ ἄνωθεν οἱ Προφῆται περὶ Αὐτοῦ, καὶ Αὐτὸς ἡμᾶς ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἐξεπαίδενσε, καὶ τὸ τῶν Πατέρων ἡμῖν παραδέδωκε Σύμβολον.

ἢ τογόжде Гѣна, Господа нашего Иисуса Христа, совершенна въ Божествѣ и совершенна въ челоувѣчествѣ: истинноу Бѣга и истинноу челоувѣка, тогѣжде иъ дшнѣ и тѣла: единосѣнна Отцѣ во Божествѣ, и единосѣнна тогѣжде нѣмъ во челоувѣчествѣ: во всемъ нѣмъ подобна, кромѣ грѣхѣ: рождѣнна прѣжде всѣхъ ѿ Отца во Божествѣ, въ послѣднѣ же днѣ тогѣжде, ради насъ и ради нѣшего спасѣнѣа, ѿ Маріи Дѣвы Богородицы, во челоувѣчествѣ: единого и тогѣжде Христа, Гѣна, Господа, Единородного, во двѣхъ естествохъ неслитно, неизлѣнно, нераздѣльно, неразлучно познаваемо, (никакѣже различію двѣхъ естествъ потребаема)· не на два лица раздѣлаемаго илѣ раздѣлаемаго, во единого и тогѣжде Гѣна, и Единородного Бѣга Слѣва, Господа Иисуса Христа, ѣкоже древле Пророцы ѿ Нѣмъ, и ѣкоже Слѣва Господь Иисусъ Христѣсъ насѣи насъ, и ѣкоже предаде нѣмъ Слѣвоу Отца нѣшего.

¹⁾ Книга Правилъ. Стр. 5—6. Српски: „Свиједени божанственим Оцима сви једнодушно исповиједамо једнога и истога Сина, Господа нашега Исуса Христа, савршена по Божанству и савршена по чољечанству; правога Бога и правога из дуне и тѣјела састављена чољека; јединосуштна Оцу по Божанству и јединосуштна нама по чољечанству; подобна нама у свему, осим грѣха; рођена прије вијекова ѿ Оца по Божанству, и у послѣдне дане ради нас и ради на-

Овоме је догмату додан био сљедећи закључак: „Пошто смо ми све ово изложили при пуној свијести о предмету и са највећом марљивошћу, свети и васпонеки овај сабор установљује, да нико не смије изнашати, или писати, или састављати другу вјеру или друшћје умовати, и друге томе учити. Који се усуде саставити друго вјеровање, или проповиједати, или учити, или пружати други символ онима, који се из незнабоштва, или из ма које било јересн обраћају и желе, да се са истином упознаду, такови, ако су епископи, нека престану бити епископима, ако су клирици, нека престану бити клирицима, ако ли су монаси или свјетовљаци, нека се анатемн предаду“¹⁾.

Послије овога расправљани су били неки посебни послови. Између тих заслужују спомена они, који се тичу Теодорита Киреког и Иве Едескога, јер имају одношаја к сљедећем васпонекоме сабору. Теодорит, некадашњи пријатељ Несторијев и противник Кирила Александријекога, написао је био једну књигу, осуђујући Кирилове анатематизме противу Несторија. Сада су неки епископи захтјевали, да Теодорит на сабору свечано мора осудити Несторија. Он то учини, и сабор му допусти даље уживање епископскога достојанства, не издавајући никакве осуде противу односне књиге Теодоритове противу Кирила. Ива Едески био је свргнут Диоскором, и сада од отаца Халкидонскога сабора потражи, да буде уностављен. Противност се јавила услед тога, што је Ива пријатељевао са Теодором Мопсуестским, оцем Несторијанства, и што је написао био једно писмо епископу Мари, осуђујући учење Кирила Александријеког. На захтјев сабора, Ива изрече анатему на Несторија, и сабор га уностави; али се не додирисе осудом писма негова Мари, као што се није додирисало Теодоритове књиге, — и ово је између осталог било главним поводом држању V васпонекога сабора.

На пошљедњим дијелма сјединицама сабор изда својих 30 правила; то јест, на овим сјединицама издано је 28 правила, а правила 29. и 30. састављена су била на четвртој сјединици сабора, и сада нека спасена од Марије Дјеве Богородице по чољечанству; једнога и петог Христа, Сина, Господа, Јединороднога, у Кога су двије природе, које се не дају ни елити, ни измијенити, ни раздјелити, ни раздучити (јер разлика двију природа нимало није повријеђена њиховим сједињењем, напротив својства сваке природе очувана су и постоје у једној особи и једној ипостаси); не у двије особе раеполовљена или раздјелљена, него једнога и петог Сина, и Јединороднога Бога Слова, Господа, Неуса Христа, као што су нас о Њему древни пророци и као што нас је Сам Господ Неус Христос научио, и као што нам је предао Символ Отаца наших“.

¹⁾ Дѣянія всел. собороуѣ. IV, 109—110. — Harduin. II. 456.

су додана била осталима. У *Крличји* (гл. 13.), *Книга Праситъ, Ἰνδρέλλιον* и *Indreptæa* стоји једнак број Халкидонских правила. У западним каноничким Зборницима приводи се само 27 правила. Последња два (29. и 30.) не приводе се по свој прилици с тога, што нијесу изрично у облику правила издана; а 28. не приводи се с тога, што су противу њега просвједовали римски изасланици на самоме сабору, сматрајући у истој повриједи примата Римског епископа¹).

Трулски, васионски петто-шести сабор.

Сабор, који је познат под њим именом Трулског, састао се, као што смо већ нагласили, у намјери, да у погледу издања правила допуни V васионски и VI васионски сабор. Ова два сабора бавила су се искључиво доктриналним питањима.

1. *Цариградеки II, васионски V сабор*²). Монофизитство, ако је осуђено било на Халкидонском сабору, али није било савладано; и у првој половини VI вијека оно је бројало много слједбеника, који су на емпирни начин могли дјеловати особито с тога, што је царица Теодора, жена Јустинијана I, сама била одана монофизитству. У тајној намјери, да поруше авторитет Халкидонског сабора, монофизити представе цару, да ће они приступити к православију, ако црква осуди Теодора Монеусетског, Теодорита Кирског и Иву Едеског, који су одани били Несторијанству, и којих су епископи узроком за њих (монофизите), да подозревају православну цркву у привржености Несторијанству. Тиме су рачунали, да ће црква пасти у протурјечије са собом самом, ако осуди сада Теодорита и Иву, које је прогласио православним Халкидонски сабор. Цар, у намјери да мир у цркву уведе, пристаје, и изда 544. године особити указ, познат под именом указа „противу три главе“ (*κατὰ τριῶν κεφαλῶν*), под чим се разумије: а) епископ Теодора Монеусетског, б) епископ Теодорита у корнет Несторија, а противу Кирила и Едеског сабора и в) писмо Иве епископу Марин. Пошто се свеопћа противност јавила од стране православних, да потпишу овај указ, пошто је остао без успјеха и нови умјеренији царски указ од 551. године,

¹) Види подробно тумачење овога правила у мом издању *Правила с тум.* II, 532—571.

²) Дѣянія всел. соборовъ. V, 18 и до краја, — Harduin, III, 1, sq. — Упореди: Hofele, *Councilengesch.* II, 798 fg. — *Ἰνδρέλλιον*. Σελ. 211—212. (гдје треба поправити годину, јер је казано 633 у мјесто 553). — Walch, *Op. cit.* VIII, 4. fg. — Schwane, *Op. cit.* S. 479 fg.

пошто је најпослије узбуђеност умова на највећи ступањ дошла била, цар одлучи, и сазове васионски сабор у Цариград.

Сабор је отворен 5. Маја 553. године, држао је осам сједница и завршио се 2. Јунија исте године. На последњој сједници била су 164 епископа. Предсједником сабора био је Цариградски патријарх, Евтихије. Учествовали су Анолинарије Александријски, Домнин Антиохијски и замјеници Евтохија Јерусалимског; била су дакле представљена сва четири источна патријархата. Пана Вигилије, који је такође у Цариграду био, али који није лично присуствовао на сабору, обећао је, да ће потписати саборски закључак.

Послије свестранога разбора питања, које је дало повода сабору, буде на последњој сједници примљено 14 анатематизама. Првих десет осуђују посебно свако учење, које је противно православноме учењу о лицима св. Тројнице; једанаести осуђује поименице главне јерезијархе, почињући од Арија, пак све оне, које су осудили претходни васионски сабори; последња три осуђују гореспоменути три епископа¹⁾. У закључку предаје се анатеми сваки без разлике, који се усуди учити друкчије, него што су определили четири васионска сабора, и што је потврдио овај васионски сабор.

2. *Цариградски III васионски шести сабор*²⁾. Ни у VII вијеку монофизитство није престајало узнемиравати и цркву, и државу. Да се мир једном у цркви удвори, Сергије, патријарх Цариградски пронађе по његову суђењу најпоузданије срећство у томе, ако се усвоји учење, да у Исусу Христу имају двије природе, божанствена, и човјечанска, али да је једна воља (*ἐν θέλειᾳ*) и једно дјејство (*μία ἐνέργεια*). Тиме је мислио да неће повриједити догмат Халкидонскога сабора, а уједно да ће задовољити монофизите. Задобије на брзо на своју страну Теодора Фаранскога и Кира, касније патријарха Александријекога, за тијем Хонорија, папу Римскога. Противност је нашао код Софронија Јерусалимскога, уз кога је била већина православних. Сергије, да му се намјера не осујети,

¹⁾ Јован Смоленски (Опытъ церк. закон. II, 327—330) приводи и приписује овоме сабору и 15 анатематизама противу Оригена (cf. Harduin. III, 283); међу тиме доказано је, да они нијесу на овоме сабору издани, него на једном сабору у Цариграду 543. г. а овај сабор (V вост.) у своје 11. анатематизму потврдио је то, бацавши анатему уз друге јеретике и на Оригена (Упореди Hefele. Concilieng. II, 790, fg.) — Смоленски привео је (ib. II, 326—327) само 3 анатематизма овога сабора, то јест, по опћем реду, којим су издани у Дѣяніа вост. соборовъ (V, 372) и Harduin (III, 194), трећи, пети и девети.

²⁾ Дѣяніа вост. соборовъ. VI, 18. и сл. — Harduin, III, 1013 sq. — Упореди: Hefele. Concilieng. III, 121. fg. — *Πηδάλιον*. Σελ. 213—214. — Walch. Op. cit. IX, 3 fg. — Schwanе Op. cit. S. 435 fg.

кад је већ имао уза се Римскога папу и Александријскога патријарха, састави особито неповједање њере, које цар Праклије (638. год.) прогласи у своје име, забрањујући даље употребљавање израза „једно“ или „два дјјетва“, јер су јеретичка, него да треба неповједати у Христу само једну вољу (*ἐν θελήματι*). Умре међу тијем Сергије, и наследи му Пир, који Сергијево подuzeће са једнаком одлучношћу производи. Пити су се мање од Пира у томе одликовали наследици његови Павао и Петар. Међу тијем на западу одлучно се сада осуђивало ово учење и због свог неповједања, чисто монотелитскога, Павао Цариградеки буде проглашен ван ошћења црквенога. Немпрн су, особито ушљед дрекога поступања монотелита, завладали била по свему христјанекоме свијету; да им се крај учини, православни одлуче саставити васеопски сабор, који и буде сазван у Цариград царем Костантином IV Погонатом.

Сабор је отворен 7. Новембра 680, а закључен 16. Септембра слиједеће године. Свега је осамнаест ејединца држао, и то у царевом двору у једној дворани, названој због свога кубета, двораном кубета — *Troullion*, с чега је и сам сабор Трулеким назван. Отаца је на сабору било 174 из свију пет патријархата. Предејдавао је сам цар, а кад њега није било, његови изасланици. На шеснаестој ејединци проглашена је била анатема на Теодора, епископа Фаранског, Сергија, Пира, Павла и Петра, патријархе Цариградеке, Хопорија, папу Римскога, и на све, који су на један или на други начин штитили монотелитство. Најпослије на пошљедњим дјјема ејединцама буде усвојен догмат о дјјема вољама и двама дјјетвима у Господу Исусу Христу, и то, послије опетовања догмата Халкидонскога сабора, у слиједећим ријечима:

*Καὶ δι' οὗ φρσιζὰς θελήσεις
ἦτοι θελήματα ἐν Ἀντῳ, καὶ
δι' οὗ φρσιζὰς ἐνεργείας, ἀδια-
ρέτως, ἀτρέπτως, ἀμερόστως,
ἀσυνχέως, κατὰ τὴν τῶν ἐχέ-
ων Πατέρων διδασκαλίαν ὁσαν-
τως κηρύττομεν καὶ δι' οὗ μὲν
φρσιζὰ θελήματα οὐχ ὑπεραν-
τία, μὴ γένοιτο, καθὼς οἱ ἀσε-
βεῖς ἔφησαν αἰρετικοί, ἀλλ'
ἐπόμενον τὸ ἀνθρώπινον Ἀντοῦ
θέλημα, καὶ μὴ ἀντιπάλιν ἢ
ἀντιπαλαῖον, μᾶλλον μὲν οὖν*

И дѣк ѣстѣствѣнныа вѣли
или хотѣнїа въ Нѣмъ, и двѣ
ѣстѣствѣнныа дѣйствиѣа, нераз-
лѣчнъ, неизмѣннъ, нераздѣлк-
нъ, несѣлѣнъ, по оучѣнїю
Святѣхъ Отѣцъ нашихъ, та-
кожде проповѣдаемъ: двѣ же
ѣстѣствѣнныа хотѣнїа не про-
тѣвныа, да не вѣдетъ, ѣкоже
нечестивѣи еретѣцѣ рекѣша, по
ѣгѡ челоувѣческое хотѣнїе, по-
слѣдѣдѣиѣе, и не протѣвостѣ-
дѣиѣе, или протѣвобѣстѣдѣиѣе,

καὶ ὑποτασσόμενον τῷ θεῷ
 Αὐτοῦ καὶ παροίττει θελή-
 ρατι.

паче же ѣ подчинѣющеся
 Ὁθῷ Божѣственному ѣ всемо-
 гшнему хотѣнію ¹⁾.

При закључку додана је била анатема противу свију оних, који се усуде другачије учити, или нови какав символ вјере састављати. —

Оба ова сабора, као што видимо, бавили су се искључиво доктриналним питањима. У погледу црквене дисциплине они нијесу издали ни једнога правила ²⁾. Међу тиме пријек а је потреба била да се авторитетом васонскога сабора издаду таква правила, која би ослабљену ушљед јеретичких передѣ дисциплину успоставила; требало је правилима пређашњих сабора обновили снагу и са новим правилима установити строги ред у цркви.

Пошто су оци VI васонскога сабора разишли се били одма послѣје догматичкога свог опредјелења о двијема вољама у Исусу Христу, требало је сазвати их по други пут, да односна правила издаду, и тиме допуне оно, што није било учињено прије. Сабор, који они саставише, према таковој својој задаци и назван је *Пето-Шестим* (*Πενθέκτη*, Quini-Sexta), а пошто овај сабор није друго, него продужење сабора 681. године, и држан је био у оној истој царској дворани, у којој се састао овај пошљедњи, то се и правила, која је он издао, називљу правилима *Шестог васонског сабора*, *Трудскога*.

Ушљед позива цара Јустинијана II, сакупили су се на сабор оци у Цариграду 691. године. Вријеме дјеловања сабора пада у добу од 1. Септембра 691. до 31. Августа 692. године. Било је 227 отаца; дакле 53 оца више, него 681. године. Особно су присуствовали патријарси Цариградски, Александријски, Антиохијски

¹⁾ Книга Правилъ. стр. 7. — Срѣки: „Нето тако по ушљу светих Отаца ланих неповиједамо, да су у Исусу и двије природне жеље или воље, и два природна дјѣјства, која се не дају ни разлучити, ни разијенити, ни раздѣјелити, ни слити; и нека не буде, да су ове двије природне воље противне једна другој, као што печастиви јеретички рекоше, него Исусова чољчанека воља слиједи, а не противи се ниш се одушире, него је шта више потчињена Исусовој божанственој и свемогућој воли“. — У погледу осуде, донесене сабором овим против Хонорија, треба између другога упоредити, што су два супречена нам учена римокатоличка богослова написали, и то Döllinger, Die Papst-Fabeln. Münch. 1863. S. 131 fg. и Hefele, Honorius und das VI allg. Concil. Tübing. 1870.

²⁾ У Harduin. III, 1712—1715 налази се девет правила VI вас. сабора, али се лажно, као што дотична онаска издавача каже, приписују овоме сабору. Она су извод из правила епекона Теодуфа (797. год.) подручним свештеницима, наиме 16—22, 24—25 прав. (Harduin. IV, 915—917).

и Јерусалимски; Римскога папу представљали су дотични легати, између којих главнији био је Василије, архијепископ Гортински. Василије поздравља цару, сабор је одма отпочео своје дјеловање, и издао је 102 правила.

Правила су ова примљена у све источне каноничке Зборнице. У *Хрмичји* састављају 17. главу; у *Indreptarea* сведена су на 98 правила.

Западна црква не признаје данас свима овим правилима обавезу за себе енту. Али није било прије тако. На самоме сабору били су легати римски, и потписе Василија Гортинског ми налазимо међу првима под правилима. На VII васионском сабору, кад су поводом 82. Трулекога правила, споменута била ова правила, као правила VI васионскога сабора, легати римски нијесу ни помислили, да противности некажују. Папа Адријан I свечано изјављује своје признање овим правилима у једноме писму своме патријарху Тарасију, исто у другоме писму Франачким епископима у заштити VII васионскога сабора, Папа Јован VIII, говорећи о овим правилима, не некажује никакве противности наспрам истих. Инокентије III приводи 82. правило, и називље га правилном VI васионскога сабора. У своме *Decretum* Грацијан је привео много правила нашега сабора, као правила VI васионскога сабора. У течају вјскова друшћје су почели сматрати на Западу на ова правила и о свима овим свједоцима, и о другима кажу, да су дотични по незнању само приписивали их VI васионскоме сабору¹⁾.

Никејски II, васионски седни сабор²⁾

Гонење, подигнуто противу св. икона, које је, под заштитом три претпоследња цара Изавричке династије, захватило било већи дио царевине, дало је повода овоме, VII васионском сабору.

¹⁾ Види *Πηδάλιον. Σελ.* 215—217. — У *Дѣяніа всел. соборовъ* (VI, 563—573) приведен је у пријеводу чланак на издања Labbe противу васионскога значаја овога сабора; издавачи су га привели, да се не каже, да је што нарочито изостављено. Исти чланак налази се и у Harduin, (III, 1646—1651). Ваља упоредити шта готоре Beveregius (*Paedetae can. II. Ap. 126*) и Van Espen (*Op. cit.* 384—385) у корнети васионскога значаја Трулских правила. Са свога особитога становишта и противу тога значаја ових правила готоре Hergenröther (*Photius I. 216 sq.*), Pitra (*Juris eccl. hist. II. 4—5. 76—99*) и Hefele (*Conciliengeschichte III, 328 sq.*) Овај последњи написао је, да мора и свједоку опаску о важности ових правила учинити: „Nur aus Irrthum geschrieben auch Lateiner manchmal die Canones dieser Synode dem sechsten allgemeinen Concil zu“.

²⁾ *Дѣяніа всел. соборовъ*, VII, 21 и сл. — Harduin, IV, 1 sq. — Упореди *Πηδάλιον. Σελ.* 314—321. — Hefele, *Conciliengesch. III, 66 sq.* — Waleh, *Op. cit. X, 66. sq.*

Започело се гонење од стране мусулама (при калифу Језиду II, околу 723. године), који су сматрали хришћанско поштовање икона једнаким идолопоклонству. Преншло је за тим у Византијску царевину при цару Лаву III, човјеку незналицу, распуштеном и који је рачунао драгоцјености, што су на св. иконама биле, обратити на своју корист. Навијединци Лавови, Константин V и Лав IV, слиједили су стонама његовима у гонењу св. икона. И под заштитом царава иконоборство је пријетило заразом свој цркви, при евем том, што су у заштити икона пстали се и пана Римски и патријарх Цариградски, и знаменити Јован Дамаскини, и многи други изврени по уму и благочастију. Смрт цара Лава IV дала је други правац питању о иконама. Ирина царица, регентка за малолетства сина јој Константина VI, јавила се заштитницом икона, пак да се сабластиу крај учини, побуђена Цариградским патријархом Тарасијем, одлучи сазвати васпонеки сабор.

Сабор буде сазван за 17. Август 786. год. у Цариград. Позвани епископи дошли су били за уречено вријеме у Цариград, и сабор се отворио; али се исти дан морао и затворити, услед оружаног наертаја иконобораца, којих је велико мноштво било, особито међу војницима, некадашњим еуборницима Константина V. Да не осујети благочастиву намјеру своју, Ирина упорави са војском на начин, да постане безопасна, и сазове онет заједно са епном сабор за слиједећу годину, али не у Цариграду, него у Никеји.

Сакупљени чланови открише 24. Септембра 787. год. сабор, који је трајао мјесец дана; држао је осам сједница, и то седам у Никеји, а осму у Цариграду. Предеједавао је сабору Тарасије Цариградски, осим осме сједнице, на којој је предеједничко мјесто заузела Ирина са епном. Број приеутних чланова на сабору, по сачуваним податцима, креће се између 330 и 367. Представљена је била сва црква, источна и западна.

Пошто је разабрано било учење хришћанско о св. иконама и опротивљено противно учење, на седмој сједници, послаје прочитања Никео-Цариградекога символа¹⁾ и утврђења свега, што је на прешашњим саборима закључено, оци сабора овога издаду слиједећи догмат о почитању св. икона:

*Ἀπόβας τὰς Ἐκκλησιαστικὰς
εἰκονάσας, ἢ ἀγράσας τε θεοπι-
σμένας ἢ τὴν παραδόσεις ἀναι-*

*Χραινὺν не поковѣднѹ
вѣк, писаніе лѹ, ꙗко вѣзъ пи-
саніа оустаноуленнѹа дла*

¹⁾ На Флорентијском сабору латини су изијели акте овога сабора, у којима је био Символ са Filioque. Да је то био анокреф, види He f e l e, Conciliengesch. III, 471 nota 3.

ροτομήτως φυλάττομεν· ὡς μία
 ἐστὶ καὶ ἡ τῆς εἰκονιστῆς ἀνα-
 ξωγραφῆσεως ἐκτύπωσις, ὥς τῇ
 ἱστορίᾳ τοῦ Ἐναγγελιστοῦ ζη-
 ρῶντος συνεδουσα, πρὸς πύ-
 στωσιν τῆς ἀληθείης, καὶ οὐ
 κατὰ φαντασίαν τοῦ Θεοῦ
 Λόγου ἐνανθρωπήσεως, καὶ εἰς
 ὁμοίαν λυσitteλειαν ἡμῶν χορησι-
 μένους. Τὰ γὰρ ἀλλήλων δη-
 λωτικά, ἀναμφιβόλως καὶ τὰς
 ἀλλήλων ἔχουσιν ἐμφάσεις. Τον-
 των οὕτως ἐχόντων, τὴν βα-
 σιλικὴν ὥσπερ ἐρχόμενοι τρίτον,
 ἐπακολουθοῦντες τῇ θεητόρῳ
 διδασκαλίᾳ τῶν ἁγίων Πατέρων
 ἡμῶν, καὶ τῇ παραδόσει τῆς
 Καθολικῆς Ἐκκλησίας, (τοῦ
 γὰρ ἐν αὐτῇ οἰκίσαντος Ἁγίου
 Πνεύματος εἶναι ταύτην γεννώ-
 σοντα), ὁρίζομεν σὺν ἀκριβεῖς
 πάσῃ καὶ ἐμπειρίᾳ παραπλη-
 σίως τῇ τύπῃ τοῦ τιμίου καὶ
 ζωοποιοῦ Σταυροῦ, ἀνατίθε-
 σθαι τὰς σεπτὰς καὶ ἁγίας
 εἰκόνας, τὰς ἐκ χορημάτων καὶ
 ψυγίδος καὶ ἑτέρας ὕλης ἐπι-
 τηδεῖως ἐχούσας, ἐν ταῖς ἁγί-
 ας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις, ἐν
 ἱεροῖς σκευαῖς καὶ ἐσθῆσι, τοί-
 χois τε καὶ σαρσίσι, οἷσις τε
 καὶ ὁδοῖς, τῆς τε τοῦ Κροῖου
 καὶ Θεοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ
 Χριστοῦ εἰκότος, καὶ τῆς ἀ-
 χορήτου Λεωτοῦνης ἡμῶν τῆς
 ἁγίας Θεοτότου, τιμίων τε
 Ἀγγέλων, καὶ πάντων ἁγίων
 καὶ ὁσίων ἀνδρῶν. Ὅσα γὰρ συ-
 νεχῶς δι' εἰκονιστῆς ἀνατυπώ-
 σεως ὁρῶνται, τοσοῦτον καὶ

насъ Персонию преданѣю, съ-
 нѣхъ же единою есть иконопа-
 рно живописанѣю ѿзображеніе,
 ѿкоу повѣствованію Святе-
 скѣю проповѣди соудасѣише,
 ѿ сасѣише намы ко оуспѣ-
 нѣю ѿстпнаго, а не коуо-
 раженію копаиенію Бѣга
 Глагола, ѿ кѣ подѣнои поакѣ.
 Иже ко единому дрѣнѣю оука-
 зѣотса, неомѣннѣю единому
 дрѣнѣю оукасиотса. Сѣмъ
 тѣмъ сѣмѣмъ, аси нѣренѣмъ
 нѣтѣмъ шѣстѣише, послѣдѣ-
 ише Богоглаголюемоу оученію
 Свѣтѣхъ Отѣхъ намыхъ ѿ
 преданію Каѣоіческѣ Перѣе,
 (вѣмы ко, ѿкоу сѣа есть Дѣха
 Свѣтѣмъ кѣ пѣи живѣиго),
 со кѣакоу достѣиностію ѿ
 тиѣтелѣмѣмъ разсмотрѣиенѣмъ
 ѡпрѣдѣленѣмъ: подѣнѣю ѿзо-
 браженію честнѣмъ ѿ живо-
 творѣиго Крѣта, полагати
 ко свѣтѣхъ Кѣкѣхъ Перѣмѣхъ,
 на свѣиенѣмѣмъ сосѣмѣхъ ѿ
 ѡдѣмѣхъ, на стѣнѣхъ ѿ на
 десѣхъ, кѣ домѣхъ ѿ на
 пѣмѣхъ, честнѣмъ ѿ свѣтѣмъ
 Икѣны, напѣсанимъ кѣскамѣ ѿ
 ѿз дрѣмѣхъ кѣменѣ ѿ ѿз
 дрѣнѣмъ спѣсѣнѣмъ кѣ томѣ
 веиствѣ оустроѣемѣмъ, иже
 Икѣны Гѣспѣа ѿ Бѣга ѿ
 Спѣса намыго Иѣсѣа Хрѣста, ѿ
 непорѣчнѣмъ Влаѣицы намы
 свѣтѣмъ Богогродницы, тѣмѣ
 ѿ честнѣхъ Ангѣлѣмъ, ѿ всѣхъ
 Свѣтѣхъ ѿ препѣдѣмѣмъ мѣ-
 жѣ. Сѣмъ ко чѣстѣмъ чрѣѣ
 ѿзображеніе на Икѣмѣмъ кѣ-

οὐ τὰν τὰς θεωμένοι διαρίστανται
πρὸς τὴν τῶν πρωτοτύπων
μῆνην τε καὶ ἐπιπόθηον, καὶ
ταύταις ἀσπασμόν καὶ τιμη-
τικὴν προσκυρήσειν ἀπορέμεν,
οὐ μὴν τὴν, κατὰ πίστιν ἡμῶν,
ἀληθινὴν λατρείαν, ἣ πρόπει
μόνη τῇ Θεῷ φέρει, ἀλλ' ὃν
τρόπον τῷ τύπῳ τοῦ τιμίου
καὶ ζωοποιού Σταυροῦ καὶ
τοῖς ἁγίοις Ἐναγγέλοις καὶ
τοῖς λοιποῖς ἱεροῖς ἀναθήμασι,
καὶ θεμασμάτων καὶ φωτῶν
προσαγωγὴν πρὸς τὴν τούτων
τιμὴν ποιῆσθαι, καθὼς καὶ
τοῖς ἀρχαίοις εὐσεβῶς εἶδι-
σται. Ἡ γὰρ τῆς εἰκότος τιμῆς
ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει,
καὶ ὁ προσκυρῶν τὴν εἰκόνα,
προσκυρεῖ ἐν αὐτῇ τοῦ ἔγγρα-
φομένου τὴν ὑπόστασιν. Ὅτε γὰρ
χρυσάρεται ἡ τῶν ἁγίων
Πατέρων ἡμῶν διδασκαλία, οἵ-
τουν, παράδοσις τῆς Καθολι-
κῆς Ἐκκλησίας, τῆς ἀπὸ περά-
των εἰς πέρατα δεξαμένης τὸ
Ἐναγγέλιον.

Дѣлмы вывѣютъ, по толику въи-
ражѣнїи на ѡномъ подензѣемы
вывѣютъ воспоминаѣнїи ѡ лю-
бви перекрѣстныхъ ѡмъ, ѡ
чѣстствовати ѡмъ лобызѣнїемъ
ѡ почитателнымъ поклонѣнї-
емъ, не ѡстиннымъ, но вѣрѣ
нѣшею, Богородицею, ѡже
подобѣетъ ѣдїномъ Покрескомъ
ѣстествомъ, по почитанїемъ по
тому ѡбразъ, ѡкоже ѡзобра-
женїю честиаго ѡ животвора-
пмаго Креста ѡ свѣтомъ Ѣван-
гелїю ѡ прѣчимъ свѣтїиамъ,
рѣмїамомъ ѡ поставленїемъ,
свѣтїей чѣсть воздаѣтца, ѡко-
внѣ ѡ оу дрѣвннхъ благочѣ-
стннѣ ѡвнѣчїи вклїи. Пѣо чѣсть
воздаѣема ѡ образъ прехѣдитъ
къ перекрѣстнымъ, ѡ покла-
нѣнїи ѡ Ікѣнѣ, покланѣтца
сѣмїемъ ѡзображенїи на
нѣи. Гѣмъ по оутверждѣтца
оу чѣнїе Ѣвѣтїи Ѣтѣцъ нѣ-
шннхъ, сїестъ, прѣдѣнїе Кар-
дїескїа Церкве, ѡ конѣцъ до
конѣцъ землїи прѣдѣнїа Ѣван-
гелїе¹⁾.

¹⁾ Книга Правилъ. Стр. 8—10. Скрип: „Не допуштајући никакве пов-
штине, ми чувамо ева црквица предања, која су се, било кроз њево, било без
њенега утврдила; а једно намећу таквих је живописно цртање икона, које је су-
гласно са историјом Евангелике проповиједи, и служи потврдом, да је Бог Слово
истинито, а не само привидно постао човјском, и нама је то на корист. Јер оне
ствари, које једна на другу показују, очито је, да се међусобно једна са другом
и доказују. Пошто је то тако, ступајући као по нарекоме љуту, и сѣдјећи бого-
рѣчиномъ учењу светих Отаца наших и предању Посуде Цркве (а знамо, да
у њој Дух Свети јетанује), са њимъ поуздањем и марљивошћу установљујемо:
на онај начин, као елика часног и животног Крста, исто се тако имају став-
љати у светимъ Божијим Црквама, на свештеним сасудима и одежама, на зидѣ-
нима и даскама, по кућама и на путевима часне и свете иконе, биле оне изведене
у бојама, или мозаички, или на друге какве прикладне материје, и то иконе, ко-
лико Господа и Бога и Спаситеља нашега Исуса Христа, толико и непорочне
Владичице наше свете Богородице, часних Ангела и свију светих и блажених

Слједећа, пошледећа сједница државна је била у Цариграду, и на истој, пошто је свечано прочитан био догмат сабора, била су издана 22 правила. У толиком се броју она налазе у свима каноничким Зборницима источне цркве. У *Крмичији* састављају 18. главу.

Послије правила, у „Дјелима сабора“ налази се још и посланица Тарасија Цариградекога патријарху Адријану о симонији¹⁾. Нapisана је одма послије сабора, и зато се у древним Зборницима одма послије правила VII васеопскога сабора и приводила. О овој посланици биће даље ријеч.

Правила помјесних сабора.

Помјесних сабора, којих су правила ушла у каноничке Зборнике источне цркве, броји се *једанаест*, и то у хронолошком реду слједећи: Картагенски при Кипријану, Анкиреки, Неокесаријски, Гаугреки, Антиохијски, Лаодизијски, Сардикијски, Цариградеки при Нектарију, Картагенски 419. год., Цариградеки у храму св. Апостола и Цариградеки у храму св. Софије.

У нашем Зборнику ми смо привели правила само *десет* сабора, а правило Картагенскога сабора при Кипријану изоставили смо, премда се оно налази и у издању Атинскоме, с кога је овај наш пријевод припређен, и у *Πηδαλιον*²⁾. Разлог, због кога смо ми тако поступили, главни је тај, што наредба овога сабора, да треба изнова крестити свакога (*πέρτα*) јеретика или расколника, који се обраћа у православну цркву, није обавезна за сву цркву, него је то била наредба, која је, као што Трулски сабор у свом 2. правилу говори, имала значаја, према приликама мјеста и времена, само за Африканску цркву. *Βασιλειαν* у тумачењу правила овога сабора каже: „Установљује се овим, да сви они, који се православној цркви обраћају, било од јеретика, било од расколника морају поново бити

људи. Јер чим се чешће они на иконама насликани виде, тим ће се живље код дотичних, који на њих гледају, узбудити успомена и чежња к њиховом прототипу, штељиваће их и одаваће им разборито поштовање, — али не оно пуно поклоњење, које по вјери нашој припада јединој Божанственој природи, него ће им се одавати част на овај начин, као што се одаје слици часног и животворнога Крста, светим Евангелијама и осталим свештеним предметима, приносећи им наиме тамјан и свијеће, као што је то у древних благочастиви обичај био. При чему част, која се одаје икони, прелази на прототип лезни, и којиштује икону,штује лице, које је на њој нацртано. Таким ће се начином утврдити учење светих Отаца наших, то јест, предање Посвудне Цркве, која је од једног до другог краја свијета призила Евангелије.“

¹⁾ Дѣянія всел. саборовъ. VII, 670 и слѣд. Harduin. IV, 512 sq.

²⁾ *Σ. III, 2—6 — Πηδαλιον. Σελ. 368—369.*

крштени, макар да су они прије крштење и били примили. Међу тиме 7. правило II васпонаскога сабора са свијем друго наређује у погледу оних, које треба и које не треба по други пут крстити, устанављујући у томе тачну разлику. Прочитај дакле оно правило, и слиједи ономе, које је касније издано. Прочитај и 2. правило Трулскога сабора, и видиш, да оно, о чему ова посланица [наиме правило Киријанова сабора] говори, није од свију Отаца примљено; јер је овако тамо казано: „правило, које је издано Киријаном, бившим архиепископом Африканске области и мучеником, и сабором његовим и које се само у мјестима споменутих тамо предстојника по преданоме обичају чува“¹. Из чега слиједи, да у почетку ово правило није било ни код њих свију у обичају Нак пошто 7. правило II сабора са свијем друго наређује од онога, што је у овој посланици установљено у погледу јеретика и расколника, који се к вјери обраћају, то је и запунтена установа њезина²), Осим овог главнога разлога, ми нијесмо привели споменуто правило и е тога, што га нема у опћеправној каноничкој Зборници, утврђеном за сву цркву у X вијеку, наиме у Номоканону у четрнаест наслова.“³)

Слиједећих десет сабора правила примљена су у опћеправној каноничкој Зборници, а дошљедио се у овом нашем Зборнику налазе:

1. *Анкирски сабор*. После је Максимнова гонења противу хришћана, кад се мир установио, многи између хришћана, који су или из страха или иначе одступили били од цркве, сада су настојали, да опет буду у цркву примљени. Питање о томе, да ли их треба примити и начин, како их треба примати према приликама, при којима су одступили били, није опће епископима јасно било II ради тога сазван буде сабор, који је имао свој суд о томе да изрекне. Сабор се састао 314. године у Анкири, у Галатији, на коме је било до 18 епископа из Мале Азије и Сирије, под предједничштвом Виталија, епископа Антиохијскога, и издао је 25 правила, од којих првих 9 и дванаесето правило тичу се главнога питања, које је дало повода сабору; остала говоре о опћој црквеној дисциплини. — У *Крмичији* она састављају 6. главу.

¹) *Σ. III, 19.* — Упореди маргиналну биљешку у *Hardain*. (I, 154), гдје је казано, да ово правило црква не признаје.

²) У неким издањима Номоканона, у 14 гл. XII наслова оно се налази, али је очито каснији додатак, као што је то одавна од научњака онажено, и као што ћемо о томе даље видети. Међу тиме упореди *Erseh und Gruber*, *Enzyklopaedie*. 86, 378. — У *Синодону*, који је Аристиди коментирао, нема га, дошљедио ни у *Крмичији*, ни у *Indertarea*, које су по *Синодону* приређене. Нема га ни у *Книга Правилъ*.

2. *Неокесаријски сабор* држан је био мало послје Анкирекога, около 315. године. Била су на њему 24 епископа под предјединштвом истога Виталија Антиохијекога, који је и на Анкирекоме сабору предједавао. Издао је било 15 правила, — која у *Крмчији* састављају 7. главу.

3. *Гангренски сабор*. Поводом Евстатија епископа Севастијеког, полуаријанина, и његових слиједбеника, који су проповиједали неразборити аскетизам, и који су услед тога много переда у цркви проузроковали били, држан је био у половини IV вијека, около 340. године сабор у Гангри, главноме граду Нафлагоније. Предједавао је сабору Евсевије Никомидијски, а присуствовало је 13 епископа. У каноничким Зборницима броји се 21 правило овога сабора, а саме 20 правила против Евстатијана, а 21-о саставља епислов свију правила.

Толики број правила и у истој реду налази се у *Книзи Правилъ* и у *Παράλειπον*. У Indreptarea и у 8. глави *Крмчије*, гдје су ова правила приведена, drukчије је. У почетку стоји наслов посланике сабора епископима Јерменеке¹⁾, пак у првој 20, а у другој 19 правила. Зависн ово од тога, што је 20 само правила у Синон-сису, основи једног и другог Зборника; а у овој послиједњој 9-правило састављено је са 10-м, и по реду према нашем Зборнику теку овако: од 1. до 9. исто је као у овом издању, 11. овога издања одговара 16. у Крмчији, 12—10 — м, 13—11 — м, и т. д.

4. *Антиохијски сабор*. Поводом посвећења нове цркве у Антиохији сакупило се било у половини 341. године до 100 епископа. Послје обављенога посвећења, сакупљени епископи саставе се у сабор, да издаду неколике наредбе у погледу једнообразне код свију управе црквене. Предједавао је томе сабору Плакет, епископ Антиохијски, и издао је 25 правила, која су сва ушла у онке-привени канонички Зборник, и с особитим се уважавањем о истима одзивљу колико исток, толико и запад. У *Крмчији* она састављају 9. главу²⁾.

5. *Лаодикијски сабор*. По прилици 343. године, држан је од многих епископа Мале Азије у Лаодикији, главноме граду Фригије, сабор, на коме је издао било 60 правила различитога садржаја, која су сва, премда у различитој подјели, ушла у каноничке Зборнике. У *Παράλειπον* једнак је број, као у нашем Зборнику; исто у *Книзи Правилъ*, само што наше 41. носн у томе Зборнику број 42, а 42.

¹⁾ Σ. III, 98.

²⁾ О догматичкој дјелатности овога сабора ваља упоредити ваљано наложено код Hefele, Concilieng. I, 566.

број 41. У *Крмчији* правила Лаодикијскога сабора састављају 10. главу, и бројем их је 58, али по садржини сва се и у њој налазе, наиме, наше 39. стављено је у томе Зборнику као „Толковање“, и дакле изгубно се један број, наша 59. и 60. састављају једно, и таким начином јавља се свега у *Крмчији* 58 правила. У *Indreptarea* стоји 59 правила, а зависн од тога, што и ту пошљедња два састављају једно само правило.

6. *Сардикијски сабор*. На граници између источног и западнога дијела грчко-римске царевине, у Сардини (данас Софији) састао се 344. године многобројни сабор у намјери, да установи у погледу Атанасија великог сугласије између источних и западних епископа, раздијелених међу собом ушљед аријанских интрига. Броји се свега 376 чланова, присутних на овоме сабору, између којих 300 западних и само 76 источних епископа. Предејдавао је познати од Никејскога сабора Озије, епископ Кордунски. Пошто су проглашене биле бесемелјнимма све оптужбе, подигнуте на Атанасија и утврђен Никејски символ, сабор изда 21 правило у погледу црквене дисциплине, и сва ова правила уђоше у ошћецирвени канонички Зборник.

У данашњим нашим Зборницима разлика је само у нумерацији, али по садржини сва се налазе. У *Indreptarea* стоје редом сва правила. У *Πηδέλιον* их је 20; нема наиме 18-га, али пошто оно у неразлучној свези стоји са слиједећим (19), које о истоме предмету говори, то од тога нимало не страда садржај самих правила. Према томе, у *Πηδέλιον* 18. 19. и 20. прав. одговарају 19. 20. и 21. у нашем Зборнику. У *Книзи Правилъ* такође се само 20 правила налази, а зависн од тога, што наша 18. и 19. састављају једно, наиме 18. правило. Разлог важи онај исти, што и за *Πηδέλιον*. У *Крмчији* је ред друкчији, премда и има 21 правило; теку наиме овако: прва се четири подударају, 5. у нашем Зборнику саставља „Толковање“ на четврто у *Крмчији*, 6. саставља тамо 5. 6. и 7., за тијем 7—9. одговарају тамо 8—12, у нашем Зборнику 12. саставља у *Крмчији* 13. и 14, за тијем 13—17. одговарају 15—19. а 18. и 19. састављају у *Крмчији* 20. правило, 20. пак и 21. састављају једно, 21. правило.

7. *Цариградски сабор*. Поводом спора између два епископа Агатија и Багатија, који су сваки за себе доказивали своје право на митрополитску катедру Боестареку у Аранској, састао се у Цариграду 394. године сабор, да овај спор ријешн. Учествовали су на сабору Нектарије Цариградски, Теофил Александријски, ²Флавијан Антиохијски и још 17 епископа. Предејдавао је Нектарије. Одлука је донешена, да епископа може свргнути сабор многих епископа, а

не сама три; и ова је одлука издана била као особито правило, које је за тијем ушло у опћецрквени канонички Зборник.

Различито се ово правило налази у данашњим Зборницима, и приводе се већим дијелом одломци из пунога текста. У *Πηδάλιον* оно је подијељено на два правила, и прво је састављено из предлога епископа Аравијана, који напомиње односну наредбу Никејскога сабора, да два епископа не могу ни поставити, ни збацити другог епископа; а друго из закључне одлуке саборскога предсједника. У *Indreptarea*, у *Крмичији* и *Книга Правилъ* једино је само правило, и то у врло скраћеном облику. У овој пошљедњој састављено је: прва половина из закључне одлуке Нектарија, а друга из односнога предлога Теофила Александријскога.

8. *Картагенски сабор*. Питање о праву римскога папе да прима апелације противу одлука сабора Африканске цркве, дало је повод великоме сабору у Картагени 419. године. Присутних на овоме сабору било је 217 епископа под предсједништвом Аврелија, архиепископа Картагенскога. Били су и заступници римске цркве. Двије су главне сједнице држане, прва 25. Маја, а друга 30. Маја.

Пошто је расправљен био главни посао и свечано одбијено свако право римскоме папи, да прима апелације противу одлука, које донесе један сабор епископа Африканске цркве, Оци сабора издаду неколико својих правила у погледу дисциплине црквене, за тијем прегледају сва правила, која су на пређашњим саборима Африканске цркве била издана, почињући од 348. године. У икаквој цркви као у Африканској, није се тако строго чувало правило о свакогодишњим саборима. Историја нам је сачувала податке о мноштву сабора, што су у првим вјековима држани били у тој цркви са законодавном цијељу; мноштво дакле и црквено-дисциплинарих правила морало је постојати, што су на тим различитим саборима издана била. Између тих правила многа су била међу собом слична и по предмету једнака, а многа према приликама мјеста и времена њихова издања, имала су само локалну и времениту важност, и нијесу дакле могла бити за све опћобавезна. Оци Картагенскога сабора 419. године узму у претрес сва пређашња правила, и између тих приме и усвоје за сву Африканску цркву правила слједећих *четрнаест* сабора: а) Картагенског 348. б) Картагенског 390. в) Хипонског 393. г) Картагенског 397. д) Картагенског 16. Јуна 401. е) Картагенског 13. Септембра 401. ж) Милевитског 402. з) Картагенског 403. и) Картагенског 404. ј) Картагенског 405. к) Картагенског 407, л) Картагенског 409, м) Картагенског 410. и н) Картагенског 418. године. Од тих сабора прим-

љено је било 121 правило. Овима је додао од себе овај сабор 12 правила, која у нашем Зборнику носе бројеве: 1, 29—33 и 128—133, и таким начином буду на овоме сабору примљена и проглашена опћесобезнима за све 133 правила, позната данас под именом правила Картагенскога сабора.

У њеким Зборницима, а исто и у нашој Крмчији, броји се још пет правила, осим споменутих; али то нијесу у строгоме смислу правила, него или посланице Африканских Отаца, или одговори дотичних на питања, управљења им од Картагенскога сабора. *Прво* је посланица сабора нани Бонифацију по главномом питању, ради кога се сабор 419. године састао; *друго* и *третје* састављају одговори Кирила Александријског и Атика Цариградског, који шаљу оригиналне списе Никејскога сабора; *четврто* је списе са Символом и правилима Никејскога сабора, управљени од Отаца Картагенскога сабора нани Бонифацију, а *пето* је посланица петих Отаца 424. године нани Келестину по ономе истом питању, ради кога је држан сабор 419. године. Наиме, дотични презвитер (Апчјарије), кога је сабор осудио био, обратно се био нани Келестину, тражећи код њега заштите. Пана је нашао, да може узети под своју заштиту тога презвитера, те написне у томе смислу Картагенским Оцима. Одговор Отаца на то писмо Келестиново, којим одбијају настојања његова о споменутоме презвитеру, саставља речену посланицу. А она је стављена уз правила сабора 419. с тога, што се непоередно томе сабору односи и што представља коначни закључак о главномом послу сабора. У нашем Зборнику ових се пет списа налазе од 216. до 225. стране.

Правила Картагенскога сабора ушла су у све каноничке Зборнике; али начин, којим су она приведена, много је различит, како у погледу текста, тако и у погледу нумерације. У првобитном Зборнику бројем их је онолико, колико у нашем Зборнику, наиме, 133 и оних 5 списа. Ови последињи код нас нијесу нумерирани, јер нијесу ни у Атинекој Синтагми; али у древним Зборницима јесу, и носе бројеве: 134, 135, 136, 137 и 138. Нумерирани су они и у нашој Крмчији. У познијим Зборницима ових списа или са свијем нема, или су приведени само њеки; исто тако је и број правила друкчији. У *Крмчији* има их 134 и свих пет списа; у *Indreptarea* правила је 141, а списа нема ни једнога; у *Πηδάλιον* такође их је 141 и посланице Бонифацију и Келестину, а у *Книга Правилъ* има их 147 и посланица Келестину. Из те разлике у количини правила не треба изводити, као да су у нашем Зборнику нека правила изостављена, која се у споменутих Зборницима налазе;

напротив, у нашем Зборнику она су много потпунија, него ли у онима, и њеких правила нашега Зборника на прим. у Пидалиону са свијем нема, као: 14. 34. 70. 88. 92. 118. и 122. правило. Већи број правила у оним Зборницима зависи од тога, што су нека правила подијељена на два, три и чет правила, и услед тога се и већи број јавио. Радња ова дотичних издавача у дијелењу једнога правила на њеколика, премда је у многоме и оправдана е погледом на садржај различних правила, али се то дијелење мора уједно и сматрати арбитрарним, као што је то доказано за издаваче Пидалиона. Односно „Книги Правилъ“, може бити да су издавачи слиједили пређашњим радњама, јер има једно Паринско издање, у коме је као у њој 147 правила Картагенскога сабора. У погледу текста и нумерације ових правила у различним Зборницима, нека се упореди *моја* расправа са насловом: *Codex canonum ecclesiae Africanae* (Задар, 1881).

9. *Цариградски сабор у храму св. Апостола*. Девети вијек, вијек Николе I и Фотија, може се сматрати једним између најбурнијих, а уједно и најжалоснијих по последицама за цркву вијекова. Чин о свргнућу патријарха Игњатија и избору Фотија на патријаршески пријестол у Цариграду створио је многе немире на Истоку, а уједно је дао повода Римекоме папи, да се умјеша у унутрашње послове Цариградскога патријархата. С друге стране и иконоборство, премда је осуђено било на VII васионском сабору, продужавало је још у овоме вијеку узнемиравати цркву. Да се коначна осуда противу иконоборства изрекне, и да се поремећени ред у цркви успостави, одлучено буде сазвати велики сабор епископа, који се и састане у почетку Маја 861. године у Цариграду у храму св. Апостола. Присуствовао је на сабору цар Михаил III, а епископа је било 318; римскога папу представљали су нарочити легати. На првоме састанку своме сабор није могао доћи до жељенога закључка, због наертаја од стране неправославних, и тек на другоме састанку могло се слободно дјеловати. Због овога саостајања сабора у два пута, он се називае још: *прво-други сабором* (*πρώτη καὶ δεύτερη, prîmo-secunda, двукратниј*). На овоме другоме састанку сабор је најпирје утврдио осуду иконоборства, за тијем је признана правилност избора патријарха Фотија на Цариградску катедру, и најпослије издаво је било 17 правила у погледу црквене дисциплине. У *Крмчији*, *Книги Правилъ* и *Interpares* заузимају ова правила претпоследње мјесто у реду саборних правила; у *Πιδάλιον* долазе одма послејје правила VII васионскога сабора.

10. *Цариградски сабор у храму св. Софије*. Мир, који је у

цркви установљен био 861. године, па скоро је онет био порушен, ушљед прилика са свијем особнога характера; и тај је мир успостављен био тек после смрти бившег патријарха Игњатија, па кад је на Римскоме пријестолу сједно папа Јован VIII. Ради свечаног утврђења овога мира буде сазван 879. године сабор у Цариграду у храму св. Софије. Била су на њему 383 оца; римскога папу представљала су три парочита легата. Проглашени на свечани начин утврђени мир међу источном и западном црквом, сабор изда 3 своја правила, која у *Крмичији*, *Книга Правилъ* и *Indreptarea* заузимају последње мјесто међу правилима сабора, а у *Παράλιον* стоје на другоме мјесту између правила помјесних сабора.

Правила светих Отаца.

Слједећих Отаца правила ушла су у опћецрквени кодексе Дионисија Александријеког, Григорија Неокесаријеког, Петра Александријеког, Атанасија великог, Василија великог, Тимотија Александријеког, Григорија богослова, Амфилохија Иконијеког, Григорија Ниског, Теофила Александријеког, Кирила Александријеког, Генадија Цариградеког и Тарасија Цариградекога.

Какав је значај правила Отаца у пореди са правилима сабора, ми смо казали¹⁾. Разлику између правила Отаца и Сабора па слиједски потпуно тачни начин представља један између најбољих канониста новијега доба: „Разлика се ова састоји у томе, што су Сабори распростирали законодавну своју власт на основна питања црквенога живота, установљавали су ред и законе у погледу саме управе црквене, дотicali су се јерархије њезине и изрицали су свој врховни суд о самим особама, којима је управа њезина повјерена била; а Оци су издавали своје наредбе у погледу различитих посебних питања, имајући пред очима већма особе, које су у цркви управљане биле, него оне, које су управљале црквом, већма духовни суд, него ли суд извањски; дотicali су се већма таквих питања, која су моралнога својства била, него ли оних, која су се тичала управе у цркви“²⁾.

Правила Отаца нијесу првобитно издана у форми посебних

¹⁾ Види горе стр. XVII. — О авторитету св. Отаца у цркви и важности њихових епископских извреша је радња Архим. Порфирија у „Прибавл. къ Творенимъ св. Отцевъ“. М. 1863. XXII, 1—59. — Види чланак о томе Pitra, у његовом *Jus eccles.* I, 537 sq. А суђење протестанско о авторитету и важности Отаца у цркви — помоћу прану види у Spittler, *Geschichte des kan. Rechts* Halle, 1778. S. 56 fg. за тјем Bickell, *Geschichte des Kirchenrechts*. I, 30 fg.

²⁾ Јоанна Смоленскаго, *Церковн. Законовѣдѣніе*. СП. 1851. II, 1—2.

законских наредаба, него су она или извадци из различних епископа Отаца, или пак, и то главним начином посланице, које су они управљали појединим особама, и које су посланице због садржаја њихова назване биле „Каноничке посланице“. У течају времена, с обзиром на предмете, о којима су те посланице говориле, оне су биле раздијељене на неколико правила, и у том облику унешене у опћецрквени кодексе. Први је био Јован Схоластик (из VI вијека), који је у свој Зборник унео двије посланице Василија великог, које су у нашем Зборнику означене као II и III посланица Амфилохију; касније њега већ у свима опћецрквеним Зборницима ми налазимо правила Отаца, особито касније утврђења каноничке важности њихове на Трулеком сабору.

1. *Дионисије Александријски* († 264). Ученик у Александријској школи, за тијем управитељ исте школе, због дубоке научености своје и заслуга за цркву, особито у борби са Савелијем и Павлом Самосадеким, био је назван „великим“ и „учитељем васнонеке цркве“.

Правила, која су са именом Дионисија ушла у опћецрквени кодексе, састављају каноничку посланицу, коју је он 260. год. управно епископу Василиду у Ливији у одговор на четири питања, што му је овај представио био на ријешење. По одговорима на та питања раздијељена је ова Дионисијева посланица на четири правила, — која се у *Книзи Правилъ* и у *Индиклор* у пуном тексту налазе, и на крају је још додан закључак посланице, потпуно једнако као у нашем Зборнику. У *Крмчији* (26. глава) друкчије је. Стоји најприје посебно почетак посланице у погледу часа, када треба завршити велики пост, за тијем долазе четири нумерисана правила под особитим насловом: „Тогоже отъ еуѣѣхъ безъ общенія“, и прво саставља извадак из Дионисијеве посланице Конону; слједића пак (2. 3. и 4.) то су у скраћеном облику друга половина посланице Василиду и одговарају у нашем Зборнику истим бројевима. Закључка посланице нема. Ово тачно одговара тексту Дионисијевих правила у Синопсеу). У *Interpretarea* међу правилима нема са свијем ових Дионисијевих правила.

2. *Григорије Неокесаријски, Чудотворац* († 270). Васпитан у Александријској школи, Григорије се одликовао дубоким умом и великим благочастијем. Због многих његових чудеса, која је учинио, особито као епископ у Неокесарији, савременици су му име Чудотворца дали. Одликовао се великом ревности у обраћању незнабожаца к Христовој вјери, и историја нам казује, да је у Неоке-

сарији било свега 17 христјана, кад је он постао епископом, а кад је умрло било је свега 17 незнабожаца; остали су сви били обраћени у христјанство. Између многих Григоријевих епископа, за нас има важност његова Каноничка посланица, коју је он 258. год. управо по својој области¹⁾. Повод к овој посланици означен је уопће у самом наслову писаном. Наиме, док је он био епископом у Неокесарији навалили су били на Понт варварски народи и пустошили градове. При тој варварској навали, христјани нијесу себе држали достојно имена свога, него су многи из њих повлађивали варварима и сами у тешке гријехове падали. Као главни епископ Понта, Григорије изда ову своју посланицу, петицију тежину почињених гријехова и налажући за исте односне казни.

Посланица је подијељена на неколико правила; али та правила ми у различитоме броју у каноничким Зборницима налазимо. У нашем овом Зборнику има их 11, у *Книга Правилъ* и *Πρῶτος* 12, а у *Κρῖσις* (28. глава) има их 13. У *Indreptarea* нема ни једнога. Саму посланицу управо састављају првих 10 правила по нашем издању, или првих 11 по *Книга Правилъ* и *Πρῶτος*. Наше пошљедије (11.), него и пошљедије (12.) у ова два Зборника, није саставни дио саме посланице, него је каснији додатак, и саставља допуну из правила Василија великога у погледу ступања кајања. Ради овога, у пријеводу 11. правила последије ријечи „каже“ (*φασί*), ми смо ставили у загради *ко* каже, наиме, Василије велики у свом 75. правилу²⁾. А пошто ове допуне, или 11. (ал. 12.) правила нема у Синопенеу, тиме се тумачи, зашто га нема ни у *Κρῖσις*, која је по Синопенеу приређена. Разлика у броју првих правила зависи од тога, што је прво правило по нашем издању подијељено на два у оним Зборницима, те је умјесто наших десет, јавило се тамо једанаест. У *Κρῖσις* нема, казали смо, онога додатка, а број 13. у којој зависи од тога, што су по нашем издању 2. и 4. правило подијељена свако на два.

3. *Πισαρ, Αρχιεπισκοπικῆς Αλεξανδριέσκι* († 311). Знаменит по изображењу своме, Писар је 295. год. заузео мјесто управитеља Александријске школе, којом је за пет година управљао, и 300. год. буде изабран за Архијерејскога Александријеког. За три је само године мирно управљао својом црквом, и 303. год., кад је изгнао

¹⁾ У *Книга Правилъ* (Изд. 1843, стр. 271. Изд. 1862, стр. 477) није тачна она опаска, да је ова посланица управљена Александријском Архијерејском. Види разложиту опаску Pitra, *Jus. eccl.* I. 566. Annot. I.

²⁾ Види Pitra (*Jus. eccl.* I. 566) на основу кога састављена је и односна опаска у издању „Правила съ толкованіями“. М. 1876. III, 106—107.

Диоклетијанов указ о гонењу христјана, почињу већ невоље за Александријскога пастира, које свршавају мученичком његовом смрћу. За вријеме гонења много је христјана одетупало од вјере, и употребљавали су свакојака средства, само да се од мучења ослободе. Већина се ипак опет цркви обраћала, кајући се за своје одетупништво. Петар је обратио пажњу на ову околност; пак проникнут христјанском љубављу и желећи, да пружи помоћ онима, који су се Христа и цркве ушљед невоља одрекли били, а сада су се покајањем цркви приступали, он напише 306. године слово о покајању, у коме представља начин, како ће ступити у заједницу црквену, који су се од цркве уклонили били.

Ово слово Петрово, подијељено на 14 правила, ушло је у онџецрквени кодексе. У толиком се броју она налазе у *Книга Правилъ* и *Πηδαλιον*. У Крмчији (гл. 27.) има их, као у Синонелу, 13, и то, јер 6. и 7. правило по нашем издању саставља у њој једно (6.) правило. У *Indreptarea* нема ових правила. Пошљедње (15.) правило у нашем Зборнику, исто и у три споменута Зборника, о пошћењу петка и ериједе, узето је из једнога слова Петрова на Пасху.

4. *Атанасије велики* († 373). Дубоко изучен у петинама христјанске вјере, Атанасије стекао је вјечну славу, као заштитник православља противу Аријанства, због чега је „Оцем православља“ и „великим“ заслужно назван. Дјелатност своју у корист свете цркве он је почео развијати од дана, кад се аријанство појавило, и постепено се развијала све до краја живота његова.

Многобројни су списи, што нам је апологетичког, полемичког, историчко-догматичког и моралнога садржаја Атанасије оставио. За црквено право имају значаја три, наиме: посланица његова Амуу, XXXIX посланица о празницима и посланица Руфинијану. Прва је написана око 356. год. у одговор монаху Амуу, који се обратио био Атанасију, молећи га за напутак, како мора судити о нехотимичним пошним оскврнењима тијела. Друга је написана 367. године, и говори о каноничким књигама св. Писма. Ова је посланица дошла до нас непотпуна, без почетка, пак да означимо ово, ми смо у нашем овом издању ставили неколике тачке у почетку ове посланице. Трећа је управљена епископу Руфинијану око 370. године у одговор на његово питање, којим се начином имају примати јеретици, кад се цркви обраћају.

Ред, којим смо ми привели ове три посланице, слједићећи нашем оригиналу, једнак је и у *Крмчији* и у *Πηδαλιον*. У *Книга Правилъ* стоји највише посланица Амуу, пак она Руфинијану, за

тијем она о празницима. Нама се оправданим учинио онај ред, јер одговара хронологији, којој ми уопће у овоме издању хоћемо да слиједимо. У *Крмчији* (29. гл.) послије посланице Руфинијану (тамо је, исто као у Синопенеу, назван овај епископ, Руфијан), стоји још један одломак под насловом; „Тогоже отъ другаго посланія“, и говори се о узвишености дјевичанства¹⁾; међу тијем то није нека друга посланица, него само извадак из оне Амуну. У *Indreptarea* нема ових Атанаејевих посланица.

5. *Василије велики* († 379). Између свију Отаца и учитеља цркве за црквено право и уопће за црквену дисциплину највише значаја има Василије велики. Научно своје изображење он је довршио у Атини, гдје је савремено учио и Григорије богослов, с којим је Василије у најтјешњој дружби био. Послије је пропутавао Египат, Палестину и Месопотамију, и на томе се путу упознао са многим светим људима (Макаријем, Пафнутијем и др.), који су пробудили у њему дубоко поштовање к монашком животу. Кад се повратио, преда се уједињеноме животу, и посели се у једно са свијем усамљено мјесто, гдје је заједно са Григоријем провео дуго времена. Године 370. буде постављен на пријестол Кезаријски. Ревност за славу Христову, за утврђење православне вјере у смутном тадашњем добу и за учвршћење реда и морала у цркви, развила се сада код Василија на такав начин, да је име „великога“ и „славе и украса цркве“ заслужио.

Од Василија великога у опћецрквени кедеке ушла су 92 правила. Она су састављена из *осам* посланица његових и из његове књиге „о светоме Духу“. Првих 85 правила састављају три посланице, које је Василије управно Амфилохију, епископу Иконијском. Амфилохије је особито уважење гојио према Василију и осим личних савјетовања с њим о напретку цркве, он му се обраћао често и писмено, молећи га, да му разријеша различита питања црквене управе и опће дисциплине црквене, или да му разјасни какво мјесто св. Писма, које се њему нејасним представљало. Одговори на ова Амфилохијева питања и састављају садржај тих посланица, или првих 85 правила Василија великог. Слиједиће (86.) правило извадак је опет из једне посланице, коју је 376. год. Василије управно Амфилохију. Правило 87. то је посланица Диодору, епископу Тарском, под чијим је именом дошло било до Василија писмо, у коме се нападало на једну наредбу његову у погледу ероства. Правило 88. саставља наредбу Василија, издану презвитеру Григорију²⁾, у

¹⁾ У Синопенеу стоји само „*Αἰλλο*“. *Σ.* IV, 397.

²⁾ У *Migno* (*Patrol. Gr. ed. lat.* XVIII, 142) стоји „*Paragorio*“.

погледу неке женскиње, што је у кући држао. Правило 89. је посланица хореннеконима, који су прелазили границе своје власти. Поводом сумње подигнуте на његове подручне епископе, да су симонисти, Василије је написао особиту посланицу, и она саставља 90. правило. Последња два (91. и 92.) правила извађена су из знаменитог Василијевог епископа „о светоме Духу“, написаног поводом једне оваде, да он не неповједа право божанство Духа светог. И овај је епископ управљен Амфилохију, који је побудно био Василија, да га напише.

Од отачаских правила прва су, као што смо напоменули, правила Василија великог ушла у каноничке Зборнике, и тек послјеје су унесена правила других Отаца. У свима данашњим Зборницима она се налазе. Разлика је нека у броју. У *Πηδέλλος* и *Книга Правилъ* једнак је број, као у нашем Зборнику. У *Крмчији* (21. глава) има их 91, а то зависи, што закључка треће посланице Амфилохију (у нашем Зборнику 85. правило) нема, и прве три посланице састављају само 84 правила, према томе, 85. по Крмчији одговора нашем 83, 86—87. и т. д. У *Indreptarea* је другачије. Сврга има 85 правила. Прве три посланице подијељене су на 80 правила, 81. одговара нашем 86, 82. саставља посланицу презвитеру Григорију, 83. посланицу хореннеконима, 84. посланицу подручним епископима, а 85. правило, то је глава Василија великога о различним ступињима кајања, коју у *Синонису* налазимо¹⁾.

У *Крмчији* из правила Василија великога састављене су 22., 23., 24., 25. и 36. глава. Али о томе послјеје, при разбору садржаја Крмчије.

6. *Тимотије Александријски* († 385). Ученик Атанасија великог, Тимотије био је најмлађи брат му Петра на Александријском пријестолу. Осим тога, што је учествовао на II. васионском сабору, и живо учешће узимао у питању о Цариградском пријестолу, које се тада расправљало, мало се шта другога зна о животу Тимотија.²⁾

Дошли су до нас многи канонички одговори Тимотија на питања, која су му управљали различни епископи и клирици. Између тих одговора, 18 је њих ушло у опћенрквени кодексе; и у толиком се они броју налазе и у *Πηδέλλος*, и у *Книга Правилъ*, и у *Indreptarea*. У *Крмчији* (32. гл.) они су одговори названи „пра-

¹⁾ Σ. IV, 405.

²⁾ У „Предупреждениј“ издању 1787. Крмчије (д. 50.) казано је, да се Тимотеј не може назвати светим „потому, што виновенъ былъ удаленію отъ патриаршества святаго Григорія богослова“.

вила“, и има их само 15; последња три нема.²⁾ Од осталих Тимо-
тијевих одговора, налазе се поједини у *Indreptarea* (стр. 693 и сл.).

7. *Григорије богослов* († 390). И по оданости к вјери, и по
благочастију, и по научној својој Григорије је био достојан
друг Василија великог. Одан усамљеном животу и дубоко благо-
частив, он је сматрао себе недостојним епископске службе; морао
је ипак уступити онјем мишљењу, и 381. год. буде постављен на
архијерејски пријестол у Цариграду. Опозивши, да је неким
противан његов избор, одма се захвали и уклони у Низијану, гдје
је провео у тишним радњама усамљено последње године свога
живота.

Синце је своје припређивао Григорије сад у прози, сад у сти-
ховима. Служио се овим другим начином писања, као што он каже,
главним начином с тога, да сачува хришћанску истину од Аполи-
нариета, који су своје лажно учење у стиховима распростирали.
Између таквих цјесничких дјела Григорија, узети су у онјекр-
квени кодексе стихови његови о каноничким књигама св. Писма ста-
рога и новог Зајета. У *Книга Правилъ* и *Πηδᾶλιον* стоје на
својим мјестима. У *Крмчији* заједно са стиховима Амфилохија о
истоме предмету састављају 30. главу. У *Indreptarea* нема их, као
што уопће нема правила слиједећих за Григоријем богословом Отаца.

8. *Амфилохије Иконијски* († 395). У тијесној дружби са Ва-
силијем великим и Григоријем богословом, Амфилохије усвојио је
дух њихов, и одликовао се као и они у брану православа и у
благочастију. Учествовао је на II. васионом сабору, као ревностни
заштитник православа противу духобораца; а за годину пред смрт
учествовао је онет у Цариграду на познатом нам сабору, поводом
Агатија и Вагатија, гдје је допринијео, да се углед епископскога до-
стојанства утврди.

Писмо Амфилохијево к Селевку, о каноничким књигама св.
Писма, ушло је у онјекрвени кодексе, и налази се на своме мјесту
у *Πηδᾶλιον* и *Книга Правилъ*. У *Крмчији* саставља 30. главу за-
једно са стиховима по истоме предмету Григорија богослова.

9. *Григорије Ниски* († 395). Млађи брат Василија великог,
Григорије је знаменит по строгаости живота свога, по учењу и про-
свјетлој ревности за светињу православа и по изврном своме
дару говора. Као епископ Ниски учествовао је на II. васионом
сабору, и за показану своју ревност у заштити православнога
учења, био је назван „стубом православа“. Учествовао је послѣје

¹⁾ О броју ових одговора ваља упоредити *Pitra*, *Jus eccl.* I, 643 ann. 1.

и на Цариградском сабору (394. г.) при Нектарију, поводом познатог питања о Бостарекој митрополији.

Између многобројних његових списа, ушла је у каноничке Зборнике посланица његова Литоју, епископу Мелитинском у Јерменској. Овај се обратио био Григорију молећи да му каже, какве се спитимије имају налагати за различне гријехе. У одговор Григорије му пошаље около 390. године ову посланицу, у којој открива своја дубока психолошка знања, а уједно показује строгост у казнима за гријехе, много јачу од својих предшасника.

Посланица је ова подијељена на 8 правила, и у толикоме броју она се налазе у *Πηδάλιον*, *Книга Правилъ* и *Крмчији*. У овој последњој (гл. 31.) подјела је само друкчија. Наше 1. правило у њој саставља „Предисловіе“, 2., 3. и 4. одговарају у њој 1., 2. и 3., 5. саставља у Крмчији 4. и 5., даље се већ бројеви подударају. Закључка посланице у Крмчији нема.

10. *Теофил Александријски* († 412). Од Теофила Александријскога, познатог по нерасположивости својој к Јовану Златоусту¹⁾ дошла су до нас његова насхална слова, неколике посланице и правила. Ова су последња састављена; а) из једне његове одлуке, кад се догоди навечерије Богојављења у недељу; б) Нанутка Амону о различним питањима особнога карактера, а која се црквенога реда тичу; в) Нанутка у погледу примања у клир Катара; г) Нанутка епископу Агатону и д) Нанутка епископу Мини. Прва о Богојављењу саставља једно правило, Нанутак Амону подијељен је на 10 правила, остали Нанутци по једно правило, свега дакле 14 правила.

У *Книга Правилъ* и *Πηδάλιον* носе и односне наслове извори, из којих су правила састављена, као у нашем Зборнику; наслов само нанутка о Катарима друкчији је. У оригиналу нашем стоји: *Ἀφ' ἧς*, и ми смо превели са ријечи „Ијава“. А у *Πηδάλιον* стоји: *Ἀφ' ἧς* (ἢ *Ἀφ' οὗς* παρ' ἄλλοις) *Ἐπισκόπου, περί . . .*; у *Книга Правилъ*: *Ἀφ' ἧς* *Ἐπισκόπου, περί . .* (кѡ Афинію епископу, о . . .). Разлог, зашто смо ми онако превели тај је, што смо хтјели слиједити вијерно оригиналу²⁾. У *Крмчији* (гл. 33) осим првога чланка, други немају наслова. У првоме правилу у Крмчији читамо у средини; „по обичају службѣ святаго Јоанна Златоустаго“. Ове ставке нема у Синопису³⁾, и према томе, с обзиром на

¹⁾ И за Теофила је опажено у споменutom „Предупредомленіи“ Крмчији, да се светим не може назвати, јер је „назнаѣ святаго Јоанна Златоустаго“.

²⁾ У Pitra (I, 648) исто је као у Σ., и преведено је: „Expressio“; у Bezae (II, 374) исто, и латински: „Natiatio“. У прегледу правила у Помоканону XIV наслова стоји као у *Книга Правилъ* (Σ. I, 11).

³⁾ Σ. IV, 342.

однопај Теофила к Златоусту, ми је сматрамо уметнутом по незнању.

11. *Кирил Александријски* († 444). Ипак Теофила Александријскога, Кирил није дијелио његових назора о Златоусту, и према истоме гојно је дубоко уважање, особито у posljedње вријеме. Изабран је био за архијепископа 412. године, и од тога је доба развио живу ревност, као апологет чистога православља, као егзегет и као мудри управитељ цркве. Прославио се особито у борби његовој са Несторијанством и у енергичној дјелатности његовој на III васионском сабору¹⁾.

Са каноничкога гледишта важна су неколика Кирилова правила, састављена из двије његове посланице: једна Домну, архијепископу Антиохијском, поводом епископа Петра, који се жалио, да је принуђен био подијети оставку на свој пријестол, и друга епископима Ливије и Пентаноља поводом незаконитих рукоположења. Састављају ове двије посланице 5 правила: прва 3, друга 2 правила, која су сва ушла у оцнецрквени кодексе. У толиком броју и са односним насловима налазе се у *Πηδεύλων* и *Книга Правилъ. У Крмчији* (гл. 34.) такође се налазе; али истима додано је још: а) Макиму Јакону, б) Генadiју архимандриту, в) из посланице Евлогију Александријскоме и г) једанасет анатематизма Кирилових противу Несторија (гл. 35.). Ови се сви чланци налазе и у Синон-сенеу, и од туда су прешли у Крмчију²⁾.

12. *Генadiје Цариградски* († 471). Изабран за патријарха Цариградскога, Генadiје високо је дигао углед свога пријестола, који је прије толико потањен био услед лажних учења, која су се од појединих предетојника Цариградских са тога пријестола распрострајала. Одликујући се дубоким благочастијем, особито га је печалило, што се удворила била у Христовој цркви код многих епископа симонија, која је давала повода осуђивању самога суетава црквенога. Да стане на пут томе грдноме злу у цркви, Генadiје сакупи 459. године у Цариграду сабор од 81 епископа, и ту буде изложена она окружна посланица противу симоније, која је за тијем ушла у све каноничке Зборнице. Управљена је она, као што се из наслова види, свима епископима истока и нани Римскоме³⁾.

¹⁾ Види историју III вас. сабора у моме издању „Правила с тумачењима“. II, 282 и сл.

²⁾ *Σ. IV*, 398. 405—407. Погрјешан је само у Крмчији број анатематизма, јер их мора бити 12, а не 11. Види моја „Правила с тумачењима“. II, 285—288.

³⁾ Онога, што смо ми ставили у наслову посланице, свиједош нашим оригиналу, „и нани Римскоме“, нема у свима древним Зборницама. (Види *Pitra I*,

Ми смо је превели како стоји у нашем оригиналу заједно са потписима свију епископа, присутних на сабору.¹⁾

У *Крмчији* налази се ова посланица у 36. глави између других посланица противу еимоније, и приведени су потписи свију (81) епископа. У *Πηδάλιον* потписа нема, него је казано, да су ову посланицу потписали уз Генадија „седамдесет три, или осамдесет и један епископ“. У *Книзи Правилъ* такође потписа нема, него је речено, да је са Генадијем потписало „седемдесетъ три епископа“.

13. *Тарасије Цариградски* († 806.) Изабран је за патријарха Цариградекога 786. године. За настојање његово около царице Ирине и Константина Порфирогенита, да се сазове VII васионски сабор, који је имао савладати иконоборство, Тарасије стекао је у цркви неизгладиву славу.

За каноничко право важна је, између многих Тарасијевих списа, посланица његова наши Римекоме, Адријану, противу еимоније, која није престајала скривити цркву Христову и рушити углед свештеничког достојанства. У *Книзи Правилъ* и *Πηδάλιον* приведена је ова посланица једнако као у нашем Зборнику. У *Крмчији* она саставља уз друге чланке противу еимоније 36. главу. Почетак посланице, пак сви наводи до онога из живота Златоустова укључиво одговарају нашем Зборнику; следећих пак у нашем Зборнику чланака у *Крмчији* нема, него је то замјењено са чланцима из списа по истој теми питању Непдора Пелусенота († ок. 436); закључак посланице одговара нашем тексту. Послеје закључка (Сл. изд. л. 290) долазе још неколики чланци противу еимоније, којих у Синонелу нема.

Посланица ова Тарасијева, као што смо већ напоменули, налази се у многим Зборницима одма послеје правила VII васионскога сабора, јер је и издана била одма послеје сабора, и од дотичних додана саборским списима. —

Са посланицом овом Тарасија Цариградекога закључује се онкспревени канонички Кодекс.

Утврђење истога и проглашење опћеобвезности његове за свакога члана цркве слеједило је, као што знамо, у почетку X вијека при патријарху Цариградском Николи Мнетику.

183. и онаку на дну стране у *Σ. IV*, 368). Издавачи *Πηδάλιον*-а на против доказују, да је тако у свима Зборницима (стр. 693, он. 5).

¹⁾ У *Bezaeagii* (II, 181) друга половина посланице, од ријечи: „Особито изврше (*Κάλλιστα*)“ па до краја, стоји као да је то коментар Власеомон. Међу тиме то је проста погрешка, као што је то добро опазио Pitra. II, 181 et 185.

Сва ова правила, која наш Зборник састављају, издана су била у ономе облику, у коме се она налазе у основном Зборнику, а кога смо ми овај наш пријевод приредили. Готово савремено са издавањем самих правила, јављали су се изводи из истих, то јест сама правила, али у скраћеном облику, и ова скраћена правила састављају такозвани *Синонске правила* (*Σύνοψις τῶν κανόνων*), који је касније послужило ономом за нашу Крмчију и за румунски канонички Зборник.

У течају времена, кад није за свакога јасан био смисао свакога правила, јављају се различити коментатори правила, између којих најугледнија мјеста заузимају *Алексије Ариетин*, *Јован Зонара* и *Теодор Вальсамон* из XII вијека. Први је написао своја кратка разјашњења (*σζόλια*) на скраћени текст правила, на Синонске, а послије два, опширне коментаре на цуни текст правила. Ариетинове ехотије на правила ушле су у нашу Крмчију и у румунски Зборник. Има у осталом у оба ова Зборника и Зонариних коментара на поједина правила.

Ред, којим су се у различитим Зборницима привађала правила, није био свагда једнак. У почетку привађала су се правила без обзира на авторитет извора, из кога она потичу; касније тек на то је обраћена била пажња. У већем дијелу Зборника налазимо онај ред, који је представљен у Прегледу правила пред Помоканом у четрнаест наслова, и који се донекле подудара са редом, којим су поређана правила у 2. правилу Трулекога сабора. Наиме, најприје правила св. Апостола, пак сабора, у слиједећем реду: Никејскога вас. I, Анкирекога, Неокесаријскога, Гаугрекога, Антиохијскога, Лаодикијскога, Цариградекога вас. II, Ефескога вас. III, Халкидонскога вас. IV, Сардикијскога, Картагенскога 394 год., Трулекога, Никејскога вас. VI, Цариградекога 861. год. и Цариградекога 879. године; слиједе за тимјем правила св. Отаца. Овај је ред задржан у каноничком Синонскеу, а према њему у Крмчији и у румунском Зборнику. Постојао је и други ред¹⁾, који је од времена Зонаре ушао у нашу употребу; привађају се наиме, правила св. Апостола, пак правила вас сабора, за тимјем два Цариградека сабора 861 и 879. год., тада правила помјесних сабора и најпослије правила св. Отаца. Овим редом приведена су правила у *Πηδάλιον*, и у Атинској *Σύνταγμα*. Исто и у *Книзи Правилъ*; само што ондје она два Цариградека сабора (861. и 879.) не долазе пред, него послије помјесних сабора. Овога истога реда држали смо се и ми у нашем Зборнику.

¹⁾ Види Epitome Canonum Symeonis Magistri (Voelli et Justelli Bibliotheca. 710 sq.)

Правила, по којима се црква има управљати, нијесу, као што смо видели, издана била у једно вријеме, него су она кроз неколике вијекове издавана била, према приликама, које су се у цркви истиницале. Једном већ издана, она су постајала мјерилом, по коме се у напријед имало поступати у даноме случају. Познавање изданих већ правила састављало је свету дужност за свакога члана цркве, а на првоме мјесту за црквене предстојнике, који су морали бдити, да се она у тачности извршују. Ради овога, чим је које ново правило надлежном влашћу издавано било и по своме је предмету носило на себи печат опће обавезности, дотични су настојали, да се оно одма придружи пређашњима, како би свакоме сви правила позната била. Овим начином, са свијем су се природно јавили особити Зборници, у којима су се садржала сва правила, која су до извјеснога доба издана била, и по којима се имао живот цркве да управља. И у оној мјери, у којој је растао број правила, растао је и обим самих Зборника.

Основом каноничнога Зборника у христјанској цркви, то је био скуп правила Анкирекога сабора, првога по времену од опће-признаних у каноничком одношају саборâ. Правилима овога сабора додана су била за тијем правила другог по времену сличнога сабора, Неокесаријскога. Из скупа правила Анкиреког и Неокесаријског сабора јавио се *први канонички Зборник*. Даље нам се јавља овај Зборник допуњен правилима Никејског и Гангрекога сабора. Додају се за тијем овоме Зборнику правила Антиохијскога сабора, пак Лаодикијскога, и тако даље.¹⁾ И овим се путем иде напријед све до друге половине IX вијека, кад тај Зборник добија данашњи свој састав.

¹⁾ О првобитноме саставу различних древних Зборника може се данас са поузданошћу говорити, послједје учене радње проф. Маасена, приређене по рукописима, који се чувају у великим библиотекама Јеропе, под насловом: *Geschichte der Quellen und der Literatur des can. Rechts*, Gritz, 1870. За најпрви канонички Зборник треба упоредити и Spittler, *Geschichte des can. Rechts*. Halle, 1778. — О кодификацији каноничкога права има неколико чланака П. Заозерског у часопису „Чтенія въ Обществѣ Любителей Духовнаго Просвѣщенія“ за 1881. и 1882. годину. По извајескоме облику своме могли би се признати у њекој мјери научницама ови чланци, али има у њима и много чудноватог, на прим. она тирада о „Никејском кодексу“. Не спомињући необичност самога назова. Заозерски погрјешава, кад тврди, да су Никејска правила била прва формација каноничкога кодекса, и да је друга формација тога кодекса наступила, кад му се присајединију правила Сардијска на Западу, а Анкирека, Неокесаријска и Гангрека на Истоку (1882. I, 598); јер се зна, да су правила Анкирека заједно са Неокесаријским, скупљена у један Зборник, распрострањена била по многим крајевима тадашњег (почетка IV вијека) христјанскога свијета, и дакле тај је

Велико нам је мноштво каноничких Зборника историја сачувала, разноврених међу собом, колико по садржају своме, толико и по извањском облику, који су у течају вјекова на Истоку и на Западу на различним језицима приређивани били. У главиоме са стране извањске, сви се Зборници могу подијелити на двије врсте. Једну састављају Зборници, у којима су правила приведена или у хронолошком реду, како су издавана била, или према важности извора, из којих су потицала; другу врсту састављају систематички Зборници, у којима су правила групирана по предметима. К првој односе се између других, она четири Зборника, која у појединим областима православне цркве имају данас више или мање официјални значај; к другој — такозвани Номоканони. Од прве врсте ми ћемо овдје разабрати речена четири данашња Зборника, а од систематичких — онај, који је између свију најбољи и најнотнији, наиме Номоканон у XIV наслова, који је у почетку нашега Зборника приведен. И најприје о овом пошљедињем.

Номоканон у четрнаест наслова.¹⁾

Међу систематичким грчким Зборницима, у предговору *Συναγωγὴ κανόνων ἐκκλησιαστικῶν εἰς 14 τίτλους* Јована Схоластика, спомиње се један систематички Зборник, који је у 60 наслова подијељен био, али који ни данас још није познат, а ваљда се није у никаквом рукопису ни сачувао. Односе га добу непосредно послије издања Јустинијанова кодекса, дакле около 535. године. Садржао је, по ријечима споменутога предговора, она пета правила, која к Зборник Схоластиков, осим правила Василија великога. Овај Зборник у 60 наслова био би дакле први систематички грчки канонички Зборник. Други такав Зборник саставио је *Јован Схоластик*, правосластички и презвитер у Антиохији, а за тијем од 565. год. патријарх Цари-

Зборник постојао прије Никејекога сабора. Осим тога, сами Maassen, по коме готово искључиво Заозерски изводи своје закључке, могао му је казати, да му је тврђа неоснована, јер Maassen изриком о првом кодексу каже, да су га састављала Акирека и Пеокесаријека правила (I, 79. 123); а јасно говори и о даљој поетичкој формацији тога кодекса (стр. 79. 100. 122 и т. д.).

¹⁾ Види Bioner, De collect. canonum. Berol. 1827. 21 sq. — Bioner, Kritische Zeitschrift für Rechtswiss. Bd. 86. S. 183—190. — Mortrouil. Op. cit. I, 222 sq. III, 416 sq. — Pitra. Op. cit. II, 433 sq. — Hergenröther, Photius. Regensburg, 1860. III, 98 fg. — Heimbach, Griech.-röm. Recht (in Ersch u. Gruber, Allgem. Encyklop. Bd. 86. S. 291 fg.). — E. Zachariä v. Lingenthal, Die griech. Nomokanones. St. Petersburg. 1877. S. 5 fg. — И. Заозерскій, Синагма въ XIV титуловъ (въ Читеніяхъ О. А. Просвѣщенія. 1883. I, 327 и сл.). — Моју акад. расправу „Номоканонъ патр. Фотія“. Киевъ, 1872.

градеки. Зборник је овај подијељен на 50 наслова, и издао га је Јован, док је презвитер Антиохијски био, око 550. године. Из предговора дознајемо, да је он састављен по образцу старијег епископа Зборника, али у бољој системати, а садржао је правила Апостолика, правила десет сабора (Никејског I, Антиохијског, Неокесаријског, Гангреког, Антиохијског, Лаодицијског, Цариградског I, Ефеског, Халкидонског и Сардицијског) и правила Василија великог (бројем 6.; наиме II и III његову посланицу Амфилохију). Овај се Зборник Схоластиков сачувао у многим рукописима и преведен је био на многе језике; између других и на славенски језик, како се држи, св. Методијем, братом св. Кирила. Био је у употреби у славенској цркви све до онога доба, док није била преведена данашња наша Крмчија, дакле до почетка XIII вијека; а код Бугара и кроз сав XIV вијек.

У хронолошком реду, послеје Схоластикова Зборника, долази Зборник, кога смо наслов горе ставили. Познат је тај Зборник у књижевности под именом *Помоканона патријарха Фотија*.

У ономе облику, у коме смо ми овај Помоканон са Атинеке Синтагме превели, и у коме се он налази у нашој Крмчији, наслов „Помоканона“ није тачан, премда се он тако насловљује у свима издањима. Помоканон у правоме смислу значи Зборник, у коме су приведена најприје правила (*canones*), па уредо односни закони грађанске власти (*νόμοι*), који су сугласни и потврђују наредбе правила. Овај наслов прикладан је и Зборнику у XIV наслова у ономе облику, како је он за тијем приређен био, кад су наиме у сваку главу појединога наслова стављени били односни грађански закони. Првобитно, кад ови закони нијесу састављали његов саставни дио, он се називао *Κανονισὸς Σύνταγμα*, као што читамо у првоме предговору самога Зборника. И ми смо, превађајући само канонички дио Зборника, морали га назвати Синтагмом, или иначе; али, пошто је систематичке каноничке Зборнике усвојено у новијој књижевности називати Помоканонима, пошто има неколико древних рукописа (Pitra II, 442. 443. N. N. 1. 24. 25 36. 50), у којима такође нема грађанских закона, а Зборник ипак носи наслов „Помоканон“, пошто најпослије у нашим старосерпским Крмчијама приведен је тај Зборник без сваких грађанских закона, а насловљује се „Помоканон“, — с тих разлога, премда и несвојетено, називали смо тако и ми тај Зборник.

До прије неколико година онђе је мијење било, да је тај Помоканон саставио познати Цариградски патријарх Фотије, те су га зато и називали Фотијевим Помоканоном. Међу тијем, разбор

самога Помоканона, а нарочито предговора, који се пред истим чита, доказао је неоснованост господујућег мишљења, и довео је до закључка, да се овај Помоканон односи добу, много ранијем од Фотија, и у доба Фотијево он је само допуњен бии оним правилима, која су од пошљедних година VII вијека издана била. Да ли је пак Фотије имао каква учења и у тој доуни Помоканона, и да ли се уопће овај Помоканон може Фотијевим назвати, видјећемо ниже.

Пред Помоканоном има опширни предговор (*πρόλογος*), који у Атинској Синтагми носи овај наслов: *Φωτίου, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὸν Λουιζάρου πρόλογος* (Фотија, Патријархскога патријарха, предговор Помоканону). По томе наслову морало би се судити, да је сав тај предговор написан једним лицем, наиме Фотијем. Али, кад обратимо пажњу на садржину овога предговора, видимо, да то није један, него два, са свијем различна међу собом предговора, заједно само приведена, који показују на два лица, која су их у различна времена написала, и показују још, да је овај Помоканон два пута редигиран бивао, и да је првобитно један, а за тијем други допуњени састав имао.

У првоме предговору, који почиње ријечима: *Τὰ μὲν σόματα*, а завршује ријечима: *τὸν μισθὸν ἀπερέχασθαι*, између другога читамо: „Ја сам предузео да сведем уједно божанствена правила, која су издана на десет сабора, држаних у различна времена, ради утврђења спаситељнога учења и на поуку свима људима, и привео сам правила ових сабора гдје је требало, споменути при томе сваки сабор. Па не само ова саборна правила, него сам привео и она светих Апостола, премда их поједини са њених разлога и сматрају сумњивима. Напавши, да је и свети сабор, који је држан у Картагини у Ливiji, за пријеме цара Хонорија и Аркадија, установио много и што може од велике користи бити за живот . . . ја сам и та правила додао овоме труду. Написао сам за добро споменути овдје и оно, што су посебно њеки свети Оци благочастиво установили у својим посланицама, у питањима и одговорима, и што на њеки начин може такође имати значај правила.“ За тијем даље каже: „Сабравши садржину свију ових правила екуна у четрнаест наслова (*εἰς τέτταρος δέκα πρὸς τέτρασι*), и сваки од њих подијеливши на различне главе, ја сам за сваки предмет привео односне наредбе правила, и означио имена оних, који су их издали, и број тих наредаба са аритметичким знацима, те тако по могућности представно лаким за преглед овај Зборник. Што сам пак овај начин изабрао, то јест, што сам се послужио аритметичким знацима, а нијесам привео у свакој глави односни текст, узрок је тај, што

нијесам хтио на досаду читаоца онетовати њеколико пута једно те исто правило, као што би при различитости предмета то иначе требало, нити сам пак хтио цијенати на њеколико комада једно исто правило, које о више предмета говори, што би то морао био неопходно учинити, и као што су то њеки прије учинили, те тиме изложили се са свијем оправданој осуди од многих, што сам допустио себи комадање правила.“ Запринује казујући, да је правилима приложно и грађанске законе, који се појединих каноничких питања тичу.

Из тога предговора ми дознајемо, да је њеки канонист сакупио правила св. Апостола, правила десет сабора и Картагенскога, дакле једанаест сабора (четри васионска и седам помјесних) и правила Отаца; да је сва та правила разредно у четрнаест главних одејска и сваки одејек подијелио на њеколико глава по различним предметима, о којима правила говоре; да је под сваком главом привео односна правила, и то не текет самих правила, него број, под којим су се она у обичним Зборницима налазила, — и најпослије, да су приведене наредбе грађанске власти по црквеним пословима, о којима сама правила говоре.

Други предговор започиње ријечима: *‘Ο μὲν παρὼν πρόλογος, αὐτὸς ἀντὶ τῆς ἐκείνου τῇ προκειμένην πράξει προήνεγκεν.* У почетку писац овога предговора напомиње рад писца првога предговора, и како је тај писац у свој Зборник привео правила сабора до петога (васионскога) и светих Отаца, за тијем, како је послје петога сабора још много правила издано било, на продужава: „Оставивши нетронутим рад предшасника, шта више похваљујући онај рад, ми додајемо пређашњем оно, што се јавило послје; и овим додатком допуњујући оно, што је касније вријеме створило, а што се садашњем времену односи, ми приказујемо онај труд у потпуном облику. Таквим начином ова књига садржи све оно, о чему онај предговор спомиње; садржи осим тога у оном истом реду и допунљивости, која је прије установљена, још правила која је издао шести васионски сабор, а тако исто и правила седмог међу васионским саборима, скупиљенога по други пут у Никеји, који је уништио бјеснило иконоборства и који је саставио много наредба о предметима црквенога устројства. Осим овога — и она још правила, која је издао сакупљени послје тога у Цариграду прводруги сабор, кад је часни храм светих Апостола постао мјестом, да чује радњу поводом једне распре, која се тада узбудила била; најпослије — и она, која је за тијем издао сабор, да запечатити опће црквено јединство, и који је, потврдивши Никејски сабор, осудио сваку

еретичку и расколничку заблуду.⁴ Каже даље, да су приведени и поједини новији грађански закони, на завршује: „Ако би ко зажелно знати доба, кад је ово са првим скупљено, то је било, кад се размјери вријеме на хиљаду година, на се то учини шест пута, за тијем се пређе и ово, не заустављајући се до треће стотине година и још заглавни у деведесет прву годину, под зрацима сунца, приређена је била ова радња.“

Уз правила једанаест сабора дакле, приведених у првој редакцији Номоканона, уз правила светих Апостола и Отаца, додана су била, по ријечима овог другог предговора, правила четри сабора, што су послеје били држани, наиме, Трулеког, II. Никејског, сабора у храму светих Апостола и онога у храму св. Софије, и тај је додатак учињен 6391. године од створења свијета, т. ј. 883. године од Р. Хр.

Постоји још и трећи предговор овом Номоканону (Pitra. II, 449—450, а упореди II, 444. N. 63), који је написао 1090. год. Теодор Вестес. У томе предговору Вестес каже, да је имао под рукама Номоканон, у коме су правила сва приведена била не бројем односнога правила, него текстуално,¹⁾ и да је то много практични кориено било; али пошто односно грађанских закона није још Зборник потпуно био, то је он предузео, да га у томе одношају допунити.

О овоме трећем предговору ми можемо и не говорити, пошто ничега нам са каноничке стране Номоканона не каже; а оно што спомиње о томе, да су сва правила текстуално била приведена, и да је то практични кориено било, не може бити оправдано, послеје овог лијеног тумачења у овоме погледу пица првог предговора истоме Номоканону. *Номоканон са бројевима правила био је систематички ресерторијум, коме је слиједио Зборник са текстом свију правила*, — и ово је био прави његов извањски облик, а рукопис, који је Вестес пред собом имао, то је била особитост тога рукописа, каквих се односно врло мало сачувало. Номоканон са бројевима правила, а за њим Зборник текста самих правила, налази се и у нашој Крмчији; налази се исто тако и у Атинској Спитагми, а допљедно и у нашем Зборнику, који је са те Спитагме преведен.

Остављајући дакле на страну овај трећи предговор, на основу прва два предговора и на основу садржаја самога Номоканона, ми ћемо разабрати сада поријекло и састав његов, и показати важност

¹⁾ Овако је овај Зборник напечатан у Migne, Cursus compl. Patrologiae. Patrol. Gr. ed. Lat. t. m. LIV. col. 169—434.

његову у историји нашег црквеног права, те тиме оправдати зашто смо ми овај Номоканон у почетку нашега Зборника ставили.

Казали смо, да је два пута овај Номоканон редигиран био. Да се друга редакција односи 883. години, каже нам јасно писац другог предговора; али није позната година, кад је он у првој редакцији изишао. Није могао изићи прије доба цара Јустина (565—578), јер се Јустинове новеле у њему налазе, а није могао послѣје Трудскога сабора (691—692), јер би иначе и правила овога сабора у њему била. Али ово је односно далеко растојање времена. Мишљења учењака о томе, кад се овај Номоканон могао први пут јавити, крећу се између доба цара Јустина II и доба цара Ираклија (610—641). Главно је од чега зависи та разлика мишљења у томе, што једини признају једну повелу цара Ираклија од 612. године, која је ушла у Номоканон уз правила 30. главе I наслова, каснијим додатком, дочим други сматрају, да је ова новела унесена при првоме саставу Номоканона.¹⁾ А ова је новела пошљедња у хронолошком реду између царских новела, што се у Номоканону налазе. Важни су разлози оних, који стоје за доба Јустинова, али има много важнијих разлога, на основу којих може се доказати противно. Наш главни разлог, с кога сматрамо да се прва редакција односи не Јустинову, него Ираклијеву добу, то је тјесна свеза, свеза зависности, која постоји између овога Номоканона у ономе дијелу, гдје се приводе грађански закони о цркви, и посебнога Зборника грађанских закона о цркви, познатог под именом *Collectio constitutionum ecclesiasticarum tripartita*.²⁾ У овоме Зборнику на крају налазе се четири новеле цара Ираклија, између којих и она од 612. године.³⁾ При свези зависности Номоканона у дијелу грађанских закона од овога Зборника, са свијем је природно, да дотични, приводећи из истог уз правила грађанске законе, из њега је привео и Ираклијеву ону повелу, и ставио је на односно мјесто Номоканона. Ако ће се сматрати новеле Ираклијеве као познији додатак *Collectio tripartita*,

¹⁾ З прво мишљење стоје Хајмбах млади, Мортрел и Питра, за друго Хајмбах старији, Винер и Хергенретер. Списи су њихови споменути у нотама на прошлим страницама. Упореди шта 'сам ја о овоме кажа' у мојој расправи „Савинска Крччија“, стр. 6.

²⁾ Напечатана је у Voellii et Justellii, *Bibliotheca juris can.* Paris. 1661. II, 1232 sq. Наслов јој је латински овај: *Collectio expostorum in Codice, et Digestis, et Novellis constitutionibus de Episcopis, et clericis, et monachis, et rebus sacris, atque etiam de Judaeis et haereticis*.

³⁾ Говори о броју свештенослужитеља при Цариградској цркви. Напечатана је у споменутој *Bibliotheca* (1366—1370), за тим у *N.* V, 230—234, и у Zachariae a Lingenthal, *Jus graeco-romanum*. Lips. 1957. III, 33—34.

тад се може то исто казати и у погледу Номоканона, те признати, да је он припређен у вријеме Јустина; али ништо основаног разлога нема за то тврђење, то се мора сматрати она Ираклијева новела, као саставни дио првобитне редакције Номоканона, и дакле признати, да је исти морао бити састављен или за живота, или мало времена после Ираклија, то јест у првој половини VII вијека.

И у погледу писца овога Номоканона у његовој првој редакцији мишљења су различита. Већина га називље непознатим, други доказују, да га је приредио онај исти, који је саставио споменућу *Collectio tripartita*, а неки најпослије, да је Цариградски патријарх Сергије I или лично га саставио, или да је састављен под његовим руководством.

Усвојивши мисао, да је споменућа новела Ираклија у самоме почетку у Номоканон стављена, стављајући дакле вријеме појава његова у првој половини VII вијека, нама се чини могућим са dostatном вјероватношћу утврдити, да се Номоканон овај појавио у Цариграду, и да је главни узрочник његов Цариградски патријарх, савремени Ираклију, *Сергије I* (610-635).¹⁾ К овој тврдњи побуђује нас између осталог жива дјелатност у онде у црквеним пословима патријарха Сергија, за тијем настојање његово, да се (премда и са жалосним у вјерском одношају последицама) успостави у цркви мир и ред, који је поремећен био монофизитским споровима. Све четири новеле Ираклијеве, о којима ми знамо, изазване су настојањем Сергија, и све се тичу црквене дисциплине²⁾. Ако је толика пажња од Сергија на ово обраћена била, са свијем је природно закључити, да је он морао настојати, да се јединство у тој дисциплини свугдје чува; а ради тога најпрече је ередство могло бити, да сваки епископ добије у руке такав Зборник, у коме би сва дисциплинарна правила скупљена била и по коме би се жељено јединство лакше уздржало. Зборник 50 наслова, како са материјалне, тако и са практичке стране, био је недостатан. Код ученога и практичкога Сергија мора се допустити, да је он то боље него многи други појимао; па да доскочи томе, могуће је усвојити, да се или он сам латио да приреди нови, практичнији канонички Зборник, какав је наиме Номоканон у XIV наслова, или да је побудио на то под својим руковођењем каквог ваљаног правознајца,

Односно извазке стране нашега Номоканона ми знамо, да је

¹⁾ Ову мисао истиче и Бинер (Kritische Zeitschrift für Rechtswissenschaft und Gesetzgebung des Auslandes. VI. XXVIII. S. 195-196.), а по Бинеру и Хајмбах старији (Erseh u. Gruber, Allg. Encyclop. Bd. 86. S. 295).

²⁾ Наше чатапе су у оним истим издањима, гдје и она 612. године.

он подијељен био на четрнаест наслова. Пређашња подјела сличних Зборника на 60 или 50 наслова није одговарала практичкој потреби књиге, прво због множине наслова, а друго што је тешко наћи међу самим насловима њеке унутрашње свезе. Нани писац истакао се новом системом. Кад ми упоредимо ову његову систему са системом најглавнијег између Зборника грађанских закона, који су тада важили, наиме Јустинијанова кодекса, ми не можемо не видети готово једнакост између једне и друге системе, те на основу тога морамо одма и закључити, да је писац Номоканона узео за основу систему Јустинијанова кодекса. У овоме кодексу првих тринаест наслова (*tituli*) говоре нескључиво о вјерским и црквеним питањима: први о св. Тројници и православној вјери, други о св. црквама и т. д. По тим насловима раздијелно је и писац Номоканона на тринаест одејка сав канонички материјал; а од онога материјала, који није могао подвести под никакав наслов он је саставио нови један, четрнаести наслов. Ово се види из првога погледа на изванешку страну Номоканона. Наиме, он нам представља систематично *тринаест* наслова, који се подударaju у својим појединоцима са тринаест првих наслова кодекса, и под сваким од тих наслова приведени су и односни грађански закони. Четрнаести и слиједещи наслови у кодексу не тичу се већ цркве; те на тај наслов ради своје системе и нани писац се не осврће, него посебно од заоставшег каноничког матерјала саставља један наслов, не подводећи већ под исти никакав грађански закон, дотим у првим насловима он слиједи готово застопце кодексу. Послије овога, односно системе Номоканона, са пуним увјерењем ми можемо рећи, да наслови Јустинијанова кодекса послужили су образцем за писца Номоканона.

Сваки наслов подијељен је на неколико дијелова, који су означени као глави, и говоре о посебним предметима, који се односе главноме наслову; под сваком главом приведени су бројеви правила по тим предметима, која пак правила треба тражити у самоме Зборнику правила, гдје је текет њихов приведен, и који Зборник неразлучно слиједи Номоканону. Ово је у погледу каноничкога дијела Номоканона. Долази за тијем у грчком оригиналу грађанско-законски дио, то јест закони грчко-римскога законодавства, који се цркве тичу. Овај је дио означен под правилима односне главе ријечију: *Κείμενον* (*textus*), и ту се приводе дотични грађански закони. Цитирани бројеви ових закона у многим се мјестима подударaju од ријечи до ријечи са односним мјестима у споменутој *Collectio tripartita*, — чиме се између другогa доказује свеза тије-

ене зависности једног Зборника од другог. Под сваком поједином главом свакога наслова нема увијек *κεφάλαιον*, али има глава под којима их стоји два, три и до тринаесет (на прим. у 1. глави II наслова, која говори о подизању и посвећивању црква).¹⁾ Сакупљена уједно сва ова *κεφάλαια* са неким промјенама налазе се у 47. глави старосерпске Крмчије, или 44. глави печатане Крмчије.

И сада ми са достатном тачношћу знамо вријеме, кад је овај Номоканон у првој својој редакцији састављен, знамо и лице, које га је саставило или саставом руководило, а упознали смо се и са системом, по каквој је он уређен.

Друга редакција Номоканона изишла је, као што је у другом предговору казано, 883. године. Вријеме је дакле појава њезиног тачно познато. Кад ми упоредимо данашњи састав Номоканона, дакле састав друге редакције, са оним што знамо о првој, осим онога предговора и оних наново додатих правила, између једне и друге редакције нема никакве разлике. Остаје да се каже, ко је ову редакцију приредио, и ко је писац оног другог предговора.

До послиједњег доба име је Фотија стојало на челу Номоканона, и њему се приписивао састав његова. Нама се чини могућим доказати, да патријарх Фотије у свему овоме никаква непосредна учешћа није имао, и да је дакле без основе ту име његово. Да није никаква учешћа имао у првој редакцији, доказано је временом, кад се та редакција јавила. Али он није имао учешћа ни у другој редакцији.

Велико мноштво рукописа овога Номоканона не носе нигдје име Фотија, као састављача Номоканона. Исто тако ни старосерпски рукописи Номоканона, као ни печатана Крмчија, са свијем имена Фотија не спомињу. Има, истина је, неколико грчких рукописа, који над другим предговором носе име Фотија, али ти су бројно незнатни упоредо са онима, који тога имена немају; при томе доказано је, да је и у тим појединим рукописима то име стављено позније, другом руком. Први пут име се Фотија јавља, као састављача Номоканона у четрнаесет наслова, крајем XII вијека, дакле за њеких 300 година послје издања Номоканона, и то код *Теодора Валеамона*. Валеамон је предузео да коментира Номоканон, на у предговору својим коментарима одлучно истиче Фотија, као автора

¹⁾ На овај дио Номоканона написао је на измату XII. вијека опширни коментар Валеамон, приводећи у њима новије грађанске законе и различите синодалне или патријаршеске наредбе, — али приводећи у исто вријеме и такве документе, који су кроз лажни, као онај о даровитини цара Константина или Силвестру у 1. глави VIII наслова.

Номоканона. Каже: *τὰ παρὰ τοῦ ἀγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου νεροῦ Φωτίου συγγράμματα, καὶ εἰς δέκα πρὸς τοῖς τέσσαρσι τίτλους θεωρούμενα*. Исто понавља још два пута у томе своме предговору.¹⁾ Међу тиме ово тврђење Валсамоново не може се сматрати основаним са више разлога.

Колико је огромна била ученост Фотија, познато је добро. При таковој његовој учености, готово је немогућно допустити, да би он свој труд улагао у таку незнатну радњу, као што је наиме прерада ове редакције Номоканона, која се уз то не одликује ни са стране тачности, јер на прим. преглед правила, што је пред Номоканоном²⁾ не одговара строго ни предговорима, нити приведеним у Номоканону правилима. Име Фотија као великога учењака, који је својим научним радњама обиљежио свој вијек, било је познато цијеломе просвјешћеноме свијету, и његови списи били су у великој мјножини препишвани и разношени свуда. Да је он приредио и овај Номоканон, тешко је и готово немогућно допустити, да не би савремењаци његови уз друге споменули и овај труд његов, него да је требало триста година да прође, да свијет дозна, да је Фотије и Номоканон саставио. Осим тога, познато је, да је Фотије неколико каноничких посланица издао, између којих неке ријешавају важна каноничка питања; издао је неколико каноничких одговора, између којих особито онај у погледу крштења, које обавезују свијетовњаци, свеојни карактер има. Да је Фотије приређивао Номоканон, он не би пропустио био унијети у њега бар оне каноничке одлуке, које имају опћеобвезни значај, а о којима правила подробно не говоре, — тим прије, што је тада унешена била и Тарасијева посланица, која послеје Генацијеве посланице о истоме предмету, имала је односно мање значаја од Фотијевих посланица. Има још једна околност, која у овоме питању има важности. У погледу опће обвезности правила Сардикијскога сабора у грчкој цркви, Фотије је на нека правила тога сабора, истакнута у своме смислу од Рима, учинио своје опаске у једноме писму папи Николи I. Да је Фотије учествовао у издању Номоканона, он би исте опаске на сваки начин био ставио и у Номоканон. Међу тиме никаквих опазака ми ту не налазимо, него правила Сардикијскога сабора приведена су потпуно једнако, као и правила осталих сабора.

Валсамоновој тврдњи о авторству Фотијевом овога Номоканона не може се важности приписати ни с друге стране. Валсамон

¹⁾ *Σ.* I, 31—32.

²⁾ *Σ.* I, 10—11.

је у свој коментар на Номоканон унио онај лажни спис о дару Константина великога папи Силвестру. Он је имао за то своје разлоге, — али ми на основу тога имамо пуно право држати, да је онет због особитих својих разлога он хтио, да истакне име Фотија, као автора Номоканона, премда је може бити и сам био увјерен о противном. Било је неколико других учених канониста послеје 883. године па до краја XII вијека, и ни један не спомиње име Фотија као автора допуњеног Номоканона. Између тих, Теодор Вестес ради над тим истим Номоканоном, и ријечима, којима он започиње свој предговор, показује, да му је са свијем непознато, ко га је саставио¹⁾. Зонара, Арсениј и други пишу коментаре на правила па ни један не спомиње имена Фотијева, и тек први јавља се са оригиналном мишљу о томе Валеамон. Послеје Валеамона непознати схолијаст у 2. правилу Трулекога сабора називље екључиво Фотијевим овај Номоканон, али оснивајући се на Валеамона²⁾. Од тога доба већ сви се оснивају на авторитет његов у правослањству, и до данашњег дана никако друкчије Номоканон овај не зову, него Фотијевим. — На основу истакнутих разлога ми међу тијем тврдимо, да Фотије није допунио древени Номоканон у четриесет паслова, да ова друга редакција њему не припада, и дакле, да без сваке основе стоји име његово на челу овога Номоканона у свима печатаним издањима.³⁾

Ко је пак приредио ову другу редакцију Номоканона, то је данас тако исто непознато, као што је непознато, ко је мноштво других древених правних Зборника приредио. При овоме питању треба се ејетити, да је доба појава ове редакције доба цара Василија Македоњанина, кад се жива дјелатност у правослањству развија и кад се многи како грађански, тако и црквени правослањци у Византији јављају, па међу овим пошљедњима један је био автор и допуњеног Номоканона.

У закључку да приведемо што је за нас најглавније у овом издању у првој половини VII вијека и допуњеном 883. године Номоканону, наиме: каква правила у каноничком своме дијелу он садржи?

¹⁾ Pitra. II, 449.

²⁾ Bovey etc. II. Annot. p. 128

³⁾ Осим Zacharia, који је у своме спису „Die griech. Nomokanonen“ истакао сумњу о авторству Фотијевом и прилично је поткрјепио, нама није познато, да је још ко у ономе се спису паразно. Heim bach каже: „Als Jurist hat er (Photius) sich durch die Umarbeitung d's alten Nomokanon in 14 Titeln bekannt gemacht.“ (Erse h und Gruber, Allg. Encyklop. 86, 386.)

Онај дно Номоканона, у коме су приведени грчко-римски закони, ми остављамо без нажбе, јер нема особитога практичнога значаја у савремености, те га за то ми нијесмо ни привели у нашем издању. Односно правила, у *првој редакцији* Номоканона овога ми налазимо најприје Апостолска правила; за тијем правила сабора, држаних до истог васнонекога, и то: Никејског I, Цариградског I, Ефеског, Халкидонског, Анкиреког, Неокеесаријског, Гангреког, Антиохијског, Лаодикијског, Сардикијског и Картагенског. Уз правила ових сабора у *првој редакцији* стављено је било и правило Цариградскога сабора при Нектарију. Оно је приведено у 13. глави IX наслова, а није могло бити додато послѣје, јер писец другога предговора, спомињући друге саборе, којих је правила привео, не спомиње о овоме сабору ништа. Налазимо најпослѣје у овој *првој редакцији* правила Отаца. У првоме предговору споменута су само два Оца: Василије и Григорије, а у самоме Номоканону спомињу се правила и других Отаца; на пошто у другоме предговору дотични писец, говорећи о томе шта је додао *првој редакцији*, ништа не каже о правилима Отаца, то мора се закључити, да су та правила у *првој редакцији* већ била. Некључење прави посланица Тарасија Цариградског, која је приведена у 24. глави I наслова. Она није могла бити у *првој редакцији*, јер је написана пошљедњих година VIII вијека, него је морала бити унесена послѣје заједно са правилима VII васнонеког сабора с којима се, као што знамо, ова Тарасијева посланица увјек заједно привађала. У *првој* дакле редакцији Номоканона била су правила Апостолска, за тијем правила четири прва васнонека сабора, првих осам сабора помјесних и најпослѣје, правила Отаца, осим Тарасија.

У *другој редакцији* споменутих правилима додана су била правила Трулскога сабора, Никејскога II, Цариградског 861. и Цариградског 879. године, и најпослѣје посланица Тарасијева. У 14. глави XII наслова приведен је још сабор при Киријану Картагенском о прекрштавању јеретика. Али ово је свакако позивија интерполација; и то се доказује прво тиме, што је Трулски сабор својим 2. правилом лично свеопћега значаја наредбу овога сабора, те онај, који је другу редакцију овога Номоканона припређивао, није могао не обратити нажбу на правило Трулскога сабора о овом Киријановом сабору; доказује се за тијем начином, којим је наредба овога сабора у Номоканону приведена, и који је са свијем различит од начина, којим се сва друга правила приводе.

Таким начином Номоканон у четрнаест наслова, кад је у другој

редакцији 883. године издан био, *садржио је сва правила, која су имала својој важности за сву православну цркву*, и која и данас у нашој цркви важе. Као такав овај је Номоканон искључно собом у течају времена све каноничке Зборнице, који су у употреби били, а с обзиром на систематичност, којим су канонички предмети у њему расположени и која је за црквену практику најприкладнија била, он је на великоме сабору Цариградскоме 920. године, на коме су били представници све цркве, свечано утврђен био и проглашен обавезним за сву хришћанску цркву. Према таковој важности овога Номоканона, ми смо наслии умјесним привести га у саоме почетку другог издања нашега Зборника.

При закључку морамо споменути разлике у цитирању појединих правила у Номоканону по Атинској Синтагми и нашем издању, с обзиром на број што правила носе.

Наше Изд. Ат. Синт.					Наше Изд. Ат. Синт.				
Насл. I. гл. 13. — Ап.	16. Ап.	15.	Насл. IX. гл. 29. — Теоф.	5.6. Теоф.	4.5.				
" I. " 23. — Ап.	5. Ап.	12.	" IX. " 30. — Теоф.	3. Теоф.	2.				
" I. " 26. — Сард.	16. Сард.	15.	" IX. " 39. — Неок.	9.10. Неок.	11. 12.				
" I. " 27. — Теоф.	9. Теоф.	8.	" X. " 1. — Теоф.	10. Теоф.	9.				
" I. " 30. — Неок.	15. Неок.	14.	" X. " 2. — Теоф.	8.11. Теоф.	6.10.				
" III. " 8. — Неок.	14. Неок.	13.	" X. " 4. — Карт.	22. Карт.	22. 23.				
" IV. " 7. — Кир.	5. Кир.	4.	" XI. " 11. — Кир.	4. Кир.	2.				
" V. " 1. — Гангр.	20. Гангр.	19.	" XII. " 5. — Сард.	19. Сард.	20.				
" VI. " 2. — Теоф.	8. Теоф.	7.	" XII. " 7. — Теоф.	2. Теоф.	1.				
" VIII. " 16. — Тим.	11. Тим.	10.	" XII. " 9. — —	Лаод.	42.				
" IX. " 10. — Ап.	52. Ап.	51.	" XIII. " 5. — Григ.	4. Григ.	3.				

Упоредјујући цитирања у Номоканону по Атинској Синтагми правила са бројем што правила носе у нашем издању, ми смо описали приведену разлику, — и према практичкој цијели, што смо пред очима имали, морали смо и бројеве поправити. Ови поправљени бројеви у осталом подударају се тачно са бројем, што текет правила у слиједећим томовима Атинске Синтагме носе, јер смо ми текет правила превађали у реду те пете Синтагме.

Осим ове замјене бројева, нека правила, која су у Номоканону у Атинској Синтагми приведена, али која наслову главе не одговарају, ми смо са свијем изоставили, и то: Ап. 51. у 39. глави IX наслова, Карт. 122. у 10. глави XI наслова, сва три Карт. правила у 15. глави XIII наслова.

Није тачно цитирана у 13. глави XII наслова у Атинској Синтагми глава из IX наслова, на коју се писац позива, те смо зато и то поправили, ставивши наместо 35. главе 39. главу.

У 13. глави IV. наслова ми смо превели као што је у Атинској Синтагми „или који неће да крете бољеснога“, премда приведена

под ту главу правила са свијем о томе не говоре; него о томе говори 26. правило Никифора Исповједника (Σ. IV, 429). По свој прилици није тачан текст у Атинској Синагми, и умјесто ἀσθευεῖς, требало би да је ἀσεβείς, као што је у многим древним рукописима, и тада би 47. Ап. правило згодно одговарало наслову. У нашој Крмчији ово је тачније.

Разређење наслова и глава Номоканона у *Крмчији* у главном се подудара са Атинском Синагмом, доишљеди и са нашим издањем. Разлика је у XIII наслову, у коме 7. и 8. глава нашега издања састављају у Крмчији једну, наиме 8. главу; али има ипак у овоме наслову у Крмчији, као код нас, 41 глава, — а зависи од тога, што је у Крмчији додана једна нова глава, пошљедња, „о рабѣхъ“, које у другим издањима нема. У осталом тај наслов има неједнаку подјелу глава у многим рукописима, те од тога зависи и она подјела у Крмчији.¹⁾ Разлика је и у броју 6. и 7. главе XIV наслова, а наиме 6. у Крмчији одговара 7. у нашем издању, а 7. одговара 6-ој.

Опозити још треба, да су у Номоканону у Крмчији приведена уз аутентична правила и правила апокрифна, и то правила апостола Павла и правила апостола Петра и Павла, а наиме, у 7. глави IV наслова, 3. XI, 4. XII, 19. 20. 21. 40. и 41. XIII наслова и 7. глави XIV наслова. Пошто ни у рукописима грчким ни у печатаним издањима овога Номоканона нема споменутих правила, ми држимо, да су она уметнута првим превађачем Номоканона на славенски језик, и да је он то учинио, јер је нашао у дотичноме грчком Зборнику уз текст других правила и ова правила. —

И сада прелазимо на разбор оних каноничких Зборника, који данас имају официјални значај у појединим обласним црквама.

КОРМЧАЯ КНИГА.

Овако се називље канонички Зборник, који је примљен код православних Славена.

Првобитно се он називао *Номоканон*, и тек кад је прво печатано издање приређено било, назван је био *Крмчија*. Добро је он овај назов из приендобе цркве са великом лађом, коју особити крман (Кормчий) по установљеним законима води к својој цијели. Сви ови закони заједно скупљени састављају особиту књигу, која се као таква називље *Крманска књига*, то јест, књига која напућује крмана, како ће повјереном му лађом управљати. У издању Крмчије 1787. год. на слиједући је начин протумачен назов Збор-

¹⁾ У староерским рукописним Крмчијама има овај наслов 42 главе, — првих 41 глава теку као код нас, а додана је 42. „о рабѣхъ“.

ника: „Јакоже въ кораблеплавателномъ художествѣ чувственаго міра, наче ииѣхъ плаваюцимъ нужиѣише есть кормничество, имѣже вящше и спасаются плаваюции окормленіемъ изыячнаго художника: еше и въ настоящемъ міра сего мори, въ художествѣ кораблеплавателномъ божественнаго писанія, наче ииѣхъ плаваюцимъ въ корабли, глоголю же въ Христовѣ церкви нужиѣише и потребиѣише есть кормничество, спрѣчь божественныя догматы: рекше святыхъ апостолѣ, и святыхъ отецъ седми вселенскихъ соборѣ и девяти номѣстнихъ преданія. яже есть предложенная въ сей книгѣ правила, имиже купно наставляются и спасаются вси плаваюции въ мори житія сего, окормленіемъ истинныхъ художниковъ, глаголю же пастырей и учителей, и преплаваютъ удобно и легцѣ пучины же и заверты отъ нечистыхъ духовъ возмущаемыя, яже есть всякія страсти въ насъ воздвизаемыя отъ нихъ, душевныя же вкушѣ и тѣлесныя, и преводятся въ пристанища тихая и небурная, вѣчнаго блаженства горняго Јеросалима. Сего ради сія божественная книга, по опасному ея художеству и по обрѣтаемому намъ въ ней разуму, въ лѣноту и достойно получи именованіе си Кормчая“.

Као што је древна припендоба цркве се лађом, исто је тако древан назов крмана, да се значи онај, који црквом управља. *Златоуст* називље Апостоле „крмапима, који укроћују буру заблуда“¹⁾. У *Апостолскимъ Установлама* сваки је епископ назван крманом: „Ὁ τὰν δὲ (σὺ, ὁ ἐπίσκοπος) συναθροίζεις τὴν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν, ὡς ἂν κυβερνήτης νεὸς μετὰ ῥάβδον, μετ' ἐπιστήμης πάσης ἐλέυε ποιεῖσθαι τὰς συνόδους . . .“²⁾ Пак пошто је епископ на првоме мјесту позван, да се стара, да к назначеној цијели црква управо ступа, а она ће моћи тако ступати, ако је он управља по утстановљеним и утврђеним законима, то, припенодабљајући цркву великој лађи, а епископа крману те лађе, са свијем је разложито назвање књиге, која садржи законе за добру управу црквену, књигом крманском. Ову исту припендобу ми ћемо даље видети и у данашњем каноничком Зборнику грчке цркве.

Крмчија заслужује од наше стране најозбиљнију пажњу, прво с тога, што је на славенском језику издана, дакле на језику више или мање појмљивоме за свакога Славенина, даље с тога, што се на њу радо наши српски канонисти при свакој прилици позивају, и најпослије, што се сматра код нас њским начином, као званични *Corpus juris canonici*.

¹⁾ Прва Бесједа на Педесетницу. Издање Петропр. 1865. II, 191.

²⁾ *Ματαθαὶ τῶν ὁρίων Ἀποστόλων*. Lib. II. cap. 51. ap Pitra. *Jur. gr. Monum.* I, 293—294.

Питање о постанку овога Зборника, представљало се прије у највећој мјери тамним, и ми слободно можемо казати, да колико је њих о Крмчији писало, толико је и различитих мијења било о постанку њезином. И тек у најновије доба, ово је питање постало у dostatној мјери јасним.¹⁾

До половине XIII вијека нема у историји изрична спомена о Крмчији. Први се пут спомиње о њој у једном старосерпском рукопису, који се по поријеклу своме односи 1252. години, за тијем спомиње се она у историји руске цркве. Почећемо разбор питања са ове пошљедње.

У прва времена хришћанства у Русији црквени се живот управљао или по грчким каноничким Зборницима, који су били у употреби у Византији, или пак по Зборницима у славенскоме пријеводу. Између ових пошљедњих били су: Зборник Јована Схоластика, који је са грчкога превео св. Методије Славенски, за тијем Номоканон у XIV наслова, и то у његовој првој редакцији.²⁾ Први, наиме грчки Зборници, којима су се служили поједини епископи грчкога поријекла, мало су могли задовољавати онѣм потребама цркве због своје непојмљивости за Русе; други, стојећи на податцима, што нам историја пружа, морали су бити и били су несавршени и непотпуни односно каноничкога материјала, и давали су повода передима у црквеној управи.

На архијерејској столици руске цркве сједио је од 1253. до 1283. године митрополит *Кирил II*, човјек просвјешћен и проникнут ревностију о добру цркве своје. Колико је овај митрополит осјећао перде, који су у руској цркви тада владали, види се из слиједених његових ријечи, које је он неказао на једноме сабору, о коме ћемо послије споменути: „Многа убо видѣнемъ и слыша-

¹⁾ О Крмчији мени су познате слиједече радње: Розенкампфъ, *Обзоръ Кормчей книги*. СПб. 1839. — Корітгар, у *Jahrbücher der Literatur-Wien* 1823. XXIII. 220—271; 1826 XXXIII. 283—290 — Неволнинъ, *Полн. Собрание сочиненій*. СПб. 1859. Томъ VI, стр. 415—427. — Павловъ, *Первоначальный славяно-русский Номоканонъ*. Казань, 1869. Види оцѣну ове изврене радње у *Archiv für Kirchengesch.* Bd. XXXV. S. 200—207. — Митр. Макаріј *Исторія русской церкви*. СПб. 1896. Томъ V. 1 и сл., а упореди I, 151 и сл. — Калачовъ, *О значаніи Кормчей* М. 1810. — Митр. Енгеліи, *Описание Кіевской Собора*. К. 1825. Прибавл. №. 42. стр. 235 и сл. — C. W. E. Heimbach in *Erseh und Gruber, Allg. Encyklopaedie*. I. Sect. Th. LXXXVII. S. 59 fg. — Völsker, *De collectionibus canonum ecclesiarum graecae*. Berol. 1827. S. 53 sq. — У погледу првобитнога састава Крмчије и извора, из којих су поједини чланци узети, нека се упореди моја интудија: „Савинска Крмчија“. Задар, 1884.

²⁾ Макаріј, *Ист. русск. церкви*. II Изд. I, 153. — Павловъ, *Первоначальный Славянорусский Номоканонъ*. стр. 25.

ніємъ неустроєніє церквахъ, ово еше дѣржаща, ово инако, неслѣдствіи многа и грубости, или неустроєніємъ пастушьскимъ, или обычаемъ неразумія, или неприхоженіємъ епископъ, или отъ неразумныхъ правилъ церковныхъ.“ Да положи крај тим „несогласіямъ и грубостямъ,“ које су потицале главнымъ начинномъ „отъ неразумныхъ правилъ церковныхъ“, он одлучи обратити се на славенски југ, гдје је книжевност широко развијена била, те тамо потражити такавъ Зборникъ правила, који би његовој цѣли одговарао. У западној Бугарској управљао је деспот *Јаковъ Светиславъ*, поријекомъ Русъ. Овоме се деспоту Кирилъ и обрати молбомъ, да му *славенски канонички Зборникъ* пошаље. Одазове се Светиславъ Кириловој молби, те потражи од патријарха дотични Зборникъ, и добивши га нареди тројици вѣнштака да га пренесу, на кад је послѣ не десет дана радше книга била готова, он је посла 1262. године митрополиту Кирилу уз своје особито писмо. Писмо ово Светислављево налази се у дотичнимъ рукописнимъ Крмчијама заједно са записомъ једнога између пренесача, Драгослава. Ми ћемо привести овдје по Розенкампфу и то писмо и Драгослављевъ записъ.

Писмо Светислава гласи: „Богомъ избранному Пастырю и учителю словеснаго стада правовѣрныхъ вѣры нашея отцу ми по Духу святому, Преосвященному Архіепископу Кирилу преславнаго града Кіева. И о семъ благодарни Господство мы прѣподобствіе твое еже о Христѣ приавъ азъ ѿписаніе Святаго ти Владичества благодарихъ Святую ти молитву Преосвященный Архіепископе всея Рускія земли благодержавнаго родія моего иже отрасль и корень азъ быхъ святыхъ Праотцевъ моихъ. Пишу тебѣ возлюбный Богомъ Архіепископе Кирилѣ Прототроніе, да еси словомъ твоимъ Вселеная руская просвѣтитъ, а писаніємъ сію Зопару, даби нигдѣ не прѣишеть. Понесе такъ подобно сего сѣи Зопарѣ во всякомъ царствѣ единой быти на соборѣ. Иже святѣи отцы уставивши и прѣдаша намъ; того ради непросивъ отъ патриарха и прѣишеть за свято почитавшихъ родителей моихъ и за поминна ради душу свою, и всегда воздевати преподобіиѣ свои руцѣ въ молитвахъ своихъ не забывай мене; того ради пишу ти, буди все любо писаніе мое сватыни твоей и благослови Господи твоему смыслу содержащееся по благодати Божіей и миръ ти о Господѣ преосвященный и возлюбленный честный Архіепископе“. Драгослављевъ пакъ записъ ово је: „Изволеніємъ Отца и совершеніємъ Сына и посиѣщеніємъ Святаго Духа и помощію Святыя Пречестыя Владычицы нашея Богородицы и Преносѣвицы Маріи и Святыхъ Преподобныхъ Огнецъ нашихъ уставившихъ намъ сватаѣ правила вселенскихъ и помѣстныхъ со-

барт. Когда и въ которое время на нихъ мѣстехъ собравшеся из-
ложиха. Правовѣрныя вѣры нашея и возаконивши, установиша и
предана намъ Богомъ реченыхъ по Апостольскихъ преданіихъ за без-
численная согрѣшенія наша, иже сѣють свѣтъ солица. Намеена же
бысть сіа Зонара въ лѣто 5401 во дни благовѣрнаго Царя Константи-
на, предражающаго столъ Болгарскій; повелѣніемъ же и по цѣли Великаго
господина Іякова Святислава, Деснота Болгарекаго. Мы раздѣливше
на 6 части неписаномъ за 11 дній, почавши мѣсяца Ноября 1 день; кон-
чана же бысть мѣсяца Генваря 3 день. Азъ же худоумный и мно-
госгрѣшный Іоанъ, а зовомъ Драгославъ, молю ся слезно отцы и
братія чтущіи и пренеующіи легко неправяюще чтитѣ, а не зло-
словите; понеже не бѣхъ до тамо писецъ, но наче благословите и
помяните. Христосъ же да енодобитъ вся ны одесную его стати во
страшный день пришествія его со веѣми угодными ему отъ вѣка,
емуже подобаеъ всяка слава, честь и поклоненіе со безначальнымъ
Отцемъ а со приносующимъ Сыномъ и со пресвятимъ Духомъ и
нынѣ и прино и во вѣки вѣковъ. Аминь,“

Та два списа потврђују у главномъ, што смо ми горе казали.
Није само из њихъ јасно, коме се патријарху Светислав обраћа за
Крмчију, и зашто ту Крмчију називае „Зонара“.

По миѣњењу митрополита Макарија, Светислав је потражио
Крмчију од патријарха из Цариграда.¹⁾ Али то миѣњење не може
постојати просто с тога, што у Цариграду православнога патријарха
није у то доба ни било, него је Цариградеки патријарх живио у
Никеји. Осим тога, требало би тада претпоставити, да је Светислав
добрио *Зборникъ грчки*, па да је тај *Зборникъ* он дао превести, —
међу тијем о никаквом се пријеводу у реченим списима не говори,
него само о пријенисеу. ²⁾ Није дакле из Цариграда добио Светислав
Крмчију. Није ни од српскога патријарха, пошто у Србији још
свога патријарха нијесеу ни имали. Тај патријарх није могао бити
други, него бугареки патријарх, који је у Трнову сједио. По рије-
чима Светислава, у главноме мјесту сваке хришћанске државе, мо-
рао је бити по један такав *Зборникъ*, паравио славенске државе,
пошто је о славенској књизи ријеч; морао је дакле бити и у при-
јестолноме мјесту Бугарске, у Трнову, те се зато он и обраћа у
Трново, гдје је на патријаршеекоме пријестолу тада био Игњатије,
четврти патријарх последије признања бугарекога патријархата (1235.),

¹⁾ Ист. рус. цркви. V, 10.

²⁾ Проф. Павлов у споменутој књизи (стр. 67) обраћа на ово пажњу и
каже, да је за десет дана једва могуће било и преписати сву Крмчију, ма то
и три особе изнађале.

и од тога патријарха он жељену Крмчију тражи и добија, — може бити после договора са царем бугарским Константином Асеном¹⁾

Није могао Светислав у строгом смислу назвати ову нову Крмчију „Зонаром“, као што је назвао, пошто би у такоме случају она морала представљати потпуни текст правила са свима коментарима Зонаре; а међу тиме она садржи скраћени текст правила и коментаре, или боље ехологије Ариетинове, и тек код појединих правила Зонарине коментаре. Ово се у осталом може протумачити тиме, што је свјежа у ушомени била слава Зонаре, као дубоког коментатора правила, који је мало времена прије издао био свој велики канонички труд. Та је слава Зонарина широко распрострањена била, те је лако, као што и проф. Павлов онака, могло било ући у употребу, да се називље Зонариним, или „Зонаром“ сваки Зборник, који је потпунији и савршенији био од древних (на прим. Схоластикова) Зборника. Према томе, а и с обзиром на то, што је бар њеки дио Зонариних коментара ушао у нови Зборник, Светислав га је могао назвати „Зонаром“.

Година у Драгослављевом запису, по издању Розенкамифа, стављена је *σϋϋον*, наиме 6778, што одговара 1270. години од Р. Хр. Овако је Розенкамиф прочитао рукопис и штампав, и томе слиједе већина писаца о Крмчији.²⁾ Али критико-палеографички анализ новијих учењака показао је нетачност навода Розенкамифова и доказао је, да Драгослављева година мора бити прочитана као 6770. од створења свијета, дакле 1262. од Р. Хр.³⁾

Таким начином, да задовољи молби митрополита Кирила, бугарски десетот Јаков Светислав потражи од Трновскога патријарха Игњатија канонички Зборник, који је главни и најважнији био, и који се морао чувати у свакој престоници, и добивши га, даде тројици вјештака да га прегледају, на кад су га они после недељет дана радње довршили, он га пошље 1262. године уз своје писмо Кирилу на помен душе своје и својих родитеља.

¹⁾ Др. К. Пречек у својој Историји Бугара (Руск. пријевод. Одеса, 1874. стр. 358) називље овога цара Србином. Ово би имало много значаја да се разјасни, зашто бугарски патријарх шаље Светиславу ову Крмчију, а не пријевод Схоластикова Зборника, који је био у употреби у Бугарској. Треба у осталом да оно упоредити Архим. Руварац, Прилози к објашњењу назора српске историје. Београд, 1880. стр. 13—17.

²⁾ На прим. Митр. Макариј. Ор. cit. V, 2; Митр. Евгениј. Ор. cit. стр. 218; Неволитъ. Ор. cit. стр. 418. — И D. G. Vořing у своме најновијем издању Ученику по праву спомиње пету годину. (II. Aufl. S. 51), — и уопће сви западни писци.

³⁾ Извѣстїя Академ. Наукъ, X, 204.

Чим Кирил добије нови Зборник, он предузме потребите мјере да га распростани по свој земљи; а неколико година послѣје, да иети добије опћеобвезни значај, он сазове (1274.) сабор епископа у Владимиру, на коме тај нови Зборник буде прочитан и примљен од свију, као ова законска књига при црквеној управи, која је, као што се Кирил на сабору изразио, имала „разагнати мрак незнања и све просвјетлити разумном свјетлошћу.“

Да нема других података ван ових, што нам даје имено Светислављево и запис Драгослављев, ми би на основу тога, у погледу првога поријекла Зборника, што је Светислав Кирилу послао, могли одма и морали закључити, да је Крмчија потекла у Бугарекој, наиме, да је у Бугарекој са грчкога преведена, да се код бугарекога патријарха у Тринову чувала, и да је са тога бугарекога пријевода приређен пријемне по налогу бугарекога деснота, те у Русију послан, — и тиме би било најкраћим путем ријешено питање о првоме поријеклу Крмчије. Међу тимем има других података, на основу којих може се доћи до другог одговора: има наиме неколико древних рукописа Крмчије, који су се код нас сачували и који, упоређени са најстаријим рукописима, који су се сачували у Русији и на основу којих, као што ћемо даље видети приређена је била данашња печатана Крмчија, — приморавају друштво судити о поријеклу Крмчије, и тражити то поријекло не у Бугарекој, него код старих Срба.

Сами егземплар Крмчије, послане Светиславом у Русију, није дошао до нас; али се сачувао један рукопис, који је тачни пријемне са нете, а приређен је десет само година послѣје, него што о Кирил на Владимирскоме сабору прогласио опћеобвезност пезину, наиме 1284. године. Овај је рукопис познат под именом Јосифовеке или *Рјазанске Крмчије*, јер је био зготовљен за Јосифа, епископа Рјазанскога и положен као светиња у Рјазанској цркви. Потпуно једнаких са овом Крмчијом сачувало се (у колико ја данас знам) још пет рукописних Крмчија у епиској редакцији, а то су: *Иловишка, Рашка, Сарајевска, Савинска и Морачка*.¹⁾ Последња између ових пренесена је са Крмчије епископа *Теофила Будимљинског* за 1252. године, те је дакле ова Теофилова Крмчија приређена била од десет година прије, него што ће Светислав онај примјерак у Русију послати.

¹⁾ Прва је написана 1262., друга 1305., трећа 1368., четврта 1603. и пета 1615. године. О овим рукописима види моју студију „Савинска Крмчија“. Сарајевска ту је само споменута, али ја сам имао прилике послѣје је проучити, те ћу на скоро и оне исте питати.

У трима наиме у Иловичкој, Ранској и Морачкој има на крају слиједени записи: Пронзидоше на свѣтъ словѣньскааго языка богодѣхновенныи сии книги, нарицаемыи помоканонъ. помрачени во вѣху прѣжде сего облакомъ моудрости иваньскааго языка. пина же обанстааніе. рекуи иставкованы быши. и благодатно вознису ксно спашють. невѣдѣшиа тьмоу отъгонение и все просвѣщающе свѣтомъ разоумнымъ. и отъ грѣхъ избавляюще. Ъсакъ оубо оучитель рекоу же иепискоу или презкитеръ или инъ кто оучительскии санъ прѣдръже. аще сихъ книгъ не вѣсть добръ. то ни самъ себе не знаеть кто есть. приимкоуеъ же въ глаубишоу богодѣхновенныхъ сихъ книгъ. якоже въ зрьцахъ самъ се оузритъ каковъ есть. и какомуъ подобаетъ емоу быти. и другые познаеть и наоучитъ. изидѣ же на свѣтъ нашего языка божественное се писаніе. А у Ранској и Моравској у свези са пошлѣднимъ ријечима: изидѣ же на свѣтъ нашего языка божественное се писаніе, чита се одма ово: потърашнемъ и любовию многою и желаніемъ изъ млада оскеренцааго и благочестнааго и прѣосвященнааго и прѣвааго архиепископа всеі сръбьскыи земаіе. киръ Савы сына прѣподобнааго отьца Симеона. прѣвааго наставника всеі сръбьскѣи земан. съ же благочестивыи архиепископъ и краљество овиешии и оскетни въ сръбьскѣи земан. У свима трима рукописима долазе за тијем подаци о томе, ким је, гдје и када је пријенне приређен, — а у Морачкој читамо још биљенку Будимљинског епископа Теофила, ието и у Ранској епископа Григорија: сие во книги писаны быше изъ архиепископаныхъ книгъ.¹⁾

У Сарајевској и Савинској Крмчији нема споменутихъ записеа. — али то мало значи, кад се узме у обзир да су оне млађе, дочим у најстаријима иети се налазе. Нема тихъ записеа ни у Рјазанској; али из тога још не слиједи, да их није било у ономе егземплару, што је Светислав послао митрополиту Кирилу, премда је Рјазанска Крмчија пријенне са Светислављеве. У овом су Светислављевом егземплару били, као што знамо, и деспотово шеме и Драгослављев записе, и стојали су послје предговора правилима Картагенскога сабора, о чему свједоче познији пријеннен са истога;²⁾ у Рјазанској Крмчији међу тијем нема ни једног ни другога. Па као што су то дотични преписачи могли испустити, тако су испустили и она два

¹⁾ Будимљинска и Ранска епископија основане су св. Савом. Šafaric, Сказаніје о ерпекимъ господахъ. стр. 54. — Архим. Дучић држи, да је Теофила сам св. Сава поставио за епископа.

²⁾ Митр. Евгеніѣ. Сл. св. стр. 238.

заниса, које ми читамо у Теофиловој и Григоријевој Крмчији. Најбољим доказом, да су они били и у Светислављевом егземплару служи то, што Кирил на споменутоме Владимирекоме сабору понавља од ријечи до ријечи велики одломак из њених.

Из речених заниса шта ми дознајемо? Из првога, да је ова књига до тога доба покривена била мраком грчкога језика, и да је сада преведена с тога језика и изишла је на свѣтъ словѣнскога језика. А то је могло бити између краја XII вијека и половине XIII вијека; прву нам границу времена даје Зонара, који је у XII вијеку живио и чији су коментари код појединих правила у Крмчију ушли, а другу нам даје Теофилова Крмчија. Из другог пак заниса, који у неразлучној свези са првим стоји, као што то најбоље сами контекст ријечи показује, дознајемо, да је эта књига угледала свјетлост нашег језика потыранинскъ и любовно мисгою и желанинскъ првог архијерејскога епискога св. Саве.

Односећи се на факт, што је *бугарски* деспот послао ону Крмчију у Русју, за тијем на основу мјеста из првога заниса: *произидоше на свѣтъ словѣнскога језика*, доказују да је оригинал, с кога је приређен пријенне за митрополита Кирила, био *старобугарски*¹⁾, а да оно *потыранинскъ* св. Саве није се састојало

¹⁾ На прим. V. Jagic у својој Историји књижевности (стр. 179) каже: „Despot bugarski Jakov Svetislav poslao je u Rusku kijevskomu Mitropolitu Kirila III (?) jedan eksemplar sloven-skog (starobugarskoga) nomokanona . . . pareći se nemože, da je nomokanon srbskomu izvorom bio starobugarski tekst. Nekoliko bugarizama ima još i u Bogdanovu prierpisu.“ Ово је одлучно казано, али није ни најмање доказано. Језик словѣнскъ, као што је то дивно доказао Миклошић, коме између других слиједи и пок. Даничић, није исто, што старобугарски. Он је језик древних Напонаца, и из тога су се развила, или и уопредо су с њиме још у IX. вијеку постојала друга славенска нарјечија, међу којима бугарски и српски (Šafarik, Serb'sch: Lesekbrner. Fest, 1833. S. 4 ff.). У течају времена почео се употребљавати назив словѣнскъ, да се означај сад једно сад друго нарјечје славенско, па колико се под тим назовом може разумјети у древним рукописима бугарско нарјечје, толико се исто може разумјети и српско, према историчким приликама, које имају одношаја к изијесном писменоме споменнику. Много је примјера о овоме у старој славенској књижевности. (Види на прим. Šafarik, Slavische Alterthümer. II, 690, или од истога Sdslav. Literatur. II, 212 No. 135). Односно бугаризама, које показује г. Јагић у Пловичкој Крмчији ми можемо опазити, да ако они служе доказом за бугарско поријекло, шта тада доказују русизми, које је он опазно у тој истој Крмчији? Чиме се тумаче с ербизми у Рјазанској Крмчији, које је опет исти г. Јагић опазно (Сборникъ Отд. рус. языка и слов. XXXIII. Отч. 2. стр. 100), кад се зна, да је Рјазански рукопис приређен са Кирилове Крмчије, коју је он добио од бугарскога деспота, а овај од бугарскога патријарха? При фактичним околностима што постоје у погледу наше Крмчије, не може стојати оно, да „для южнославянскихъ памятниковъ второй половины XIII. вѣка это не удивительно.“

у другоме, него што је дао преписати за своју цркву старобугарску Крмчију.

Ја сам доста времена посветио овоме питању, на проучивши све податке, који му се односе, и које сам ја имао могућност да разаберам, дошао сам до закључка, да је лишена сваке основе тврдња о старобугарском поријеклу Крмчије, него напротив, да је она угледала свијета први пут баш постојањем св. Саве епискога.

Од новијих бољих канониста нема једнога, који би доказивао бугарско поријекло Крмчије. То доказују филолози, и то они, који хоће да истојетјују језик *славѣнскъ* са старобугарским. При чему странно је, да у питању о поријеклу Крмчије, свједоче споменутих трију старосерпских Крмчија, да од св. Саве потичу, узбуђују са различних страна сумње и порицања, дочим записи на другим Крмчијама примају се пуном вјером. Нијесу ваљда са старобугарскога егземплара преписана и она три Типика св. Саве и житија његова? Нека се уважи колико се хоће теорија речених филолога у свакоме питању, али у питању о поријеклу Крмчије филологија има са свијем споредни значај, поред свију оних фактичних података, што о томе поријеклу говоре. Са историчко-каноничкога гледишта ово се питање може са поузданошћу ријешити, те не заустављајући се на доказивања филолога, ми одма и прелазимо, да са реченога гледишта погледамо на ствар.

Сачувао се приличан број рукописних Крмчија једнакога сјетава и *све* су оне еписке редакције, дочим нема ни једнога рукописа бугарске редакције, не само *старијег* од Теофилове или Иловишке, него ни познијег. На и онај рукопис, који је са Светислављеве Крмчије преписан, наиме Рјазанска Крмчија, покрај свега тога, што му је матрица у Бугарској приређена, дакле и бугаризама са свијем се природно морало увући, даље, што је овај пријепис у јужној Русији зготовљен, дакле су и елементи јужнорускога нарјечја у њети ушли, ипак и тај рукопис сачувао је у главном еписку редакцију, и бугаризми у њему се еретају онолико, колико и оспитије јужно-рускога нарјечја, а то у незначној количини. Да је прво издање Крмчије, као што се хоће, бугарско било, оно би било оригинално, и морало би имати бар њеки број егземплара у пријепису, — па је ли могуће допустити, да ће са свијем исчезнути са лица земље не само тај оригинал, него и сви пријеписан његови, а да ће се само сачувати рукописи у епиској редакцији?

Обратимо ли пажњу на стање Бугара у оно доба, кад је могла бити преведена са грчкога Крмчија, па ће мо и ту наћи најмање оспозе, да припишемо Бугарима овакав капитални труд. А

морамо одма опазити, да се ту није тичало простог пријевода са једне грчке књиге, јер једна књига са онаким материјалом, какав садрже рукописне крмчије, на грчком језику није данас позната, него је то, као што ћемо даље видети, компилација из различитих књига, која је захтјевала самосталну и према установљеном начину добро проучену радњу.

Доба, кад се Крмчија могла појавити, то је, као што знамо, прва половина XIII вијека. Бугари, кад су 1018. године покорени били од византијскога цара Василија, остали су лишени своје слободе под туђим јармом за пуних 167 година, до 1185. Те године почеше борбу за ослобођење, која је трајала 19 година, док најпослије 1196. не збацише са свијем грчки јарам и основаше ново царство. Књижевност, која је прије богато цвјетала у Бугарској, почиње још у X вијеку онадати; а за вријеме туђега господства у Бугарској она је пала на најнижи ступањ. Да се успостави на пређашње стање, требало је не само да земља почне слободно живити, него је требало да прође доста времена послје, да се народ опорави од двустољетнега ропства, те да се почне изнова на књижевноме пољу радити. И збиља, послје успоставе другог царства, па до цара Јована Александра (1331—1365), дакле кроз сав XIII и прву половину XIV вијека, историја нам није сачувала готово ни једнога књижевнога споменника бугарскога, који би заслужио нешто више пажње. Од Јована Александра тек почиње нови живот у историји бугарске књижевности, који се за тимем богато и развија. Па ако је половину XIV вијека морала чекати бугарска књижевност да поново оживи, то тим је слабија она морала бити, чим се натраг од тога доба бацимо, најслабија пак у вријеме непосредно за грчким господством, наиме у почетку XIII вијека, кад се наша Крмчија на славенскоме језику јавља.

Ни овај факт, што се 1262. године, а можда и раније, још за живота св. Саве ова Крмчија налази у бугарској патријаршији, не представља ништа таковога, што би могло бити у прилог тврдњи о бугарскоме поријеклу Крмчије. Познато је, да је св. Сава био у роду са бугарским царом Јованом Асеном и да га је у Триову ношејетио.¹⁾ Ови лични одношаји између св. Саве и бугарскога царскога двора, а главним начином важност новог каноничкога Зборника, било је узроком, те је он проширио и у Бугарску. Кад се за тимем деспот Светислав обратио патријарху у Триово, тражећи од њега дотични Зборник, он му је свакако представио незгоду митрополита Кирила због дотадашњих недостатних Зборника, који су у

¹⁾ Доментијан, Даничићево издање 1865. Стр. 328.

руској цркви били у употреби, можда му је и нагласно специфично какви су то Зборници били, и патријарх да помогне тој незгоди, шаље му нови, потпуни Зборник, наиме нашу Крмчију. У осталом, премда је Бугарека за времена и добила нову Крмчију, али се у пракци она ипак служила и даље својим старим Зборником, наиме Схоластиковим, познатим под именом *Бугарека Крмчија*. Доказом овога служе рукописи тога Зборника, између којих један се чува у Русији и односи се почетку XIV или крају XIII вијека.¹⁾ Доказује за тим и то, што у неинституционалним бугарским помоканонима XIV вијека правила сабора и Отаца не приводе се у пријеводу нове Крмчије, него по ономе пријеводу, у коме су правила у Бугарекој Крмчији.²⁾ Ова околиност сама, да ништа другога нема, достатна би била да ријешни питање о поријеклу Крмчије.

Не имајући таким начином никаквог основаног темеља, да ематрамо Бугареку отаџбинио наше Крмчије, ми морамо обратити се другим подацима, што нам је историја сачувала о њезином поријеклу, и зауставити се одма на споменутих већ свједоџбама Теофила Будимљинског и Григорија Рашког. У њима, као што знамо, каже се, да је Крмчија угледала свијета *потьцанинемъ* првог архијерејског епископа св. Саве, и да су први пријепени приређени из *архъиерејскихонихъ книгъ*. Међу архијерејскимеким дакле књигама, то јест, међу књигама св. Саве била је и ова књига, која је старањем његовим јавила се *на свѣтъ нашего языка*.

Потврду ове Теофилове и Григоријеве свједоџбе, од којих прва не датира него само петнаест година после је смрти св. Саве, даје нам колико просвјетно стање епископске земље онога доба, упоредо са тим стањем у Бугарекој, тилико дјелатност св. Саве и њимени епоменици, што нам од њега дођоше. О просвјетном стању у Бугарекој ми смо говорили, и видјели смо на коме је ступњу оно могло тада бити. Како је пак било просвјетно стање у Србији, није од потребе нама да овде говоримо, пошто су то довољно расвјетлили наши историци епископске књижевности, и показали, како Србија, почевши од Немање самоисталним животом да се развија, па брзо постаје оним средиштем славенске књижевности на југу, којим је прије Бугарека била.³⁾ Овај нови живот у Србији покреће св. Сава. Он се јавља колико великим организатором своје отаџбине,

¹⁾ Pitra. Op. cit. II, 374.

²⁾ Суд о ономе састављен је по ономе, што је штампано у Starine. VI, 1:2. sq.

³⁾ Ми се овдје позивамо на онај дивни нацрт старе наше књижевности, што је у својој Историји књижевности (стр. 146 и даље) г. Јагић представно.

особито у црквеном одношају, толико исто и одличним књижевним. За наше питање, између књижевних рађа св. Саве, имају важност они, у којима провире тај организаторски дух његов. Он ступа у монаштво, на посветивши се томе новоме животу, настоји, да тај живот правилним путем тече, како за њега самога, тако и за остале монахе. С том цијељу он за кратко вријеме приређује три *Тшика* или устава, који су тачно устанављавали, какво мора бити владање монаха, и то један за Ораховицу, други за Хиландар а трећи за Студеницу. Ови знаменити устави (особито два пошљедња) живо нам цртају његову љубав к доброме реду и тежњу његову, да сваку задругу опшкрби тачним правилима, како би правилно напредујући, обезбједио јој трајни опстанак. При оваковој урођеној тежњи његовој, са свијем је природно закључити, да оно старање, које је водио о реду у манастирима, да ће исто уложити послије и на ону велику задругу, којој је он темељ положио, наиме на еписку цркву.

Изричних доказа о томе ми не мамо, али ми знамо, да се св. Сава на првоме мјесту старао, да просвјетли *Земаљу людн скоуѣхъ о вѣсакымъ правнаѣ светуѣхъ апостола и отъчскихъ оуставѣхъ*,¹⁾ знамо за тијем, да је он готови *Номоканонъ* предао Хиландарским и Студеничким монасима,²⁾ те на основу тога могли би већ закључити, да је он и односно повоустројене цркве еписке постарао се, да је књигом закона опшкрби. Има у осталом, ако не изрична, а оно доста важна свједоѣба о томе у Димитријанозом животопису. На једноме мјесту тога животописа казано је, да св. Сава прије него што ће поћи на своје архијепископско мјесто, књигы многы прѣписа законныя и о исправленни вѣрѣ. и ѣже трѣбоуаше съборънаи ѣмѣѣ цркви³⁾ а на другоме мјесту, да је поставио нове епископе за своју цркву и послао их свакога у своју епархију, прѣдаѣ имъ комоуждо књигы законныя.⁴⁾ На прво од ових мјеста ми ћемо се даље још зауставити; овдје међу тијем констатирамо нову свједоѣбу о организаторском духу св. Саве, наиме старање његово, да се набави потребита за црквену управу књига и да таквом књигом снабдјевен буде сваки нови епископ ради владања његова у црквеном управљању.

¹⁾ Сказаније о епископскихъ господахъ. *Ša arik*, стр. 59.

²⁾ Гласник Сри. Уч. Друштва. XX, 211. — Гласник. XI, 179.

³⁾ Споменуто Издање, стр. 227. — Ја сам поправно тикет према Петроградском рукопису (*Starine V*, 15.)

⁴⁾ Исто Изд. стр. 233.

Знаменита је ово свједоџба, и тим важнија, што она потиче од ученика св. Саве и очевидца све дјелатности његове. Она служи позовом потврдом оне свједоџбе, што нам по истоме питању даје Теофил, и допуњује је. Узевши сада заједно и једну и другу, нама се представља слиjedeће: Старање св. Саве било је обраћено на то, да просвјетли црквеним правилима све оне, који су у српској земљи позвани били на управу црквену, на видећи, да су та правила дотле непозната била, јер су помрачена била за Србе грчким језиком, он прикупи нужне за то грчке књиге, у којима су се та правила и друге законске и вјерске наредбе садржале, постара се о пријеводу истих на свој језик и приреди нарочиту књигу, која је имала разасвати дотадашњи мрак незнања и све просвјетлити разумном свјетлошћу; на кад је за тијем она готова била, он је разда позивним списковима, које је он поставио, међу тијем матица се њезина чувала међу архијерејским књигама, од куда су послије односно пријенисе други спискови припређивали.

Ово је сто, што нам казују о поријеклу прве законско-црквене књиге, Крмчије, код Срба најближи свједоци Савином добу. На пошто ово потврђују сви други исторички подаци онога доба, пошто то потврђују и сви истакнути разлози како позитивног, тако и негативног характера, то, на основу 1. споменутог свједоџбе Будимљинског списка Теофила, опетоване послје од ријечи до ријечи Равним списком Григоријем; узимајући у обзир 2. свједоџбу самога св. Саве, да је он монахиња својих српских манастира предао Помоканоу; 3. организаторски његов дух и тежњу његову, да позитивним уставима обезбједи трајност сваке установе; 4. историчке прилике у просвјетном одношају на славенскоме југу у првој половини XIII. вијека; 5. околност, што се сачувао приличан број рукописних Крмчија у српској редакцији, докима нема једнога не само старијег, него ни новијег у бугарској редакцији, и што је у Бугарској и послје тога доба у употреби била не нова Крмчија, него стари Схоластиков Зборник, и најпослије 6.) приведену из Доментијана свједоџбу, — ми сматрамо ријешеним питање о поријеклу Крмчије, и то, да се она први пут на славенском језику појавила старањем св. Саве српскога.

Ријешено ово питање, истиче сада друго: у чему се састојало то старање св. Саве, да Крмчија буде преведена на славенски језик, и када је она могла бити преведена? На то је питање тешко дати одлучан одговор. Ми ћемо се ипак постарати, да нашу *гипотезу* о томе некажемо, узимајући у обзир најприје шта сам св.

Сава о томе говори, за тијем на основу споменутога мјеста из Доментијанова живота св. Саве.

У Хиландарском, а исто у Студеничком тинику св. Сава на-
помиње монасима, да ни предањни ваљк номоканон престигл
есть. Из овога ми дознајемо, да је св. Сава предао био монасима
готови Номоканон, и да је то било прије, него што ће он оне ти-
нике зготовити. За Хиландарски се тиник зна, да га је св. Сава
написао *послије* смрти Немањине (1200.), дакле Номоканон морао
је бити преведен у оно доба, кад је св. Сава у Хиландару бора-
вљо, а на име између 1200. и 1208. године, кад полази у Србију
да браћу измирује.¹⁾ За то вријеме Хиландар је већ дубоко био
славу главног књижевнога славенскога средишта, у који су се сти-
цале најбоље књижевне снаге, и превађале су се и пренимале
много књиге. Монасима овога манастира морао је св. Сава и пре-
дати посао пријевода, а сам је послом руководио и надзирао га. У
томе сто ми видимо оно *потпирање и љубовь и желание*, о коме нам
Теофил, а за њим Григорије спомиње. Хиландар дакле био би по
нашем мишљењу мјесто, гдје је Номоканон могао бити преведен, и
то у самоме почетку XIII вијека.²⁾

Али говорећи о Номоканону, ми још овдје не разумијевамо
Крмчију са свим оним матерјалом, с којим нам је представљају
наши стари рукописи. Номоканон овдје треба узимати у ономе
смислу, који је он тада имао. Треба наиме разумијевати Зборник
строго канонички, у коме су само правила приведена била. Номо-
канон узет у овоме значају, у нашој Крмчији захваћа 43 главе, а
остале (21) главе стоје ван Номоканона, и не састављају еустанни
дио његов. Он нам представља у пријеводу грчки такозвани Сино-
нени правила, то јест, правила у скраћеном облику, а уз правила
тумачења Аристинна, а по њекада Зонаре. И у погледу самога
пријевода Синоненца у Крмчији морамо опазити, да то није прости
пријевод, него компилација. На грчком језику нема, или бар још
није познат такав канонички Зборник, у коме би Синонени
уз правила ичија друга тумачења, осим Аристинових; а пошто у
нашој Крмчији налазимо уз Аристинова по њекада и Зонарина ту-
мачења на правила, то из тога морамо закључити, да су наши пре-
вађачи саставили свој Номоканон из два грчка Зборника: Аристи-

1) Житије св. Симеона од св. Саве Šafarik, стр. 13.

2) Мисао оваку о Хиландару ми смо нашли и у нашој новијој књижевно-
сти, наиме у чланку М. Ђ. Миловаковића, „Наследно право у старом српском
праву“ (Годишњак Чупић. Задужб. V, 189), само што ту није тачно споменуто
„Фотијева Збирка“.

нова и Зонарина, и из првога су превели текет правила и већи дио тумачења, а из другогa поједина тумачења. Овај овако компилирани Номоканон у нашој Крмчији и јест онај Номоканон, за који св. Сава у Хиландареком и Студеничком типiku спомиње.

Поред Номоканона има још 21 глава у Крмчији различитог садржаја. О њима и о томе, како су оне ушле у Крмчију, ми немамо друге свјedoцбе, него споменуто мјесто из Доментијана. Ту је казано, да св. Сава на путу у своју архијeпископију, зауставивши се најпирје у Солуну код свога друга од младости митрополита Костадија, за тијем у манастиру Филокалу, многе књиге прѣписа законных и о исправљених вѣрѣ. Кад је г. Јагѣ, наставивши разлику у животини св. Саве од Доментијана између штампаногa пок. Даничићем текета и Петроградског једног рукописа, казао да она „мала рјечца (и) овдје пуно значи“, ¹⁾ казао је добро, јер кроз то нама се чини могућим ријешити у нашој Крмчији оно, што би иначе тешко могли разјаснити. Кроз ову рјечницу ми и можемо разабрати какве су то књиге, које св. Сава прѣписа у ман. Филокалу, разабирамо наиме, да су једне биле књиге, или чланци законскога садржаја, а други су се тикали вјерских питања. На основу дакле оне Доментијанове свјedoцбе ми морамо судити о свему ономе, што се поред Номоканона у Крмчији налази.

Кад је св. Сава постао архијeпископом, њему су се морале истакнути потребе његове цркве, те је морао за времена промишлити о њима, и снабдјети себе свим оним, што је нужно за добри ред и мир у цркви. Номоканон, који је он предао био Хиландарским и Студеничким монасима, могао је достатак бити за унутрашњи живот цркве, али он није могао задовољавати потребама цркве у изванешним њеним односијима: наспрам државе и наспрам других вјероисповиједи. Требало је обратити пажњу с једне стране на *државне законе*, који су важили у византијској царевини, и који су поред правила нормирали односије цркве к држави, с друге пак стране, с обзиром на лажна учења, која су се народу проповијeдала и због непојимања од самога народа правога христјанскога учења, требало је набавити такве књиге, које би кадре биле по-кварену у народу *вјеру исправити*. На путу своме у нову архијeпископију св. Сава зауставља се код Солунскога митрополита Костадија, и с њиме води говор, као што Доментијан каже, о *свѣткихъ заповѣдехъ и о доушевномъ оутѣшењии*. ²⁾ У томе договору са Костадијем он је морао разабрати какве су му књиге

¹⁾ Starine V, 15.

²⁾ Спом. Изд. стр. 226.

ужне за његову цркву, па за тијем кад полази у ман. Филокал, прѣвѣнъ тоу ксанко хѣтѣ, он те књиге и набавља. Једне, то јест књигы законныѣ имале су задовољити потребама цркве у одношају к државној власти, а друге, то јест књигы о исправаности цркѣ морале су обезбједити православну вјеру у Србији од иновјераца и сачувати је чисту. Колко се на прво он освртао, свједочи нам сва његова дјелатност, као архијерејскога, а колко на друго, казује нам она дуга глава у Доментијана: о овѣнованенихъ свѣтлыхъ истинныхъ цркѣ прѣосвѣщенныхъ кирѣ Савомъ и проклаетнихъ безбожныхъ херетикъ.¹⁾

Ове књиге грађанскихъ закона о цркви, и друге у погледу обезбјеђења православне вјере и јест оно, што уз речени Номоканон, саставља садржину Крмчије. Кад ми погледамо на онихъ 21 главу, што састављају додатак Номоканону, ми друго не налазимо него наиме чланке из византијскога законодавства, и неколико чланака по брачноме праву, а остало све тиче се чувања свете вјере, осуде различнихъ јеретика, заштите православнихъ од клеветника и слично.²⁾

У манастиру Филокалу дакле св. Сава је прибрао све оно, што је послѣје придодано било првобитном Номоканону у Крмчији. Да је то све изнова сада било преведено, а особито оне опширне главе из грађанскога законодавства свједочи нам, што нема трага у историји бар до данас о томе, да је постојао на славенескоме езикѣ прије св. Саве и један чланак у онакој редакцији, као што то ми налазимо у рукописнимъ Крмчијама. Јединомъ изнимкомъ могао би се сматрати таковзвани Градскии Законъ (Прохиронъ цара Василија Македонанина), који саставља 55 главу у староерпскимъ рукописнимъ Крмчијама (или 43 у печатаној Крмчији), и то с тога, што се у једноме рукопису *прије* XIII вијека налазе кратки одломци из негога, али ти су одломци у свему различни од текста тога Закона у нашимъ рукописнимъ Крмчијама, — те према томе и та једна изnimка пада. Остаје дакле, да је све ово било преведено изнова онако исто, као и Номоканон.

Али кад је то преведено и придодано Номоканону, ми нијесемо у стању казати нигита одлучнога. Може бити, да је пријевод зготовљен одма у ман. Филокалу, док је тамо св. Сава боравио, од оеоба које су с њиме биле. Може бити, да је то учињено за тијем, кад се он у ман. Студеници бавио. Свакако није морало проћи

¹⁾ Сп. Изд. стр. 233—242.

²⁾ Пислове овихъ глава и изворе, из којихъ су оне састављене, види у мојој штудији „Савинска Крмчија“ стр. 23—29.

много времена поселије доласки његова као архијепиекона у Србију, пошто Доментијан каже, да је он одма за тијем изабрао нове епископе за своју земљу, и свакоме је предао односне законе књиге.

Таким начином на основу свега наведенога, у погледу питања, у чему се састојало старање св. Саве, да Крмчија преведена буде на наш језик, ми можемо закључити, да је он изабрао између различних каноничких књига најприје, за тијем из књига по византијскоме праву и најпослије из књига религиозно-моралнога садржаја оне, које су му се учиниле најприкладнијима за добри ред у његовој цркви, да је све те изабране књиге повјерно дотичним способним особама, да их преведу под његовим руководством, на из пријевода свију тих књига он је компилирао нашу Крмчију. У погледу времена, кад је та компилација могла бити свршена, на основу онога што смо казали, мора се држати, да је то у два пута изведено. и то, први пут у Хиландару првих година XIII вијека, кад је Номоканон преведен био, а други пут, кад су преведени остали чланци, који Крмчију састављају, наиме, кад је св. Сава постао већ био архијепиеконом и прије него што ће поставити нове епископе за своју цркву, дакле около 1220. године. Ово је, рекли смо, наша хипотеза, и готови ћемо бити одустати од ње, чим нам се на основу историчких факта докаже противно.

Док ми данас по овоме питању тек хипотезу показујемо, други су прије нас, на основу оних биљежака у Теофиловој и Григоријевој Крмчији и онога мјеста у Доментијана одлучно истакли, да је Крмчија сва посао јединога св. Саве, и де је он *лично* иету превео.¹⁾ Узимајући податак оних биљежака, да је старањем св. Саве угледала свијета на славенскоме језику Крмчија, хтјело се наћи тумачења томе у ријечи из Доментијана — *прѣписа*. Ова ријеч не значи само наше пренеписати, него значи и превести, — примјера је

¹⁾ Између других Голубинскій (Очеркъ исторіи прав. церквей, стр. 553) каже: „Такъ какъ св. Сава во время своего долговременнаго пребывания на Атонѣ, и первоначально именно въ обществѣ грековъ (въ Ватопедск. мон.), долженъ былъ хорошо выучиться греческому языку, то мы полагаемъ, что онъ не только позаботился о томъ, чтобы переведена была Кормчая на славянской языкъ, но именно самъ былъ ея переводчикомъ“. — Павловъ (Первоначальный слав. Номоканонъ, стр. 66): „Номоканонъ, переведенный сербскимъ переносителемъ...“ На омет: „Какъ высоко цѣнился тогда въ Сербіи и Болгаріи переводъ св. Савы, видно...“ Ово је мишљење прешло и у западну литературу. Dr Vering (Op. cit. pag 51) наводи: „Der Serbische Erzbischof Sawa hatte den... Nomocanon in das Serbische übersetzt.“ Ито мишљење дијели и Новаковић, као што се види из ових његових ријечи (Ист. ери. Књижени. II Изд. стр. 84): „Ко је ово дело превео, да ли св. Сава, као што по једном мјесту (Домент. стр. 227) његова житионаја казано...“

довољно у старој славенској књижевности, да се у томе значењу ова ријеч употребљује.¹⁾ Али ми не можемо толику важност да томе дамо, пошто има примјера, који доказују и противно; него ћемо радије узети ову ријеч у првоме смислу њезином, у смислу саставити (conseribere), те ћемо ту наћи потврду истакнуте наше мисли, да је Крмчија компилација из различитих других књига. — За доказ тврдње, да је св. Сава превео Крмчију, приводи се и то, што је он неколико оригиналних књижевних радова извео, а између тих — три, које се задружбене уредбе тичу, и које са формалне стране стоје у тијесном одношају са Крмчијом, а то су позната три његова типика. Ово је веома важни разлог, који би по аналогји давао права на закључак у корист речене тврдње; али није поткрпљен никаквим *изричним* податком, те се не може у обзир ни узети.

Као што се види, ми са свијем зацупитамо мисао, да је св. Сава сам *лично* Крмчију превео; али зато сматрамо за доказано, да је она приређена по његовој иницијативи и његовим непосредним настојањем од људи, који су уз њега били и чији је рад он лично руководио. Према томе, Крмчија наша мора се сматрати дјелом св. Саве епискога и дошљедно, може и мора бити названа *Крмчијом св. Саве*.

Ову Крмчију св. Саве бугарски деспот Јаков Светислав послао је 1262. године у Руенју митрополиту Кирилу II. Како је она била примљена Кирилом, видели смо; а да израза даде своме ухићењу за добивену књигу, и да уједно покаже, да она има произвести у Руенји онај исти пресокрет к бољему, који је произвела у Србији, Кирил на споменутом сабору у Владимиру 1274. године свечано понавља слиједече ријечи, које ми на крају неколиких староерменских рукописних Крмчија читамо: *Произидоше на свѣтъ словѣньскааго языка благоудуховеньныи спис книгы. нарицаемыи помоуканонъ. Помрачени въ вѣху прѣжде сего овакоу мѹдрости ианѣскааго языка. ниши же ованстааше. рекше истакованы быше. и благоудатию вожию исно спашют. невѣдѣнии тѣмоу отъгонение. и всѣ просвѣщающе свѣтомъ разумнымъ и отъ грѣхъ избавляюще.*

¹⁾ Ради примјера: Два епископа монаха превађају на еписки језик Шестоднев Златоуста, па о томе своме пријеводу један каже: „Шестодневѣнѣи свѣтааго Иоанѣа Златоуста прѣписеа пошъ Венедикъ отъ грѣньскааго языка на ерѣбекѣи.“ За пријевод Златоустових бесједа читамо: „прѣписеа се въ свѣтѣи горѣ Атона отъ језыка јелладекааго на језыкъ нашъ словѣньскѣи.“ (Šafařík. Salslav Liter. II, 212) За пријевод зборника противу богомила казано је: „И по семь повелѣ благочестивѣи царь Борисъ прѣписати съборникъ отъ грѣньскааго на блѣгарскѣи свои языкъ.“ (Т. Флоринскій, Къ вопросу о богомилахъ — въ Сборникѣ В. Н. Ламанскому. СПб. 1883. стр. 38.)

Сами егземплар Светислављеве Крмчије, као што смо видели, није се сачувао, него се сачувао пријение са исте од 1284. године, који је познат под именом *Рјазанске Крмчије*. Рукопис ове Рјазанске Крмчије послужио је оснoвом за данашњу печатану Крмчију.

Радоет Кирилова због нове Крмчије имала је значаја за његово само доба, али мало за тијем већ друкчије полазе ствари и изилазе опет на површину пређашња „несогласја и грубости“. Настојањем Кириловим она је распрострањена била по свој Русији и високо уважена, али није ипак могла са свијем да искључи из употребе пређашње каноничке Зборнике. По њој су се многи руски епископи равнали у црквеном животу, али још више њих равнато се у томе по древним Зборницима. Непотпуност ових Зборника била је очита свакоме, али умјесто да пренишу нову Крмчију, задовољавали су се да старе Зборнике поправе и допуне по њој, тако да уз еписке нове Крмчије, ширили су се и допуњени списи старих Зборника. Овај посао није се договорно водио, него га је сваки извађао по своме схваћању и према својим потребама, тако да из XIV, XV и XVI вијека толико се разноврсних по саставу евоме рукописних Крмчија нашло, да је наука могла их подијелити на неколике групе, са свијем различне међу собом. Али највећа је жалост била, што су посао поправљања извађали пуки невјеште, те умјесто поправљених, јављале су се још већма искварене књиге. Нетим невјештама пала је у руке и нова Крмчија, и у пренишвању подвргла се онакој судби, каквој су се подвргли били стари Зборници. Неки ступањ просвјете, на коме се Русија уопће тада налазила био је узроком, те је од стране пренисача, повријеђена била у многоме првобитна чистоћа њезина; тако да и ова нова Крмчија, која је имала служити оној цијели, коју је Кирил нагласио, изгубила је била под пером невјештих, а у њекој мјери и сујевјерних пренисача, пређашњи значај свој главног руководећег текста. Повријеђеност тих различитих рукописа колико древног руског толико и новог каноничког Зборника, тако је велика била, да ми чујемо у почетку XVI. вијека познатог монаха — књаза Васијана, који, савиштински славенски пријевод правила у Крмчији са грчким текстом, каже да су то „кривица а не правила,“ а у првој половини XVII. вијека налазимо многе руске епископе, који се жале, да им је текст правила са свијем непотпу, и да су у Зборнике унете и такви чланци, којих у првобитноме Зборнику није могло бити.

Наступило је у Русији доба, кад су предузели печатање црквених књига. Обраћена је била пажња и на канонички Зборник, који је требало такође печатати. Важност предмета самога Зборника

ка и потреба, да се установи један ошћи Зборник, по коме би се сви имали управљати, да се тиме стане на пут передима, који су узроковани били од разноврених и нетачних Зборника, побуди рускога патријарха Јосифа, да назначи парочиту комисију „зналаца црквенога права,“ који су имали пенитати различне рукописе, уредити их међу собом и установити правилни текет за печатање. Комисија се састала, и после је њекога рада одлучи, да се печатање има предузета по ономе типу, који представља *Рязанска Крмчија*. И збиља печатање се по тој Рязанској Крмчији отпочне, пак и доврши. То је било у половини XVII. вијека. На жалост људи, који су ту комисију састављали, били су толико „зналци права,“ колико и њихови предшасеници. Не само што су са научне стране незналице били, него су имали и извртуте појмове о самом учењу црквеном. А у самој ствари није се ни могло од њих ништа добра очекивати, при ошћем жалосном стању руске просвјете у оно доба. Ево ништа каже митроп. Макарије о томе у својој Историји руској цркви (том XI, стр. 215), упоређујући доба XVII вијека са пређашњих: „Въ дѣлѣ науки и просвѣщенія рускіе не подвинулись ни на шагъ. Въ школахъ, какія у нихъ были, учили только читать и писать . . . И невѣжество, самое полное невѣжество, а съ нимъ и всякаго рода суевѣрія, по прежнему, господствовали въ московскомъ государствѣ, не только между мірянами, но и среди духовенства, не только въ простомъ народѣ, но и въ высшихъ слояхъ общества.“ А говорећи о печатању књига при патријарху Јосифу, каже (стр. 118—119): „Оно совершалось и теперь точно также, какъ при прежнихъ патриархахъ, на основаніи однихъ славянскихъ списковъ, безъ сличенія съ греческими; только *теперь число несправностей и погрѣшностей съ кнѣгами, по малограмотности или небрежности справщиковъ, гораздо болѣе увеличилось . . .*“

При таквоме стању ствари, наравно је, да се није могло очекивати ништа доброга ни од рада около издања Крмчије. Печатање је отпочело 1649, и довршено је елиједне године. Осим мноштва грубих типографских погрјешака, онажено је било у томе печатаноме издању, да су многе ставке изостављене и намјесто њих друге уметнуте, извртут у многим мјестима сами смисао, измнишење и добављене читаве нове главе. Чим се ово опазило, буде забрањено даље распрострањање овога издања, — и наслѣдник Јосифов, патријарх *Никол*, који је предузео поправљање свију црквених књига, нареди, да се строгоме прегледу подвргне и Крмчија. После три године (1653) буде напечатана Крмчија у новоме издању, и разаслана по свима црквама.

Могло се надати, да ће ово ново издање, послѣје свега, што му је претходило, бити ваљаним и тачним. Али у ствари није било тако. Никон и људи, који су уз њега били, нијесу обратили на предмет сву ону пажњу, коју је требало по важности његовој обратити, — и митрополит Макарије, оеврћући се на ово (XI, 125), онажа, да се ново издање подвргло *весьма немногимъ и несущественнымъ измѣненіямъ*. Упоређење од стране Розенкампа издања 1650. са оним 1653. године, потврђује у тачности ову онаску митр. Макарија. Никон је имао пред очима особиту своју цијел, кад се тицало овога издања, наиме, да канонички докаже, како њему, патријарху, припада у Русији оно право, које на Западу ужива римски папа, и да од њега као такога, мора бити у зависности и државна власт. На ову је цијел он и обратнo пажњу при новом издању Крмчије. Подвргнувши незнатним промјенама пређашње издање, он напечатан у новом издању њеколико нових чланака, између којих она два: „о постанку патријаршества у Русији“ и „о дару цара Константина вел. папи Силвестру“, непосредно су његовој главној цијели одговарали. Јавило се таким начином друго, „поправљено“ издање Крмчије, али поправљено само у погледу количине матерјала, а у суштини онако исто погрјешно, као и прво. И у томе облику она је њеколико пута била препечатавана све до нашега доба, готово без сваке промјене, осим два чланка, који су говорили о латинским обредима, и који су у слиједећим издањима били нечутиени.

Покрај свију тих многих разноврсних промјена, којима је Крмчија подлегла до Никонова доба и добила онај облик, у коме је данас ми налазимо, ипак у *главномъ своје дијелу* она је задржала свој древни тип, онај, који нам представља Рјазанска Крмчија, по којој је печатање припређено било. Правила су у њој у скраћеној редакцији исто као у Рјазанској, тумачења на правила иста су и у једној и у другој, главе теку оним истим редом у овој као у оној, чланци из византијекога законодавства једнаки су и у печатаној и у Рјазанској, исто тако и многи споредни чланци. А што је главно, језик је исти у једној као у другој, наравно осим оних погрјешака, које је непроевјећеност руских издавача допустила у печатању Крмчију, али које се лако и без упоређивања онажају. Једном ријечи, у главноме је данашња печатана Крмчија једнака Рјазанској. Рјазанска је Крмчија, као што знамо, тачни пријепис са оне Крмчије, коју је руски митрополит Кирил II добио од бугарскога деспота Јакова Светислава, а та је Крмчија, као што онет знамо она иста, коју је приредио за своју цркву св. Сава, и која се чу-

вала у Бугарекој патријаршији, од куда је Светислав добио и пријемне за Кирила приредно, дакле, у главном *данашња печатана Крмчија није него кријение са Крмчије св. Саве*, и дошљедно, *у основи сејој та је Крмчија дјело св. Саве епискога*.

Шта садржи данашња печатана Крмчија? Ја имам пред собом издање 1787. године, које је прво послје Никонова (1653. год.) издања. По томе ћу садржај Крмчије сада представити, и на крају ћу показати, шта се у њој задржало из првобитне, Савине Крмчије, шта ли је са стране у њу уметнуто. Ово упоређење извео сам по три древна старосеријска рукописа, наиме, по *Иловичкој Крмчији*, по *Сарајевској* и по *Савинској*, које су по садржају и по језику једнаке Рјазанској. Зајамчена ми је дакле тачност упоређења.

Сва Крмчија може бити подијељена на четири дијела: Приступни дио, дио строго канонички, дио који садржи чланке из византијскога законодавства и друге споредне чланке и закључни дио.

У приступном дијелу стоји: 1. Чланак, како су се раздијелиле цркве, источна и западна. 2. Како су Руси примили хришћанство. 3. Како је установљено патријаршество Московско. 4. Кратка биљешка из Властареве Синтагме о важности правила. 5. Опис седам васионских сабора. 6. Други опис у хронолошком реду свију сабора, које признаје православна црква. 7. Предговор првог издања Помокапона у XIV наслова и Предговор другог издања истог Помокапона. 8. Сами Помокапон у XIV наслова, али без закона из грађанскога законодавства, а уз привађање односних правила споменути је и страшица, на којој се она у књизи налазе. 9. Преглед садржаја, свега, што ће се у слиједућем дијелу привести. 10. „Предувѣдомленіе“ о томе, како је приређено ово издање с обзиром на прво (1653-год.) Овим се завршује Приступни Дио.

Други дио има 41 главу, од којих тридесет девет глава (— изузете су 25. и 41. —) представљају пријевод од ријечи до ријечи Синопсиа правила, какав је он печатан у Синодикону Беверегија и Атинској Синтагми. Тумачења су уопће Аристинова, а у неким мјестима налазе се још тумачења Зонарина и непознатог. Гдје у Синопсиу нема тумачења на правила, нема их ни у Крмчији. Готово у свакој глави издавачи су узимали у обзир познате и распрострањене још од XIII вијека у Русији Пандекте Никона, Ратскога мозаха из XI вијека, и које су подијељене биле у 63 слова садржаја догматичког, моралног, обредног и каноничког. Ове Никонове Пандекте спомињу се у Крмчији обично у маргиналиним биљешкама. По реду главе овога дијела Крмчије садрже: 1. Правила св. Апостола. 2. Правила Ап. Павла. 3. Петра и Павла. 4. Свију Апостола.

5. Никејскога, I. вие. сабора. 6. Анкирекога. 7. Неокесаријскога. 8. Гаугрекога. 9. Антиохијскога. 10. Лаодикијскога. 11. Цариградскога, II вие. сабора. 12. Ефескога, III вие. сабора. 13. Халкидонскога, IV вие. сабора. 14. Сардикијскога. 15. Картагенскога. 16. Цариградскога 394. год. 17. Трулскога. 18. Никејскога, VII вие. сабора. 19. Цариградскога 861. године. 20 Цариградскога 879. године. 21-24. Василија вел. 25. Опет Василија вел. Григорију богослову о монаштву. 26. Дионисија Александријског. 27. Петра Александријскога. 28. Григорија Неокесаријскога. 29. Атанасија вел. 30. Григорија богослова и Амфилохија о књигама св. Писма. 31. Григорија Нискога. 32. Тимотија Александријскога. 33. Теофила Александријскога. 34. Кирила Александријскога. 35. Постога Кирила анатематизми, и 36. Посланице Генадија и Тарасија о симонији. Слиједиће главе (37—41) састављају допуну првима, и то: 37. узета је из посланице Цариградскога сабора Мартирију о примању јеретика. 38. О праву убјешништа. 39. О јеретницима Димитрија Кизичког. 40. Посланица Петра Александријскога Венецијанском епископу. 41. Посланица св. Нила презвитеру Ираклију о покајању. На крају овога дијела стоји Азбучни преглед предмета, о којима је ријеч у овоме дијелу.

Трећи дио захваћа 29 глава, продужујући нумерацију првога дијела. Започиње Прегледом садржаја сваке поједине главе, и за тим одма слиједи саме главе: 42. садржи Зборник 87 глава из грађанског грчко-римског законодавства. Оригинал у *Pitra, Juris eccl. monumenta*. 43. Три новеле цара Алексеја Комнина. Оригинал у Атинској Синтагми и у *Zachariae a Lingenthal, Jus graeco romanum*. 44. Извадци из грчко-римског законодавства у тринаест наслова. Оригинал у *zēiēva* Номоканона XIV наслова. 45. Извадци из Мојсијева законодавства, карактера казенског. Оригинал у *Cotelarii, Ecclesiae gr. Monumenta*. 46. Извадци из Еклоге Лава Иеаврјанина под насловом „Законъ судныйъ людемъ царя Константина великаго“. Југославенска компилација из X вијека. 47. О латинима. Оригинал у *Hergenröther, Monumenta graeca ad Photium ejusque historiam pertinentia*. 48. Прохирон Василија Македонијанина. Оригинал напечатан 1837. год. од *Zachariae*. 49. Еклога Лава Иеаврјанина. Оригинал у *Zachariae, Collectio juris graeco romani*. 50. Ова глава дијели се на три одејка: а) „О тайнъ супружества, еиестъ законнаго брака“; б) о еродетву, и то: α. крвном, β. двородном, γ. трородном, и ту долази „Ресетръ“ о различним називима еродетва, за тим δ. о еродетву духовном и ε. о поеннењу; в) о „о супружествъ обще“. Сва ова глава, осим онога „Ресетра“, узета је из Требника Петра Моисеја, и отпечатана у Крмчији од ријечи до ријечи. У Могилин Тре-

бик пак ушла је она из два извора: први дио узет је из *Rituale romanum*, изданог благословом папе Павле V. Могила је превео овај дио из тога *Rituale*, прилагодивши га к учењу православне цркве. Други дио, односно други и трећи ове главе, узет је из књиге грчког свештеника у Венецији Захарије Марафаре, напечатане у другој половини XVI вијека, у којој је био чланак о браку хартофилакса Мануила, и тај је чланак Могила за свој Требник превео. Слједећа 51. глава Крмчије садржи чланак „о безаконныхъ брацѣхъ“. 52. Одлука о четвртом браку при патријарху Николи Мистику. 53. Канонички одговори патријарха Николе Граматика. 54. Канонички одговори Никите Јераклијскога. 55. Правила Методија Цариградскога о одступницима од цркве. Оригинал свију ових пет глава у Атинској Синагми. 56. О свештеним ризама. Чланак обреднога значаја. 57. Правила Никифора Пеновјединка. Оригинал у Синагми. 58. Канонички одговори Јована Китарског. 59. Правила за новоустановљене свештенике. Чланак руског пропехођења. 60. Канонички одговори Тимотија Александријског. Оригинал у *Pitra*. 61—64. Правила Василија великог о монасима. Оригинал у дјелима Василија великог. 65—67. О свештеним одежама и свештеним особама. Руског пропехођења. 68. Одговори Атанасија Синајског. 69. Чланак Тимотија презвитера Александријског о онима, који се цркви обраћају. 70. Никона монаха Рапскога о значају и важности св. правила. Чланак из Никонових Пандекта.

Закључни дио садржи: 1. Виљенку о назову и издању Крмчије. 2. Даровни лист цара Константина папи Силвестру, т. ј. докуменат, по коме као да цар Константин велики дарива папи римскоме сву Италију и ставља га господарем свега Запада. Овај Лажни спис био је унесен од Валсамона у његов коментар на Номоканон у XIV наслова, а Никон унио га је из тога Зборника у Крмчију, да канонички оправда своју тежиу о старјеништву црквене власти над државиом у Русији. 3. „О римскомъ отпаденіи, како отступниши отъ православныхъ вѣры и отъ святыхъ восточныхъ церкви“. Од куда је узет овај чланак у Крмчију, да ли је он руског пропехођења, или пријевод са грчкога, ја не знам. Како било, он показује грубо незнање историје дотичнога писца, а уједно показује, да га је најнеобуздания страст руководила у састављању овога чланка. Опаске Копитара (*Jahrbücher der Literatur*, 1823. XXIII, 266—273) на овај чланак, премда по њекада опште, али у главnome морају се признати оправданима. — Овим чланком завршује се сва Крмчија; на крају још само има, као последице 41. главе, Азбучни преглед предмета, о којима говоре последице (42—70) главе.

Ово је преглед свега садржаја данашње печатане Крмчије. Кад је упоредимо са оригиналом њезиним, са Крмчијом св. Саве, ми налазимо да је главни, битни дио њезин задржан из оригинала, што управо и саставља *Corpus juris canonici*; а оно што је додано, или је сувишно, пошто је опетовање онога, што се већ у другом само облику садржало у оригиналу, или је апокрифно, или се к праву са свијем не односи. Из оригинала у првом издању (1653) изостављено је осам чланака: а) Из преступнога дијела тумачење три молитве; б) О узвишености архиепископскога сана; в) О начину примања оних, који се кају; г) О вршењу св. Литургије; д) Канонички одговори св. Дијакоха; е) Св. Епифанија о јересима; ж) Противу јереси Никифора и Софронија и з) О начину примања јеретика. У другом издању (1787) изостављена су још два чланка „Къ латинномъ“. Задржано је дакле у печатаној Крмчији већи дио преступнога дијела и за тијем из 64 главе оригинала 57 глава, а у издању 1787 и слиједѣћима, 55 глава. Дометнута су у преступном дијелу три прва чланка и „Предувѣдомленіе“; за тијем у другом и трећем дијелу: 46. 49. 50. 55—68. 70.; у закључном дијелу све. Оцјена наша овога дометнутога, колико са стране лингвистичке, толико и са стране садржаја, може се видјети из онога, што смо до сада казали, а још из слиједѣће наше опашке о њој.

Печатана Крмчија, као што смо споменули, сматра се код православних Славена њеким начином, као званични *Corpus juris canonici*. Да ли баш она заслужује такову част у *данашњем* свом облику, да ли она баш може служити поузданим извором при рјешавању црквених послова, да ли је оправдано од стране црквених власти употребљавати Крмчије, као званичнога каноничкога кодекса, — није наша задаћа о томе да говоримо. Кад би по каквоме случају наше мишљење могло ауторитативним бити, ми би изрично и одлучно казали, да Крмчија, какву је ми данас имадемо, никако такове части не заслужује, и да је свакако потребито замијенити је са свијем другим, новим Зборником; и разлогом овога нашега мишљења привели би, између другога на првоме мјесту, нетачност језика, и дошљедно појединачност многих правила у њој, даље, изврнуто изложење појединих правила, која са свијем о другом говоре, него што је у самој ствари, даље, управо лажне податке, које она у различним својим чланцима пружа, даље, што су приведени у њој њеки чланци, који се само у лажним Декретама могу наћи, и који су од почетка до краја измишљени, и т. д. и т. д.

Не исекајући овога свога мишљења о Крмчији ауторитативно, јер нијесемо позвани, ми не можемо ипак овдје не примјетити, да и

код самих православних Руса она је изгубила одавна већ своју важност, и данас готово никаква значаја код њих нема. Многи покушаји, који су били чинѐени кроз XVII и XVIII вијек, да се нови пријевод приреди, јасно казују, како су и сами руски јерарси појимали недостатност њезину у практичном одношају. Прилике су међу тијем биле такве, да су сви ти покушаји, при свој очигледности нетачнога текста Крмчије, морали остати безплодним, и кад је требало ново издање приредити, руски Синод одлучно је отпечатати без сваке промјене стару, Никонову Крмчију, и ишту оставити са оним званичним значајем, који је и прије имала. Тако је било у Руенји све до друге четврти нашега вијека. Данас већ Синод, при рјешавању својих послова, кад мора привести у каквој својој одлуци правило које, приводи га по „Книгѣ Правилѣ“, иначе употребљује оне изразе, које показују, да се на одредбе каноничкога права односи, али на Крмчију не позива се никада ¹⁾.

Оваково поступање највише руске црквене власти у погледу Крмчије, мени се чини, веома је поучан, и заслуживао би да се на њети обрати озбиљна пажња од наших просвијешћених јерарха.

КНИГА ПРАВИЛѢ.

Колико је недостатна била са свакога гледишта древна *Крмчија*, ми смо у предидућем чланку видјели. Свијест о тој недостатности проникла је била све црквене јерархе у Руенји, и свеонѣом се јавила потреба, да се изда на појмљивоме језику и на тачни начин један канонички Зборник, који би имао руководити црквене пастире у њиховој дјелатности. Истакла се мисао о новом, у правоме смислу поправљеном издању Никонове Крмчије, јер у дотадашњем издању, као што читамо у једном односном Синодалном Записнику, „содержатся св. Апостолѣ, вселенскихъ и помѣстныхъ соборовѣ, также Василия вел. и другихъ богоносныхъ отецъ правила не точныя, но токмо сокращенныя, съ краткими же толкованіями, а чьи оныя сокращения и толкованія подлинно неизвѣстно, также и градекіе законы, а въ концу и нѣкоторые другія послѣ вселенскихъ бывшихъ партикулярныхъ соборовъ правила, и нынѣ статьи въ коихъ уемотривается съ греческими экземплярны въ текстахъ, во многихъ мѣстахъ несходство, и въ переводѣ темнота, почему и въ производствѣ дѣлѣ при разсужденіяхъ бываетъ не безъ сумнительства и не безъ остановки, а напротивъ, что въ оной не самыя подлинныя вышереченныя правила, но сокращенныя токмо изъ нихъ содержатся, и для того

¹⁾ О данашњем прилагану правила древне цркве има ваљани чланак у „Правосл. Обзорѣніи“ за 1875 год. II, 198 и сл.

надлежитъ нынѣ оную Кормчую при св. Синодѣ такъ, какъ, и Библия была несправляема, несправитъ такимъ образомъ: первѣе самыя настоящія правила противъ греческихъ таковыхъ правильныхъ и законныхъ книгъ перевесть на російскій діалектъ. Потомъ и въ русској Кормчей сокращенія оныхъ правилъ и въ толкованіи противъ греческаго текста точно и ясно несправитъ подъ оныя настоящія правила подвѣсть, такоже и градекіе законы, и прочее все противъ греческаго текста равнымъ же образомъ несправитъ⁴. Ово и овако лижено расу-баванье није инак довели до никаквога резултата, јер је послѣје опет шта Никонова Крмчија са свима погрѣшкама препечата-на била.

У другој четвртој напиега вијека веѣ се друкчије на ствар сматра, и ако је и била покрепуѣа мисао о новом издању старе Кумчије, али је на брзо била и запуштена. Могла су се издати правила из Крмчије у тачноме пријеводу данашњега црквено-рускога језика по грчком каноничкоме Синопенеу, по коме је Крмчија припређена, али би правила опет остала у ономе скраћеноме облику, каква су она у Синопенеу, и дакле потпуна појмљивост текста правила, која се имала сада пред очима, не би опет била постигнута. Ни тумачења у Крмчији, баш да су тачно и била изнова преведена са оригинала, нијесеу могла задовољавати сучременим просвјетним потребама, јер много су боља и потпунија тумачења Зонаре или Ватсамона, него ли она Аретинова и непознатог у Крмчији, — и да се имао преду-зимати нови пријевод тумачења, то би цјелуходније било превести Зонарина тумачења, него она из Крмчије. Чланци из византијекога грађанског законодавства нијесеу имали разлога веѣ наново бити издавани, јер позитивно право замијенило је готово са свијем њихов пређашњи значај. Најпослије просвјетленост XIX вијека није могла доуштити, да се наново печатају и то са званичним характером сви они други чланци из приетупнога и закључнога дијела Крмчије, који су у Никоново доба могли и имати свога смисла, али који се данас веѣ ничим не би могли оправдати.

Ови и слични разлози морали су побудити дотичне, да се мисао о новом издању Крмчије запустити, — и св. Синод повјери 1836 год. нарочној комисији, састављеној већим дијелом из професора Петро-градеке Академије, да проуче у оригиналу канонички Зборник право-славно-петочне Цркве, и да се под његовим непосредним надзором нови канонички Зборник приреди. Резултатом овога јавила се 1839 године: Книга Правилъ святыхъ Апостолъ, святыхъ Соборовъ вселенскихъ и помѣстныхъ и святыхъ Отецъ.

Правила су у овоме Зборнику изложена не у скраћеном облику,

него у цуноме текету, и приведена су најприје у грчком оригиналу, пак уопредо у црквено-руском пријеводу. Тумачења грчких коментатора (Аристина, Зонаре и Валсамона) са свијем нема; а имају само код појединих правила, и то врло ријетко, њека разјашњења, да се тачни смисао правила појми, премда та разјашњења нијесу увјек најтачнија, на прим. оно, коме је управљена каноничка посланица Григорија Неокесаријекога.

Прво издање било је, као што смо казали, 1839. године. Четри године касније јавило се друго, али на самом црквено-руском језику, без грчкога текста. Послије, *Книга Правилъ* издавана је као први пут, т. ј. са грчким текетом и уопредо пријеводом. Ја имам пред собом издања 1843. и 1862. Једнака су оба, само што у једноме (у ономе 1843.) нема грчкога текста, а у другоме има.

Садржај јој је слиједећи:

Послије „Оглавленія съ хронологическими указаніяма“, приведени су „Символы вѣры“, наиме: 1. Символ вјере I вас. сабора, 2. Символ вјере II вас. сабора, 3. Догмат IV вас. сабора, 4. Догмат VI вас. сабора и 5. Догмат VII вас. сабора. Долазе за тим одма правила, и то:

1. Правила св. Апостола, осамдесет пет.

2. Правила вас. сабора: а) Првога, 20 правила; б) Другога, 7 правила; в) Трећега, 8 правила и Посланица сабора Памфилијекоме сабору; г) Четвртога, 30 правила; д) Пето-шестога, 102 правила; е) Седмога, 22 правила.

3. Правила помјесних сабора; а) Анкирског, 25 правила; б) Неокесаријеког, 15; в) Гангреког, 21; г) Антиохијеког, 25; д) Лаодикијеког, 60; е) Сардикијеког, 20; ж) Картагенског, 147 правила и Посланица нани римскоме Келестину; з) Цариградскога 394. године, 1 правило; и) Цариградскога 861. год., 17 правила; ј) Цариградскога 879. год., 3 правила.

4. Правила св. Отаца: а) Дионисија Александријеког, 4 правила; б) Петра Александријеког, 15; в) Григорија Неокесаријеког, 12; г) Атанасија великога: а. Посланица Амуну, б. Руфинијану и г. Из XXXIX посланице о празницима; д) Василија великог: а. Прва посланица Амфилохију са Приступом и 16 правила, б. Друга Амфилохију са Приступом и 34 правила, г. Трећа Амфилохију са 35 правила, д. Из друге Посланице Амфилохију 1 правило, е. Посланица Диодору са Приступом и 1 правилом, ж. Посланица Григорију презвитеру, 1 правило, з. Посланица Хорениекошима, 1 правило, и. Посланица подручним Епископима, 1 правило, к. Из XXVII главе књиге о св. Духу, 1 правило и л. Из XXIX главе пете књиге, 1

правило; е) Посланица Григорија Писког Литоју, 8 правила; ж) Григорија богослова о књигама св Писма; з) Амфилохија о истим књигама; и) Канонички одговори Тимотија Александријског, 18 одговора; ј) Теофила Александријског, 14 правила; к) Кирила Александријског, 5 правила; л) Посланица Генадија Цариградског о симонији и м) Посланица Тарасија Цариградског о истоме.

Посланицом Тарасијевом завршује се „Книга Правилъ“, и на крају долази Азбучни Преглед особа и предмета, о којима се спомиње у књизи.

Из овога се прегледа види, да „Книга Правилъ“ садржи сав канонички дио Номоканона XIV наслова друге његове редакције (883. год.), другим ријечима, све оне каноничке изворе, који су признани били еуставним дијелом опћецрквеног каноничког Зборника 920. године. Нема у њој оних анокрифних извора, који се у каноничком Синонису садрже, као, правила Апостола Павла, Петра и Павла, свију Апостола; а нема ни оних, који су имали обвезни значај само за поједине цркве, као правило Картагенског сабора при Киријану. По количини каноничких извора „Книга Правилъ“ у главноме једнака је нашем Зборнику, осим оне три посланице управљене Картагенском сабору и Посланице самога овога сабора папи Вонифацију, којих нема у њој. Особитости у броју правила према нашем Зборнику, онаквене су на своме мјесту.

Какав је ред, којим су у „Книга Правилъ“ правила приведена, видјели смо. Хронолошки само подаци наглашени у „Оглављењу“ нијесу потпуно тачни. На прим. за Сардикијски сабор казано је, да је држан 347. год. међу тиме он је држан за три године прије; за Картагенски сабор стављена је год. 318, а то није ничим оправдано, јер се морало казати или 419. год. кад су у један Зборник сва правила различних Африканских сабора сакупљена, или ставити двије године, 348. и 419, кад је први и последњи од тих сабор држан.

Извора текста за припреме издања „Книги Правилъ“ морало је бити више. Главним и основним текстом свакако било је издање Беверегија. Ово показује сходство између текста грчког у једном и другом издању, особито на њеким мјестима, гдје се текст разликује од других издања, која смо ми упоређивали. На прим. у Картагенском 59. (al.) 48. стоји као у Беверегија: „τῆ Βεζέρης ἐπέβη Ἐκκλησίᾳ“ дочим код других, а и у Атинској Синагми стоји: „τῆ Τριβηζέρη ἐπέβη ἐκκλησίᾳ“; или у посланици Картагенског сабора папи Келестину читамо као у Беверегија: „καὶ οὐδὲ πενσιζῆ ἔδωκε“, а код других је: „καὶ οὐδὲ πενσιζῆ ἔδωκε“; у 65 пра-

илу Василија великог стављено је: „ὥς ἐν ἐξάστῳ τῷ ἁμαρτήματι“ као у Беверегија, међу тијем код других је: „ὥς ὁ ἐν ἐξείνῳ τῷ ἁμαρτήματι“; у 6 правилу Григорија Ниског исто је као у Беверегија: „πολλὰς ἐκ τῆς τοιαύτης αἰτίας“, а код других: „πολλὰς ἐκ τῆς τοιαύτης ἁμαρτίας“, и т. д. Али мора се онажити да у свему издавачи не слиједе ни Беверегију, због чега се грчки текст не може увјек тачним у „Книга Правилъ“ сматрати. Између другога, у пријеву 92. (al. 103.) Картагенскога правила изражена је права мисао правила, али тај пријевод не одговара грчком тексту, како је он ту приведен, нити он одговара тексту у Беверегија, — јер не може стојати: *μήποτε διὰ πείθου ἀνθρώπων ἀσθενεῖ, ψυχαί...* и пријевод: „да би послѣдјуа чловѣческому увѣренію немощниа души. . .“ А да је између извора за „Книга Правилъ“ била и данашња грчка Крмчија (*Πηδάλιον*) показује сходство у нумерацији правила; свједочи и једно писмо (48.) бившег митрополита Московског Филарета А. Муравјову, који је по наредби Синода надзирао печатање „Книги Правилъ“, и у коме се писму изрично спомиње Иналони као књига, која се у обзир узимала при приређивању рускога издања. Новијих извора, као што се чини нијесу издавачи морали имати под рукама, јер текст грчки, а дошљедно и пријевод не одговара критичким издањима, и доуштене су ушљед тога у књизи поједине нетачности, на прим. она закључна ставка у Окружној Посланици Генедија Цариградеког о епископима, који су уз Генедија ту Посланицу потписали.

Пријевод правилâ у главној мисли правила одговара, са најмањим изузетцима, грчком тексту; само што су многа правила одвише скраћена, изостављени су већим дијелом наслови правила, њеких правила са свијем нема, а код њеких изостављен је или почетак или крај правила. Ово се главним начином односи на правила. Картагенскога сабора и сабору при Нектарију. Са лингвистичке стране пријевод је односно добар, и ни упоредити се не може са Никоновом Крмчијом; али има ипак њеколико нетачности у пријеву у појединим, ма било и ријетким мјестима. На прим. није тачно преведено „ἀποἀλλυμένως“ са „рѣшительно“ у 6. Халкидонском; „ἐξαδέλφῃ“ са „дщерь брата“ у 54. Трулском; „πρὸ δέκα καλῶν Σιπτεμβρίων“ са „двадесетъ первый Августѣ“ у 73. (al. 84) Картагенском; „καὶ γένηται ὁραξίς“ са „и на утро будетъ священнослужение“ у 5. одговору Тимотија Александријског; „θειογαμία“ са „кровосмѣшеніе“ у 11. питању истог Тимотија; „τὴν αὐτοῦ θυγατέρα“ са „дщерь ея“ у 87. пр. Василија великог и т. д. Ова и слична мјеста не доводе ипак никаквом практични-

погријешином резултату, а она једина крупнија нетачност, која је у 54. Трулеком, већ је поправљена.

„Книга Правилъ“ има данас официјални значај за православну цркву у Русији.

ΠΙΝΑΚΙΟΝ.

Као што је древни славенски канонички Зборник назван био према садржају своме *Крмаческомъ книгомъ* (Кормчая книга), тако је исто назван и данашњи официјални Зборник грчке цркве *Κρμιλολογ* — *Πυδαιολογ*. Разлог због кога су тако названа ова два Зборника, исти је. Издавачи овога грчкога Зборника, да на очиглед представе разјашњење назова његова, насликали су на првоме листу лађу пуну свијета, коју управља сам Христос, а под сликом слиједећа биљешка: „Ова лађа представља посвудну цркву Христову, основу њезину православно вјеровање у св. Тројицу. Грехе и даске догмате вјере и предања; катарка крст, једра наду и љубав; крмач Господа нашега Исуса Христа; возачи и лађари Апостоле, њихове пријемнике и све клирике; шеменици и биљешкици дотичне учитеље; путници све православне хришћане; море садашњи живот; повијетарац и лахор благодатни дах св. Духа; вјетрови некушења, крмач пак, којим се она управља у небеско пристаниште, то је ова книга светих правила“. У суштини ово је оно исто, што нам каже „Описаніе“ у нашој Крмчији (стр. 320 друге књиге).

Разлози, који су изазвали издање овог каноничког Зборника, приближно су они исти, који су изазвали издање „Книги Правилъ.“ До последњих година прошлога вијека није било код православних Грка једног опћег каноничкога кодекса, по коме би се сви имали управљати. Постојали су многи рукописени Зборници, најразноврснији међу собом, при томе у највећој мјери неквадени, и по њима се на свој начин управљало у различитим црквеним областима. Колико је мало јединства у управи могло бити уиљед тога између појединих цркава, колико је у самој ствари штете морало бити по цркву од тога, казују нам најбоље издавачи Пинакциона у своме предговору: „Ми нијесмо могли тријети, да гледамо оне многе неуредне рукописене каноничке зборнике (*πολλὰ χυδαίονομοζάρια χειρόγραφα*) код многих свенитених особа, у којима (зборницима) божанствена и света правила су непрејејцана, неквадена и лажно настављена; једна су правила приведена на мјесто других, тумачења узимљу се за аутентична правила, а што је најгоре, тумачења, што се у тим зборницима налазе, неквадена су и извртута, и уче са свијем противно и лажно. Пак шта је могло из тога потећи? Плод, који само смрт

наноси и повод к душевној пронасти, колико за свенитенике, који уишљед тога лоше управљају, толико и за грјешнике, који су лоше управљани.“

Били су, петина је, почињући од друге половине XVIII вијека, и њеколики печатани Зборници каноничкога права на грчком језику, и то три њих: један, који је приредно мјестозаступник Филаделџијски *Синридон Милија*, и напечатао га у Млещима (у Паризу?) 1761. год., други, напечатаи у Млещима 1787. год. настојањем Назаретског епископа *Неофита*, и трећи, приређени монахом *Христофором*, и напечатаи по благослову патријарха Неофита 1800. год. у Цариграду.¹⁾ Али и ова три Зборника, премда су и односу своју важност по себи имали, нијесу ипак могли још задовољити у пуној мјери потребама цркве због тога, што нијесу практични били. Западна печатана издања канона православне цркве ријетка су била и мало позната код источних; при томе насрам њеких од ових издања постојало је њеко предуђећење, које је Грке од њих одвраћало, и за њих су она била, као да не постаје. Непрактичност дакле споменутих печатаних од самих Грка Зборника с једне стране, с друге — мноштво распрострањених поевуда погрјешених рукописних Зборника, и уишљед тога пометња у црквеним пословима, неопходно је морала изазвати, као што је у самој ствари и изазвала, издање новог практичнога каноничкога Зборника.

Мисао о издању овакога Зборника потекла је из са свијем приватнога извора. Два учена Грка, монах *Никодим* и јеромонах *Агатије*, пошљедњих година прошлога вијека, предузму по своме особном побуду приређивање каноничкога Зборника. Главни труд у овоме припада Никодиму, дочим Агатију само споредни.

Агатије, Крићанин, родно се у половини прошлога вијека.²⁾ Посветивши се на Атопу монашком животу, он се преда науци, и за кратко вријеме добије глас учењака и буде позван за управитеља у Смирнској школи Јеротеја. Бавио се књижевним радњама, и од њега нам је дошло њеколико књига, које су већим дијелом у Млещима напечатане биле. Осим учествовања у издању Пидалијона, он је сам по поруци Назаретског епископа Неофита Пелопонеског приредно Зборник правила (*Σύλλογὴ τῶν κανόνων τῶν ἱερῶν καὶ θείων κα-*

¹⁾ О овим зборницима види предговоре у Ат. Синагми VI, 3—5. V, 7. Упореди I. B. Pitra, *Des canons et des collections canoniques de l' Eglise grecque* Paris, 1838, pag. 21.

²⁾ О Агатију и Никодиму види чланак профес. Порфирја „Авонские книжники“ у „Чтенія О. Л. Д. Провѣщенія.“ 1883. I, 142 и сл.

πόρρω), који је 1787. напечатан био у Млещима. Умро је у Аргосу 1815. год.

Плодотворнији у одношају књижевнога рада био је Никодим. Родно се на острву Наксосу 1749. У Смирни довршио је своје науке и 1775. пређе на Атон, гдје прими монаштво, промјенивши име Николе на Никодима. Од тога доба почиње његова књижевна радња, која се не прекраћује до саме смрти. Умро је 1809. изнурен од аскетичких и књижевних трудова, а и услед неприлика, што му је злоглини свијет стварао, у 60. години живота. Осим Пидалиона, преосв. Порфирије набројао је 25 црквених и богословских књига, што је Никодим написао, и које су готово све напечатане у Млещима. Између тих књига има једна, коју је Никодим написао понуљених година свога живота, и која заслужује сву пажњу писца ових редака због повода, ради кога је Никодим морао исто написати. Никодим је био по нарави озбиљан и одрјешит, али при томе љубазан у опхођењу, снисходљив према слабијима и готов пружити увјек помоћ немоћноме. Био је трудољубив и никада га нико није могао видјети без књиге у руци; за тридесет година свога јавнога рада, није готово ни једна година прошла, а да се није каквим новим дјелом свијету јавио. Покрај свега тога, „узнемиривали су га,“ каже о њему преосв. Порфирије, „непрестано тајни непријатељи, нападали су на њега непријатељи јавни — невјеске и лицемери.“ Писали су противу њега и износили свакојаке клевете, док га најпослије не освојаше, да изневјерава православној цркви. Толико је то узнемиривало благочестиву душу Никодима, да је написао нарочито пеновиједање вјере у заштиту своју од завјеника и клеветника, и представио исто најприје поглавцима Атопекима, за тијем издао га јавности. Апологија ова Никодимова напечатана је 1819. у Млещима са насловом: „*Ὁμολογία πίστεως, ἢτοι ἀπολογία...*“ Започиње своју апологију овако: „Завиест нема никада мира, нити се може зауставити, док не пенуни оно, што јој својину саставља, док наиме на невинне људе не подигне клевете и неовке, и најоданије синове православне цркве не освоји у јереси и нечастију. У осталом, ако ни велики светици и учитељи цркве, Атапасје, Василије, Григорије, Златоуст и други нијесу се могли избавити завјести и клевета, то можемо ли ми, који смо недостојни и стопа њихових, стојати у томе више њих?“ Послије ове апологије Атопски поглавци свечаном посланицом прогласили су невиност Никодимову и објавили клеветама све оно, што је противу њега написано било. Такав је ето повод био, услед кога је први издавач данашњег грчког каноничког Зборника, послије двадесет и више изданих црквених и богословских књига, морао

написати posljednju svoju knjigu! Zaviset vlada i danas u svijetu, — na koliko je utjezan, toliko je i poučan epizod iz života Nikodimova!

Nikodim dakle, uz sudjelovanje Agapija, предузме, да приреди за црквену употребу нарочити канонички Зборник. Дотадашњи Зборници били су сви писани на старогрчком језику, а тај је језик у доба Никодима и друга му, био слабо појмљив за савремене Грке. Пружити на појмљивом за свакога језику црквена правила, а тиме запријечити дотадашње погрешно тумачење и прилагање истих, а уз то запријечити даље распрострањавање старих Зборника, — ово је била главна цијел њихова. Ову своју цијел на слиједећи начин они представљају у предговору к своме Зборнику. Напомињу најпирје ријечи Ап. Павла о томе, да треба служити на корнет и јелинским и варварима, и ученима и неученима, и да ради тога не треба писати само јелинским језиком, те тиме користити само изображене и учене, него и простим народним језиком, да добију корнет и неучена браћа наша. „Ради тога ми,“ продужавају они, „слиједећи овој апостолској науци, наумили смо овом књигом помоћи колико изображенима и ученима, толико и простим неученима. Онима са јелинским текстом божанствених и светих правила апостолских и других; а овима са простим тумачењем и изјашњењем истих правила, и обратно: хоћемо да помогнемо изображенима и ученима са тумачењима, представљајући им разјашњења древних учењака и ријешења протурјечија, која се у њеним правилима приказују; простима пак са јелинским текстом, располажући их, да имају потребито повјерење наспрам правила, и да их не сматрају породом наше главе. И једне и друге на такав начин обогћавамо са једном самом књигом; и сакупили смо и пружамо овдје, што се садржи у другим многим књигама, које је по маломе броју тешко наћи, а још теже свакоме добити, због скупоће њихове. Ово је први и исти узрок (*ἡ πρώτη καὶ καθολικὴ αἰτία*), који нас је побудио, браћо, да се латимо припређивања ове књиге.“ Побуд, као што се види, неказан на најјејачији начин.

Кад је, према установљеној цијели, довршен био Зборник, Никодим и друг му поднесу га 4 Децембра 1793. Цариградекоме синоду, који га одобри, и поручи јеромонаху Теодориту, да печатање надгледа. Зборник је био напечатан у Лајпцигу 1800. год са овим насловом : *У славу Оца и Сина и светог Духа, јединога Бога, Крмло (Πηδάλιον) духовне лађе једне, свете, правосудне и апостолске православне цркве, — или укупно сви свети и божанствени правила светих и светваљних Апостола, светих василонских и помјесних са-*

бора и извјестних божанствених отаца, представљена на језику ради дословјерности, за тијем да их које и неучени, разјашњена на наш просити језик од јеромонаха Агатија и монаха Никодима.

Ово прво издање у осталом није било приређено строго по Никодимовом рукопису, јер Теодорит, док је рукопис у његовим рукама био, прије него ће га предати у печатњу, самовласно је уметнуо неколико таквих ставака, које су противне учењу православне цркве, и са тим уметнутим ставкама прво је издање Пидалиона изишло. Успјед односне жалбе на то од стране Никодима патријарх Неофит подвргне потанком прегледу књигу, и особитом грамагом означи све Теодоритове уметке, осуди их и заповједи, да се из Зборника избришу. У другом издању, које је угледало свијета 1841. год. у Атини, они су дометци већ били изостављени, и уједно напечатана грамата патријарха Неофита у погледу првога издања. Ја имам пред собом треће издање *ἐν Ζαζέρθω* 1864. год., које, судећи по предговору издавача Сергија Рафтанисе, једнако је другом (1841.) издању ¹⁾.

Пидалион започиње обширним предговором, у коме Никодим и Агатије излажу побуде, успјед којих су предузели издање овога Зборника, и начин, којим су га приредили; за тијем долази нови предговор о правилима (*Προλεγόμενα ἐν γένει περὶ τῶν ἐκτῶν κανόνων*), у коме врло ваљано представљају, шта су правила и каква је важност њихова. Последње ових предговора сипједе сама правила и то:

1. Правила св. Апостола.

2. Правила шест васеленских сабора у реду, као у нашем Зборнику.

3. Правила помјесних сабора овим редом: а) Цариградског 861. год., б) Цариградског 879., в) Картагенскога сабора при Кипријану, г) Анкиреког, д) Неокесаријеког, е) Гангреког, ж) Антиохијеког, з) Маодикијеког, и) Сардикијеког, ј) Цариградског при Нектарију и к) Картагенског.

4. Правила св. Отаца по реду године смрти свакога (као што кажу издавачи Пидалиона), премда по новијим историчким истраживањима приведене у Пидалиону године смрти Отаца нијесу

¹⁾ О овоме грчком Зборнику мало је написано. Копитар у *Jahrbücher der Literatur* (XXV, 152—157) подробио је реферат о њему дошло, и, послије упоређења са Крмчијом, онажа, да је он „weit gründlicher und ernster,“ него Крмчија. Вонер (De collect. canonum, pag. 39—43) доноси кратку само биљешку о њетоме. Подробиу итудију о овоме Зборнику напечатало је П. Николѣскій у „Чтеніяхъ въ Обществѣ Любителей Дух. Просвѣщенія.“ 1883, II, 47 и сл.

свагда тачне. Ред је овај : а) Дионисије, б) Григорије Неокесаријски, в) Петар, г) Атанасије, д) Василије, е) Григорије Ниски, ж) Григорије богослов, з) Амфилохије, и) Тимотије, ј) Теофил, к) Кирил, л) Генадије, м) Јован Посник, н) Тарасије, о) Никифор неповједник и п) Никола Цариградски.

Као што се види, овдје су приведена сва правила, која су споменута у Номоканону XIV наслова, и у нашем Зборнику. Вине има само у Пидалиону : а) Правило сабора Картагенског при Киријану, б) Правила Јована Посника, в) Правила Никифора неповједника и г) Канонички одговори Николе Цариградског. Да прво не би имало разлога стојати у опћем каноничкоме кодексу, ми смо већ казали. Остала правила, по ријечима издавача, приведена су само ради пуноће и због важности њихове, премда и нијесу утврђена на васионекOME сабору (*τῶν μὲν ὑπὸ ὁμοεργικῆς συνόδου βεβαιωθέντων*). Правила Јована Посника, патријарха Цариградског (582—595) узета су из његова *Karótizon* и налазе се у Атинској Синтагми (IV, 435 *згλ*). Правила патријарха Никифора неповједника (806—815) узета су из његових *Συντάξεων*, и налазе се у оригиналу у истој Синтагми (IV, 427 *згλ*) ; у Пидалиону приведена су на новогрчком језику. Последње састављају одговори на односна питања њених монаха Цариградскога синода при Патријарху Николи III Граматику (1081—1111), и приведени су такође на новогрчком језику, а у оригиналу налазе се у Синтагми (IV, 417 *згλ*.),

Послије правила долази чланак о еродству ; даље приведени су образци за различне црквено-званичне списе ; за тим на једној страници (765) нацртан је план (*Ἱερογραφία ἢ Εἰκονογραφία*) древне цркве са свима дијеловима њеним. Завршетак књиге саставља Азбучни Преглед свега, што је у Зборнику важније.

Расположење самог каноничког садржаја Зборника слиједиће је : Пред сваком групом правила стављен је предговор (*προλεγόμενα*), у коме су приведени исторички подаци о постанку тих правила, о односној важности извора, из кога су потекла и т. д. Послије тога предговора долази текст (*κείμενον*) правила на старогрчком језику, премда не свагда онако, као у оригиналу, из кога је текст узет ; уопредо са текстом правила приведени су бројеви паралелних правила. Испод текста са насловом *Ἑρμηνεία*, долази тумачење правила. У предговору своме издавачи кажу, да преводе на прости језик тумачења Зонаре, Валсамона, по негдје Аристина, а највише непознатог (*πολλὰκις τοῦ ἀνωνύμου*¹⁾), и других. Али тумачења у Пидалиону не представљају тога пријевода, него само може се

¹⁾ Види напомену на ово у Vie not, De collect. pag. 42.

казати, да су по споменутим коментаторима приређена, и ништа више¹⁾, Под тумачењем са насловом *Συγγραμμά*, приведен је у кратко сами садржај споменutih уз текет правила паралелних правила. Најпослије на дну страница стављене су многобројне опаске (*ὑποσημειώσεις*). У њима издавачи приводе објашњења, да оправдају своје тумачење на правила, разјашњују привидна протурјечија међу правилима, позивајући се на историју, доказују нетачноте у тумачењима мисли и слично. Начитаност су велику у тим својим опаскама показали издавачи Пидалиона²⁾.

Извори, по којима је Пидалион приређен многи су, и сви су они споменути или у предговорима, или у опаскама, — и мени се чини сувишним ређати их. Али главни извор био је Синодикон Беверегија, који издавачи називљу *βιβλία τῶν ἱερῶν Παρδέκτων*. По Беверегију, по њиховим ријечима, они приводе текет правила, премда, као што смо већ видјели, тај текет, како је у Пидаликону приведен, не одговара увијек текету у Беверегија; по њему петоме они се користе коментарима Зонаре и Валсамона³⁾.

Казали смо, да је Пидалион био одобрен Цариградским патријаршееким синодом. Тиме је он добио значај официјалнога каноничкога Зборника, и данас је у свеопштој употреби код православних Грка.

Он је био преведен 1842. год. митрополитом Молдавским Венијамином на румуњски језик, и 1844. год. напечатан у печатњи манастира Neamtii et Secul⁴⁾. Митрополит Шагуна каже да Пидалион служи данас у црквеној пракци православних Румуна, као допуна старом њиховом румуњском каноничком Зборнику, о коме ћемо својомда говорити.

РЕСЕРПТАРЪ ЛЕЦІЙ.

Румуњима је проповиједано било Евангелије у врло рано доба. Има података, да је христјанство још при Константину великом,

¹⁾ Zachariae (Geschichte des gr.—röm. Rechts. S. 32) каже, да су она тумачења пријевед на повогрчки језик тумачења монаха Христофора.

²⁾ Нема наравно овдје оне научености, која би се могла данас захтијевати, али зато опет не може се казати оно, што је о овим нотама казао Pitra, да су „d' une ignorance ou d' une mauvaise foi révoltantes.“ Des Canons et des collect. pag. 22.

³⁾ Ипак о њеки ипаче претпоставку, да је Зборник Спиридона Милје могао бити за издаваче Пидалиона непосредним извором.

⁴⁾ По ријечима Др. Вернига (Lehrbuch des Kirchenrechts. II, Aufl. S. 54), као да је Пидалион био израђен на данашњи румуњски језик митроп. Шагуном и напечатан 1871. год. у Сибињу, под насловом: „Ручица књига правила са тумачењима,“ али да ту тумачења „wenig Worth haben und oft sehr subjektiver Natur sind.“

послије побједе његове над Готима, уведено било у Дакију, која је насељена била римским колонистима, предцима данашњих Румуна. На краја IV вијека спомиње се светитељ Пикита, епископ и апостол Дакије. Кад се Славени населише у ову област, помињане се с њима остаци тих римских колониста, и из те смјесе постао је данашњи румуњски језик. У VII вијеку потпадоше под власт Бугара. Хришћанство, које су Румуни тек дјеломично примили били, сада се коначно код њих учврстило. Заједно са Бугарима, они примише од њених апостола, св. Кирила и Методија, славенска писмена, и у своју црквену службу уведоше славенски језик, који су уздржали кроз дуги низ вијекова, док га не замјенише народним језиком, исто као што су чували и кирилица писмена, која у наше доба замјенише латинским.

Приврженост Румуна к православној цркви, покрај свију многих негода и некулинеа, остала је увијек чврстом; а на особити се начин истакла та њихова приврженост послје Флорентијске уније, када прогнаше Молдавекога митрополита, који је унију потписео био.

Налазећи се у сези са Цариградеком црквом, слиједили су и упорављали су свој црквени живот по праву те исте цркве. И канонички Зборници, који су важили код Грка, ти исти и код њих су важили, у оном истом облику и језику. Покрет, да се на народном језику добију правне књиге, јавља се у Молдавекој у почетку XV вијека, кад књаз Александар добри (1401—1433) заводи у Сучави правну школу, и установљује богословски завод. Из Молдавеке покрет је овај за тијем прешао у Влашку, и овдје је по црквено право добрим плодом уродило. При хваљеном од летописца влашкоме књазу Матеју Бесараби (1633—1654), обраћена је била особита пажња на црквено право, и признана неопходност, да се на народном језику изда један канонички Зборник, по коме би се сва црква на једнаки начин имала управљати. Са приводом црквене власти тај је Зборник одма приређен био и одма и штампан под насловом **Индрептарѣ леѣѣи** (лат. *Indreptarea legii*), који се иначе још називае: *Pravila*, или *Pravila Targovisteana*, или још *Codex Bessaraba*.

До 1824. год. учени свијет није имао опредјељенога појма о овоме Зборнику. Поједини, који су до тога доба спомињали о његовоме писању су по казивању других, не видивши сами текста Зборника. Заслуга је знаменитога Кошитару, ако се послје споменутих година учени свијет ближе упознао са овим Зборником. У Бечким „*Jahrbücher der Literatur*“ Кошитар је представио кратки, али доста потпуни реферат о овоме, по његовим ријечима, „до тога доба од никога не виђеноме румуњском Зборнику“, кога је један егземплар

пашао у Царској библиотеци у Вечу. Послије Кошитарa, сви који су о овоме Зборнику писали, а е којима сам ја имао згоде упознати се, са изузетком питања о оригиналном грчком тексту, е кога је он могао бити преведен, сви више или мање слиједе подацима Кошитарa о садржају овога Зборника, — али већина онет није га видела¹⁾ Благодарени доброти Деканата богословскога факултета при ц. к. Универзитету у Черновцима, ја сам сретал био добити на преглед ову ријетку књигу.

Напечатан је овај Зборник црквено-славенским писменима in folio, и послије десет страна без нагишанице, захваћа 795 страна румуњскога текста, непресејана које гдје одломцима на црквено-славенском језику. Наслов му је овај у српском пријеводу: „С Богом *Закона правило* (Indreptarea legii cu Dumnezeu), у коме се садрже све првоосвештеничке и царске наредбе у погледу свију послова, колико црквених, толико свијетовних. *Правила* светих Апостола, седам сабора (васноненних) и свију помјесних, уз то и она свјетих просвјетитеља Василија великога, Тимотија, Никона и Никоде, и *Богословље* богословских богослова. Написано прије и уређено по налогу и поруци благочастивога цара, господина Јована Комнина од ученога Јакона велике Божије цркве и номофикаца, господина Алексеја Ариетина, а сада онет преведено са грчкога на румуњски језик настојањем, уређењем и троником преосвештеног и Христолубивог господина Стефана, по Божијој милости митрополита Трговинта, егзарха Плагина и све Угровлашке. У Трговинту . . . 20. Марта године од створења свијета 7160, од рођења Христова 1652“.

Из наслова овога ми видимо, да је овај румуњски Зборник преведен са грчкога језика, и да је издан благословом тадашњег митрополита Стефана у Трговинту 1652. године. Ко га је превео, дознајемо из писма, које је напечатано одма у почетку књиге. Пи-

¹⁾ Главни и најпрво, што је о овоме Зборнику написано, то је споменути реферат Кошитарa у *Jahrbücher der Literatur*. Wien, 1824. XXV, 158—167. По Кошитару говори о њему: Bioner, De collect. canonum. pag. 43—46, и Heimbach у Ersch und Gruber, Allg. Encyclopädie. Sect. I. Bd. 87. S. 55—56. — Говоре даље: петн Bioner у *Kritische Zeitschrift für Rechtswissenschaft und Gesetzgebung*. XXVIII, 165; Neigebauer, ib. II. Heft, 29—52, III. Heft, 71—78; Papp-Szilágyi, *Enchiridion juris oecles. oeclesiae orientalis catholicae*. M.—Varadini, 1862. pag. 70—112; Zachariae, *Historiae juris gr.-rom. Delineatio*. pag. 99; Никоровић, *Право црквеное*. Перемысль, 1872. I, 43; Голубинский, *Крат. Очеркъ истории прав. церкви*. Москва, 1871. стр. 359—360; Schaguna, *Compendium des kan. Rechts*. Hermannstadt, 1868. S. 350—357, за тим Walter, Zishman Vering и др., — али сви веома кратко, и понављајући једно то исто, у главном оно, што је Кошитар казао.

емо је адресирано самоме Стефану и потписано је славенски „Преосвященства нашего непотребный рабъ Данилъ М. Панонякъ.“ Овај Данил монах (М.) из Паноније (Панонякъ) казује митрополиту, како је приредио овај пријевод са грчкога језика, и како су му у томе помагала два Хиоска даскала: јеромонах Пигватије Петрици и Пантелејмон Лигариди. Уз ова два дакле приредио је Зборник на румуњски језик Панонски монах, *Данил*. У предговору Зборнику, који је састављен по Властару, а потписан је од самога митрополита Стефана, овај нам још казује у погледу Зборника, да се он обраћао Цариградекоме патријарху, да му пошаље свој канонички Зборник, и не добивши га, да је нашао овај код њеког Георгија Кариди де ла Трикине, и да га је дао превести, а за тијем, са благом словом Јерусалимског патријарха Пајенџа, и напечатати.

Послије споменутога предговора, сав је Зборник подијељен на два дијела.

Први дио (од 1. до 424. стран.) има 417 глава, и говори о различним предметима црквеним и грађанским. Систему је њеку тешко установити између тих глава. Има њеколико група са већим или мањим бројем глава, које о једноме или другоме предмету говоре, али су непресецање опет главама различнога садржаја, тако да о строгој системи, као на пр. у Фудгенцијевоме Зборнику, или у Номоканону XIV наслова, овдје не може бити ни ријечи. Имају њеке подјеле, без наслова у осталом, међу појединим групама, као послје главе: 42. 50. 86. 89. 105. 106. 108. 113. 123. 125. 178. 188. (198. представља таблицу сродства), 210. 212. 214. 215. 236. 241. и 316., послје које започиње као нови одељек 317. глава са оним истим насловом, као у почетку Зборника; али ове су подјеле више извањскога карактера, и по њима тешко је просудити о самој системи. Разабравши сваку поједину главу, могле би се овако од прилике разредити: *α*. Опћа начела права (гл. 1—4); *β*. О патријарху (гл. 5—7); *γ*. О епископима (гл. 8—15); *δ*. Судство (гл. 16—50); *ε*. О части и иметку епископа (гл. 51—57); *ζ*. О годинама кандидата за црквену службу (гл. 58); *η*. О презвитерима и осталим клирицима (гл. 59—86. 90—115); *θ*. Грађански закони о лажном повцу и благу (гл. 87—89); *ι*. О монаштву (гл. 116—135); *κ*. О цркви и св. тајнама (гл. 136—140); *λ*. О крштењу (гл. 141—157); *μ*. О свештеној служби (гл. 158—171); *ν*. О браку (гл. 172—261); *ξ*. Иметковино право (гл. 262—311); *ο*. Различит садржај: О временима, о кирилској азбуци, о метрици и о главнијим бријеговима (гл. 312—316); *π*. О покајању (гл. 317—379); *ρ*. О постовима (гл. 380—386); *σ*. О символу цјере, васионским саборима и иконама

(гл. 387—389) и најпослије 7. долазе двадесет осам глава (390—417), које говоре о частима, што се у цркви одају патријарсима, митрополитима, епископима, епископима и другим достојанственицима, о реду између патријарха, и за тијем долазе различни формулари по црквено-званичном ступу.

Разређење ово није паравио најстрожије, представља ипак приближно потпуну слику свега, што се у овоме I дијелу садржи.

Језик, којим су се у цркви Румуни служили, био је у XVII вијеку и касније, овај исти, којим се ми данас у цркви служимо, и тиме се тумачи, што у 323. глави читамо на црквено-славенском језику двије молитве о покајању: „Праведенъ еси Господи и прави суди твои. . .“, и друга: „Владыко Господи Боже нашъ. . .“; исто у 390. глави читамо на томе језику молитву о утврђењу евете православне вјере и многољествије црквеним старјешинама. И закључак овога дијела на истоме је језику: „Конекъ и Богу слава первыи части Номоканона. Молениемъ и веакимъ тцаниемъ Стефана митрополита, преведена изъ еллинскаго на простый власкый языкъ, трудолюбиемъ многогрѣшнаго Данила Андреана монаха Панонекыа земли. Въ молитвахъ Вашихъ не забывайте“.

Други дио (од 425. до 705. стране) поен на румуњескоме језику овај наслов: „С Богом *Номоканон*, у коме се садрже правила светих Апостола, светих еседам васнонеких сабора и других појединих сабора, који су се у знатним градовима држали и који се помјесенима називљу; за тијем правила Василија великог и других светих и богопоених Отаца. Састављен по налогу и настојању господина Јована Комнина од ученога ђакона велике Божије цркве и помофлакса, господина Алексеја Арметина“. Нак одма слиједи славенски: „Нынѣ же тцаниемъ, молениемъ же и веакимъ убѣжде- ниемъ Стефана митрополита, новопреведены отъ еллинскаго на простый власкый языкъ, трудолюбиемъ худѣшнаго въ расодерицѣхъ Данила Андрияна Панонекыа земли“.

Долазе за тијем одма сама правила, и то пред сваком групом правила, исто као у Пидалиону, предговор, у коме се приводе односи исторички подаци, пак преглед правила и тада сама правила. Пред правилима сваког васнонекога сабора нацртана је слика, која представља сакупљене на сабору оце, и над сваком сликом име цара, пак имена пале римскога, или његових легата и Цариградекога патријарха. Имена пале или његових легата нијесу тачно приведена, јер изгледа, као да су и њеки пале на васнонеким саборима лично присуствовали. За I, II, III и V сабор спомињу се имена пале: Силвестра, Дамаса, Келестина и Вигилија, а за IV и

VII спомињу се само легати папе; и не зна се према томе, шта је хтно дотични издавач, да са оним именима означаи). — Саиједе послије тога сама правила, и то у скраћеном облику по Синопсису са односним тумачењима Аристини; готово једнако као у нашој Крмчији.

Редом приведена су правила овако: 1. Правила св. Апостола, 2. Првог васионскога сабора, 3. Анкирскога, 4. Неокесаријекога, 5. Гапгрекога, 6. Антиохијекога, 7. Лаодикијекога, 8. Другог васионскога, 9. Трећег васионскога, 10. Четвртог васионскога, 11. Сардикијекога, 12. Картагенскога, 13. Цариградекога при Нектарију, 14. Трулекога, 15. Седмог васионскога, 16. Цариградекога 861. год. 17. Цариградекога 879. год., 18. Василија великог, и то најприје три посланице Амфилохију, за тијем опет Амфилохију о различитости језа, Григорију презвитеру, Хореннескимма, подручним епископима и о епитимијама, даље 19. Канонички одговори Тимотија Александријеког, 20. Канонички одговори патријарха Николе Граматика, 21. Други одговори Тимотија Александријеког и 22. Канонички одговори Никите Јераклијекога.

Послије овога долази особити подуги чланак у 54 главе (од 706. до 790. стр.) под оним насловом: „*Geologia* патријарха Антиохијекога Анастасија, изведена у питањима и одговорима, и која садржи многе важне поуке Богом просвијетљених богослова и учитеља.“ Кратки чланак о Литургији завршује књигу, и на самоме крају (стр. 794) читамо славенски: Конецъ и Богу слава. Аминъ. Давиному и даровавиному мнѣ худому по пачатъ и съвершеніе видѣти.“ И опет: „Словеса убо сія придоша въ конецъ. Умуже не будетъ когда приати конецъ, въ любителехъ душепитателныхъ словесъ, коєбо когда будетъ благимъ насыщеніе. Давилъ, М (опахъ), Пресвященства Вашего непотребный Панонанъ.“

Ово је све што садржи румуњски канонички Зборник, *Indreptarea legji*.

Да је он преведен с грчкога, казано је у наслову јасно. Једног међу тијем грчкога Зборника, у коме би све ово било, што се садржи у *Indreptarea*, нема; него треба тражити неколике грчке књиге и ту извор за *Indreptarea* наћи. А те су наиме: а) Помоканон Мануила Малакеа б) Синопсис правила са Аристиновим ту-

1) Ово често, а кадгод и неоправдано у *Indreptarea* спомињање папа, дало је повода Коштару, пошто је разабрао овај Зборник упоредо са нашом Крмчијом и Пидалионом, да ову закључну напомену о њему учини: „Die Wallachin (Kormtschaja) von der man es vielleicht am wenigsten erwartet hätte, benimmt sich am anständigsten, indem sie sich auf ihren Gegenstand, Gesetzgebung beschränkt, ohne Kriegsmanifeste gegen andere Kirchen zu verkünden, oder von andoror Leute Thüren kehren zu wollen.“ *Jahrbücher der Liter.* XXV, 168.

мачењима и в) *Ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις*, т. ј. питање и одговори св. Анастасија, патријарха Антиохијеког.

Номоканон Мануила Малакеа саставља дакле *први извор* Indreptarea, и сав први дио њезин узет је из овог Номоканона. О томе споменуто је у 54. глави првога дијела саме Indreptarea. Самога Зборника Малакеева ми нијесмо могли имати при руци; у осталом он сав до послједњег времена није још ни напечатан био, него само неколико глава (1—10 и 138—228) у правичком часопису *Θέμις*, а потпуно чува се још у рукописима различних већих библиотека. Zachariae von Lingenthal издао је по једноме рукопису из XVII вијека подробен преглед Малакеева Номоканона,¹⁾ сличан ономе, кога су одломци у споменутоме часопису напечатани, и по томе прегледу могуће нам је било бар приближно упоредити Indreptarea са извором, из кога је први њезин дио исприљен. Упоређење ово показало нам је, да све оно што се садржи у Малакеевом Номоканону по овоме Захаријном рукопису, све је приведено у Indreptarea. Садржи само ова поплдња много још другога матерјала, кога нема у споменутом рукопису. Има 141 глава више у њој него у рукопису: тамо их је 417, а овдје само 276. Овим у осталом не доказује се још, да Номоканон Малакеев није био извор Indreptarea, него само, да није с овога или сличнога рукописа преведен био први дио њезин, него са другога много потпунијег, и свакако познијег. Са именом Малакеа дошло је до нас мноштво рукописних Номоканона, најразличитијих у погледу количине глава, које га састављају. Број глава у различним рукописима креће се између 203 и 694. Првобитној Малакеевој редакцији додате су биле у пренисивању према потребама поједине главе из разних извора; дометани су били и читави нови зборници, главним начином пенитенцијарних правила. Тако у другоме рукопису, што је неки Захарије разабрао, има под редовним бројем додано 418 нових глава Малакеевом Номоканону, које главе састављају извор Номоканона, што је у нашем Великом Требнику, тако да свега у томе рукопису има 694 главе. Није дакле ништа странно, што приведени Захаријем Малакеев Номоканон броји тако мало глава упоредо са првим дијелом Indreptarea; него то просто значи, да није још никим упоређен овај дио румуњскога Зборника са таквим рукописом (ако се уопће сачувао), у коме би било 417 глава и с кога је тај дио Зборника преведен био. Ми смо упоредили све главе Захаријног рукописа са Indrepta-

¹⁾ „Die Handbücher des Geistl. Rechts aus den Zeiten des untergehenden Byzantinischen Reiches und der türkischen Herrschaft“ (in den Mémoires de l'Académie imp. des sciences de St. — Pétersbourg, VII. Serie, Tomo XXVIII, № 7. S. —223).

теа, и дознали смо, којих глава у рукопису нема. Приводити овдје резултат тога рада, изгледа нам без сваке цијели

Судећи по мноштву рукописа Малакеева Номоканона, мора се држати, да је он много распрострањен био и у евевској употреби у грчкој цркви. Кад је нађен код Георгија Кариди де ла Трикне један егземплар овога Номоканона, с обзиром на онку употребу његову код Грка, митрополит Стефан свакако је наредио Панонском монаху Данилу, да га на румуњски језик преведе.

Номоканон је свој Малаке зготовио 1561. године на књижевном грчком језику, а слиједиће (1562.) издао га је већ на вулгарном језику. Родно се Малаке у Науилији у Пелопонезу у почетку XVI вијека, био је биљешник код митрополита у Тебама, бавио се писменим радњама, и умро је у Цариграду 1581. Кардинал Pitra (Jur. eccl. gr. Monum. tom. I pag. XV) називље Малакеа „ineptissimus“. Није блажији у суду о њему ни Захарије; и распрострањење Малакеева Номоканона он приписује не унутрашњој вриједности његовој, него приручности компилације, за тијем појмљивости језика, и најпослије томе, што је сам Малаке из потребе да се прехрани, много пријениса свога Номоканона за продају приредио. Нетачност у привађању извора, безразборити одношај к изворима, из којих црпи материјал, збрка предмета о којима говори, за тијем та околност, што никакве системе нема у његовом Номоканону, све то пријечи и нама, да се противно споменутих учењака суђену о Малакеу и његовој учености исказемо. Пада између другога у очи, што у 388. глави првога дијела Indreptarea, дакле и у Номоканону Малакеа спомиње се, послѣје VII васонскога сабора, Флорентијски сабор, као VIII васонски. Шта је могло побудити Малакеа на такав поступак, могло би се може бити наћи разјашњења у савременим му приликама, а можда је то просто плод његова незнања; али да Малаке, и дошљедио румуњски Зборник не признаје обавезнима за источну цркву закључке овога сабора, види се из начина, којим је приведен и из слиједићих закључних ријечи: „Таким начином од жељеног уједињења, догодило се ново разједињење и расцјепљење“¹⁾

Други извор, казали смо, био је Синопне правила, са ехологијама Аристина. Из овога је састављен сав други дио Indreptarea.

¹⁾ Papp-Szilágyi у своме Eucheridion није ваљда хтио прочитати сав онај ставак у Indreptarea, гдје је ријеч о осмом (Флорентијском) сабору, те је умјед тога и изнео овај свој епиграма: „Si igitur Pravila (т. ј. овај Зборник румуњски) Florentinum concilium pro oecumenico recipit, qui hanc Pravitam acceperant, necessario cum ecclesia Romana in unione et communione esse debent“ (pag. 111). — Исто мора се казати и на основу Papp-Szilágyi (pag. 81). — да источна

У осталом овај дио не садржи пријевод *свега* Синопсеа, како га ми у Беверегији или у Атинској Синтагми налазимо, или у нашој Крмчији; него је на првоме мјесту преведено оно из Синопсеа, на што је своје ехолије Аристин написао, дакле, правила св. Апостола, правила васионских сабора, правила осам помјесних сабора (Анк., Неок., Гаугр., Антиох., Лаод., Сардик., Картаг. и Царигр. при Пектарију) прве три посланице Василија великог и канонички одговори Тимотија Александријског, без сваких тумачења, као што тих ни у Синопсеу нема. Осталога, што садржи Синопсеа, нема у *Indreptarea*. Из других извора узето је оно, што саставља пошљедије три (20. 21. и 22.) главе овога дијела у њој. Оригинал прве и треће налази се у Атинској Синтагми (IV, 417. 441), а друге у *Pitra* (*Jur. eccl. Monum.* I. 634 sq.). — У каквом се бројном одношају налазе правила у *Indreptarea*, према нашем Зборнику, Крмчији, Книги Правилъ и Пидалиону, казали смо на своме мјесту.

Пошљедњи дио *Indreptarea*, тако звана *Θεολογία* у 54 главе, састављен је из списа Анастасија Синаита, патријарха Антиохијскога из VI вијека (а по њекима, не патријарха, него игумана једног манастира на Синају у VII вијеку), који је списе садржао одговоре на многа (154, по њекима мање, а по њекима чак 361. *Pitra* II, 243) различита питања егзегетичког, догматичког, нараветвеног и аскетичког садржаја.

Из ова ето три извора састављена је *Indreptarea legii*, канонички Зборник за православне Румуне.

Он је издан био са одобрењем дотичне црквене власти, и као такав он је добио значај официјалнога каноничкога Зборника, чим је 1652. год. напечатан био. По њему, заједно са румуњским пријеводом Пидалиона, упоравља се и данас црквени живот код Румуна.

— Ми смо овдје разабрали она четири каноничка Зборника, која су официјално утврђена код Славена, Грка и Румуна православне вјере. Према истакнутој нашој задаћи, ми смо о овим само Зборницима и имали овдје да говоримо. Послије св. Пиема и св. Предања, они имају значај првоизвора при ријешавању црквених послова. Али постоје још и други извори, којима се црквена власт једне или друге помјесне цркве обраћа у својим пословима. Код нас на прим. има своју јуридикчку важност у извјесним питањима

црква признаје неопходност целибата свештеника. опаску, стављену на 134. главу Зборника, гдје се по Дионисију и Симеону Солунском говори о узвишености монашкога чина. — Опаска пак на 159. главу Зборника, из које он изводи учене источне цркве о цургаторијуму, даје повода мислити, да он не познаје учена православне цркве о молитвама за покојника (pag. 87.)

„Положионъ, сирѣчь, Законоправиликъ“, који се налази на крају великога Требника; осим тога, у обзир се узимљу у црквеној пракци позитивни закони државни, и различни устави, који су заједнички црквеном и грађанском влашћу издали. Али о овим изворима овдје не може бити ријечи, јер смо ми предузели издање првонзворнога каноничкога Зборника, и дакле само о онима смо Зборницима морали говорити, који тај значај, значај првонзвора, носе: св. Писма и св. Предања, у православној цркви имају.

III.

Преставивши изворе, из којих је поцриљена садржина овога Зборника, и упоредивши исти Зборник са данашњим официјалним Зборницима на славенском, грчком и румуњском језику, ред је, да кажемо о начину, како сам ја овај Зборник приредио.

Каква ми је била циљ, кад сам предузео ово издање, казао сам у предговору првome издању, а казао сам и то, да сам са Атинске Синтагме преводио. Ова Синтагма, коју су издали учени *Рали* и *Потли*, саставља једно од најбољих и најкритичнијих дјела, која су до данас издана по праву православно-источне цркве. Чим је оно угледало свијета, најбољи знаци нашега права поздравили су га са одушевљењем. Ја не ћу спомињати учењаке источнога дјела Европе, него ћу напоменути само западне. Дубоки познавалац нашега права, кардинал *Пашра*, кад је добио првих пет томова Синтагме, проучивши их, написао је у нарочитој књижици (*Des canons et des collections canoniques de l'Église grecque, d'après l'édition de M. G. A. Rhalli*) оцјену о овome дјелу, и пошто је у њој осудио источњаке и ставио питање о византијском средњовековом праву, каже: „Ма какав био наш одговор, датеко нека је од нас мисао, и то хитимо исказати, да подигнемо неправилан глас противу некрена и савјесне радње госп. Рали. Напротив, ми би били расположени пружити га за примјер католицима, који се безобзирно задовољавају површним штудијама. Књижевник свијетеки, свијетеки чиновник, јелишист по роду, кога су могли занимати многи други љубопитни предмети, он се не устручава опколити себе старим богословским књигама, и то такoвима, које највише презиру наши модерни учењаци. Од свију рукописа, што је могао набавити, он их десет упоређује са дванаест других различитих издања; билијежи најеснтније разлике, да их стави на дну сваке странице са стрпљењем и на начин филолога. Он није задовољан радњом његових преднасника од Бонифидија и Тилета до кардинала А. Маја: он додаје нових страница, попуњује знатне празнине, износи на

видјело сине и писце заборављене или непознате Лично од себе он није једног ретка управио на нашу адресу, ни у својим поштом, ни у ученим својим предговорима. Он остаје увијек на мјесту беспристраснога издавача, и у малом обиму он нам представља са оном вјештацином, којом га је Промисао обдарио, еквивалент двадесет томова и двадесет писаца, којих нема у најбогатијем нашем библиотекарима“. — Знаменити *Binner*, оцијенујући исто дјело (*Kritische Zeitschrift für Rechtswissenschaft*. XXVIII. 184—185), каже : „Ми морамо ово дјело поздравити, као особито живи знак живота грчке цркве“. На пошто је навео, како је оно примљено било од свију автокефалних цркава и безусловно од свију одобрено, додаје : „У овоме се појаву истиче особито важни знак јединства у источно-православној цркви ; и ово свесноће признање грчких правних извора, као онега темеља, тим је значајније, кад се узме у обзир, да је тежиња к подјели јерархијској и по језику националних цркава, могла бити веома опасном за ово јединство“. Колико високо цијени др. *Zhishman*, извршни познавалац нашег права, ово дјело, ја сам имао згоду већ напоменути (Правила с тумачењима, II, 206). И свију ових похвала у строгоме је смислу заслужна Атинска Синагма.

Изазвана је она потребом, да се добије у једноме скупу прибрано и напечатано све оно, што за црквено право има важности. Ради тога издавачи проучили су многе древне рукописе, сабрали су, што се у њима, а исто и у различним, навластито западним печатаним издањима налазило, и послије најмарљивијег критичког упоређења свега тога, а на основу једног рукописа из XVIII вијека, преписана са другог од 1311. године, који је припадао митрополитској Трансултанској библиотеци, и који је садржао потпуну Синагму уз Номоканон XIV наслова са Зонарским и Власијевим коментарима, — приређено је било ово дивно издање. Наслов а сам горе на X стр. привео. Предузето је оно било благословом Велике цркве, и то је означено на насловном листу свакога тома : *Ἐγκρίσει τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας*. Слиједовало је за тим одобрење издања од стране св. Синода Атинског, пак св. Синода руског. Узимајући у обзир прилике других автокефалних цркава у погледу могућности или немогућности, да некажу на свечани начин своје одобрење, на основу некакога одобрења од главних центара православља, ми можемо емотрати ово издање оне-признаним, и дакле признати га, као прави *Corpus juris ecclesiae orthodoxae orientalis*. Захвака оно шест томова у

повећој осмини, и садржи у себи све главније, што је издано било по црквеноме праву до најновијег доба.

Посебно ово је садржај Синагме:

I. том. 1. Номоканон у XIV наслова, иначе, Номоканон патријарха Фотија, са односним извадцима из византијског законодавства и ехологијама Валсамона 2. Цариградског патријарха Германа о јересима и саборима. 3. Непознатог о васионским саборима. 4. Фотија Цариградског о васионским саборима и 5. Нила митрополита Родоског о саборима.

II. том. 1. Правила св. Апостола. 2. Правила првог васионског сабора. 3. Другог васионског сабора. 4. Трећег васионског сабора. 5. Посланица трећег вас. сабора. 6. Правила четвртог вас. сабора. 7. О петом вас. сабору. 8. О шестом вас. сабору. 9. О Трулеком сабору. 10. Правила Трулеког сабора. 11. Правила седмог вас сабора. 12. Правила Прво-другог сабора и 13. Правила сабора у храму св. Софије. Сва ова правила имају тумачења Зонаре, Валсамона и Ариетина. На крају се налази Аналитички преглед правила и уз свако правило односна правила.

III. том. 1. Правило сабора при Киријану. 2. Правила сабора Анкирског. 3. Неокесаријског. 4. Гангреког. 5. Антиохијског. 6. Лаодикијског. 7. Сардикијског. 8. Картагенског. 9. Пет посланица односно Картагенског сабора и 10. Правило Цариградског сабора при Нектарију. Сва ова правила са тумачењима Зонаре и Валсамона, а поједина и Ариетина. На крају Аналитички Преглед правила као у II тому.

IV. том. 1. Правила Дионисија Александријског. 2. Петра Александријског. 3. Григорија Неокесаријског. 4. Атанасија великог. 5. Василија великог 6. Григорија Ниског. 7. Канонички одговори Тимотија Александријског. 8. Правила Теофила Александријског 9. Правила Кирила Александријског. 10. О књигама св. Псема Григорија богослова. 11. О књигама св. Псема Амфилохија. 12. Посланица Генадија Цариградског и 13. Посланица Тарасија Цариградског. Од ових правила имају тумачења Зонарина на правила првих пет Отаца; Валсамонова на све, осим Григорија богослова, Амфилохија и Генадија; Ариетинова само на правила Василија великог. Овим се завршује сами канонички Зборник, који је као онкеобвезан проглашен за сву цркву у X вијеку и који увијек слиједи Номоканону у четрнаест наслова. — Под насловом *Λαφρά* у итome тому долази слиједеће: 1. Три изватка из посланица Василија великог, два из списа Јована Златоустог и један одговор св. Анастасија 2. Синопис правила, који, заједно са оним правилима, што су синоптички

приведена у првим томовима, а уз Аристинове ехилје, саставља оригинал каноничкога дијела панте Крмчије 3. Одговори Николе Цариградеког. 4. Правила Никифора Исповједника 5. Каноникон, који се приписује Јовану Посеанику. 6. Канонички одговори Валамона. 7. Осам каноничких расправа истога Валамона. 8. Пет расправа о посту. 9. Двије каноничке расправе Зонаре.

V. том може бити подијељен на три дијела. Први дио садржи синодалне одлуке и наредбе Цариградских патријарха од патријарха Николе Мистика (924.) до патријарха Антима (1850). Други дио — новеле византијских царева о црквеним питањима од Јустинијана II до Андроника (1328.) Трећи је дио наизмјерица садржаја; приводе се највише различити одговори, посланице, мишљења и расправе знаменитих канониста по каноничким питањима, па о епископским катедрама у свему православноме свијету до најновијега доба, за тијем о црквеним достојанствима, за тијем формулари различитих грамата, кад се постављају црквени достојанственици, кад се рукополажу епископи, кад се отиштају и т. д., и најпослије као додатак, закон краља Отона од Јулија 1852 о јерарсима цркве у Јелаци, Устав св. Синода Атинскога, Наредба у погледу св. крштења патријарха Кирила год. 1756. и на крају једна окружна посланица патријарха Антима од 8. Октобра 1849. године.

VI том садржи Азбуичну Синтагму Матије Властара (1—518 стр.); за тијем Азбуични и Аналитички Преглед свега што се у свих шест томова садржи.

Практичкога значаја, у смислу Книги Правилъ или Ипидациона, ово издање нема. Оно има научни значај, и представља строго критички све оно, на основу чега може се просудити о развићу каноничкога права источне цркве. Значај овога издања не ограничава се на једну помјесну цркву, него, по тачној опасци Винера, односно садржаја свога има епопхи значај за сву православно-источну цркву, а са стране нуноће и критичности своје, има значаја за сав хришћански свијет. Оправдано је последије тога, што сам ја за свој пријевод изабрао баш ово, а не друго издање.

У своме пријеводу ја сам се најстрожије држао онога текста правила, како је у Синтагми приведен. То је узроком било, да нијесам нека правила баш по својству епископскога језика превео, али сам волио и да ми љепота језика страда, него да одетуним од Синтагмина текста. То је исто узрок, те мој пријевод не одговара увијек оним пријеводима, које на другим језицима имамо. За свој пријевод ја сам се послужио II, III и IV томом Синтагме, гдје су приведена правила. Послужио сам се и VI томом, при састављању мог Азбуичног прегледа правила.

Синтагма ми је служила темељем за пријевод правила ; али ја сам и неколико других издања наших правила упоређивао, и то главним начином издања *Беверегија* и *Пумпа*.

Прво има овај наслов : *Συρόδικον* sive Pandectae canonum ss. Apostolorum et Conciliorum ab ecclesia graeca receptorum, nec non canonicarum ss. Patrum epistolarum . . . Guilielmus Beveregius ecclesiae Anglicanae Presbyter recensuit, prolegomenis munivit et annotationibus auxit. Oxonii, 1672. in folio. Припређено је ово издање по једноме рукопису Bibliothecae Bodleianae, упоређену са многим другима, и подијељено је на два тома. У *првоме* тому, последије ученога Предговора (Prolegomena pag. 1—XXIV) о историји и литератури каноничкога права источне цркве, садрже се Правила св. Апостола, васионских сабора и једанаест помјесних сабора (Цариградског у храму св. Апостола, Цариградског у храму св. Софије, Картаг. при Киријану, Анкир., Неокес., Гапгр., Антиох., Лаод., Сардик., Картаг. и Царигр. при Нектарију) са коментарима Валсамона и Зонаре, и синонтички са ехолијама Аристина. На крају овога тома има пријевод Беверегијев арапског издања правила првих четири вас. сабора Јосифа Египћанина. *Други* том подијељен је на два дијела, сваки са особитом нагиначијом, и то, први днo садржи правила тринаест св. Отаца, са коментарима Валсамона и Зонаре, самога Валсамона, или без коментара, и на крају Синонене каноничких посланица, и канон. одговори патријарха Николе са коментарима Валсамона. Синонене и ови одговори нијесу нагиначирани. Други днo садржи Синтагму Матије Властара, за тијем акте Цариградскога сабора 879. год. и најпослије Азбучни преглед свега, што се у оба тома садржи. Са особитом нагиначијом слиједи за тијем учена тумачења самога Беверегија, не само на правила св. Апостола, сабора и Отаца, него и на коментаре правила. Нови Азбучни преглед предмета и особа, о којима се говори у овим тумачењима, закључује сво дјело.

До издања Атинске Синтагме, Беверегијев Синодикон био је најбоље и најпотпуније издање извора нашега права, — и нико није могао казати да познаје то право, не проучивши Беверегија. Толико је он уважен био код православних, да су га *свештом књигом* називали. Никодим у предговору Пидалмону, називље га *Βιβλία τοῦ ἱεροῦ Παρθένου*, и сматра га првим извором за свој Зборник. *Скупоцјеним благом* (ἱερουργοῦ πόλῳτιμος) називље Беверегијев Синодикон Рали. „Синодикон се његов“, каже он, „у колико то допушта ријеткост књиге, налази у рукама свију настиреначелника и учитеља, који сматрају на њега као на скупоцјено благо“.

Према томе уважењу к Беверегију, његово се издање почело разносити на све стране, чим се оно појавило, и у XVIII вијеку већ је ријеткост било. У свој Русији знало се 1734. године за један једини екземплар. Њеком срећом, морам казати, ја сам добио један екземплар Беверегејева Синодикона у моју својину, и премда ме велике жртве то стало, али зато и неизмјерну ми је корист донијело.

Друго издање, које ми је служило за упоређивање, то је издање Питра. Назив му је овај: *Juris ecclesiastici graecorum Historia et Monumenta*, jussu Pii IX. Pont. Max. curante J. B. Pitra S. R. E. Card. Romae, 1864—1868. Два су тома, у колико ја знам, досада изишла, и ова два тома садрже: Први том — историју црквеног права грчког од I до VI вијека, за тијем споменике (*monumenta*), на првоме мјесту права апостолског, пак правила, која су издана од IV до VI вијека, и то, најприје сабора, пак Отаца. На крају имају још три *Index*-а: *canonum*, *veterum scriptorum* et *rerum*. Други том послје *Praefationem*, садржи каноничке наредбе грчке од VI до IX вијека, и то најприје наредбе грчких сабора и црквених поглавара, за тијем каноничке Зборнице грчке немога периода, и најпослије ехологије и коментаре на древна правила грчке цркве. Завршује се том са онаким индексима, као и први. Издање је ово приређено по мноштву рукописа, који се у различним библиотекама Европе чувају, и као таково при марљивом упоређењу свију тих рукописа од стране издавача, оно је драгоцјено за науку. Да је издавач имао пред очима, оно што је сам казao и особито узносно, говорећи о издању Атинском, и што смо ми горе привели, он би изоставио био многе од оних његових *Annotationes* послје правила, те би нас био поштедио, да га назовемо љутим противником наше православне цркве.

Послије Атинске Синагме, приведена два издања служила су ми првим помоћним изворима за упоређивање при пријеводу. Осим ових, и наравно осим Книги Правилъ, Крмчије и Писаниона, упоређивао сам још њека издања у ономе, што она садрже по једним или другим правилима, а која сам ја могао имати при руци у овом удаљеном од научних центара мјесту. Та су издања: *J. Harduini, Conciliorum Collectio regia maxima*. Tomis XII. Paris 1715; *Дѣянія вселенскихъ соборовъ*. Томовъ седмъ. Казань, 1859—1873; *Дѣянія помѣстныхъ соборовъ*. Казань, 1877; *G. Voelli et H. Justelli, Bibliotheca juris canonici veteris*. Tom. II. Lutet. Paris. 1661; *Van Espen, Commentarius in canones*. Colon Agripp. 1755; *C. J. Hefele, Conciliengeschichte*. II Auflage. Freib. 1873—1879. За тијем сам упоређивао оне томове *Migne, Patrologi-*

ae Cursus completus, у којима су правила са коментарима Валеамо-на и Зонаре, и каноничке посланице Отаца приведене; и најпослије нијесам могао пропустити, да упоредим текет појединих правила православне цркве, како су она приведена у Corpus juris canonici римокатоличке цркве; а имао сам за тај посао пред собом два издања, једно старо *P. Lancelotti* 1682. год. и друго новије *Acem. L. Richter* 1839. год. у два тома. Морам још напоменути, да сам узимао у обзир и текет правила, како се она налазе у старосрпским рукописним Крмчијама, које су ми при руци биле.

На основу дакле Атинске Синтагме, уз постојано упоређивање издања Бевереггија и Питра, и споредно упоређивање сада еноменутих издања, ја сам приредио свој пријевод правила.

Преводно сам од ријечи до ријечи са оригинала. Пошто нема установљене јуридичке терминологије код нас, у оним ријечима, гдје српскога термина нијесам знао наћи, ја сам сипједно оној терминологији, која је у „Книга Правилъ“, у колико та Книга садржи односна мјеста из правила. Волио сам ово, него ли ковати нове термине, које ми можда не би сви ни разумјели. Гдје нијесам могао никако изразити дотичну мисао правила, држећи се од ријечи до ријечи текста, ја сам додао коју своју ријеч, али то сам свугдје и означио са знаком [] тако, да оних ријечи, које су закључене тим знаком у моме издању, нема у самоме текету правила. Знак (), који се налази у појединим правилима мога пријевода, налази се и у самоме оригиналу. Једино, гдје сам одетунио од оригинала, то је било у правилима Лаодикијскога сабора, наиме, изоставио сам пријевод првих ријечи, којима свако правило започиње: „περὶ τοῦ“ или „ὅτι“, и које зависи од „ἐπιβάνειν — наређујемо“, него сам почимао правило у позитивном облику, — а то сам учинио да избјегнем оне товања ријечи: „у погледу“ и „да“. Да се пак тачио разумје, шта сам једним или другим изразом хтио казати, и каквој грчкој ријечи у Атинској Синтагми одговара тај израз, ја сам у Азбучиноме прегледу последије сваке ријечи ставио у загради грчки израз, и тиме сам, чини ми се, доскопио у приличној мјери недостатности српске јуридичке терминологије.

Мјеста из св. Писма, која су приведена у оригиналноме текету правила, ја сам превео на српски, како она у самоме текету стоје, не обзирући се увијек на Даничић-Вуков пријевод, јер сам нашао, да овај пријевод не одговара свагда од ријечи до ријечи приведеним у правилима мјестима из Библије.

У погледу распореда материјала, разлика је између овога мога Зборника и Атинске Синтагме. У овој послиједној како правила теку

ја сам казао, — и у томе сам одступио од Синагме, на, изоставивши због наведенога већ разлога сабор Картагенски при Клиријану, слиједио сам хронолошком реду, и то у погледу сабора, с обзиром на годину (у колико је то до сада науком установљено), кад је који држан, у погледу Отаца, с обзиром на годину смрти њихове. И у Пидалиону, и у Книги Правилъ друкчији је ред, него у Атинској Синагми. У Книги Правилъ помјесни сабори теку, као у овоме Зборнику, и ја не видим никаква разлога, зашто би морали стојати, као што је на прим. и у Пидалиону, на првоме мјесту два сабора из IX вијека, и тек за њима сабори IV вијека. У погледу правила Отаца, ред између Книги Правилъ и Пидалиона готово је једнак, само што правила Григорија Неокесаријеког овдје стоје пред правилима Петра Александријеког, а тамо послје. Издавачи Пидалиона кажу, да их руководи година смрти свакога Оца у разређењу отачаеских правила. Исто и нас, и разлика је између нашега реда и Пидалионова само односно Тимотија Александријеког и Григорија Нискога: у Пидалиону овај стоји пред оним, премда издавачи и стављају у својим односним *προλεγόμενα*, да је Тимотије умро за њеких седам година прије Григорија Ниског. За тачност мојих података, јамче ми најновији резултати по науци о св. Оцима.

И овим, чини ми се, да сам казао у главноме све, што је требало казати у погледу начина, којим сам ја ово своје издање приредио.

ΝΟΜΟΚΑΝΟΝ

Υ ΤΕΤΡΗΔΕΚΤ ΗΑΣΛΟΒΑ.

ΝΟΜΟΚΑΝΩΝ

ΤΩΝ ΔΕΚΑΤΕΣΣΑΡΩΝ ΤΙΤΛΩΝ.

НОМОКАНОН

У ЧЕТРНАЕСТ НАСЛОВА.

НАСЛОВ ПРВИ.

О учењу о Богу, о православној вјери, о правилима и о постављањима служилаца цркви.

Глава I. О учењу о Богу и о православној вјери. — Ап. 49. 50; II, 1; III, 7; Карт. 2; Трул. 1. 73. 80.*)

Глава II. Која правила морају важити? — IV, 1; Карт. 1; Трул. 2; VII, 2.

Глава III. Да се мора неписани црквени обичај уважавати као закон, и да немамо потребе чувати Мојсијев закон. — Трул. 81; Вас. 87. 91. 92.

Глава IV. Да правила не може издавати један епископ, него заједнички многи епископи. — Вас. 47. при крају; Григ. Ниск. 6. у средини.

Глава V. О патријарсима, о митрополитима и о такозваним приматима у Африци. — Ап. 34; I, 4. 6. 7; Апт. 9; II, 2. 3; III, 8; IV. 9. 17. 28; Сард. 3. 4. 5; Карт. 17. 39; Трул. 36. 39.

Глава VI. О томе, ко поставља и гдје се постављају епископи, или клирици, и шта бива, ако је један постављен, па поднесе писмену оставку на епископију. — Ап. 1. 2. 35; I, 4; Апт. 13. 19. 22; Лаод. 5. 12; III, 8. и посланица сабору у Памфилији; Сард. 6; IV, 28; Карт. 13.

*) Разјашњење скраћених ријечи види на крају.

18. 49. 56; Трул. 33. 37; VII, 2; Прводр. 16; Вас. 89; Кир. 1. 3. 4; Теоф. 6.

Глава VII. Да мора бити забрањено скупу свјетине, да бира свештенике. — Лаод. 13; VII, 3.

Глава VIII. О распри, која се може догодити при постављању епископа. — Ант. 19; Карт. 49.

Глава IX. Кроз које се вријеме морају постављати епископи у удовим епархијама. — IV, 25; Трул. 14.

Глава X. Да се не смије нико поставити за епископа, или презвитера, или ђакона, док није све у кући својој обратно у православље. — Карт. 36.

Глава XI. У погледу оних, који постају епископи од свјетовњака. — Сард. 10; Прводр. 17.

Глава XII. Каквим начином може бити постављен за епископа или клирика незнабожац, или који је болестан, или који је тек крштен, такође и који је био лонга владања? — Ап. 80; I, 2; Неок. 12; Лаод. 3.

Глава XIII. Којим начином један епископ, који нема епископије, може заузети уиражњену епископију? — Ант. 16.

Глава XIV. Када може постати епископом или клириком свнух, или који иначе има какву тјелесну ману. — Ап. 21. 22. 77. 78; I, 1.

Глава XV. Да бјесомучни не смије бити клирик. — Ап. 79.

Глава XVI. У погледу онога, који неће да послуша свог епископа, кад овај жели да га постави на виши ступањ. — Карт. 31; Вас. 10.

Глава XVII. О епископу, или клирику, који је већ постављен, па неће да га у дотичној парохiji приме, или који сам неће да одређено му мјесто прими, или који не може да на то мјесто пође. — Ап. 36; Анк. 18; Ант. 18; Трул. 17.

Глава XVIII. Да епископ који је при смрти, не може поставити другога на мјесто себе. — Ап. 76; Ант. 23.

Глава XIX. Да никако не може бити епископ у маломе граду или селу. — Лаод. 57; Сард. 6.

Глава XX. Да не могу бити у једној области два митрополита, или у једноме граду два епископа, или у два града један клирик. — I, 8; IV. 10. 12; VII. 15.

Глава XXI. О онима, који постављају цркви служиноце у градовима или областима, које им нијесу подручне. — Ап. 35; Ант. 13. 22; III, 8.

Глава XXII. О онима, који добијају управу цркава помоћу свјетовних власти. — Ап. 30; VII, 3.

Глава XXIII. О онима, који се због брака или због суложеништва не могу поставити за епископа. — Ап. 5. 18. 19; Трул. 3. 12; Вас. 12.

Глава XXIV. О онима, који бивају постављени за новац, или за новац другу какву службу добију. — Ап. 29; IV, 2; Трул. 22. 23; Тарасија посланица наши Адријану; VII, 2. 5. 19; Вас. 90; окружна посланица Геннадија.

Глава XXV. Да се не може поновити рукоположење. — Ап. 68. Карт. 48.

Глава XXVI. Да не смије ни епископ ни клирик прелазити из једног града у други. — I, 15. 16; Ант. 21; IV, 5. 12. 20; Сард. 1. 2. 16; Карт. 54. 90; Трул. 17. 18. 20.

Глава XXVII. О ономе, који је имао какав гријех на себи, а био је постављен цркви за служиноца. — I, 9. 10; Неок. 9. 10; Вас. 27; Теоф. 4. 5. 9.

Глава XXVIII. Од којих се година постављају на службу цркви мушкарци и женскиње. — Карт. 16; Трул. 14, 15; Неок. 11; IV, 15.

Глава XXIX. О постављању хорепископâ, када и на који начин они свршавају св. припосе, или се причешћују, и кога могу постављати на службу цркви, а кога не могу. — Анк. 13; Неок. 13; Ант. 10; Вас. 89.

Глава XXX. Да може бити само седам ђакона у једном граду, ма колико да је тај град велик. — Неок. 15; Трул. 16.

Глава XXXI. Који се називљу клирици, а који спадају само у црквени чин. — Лаод. 24.

Глава XXXII. Да се не смије поставити за клирика онај, чија је жена прељубу учинила, и шта бива са оним, који је већ клирик, а жена му учини прељубу. — Неок. 8.

Глава XXXIII. Да не смије бити постављен никакав клирик без назначења, него свакако или при извјесној цркви, или при манастиру. — IV, 6.

Глава XXXIV. О периподевтима, и о сеоским црквама.
— Лаод. 57.

Глава XXXV. Да морају бити под влашћу епископа дотичнога града сви клирици, који су при епротнѣским домовима, или манастирима, или мученичким храмовима.
— IV, 8.

Глава XXXVI. О робовима, који се у клир примају.
— Ап. 82.

Глава XXXVII. О ђаконисама, и о томе, да жена не може бити презвитида. — I, 19; Лаод. 11; IV, 15; Трул. 14.

Глава XXXVIII. О гријесима, које изглађује рукоположење. — Неок. 9.

НАСЛОВ ДРУГИ.

О подизању цркава, о посвећивању цркава и мученичких храмова, који немају светих моштију, о посвећеним сасудима и завјетима, и о клирицима, који без приволе свог епископа олтаре подижу.

Глава I. О подизању цркава, и о посвећивању цркава, и мученичких храмова, који немају светих моштију. — Карт. 6. 83; VII, 7. 17.

Глава II. О посвећеним сасудима и завјетима. — Ап. 73; Прводр. 1. 10; Кир. 2.

Глава III. О клирицима раскошницима, и који без приволе свог епископа олтаре подижу. — Ап. 31; Апт. 5; Карт. 10; Трул. 31; Прводр. 12. 13. 14. 15.

НАСЛОВ ТРЕЋИ.

О молитвама, о појању, о читању, о приносу, о причешћу и о одјелу и служби чатаца, појача, и ипођаконѣ.

Глава I. Које молитве има слушати народ, и зашто се обраћамо истоку, кад се молимо? — Лаод. 5. 19; Вас. 91.

Глава II. Ко, како, и шта мора појати, молити и читати? — Ап. 60. 85; Лаод. 15. 17. 18. 19. 23. 59; Карт. 24. 26. 103; Трул. 33. 63. 75. 81; VII, 14.

Глава III. Да треба суботом уз друге одломке из св. писма читати и евангелије. — Лаод. 16.

Глава IV. О светоме приносу и причешћу. — Ап. 3. 4. 31; I, 18; Апк. 1; Неок. 13; Лаод. 19. 49; Карт. 37. 41. 47; Трул. 21. 23. 28. 57. 58. 62. 101.

Глава V. Којим начином подјељују мир клирици и свјетовњаци? — Лаод. 19.

Глава VI. О онима, који двоуме примати причешће од ожељених презвитера. — Гангр. 4.

Глава VII. Да је само свештеним особама донунитено причестити се у олтару, и да жене не могу улазити у олтар. — Лаод. 19. 44; Трул. 69. 78.

Глава VIII. Када могу приносити жртву и дијелити причешће хорепископи? — Неок. 14.

Глава IX. Да ђакон сам не може приносити жртву, нити дијелити причешћа презвитеру. — I, 18.

Глава X. О одијелу и служби чатаца, појача и инођакона, и да инођакон не може да подијељује хљеб, нити да благосиља путир. — Лаод. 21. 22. 23. 25. 43; Трул. 27; VII, 14. 16.

Глава XI. О онима који бораве у каквоме граду, па за три се недјеље не причесте. — Сард. 11; Трул. 80.

Глава XII. О онима, који слушају у цркви читање, али не остају до послједње молитве, и не причесте се. — Ап. 8. 9; Ант. 2.

Глава XIII. Како се бјесомучни може причестити? — Ап. 79; Тим. 3.

Глава XIV. О онима, који ван цркве приносе жртву, или посебне зборове сабирају. — Ап. 31; Гангр. 6; Ант. 2. 5; Лаод. 58; Трул. 31. 59.

Глава XV. О епископима, или клирицима, који опће или се моле са јеретницама, или са јудејима, или им потпомажу у њиховим службама, или примају њихове жртве. — Ап. 10. 45. 46; Ант. 2; Лаод. 33.

Глава XVI. Да не треба слати у друге парохije свете тајне у име благослова. — Лаод. 14.

Глава XVII. Да се не смије давати причешће тјелесима мртвих. — Карт. 18; Трул. 83.

Глава XVIII. Да не треба причестити жену у вријеме, кад има обично. — Дион. 2. 4; Тим. 6. 7.

Глава XIX. Који је имао нечисти сан, како се може причестити? — Дион. 4; Тим. 12.

Глава XX. Да не може бити свети принос у присуству јеретика. — Тим. 9.

Глава XXI. Када се треба уздржавати од жене због причешћа? — Дион. 3; Тим. 5. 13.

Глава XXII. Када може бити принос за самоубијцу. — Тим. 14.

НАСЛОВ ЧЕТВРТИ.

О оглашенима и о светом крштењу.

Глава I. Да не треба послје друге недјеље Четрдесетнице примати никога за крштење. — Лаод. 45.

Глава II. О заклицачима. — Лаод. 26.

Глава III. Како ваља крстити? — Ап. 49. 50; Трул. 59.

Глава IV. Да они, који се имају крстити, морају претходно исповједити вјеру. — Лаод. 49. 50; Трул. 59.

Глава V. Да треба крстити оне, за које се не зна да су крштени. — Карт. 72; Трул. 84.

Глава VI. Да не треба крстити оне, који су већ умрли. — Карт. 18.

Глава VII. О онима који су сагријешили прије крштења, и о оглашенима, који су пали. — I, 14; Анк. 12; Неок. 5; Вас. 20; Теоф. 5; Кир. 5.

Глава VIII. О епископима, или клирицима, који признају крштење јеретика. — Ап. 46.

Глава IX. О онима, који су били крштени у болести. — Неок. 12; Лаод. 47; Карт. 45; Тим. 4.

Глава X. О жени носећој, да је треба крстити. — Неок. 6.

Глава XI. Да треба послје светог крштења дотичнога помазати. — Лаод. 48.

Глава XII. О приређивању светог мира. — Карт. 6.

Глава XIII. О онима, који два пута крсте, или крсте како не треба, или неће да крсте болеснога. — Ап. 47. 49.

Глава XIV. Које јеретике, кад приступају православној вјери, треба крстити, а које само миропомазати? — I, 19; Лаод. 7. 8; II, 7; Трул. 95; VII, 8; Вас. 47.

Глава XV. Кад бива крштен бјесомучни, или који уследио болести сиђе с ума? — Тим. 2. 4.

Глава XVI. Да не треба крстити жену, кад има обично женскињама. — Тим. 6.

Глава XVII. Ако се оглашени случајно причести прије крштења. — Тим. 1.

НАСЛОВ ПЕТИ.

О онима, који презиру цркве, црквене зборове и успомене светима, о онима, који по црквама једу, и о агапама.

Глава I. О онима који уче, да треба презирати дом Божији, и црквене зборове и успомене светима. — Гангр. 5. 20; Трул. 76. 88. 97.

Глава II. Да не треба држати агапе у цркви, нити у њој јести. — Лаод. 28; Карт. 42; Трул. 74. 76. 97.

Глава III. Који презиру агапе, што се приређују, и да они, који су позвани на агапе, не морају ништа са њих односити. — Гангр. 11; Лаод. 27.

НАСЛОВ ШЕСТИ.

О приносима плодова.

Глава I. О приносима плодова. — Ап. 3. 4. 71; Трул. 28. 79. 99; Кир. 2.

Глава II. Које приносе плодова треба давати, који ли примати, и о онима, који носе из цркве восак или уље. — Ап. 72; Гангр. 7; Теоф. 8.

Глава III. Који чине приносе у синагоге или у храмове незнабожаца. — Ап. 71. 72.

НАСЛОВ СЕДМИ.

О посту и четрдесетници, о Пасхи, Педесетници, недјељи и суботи, и о клечању.

Глава I. О посту, и шта је забрањено, шта ли је допуштено чинити у четрдесетници поста. — Ап. 66. 69; Галг. 18. 19; Лаод. 49. 50. 52; Трул. 29. 52. 55. 56. 89; Петр. 15.

Глава II. Да се не принуђава ни родила, ни онај који је због болести немоћан, да пости пред Пасхом. — Тим. 8. 10.

Глава III. О дању и времену Пасхе, и о Богојављењу. — Ап. 7; Ант. 1; Карт. 73; Трул. 66. 89; Дион. 1; Теоф. 1.

Глава IV. Да не могу бити преставе у недјељу, да не треба клечати у недјељу или у дане Педесетнице, да треба по могућности светковати недјељу али не и суботу, и да треба читати свето Писмо у суботу. — I, 20; Лаод. 29; Карт. 61; Трул. 19. 66; Петр. 15; Теоф. 1.

Глава V. Који је разлог клечању, и зашто се то не чини у недјељу и у дане Педесетнице, и зашто се молимо обративши се истоку? — Вас. 91.

НАСЛОВ ОСМИ.

О парохијама, о борављењу епископа и клирика у једноме месту, и о њиховом одлазењу у друга мјеста, о годишњим саборима, о примању странаца, о учењу, о потврдним листовима и листовима мира, о посебном и јавном дјеловању клирика и како се морају међусобно штовати.

Глава I. О парохијама и о новим установама, које бивају услјед царских наредаба. — IV, 17; Карт. 53. 56. 71; Трул. 25. 36. 37. 38. 39.

Глава II. Да не смије епископ без разлога тумарати, нићи клирик боравити у епархији, којој не припада. — Ап. 14. 15; Апк. 18; Ант. 3. 13. 22; Лаод. 41. 42; II, 2; IV, 13. 23; Сард. 3. 11. 12. 16. 17; Карт. 23. 71; Трул. 17. 18. 20; VII, 10; Прводр. 16.

Глава III. Да епископи морају марљиво распитивати оне епископе, који пролазе кроз њихове области, о узроку њихова путовања. — Сард. 21.

Глава IV. О епископима и клирицима, који одлазе цару или онима до њега. — Ант. 11. 12; Сард. 7. 8. 9. 21; Карт. 104. 106.

Глава V. О примању странаца, и о листовима мира и о потврдиним листовима. — Ап. 12. 33; Ант. 7. 8. 11; Лаод. 41. 42; IV, 13; Сард. 9; Карт. 26; Трул. 17.

Глава VI. О разлици између листова мира и потврдиних листова. — IV, 11; Карт. 106.

Глава VII. Кома морају епископи да помажу, и о епископима и презвитерима и ђаконима, који не пружају помоћ црквењацима, кад су у потреби. — Ап. 59; Сард. 7.

Глава VIII. О саборима и о онима, који на саборе морају ићи. — Ап. 37; I, 5; Ант. 20; Лаод. 40; IV, 19. 21; Карт. 18. 73. 76. 95; Трул. 8; VII, 6.

Глава IX. Да не треба без разлога отицунтати епископа или клирика. — Карт. 35.

Глава X. Како епископи потражују патраг она мјеста, која под њихову власт снадају, а заузета су била од јеретика? — Карт. 121.

Глава XI. Чаци немају се клањати народу. — Карт. 16.

Глава XII. О епископима, који се не старају о обраћању јеретика, и о епископима и клирицима, који народ не уче; и о томе да је епископ одговоран за народ пред Богом; и када клир подлежи свргнућу, ако народ чамп у грјеху. — Ап. 36. 39. 58; Карт. 123; Трул. 19. 64.

Глава XIII. О епископима и клирицима, који се баве свјетовним пословима, било посебним, било опћим, или узимљу на себе закупштине или скрбиштва. — Ап. 6. 81; IV, 3; Карт. 16; VII, 10; Прводр. 11.

Глава XIV. О епископима и клирицима, који живе са доведеним женскињама. — I. 3; Трул. 5; VII, 18; Вас. 88.

Глава XV. Како могу поћи женскињи епископи, или клирици, или уздржници? — Карт. 38; VII, 22.

Глава XVI. Да се клирик не смије гостити на свадби другобрачнога или онога, који се протузаконито жени. — Неок. 7; Тим. 11.

Глава XVII. Да клирици немају ништа радити без својих епископа. — Ап. 39; Лаод. 57.

Глава XVIII. Да клирици немају ревном гозбе приређивати. — Лаод. 55.

Глава XIX. О реду међу епископима по старјешинству, и како клирици сједе у црквеним зборовима, и о узајамном поштовању њиховом. — I, 18; Лаод. 20. 56; Карт. 86. 89; Трул. 7.

НАСЛОВ ДЕВЕТИ.

О пријеступима епископа и клирика, и судовима над њима, о одлучењу, свргнућу и кајању, и који се грјехови разријешују полагањем руку.

Глава I. Ко може онтужити, и код кога се разбирају тужбе на епископе или клирике? — Ап. 74; II, 6; IV, 9. 21; Карт. 8. 11. 12. 15. 30. 128. 129; Кир. 1.

Глава II. Колико њих и који могу свједочити против епископа или клирика. — Ап. 75; IV, 21; Карт. 39. 128. 129. 130. 131.

Глава III. Кад један, који онтужује клирика у многим пријеступима, не може да докаже пријеступ, који је први истакао. — Карт. 130.

Глава IV. О онима, који се не покуравају својим епископима, и о епископу који прима једнога, који је од свог епископа одбачен или лишен опћења. — Ант. 5. 6; Карт. 9. 29. 62. 79. 122 и посланица Келестину.

Глава V. О судовима над епископима и клирицима. — Ап. 74; Ант. 14. 15; Сард. 3. 5. 14; Карт. 14. 15. 28. 121. 128.

Глава VI. О испитивању одлука епископских у судским пословима. — Ант. 6; Сард. 3. 4. 5. 14; Карт. 14. 15. 28. 79. 96. 122. 125.

Глава VII. Ако епископ, који има распру са другим епископом, презрје суд и поступи самовласно. — Карт. 120.

Глава VIII. Кад може епископ повести парницу против другог епископа код грађанске власти. — Карт. 48.

Глава IX. О епископима и клирицима, који су неправо осуђени. — VII, 4; Сард. 14. 18. 19.

Глава X. О онима, који бивају одлучени, или искључени из цркве, или из општења. — Ап. 12. 13. 32. 52; I, 5. 12. 13; Ант. 6; Лаод. 36; IV, 4. 16; Сард. 13. 14; Карт. 65; Трул. 21.

Глава XI. Због каквих узрока бива одлучен епископ, или клирик, или свјетовњак; и о томе, ако оптужени епископ поднесе писмену оставку на епископију; и да онај, који је постављен за епископа, на је оправдано или неправдано одбачен, не може бити збачен на ступањ презвитера. — Ап. 5. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 15. 16. 20. 24. 30. 36. 43. 45. 48. 54. 56. 57. 58. 59. 65. 67. 70. 71. 72. 73. 76. 84; IV, 29; Трул. 20, без обзира на каноничко протурјечије, које се у истој привидно представља; Анк. 18; Неок. 1; Кпр. 1. 3.

Глава XII. Да док дотични епископ не прими у општење онога, кога је он одлучио, не треба ни други епископи да опште с њим. — Карт. 133.

Глава XIII. Колико епископа треба, да се може свргнути један епископ. — Правило Цариградскога сабора односно епископа Аравије; Карт. 12. 20: у погледу дванаест, и шест, и три епископа.

Глава XIV. Због каквих узрока може бити њеко свргнут. — Ап. 3. 5. 6. 7. 11. 20. 23. 25. 27. 29. 30. 31. 35. 42. 44. 45. 46. 47. 49. 50. 51. 52. 53. 55. 59. 60. 62. 63. 64. 65. 66. 68. 69. 70. 81. 83. 84; I, 2. 10. 17; Анк. 10. 14. 18; Неок. 1; Ант. 1. 3. 4. 5. 13; III, 2; IV, 2. 18. 27; Сард. 21; Трул. 3. 4. 5. 9. 11. 86. 97; Вас. 70.

Глава XV. Због каквих узрока бива један одлучен, а у исто вријеме и свргнут, или свргнут, а уједно и искључен од општења, то јест из цркве. — Ап. 25. 29. 30. 65.

Глава XVI. Због каквих се узрока клирик или свјетовњак предаје анатемн. — Гангр. 18; IV, 2. 7; Вас. 88.

Глава XVII. Да се не треба светити два пута за једну исту ствар. — Ап. 25; Вас. 23. 32. 51.

Глава XVIII. Због каквих узрока може бити један са свијем искључен из цркве. — Ап. 28. 51. 62; Ант. 4; Лаод. 36; Трул. 21.

Глава XIX. Када један може уживати част сједишта међу свештеним особама и црквени чин, а нема права да

никакву службу врши. — Апк. 1. 2; Неок. 9; Трул. 3. 26; Вас. 27. 70.

Глава XX. Да се нема вјеровати епископу, кад каже, да му је један клирик на само какав гријех исповједио. — Карт. 132.

Глава XXI. О епископу или клирику, који једе месо у крви, или задављено од звјерова, или мрцину. — Ап. 63; Апк. 3; Трул. 67.

Глава XXII. Да се морају уздржавати од својих жена епископи, презвитери, ђакони и сви, који се додирују светиње. — Карт. 3. 4. 21. 70; Трул. 12. 13.

Глава XXIII. О клирику, који пиемјева немоћне. — Ап. 57.

Глава XXIV. О клирику, који сам себе обезудн. — Ап. 23; I, 1; Прводр. 8. Прочитај још што је написано у 14. глави I наслова овога зборника (т. ј. овога Помоканона).

Глава XXV. О клирицима, који се одреку вјере и жртву пдолима принесу, који су гатарн, врачари, звјездари, који се баве гатањем у бројевима, за тијем који се чаролијама баве, који спремају отровна пића, и припређују амајлије. — Ап. 62; Апк. 1. 2; Лаод. 36; Вас. 73.

Глава XXVI. О епископима или клирицима, који бију или убијају. — Ап. 27. 65; Прводр. 9; Вас. 55.

Глава XXVII. О епископима или клирицима, који играју, који се опијају, који иду на преставе, који гробове откопавају, који краду, који се криво куну, који каматаре, који траже полдругоструко, или друго што измнижавају ради гадне похлене за добитком. — Ап. 25. 42. 43. 44; I, 17; Лаод. 4. 54; Карт. 5. 16; Трул. 10. 23. 24. 50. 51; VII, 4; Вас. 14. 17. 29.

Глава XXVIII. О онима, који се гнушавају брака, или вина, или меса — Ап. 51. 53. 66; Апк. 14; Трул. 13. 30.

Глава XXIX. О доунштеним и забрањеним браковима; и да чаци кад дођу у доба зрјелости морају бити запитани, да ли се намјеравају женити, за тијем о суложн иштву, о блудочништву и о прелјуби. — Ап. 17. 18. 19. 25. 26; Апк. 10; Неок. 1. 9. 10; IV, 14. 15; Карт. 16; Трул. 3. 4. 6. 12. 13. 48. 58; Вас. 3. 6. 16. 69. 70; Теоф. 5. 6.

Глава XXX. О онима, који под изговором брака отимљу женскиње. — Ап. 67; Апк. 11. 25; IV, 27; Трул. 92; Теоф. 3.

Глава XXXI. О свенитеницима, који се кунају заједно са женама. — Лаод. 30; Трул. 76.

Глава XXXII. О епископима и клирицима, који се повраћају у свјетовиџанство, или заузимају свјетовне службе или службу војничку. — Ап. 83; I, 12; IV, 7.

Глава XXXIII. О онима, који знају за гријехове клирика, а не кажу их. — Вас. 71.

Глава XXXIV. Треба свргнути клирике, који дају јамства за кога. — Ап. 20.

Глава XXXV. О клирицима, који једу у крчми или гостионици. — Ап. 54; Лаод. 24; Карт. 40; Трул. 9.

Глава XXXVI. О клирицима који наруже цара, или епископа, или војводу, или презвитера. — Ап. 55. 56. 84.

Глава XXXVII. О онима, који скланaju завјере, или се ортаче. — IV, 18; Карт. 53; Трул. 34.

Глава XXXVIII. Који се гријеси разријешавају полагањем руку. — Неок. 9. за тијем Анкирскога сабора правило 12 и оно, што смо ми тамо написали.

Глава XXXIX. О покајању, и ко има власт помирити са црквом грјешнике, који се покају; за тијем да припада свенитенику ублажити или повећати епитимију. — Ап. 52; I, 11. 12; Анк. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9; Неок. 1. 2. 9. 10; Карт. 6. 7. 27. 43. 45; Лаод. 2; Трул. 102; Вас. 5. 34. 74. 75. 76. 82. 84; Гринг. Ниск. 3. 4. 7. 8.

НАСЛОВ ДЕСЕТИ.

О управљању црквеним добрима, и о ономе, што саставља својину епископа.

Глава I. Да мора бити економ из клира дотичне цркве. — IV, 26; VII, 11; Теоф. 10.

Глава II. О управљању црквеним добрима. — Ап. 38. 40. 41; Апт. 24. 25; Кир. 2; Теоф. 8. 11.

Глава III. О добрима и приходима цркава, које су без епископа. — Анк. 15; IV, 25; Трул. 35.

Глава IV. Да се не смију другима давати црквена добра. — Ап. 38. 73; Анк. 15; Карт. 22; VII, 12; Кир. 2. Прочитај шта је било написано у 2. глави овога наслова.

Глава V. О течевини епископа или клирика, после је нег што је био постављен. — Карт. 32; Прводр. 7.

Глава VI. О стварима, које састављају својину епископа, и да је сваки епископ дужан опоруку учинити прије смрти. — Ап. 40; Апт. 24; IV, 22; Сард. 12; Карт. 22. 81. Прочитај и шта је написано у 5. глави овога наслова.

Глава VII. Да цркве, које су код варварских народа морају бити управљане сходно обичају, који код њих важи. — II, 2; IV, 28; Трул. 30. 37. 39.

Глава VIII. Да ни епископ ни клирик не може ништа уступити било на дар, било по опорукци, јеретику, ма да му је и у роду. — Карт. 22. 81.

НАСЛОВ ЈЕДАНАЕСТИ.

О манастирима и монасима.

Глава I. О подизању манастира, и да не могу бити манастири посебне својине, за тијем о стварима, које монасима припадају. — IV, 4. 24; Трул. 49; VII, 13; Прводр. 1. 6.

Глава II. О онима, који постају игуманима или клирицима из других манастира. — Карт. 80; VII, 21.

Глава III. О робовима, који ступају у монаштво, и под изговором благочастија презиру и не ће да служе својим господарима. — Гангр. 3; Трул. 85; IV, 4.

Глава IV. Да монах не смије самовољно изилазити из манастира, и бавити се вањским пословима, за тијем да монаси морају потчињени бити епископу. — IV, 3. 4. 8. 23; Трул. 41. 42. 46; Прводр. 2. 4.

Глава V. Да се монаси не смију женити, ни са њеким женскињама, као тобоже са сестрама се састајати, а исто ни оне, које су се завјетовале дјевичанству не смију са другима заједно живити. — Анк. 19; IV, 16; Трул. 40. 44. 47; Вас. 19. 20. 60. Прочитај и шта је написано у 14. глави VIII. наслова овога зборника и у 29. глави IX наслова.

Глава VI. О монасима, који се ортаче, или завјере склапају. — IV, 18; Трул. 34. Прочитај још што је написано у 37. глави IX наслова овога зборника.

Глава VII. Не смију се подвижници кунати заједно са женскињама. — Лаод. 30; Трул. 76.

Глава VIII. О чувању посвећених дјевојака. — Карт. 44; Трул. 46. 47. 48; VII, 18. 20. 22.

Глава IX. Ко оскврни посвећене дјевојке. — Трул. 4; Вас. 18. 20. 60. Прочитај и што је написано у 30. глави IX наслова овога зборника.

Глава X. Колико година мора имати она, која прима чин, и која се зове посвећена дјевојка. — Карт. 126; Трул. 40. 41. 45; Вас. 18.

Глава XI. О монасима и клирицима, који узимљу на себе грађанске или војничке службе. — I, 12; IV, 7; Кпр. 4. Прочитај још што је написано у 32. глави IX наслова овога зборника.

Глава XII. О онима, који носе монашко одијело, и који осуђују оне, који носе одијело обично. — Гангр. 12.

Глава XIII. О женскињи, која облачи мушко одијело. — Гангр. 13.

Глава XIV. Да не смије жена ради тобожње побожности косу сјећи. — Гангр. 17.

Глава XV. Који под изговором побожности занемарује дјецу или родитеље. — Гангр. 15. 16.

Глава XVI. Какве грађанске послове или вањска старања могу узимати на себе монаси. — IV, 3. Прочитај и оно, што је написано у 3. глави VIII наслова овога зборника.

НАСЛОВ ДВАНАЕСТИ.

О јеретичима, јудејима и јелинима.

Глава I. Шта је јерес, шта је раскол, шта ли незаконити збор? — Вас. 1.

Глава II. Ко је јеретик? — II, 6.

Глава III. О јеретичким књигама. — Ап. 60; Трул. 68; VII, 9.

Глава IV. О уништењу идола. — Карт. 58. 84.

Глава V. О Несторију, Музеју, Евтихијану, Порфирију, Максиму и Келестину, и јеретичима, који су од њих потекли, за тијем о православнима, који су искључени из цркве. II, 4; III, 1. 2. 3. 4. 5; Сард. 19.

Глава VI. Да не треба сврнавати свети принос у присуству јеретика. — Тим. 9.

Глава VII. О јеретичким клирицима, који се обраћају цркви. — Карт. 57. 68; Вас. 1; Теоф. 2.

Глава VIII. О епископима и клирицима, који онђе или се моле са јеретичима, или који им допуштају да слободно своје врше, или који примају крштење или жртву њихову. — Ап. 10. 45. 46; Ант. 2; Лаод. 33. Прочитај што је написано још у 15. глави III наслова овога зборника.

Глава IX. О епископима и клирицима, који примају благослове од јеретика или јудеја, који се моле у црквама или манастирима јеретика или незнабожаца, који светкују суботу и празнују заједно са јудејима, који одлазе у синагоге или у незнабожачка светилишта за тијем, о Ангелитима. — Ап. 65. 70; Лаод. 9. 29. 32. 35. 37. 38. 39; Трул. 11.

Глава X. О епископу, који знајући о противном, казује да је један јеретик ступио у онђење. — Карт. 124.

Глава XI. Да се не треба обраћати лажним мученицима јеретичким. — Лаод. 34.

Глава XII. Да јеретници не могу улазити у цркву. — Лаод. 6.

Глава XIII. О браковима јеретика са православнима. — Лаод. 10. 31; IV, 14; Карт. 21; Трул. 72.

Глава XIV. О онима, који се између јеретика обраћају у православље, и да ли може бити, да они постају клирици, и који се између њих крсте, који ли се само светим миром мажу, за тијем да са јеретичима треба благо поступати, не би ли се обратили. — I, 8, 19; Лаод. 7. 8; II, 7; Карт. 47. 57. 66; Трул. 95; Вас. 1. 47; Теоф. 12.

(Сабор који је био при Киријану установљује, да мора бити крстен сваки јеретик када се обраћа у православље, и наводи да јеретичко крштење није крштење.)

Глава XV. Да ни епископи ни клирици немају ништа ни даривати ни опоруком остављати јеретичима, ма близи им и у роду. — Карт. 22. 81. Прочитај и што је написано у 8. глави X наслова овога зборника.

Глава XVI. О јеретичима, који се кају. — Вас. 5. Прочитај још што је написано у 39. глави IX наслова овога зборника.

¹⁾ Ово је касније добављено Номоканону. Види о овоме Киријановом сабору, што смо ми казали у Приступу, говорећи о помјесним саборима.

Глава XVII. Којим начином епископи повраћају себи мјеста која им припадају, а која су заузета од јеретика. — Карт. 121. Прочитај и оно, што је написано у 10. глави VIII наслова овога зборника.

Глава XVIII. О онима, који настоје да поруше што је у Ефесу установљено. — III. 6. Прочитај што је написано још у 3. глави овога наслова.

НАСЛОВ ТРИНАЕСТИ.

О свјетовњацима.

Глава I. Да се има одлучити од светогач причешћа свјетовњак, који за три недјеље борави у једноме граду, а не дође са другима у цркву. — Сард. 11; Трул. 80.

Глава II. О свјетовњацима, који у други брак ступају, или се и више пута жене, за тијем о забраћеним браковима и блудочинствима. — Ап. 19. 48; Анк. 16. 17; Неок. 2. 3. 4. 7; Лаод. 1. 10. 31; IV, 16; Трул. 53. 54. 98; Вас. 4. 18. 23. 24. 41. 50. 53. 67. 68. 75. 76. 78. 79. 80. 87; Теоф. 13.

Глава III. О онима, које мисле, да су им одсутни мужеви умрли, па се удаду. — Трул. 93; Вас. 31. 36. 46.

Глава IV. О онима, који развргавају брак. — Ап. 5; Гангр. 14; Карт. 102; Трул. 87; Вас. 9. 35. 48. 77.

Глава V. О блудочинству, прелјуби, оскврнењу дјевојке, и протузиродним опћењима. — Ап. 61; Анк. 20; Неок. 8; Трул. 86. 87. 98; Вас. 7. 18. 21. 22. 25. 26. 30. 34. 37. 39. 49. 58. 59. 62. 77; Григ. Ниск. 4.

Глава VI. Ако жена једнога свјетовњака учини прелјубу. — Анк. 20; Неок. 8. Прочитај још што је написано у 32. глави I наслова овога зборника.

Глава VII. О оскврнењу дјевојке, о браку удовице, и која се назива удовица. — Вас. 18. 24.

Глава VIII. Који отимљу жене ради брака, који на силују и оскврне дјевојке, и који таковима помажу. — Ап. 67; Анк. 11. 25; IV, 27; Трул. 92; Вас. 22. 30. 33. 38. 53. Прочитај и што је написано у 30. глави IX наслова овога зборника.

Глава IX. О онима, које се удају без приволе својих родитеља или старјешина. — Вас. 38. 41. 42.

Глава X. О онима, које се блудочинству одају, које зачети плод убијају или настоје да побаце. — Анк. 21; Трул. 91; Вас. 2. 8. 52.

Глава XI. Који се гушавају брака, меса и вина. — Ан. 51; Гангр. 1. 2. 4. 9; Вас. 28. 85.

Глава XII. О свјетовњацима, који себе саме обезуде. — Ан. 22. 24; I, 1. Прочитај што је још написано у 14. глави I наслова овога зборника.

Глава XIII. О свјетовњацима, који једу идолске припосе, или месо у крви, или удављено, или задушено од звијерова, или мршцу. — Ан. 63; Анк. 3; Гангр. 2; Трул. 67; Григ. Неок. 1; Вас. 81.

Глава XIV. О свјетовњаку, који паружи цара. — Ан. 84. Прочитај и оно, што је написано у 36. глави IX наслова овога зборника.

Глава XV. О православнима, који примају благослове од јеретика или јудеја, који заједно са јудејима светкују и посте, за тијем да не треба у суботу почивати, него по могућности у недјељу. И о онима још, који се моле у манастиру или црквама јеретичким. — Ан. 65. 70; Лаод. 9. 29. 32. 34. 37. 38. 39. Прочитај и што је написано у 3. глави XV наслова, за тијем у 7. глави IV наслова овога зборника.

Глава XVI. О свјетовњацима, који настоје да клирици, што су по манастирима, при спротивским домовима и мученичким храмовима, не буду под влашћу епископа дотичних градова. — IV, 8.

Глава XVII. О свјетовњацима, који се друже са одлученим или расколничким презвитерима, и који подижу олтане без знања својих епископа. — Ан. 31. Прочитај што је написано у 14. глави IX наслова овога зборника.

Глава XVIII. О онима, који погазе заклетву, и у каквим случајевима не треба да чувају заклетву они, који су се заклили. — Вас. 10. 17. 29. 64. 82.

Глава XIX. О онима, који се куну јелинским клетвама. — Трул. 94; Вас. 81.

Глава XX. О онима, који се одреку вјере и жртву идолима принесу, који су гатари, врачари, звијездари, који гатају у бројеве, који се чаролијама баве и амајлије при-

ређују. — Ап. 62; I, 11. 12; Анк. 3. 4. 5. 6. 8. 9. 12. 24; Лаод. 36; Карт. 45; Трул. 61. 65; Петра Алекс. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14; Вас. 7. 8. 44. 65. 66. 72. 73. 81. 83; Григ. Ниск. 1. 2. Прочитај и оно што је написано у 25. глави IX наслова овога зборника.

Глава XXV. О глумцима и лажкрстијанима, кад се покају. — Карт. 45. 63; Трул. 51.

Глава XXVI. О преставама и позоришним играма. — Карт. 15. 60. 61; Трул. 51. 52. 62. 65. 71. 96. 100.

Глава XXVII. О лунежима, о онима који гробове поткопавају, о разбојницима и светогрдицима. — Вас. 61. 66; Григ. Ниск. 7. 8. 9. Прочитај још што је написано у 27. глави IX наслова овога зборника.

Глава XXVIII. Да не треба на свадбама скакати и плесати. — Лаод. 55.

Глава XXIX. Да се људи не смију кунати заједно са женама. — Лаод. 30; Трул. 77. Прочитај и што је написано у 31. глави IX наслова овога зборника.

Глава XXX. Који смејава немоћне. — Ап. 57.

Глава XXXI. Да жена не смеје улазити у олтар, и да само свештене особе могу се причестити у олтару. — Лаод. 19. 44; Трул. 69.

Глава XXXII. Да се немају ревенем гозбе припремљивати. — Лаод. 55.

Глава XXXIII. Који се предају игри или пијанству. — Ап. 43; Трул. 50.

Глава XXXIV. О бјесомучницима. — Ап. 79; Трул. 66. 67; Тимот. 2. 3. 14. 15.

Глава XXXV. О свјетовњаку који је одлучен, па је примљен од другогa без знања онога, који га је одлучио. — Ап. 12. 13; Ант. 6.

Глава XXXVI. О онима, који посте недјељу или суботу. — Ап. 66; Гангр. 18; Трул. 55. 56.

Глава XXXVII. Који уче, да треба презирати дом Божији и зборове, што у њему бивају. — Гангр. 5. 20.

Глава XXXVIII. О свјетовњацима, који настоје да поруше установе Ефескога сабора. — III, 6. Прочитај што је још написано у 18. глави XII наслова овога зборника.

Глава XXXIX. О онима, који слушају у цркви св. Псеомо, али до краја не остају, или се не причешћују. — Ап. 9; Ант. 2.

Глава XXXVII. Који посебне зборове у цркви састављају. — Галг. 6; Труд. 31. 39. Прочитај и оно што је написано у 14. глави III наслова овога зборника.

Глава XXXVIII. О ономе, који зажели лећи заједно са женекињом, па му се намјера не оствари. — Неок. 4.

Глава XXXVIII. О онима који не посте Четрдесетницу, сриједу и петак. — Ап. 69.

Глава XXXIX. Који понесе из цркве восак и уље. — Ап. 72.

Глава XL. О свјетовњацима, који су лишени опћења. — Теоф. 14.

Глава XLI. Да свјетовњаци не смију учити у цркви. — Труд. 64.

НАСЛОВ ЧЕТРНАЕСТИ.

О предметима, који су опћи за све људе.

Глава I. О лакомству. — Григ. Ниск. 6.

Глава II. О онима који са скотом зблуде. — Анк. 16. 17; Вас. 63; Григ. Ниск. 3.

Глава III. О убијцама и разбојницима. — Ап. 65; Анк. 21. 22. 23. 25; Вас. 7. 8. 11. 13. 33. 43. 52. 54. 55. 56. 57; Григ. Ниск. 4.

Глава IV. Да оне, који су подлегли казни одлучења од причешћа, треба причестити кад су при смрти, и шта се мора радити ако послје причешћа остану у животу. — I. 13; Григ. Ниск. 5.

Глава V. О ономе, који је имао нехотимично поћно истечење, или је био поћу заједно са женом, а жели да се причести, за тијем у које се дане морају ради тога договорно муж и жена уздржавати. — Дноп. 3. 4; Тим. 5. 12. 13.

Глава VI. Како бива принос за онога, који је хтио сам себе убити? — Тим. 14.

Глава VII. О ономе, чија је жена бјесомучна, па жели да због тога другу узме. — Тим. 15.

ПРАВИЛА
СВЕТИХ АПОСТОЛА.

ΚΑΝΟΝΕΣ
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.

ПРАВИЛА

СВЕТИХ АПОСТОЛА.

Правило 1.

Епископа нека постављају два, или три епископа.

Правило 2.

Презвитера нека поставља један епископ, исто и ђакон и остале клирике.

Правило 3.

Епископ, или презвитер, који противу установе Господње о жртви, принесе на олтару друго што, као мед, или млијеко, или умјесто вина приправљену сикеру, или птице, или какве животиње, или воћа, противу установе, осим нових класова, или грозђа у своје вријеме, нека се свргне. Забрањено нека буде доносити к олтару ништа друго, ван уља за свијетљаке и тамјан у вријеме светогa приноса.

Правило 4.

Првине сваког другогa плода нека се шаљу дому епископа и презвитера, али не к олтару. По себи се пак зна, да ће епископ и презвитери то подијелити и ђаконима и осталим клирицима.

Правило 5.

Епископ, или презвитер, или ђакон нека не прогања жену своју под изговором побожности; а ако је прогне, нека се одлучи; ако остане упорним, нека се свргне.

Правило 6.

Епископ, или презвитер, или ђакон, нека не узимље на себе свјетовних послова; иначе, нека се свргне.

Правило 7.

Епископ, или презвитер, или ђакон, који буде светковао свети дан Пасхе прије прољетне равнодневице заједно са јудејима, нека се свргне.

Правило 8.

Који се епископ, или презвитер, или ђакон, или други из свештеничког именика, кад бива свети принос, не причести, узрок нека каже, пак ако је разложит, нека добије опроштај; ако не каже, нека се одлучи, јер је проузроковао штету народу, и навео сумњу на онога, који је принос свршио, као да га није правилно вршио.

Правило 9.

Све вјерне, који долазе [у цркву] и слушају писма, а не остају за вријеме молитве и светог причешћа, као такве, који перед у цркви узрокују, треба одлучити.

Правило 10.

Који се заједно са одлученим, ма било и у кући, буде молио, нека се одлучи.

Правило 11.

Клирик, који се буде молио заједно са свргнутим клириком, нека се свргне и он.

Правило 12.

Клирик један, или свјетовњак, који је одлучен или није достојан да се прими, на дође у други град, и буде примљен без потврднога листа, нека се одлучи и он, и онај, који га је примио.

Правило 13.

Ако ли је већ био одлучен, нека му се продуљи одлучење, као таковоме, који је слагао и преварио цркву Божију.

Правило 14.

Епископ не смије, оставивши своју епархију, заузимати другу, ма и од многих на то наговаран био, осим ако буде какав оправдани узрок, који га побуђује да то учини, као изглед, да може вишу корист својом благочастивом ријечи прилијети онима, који су тамо; али и ово не може учинити по себи самом, него по суду многих епископа и послѣје највише молбе.

Правило 15.

Презвитер, или ђакон, или други из именика клирика, који остави своју парохiju, на пође у другу, и премјестивши се са свијем, остане у другој парохiji, без приволе свога епископа, зановиједамо, да такав не смије више служити; нарочито пак, ако буде позиван од свога епископа да се поврати, а не послуша, него остане упорним у томе переду, нека само као свјетовњак тамо у опћењу буде.

Правило 16.

А ако епископ, код кога се такови налазе, не узимљући у никакав обзир налажећи на исте заперет, прими их као клирике, нека се одлучи, као учитељ преда.

Правило 17.

Ко се послѣје крштења два пута женио, или је суложницу држао, не може бити ни епископ, ни презвитер, ни ђакон, нити уопће у именуку свештеничком.

Правило 18.

Који је узео удовицу или пуштеницу, или блудницу, или рошкнију, или глумицу, не може бити ни епископ, ни презвитер, ни ђакон, нити уопће у именуку свештеничком.

Правило 19.

Који је двије сестре узео, или кћер брата [или сестре], не може бити клирик.

Правило 20.

Клирик, који даје јамство за кога, нека се свргне.

Правило 21.

Евнух, ако је по насиљу људи таким постао, или су му за вријеме гонења осјечени мунки [удови], или је таким рођен, а достојан је, нека буде епископ.

Правило 22.

Који је сам себе обезудно, нека не буде клирик; јер је самоубијца и непријатељ Божијега створа.

Правило 23.

Ако је један, пошто је већ ушао у клир, себе обезудно, нека се свргне; јер је убијца себе самога.

Правило 24.

Свјетовњак, који је сам себе обезудно, нека се одлучи за три године; јер је зло замислио на свој живот.

Правило 25.

Епископ, или презвитер, или ђакон, који се затече у блудочинству, или у кривоклеству, или у крађи, нека буде свргнут, али не одлучен; јер Писмо каже: *не свети се два пута за једну исту ствар*. Тако исто и остали клирници.

Правило 26.

Од оних, који су нежењени ступили у клир, заповиједамо, да се само чаци и појачи жене, ако желе.

Правило 27.

Заповиједамо, да се свргне епископ, или презвитер, или ђакон, који бије вјерне када сагријеше, или не вјерне

када злобе, и кроз то хоће да застраши; јер нас томе није никако Господ научио, на против: *кад су га били, није повраћао бијенце, кад су га исовали, није повраћао исовком, кад је штио, није пријестио.*

Правило 28.

Епископ, или презвитер, или ђакон, који се усуди, пошто је правично свргнут био због јавних пријеступа, дотакнути се службе, која му је некада била уручена, такав нека са свијем буде одијељен од цркве.

Правило 29.

Епископ, или презвитер, или ђакон, који повцем задобије ово достојанство, нека се свргне и он, и онај, који га је поставио и са свијем нека се одијели од опћења, као Симон врачар миом Петром.

(Правило 30.

Епископ, који се послужи свјетовним властима, да кроз исте задобије цркву, нека се свргне, пак и одлучи; исто и сви они, који с њиме опће.

Правило 31.

Презвитер, који презрјевши свога епископа, посебни збор сабере и други олтар подигне, а не може окривити епископа у чему противу благочастија и правде, нека се свргне као властољубац; јер је самосилник. Исто тако и остали клирици, и колико их уз њега стане; свјетовњаци пак нека се одлуче. Али све ово нека буде, послјје прве и друге и треће опомене од стране епископа.

Правило 32.

Презвитер, или ђакон, који је одлучен од свог епископа, не мора бити примљен од другога, него само од онога, који га је одлучио, осим случаја да умре епископ, који је истог одлучио.

Правило 33.

Не мора никакав од страних епископа, или презвитера, или ђакона бити примљен без потврднога листа; а кад такав лист донесу, нека се просуди добро о њима, па ако су проповједници благодатија, нека се приме, ако ли нијесу, давши им колико им је потребито, у општење их своје не примајте: јер много пријеваром бива.

Правило 34.

Епископи сваког појединога народа треба да познају првога између њих и да га сматрају као главу, и ништа важнијега да не предузимљу без његове приволе; него сваки нека предузимље само оно, што се тиче његове епархије и подручних мјеста. Али и тај први нека не чини ништа без приволе свију. Таким ће начином бити једнодушност, и прославиће се Бог кроз Господа у светоме Духу. Отац и Син и свети Дух.

Правило 35.

Епископ нека се не усуди ван својих граница рукополагати у градовима и мјестима, која му нијесу потчињена; ако се докаже, да је то учинио без приволе оних, којима припадају ти градови и мјеста, нека се свргне и он, и они, које је рукоположио.

Правило 36.

Који је за епископа постављен, а не ће да се прими службе и старања о народу, који му је повјерен, нека се одлучи, док се не прими; исто тако и презвитер, и ђакон. Ако пак он пође, а не буде примљен, и то не услјед његовог настојања, него по злоби народа, он нека буде епископ, а клир града нека се одлучи, што није знао поучити непокорни народ.

Правило 37.

Два пута у години нека бива сабор епископâ, и нека међу собом испитују догмате благодатија и разрјешују

црквене спорове, који се истакну : једанпут четврте педјеље Педесетнице, а други пут дванаестог Хиперверетеја [Октобра].

Правило 38.

Епископ нека води старање о свима црквеним стварима и нека њима управља, сјећајући се, да га Бог надзира; нити смије себи што присвајати од истих, или својим рођацима даривати оно, што је Божије: ако су сиромашни, нека им помогне као сиромасима, али под изговором истих нека не продаје оно, што је црквено.

Правило 39.

Презвитери и ђакони без приволе епископа нека ништа не предузимљу, јер је он онај, који се има старати о народу Господњем и који има давати рачуна о њиховим душама.

Правило 40.

Нека су тачно познате ствари епископове (ако таквих има) и тачно познате Господње; да епископ има власт, умирући, оставити своје коме хоће и како хоће, и да се под изговором црквених ствари не оштете епископове, који може бити да има жену и дјецу, или рођаке, или слуге. Јер је ово правично и пред Богом и пред људима, да ни црква не претрпи какву штету, кад се не знају ствари епископове, нити епископ или његови рођаци, да буду под изговором цркве подвргнути заплени иметка, или да упадну у тужбе они, који му припадају, те се подвргне њим гласовима смрт његова.

Правило 41.

Заповиједамо, да епископ има власт над црквеним стварима. Јер, ако су му повјерене драгоцјене душе људи, много више он се има старати о новцима, те ће се све морати управљати по његовој власти, и онима који су потребни, презвитери и ђакони ће раздавати са страхом Божијим и са пуном побожношћу. Исто тако (ако треба)

нека узимље и он за неопходне потребе своје и стране браће, да у ничему не трпе оскудицу; јер је и закон Божији заповједно, да: *који олшару служе, од олшара нека се и издржавају*; пак ни војник о своме трошку не подиже оружје противу непријатеља.

Правило 42.

Епископ, или презвитер, или ђакон, који се предаје игри или нијанству, или нека престане, или нека буде свргнут.

Правило 43.

Ипођакон, или чатац, или појач, који исто чини, или нека престане, или нека буде одлучен; тако исто и свјетовњак.

Правило 44.

Епископ, или презвитер, или ђакон, који тражи камате од дужника, или нека престане, или нека буде свргнут.

Правило 45.

Епископ, или презвитер, или ђакон, који се са јеретницима само и молио буде, нека се одлучи; ако им пак доусти, као клирицима, да што раде, нека се свргне.

Правило 46.

Заповиједамо да се свргне епископ, или презвитер, који призна крштење или жртву јеретика. Јер: *како се слаже Христос с велијаром? или какав дијел или вјерни са невјерником?*

Правило 47.

Епископ, или презвитер, ако изнова крсти онога, који у истини има крштење, или ако не крсти онога, који је од нечастивих био окврљен, нека се свргне; јер се паругао крсту и смрти Господњој и није разликовао праве свештенике од лажних свештеника.

Правило 48.

Свјетовњак, који прогне своју жену, па узме другу, или од другога отпунштеноу, нека се одлучи.

Правило 49.

Епископ, или презвитер, који сходно установи Господињој, не крсти у [име] Оца и Сина и светог Духа, него у три безначелна, или у три сина, или у три утјешитеља, нека се свргне.

Правило 50.

Епископ, или презвитер, који не изврши у једној тајни три погружења, него једно погружење, које се даје у смрт Господињу, нека се свргне. Јер није рекао Господ у моју смрт крстите, него: *идите и научите све народе, крстите их у име Оца и Сина и светог Духа.*

Правило 51.

Епископ, или презвитер, или ђакон, или други из свештеничког именика, који се уздржава од женидбе и мяса и вина, не ради праве уздржности, него што се гнушава, заборављајући, да је све много добро, и да је човека Бог створио мушко и женско, него, зло говорећи, осуђује створење; или нека се поправи, или нека буде свргнут и искључен из цркве. Тако исто и свјетовњак.

Правило 52.

Епископ, или презвитер, који не прими, него одбије онога, који се обраћа од гријеха, нека се свргне; јер тијем жалости Христа, који каже: *радост бива на небу за једног грешника, који се каје.*

Правило 53.

Епископ, или презвитер, или ђакон, који се клони мяса или вина у дане празничне, јер се гнушава, а не ради праве уздржности, нека се свргне, јер је жигосан на својој савјести и бива за многе узроком саблазни.

Правило 54.

Клирик, који се затече да у крчми једе, нека се одлучи; осим случаја да се на путу из потребе заустави у гостиници.

(Правило 55.

Клирик, који наружи епископа, нека се свргне; јер: *спарјешини народа свога да не говорини ружно.*

Правило 56.

Клирик, који наружи презвитера, или ђакона, нека се одлучи.

Правило 57.

Клирик, који буде немијевао хромога, или глувога, или слијенога, или слабога у стопалама, нека се одлучи. Тако исто и свјетовњак.

Правило 58.

Епископ, или презвитер, који занемарује клир или народ, и не поучава их благочастију, нека се одлучи; ако пак устраје у немару и безбрижности, нека се свргне.

Правило 59.

Који епископ, или презвитер, кад је један између клирика у потреби, не пружи што му треба, нека се одлучи; а ако устраје у томе, нека се свргне, као убијца брата свога.

Правило 60.

Који износи у цркви на зло народа и клира лажно насловљене књиге нечастивих, као свете, нека се свргне.

Правило 61.

Ако буде каква тужба противу вјернога за блудочинство, или прелјубу, или за друго какво забрањено дјело, пак се то докаже, у клир нека се не прима.

Правило 62.

Клирик, који се из људске бојазни од јудеја, или јелина, или јеретика, одрече имена Христова, нека се искључи,

ако ли се одрече имена клирика, нека се свргне; покаје ли се, нека се прими само као свјетовњак.

Правило 63.

Епископ, или презвитер, или ђакон, или други из свештеничког именика, који буде јео меса у крви душе његове, или задављено од других звјерова, или мрцину, нека се свргне, јер је ово и закон забрањено; а ако је свјетовњак, нека се одлучи.

Правило 64.

Клирик, или свјетовњак, који пође у синагогу јудеја или јеретика да се моли, нека буде и свргнут и одлучен.

Правило 65.

Клирик, који удари кога у свађи, и једним га ударцем убије, нека се свргне због своје нагловитости; а ако је свјетовњак, нека се одлучи.

Правило 66.

Клирик, који се затече да пости у дан Господњи, или у суботу (осим једне једине), нека се свргне; а ако је свјетовњак, нека се одлучи.

Правило 67.

Који насилује дјевојку, која није заручена, нека се одлучи; нишпи му је допуштено другу узимати, него нека држи ону, коју је изабрао, макар да је и сиромашна.

Правило 68.

Епископ, или презвитер, или ђакон, који прими од кога друго рукоположење, нека се свргне и он и онај, који га је рукоположио; осим ако се не докаже, да од јеретика има рукоположење. Јер, који су од таквих крштени или рукоположени, не могу бити ни вјерни, ни клирици.

Правило 69.

Епископ, или презвитер, или ђакон, или инођакон, или чатац, или појач, који не пости свету Четрдесетницу пред

Пасхом, или ериједу, или петак, нека се свргне, осим ако није запријечен од тјелесне немоћи; ако је свјетовњак, нека се одлучи.

Правило 70.

Епископ, или презвитер, или ђакон, или други из именика клирика, који буде поштио са јудејима, или празновао с њима, или примао од њих гозбе, као пријесне хљебове, или што слично, нека се свргне; а ако је свјетовњак, нека се одлучи.

Правило 71.

Христјанин, који принесе уља у храм незнабожаца, или у синагогу јудеја, на празнике њихове, или свијетске запали, нека се одлучи.

Правило 72.

Клирик, или свјетовњак, који понесе из свете цркве восак или уље, нека се одлучи, и нека поврати нестероштруко од онога, колико је узео.

Правило 73.

Посвећени сасуд златни или сребрени, или ткање, нико већ нека не узимље на домаћу употребу, јер је незаконито. А ако се ко у томе затече, нека буде кажњен одлучењем.

Правило 74.

Епископ, који је у нечему оптужен од људи од повјерења, треба да од епископа буде позван; пак ако се одазове и исповједи, или се изобличи, нека се казна установи. Ако позван не послуша, нека се позове и други пут, пославини по њега два епископа. Ако ни тада не послуша, нека се позове трећи пут, пославини му онет два епископа. А ако и то презрје и не одазове се, сабор нека изрече противу њега што нађе правичним; да не мисли, да ће добити шта од тога, што се уклања од суда.

Правило 75.

Нека се не прима јеретик, да свједочи противу епископа, али ни један само вјерни. Јер: *на устима два или три сеједока мора остати свака ријеч.*

Правило 76.

Не мора епископ, да угоди брату, или еписку, или другоме рођаку, постављати на епископско достојанство кога хоће, јер није правично стварати наследишке епископства, и што је Божије даривати човјечијој угодности; ниш је слободно цркву Божију дозначивати наследишцима. Који пак то учини, постављење нека не буде ваљано, а он нека се казни одлучењем.

Правило 77.

Који је изгубио око, или је у позн повријеђен, а епископства је достојан, нека буде; јер тјелесна га мана не погани, него душевна поганитиша.

Правило 78.

Глуви пак, и сипјени нека не буде епископ; не што је оногађен, него да се црквени послови не пријече.

Правило 79.

Ако је који бјесомучан, нека не буде клирик, пак нека се и не моли са вјернима. Кад се очисти, нека буде примљен; а ако је достојан, нека буде [клирик].

Правило 80.

Није упутно да онај, који се тек из незнабожачкога живота, или из неваљалогача начина живљења обратио и крестно, да одмах постаје епископом; јер је противу правичности, да онај, који није још сам пенитан, постане учитељем других; осим ако се то не догоди по Божијој благодати.

Правило 81.

Рекли смо, да епископ, или презвитер не треба да се даје на управе свјетовне, него да се бави црквеним потребама. Нека се дакле или склони да тога не чини, или нека буде свргнут. Јер: *нико не може два господара служити*, по заповиједи Господњој.

Правило 82.

Робови без приволе господара и на огорчење оних, који њима владају, не допуштамо да се примају у клир,

јер то узрокује забуну у кућама. Ако се пак пађе, да је који роб заиста достојан, да се постави на ступањ, као што се и наш Опшеничанин нашао, и господари се приволе, и ослободе га, и из куће отпусте, нека буде [клирик].

Правило 83.

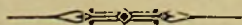
Епископ, или презвитер, или ђакон, који се војничким пословима бави, и хоће да и једно и друго уздржи, и римску службу и свештеничку управу, нека се свргне. Јер: *царево цару и Божије Богу.*

Правило 84.

Кoji неправедно наружи цара или војводу, нека подлегне казни: ако је клирик, нека се свргне, ако је свјетовњак, нека се одлучи.

Правило 85.

Нека нама свима, клирицима и свјетовњацима, буду поштоване и свете књиге Старога напме Завјета: Мојсијевих, пет — Постање, Излазак, Левитска, Бројеви, Закони поновљени; Исуса Навина, једна; Судија, једна; о Рут, једна; Царствâ четри; Паралипоменон, то јест, остатака књиге данâ, двије; Јездре, двије; о Јестир, једна; Макавеја, три; о Јову, једна; Псалтира, једна; Соломона, три: Приче, Екlesiјаст. Пјесма над пјесмама; Пророка, дваест; Исаје, једна; Јеремије, једна; Језекиља, једна; Данила, једна. Ваи овога пак нека вам буде напоменуто, да имају ваши млађи изучавати Мудрост многоученога Сираха. Наше пак (то јест, Новога Завјета): Евангелија, четри: Матеја, Марка, Луке и Јована; Павла посланица четрнаест; Петра посланице двије; Јована, три; Јакова, једна; Јуде, једна; Климента посланице двије и Установе, које су миом, Климентом, за вас епископне у осам књига издане, али које не треба међу свима распростирати, јер у њима има тајанственога; и Дјела наша Апостолика.

ПРАВИЛА
ВАСИОНСКИХ САБОРА.

KANONES

TΩN ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΩΝ ΣΥΝΟΔΩΝ.

ПРАВИЛА

СВЕТОГ ПРВОГ ВАСИОНСКОГА САБОРА, НИКЕЈСКОГ.

Правило 1.

Који се од лекара у болести подвргао хирургичком резању, или је од варвара био обезуђен, такав у клиру нека остане. Који је пак, при здравоме стању, сам себе обезудно, такови мора, пошто се у клиру о томе просуди, престати бити клириком, нити у напријед треба иједнога од такових производити. Али, као што се јасно види, да је ово казано за оне, који намјерно оваково дјело чине и усуђују се обезуђивати себе, то они, који су од варвара или од господара постали евнуци, а у осталоме су достојни, такове правило допушта у клир.

Правило 2.

Пошто се много, или по потреби, или иначе услјед настојања људи, догодило противу правила црквенога, тако да неки људи, који су тек од незнабожачкога живота прешли к вјери, и тек за кратко вријеме били оглашени, одмах су приведени били духовноме купатилу и тек што су крштени, произвађани су били на епископство или презвитерство, наило се за добро установити, да ништа таковог у напријед не буде; јер је и оглашеноме потребито своје вријеме, и послје крштења потпуније испитање. Апостолско је уз то јасно шеме, које каже: *не новокрштен, да се не би нацпо, и уишо у суд и у мрежу бивољу.* Ако ли се у течају

времена онази какав душевни гријех у каквој особи, и то докажу два или три свједока, нека се искључи из клира. Који пак поступи противу овога, као такав, који се усудно противити се светоме сабору, ставља у опасност своје припадање клиру.

Правило 3.

Одлучно је велики сабор забрањено, да не мора ни епископ, ни презвитер, ни ђакон, нити ико други из клира, држати доведену женскињу, осим само матер, или сестру, или тетку, или оне једино особе, које су слободне од свакога подозрења.

Правило 4.

Епископ треба уопће да буде постављен од свију епископа, који су у епархији; а ако је то мучно, или због пријекне потребе, или због даљине пута, нека се три барем на једно мјесто сакуне, а одсутни нека такође свој глас даду, пристајући кроз грамате, и тада нека се обави рукоположење; утврђење пак свега тога припада у свакој епархији митрополиту.

Правило 5.

У погледу оних, који су одлучени, били они из клира, или из реда свјетовњака, нека има ваљаности пресуда дотичних епископа, који су у свакој епархији, сходно правилу, које одређује, да, који су од једних искључени били, од других немају бити примани. Али, нека се нешта, да нијесу такви или услјед малодушности, или услјед кавге, или услјед какве перасположивости епископа искључени били из опћности. Пак да се ово све подвргне потребитоме испиту, наишло се за добро, да буду сваке године по два пута у свакој епархији сабори; да, кад се сви епископи епархије у једно мјесто заједно сакуне, буду испитане оваке распре, и таким начином сваки позна, да они који су према епископу увриједљиво се односили, имају од свију бити сматрани правилно одлученима, и то све дотле, док се скупу епископа не свиди можда изрећи о њима какву блажију пресуду. А сабори ови нека бивају: један пред

Четрдесетинцом, како би се, отклонивши сваку душевну нечистоту, чисти дар Богу приноси; други пак у јесење доба.

Правило 6.

Нека имају ваљаност древни обичаји, који постоје у Египту, Ливији и Пентаполу, да Александријски епископ има власт на свима тима [областима], јер је и Римскоме епископу то обично. Исто тако и у Антиохији и у другим епархијама нека се повластице чувају црквама. Свакако пак, нека буде познато, да, ако који, без приволе митрополита, постане епископ, за таковога велики сабор одређује, да не мора бити епископ. Али ако се због особите наклоности к противштини усprotиве два или три једнодушном избору, који је уз то разложит и по правилу црквеноме, нека има превагу глас већине.

Правило 7.

Пошто се утврдио обичај и древно предање, да епископ, који је у Елији, бива чашћен особитим начином, нека према томе он и ужива особити ред у части, уз очување достојанства, које иде митрополиту.

Правило 8.

У погледу оних, који себе Катарима називљу, када прелазе у католичанску и апостолску цркву, установљује свети и велики сабор, да пошто се руке на њих положи могу остати у клиру. И прије свега, они морају писмено исповједити, да ће се држати и у свему шљедовати догматима католичанске и апостолске цркве, то јест, да ће бити у опћењу и са онима, који су се по други пут женили и са онима, који су за гонења пали, а у погледу којих је установљено и вријеме за кајање и рок за опроштај; уопће да ће шљедовати свима догматима католичанске цркве. Према томе, кад се, било у селима, било у градовима, не нађу други у клиру да су рукоположени, осим њих једних, сви они нека остану, као што јесу у клиру и у чину своме. Али, ако ондје, гдје постоји епископ или презвитер католичанске цркве, њеки између њих пријеђу, наравно је, да ће епископ те цркве морати имати епископско достојанство

дочим онај, који се код такозваних Катаара именује епископом, уживаће само презвитерску част, осим случаја, ако се епископу не свиди, да му допусти, да и овај дијели част имена. Не усахтје ли ово, он ће му тада дозначити мјесто или хор епископа, или презвитера, да се види, да стварно припада клиру, а да нема у једноме граду два епископа.

Правило 9.

Који су без испитања постављени за презвитере или који су при испитању очиговали своје гријехе, пак покрај свега тога њиховог очиговања, њеки се људи опет нађоше, који на њих противу правила руке положише, такове правило не прима; јер католичанска црква штити оно, што је беспријекорно.

Правило 10.

Ако су неки од оних, који су пали, постављени били, или по незнању, или и при знању оних, који су их поставили, то ово не слаби ничим црквено правило; јер кад се то дозна, они бивају свргнути.

Правило 11.

У погледу оних, који су у вријеме Ликинџева самосилништва одступили без принуде, и не с тога, што су им имања отета, или што им је опасност пријетила, или слично, сабор установљује, да, премда и нијесу достојни човјекољубља, ипак се поступи према њима великодушно. Који се дакле искрено покају, нека три године проведу, као вјерни, слушајући читање св. Писма, а седам година нека припадају; двије пак године, нека буду у опћењу молитава са народом, али без причешћа

Правило 12.

Који су благодаћу призвани били, и који показаше прву ревност, те збацише војничке појасеве, пак после је се као пси на своју блувотину повратили, и чак њеки су и новце употребљавали и даровима су хтјели добити изнова војничку службу; такви нека десет година припадају,

пошто проведу трогодишњи рок у слушању. Код свију ових мора се у осталом непитати намјера и начин кајања. Јер, који са страхом и сузама, устриљењем и добрим дјелима покажу, да су се у самој ствари, а не тек по спољности обратили, такови, пошто пријеђу вријеме, одређено им за слушање, заслужно ће моћи бити примљени у опћење молитава, при чему епископ може и још шта човјекољубивијега у погледу њих одредити. Који су пак равнодушно подносили наложену им казну и достатним сматрали за своје обраћење, што су одлазили у цркву, нека са свијем издрже сво вријеме.

Правило 13.

У погледу оних, који су при смрти, чуваће се и сада древни и каполички закон, да онај који се са животом растаје, не мора бити лишен пошљедињег и најпотребитијег напутка. Ако се, пошто је као оплакан удостојно био опћења, поврати онет међу живе, нека буде са онима, који имају само опћење молитава. Свакако пак, у погледу свакога онога, који је при смрти, а тражи да се удостоји свхаристије, епископ уз односно непитање нека му подијели свети дар.

Правило 14.

У погледу оглашених, који су нази били, свети и велики сабор установљује, да они за три године буду само међу онима, који слушају, а послѣје да се моле са оглашенима.

Правило 15.

Због многих смутња и раздора, што бивају, нашло се за добро са свијем укинути обичај, који се противу апостолскога правила укоренио у појединим мјестима, и установити, да никакав ни епископ, ни презвитер, ни ђакон не смије прелазити из једнога града у други. Који, и послѣје ове наредбе светог и великога сабора, буде тако што предузео, или се таковоме дјелу преда, посао тај нека буде са свијем ништав, и он нека се поврати цркви, за коју је за епископа, или презвитера постављен био.

Правило 16.

Презвитери, или ђакони, или други клирици, који, несмотрено и неимајући пред очима страх Божији, и црквено правило занемарујући, остављају своје цркве, не морају ни под којим начином бити примљени у другу цркву, него их треба свакако принуудити, да се поврате у своје парохije; пак, ако се успротиве, нека буду ван општења. Ако се пак који усуди отети једнога, који другоме припада и у својој га цркви рукоположити, а на то није пристао онај епископ, од кога је тај клирик одбјегао, нека рукоположење нема ваљаности.

Правило 17.

Поншто многи клирици, занемени закономшћу и гадном похлепом за добитком, заборавише божанствено писмо, које каже: *сребра свога не даде на добити*, и каматарешни, траже постотке, установљује свети и велики сабор, да, ако се послѣје ове наредбе пађе који, да узимље камате на позајмљено, или други начином тај посао изводи, или полдругоструко тражи, или што сличнога измисли, ради гадне похлене за добитком, нека се искључи из клира и ван канона нека буде.

Правило 18.

Дознао је свети и велики сабор, да у њеким мјестима и градовима ђакони раздају свхаристију презвитерима, а међу тијем није ни правилом, ни обичајем предано, да они, који немају власти приносити тијело Христово, раздају га онима, који га по праву приносе. Дознало се још и то, да њеки између ђакона примају свхаристију и прије епископа. Све ово нека сада престане, и ђакони у својим границама нека се држе, памтећи, да су они слуге епископа, и да су млађи од презвитера. Нека примају дакле према своме чину послѣје презвитера свхаристију, коју ће им подијелити епископ, или презвитер. Пак не морају ђакони ни сједити између презвитера, јер и то бива противу правила и противу реда. Који не ће да послуша и послѣје ових наредаба, нека престане бити ђаконом.

Правило 19.

У погледу павлијаниста, који се послѣје обратилише католичанској цркви, наређује се, да они сви без разлике

изнова морају бити крштени. Ако су који од њих прије клиру припадали, а нађе се, да су беспорочна и беспријекорна владања били, пошто се изнова крсте, нека буду рукоположени од епископа католичанске цркве. Ако се пак при испитању докаже, да су недостојни, треба их свргнути. Истим ће се овим начином поступити и са ђаконима, и уопће са свима, који клиру припадају. Ми спомињемо и ђаконисе, које се по одјели за такве држе, али које, пошто немају никаквога посвећења, могу се свакако у свјетовнаке бројати.

Правило 20.

Пошто има њеких, који у дан Господњи преклањају кољена, пак и у дане Педесетнице, свети сабор, да се све на једнаки начин у свакој области очува, установљује, да стојећи имају приносити молитве к Богу.

ПРАВИЛА

СВЕТОГ ДРУГОГ ВАСИОНСКОГА САБОРА, ЦАРИГРАДСКОГА.

Правило 1.

Свети Оци, сабрани у Цариграду, одређују, да се не смеје укидати, него мора остати једино ваљаним символ вјере изложени од три стотине и осамнаест Отаца, сакупљених у Никеји Витинској, — и мора бити предана апатем свака јерес, а поименице: Евномијана, или Евдоксијана, и Полуаријана, или Духобораца, и Савелијана, и Маркелијана, и Фотикијана, и Анолшариста.

Правило 2.

Епископи да не простиру своје власти преко своје дијецезе на цркве ван својих граница, и да не заметају цркава; него, по правилима, Александријски епископ управљаће само Египтом; епископи Истока водиће старање о самом Истоку, уз очување повластица признаних Никејским правилима цркви Антиохијској; епископи Азијатске дијецезе водиће старање само у Азији; они Понта само о Понту; а они Тракије управљаће само у Тракији. Ако нијесу позвани, нека не прелазе граница [своје] дијецезе ради рукополагања, или других каквих послова управе црквене. Кад се таким начином очува прописано у погледу дијецеза правило, наравно је, да ће пословима сваке епархије управљати дотични епархијални сабор, према ономе, што је у Никеји установљено. А оне цркве, које су међу варварским

народима, имаће се управљати по отачаском обичају, који се досада чувао.

Правило 3.

Епископ Цариграда нека има првенство части послеје Римскога епископа, с тога, што је онај град нови Рим.

Правило 4.

У погледу Максима Кинника и преда што је он проузроковао у Цариграду прогласије се, да Максим ниш је био, ниш јест епископ, пак ни они, које је он поставио, ма на коме ступњу клира да се налазе; све, што је с њим и од њега учињено, нема ваљаности.

Правило 5.

У погледу епископа западних, — ми примамо и оне из Антиохије, који исповиједају једино Божанство Оца и Сина и светог Духа.

Правило 6.

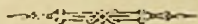
Пошто многи, у намјери да помуте и поруше ред у цркви, злобно и клеветнички измишљавају некакве тужбе противу православних епископа, који црквама управљају, у никаквој другој намјери, него да тиме окаљају добар глас свентенички и на побуну подигну мирне народе; ради тога наређује свети сабор епископа, сакупљених у Цариграду, да се без разбора тужбоци не примају; али не треба ни свима допустити, ниш свима забранити, да подносе тужбу на црквене управитеље. Него, ако који поднесе на епископа какву своју, то јест, особну тужбу, било због поврједе у иметку, било због ма које друге њим учињене неправде, при оваковим тужбама, не мора се узимати у обзир ни особе тужилаца, ни њихово вјеровање. Јер треба свакако, да је и савјест епископова чиста, и онај, који сматра да му је уврједа нанесена, морн паћи правде, ма каквог он вјеровања био. Ако је пак пријеступ црквени, за који се епископ окривљује, тада треба нештати особу тужбоца, и то прије свега има бити забрањено јеретницима, да подносе

тужбе на православне епископе у стварима црквенима. Јеретичима ми сматрамо колико оне, које су одавна из цркве искључени били, толико и оне, који су били послѣје од нас апатемизирани; осим тих и оне, који се причињају да праву вјеру исповиједају, а међу тиме у раскол пријеђоше и завјере склањају противу наших канонички постављених епископа. Осим тога, ако су који због каквих тужаба прије црквом осуђени били и искључени, или одлучени, било да су они из клира, или да су из реда свјетовњака, ни таковима не треба допуштати, да подносе тужбе на епископа, док најприје не буду слободни од свога пријеступа. Исто тако ни од оних, који се сами налазе под њеком оптужбом, не треба примати тужбе на епископа или на друге клирике све дотле, док не докажу, да су сами они слободни од пријеступа, у којима су окривљени били. Али ако њеки, који нијесу ни јеретници, нишпи су одлучени били, нишпи осуђени, нишпи су за какве пријеступе оптужени били, оптужују, да имају какве тужбе противу епископа у црквеним пословима, свети сабор наређује, да такови имају најприје пред епархијалне епископе преставити тужбу, и пред њима доказати пријеступе, у којима окривљују епископа; пак ако се догоди, да епархијални епископи не могу изрећи пресуду о пријеступима, изненима противу епископа, тада ће они [тужници] приступити већем сабору епископа дотичне дијецезе, нарочито ради те тужбе сакупљених; него, они не ће прије моћи тужбу своју подијети, док ишмено не изјаве, да ће подлећи једнакој казни, ако им се, послѣје односне расправе, докаже, да су они оклеветали оптуженога епископа. Који пак, по изјављеноме, презирући издане наредбе, усуди се досађивати цару, или судовима свјетовних власти, или узнемиравати васпоиски сабор, такови ни под какав се начин не мора примати да тужбу поднеси, јер је повриједно правила и помутно је црквени ред.

Правило 7.

Који се из јереси обраћају у православље и к броју оних, који се из јеретика спасавају, примамо по сваке једне обреде и обичаје: Аријане, и Македонијане, и Саватијане, и Новатијане, и који се називљу Катарима и Лијевима, и Четрнаестодневнике или Тетрадите, и Апо-

лишаристе примамо, пошто преставе од себе шемепо и анатемизирају сваку јерес, која друкчије учи, него што учи света Божија, католичанска и апостолска црква, знаменовавши их, то јест помазавши им најприје светим миром чело, очи, поздрве, уста и уши, и док их знаменујемо, кажемо: *Печаш дара Духа светогга*. Евномијане пак, који се једним погружењем крсте, и Монтанисте, који се овдје називљу Фригима, и Савелијане, који приповиједају пјонаторство и друга недјела чине, и све остале јереси (јер овдје их има много, особито који дођоше из Галатских страна), све те, кад хоће да се придруже православљу, примамо као јелине, те их први дан Христјанима чинимо, други оглашенима, за тијем трећи их заклињемо трикратним дубањем у лице и у уши, и тада, пошто их поучимо у истинама вјере и настојимо, да дуго у цркви пребивају и слушају свето шемо, крстимо их.

ПРАВИЛА

СВЕТОГ ТРЕЋЕГ ВАСИОНСКОГА САБОРА, ЕФЕСКОГА.

Правило 1.

Пошто треба, да и они, који нијесу светоме сабору присуствовали с каквог узрока, било црквеног било тјелеснога, знаду, шта је на истоме установљено, саопћујемо вашој светињи и љубави вашој, да, ако је који епархијални митрополит, одстунивши од светог и васионскога сабора, пренао или у напријед пријеђе к збору одметничкоме, или је примио или прими науку Келестијеву, такав никојим начином не смије предузимати шта противу епископа своје епархије, јер је он већ одсад сабором искључен из сваког црквеног опћења и лишен сваке власти. Самим ће пак епархијалним епископима, заједно са оближњим митрополитима, који православно мисле, подлежати, да га коначно свргну са епископскога ступња.

Правило 2.

Ако који епархијални епископи нијесу присуствовали на светоме сабору, него су прешли к одметницима, или су настојали да пријеђу, или, који су потписали били свргнуће Несторија, пак онет прешли к одметничкоме сабору, нека такови буду, по одлуци светог сабора, лишени свештенства и свргнути са свога ступња.

Правило 3.

Ако су који клирици у каквоме граду, или селу, били лишени свештенства од Несторија, или од његових шљедбе-

ника због тога, што су право учили, правично налазимо, да ипак онет заузму свој ступањ. Уопће пак наређујемо, да никакав клирик, који једнако мисли са православним и васионским сабором, не мора ни под каквим начином потчињен бити епископима, који су се одметнули, или који се одметну.

Правило 4.

Ако се који клирици одметну, или се усуде, било посебно, било јавно, мислити једнако са Несторијем, или Келестијем, и у погледу тих, свети сабор правично налази, да буду свргнути.

Правило 5.

Који су за неподобна дјела били осуђени од светога сабора, или од својих епископа, пак Несторије, противу правила и по својој у свачем самовољи, или његови једномисленици, постараће се, или се у напријед постарају успоставити их у опћењу, или на пређашњи ступањ, нашли смо правичним, да они од тога никакве користи немају, и да морају, покрај свега тога, остати онет свргнутима.

Правило 6

Исто тако, који би замислили ма којим било начином порушити оно, што је у погледу сваког од њих на светоме сабору Ефеском учињено, свети сабор наређује, да, ако су епископи, или клирици, одлучно се са свога ступња свргну; ако ли су свјетовњаци, да остану одлучени.

Правило 7.

Кад је било ово прочитано, свети је сабор установио да нико не мора изнашати, или писати, или састављати другу вјеру осим оне, коју установише свети Оци, сабрани са Духом светим у Никеји граду. Који се пак усуде састављати другу вјеру, те пронашати је, и пружати је онима, који хоће да се обрате к познању истине, било из јелинизма, било из јудејства, било из ма какве јереси; такови, ако су епископи, или клирици, епископи лишавају се епископства, а клирици припадања клиру; ако су свјетовњаци, бивају анатемизирани. Према томе, ако се открије да који између њих или епископ,

или клирик, или свјетовњак, мисли, или учи о ваплоћењу једнороднога Сина Божијега, као што стоји у изложењу, које је представио презбитер Харисеје, или да снједе поганим и развраћеним догматима Несторија, која су овадје приложена, нека подлегну наредби овог светог и васпонекога сабора, да, наиме, епископ буде лишен епископства, и свргнут, клирик исто тако нека се искључи из клира; а ако је који свјетовњак, нека и он буде предан анатеми, као што је пријеказано.

Правило 8.

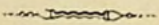
Најбогољубазнији сасепископ Ригини и другови му, најбогољубазнији епископи Кипарске епархије, Зишон и Евагрије, дојавили су нови чин, који се уводи противу црквених установа и противу правила светих Апостола, и који поврђује опћу слободу. Обзиром на то, и пошто опће зло потребује јаки лијек, да још веће шкоде не нанесе, а особито, кад ни древнога обичаја није било, да Антиохијски епископ рукополаже у Кипру, као што нам то и писмено и усмено доказаше најпобожнији људи, који на свети сабор дођоше, то, нека предстојинци светих цркава Кипарских имају потпуну неоспориву власт, сходно правилима светих Отаца и древноме обичају, сами по себи постављати најпобожније епископе; и ово исто нека важи и за друге области, и за све епархије, да никакав од најбогољубазнијих епископа не заузима другу епархију, која није била одавна и од самога почетка под његовом, или његових предшасника руком; а ако је који заузео и насилно је себи присвојио, нека је поврати, да се не вријеђају правила Отаца, да се под измиком свештеничке службе не поткрађује гордост свјетске власти, и да нерасудно не изгубимо по мало ону слободу, коју нам је даровао својом крвљу Господ наш Исус Христос, Ослободилац свију људи. Према томе, овај свети и васпонеки сабор установљује, да свакој појединој епархији очувана буду чиста и неповријеђена права, која од самога почетка и одавна ужива, сходно обичају од древности утврђеноме; а ради свога обезбјеђења сваки митрополит има право узети пријемне овога, што је закључено. А ако ко предложи какву установу, која војује против овога, што је наређено, сав свети и васпонеки сабор одређује, да таква без сваке ваљаности буде.

ПОСЛАНИЦА

истог светог и васионског трећег сабора благодати.
 воме сабору у Памфилији о Евстатију, који је
 био тамо митрополит.

По богопадахнutoме писму, које каже: *размислено*
све ради, они, који су постављени на свештену службу,
 треба особитим начином да гледају, да са највећом марљи-
 вошћу размисле о свему, што имају чинити. Јер, који
 тако живот свој упораве, у свачему им је пада напредна
 и у правцу њихових жеља све им иде, као уз вјетар; и
 ријеч је ова потпуно сходна истини. Али бива кадгод, да
 каква и неспособна туга оптерети ум човјeka, јако га узне-
 мирн, одбије га од тежења к својој дужности и доведе га
 до тога, да сматра корисним оно, што је по својој природи
 слабо. Њешто сличнога дознали смо, да се је догодило и
 са најпoboжнijiм и најблагочастивијим епископом Евстатијем.
 Као што је познато, он је по правилима постављен; али
 послије, како он каже, био је од њeких смућен и
 стављен у неочекиване прилике, при томе и по себи не-
 расположен најбоље к раду, уморен бригама, које му је
 служба налагала, а неспособан да сам стане на пут укорима
 противника својих, непојмљивим за нас начином подишо је
 писмену оставку на своју катедру. Он је свакако морао,
 пошто је једном примио на себе свештеничко старање, до
 краја духовном га кријеношћу и држати без обзира на
 труд, и добром је вољом морао подносити зној, који би
 му награду дошо био. Иак кад је он очито показао био
 свој немар, који је у осталом потицао више што се
 плашио многих послова, него од лијености и нехајетва,
 благочастије је ваше по неопходности поставило најпо-
 бoжнijiг и најблагочастивијег брата нашега и сасепископа
 Теодора, да управља црквом; јер није било у реду, да
 она удовом остане и да без пастира остане стадо Спаси-
 тељево. Али пошто се он сада обрaтно плачући, не што
 хоће да исправда град или цркву у споменутога најблагочастивијег епископа Теодора, него само да част и име
 епископа измолн: сажалевајући сви старца и сматрајући
 ошћима свима нама његове сузе, ми смо се постарали да

дознамо, да није исти законито ме се свргнућу подвргао био, или су га пак њеки онтужили за какве пријеступе, само да му глас окаљају. И дознали смо, да ништа таковога он учинио није, него сав му се његов пријеступ састоји у самој оставци. Ради тога ми не осуђујемо ване благочастије, што сте поставили, као што је и требало, на његово мјесто споменутога најпобожнијег епископа Теодора; али, држећи да није најупутиције превеликом строгаошћу порицати нерад овога човјека, напротив, да треба имати милосрђа према старцу, који је од толикога времена удаљен од града, у коме се родио и од куће својих предака, установљујемо и наређујемо, да ван сваке противности он ужива име епископа, и част, и ошћење. Ово у осталом на такав начин, да он није рукополаже, није самовласно цркву заузимае за свештено служење, осим, ако га по доброј вољи и по љубави у Христу позове собом, или, ако се случи, да му то допусти брат или саслужитељ. Ако пак ви установите у погледу њега још шта епископскије, светоме ће сабору и то угодно бити.

ПРАВИЛА

СВЕТОГ ЧЕТВРТОГ ВАСИОНСКОГА САБОРА, ХАЛКИДОНСКОГА.

Правило 1.

Установљујемо, да морају важити правила, која су од светиx Отаца до сада на свакоме сабору изложена била.

Правило 2.

Који епископ за повде обави рукоположење, и благодат, која се не може продавати, претвори у предмет продаје, те за новац постави епископа, или хорепископа, или презвитера, или ђакона, или другога кога, који спада клиру, или из гадне похлене за добитком произведе за новац економа, или еклика, или парамонара, или ма кога другога, који је у канону убројен, пак се докаже, да је заиста то чинио, нека се са свога ступња свргне; а онај, који је таковим путем постављен, нека никакве користи нема од купљенога рукоположења или произведења, него нека се сматра, као да и нема достојанства, или службе, коју је новцем добио. Који је пак и посредником био у овакој гнусној и незаконитој трговини, такав, ако је клирик, нека се свргне са свога ступња; ако је свјетовњак, или монах, нека буде анатема.

Правило 3.

Дознао је свети сабор, да неки чланови клира из гадне похлене за добитком узимљу под најам туђа имања

и потхваћају се свјетовних послова, пак, запемарујући службу Божију, обилазе куће свјетовњака и ради среброљубља примају се, да управљају њиховим добрима. Одредбу је према томе свети и велики сабор, да у напријед нико, ни епископ, ни клирик, ни монах нема узимати под најам имања, нити предузимати вођење свјетовних послова, осим ако није позван законом да прими скрбништво над малолетнима, чега се не би могао отказати, или му епископ града поручи, да води старање о црквеним пословима, или о сиротама, или о удовицама, које су без заштите, или о особама, које особитим начином потребују црквену помоћ, ради страха Божијега. Који се, последије овога, усуди преступити ову наредбу, нека подлегне црквеним казнима.

Правило 4.

Који у пстини и пекрено проводе монашки живот, нека уживају и достојну част. Али пошто њеки, служећи се монашством само ради изговора, доводе у забуну црквене и грађанске послове, безобзирно обилазе градове, пак чак хоће да сами за себе и манастире подижу, установљује се, да нико нема и шгдје да оснива или подиже манастир, или молитвени дом, без приволе епископа дотичнога града. И монаси свакога града и свакога мјеста нека буду потчињени епископу, нека тишину љубе, нека само у посту и молитви бораве и нека остају увијек у оним мјестима, у којима су постављени; нити се имају мијешати или учествовати у црквене или свјетске послове, зануштајући своје манастире, осим случаја, да им то по неопходној потреби допуштено буде од епископа града. Ни роб никакав нека се не прима у манастир, да монахом постане, ако на то нема приволе од свога господара; а који преступи ову нашу установу, наређујемо, да буде одлучен, да се име Божије не хули. Епископ града треба, да најмарљивији надзор води над манастирима.

Правило 5.

У погледу епископа, или клирика, који прелазе из једнога града у други, установљује се, да издана од святих Отаца правила пуну снагу морају имати.

Правило 6.

Никога без назначења не треба рукополагати, ни презвитера, ни ђакона, нити икаквога другога из црквенога реда, него рукоположени мора бити тачно одређен или за једну цркву градску, или епархијску, или за мученички храм, или за манастир. У погледу оних, који бивају рукоположени без назначења, наређује свети сабор; да постављење њихово буде ширитаво и да никакве службе не могу вршити, на срамоту онога, који је рукоположење обавио.

Правило 7.

Који су једном ступили у клир, или су се монаштву посветили, наређујемо, да не могу већ ступати ни у војничку ни у свјетску службу; а који се на ово усуде, и не поврате се, покајавити се, к ономе, што су ради Бога изабрали, нека буду анатема.

Правило 8.

Клирици, који су при сиротинским домовима, при манастирима и при мученичким храмовима, нека буду, сходно предању светих Отаца, под влашћу епископа дотичнога града, и подржљиво нека се од свога епископа не одмећу. Који се пак усуде ма којим било начинном повриједити ову установу и не буду подложни своме епископу, ако су клирици, нека подлегну казнима по правилима; ако су монаси или световњаци, нека буду одлучени.

Правило 9.

Клирик који има какву распру са другим клириком, нека не обилази свога епископа и обраћа се свјетским судовима, него нека најприје поведе посао код свога епископа, или, уз привољу епископа, код оних нека се суд води, које и једна и друга страна изаберу; а који преступи ово, нека подлегне казнима по правилима. Ако клирик има распру какву са својим или са другим епископом, нека се суди пред епархијалним сабором. Ако пак епископ, или клирик има правду са дотичним епархијалним митрополитом, нека се обрати егзарху дијецезе, или престолу царскога Цариграда, и код њега нека се суди.

Правило 10.

Не мора један клирик да се у исто вријеме броји при црквама двају градова, и при оној, за коју је у почетку рукоположен био, и при оној, којој је, као знатнијој, а проникнут жељом за пустом славом, прешао. А који то учине, нека буду повраћени својој цркви, за коју су били у почетку рукоположени, и само ту нека служе. Ако је пак ко премјештен био из једне цркве у другу, ништа ондега не мора имати у пословима пређашње цркве, тицали се они мученичких храмова, или спротисьских домова, или домова за странце, што од ње зависе. Усуде ли се који, послјје ове наредбе светог и васпонеког овога сабора, учинити шта од овога што се сада забрањује, одређује свети сабор, да буду збачени са свога ступња.

Правило 11.

Установљујемо, да сиромаси и они, који потребују помоћи, послјје испитања, имају добијати на пут само црквене листове мира, а не потврдне листове; јер потврдне листове треба давати оним само особама, које су под сумњом.

Правило 12.

Дознали смо, да њеки, противно црквеним установама, обративши се к велможама, на основу прагматика, раздјелише једну епархију на двије, тако да успјед тога бивају два митрополита у једној истој епархији. Одређује за то свети сабор, да се никакав епископ у напријед на тако што не усуди; јер, који то покуша, збациће се са свога ступња. Који су пак градови успјед царских грамата одликовани били насловом митрополије, нека уживају само част, исто као и епископ, који том црквом управља, уз потпуно очување правој митрополији њезиних права.

Правило 13.

Туђи клирици и који су непознати, ни под којим начином да не служе у другоме граду, без препоручних грамата од свога епископа.

Правило 14.

Пошто је у њеким епархијама допуштено чацима и пјевачима, да се жене, наређује свети сабор, да не може никакав од њих узети жену иновјерну. Они пак, који су имали дјеце из такова брака и већ су их усвијели били крстити код јеретика, имају их привести у опћење католичанске цркве; а ако их нијесу крстили, не могу их код јеретика крстити, нето тако ни сјединити браком са јеретичком, или јудејском, или језинском особом, осим, ако особа, која жели да се браком сједини, са православном, обећа, да ће се обратити у православну вјеру. А који преступи ову наредбу светог сабора, нека подлегне казни по правилима.

Правило 15.

За ђаконицу нека се не поставља никаква женскиња пријенего што јој је четрдесет година, и то послје марљивогаша пенштања. Ако је, пошто је примила посвећење, остала за њеко врјеме у служби, пак послје се удала, презрјевши Божију благодат, нека буде анатема заједно са оним, који се с њом саставно.

Правило 16.

Дјевојка, која је себе Господу Богу посветила, а тако нето и који припадају монашкome чину, не смију ступати у брак. А који се у томе затеку, нека буду одлучени. Наређујемо у осталом, да мјесни епископ има власт показати човјекољубље према таковима.

Правило 17.

У свакој епархији парохије, које су по селима или засеокима, морају непромјенљиво припадати оним епископима, у чијој су оне власти, а особито, ако су за тридесет година без опријеке их имали и њима управљали. Али, ако се каква распра о њима подигла, или се подигне пријенего што је тридесет година истекло, допушта се онима, који себи сматрају увријеђенима, подигнути о томе тужбу пред епархијалним сабором. Који је пак увријеђен био од свога митрополита, нека се суди код егзарха дијецезе, или код Цариградскога пријестола, као што је прије речено.

Али ако је царском влашћу основан нови град, или се у напријед оснује, у такоме случају разрешење црквених парохија нека слиједи разрешењу државном и грађанском

Правило 18.

Завјера, или ортачење, као пријеступ, строго је и извањским законима забрањено; тијем већма потребито је запријечити, да тога у Божијој цркви не буде. Према томе, који се клирици или монаси затеку, да су или завјеру склопили, или да су се уортачили, или да замке плету противу епископа или суклирика, нека се сасвим са свога ступња збаце.

Правило 19.

Дочули смо, да се у епархијама не држе правилима установљени сабори епископа, те с тога бивају запуштени многи црквени послови, који би морали бити уређени. Ради тога наређује свети сабор, сходно правилима светих Отаца, да се у свакој епархији епископи два пута у години скупљају у оно мјесто, гдје за најбоље пађе епископ митрополије, и да се доведу у ред сви послови, који се истакну. Епископи пак, који не дођу, него остану у својим градовима, а здрави су и слободни од сваког неодложног и неопходнога посла, нека братски буду укорени.

Правило 20.

Клирици, који су на служби при једној цркви, не морају, као што смо већ установили, намјештати се при цркви другога града, него оном се задовољити, за коју су најприје удостојени били службе; осим оних, који су, изгубивши своју отаџбину, по неопходности пренили другој цркви. А који епископ, послје ове наредбе, прими једнога клирика, који другоме епископу припада, установљује се, да буде ван ошћења и онај, који је примљен и онај, који је таковога примио, све дотле, док се клирик, који је одбјегао, не поврати својој цркви.

Правило 21.

Клирике, или свјетовњаке, који оптужују епископе или клирике, не треба на просто и без извиђења принуштати, да подносе тужбе, док се прије не испита њихов глас.

Правило 22.

Не морају клирици, послѣ смрти свога епископа, да разграбљују ствари, које њему припадају, као што то не морају ни они, који те ствари предузимљу; јер, који то чине, у опасности су за своје ступње.

Правило 23.

Дочуо је свети сабор, да њеки клирици и монаси, не имајући никакве поруке од свога епископа, него чак су по њекада и одлучени од њега, долазе у царски Цариград, и ту дуго времена остају, произвађујући смутње и доводећи у забуну црквени ред, пак и куће појединих суповраћају. Ради тога свети сабор установљује, да такви најприје од едикта најсветије Цариградске цркве имају бити опоменути, да се уклоне из царскога града; пак ако без срама продуже опет у петим пословима, нека кроз истог едикта присиљено буду изастан и у своја мјеста повраћени.

Правило 24.

Једном посвећени услѣд приволе епископа манастири, морају за навѣјек остати манастирима, и добра која им припадају нека им буду очувана, нити икада могу бити претворена у свјетска обиталишта; а који допусте, да се то учини, нека подлегну казнима по правилима.

Правило 25.

Пошто њеки митрополити, као што смо дознали, и повјерена им стада зануштају и постављања епископа одлажу, свети сабор установљује, да постављања епископа кроз три мјесеца бивају, осим случаја, да каква неотклонива потреба не примора, да се продужи вријеме одгоде. А који тога не учине, нека подлегну црквеним казнима. Иметак пак удове цркве, нека буде неокрњено очуван економом цете цркве.

Правило 26.

Пошто у њеким црквама, као што смо дознали, епископи рукују црквеним добрима без економа, установљује се да свака црква, која има епископа, мора имати и економа

из свога клира, који ће црквеним управљати према напутцима свога епископа, тако, да црквена управа не буде без свједока, и да се од тога не расипљу добра њезина, и свештенству се не проузрокује укор; а који тога не учини, нека подлегне божанственим правилима.

Правило 27.

Свети сабор одређује, да они, који под изливом еупруштва отимљу жене, или помажу отмичарима, или их подржавају, ако су клирици, буду свргнути са свога ступња, ако ли су свјетовњаци, нека буду анатема.

Правило 28.

Слиједећи у свему установама светих Отаца и уважавајући сада прочитано правило сто педесет најбогољубивијих епископа, сакупљених на сабору у царском Цариграду, Новоме Риму, у вријеме бившега цара добре усмене великога Теодосија, исто и ми одлучујемо и установљујемо у погледу повластица најсветије цркве истог Цариграда, Новог Рима; јер су и пријестолу древнога Рима, Они правично даровали повластице, пошто је исти град владајућим био. Иак слиједећи истоме разлогу, сто педесет најбогољубивијих епископа признали су једнаке повластице и најсветијем пријестолу Новог Рима, разложито просудивши, да град, који је удостојен цара и сената, и који ужива једнаке повластице древноме царском Риму, уздигнут буде и у црквеним пословима као онај, и да буде други послје њега. Таким ће начином сами митрополити Понтијске, Азијатске и Тракијске области, а тако исто и епископи код варвара, који су у реченим областима, бити постављани од реченог најсветијег пријестола најсветије Цариградске цркве; то јест, сваки ће митрополит речених области са епархијалним епископима постављати епархијалне епископе, као што је у божанственим правилима прописано, а митрополите речених области, као што је казано, постављаће Цариградски архиепископ, пошто се по обичају изведе сугласни избор, и о истоме он буде извјештен.

Правило 29.

Светоотче је изводити епископа на презвитерски ступањ. Него, ако због каквог оправданог узрока такови

морају бити уклоњени са епископске службе, у такOME случају не морају заузимати ни презвитерскога мјеста. Ако су пак без икакве кривице уклоњени били са достојанства, нека буду повраћени на епископско достојанство.

Анатолије, најпобожнији архиепископ Цариграда, рекао је: Они, за које се каже, да су од епископскога достојанства изведени у ред презвитера, ако су осуђени били због каквих оправданих узрока, по закону не могу бити достојни ни части презвитера; али ако су изведени били на ипак чин без неког оправданог узрока, и у икаквој кривци нијесу били затечени, правично је, да опет добију достојанство и свештену службу епископску.

Правило 30.

Пошто су најблагодaчастивији епископи Египта одложили још и данас потписати посланицу најеветијег архиепископа Лава, не с тога, што се противе католичанској вјери, него што наводе, да у Египатској дијецези постоји обичај, ништа не предузимати без приволе и наредбе свога архиепископа, и моле, да им се донусти почекати, док не буде постављен нови епископ великога града Александријског: ми смо нашли, да је правично и човјекољубиво, да им се, пошто остану у своме сaну у царскоме граду, даде рок, док не буде постављен архиепископ великога града Александријског. И ради тога, остајући у своме сaну, нека преставе ко ће јамчити за њих, ако им је то могуће, или нека се закуну, да ће свјеровати.

ПРАВИЛА

СВЕТОГ ШЕСТОГ ВАСИОНСКОГА САБОРА, ТРУЛСКОГА

(иначе: ПЕТО-ШЕСТОГА САБОРА).

Правило 1.

Кад се започиње сваки било говор, било дјело, најбољи је ред, по ријечима богослова, од Бога започети и с Богом завршити. Према томе, кад ми данас свечано исповиједамо благочастије, и црква, у којој је Христос темељ, сваким даном расте и напредује, тако да се преко Ливанских кедрара подиже, започињући сада свети говор, Божијом благодаћу установљујемо, да се има чувати чиста од сваке повитине и неповријеђена вјера, коју су нам предали свјedoци и слуге Слова, богоизбрани Апостоли; за тијем и три стотине и осамнаест светих и блажених Отаца, који се сакупише у Никеји за Константина, бившег нашега цара, противу нечастивога Арија, и њим измишљеног незнабожачког инобоинства или, боље рећи, многобоинства; који, једнодушном вјером открише нам и разјаснише једносупност у трима ипостасима Богочасне природе, и који, не допуштавши, да то остане сакривено под судом незнања, јасно научише вјерне, да се имају једним поклоњењем клањати Оцу, и Сину, и Духу светоме, оповргнуше и разрушише учење о неједнаким ступњевима Божанства, и порушише и разорише од јеретика из нијеска противу православља подигнуте дјетске играчке. Тако исто потврђујемо оно вјероисповиједање, које је проглашено од сто педесет светих Отаца, сакупишених у овоме царскоме граду за великога Теодосија, бившег

нашег цара, примајући односне богословске њихове говоре, а одбацујемо нечистотога Македонија, заједно са пређашњим непријатељима истине, као таковога, који се продржљиво усудио Онога, Који је Господар, признати слугом и који је разбојнички хтно расјећи јединицу, која се не може дијелити, тако да нам потпуна не буде тајна наше паде; а заједно са овим гнусним и напрам истине бијесним, осуђујемо и Анолинарија, заводница злобе, који је нечаштиво изригао, да је Господ примно тијело без ума и без душе, наводећи таким начином, да није потпуно наше спасење било. Уједно печатом засвједочавамо и учење, које је изложено од двије стотине богоносних Отаца, сакупљених први пут у граду Ефескоме за Теодосија, сина Аркадијева, нашег цара, као неоториву силу благодатија, проповиједајући јединога Христа Сина Божијега ванлошенога и неповиједајући непорочну Свагдадјеву, која Га је без сјемења родила, у строгоме смислу и у истини Богородицом; а одбијамо, као одлучено од Божијега дијела, нишкетно дијелење Несторија, који учи, да је једини Христос посебно човјек, а посебно Бог, и који подиже изнова јудејско печастеје. Подједнако православно утврђујемо и оно вјероповиједање, које је нацртано од шест стотина и тридесет богоизбраних Отаца у Халкидонској митрополији за Маркијана, који је такође нашим царем био, и које је велегласно на све крајеве предало, да се једини Христос Син Божији састоји из двије природе и да Га у тима двјема природама треба славити, и које је из светих црквених мјеста извргло, као нешто чудовишно и као кугу, таштомислећега Евтихија, који је учио, да је велика тајна уредбе [спасења] тек привидно извршена; а с њим заједно и Несторија и Диоскора, од којих овај је био заштитник и први борац за дијелење, а овај за сливање, али који, са противуположних страна печастеја, стровалише се у један попор пропаст и безбоштва. Исто тако и благодативе говоре стотине и шездесет пет богоносних Отаца, сакупљених у овоме царскоме граду, за Јустинијана, блажене упомене бившег нашег цара, као Духом светим пеказане, признајемо и исте повјеравамо и нашим потомцима. Они саборно предадоше анатему и одвргоше Теодора Монтсуестског, учитеља Несторијева, и Оригена, и Дидима, и Евагрија, који изнова јелинске басне измијеше, и у својим

сањаријама и маштама ума преставање нам предавање и превраћавање тијела и душа, и нечастиво и несмислено устајање противу васкрсења мртвих; пак и оно, што је написао Теодорит противу праве вјере и противу дванаест глава блаженога Кирила, и такозвану посланицу Иве. Обвезујемо се такође, да ћемо неповријеђено чувати вјероисповиједање светог шестог сабора, који је скоро држан у овоме царскоме граду за цара нашега, свете успомене Константина, и које је већу снагу добило тиме, што је благочастиви цар наш установе тога сабора ради обезбјеђења њихова на све вијекове својим печатом утврдио; оно нас је богољубно поучило, да имамо исповиједати два природна хотјења или воље, и двије природне силе у тајни ваплоћења јединога Господа нашега Исуса Христа, истинитог Бога, а судом благочистија осудило је оне, који су извратили прави догмат истине, учећи народе, да је једна воља и једна сила у јединоме Господу Богу нашем, Исусу Христу, а наше, Теодора Фаранског, Кира Александријског, Хонорија Римског, Сергија, Пира, Павла и Петра, који су били предстојници у овом богоспасаемом граду, Макарија, бившег епископа Антиохијског, Стефана његова ученика и безумнога Полихронија; те таким начином сачувало неповријеђеним ошће тијело Христа Бога нашега. Једном ријечи, установљујемо, да мора важити као чврета, и да мора остати непоколебљивом до краја вијекова вјера свију оних људи, који се прославили у Божијој цркви и који су били видјела свијета, чврето држећи ријеч живота, а исто тако и њихови богопредани еписци и догмати; одбацујемо пак и предајемо анатеми све оне, које су они одбацили и анатеми предали, као непријатеље истине и као такве, који су узалудно бјеснили противу Бога и који су неправду хтјели да на висину подигну. А ако који не чува и не прима све споменуте догмате благочистија, не мисли и не проповиједа тако, него хоће да их пориче, нека буде анатема, по наредби, која је већ издана од речених светих и блажених Отаца, и из именика хришћанскога, као туђин, нека буде искључен и избачен. Јер ми, према ономе што је прије установљено, са свијем смо пресудили, да се ништа нишита добавља, нишита одузимање, пак иначе нијесмо никојим начином ни могли установити.

Правило 2.

Свети овај сабор установљује, као најпозврсније и највећег старања достојно и то, да одсада у напријед остану за корист душа и за лијечење страсти у крјености и сталним осамдесет пет правила, која су примљена и потврђена од светих и блажених Отаца, који су прије нас били, а која су и нама предана именом светих и славних Апостола. А пошто нам је у тим правилима заповјешено, да примамо Климентом издане Установе истих светих Апостола, у које су одавна већ неправославни на штету цркве унијели неке подметнуте и неблагочастиве ствари, које су нам узвишenu љеноту божанствених предаба помрачили; ради поправљања и обезбјеђења хришћанске пастве исте Установе разборито одбацимо, не примајући којим начином породи јеретичке лажи и не уведећи их у чисто и савршено Апостолско учење. Печатом засвједочавамо и сва остала света правила, која су изложена од светих и блажених Отаца наших, наиме: три стотине осамнаест светих Отаца, сабраних у Никеји, за тијем оних у Анкири, пак оних у Неокесарији, а исто тако и оних у Гангри; осим тога, оних у Антиохији Сирској, пак и оних у Лаодикији Фригијској; тако исто и стотине и педесет, сабраних у овом Богом чуваном и царскоме граду, и двије стотине, сакупљених први пут у Ефеској митрополији, и шест стотина и тридесет светих и блажених Отаца сакупљених у Халкидону; исто тако и оних у Сардики, и оних у Картагени, пак и оних, који се сабраше опет у овом Богом чуваном и царскоме граду за Нектарија, предстојника тога царскога града и за Теофила, бившег Александријског архиепископа; осим тога [правила] Дионисија, бившег архиепископа великога града Александрије, и Петра, бившег архиепископа Александријског и мученика, Григорија, бившег епископа Неокесаријског, чудотворца, Атанасија, архиепископа Александријског, Василија, архиепископа Кесарије Канадокијске, Григорија, епископа Нискога, Григорија Богослова, Амфилохија Иконцијског, првог Тимотеја, бившег архиепископа Александријског, Теофила, архиепископа истог великога града Александрије, Кирила, архиепископа Александријског и Генadiја, бившег патријарха овог Богом очуваног и царскога града; исто тако и правило, које је издано Киријаном.

бившим архиепископом Африканске земље и мучеником, и сабором, који је при њему држан, и које се је у мјестима споменутих предстојника, а само код њих, по преданом им обичају, чувало. И нико не мора гореспоменути правила мијењати или укидати, или осим изложених правила имати друга, која су под лажним насловима измишљена од њеких, који су истином хтјели да тргују. Ако се освједочи, да је ко покушао њовим замијенити или уништити које од горе-наведених правила, такав ће подлећи епитимији, коју наређује оно правило, противу кога се је огријешно, и кроз исто излијечеће се од онога, у чему је сагријешно.

Правило 3.

Пошто је благодативи и христољубивицац наш основно овај свети и васнојски сабор у погледу тога, да они, који су убројени у клиру и другима божанствене дарове дијеле, буду чисти и неспорочни служитељи, и достојни мислене жртве великога Бога, Који је и жртва и Архијереј, и да буду чисти од скврње, која је уз њих прионула од незаконитих бракова; обзиром на то, што су подвласни пресветој цркви Римској предлагали, да се има одржавати сва строгаост правила, а подвласни пријестолу овог Богом чуваног и царскога града правило човјекољубља и снисхођења, — отачаски, а уз то и богољубно сакупивши и ово и оно у једно, да не би оставили ни кротост слабом, ни строгаост онтром, навластито пак, кад је због незнања прекршај захватно доста велико мноштво људи, сугласно установљујемо, да они, који су се два пута оженили били, пак су под теретом гријеха све до петнаестог прошлога мјесеца Јануара, минулог четвртога Индикта, шест хиљада сто деведесет девете године остали, и не ће да од истог к себи дођу, имају подлећи каноничкоме свргнућу. Они пак, који су нали у такову заблуду другобрачија, али који прије ове наше наредбе познаше већ што је корисно, те зло од себе отклонили, и неумјесно и незаконито здружење далеко од себе одбацили, или они, којима су жене од другог брака већ умрле, пак помислили на обраћење, настојећи, да у уздржности напредују и бавивши уз то у заборав пређашња своја безаконја, — било да су то презвитери, или ђакони, — за такве установљује се, да

имају престати од сваког свештенога служења, или дјеловања, и да подлегну епитимији за њеко установљено вријеме, али да ипак уживају част сједишта и стојања, задовољавајући се што могу пред другима сједити и просећи од Господа плачем, да им се опрости грјех незнања; јер би неумјесно било, да благосиља другог онај, који има своје ране још да лијечи. Који су пак једну жену имали, и та, коју су узели били, била је удовица, исто тако и они, који су, послуже рукоположења, склопили први брак, наиме, презвитери, ђакони и инођакони, пошто им се за њеко кратко вријеме обустави свештено служење, и пошто издрже епитимију, такви изнова нека се успоставе на своје ступње, али никако нека се не промичу на други виши ступањ, при чему ће, наравно, они морати претходно да развргну незакониту свезу. Али све ово ми установљујемо у погледу оних, који су до петнаестог, као што је казано Јануарамјесеца, четвртога Индикта, затечени у гореспоменутим пријеступима, и то само за свештене особе, наређујући за унапријед и понављајући правило, које гласи: „Онај, који се послуже крштења два пута женио, или је суложницу држао, не може бити ни епископ, ни презвитер, ни ђакон, нити љопке у именику свештеничком“; а исто тако и „онај, који је узео удовицу, или пунтеницу, или блудницу, или ропкињу, или глумицу, не може бити ни епископ, ни презвитер, ни ђакон, нити љопке у именику свештеничком“.

Правило 4.

Који се епископ, или презвитер, или ђакон, или инођакон, или чатац, или појач, или вратар смјена са жепскињом, која је Богу посвећена, нека се свргне, као такав, који је невјесту Христову оскврњо; а ако је свјетовњак, нека се одлучи.

Правило 5.

Ван оних особа, које су слободне од свакога подозрења, и које су означене у правилу, никакав из свештеничког именика нека не држи при себи женскиње, или служкиње, како би се тијем сачувао од сваког приговора. А који преступи ово, што ми наређујемо, нека се свргне.

Ово исто нека обдржавају и епископи, да се беспријекорнима сачувају; преступе ли ово, нека се свргну, ако су клирици, а ако су свјетовњаци, нека се одлуче.

Правило 6.

Пошто је у Апостолским правилима казано, да од оних, који су нежењени ступили у клир, само се чаци и појачи могу женити; чувајући исто и ми, наређујемо, да одсада никакав ни инођакон, ни ђакон, ни презвитер, послије свога рукоположења, не смје ступати у брачну сvezу. А који се усуди то учинити, нека се свргне. Жели ли који између оних, који ступају у клир, по закону брака саставити се са женом, нека то учини прије рукоположења за инођакона, или ђакона, или презвитера.

Правило 7.

Пошто смо дознали, да у неким црквама ђакони узимљу црквене службе, и због тога неки између њих, прокинути продржљивошћу и самовлашћем, сједе прије презвитера, наређујемо, да ђакон, ако је и у достојанству, то јест, у каквој црквеној служби, нема онет да сједи прије презвитера: осим случаја, кад представљајући особу свога патријарха, или митрополита, дође у други град због каквога посла; јер тада, као намјеснику његову, мора му бити одана част. А ако који, заведен самосципличком дрзovitишћу, усуди се ово учинити, такав, пошто се збаци са свога ступња, нека буде понизљиви између свију у ономе чину, коме припада у својој цркви; јер Господ наш заповиједа, да се нема чезнути за зачелјима, по ономе учењу, које је изложено у светог евангелиста Луке од самога Господа нашега и Бога. Јер онима, који су били позвани, Он је казао слиједећу причу: *Кад те ко позове на свадбу, не сједи у зачелје, да не буде међу позванима ко старији од тебе; и да не би дошао онај, који је позвао тебе и тега, и рекао ти: подиј мјесто овозе; и онда ћеш са ситицом сјести на ниже мјесто. Него кад те ко позове, сједи на понизљиве мјесто, да ти рече кад дође онај, који те је позвао: пријашељу, помакни се више; тада ће ти бити част пред онима, који сједе с тобом за трпезом. Јер сваки, који се подиже, понизиће се, а који се понижује, подигнуће се. И*

ово нето нека се обдржава и у осталим свенитеним чино-
вима; јер ми знамо, да су духовна достојанства много узви-
шенија од свјетских

Правило 8.

У намјери, да и од нас очувано буде у свему оно,
што су свети Оци наши установили, понављамо и оно
правило, које налаже, да у свакој епархији сваке године
бивају сабори епископа у ономе мјесту, гдје за најбоље
нађе епископ митрополије. Али, пошто због варварских на-
вала и због других случајних прилика, не могу предстојници
црква сакупљати саборе два пута у години, установљује
се, да, ради црквених послова, који се, као што је нарав-
но, истичу, буде у свакој епархији сабор дотичних епи-
скопа свакако један пут у години, од светог празника Пасхе,
нак до краја мјесеца Октобра сваке године, у ономе мјесту,
које, као што је казано, за најбоље нађе епископ; а епи-
скопи, који не дођу, него остану у својим градовима, а
здрави су и слободни од сваког неодложног и неопходног
посла, нека братски буду укореени.

Правило 9.

Не мора никакав клирик да држи крмчу. Јер, ако му
није допуштено да улази у крмчу, како ће он уз то још
и другима да служи, и да обавља оно, што му не приличи?
А који то учини, или нека престане, или нека се свргне.

Правило 10.

Епископ, или презвитер, или ђакон, који узимље ка-
мате, или такозване постотке; или нека престане, или нека
се свргне.

Правило 11.

Нико од убројених у свенитенички чин, или свјетовњак,
нема да једе јудејске пријесене хљебове, нити с њима да
опије, ни у болестима да их призивље и лијечења од њих
да прима, ни с њима заједно да се под икоји начин у
купалништима купа; а који се усуди то учинити, ако је
клирик, нека се свргне, ако ли је свјетовњак, нека се од-
лучи.

Правило 12.

Дознали смо и то, да у Африци, Ливiji и у другим мјестима, њеки између тамошњих богољубазних предстојника, продужавају живјети заједно са својим женама, и послије обављенога над њима рукоположења, и тиме бивају за народ предметом спотицања и саблазни. Пошто настојање наше главним начином мора бити обраћено на корист предаших у наше руке стада, установљујемо, да у напријед тога више никако не буде. И ово ми исказујемо, не да се укида или извраћа оно, што је Апостолски установљено, него што се старамо о спасењу народа и о напредовању његову у добру, и да никаква љага на свештеничком чину не остане. Јер божанствени Апостол каже: *све на славу Божију чините; не будите на саблази ни јудејима, ни јерменима, ни цркви Божијој, као што и ја у свачему свима угађам, не тражећи своје користи, него многих, да се спасу. Угледајте се на мене, као и ја на Христа.* А за кога се се дозна, да тако што учини, нека буде свргнут.

Правило 13.

Пошто смо дознали, да је у Римској цркви постало правилном, да се они, који су достојни рукоположења за ђакона или презвитера, имају обвезати, да не ће више опћити са својим женама; ми, слиједећи древноме правилу Апостолске уредбе и чина, хоћемо, да породичко живљење свештених особа, кад је оно по закону, буде и одседа у напријед ваљано, и да се никако не развргава свеза њихова са женама, или да се лишавају њиховог у прилична времена узајамног опћења. Према томе, који се нађе да је достојан рукоположења за њођакона, или ђакона, или презвитера, таковоме никако нека не буде запријеком, да се постави на тај ступањ, ако са законитом својом женом живи, и од њега нека се у вријеме рукоположења не захтијева да одишнује, да ће се уздржавати од законитога опћења са својом женом; да тиме не будемо узроком, да се вријеђа Богом установљени и Његовим присуством благословени брак; јер глас Евангелија ускличе: *што је Бог саставио, човек да не раставља*, а Апостол учи: *брак је чистан и посвећен није нечиста*, и опет: *јеси ли се привезао за жену, не тражи да се разријешити.* Знадемо, да и

сакупљени у Картагени, старајући се о чистоме животу свештеника, наредише, да иноћакони, који се додирују светих тајана, и ђакони, и презвитери, имају се уздржавати у установљена времена од оних, које заједно с њима живе; ради тога и ми исто имамо чувати, што је од Апостола предано и од најдање древности важило, знајући врпеме свакој ствари, а особито у погледу поста и молитве. Јер треба, да они, који светом олтару служе, буду у свему уздржљиви, када приступају к светњи. како би могли добити, што од Бога у простоти просе. А који се усуди, противно Апостолским правилима, лишити свезе са законитом женом и опћења једнога између свештеника, наиме, презвитера, или ђакона, или иноћакона, нека буде свргнут; исто тако и презвитер, или ђакон, који прогне жену своју под изговором побожности, нека се одлучи, а ако остане упорним, нека се свргне.

Правило 14.

Правило светих и богоносних Отаца нека се и у овоме чува, да се презвитер не поставља прије тридесет година, ма и да је он човек у свему достојан, него нека се почека. Јер је и Господ Исус Христос у тридесетој се години крстно и почео је учити. Исто ни ђакон нека се не поставља прије двадесет пет година, ни ђакониса, прије четрдесет година.

Правило 15.

Иноћакон млађи од двадесет година нека се не поставља. Који буде постављен ма на који било свештени ступањ, прије установљених година, нека се свргне.

Правило 16.

Пошто књига *Дјела* показује, да су седам ђакона Апостоли поставили, а Оци Неокесаријскога сабора у изданом својим правилима изрично неказане, да „по правилу мора бити седам ђакона, ма колико велик да је један град: и у томе ћеш се из књиге *Дјела* увјерити“, — ми, упоредивши мисао Отаца са Апостолским ријечима, нашли смо, да није код њих било ријечи о људима, који су имали служити при тајнама, него о служби потребитој при трне-

зама, јер у књизи *Дјела* стоји овако: у оне дане, кад се умножише ученици, подигоше једни гласу на јевреје, што се њихове удобице заборављаху, кад се дијелаше храна сваки дан: онда дванаесторица дозвавши мноштво ученика, рекоше: није прилично нама, да оставимо ријеч Божију, пак да служимо око ширеза. Пађише дакле, браћо, леђу собом седати освједочених људи, иуних *Духа свештога* и премудрости, које ћемо поставити над овим послон, а ми ћемо у молитви и у служби ријечи остати; и ова је ријеч угодна била светлу мноштву, и изабраше *Стефана*, човјека напуњена вјере и *Духа свештога*, и *Филипа*, и *Прохора*, и *Никанора*, и *Тимона*, и *Пармена*, и *Николу*, домљака *Аниохијскога*, и ове поставише пред Апостоле. Гумачећи ово учитељ цркве *Јован Златоуст*, овако говори: „Дивљења је заслужно, како се није мноштво поцијенало при бирању људи, како нијесу Апостоле осудили; пак треба знати, какво су они достојанство имали, и какво су рукоположење добили. Зар ђаконско? али тога није било у црквама; на службу ли презвитерску? али још није било никаквог епископа, него сами Апостоли; из чега изводим, да није било познато нити се је употребљавало име ни ђакона, ни презвитера“. Према овоме и ми проповиједамо, да споменути седам ђаконa не морају се узимати за служитеље при тајнама, сходно прије изложеноме учењу, него су то били они, којима је поручено било управљање по онђим потребама оних, који су тада сабрани били; и они су били за нас у овоме примјером човјекољубља и старања наспрам потребних.

Правило 17.

Пошто клирици разних цркава, оставивши своје цркве, за које су постављени, пријеђоше к другим епископима, и без приволе свога епископа намјенити су при другим црквама, те тиме посташе непослушни, — установљујемо, да од мјесеца Јануара минулог четвртог Индикта, никакав клирик, ма на коме се ступињу он налазио, нема права без отпустинога листа од свога епископа, намјенити се при другој цркви; а који се одсада не буде овога држао, него буде собом пошизавао онога, који је над њим рукоположење обавио, нека се свргне и он, и онај, који га је неправично примио.

Правило 18.

Наређујемо, да клирици, који су услјед варварске павале, или иначе, због какве друге прилике, оставили своја мјеста, пошто такове прилике, или варварске павале, ради којих су се удалили, престану, имају се онет повратити својим црквама, нити их за дуго без никаквога разлога остављати. А који, противно овоме правилу, не дође, нека буде свргнут, док се не поврати својој цркви. Овоме истоме нека подлегне и епископ, који таковога задржава.

Правило 19.

Треба, да предстојници црква сваки дан, а особито у дане Господње, поучавају сав клир и народ ријечима благочастија, изабирајући из божанственога Писма мисли и расуђивања о истини, и не прелазећи уставовљених већ граница или предања богоносних Отаца. Иак и кад се породн такав спор у погледу Писма, ишако друкчије да га не тумаче, него како су га изложили у својим списима видјела цркве и учитељи, и са тим списима нека се већма задовољавају, него ли састављањем својих ријечи, да се не би, непекуени можда у томе, уклонили од онога, што је потребито. Јер, кад народ науком речених Отаца позна, што је добро и к чему треба тежити, и што није корисно и чега се треба клонити, он онда уоправља на боље свој живот, нити пада у невољу незнања, него, назећи за том науком, располаже собом тако, да му се зло какво не догоди, и из страха од пријетских казни спрема своје спасење.

Правило 20.

Не може се допустити епископу, да јавно учи у другој граду, који њему не припада; а који се затече, да то чини, нека се уклони од епископства, и нека врши посао презвитерски.

Правило 21.

Који су окривљени били за каноничке пријеступе, и зато су коначном и свагдашњем свргнућу били подвргнути и отерани у ред свјетовњака, ако се обрете добровољно покајању, те одбаце гријех, ради кога су се лишили

били благодати и од истог се са свијем уклоне, нека стрижу косу по начину клира; али ако се на то не склоне по својој доброј вољи, нека посе косу као световњаци, пошто су радије имали свјетско уживање, него небески живот.

Правило 22.

Који су постављени били за повац, а не услијед пенитања и услијед избора свештеничкога живота, било да су то епископи, било да су други какви клирици, наређујемо, да се свргну; а исто тако и они, који су их поставили.

Правило 23.

Нека никакав епископ, или презвитер, или ђакон, када даје причешће, не истражује за то од онога, кога причешћује поваца, или што друго. Јер благодат није за продају, нити за новце ми раздајемо освећење Духа, него се оно има раздавати без свакога изгледа на корист онима, који су тога дара достојни. Ако се пак дозна, да који клирик истражује што од од онога, коме се причешће даје, нека буд свргнут, као ревнителъ Симонове заблуде и опачине.

Правило 24.

Нека не буде допуштено никоме, који припада свештеноме чину, или монасима, да одлази на коњаничке тркове, или да присуствује позоришним играма; исто тако, и ако један клирик буде позван на свадбу, чим се покажу игре, које имају да замањују, нека устане и с мјеста нека се удаљи, јер тако заповиједа наука Отаца наших. А који се у томе затече, нека или престане, или нека се свргне.

Правило 25.

Заједно са другима понављамо и оно правило, које налаже, да „у свакој цркви парохије, које су по селима или засеонима, морају непромјенљиво припадати оним епископима, у чијој су оне власти, а особито, ако су за тридесет година без опријекс их имали и њима управљали. Али, ако се каква распра о истима подигла, или се по-

дигне прије него што је тридесет година истекло, допушта се онима, који себе сматрају увријеђенима, подигнути о томе тужбу пред сархијалним сабором“.

Правило 26.

Презвитер, који је по незнању ступио био у неправилни брак, нека ужива презвитерско сједините, према оном, што смо ми у светоме правилу узаконили, али од других послова нека се уздржава; јер је таковоме доста и тиме опроштено. Није унутно, да благосиља другог онај, који мора своје ране да лијечи; а благосиљање је давање освећења; пак који тога нема, због прекршаја почињена из незнања, како ће га другима давати? Нека дакле не благосиља ни јавно, ни посебно, ни тијела Господња да раздаје другима, ни ти другу какву службу да обавља; него, задовољавајући се што има сједините пред другима, нека моли са сузама од Господа, да му опрости гријех, што је из незнања учинио. По себи је већ јасно, да ће се имати разријешити такав незаконити брак, и муж не ће никојим начином већ имати опћења са оном, због које се је лишио свете службе.

Правило 27.

Никакав клирик нека не падјева одјеке, која му не приличи, ни кад у граду борави, ни кад иде на пут, него, нека носи хаљине, које су већ одређене за оне, који клиру припадају; а који тако што учини, нека се одлучи за једну педјељу.

Правило 28.

Пошто смо дознали, да се у појединим црквама приноси у олтару, по неком утврђеном обичају, грожђе, а свештенослужитељи, пошто исто помијенају са бескрвном жртвом приношења, једно и друго заједно раздају народу, — налазимо и то наредити, да никакав свештеник тога у напријед не чини, него нека раздаје народу на оживотворење и на опроштај гријехова чисти принос; а грожђе, примајући као првине, и благосиљајући га посебно, нека га раздају онима, који траже у знак благодарeња Давачу

плодова, кроз које тијела наша, по Божијој наредби расту и хране се. А који клирик поступи противу ове установе, нека се свргне.

Правило 29.

Правило Картагенских Отаца налаже, да се света служба олтара нема свршавати, него од људи, који су на таште, изузамши јединога дана у годину, у који се вечера Господња свршава, и такову су уредбу ти свети Оци тада поставили, може бити услјед неких разлога, корисних за цркву у оним мјестима. Али, пошто нас ништа не побуђује, да зацустимо побожну строгост, слиједећи Апостолским и Отачаским предањима, наређујемо, да се не мора ни у четвртак пошљедње недјеље Четрдесетнице разријешавати пост, и тиме сва Четрдесетница бенчастити.

Правило 30.

У намјери, да све упорављамо за напредак цркве, закључили смо уредити и свенитенике, који су у црквама код варвара; према томе, ако они држе, да морају поступати преко Апостолскога правила, [које наређује], да се нема прогањати жена своја под изговором побожности, и да морају чинити више, него што је установљено, те услјед тога, договоривши се са својим женама, уздржавају се од узајамнога онђења. — наређујемо, да они у такоме случају немају више ни под каквим начинном с њиме заједно живјети, да нам тиме даду потпуни доказ свога обећања. Али ово им ми уступамо ничега ради другогa, него због њиховог малодушнога мишљења и страних и још неутврђених њихових обичаја.

Правило 31.

Клирици, који свршавају службу, или крете у молитвеним одајама, што се по кућама налазе, наређујемо, да то имају чинити са приволом мјесног епископа; и зато, који клирик не буде на овај начин то чувао, нека буде свргнут.

Правило 32.

Пошто смо ми дознали, да у Јерменској области на светој трпези принос се само вино, не мијењајући га са водом,

кад свршавају бескрвну жртву и приводе ово, што учитељ цркве, Јован Златоуст, каже у тумачењу Евангелија по Матеју : „Зашто није [Господ] шио воду, кад је ускрсао, него вино? зато, да са кореном ишчупа једну нечастиву јерес. Јер, пошто су неки употребљавали воду при тајни, показује, да и кад је тајну предао, и кад је, послије васкрсења, без тајне просту трпезу предложно, употребно је вино, *од рода, каже, виноградскога*, а виноград рађа вино, а не воду,“ и из тога изводе, да је и овај Отац порицао употребљавање воде при светој жртви, — да не би они и у напријед остали у томе незнању, откривамо православно разумијевање овога Оца. Постојала је древна зла јерес Хидропарастата, који су при својој жртви употребљавали умјесто вина саму воду. Опровргавајући овај богоносни човјек безаконно учење такове јереси, и показујући, како они тиме иду насупрот Апостолскоме предању, употребно је гореспоменути говор. Иак и својој је он цркви, пак којом му је пастирско старање повјерено било, предао, да треба воду са вином мијешати, кад се има свршавати бескрвна жртва, показујући на сједиште крви и воде, које је истекло из пречистог ребра Искушатеља нашега и Спаситеља Христа Бога на оживотворење свега свијета и на искупљење од грјехова. И у свакој цркви, где су сијала духовна видјела, овај се богонредани ред чува. Тако су и Јаков, брат по тијелу Христа Бога нашега, коме је првоне повјерен био пријестол цркве Јерусалимске, и Василије, архиепископ цркве Кесаријске, кога се слава проишјела по свој васиној, а који су нам именовали предали тајанствену службу Божију, установили, да при божанственој литургији у светоме путиру мора бити и вода и вино. Исто су и у Картагени скупљени свети Оци ове ријечи тачно изrekli: да се не приноси у светој тајни ништа друго, него тијело и крв Господња, као што је сам Господ предао, то јест, хљеб и вино са водом помијешано. Ако дакле који епископ, или презвитер не чини по преданоме од Апостола реду, да воду са вином мијеша, и тако приноси пречисту жртву, нека се свргне, као такав, који тајну неоптучно пројављује и који увађа повитине у оно, што је предано.

Правило 33.

Пошто смо дознали, да се у Јерменској области само они у клир примају, који су из свенитеничкога рода, а они

који тако поступају, показују да слиједе јудејским обичајима; неки пак између истих, и без пострижења, бивају постављени за свештене појаче и чаце при божанственоме храму, — установљујемо, да одада они, који хоће некога да у клир приме, не морају, освртати се на род онога, кога постављају; него, пенштавши, да ли су такви достојни да, према одредбама, које су изложене у светим правилима, буду примљени у клир, нека их за црквену службу постављају, потицали они од предака свештеника, или не. Иак не мора нико ни са амвона читати народу божанствене ријечи по начину оних, који клиру припадају, ако дотични није удостојен свештеничког пострижења и није добио по правилима благослов од свога пастира. Који се затече, да поступа противу прописаног, нека се свргне.

Правило 34.

Обзиром на то, што свештено правило јасно учи и ово, да „завјера, или ортачење, као пријеступ, строго је и извањским законима забрањено, и да је тим већма потребито запријечити, да тога у Божијој цркви не буде“, — ми такође хоћемо да кажемо, да, „ако се који клирици или монаси затеку, да су или завјеру склопили, или да су се уортачили, или да замке плету противу епископа или суклирика, са свијем са свога се ступња збаце“.

Правило 35.

Нека не буде донуштено никаквоме митрополиту, последије смрти епископа, који је подручан био његовом пријестолу, да узимље или себи присваја ствари истог или његове цркве; него нека те ствари буду под надзором клира оне цркве, којој је покојни био предстојник, све док се не постави други епископ; осим, ако не остане никакав клирик у тој цркви, и у такOME случају митрополит ће чувати исте неповријеђенима, и све ће их предати епископу, који буде постављен.

Правило 36.

Понављајући, што је узаконљено од сто педесет светих Отаца, сабралих у овом Богом чуваном и царском граду, и од шест стотина и тридесет, сакупљених у Хал-

кидону, наређујемо, да пријестол Цариградски ужива једнаке повластице пријестолу древнога Рима, и да уздигнут буде у црквеним пословима као онај, пошто је други послѣје њега; за њим пак нека се броји пријестол великога града Александријскога, затим пријестол Антиохије, а послѣје овога Јерусалимски пријестол.

Правило 37.

Пошто су у различна времена биле варварске павале, и због тога су врло многи градови били подјармљени од безаконошца, тако да је немогућно било, да предстојник једног од таквих градова, пошто је постављен био, заузме свој пријестол и на истоме свој свенитени опстанак утврди, те сходно учвршћеноме обичају предузимље и обавља рукоположења и све остало што епископу припада, — ми, старајући се о части и поштовању свенитенства, и пастојехи, да ни под којим начини незнабожачка обичјест нема наносити штете црквеним правима, установљујемо, да они, који су тако постављени били и због споменутог узрока нијесу заузели своје пријестоле, немају зато подлећи никаквоме уштрбу, и нека по правилима обављају рукоположења разних клирика, и нека уживају право сједалништа према своме мјесту, и чврст и законит нека буде сваки управни чин, што они предузму. Јер, потреба времена, која пријечи тачно очување права, не мора суживати границе управе.

Правило 38.

Правило, које су Оци наши издали, чувамо и ми, а које овако гласи: „Ако је царском влашћу основан нови град, или у напријед се оснује, у такоме случају разрешење црквених послова нека сlijеди разрешењу државном и грађанском“.

Правило 39.

Дочим се брат и саслужилац наш Јован, предстојник острова Кипра, заједно са својим народом, због варварских павала, а да се ослободи од незнабожачкога ропства и да остане вјеран епископу христјанске државе, иселио из споменутога острова у епархију Хелеспонтеку, промислом

човјекољубивога Бога и трудом христољубивога и благочастивога цара нашега, установљујемо, да ван сваке новинине буду очуване повластнице, које су дароване од богоносних Отаца, сабрањих у своје вријеме у Ефесу, пријестолу горе-споменутога човјека, да нови Јустинијанопољ има права Цариграда, и да богољубиви епископ, који је у истој, има првенство пред свима у Хелеспонтоској епархији, и да га имају постављати његови епископи, по древноме обичају. Јер су и богоносни Оци наши признали, да се имају чувати обичаји, који су у свакој цркви, да епископ Кизичкога града буде потчињен предстојнику споменутог Јустинијанопоља по примјеру свију осталих епископа, који су под власти реченога најбогољубивијега предстојника Јована, од кога, ако потреба буде захтијевала, биће постављан и епископ самог Кизичкога града.

Правило 40.

Пошто је врло снасносно придруживати се Богу, уклонивши се од вреве живота, ми треба да не без испитања примемо пренаглено оне, који изабирају монашки живот, него да и у овоме чувамо предању нам одредбу Отаца, да се наиме има примати објет живота по Богу, као већ тврди и који је постао свијесно и расудно, тек послје пунога развића разума. Који жели дакле подвргнути се монашкоме јарму, нека мање нема од десет година од рођења, стојећи у осталом и у погледу таковога у власти предстојника пресуда, да ли не налази, да му се још вријеме продужи, прије него што се уведе у монашки живот и у истој установи. Јер, премда је велики Василије у својим светим правилима узаконио, да она, која добровољно себе Богу посвећује и обљуби дјевичанство, има се примити у ред дјевојака, пошто наврши седамнаест година; ипак ми слиједећи примјеру односно удовица и ђакониса, суразмјерно смо установили за оне, који изабирају монашки живот, споменуто доба. Тако и у божанственог Апостола прописано је, да се од шездесет година бира у цркви удовица, а света правила међу тим предадоше, да се ђакониса поставља од четрдесет година, јер се видјело, да је црква Божијом благодаћу постала много снажнијом и напреднијом, и да су вјерни чврсти и поуздани у извр-

пшвању божанствених наредаба. А пошто смо и ми ово добро појмили, сходно с тиме установљујемо, да онај, који намјерава започети трудове по Богу, има бити неодложно знаменован благословом благодати, као њеким печатом, да га тиме побудимо, да се на дуго не продомниља и затеже, него напротив, да га ободримо, да добро бира и да се у истојме утврди.

Правило 41.

Који желе у градовима или селима, да се удаљују у затворе, и да се посвете размисљању о себи, морају нај-прије поступити у манастир и вјезбати се у усамљеничком животу, и за три пуне године покоравати се у страху Божијем поглавници манастиреком, и у свему, као што треба, попуњавати послушност, да тијем начином очигују своју накану на такав живот; при чему ће бити пенитивани од мјеснога предстојника, да ли се од свега срца добровољно истоме одају. За тијем ће још једну годину морати уст-рајно проборавити ван затвора, да се још очистије постапне њихова намјера; јер ће тада тек потпуно увјерење преста-вити, да не траже те самоће, да достигну пушту славу, него ради самог истинитога добра. Пошто се попуни све то вријеме, ако су дотични остали устрајни у истој намјери, нека ступе у затвор, али послѣје нишомто већ не морају по својој вољи излазити из затвора; осим ако их на то не пазове онџа корнст и помоћ, или друга потреба, која смрћу пријети, пак и тада послѣје благослова мјесног епис-кона. Који се пак усуде изаћи из тих својих обиталишта без споменутих разлога, нека најприје буду принуђени и противу њихове воље повратити се у речени затвор, за тијем постовима и другим строгим мјерама нека се у ред доведу, знајући, као што је написано, да : *ни један, који метне руку своју на плуг, пак се обазире напруг, није при-праван за царство небеско.*

Правило 42.

У погледу такозваних пустињака, који у црним хаљи-нама и пуштеном дугом косом на глави, обилазе градове, и обраћају се са свјетским људима и женама, те тиме свој објет срамоте, наређујемо, да се исти, пошто остригу косу,

ако желе предати се начину живота осталих монаха, одреде у манастир и међу браћу уврсте. Ако тога не ће, са свијем нека се истјерају из градова, и нека живе у пустињама, од којих су себи назов саставили.

Правило 43.

Слободно је христјанину, да изабере подвижнички живот, и да ослободивши се послова бурнога живота, поступи у манастир и на монашки се начин постриже, без обзира на пријеступе, у које је прије могао бити затечен. Јер је Спаситељ наш казао: *Који долази к мени, не ћу га истјерати ван.* А дочим монашко живљење преставаља нам живот кајања, ми одобравамо ономе, који му се некрено одаје; итти му икакав пређашњи поступак може запријечити, да непуни своју намјеру.

Правило 44.

Монах, који је затечен у блудочинству, или који је узео жену ради брачнога опћења и суживљења, нека подлегне по правилима казнима установљенима за блудочинце.

Правило 45.

Пошто смо дознали, да у њским женским манастирима, када приводе женскиње, које се имају удостојити светог онога начина живота, најприје стављају на њих свилене и свакојаке друге хаљине, осим тога и уресе некићене златом и драгим камењем, и пошто тако олтару приступе, свлаче са њих сву ту богату одјећу, и одма се над њима обавља благословљење новог живота и облаче их у црно одијело, — наређујемо, да тога у напријед не бива; јер није оправдано, да она, која је по својој вољи оставила већ свако свјетско весеље и обљубила начин живота по Богу, и која се утврдила у томе непомичним мислима, те тако манастиру приступила, кроз такав трошни и прелазни урес узбуђена опет буде успоменом онога, што је већ заборавила била, и од тога се двоумљење јави, и душа јој се узбуни попут таласа, који поплављују и на све стране закрећу, тако да, и ако коју сузу пролије, не ће показати опет тиме срдачнога сакрушења. Пак и ако, као што је природно, падне која ситна суза, онима, који је опазе, преставаће се, да

није она потекла толико из оданости подвижничкоме труду, колико с тога, што остављају свијет и оно, што је у свијету.

Правило 46.

Које су подвижнички живот изабрале, и у манастиру се настаниле, ни пошто већ да не изилазе. Ако каква не-отклонива потреба на то их побуди, нека то учине по благослову и приволи предстојнице, али и тада не саме, него по налогу нгуманије, са којом старицом и са онима, које су у манастиру прве; поћити пак ван манастира ни под који начин не могу. Исто и људи, који воде монашки живот, могу изићи, кад је пријека потреба, само са благословом онога, коме је управа повјерена. Према томе, који преступе ову наредбу, коју ми сада издајемо, било да су људи или жене, нека подлегну заслуженим казнима.

Правило 47.

Ни жена у мушком манастиру, ни човјек у женском да не спава; јер вјерни морају бити слободни од сваке смутње и саблазна, и морају упорављати свој живот *за пристојну и лијепу службу Господњу*. А који ово учини, био он клирик, био свјетовњак, нека се одлучи.

Правило 48.

Жена онога, који је произведен на епископско достојанство, пошто се претходно разлучи опћим сугласијем од свога мужа, нека, послје него што је он постављен за епископа, поступи у манастир, који је далеко од епископова обитавања, а од епископа нека за своје издржавање добија; нађе ли се достојном, нека се произведе и на достојанство ђаконисе.

Правило 49.

Понављајући и ово свето правило, наређујемо, да „једном посвећени услјед приволе епископа манастири, морају за навјек остати манастирима, и добра која им припадају, нека им буду очувана, итти икада могу у свјетска обиталишта бити претворени“, на нико их не смије предати свјетовним људима; и ако се је то до сада догађало.

наређујемо, да никако већ важити не мора. Који се пак усуде то учинити у напријед, нека подлегну казнима по правилима.

Правило 50.

Никакав, ни свјетовњак, ни клирик не мора се у напријед играти у коцке; а који се затече да то чини, ако је клирик, нека се свргне, ако је свјетовњак, нека се одлучи.

Правило 51.

Одлучно забрањује овај свети и васпонаски сабор, да бивају такозвани лакрдијани и њихове представе, за тијем представљања ловачка, и плесања на позорницама. А који повриједи ово правило, и ода се чему од овога, што је забрањено, ако је клирик, нека се свргне, ако ли је свјетовњак, нека се одлучи.

Правило 52.

У све дане поста свете Четрдесетнице, осим суботе и недјеље, и светог дана Благовијести, нека бива само света литургија пријеоосвећених дарова.

Правило 53.

Пошто је сродство духовно важније од свезе по тијелу, а ми смо дознали, да у појединим мјестима њеки, који примају дјецу на светом и снаслетљом крштењу, послеје ступају у брачно суживљење са материма њиховима, наређујемо, да ништа таковога у напријед не буде. А ако се који, послеје овога правила, затеку, да то чине, нека најирије одетупе од тог протузаконитог суживљења, за тијем нека подлегну казнима блудочинаца.

Правило 54.

Божанствено нас Писмо учи: *Да не присиђујемо свакоме својме рођеноме по тијелу, да откривамо срамоту његову*; богоносни пак Василије у својим је правилима избројао њеке забрањене бракове, а о веома многим је премучао, те и једним и другим нам је корист приноси. Јер, избјегавајући мноштво срамотних имена, да ријечима не оскврни

говор, он је онѣм именима означио нечистоће, и тиме нам је у онѣ показао противузакошће бракове. А пошто услијед такова мучања и што се нијесу могли разабрати неправилни бракови, који се забрањују, сама се природа бркала, ми смо нашли, да њеншто извјеснијега о томе изложимо, те наређујемо одсада, да, који ступи у онѣне брака са својом братучедом, или отац и сини са матером и ћером, или са двјема дјевојкама сестрама отац и сини, или са два брата матер и ћер, или два брата са двјема сестрама, имају подлећи правилу о седмогодишњем (кајању), наравно пошто се различе од протузаконитога суживљења.

Правило 55.

Пошто смо разумјели, да они, који су у Риму граду, уз свети пост Четрдесетнице постоје у суботе њезине, противу предане црквене установе, — свети сабор установљује, да и у Римској цркви неповријеђено мора важити правило, које каже: „Који се клирик затече да пости у дан Господњи, или у суботу, осим једне једине, нека се свргне; а ако је свјетовњак, нека се одлучи“.

Правило 56.

Разумјели смо такође, да у Јерменској области и у другим мјестима у суботе и недјеље свете Четрдесетнице, њеки једу јаја и сир. Установљује се према томе и ово, да у цркви Божијој по свој васпоној, снјједећи једноме реду, има се чувати пост и уздржавати се како од свачега закланог, тако исто и од јаја и од сира, која су плод и пород онога, чиме се хранимо. А који се овога не буду држали, ако су клирици, нека се свргну, ако ли су свјетовњаци, нека се одлуче.

Правило 57.

Не треба приносити у олтару мед и млијеко.

Правило 58.

Никакав, који спада у ред свјетовњака, нека не подјелује себи светих тајана, кад је присутан епископ, или преизвитер, или ђакон. А који се на то усуди, пошто је поступио

противу установљенога, нека се одлучи за једну недјељу, да се из тога научи: да не мисли више, него што ваља мислити.

Правило 59.

Никако нека се не обавља крштење у молитвеној одаји, што се у кући налази; него, који желе, да се удостоје прешетог просвијећења, нека приступају католичанским црквама, и ту нека примају тај дар. А који се затече, да не чува ово, што ми наређујемо, ако је клирик, нека се свргне, ако ли је свјетовњак, нека се одлучи.

Правило 60.

Кад Апостол гласно казује да, *ко се Господа држи, један је дух с Господом*, јасно је, да који себе одомаћује са противним, постаје по онђењу један с њиме. Према томе за оне, који престављају себе, да су демоном обузети, пак узимљу притворно на себе по злоћи својих обичаја и таково поступање, установљујемо, да на сваки начин буду кажњени, и да се подвргну оним истим мучењима и трудовима, којима се правом подвргавају они, који су одиета демонима обузети, кад се имају ослободити од демонскога утицаја.

Правило 61.

Који се обраћају гатарима, или такозваним стотницима, или другим сличнима, да од њих дознаду, што желе открити, нека, сходно ономе што су већ Оци у погледу њих наредили, подлегну правилу о шестогодишњем кајању. Истој казни морају се подвргнути и они, који воде медвједнице или сличне животиње на развеселавање, а на штету простог свијета, пак варајући, казују лудорије о срећи, о судби, о родословљу, и мноштво других таквих ствари; а исто и такозвани гониоци облака и они, који се чарањем баве, који праве амајлије противу чаролија, и гатарии. Који упорни у томе остају, и не ће да се одврате и уклоне од таквих штетних и незнабожачких измишљотина, наређујемо, да са свијем из цркве прогнани буду, као што и света правила налажу. *Јер, каквог онђења или свјетлости са талом?* као што Апостол каже, *или како се удара црква Божија са*

идошла? или какав дијел или вјерни са невјерником? Како ли се слаже Христос са велијаром?

Правило 62.

Такозване Календе, Вота, Брумалије и зборинта, што бивају први дан мјесеца Марта, наређујемо, да све то са свијем престане код вјерних. Исто тако одбацујемо и јавне женске плесове, као непристојне, и који могу наносити много штете и погибели, а једнако и плесове и обреде, које, било људи, било жене, изводе по неком старом обичају, недовољеном христјанскоме животу, у част лажно названих код јелна богова, — наређујући, да не мора никакав човјек надијевати женску хаљину, нићи жена такове хаљине, која је прилична људима; тако исто не мора надијевати ни кринке, било комичке, било сатиричке, било трагичке; за тијем не мора се призивати име мрекога Диониса, кад се глуми грољје у бадњима; нићи замећати смијех, кад се вино у бачве лијева, нићи заводити по незнању или по сујети оно, што из демонске обаме потиче. Према томе, који се у напријед усуде, знајући ово, учинити шта од онога, што је горе споменуто, заповиједамо, да такви буду свргнути, ако су клирици, ако ли су свјетовњаци, да се одлуче.

Правило 63.

Повјести мученика, које су лажно од непријатеља петине састављене, да смање част мученика Христових и да приведу у невјерство оне, који их слушају, заповиједамо, да се у црквама немају разглашавати, него се имају спалити. А који их примају, или их сматрају истинитима, такове предајемо анатеми.

Правило 64.

Не мора свјетовњак пред народом држати говоре или учити, и тиме узимати на себе учитељско достојанство, него има се покоравати устави, коју је Господ предао, и слушати оне, који су благодат учитељске ријечи добили и од њих се божанственоме поучавати. *Јер у једној је цркви различите удове створио Бог, по ријечи Апостола, коју тумачећи Григорије Богослов, јасно показује ред, који је између петих, говорећи: „Овај, брако, ред почитујмо, овај*

чувајмо. Овај нека буде уво, а онај језик; овај пак рука, а онај што друго; овај нека учи, а онај нека се учи.“ И мало за тијем: „Па који се учи, нека се учи у послушности, који раздаје, нека раздаје радосно, који служи, нека служи усрдно; да не будемо сви језик, што је најбрже; ни сви Апостоли; ни сви пророци; ни сви да разјашњујемо.“ И послје опет: „Зашто да се пастирем чиним, кад си овца? Зашто се представљаш главом, кад си нога? Зашто се успљаваш да будеш војводом, кад си у ред војника увршћен?“ И на другом мјесту: „Премудрост заповиједа: *не буди брз на ријечи; не пружај се са богатим, кад си убог; не тражи да си мудрији од мудрих.*“ А који се затече, да преступа ово правило, нека се за четрдесет дана одлучи.

Правило 65.

Ватре, које њеки пале, кад је нов мјесец, пред својим творцима или кућама, пак по њеком старом обичају пете безумно прескачу, заповиједамо, да од сада имају престати. А који тако што учини, ако је клирик, нека се одлучи. Јер у четвртој књизи Царства написано је: *И начини Манасија олтар свој војсци небеској у два шријела дола Господња и дјену своју провођаше кроз ватру и врачаше и гашаше, и уреди оне, што враћају у утробницама и умножи гашаре и узбуди, да се чини све што је зло пред Господом, да изазове гнев његов.*

Правило 66.

Од светога дана васкрсења Христа Бога нашега па до пове недјеље, уза сву седмицу морају вјерни да у светим црквама непрестано проводе у псалмима и појању и пјесмама духовним радујући се у Христу и светкујући, и да слушају божанствена Писма и да се наслађују светим тајнама. Јер ћемо тим начином заједно са Христом ускренути и узвијети се. Нека зато никако не буду у споменуте дане ни коњанички тркови, ни друге какве народне преставе.

Правило 67.

Божанствено нам је Писмо наложило, да се ваља чувати од крви, од удављенога и од блуда. Зато, као што је прилично, потчињавамо казни оне, који, због лакоме своје

утробе, вјентачким каквим начином спремају за једење крв ма које било животиње, пак је тако једу. Који се дакле усуди у напријед ма на какав било начин јести крв животиње, ако је клирик, нека се свргне, ако ли свјетовњак, нека се одлучи.

Правило 68.

Нико не мора књиге Старога и Новога завјета, а тако исто ни светих и припознатих наших проповједника и учитеља, кварити или резати, или књижарима, или опшма, који се продавцима мазова називљу, или другоме коме предавати их, да се тиме губе; осим случаја, кад или од мољаца, или од воде, или од другог чега не могу се више употребљавати. Који се затече, да тако што учини, нека се одлучи за годину дана. Истим начином и који такове књиге купује, ако не ће ни да их код себе држи ради своје користи, ни да их другоме даје ради добротворства и да их чува, него се усуди кварити их, нека буде одлучен.

Правило 69.

Нека не буде допуштено ниједноме из реда свјетовњака да улази преко ограда светог олтара; али по њском врло древном предању, никако није ово забрањено власти и господству цареву, кад зажели прилијети дарове Створитељу.

Правило 70.

Нека не буде допуштено женама у вријеме божанствене литургије да говоре; него, по ријечи Апостола Павла: *нека муче; јер се њима не допушта да говоре, него да слушају, као што и закон каже; ако ли хоће чему да се науче, код куће мужеве своје нека читају.*

Правило 71.

Они који се грађанским законима уче, не морају слједити јелинским обичајима, ни полазити позориште, ни извршивати такозване килистре, ни се одијевати у хаљине, које нијесу у онхој употреби; ни у вријеме, кад започињу учење, ни кад се приближују крају истога, ни у онђе, док траје то учење. А који се то усуди учинити, нека буде одлучен.

Правило 72.

Нека не буде допуштено човјеку православиома, да се сједини са женом јеретичком, нити жени православној, да се вјенча са човјеком јеретиком; а ако се открије, да је ко тако што учинио, брак нека се сматра не ваљаним, и незаконита свеза нека се развргне; јер не треба, да се мијеша оно, што се не може мијешати, нити састављати са овцом вука, ни са Христовим дијелом пашљедство грјешника; а ко преступи ово, што смо ми установили, нека се одлучи. Али, ако су се њеки, док су још у невјерству били и док још нијесу били прибројени стаду православних, саставили били законитим браком, пак за тим један, изабравши добро, обрати се к свјетлости истине, а други, остане прикован заблуди, не хотећи управити очи своје на божанствене зраке, (ако невјерној жени буде угодно живјети са мужем вјерним, или обратно, невјерноме мужу са вјерном женом), нека се међу собом не дијеле, по божанственоме Апостолу: *јер се посвети муж невјерној жени, и вјерној и посвети се жена невјерној мужу невјерној.*

Правило 73.

Пошто нам је животворним крстом откривено спасење, ми морамо сво старање наше уложити, да се одаје достојна част ојома, средством кога смо се спасли од древнога пада. Према томе, одавајући му поклонење и умом, и ријечју, и осјећајем, заповиједамо, да са свијем морају бити изглађене слике крста, што њеки на поду цртају, да се, кад стају погама, они што иду, не напоси уврједа знамену побједе наше. Зато они, који у напријед буду цртали на подовима слике крста, наређујемо, да се одлуче.

Правило 74.

Не морају се у мјестима, Господу посвећенима, или у црквама држати такозване агање, и у оградн храма јести и постеље простирати. А који се усуде то чинити, или нека престану, или нека буду одлучени.

Правило 75.

Који долазе у цркве ради пјевања, желимо, да не употребљују разуздану вику, да не принуђују природу

на крике и да не извађају ништа, што није сугласно и прилично цркви; него да приносе са највећом пажњом и сакрупијењем цјесме Богу, који види скривено. Јер и света је Ријеч учила синове Израелља, да буду побожни.

Правило 76.

Чувајући поштовање насипрам цркве, не мора се у светим оградама постављати крчма или што за једење, нити друге какве продаје предузимати. Јер Спаситељ наш и Бог, поучавајући нас својим по тијелу начиним живота, заповједио је, да дом Оца његовога не чинимо домом трговачким; Он је и мјењачима просуо новце и изгнао је оне, који су свето мјесто јавним мјестом чинили. А који се затече у споменутоме пријеступу, нека се одлучи.

Правило 77.

Не морају се свештенослужитељи, или клирици, или монаси прати заједно са женама у купалишту; пак ни други свјетовњак христјанин; јер је то први приговор од стране незнабожаца. А који се у томе затече, нека се свргне, ако је клирик, а ако је свјетовњак, нека се одлучи.

Правило 78.

Који се просвјеђују, морају бити поучавани у вјери, и петог дана сваке седмице давати одговоре епископу, или презвитерима.

Правило 79.

Исповиједајући божанствени пород од Дјеве, који је без порођајних болова био, да је без сјемена постао, и учећи овоме сво стадо, сматрамо заслужнима поправљања оне, који због свога незнања чине њешто, што не треба. Пак пошто се њеки налазе, који послѣје дана светог рођења Христа Бога нашега, приређују особита пецива од мисничнога бранина, те их међу собом подјељују, као у част порођајних болова непорочне Дјеве Матере, наређујемо, да вјерни ништа таковога не морају у напријед чинити. Јер то није част Дјевини, која је на начин, који се умом и ријечју појмити не може, родила по тијелу Слово, кад се њезин порођај, који се показати не може, опредје-

љује и преставља обичним и каказ с нама бива. А који се у напријед затече, да тако поступа, нека се свргне, ако је клирик, а ако је свјетовњак, нека се одлучи.

Правило 80.

Који епископ, или презвитер, или ђакон, или други, који припада клиру, или свјетовњак, не имајући никакве важније потребе, или неодложнога посла, да за дуже времена мора остати удаљен од своје цркве, него остајући у граду, не дође у три недјељна дана за три седмице у онџи збор, — ако је клирик, нека се свргне, а ако је световњак, нека буде уклоњен од онђења.

Правило 81.

Пошто смо дознали, да у њеким мјестима, у трисветој цјесми, као на допуну добављају, послѣје ријечи: *Свешти бесмртни*, ово: *Који си расиеш за нас, примили нас*; а ово су древни свети Оци, као несугласно са благочастијем, од ове цјесме одбацили, заједно са безаконим јеретиком, који је измислио ове ријечи, — потврђујући и ми оно, што су свети Оци прије нас благочастиво установили, предајемо анатеми оне, који, послѣје ове наредбе, буду примали исте ријечи у црквама, или другим којим начином буду их прибављали трисветој цјесми. Иак ако припада свештенству онај, који преступи ово, што је установљено, заповиједамо, да се лиши свештеничкога достојанства, ако ли је свјетовњак, или монах, да се одлучи.

Правило 82.

На њеким сликама светих икона нацртано је јагње, на које прстом показује Претеча, и које је узето као знак благодати, престављајући нам право јагње по закону Христа Бога нашега. Али, колико поштујемо древне слике и сјени, које су цркви предане, као знакове и знамења истине, првенство ипак дајемо благодати и истини, признавајући исту испуњењем закона. Да дакле и живописном вјештином представљено буде пред свачијим очима оно, што је извршено, наређујемо, да се одсада на иконама има стављати умјесто древнога јагњета, по човјечијој природи слика Јагњета, које је узело на себе грјехове свијета, Христа Бога

нашега: како би се тиме, мотрећи смирење Бога Слова, узбудила у нама успомена о животу његову у тијелу, његовим страдањима и спаситељној смрти, и искупљењу свијета, које се је из тога извршило.

Правило 83.

Нико нека не даје свхаристије тјелесима умрлих. Јер је написано: *Јадиш, једиш*, а тјелеса мртвих не могу ни узимати, ни јести.

Правило 84.

Слиједехи каноничким установама Отаца, наређујемо и у погледу дјете: сваки пут, кад се не пађу поуздани свједоци, који могу доказати, да су она одиета крштена, а она сама због добе нијесу кадра тачно одговорити, да ли им је тајна дарована била, треба их, не смућујући се о ничему, крстити; да их таква неизвјестност не лиши очистијења толиком светињом.

Правило 85.

Писмено нам је предано, да свака ријеч постаје тврдом, кад су два или три свједока. Наређујемо зато, да робови који бивају отиуштени од својих господара, имају добити ту част пред три свједока, који ће својим присуством дати закониту снагу ослобођењу, и одостовјериће што је учињено.

Правило 86.

Наређујемо, да они, који на зло душа прикупљају и држе блуднице, ако су клирици, имају се одлучити и свргнути, а ако су свјетовњаци, имају се одлучити.

Правило 87.

Која остави мужа свога, пак другоме пође, прељубница је, по светом и божанственом Василију, који је из пророчанства Јеремијина привео слиједеће: *Ако постане женом другог мужа, нека се мужу своме не враћа, него оскрњена нека се скрива*. Пак опет: *Који држи прељубницу, безуман је и несчастив*. Ако се дакле дозна, да је оставила мужа без разлога: он је достојан синехођења, а она казни.

А снпехођење састојаке му у томе, што ће остати у опћењу са црквом. Али, који остави жену, с којом је у законштој свези, пак другу узме, по ријечи Господа, подлежи осуди за прељубу. А од Отаца наших односним правилима је установљено, да такови морају за годину дана плакати, двије године слушати, три године припадати, и седме стојати са вјернима, ако су се при томе са сузама кајали.

Правило 88.

Нико нека не уводи никакво животно у ограду светог храма; осим случаја, кад који путник, принуђен великом потребом, а нема стана и гостионице, зађе у такав храм. Јер, кад се не би животно увело у ограду, могло би случајно и погинути, а дотични би, изгубивши животно, и не могући дакле продужити пут, изложио се опасности смрти; а ми знадемо, да је *субота начињена човјека ради*, и зато сваким се начином треба старати о спасењу и обезбјеђењу човјека. Који се пак затече, да је, по горереченоме, без потребе увео животно у ограду храма, нека се сврти, ако је клирик, ако ли је световњак, нека се одлучи.

Правило 89.

Вјерни, који су провели дане спаситељнога страдања скрушеним срцем у посту и молитви, треба да завршују пост около поноћи велике суботе, јер божанствени евангелисти Матеј и Лука, први ријечима: *по вечеру суботном*, а други ријечима: *врло рано*, представљају нам дубоку ноћ.

Правило 90.

Канонички смо од богоносних Отаца наших примили, да се не мора клечати у недјељне дане, одавајући тиме част васкрсењу Христову. Да дакле не останемо у незнању, како се то има обдржавати, вјернима јасно исказујемо, да суботом послије вечерњег уласка свештеника у олтар, по утврђеноме обичају, нико не мора клечати до снпједеће вечери у недјељу, и тада, послије вечерњег уласка, почињући опет клечати, узносимо молитве Господу. Јер, сматрајући ноћ послије суботе, претечом васкрсења Спаситеља нашега, од тада духовно започињемо пјесме, и пренашамо празник из мрака у свјетлост, те тако сву ноћ и дан славно васкрсење.

Правило 91.

Које дају лијекове, да се пометне, и које узимљу отрове, што плод убијају, подвргавамо казни убијце.

Правило 92.

У погледу оних, који отимљу жене под изговором суируштва, или судјелују, или помажу отмицарима, наређује свети сабор, да се збаци са свога ступња, ако су клирици, а ако су свјетовњаци, да се предаду анатеми.

Правило 93.

Жена, које муж на пут пође и зањ се не зна, пак она се, и не дочекавши, да се одостојерн смрт његова, с другим саставила, чини прелубу. Под исти суд потпадају и жене војника, које се удају, јер о мужевима својима вијести немају, исто и оне, које, кад им мужевн путују, не ће да дочекају њиховога повратка. Синехођење се њеко у овоме случају може имати тек онда, кад се са њеком поузданошћу држи, да је муж умрљо. Она пак, која се по незнању удала за једнога, кога је жена за вријеме оставила, пак послје буде отишнута од истог, јер му се прва жена повратила, премда је у блудочинство и пала, али пошто је то било по незнању, брак јој се не забрањује; боље је у осталом, ако тако остане. Али, ако се послје њекога времена поврати војник, чија је жена, због другог одсуства његова, пошла била за другога човјека, тај војник нека узме опет, ако хоће, жену своју; при чему, нека се њој удијели опроштај, обзиром на њезино незнање, а исто и мужу, који се другим браком с њоме саставио.

Правило 94.

Који се заклињу заклетвама језинеским, правило подвргава казнима; за такове и ми одређујемо одлучење.

Правило 95.

Који се из јересн обраћају православљу и к броју оних, који се из јеретика спасавају, примамо по слиједећем обреду и обичају: Аријане, и Македонцијане, и Новатијане, и који се називљу Катарима и Лијевима, и Четрнаесто-

дзевинке или Тетрадите, и Аполлинаристе, пошто престаवे од себе именовано и анатемизирају сваку јерес, која друкчије учи, него што учи света Божија, католичанска и апостолека црква, примамо, знаменовавши их, то јест, помазавши им највише светим миром чело, очи, поздраве, уста и уши, и док их знаменујемо, кажемо: *Печати дара Духа светог*. У погледу савједбеника Навлијана, који се последије обратише католичанској цркви, установљено је, да они свакако морају бити изнова крштени. Евномјане пак, који се једним погружењем крсте, и Монтиане, који се овдје називљу Фригима, и Савелијане, који неовиједају цјонаторство, и друга недјела чине, и све остале јеретике, — јер овдје их много има, особито који дођоше из Галатских страна, — све те, кад хоће да се придруже православљу, примамо као јелине, те их први дан Христјанима чинимо, други оглашенима, за тијем трећи их заклињемо трикратним дувањем у лице и у уши, и тада, пошто их поучимо у истинама вјере и узнастојимо, да дуго у цркви пребивају и слушају свето Писмо, крстимо их. Тако исто и Манихеје, и Валентинијане, и Маркијоните и који из сличних јереси прелазе, примајући их као јелине, изнова их крстимо. А Несторијани, и Евтихијани, и Северијани и из сличних јереси, треба да поднесу именовано и да анатемн предаду своју јерес, а исто и Несторија, и Евтихија, и Диоскора, и Севера, и остале поглавице таквих јереси и оне, који исто мисле као и они, и све споменуте јереси, и тада тек нека постану учесници светог олђења.

Правило 96.

Који се кроз крштење обухвате у Христа, обећаше тиме, да ће подражавати животу његову по тијелу. Зато онима, који вјештачким плетивом ките и располажу косу на глави на штету других, који их гледају и таким начином замамљују слабе душе, — отачаски им лијек кроз заслужну казан пружамо, поучавајући их, и напукујући их да мудро живе, и да, заустивши пријевару и талитину, која из материје потиче, управљају свагда ум к поузданоме и блаженоме животу и у страху чисто и праведно да бораве и да се Богу, колико је већма могуће, узоритим владањем приближују, и да унутрашњег човјека више,

него ли извањскога, украшавају врлинама и добрим и беспорочним поступањем; и да не чувају у себи никаква остатка онаквих противишкова. А који поступи противу овога правила, нека се одлучи.

Правило 97.

Који, или живећи са женом, или другим којим начином нерасудно претварају света мјеста у ошћа мјеста, и баве се без уважења околостих, и с таквим неуважењем у истима остају, заповиједамо, да такви имају бити изгнани чак и из оних мјеста у светим храмовима, која су за оглашене одређена. А који се не буде обдржавао овога, нека се свргне, ако је клирик, а ако је свјетовњак, нека се одлучи.

Правило 98.

Који узме ради брачнога суживљења женскињу, која је с другим заручена, а жив је још заручник, нека подлегне осуди за прељубу.

Правило 99.

Као што смо дознали, у Јерменској области бива и то, да њеки, пошто сваре унутра у светим олтарима дијелове мяса, комаде приносе и дијеле их по јудејском обичају свештеницима. Ради тога, чувајући чистоћу цркве, наређујемо, да никакав свештеник нема примати особите дијелове мяса од оних, који приносе, него нека се задовоље оним, што се свиди томе, који принаша, а сами принос нека се ван цркве чини. А који тако то не учини, нека се одлучи.

Правило 100.

Очи твоје нека гледају право, и, Свега свега што се чува чувај срце своје, свјетлује Премудрост; јер тјелесна чуства лако преносе своје утисаје у душу. Зато забрањујемо, да се немају ни на који начин у напријед цртати слике, било на даскама или на чему другом, које замањују очи и ум развраћају, и које узбуђују пламен нечисте похоти. А који се усуди то учинити, нека буде одлучен.

Правило 101.

Божанствени Апостол високим гласом називље човјека, створенога по слици Божијој, тијелом и храмом Христовим. И зато, пошто је постављен над сваким другим чувственим створом, он, који се је удостојио спаситељним страдањем небескога достојанства, и који једе и пије Христа, тиме се напућује стварно вјечноме животу, посвећујући душу и тијело своје кроз учествовање у божанственој благодати; ради тога, који хоће да у вријеме литургије, прими пречисто Тијело и да једно с њим кроз причешће постане, мора да склопи руке у облику крста, и тако да приступи, и да прима онђење благодати. Јер онима, који подносе њеке справе из злата, или из друге какве материје, умјесто руку, да божанствени дар приме, и кроз исте се удостојавају пречистотога онђења, ми, никако не одобравамо, јер дају првенство бездушној и потчињеној материји пред Божијом сликом. А који се затече, да подјељује пречисто причешће таковима, које те справе подносе, нека буде одлучен и он, и онај, који подноси.

Правило 102.

Треба да они, који су од Бога добили власт дијешења и везивања, да узимљу у обзир каквоћу гријеха и како је расположен онај, који је сагријешно, и према томе да пружају онакове лијекове, какви за извјесну болест требају, да се не би, не обазирјући се на једно и друго, лишно спасења онај, који болује. Јер није једнака болест гријеха, него различна и многостручна, и баца многе огранке погибели, из којих се зло на широко развија и на далеко распростира, док се настојањем лијечничким не заустави. Ради тога онај, који се лијечничком по духу вјештином занима, мора најприје да разабере, какво је расположење грјешника, и да развиди, да ли он пригине здрављу, или напротив, привлачи својим поступанњем на себе болест, и на који он начин међу тијем проводи свој живот; пак ако се лијечнику не противи, и помаже душевној рани прилагодбама наређених лијекова, ваља тада према заслугама учинити га и диошником милости. Јер код Бога и код онога, који је примио пастирску службу, сво је старање у томе, да се поврати изгубљена овца, да се лијек пружи оној,

која је змијом рањена, те да не удари о стрмине очајања, нити да се одузда на распуштени и нерасудни живот; него да сваким начином, или средством онтрих и стежукних, или средством пак блажијих и слабих лијекова, запријечи страдање и постара се, да рана зарасте, узимајући при томе у обзир плодове кајања, и мудро папућујући човјека, који је небеском просвјетењу позван. И ми зато треба да знадемо и једно и друго, и оно што највиши закон зановиједа и оно што је за обичај везано; а у погледу оних, који не признају узвишеност кајања, има се слједити преданој установи, као што нас свети Василије учи.

ПРАВИЛА

СВЕТОГ СЕДМОГ ВАСИОНСКОГА САБОРА, НИКЕЈСКОГ.

Правило 1.

Онима, који су примили свештеничко достојанство, за посвједочавање и равнање служе издане каноничке уставове, које радосно примамо и заједно са богорјечним Давидом хвалимо Господа Бога, говорећи: *На ишту откривена твојих радујем се, као за велико богатство, и: Јавно се правду и откривена твоја у вијекове; уразуми ме, и бићу жив.* На ако нам пророчански глас заповиједа, да на вијекове чувамо откривења Божија, и да по истима живимо, јасно је, да она морају чврста и непомицна остајати, јер и боговидац Мојсије овако говори: *Нити што додајте к томе нити одузмете од тога.* А божанствени Апостол Петар, славећи се у њима, гласно казује: *И анђели желе у исте да загледају; Павао пак говори: Ако и ми, или анђео с неба благовјестити вам друшће, него што смо вам ми благовјестили, а нашега нека буде.* А пошто је све то тако, и тако нам завјентано, величајући се тиме, као кад ко пронађе богати илијен, ми радосно примамо и у свој цјелини и као непомицно потврђујемо оно, што уставовљују она божанствена правила, која су издана од светих трубља Духа, велеславних Апостола, за тијем од шест светих сабора васионских и од оних, који су се помјесно сакупљали ради издавања таквих устапова, и најпослије од светих Отаца наших. Јер сви они, просвјећени једним и истим Духом, уставовише, што је корисно било. И које

они анатемн предају, нете анатемизирамо и ми; а које свргнућу, нете и ми свргавамо; које пак одлучењу, нете и ми одлучујемо; које најпослије они подвргавају епитимији, нете подвргавамо такође и ми. Јер: *Не будиш ереброљудици; будиш задовољни оним што имаше*, гласно казује божанствени Апостол Павао, који се је уздигао до трећег неба, и пенсказане је ријечи чуо.

Правило 2.

Пошто славећи Бога обећавамо му: *Наредбама твојим шјенићу се, не ћу заборавити ријечи твоје*; спасоносно је и за све христјане, да то чувају, а особито за оне, који добијају свештеничко достојанство. Ради тога наређујемо, да сваки онај, који се има произвести на епископски ступањ, мора свакога познавати Псалтир, да тако напути и сав свој клир, да се из њега поучава. Треба при томе да такви од митрополита марљиво испитан буде, да ли има готов и способан дух, да размисљено а не тек површно чита света правила, и свето Евангелије, и књигу божанственог Апостола, и сво божанствено Псемо; да ли ће он поступати по Божијим заповиједима, и да ли ће учити пошјерени му народ. Јер суштини наше јерархије састављају богопредане ријечи, то јест, право познавање божанствених Књига, као што је велики Днописије казао. Нак ако се он колеба, и није вољан тако поступати и учити, нека се не поставља. Јер је кроз пророке рекао Бог: *Ти си одбацио знање, и ја ћу тебе одбацити, да ли не вршиш службе свештеничке*.

Правило 3.

Сваки избор епископа, или презвитера, или ђакона, који бива средством свјетовних власти, нека нема ваљаности, сходно правилу, које каже: „Епископ, који се послужи свјетовним властима, да кроз нете задобије цркву, нека се свргне, пак и одлучи; исто и сви они, који с њиме опће“. Јер, који се има произвести за епископство, мора бити од епископа биран, као што је наређено од светих Отаца у Никеји правилу, које каже: „Епископ треба уопће да буде постављен од свију епископа, који су у епархији; а ако је то мучно, или због пријекне потребе, или због даљине пута, нека се три барем на једно мјесто

скупе, (а одеутни нека такође свој глас даду, пристајући кроз грамате), и тада нека се обави рукоположење Утврђење пак свега тога, припада у свакој епархији митрополиту“.

Правило 4.

Проповједник истине, божанствени Апостол Павао, као њеко правило налажући Ефеским презвитерима, или управо свима свештеницима, овако им повјерљиво каже: *Сребра, или злата, или ружа ни у једнога не тражите: све ваи показује, да који се тако буду шрудили, морају помагати немощнима и ошолити се, да је много блаженније давати, него ли узимати.* Ради тога и ми, који смо од њега научили, наређујемо, да епископ ни под каквим начиниом не замисли из гадне похлепе за добитком, а под привидним разлогом њекаквих гријехова, истраживати злата, или сребра, или другога чега од потчињених му епископа, или клирика, или монаха. Јер Апостол говори: *Неправедници не ће иследијети царства Божијега, и: Дјеца нијесу дужна родитељима илани шећи, него родитељи дјеци.* А који се затече, јер хоће да измами злата или чега другога, или због своје њеке страсти, да забрањује црквену службу, и одлучује ког свога клирика, или затвара часови храм, да у њему Божије службе не буде, и тиме навраћа своје безумље на бешчувствене ствари, такав је и сам бешчувствен, и подвргнуће се ономе, чему је хтио друге подвргнути, и злоба ће се његова обратити на његову главу, као на преступника Божије заповиједи и Апостолских устанаова. Јер и Петар, врховни Апостол заповиједа: *Пасите стадо Божије које илните, надгледајући га, не силом, него добровољно и по Богу, илти за неправедне добитке, него из добра срца; илти као да владате клиром, него бивајте угледи стаду; и кад се јави Поглавар пастирски, прилићеште вијенац славе, који не ће увенути.*

Правило 5.

Гријех је к смрти, кад њеки гријеше, а не ће да се поправе. А од овога је још горе, кад њеки дрским поступањем устају противу благочастија и истине, осврћући се више на мамон, него на послушност Богу, и занемарујући његова правила и установе. У таковима није Господ Бог, док се год не покоре и не опораве од свога прије-

стуна; и ради тога они морају особитим начином Богу приступати и скрушеним срцем просити, да им отпусти грјех и опрости, а не узносити се неоправданим својим давањем. Јер, *Господ је близу оних, који су скрушена срца*. Зато, који се хвале, да су, кроз то што су злата дали постављени у цркви, и полажу паду на тај хрђави обичај, који отуђује и од Бога и од свакога свештенства, те бестидним образом и на сав глас, срамотним ријечима бешчасте оне, који су Духом светим због извршенога свога живота изабрани, и који су без издавања злата постављени. — такове, који то чине, треба најприје извести на пошљедњи ступањ свога чина; а ако остану уиорни неправљати их средством казни. Затече ли се пак који, да је то учинио при самом рукоположењу, нека се поступи с њим по Апостолскоме правилу, које каже: „Епископ, који новцем задобије себи достојанство, или презвитер, или ђакон, нека се свргне и он, и онај, који га је поставио и са свијем нека се одијели од ошћења, као Симон врачар мноме Петром“; исто тако и по другоме правилу светих Отаца наших у Халкидону, које каже: „Који епископ за новце обави рукоположење, и благодат, која се не може продавати, претвори у предмет продаје, те за новац постави епископа, или хорепископа, или презвитера, или ђакона, или другога кога који спада клиру, или из гадне похлепе за добитком произведе за новац економа, или едикла, или парамонара, или ма кога другога, који је у канону убројен, пак се докаже, да је то занета учинио, нека се са свога ступња свргне; а онај, који је таквим путем постављен, нека никакве користи нема од купљенога рукоположења или произведења, него нека се сматра, као да и нема достојанства, или службе, коју је новцем добио. Који је пак и посредником био у овакој гнусној и незаконитој трговини, такав, ако је клирик, нека се свргне са свога ступња; ако је свјетовњак, или монах, нека се одлучи“.

Правило 6.

Пошто има правило, које каже: Сваке године по два пута ваља да буду у свакој епархији каноничка петраживања ереством збора епископа; а ради потешкоћа, и што нијесу свагда имали потребито за путовање они који су

се морали сабирати, свети Оци шестог сабора нареднише, да свакако и без икаквог изговора, има бити један пут у годишн сабор, да се доведе у ред што је поремећено, — исто ово правило и ми понављамо: и ако се пађе који свјетски сановник, да ово забрањује, нека буде одлучен. А који митрополит занемари овим, без какве силе и неопходности, или другог оправданог на то разлога нека подлегне казнима по правилима. На кад се сабор ради каноничких и евангелских питања састави, сакупљени епископи ваља да особитим старањем и марљивошћу настоје, да очување буду божанствене и животворне заповиједи Божије. Јер, *ко не чува, или велику награду; и: Јер је заповијед свјетилка, закон свјетлости, а пријекор и казана црн животни; и: Заповијед је Господња свијетла, просвјетљује очи.* — А митрополит нема да тражи ништа од онога, што епископ собом донесе, ни скота, ни друго шта; јер ако се докаже, да је то учињено, четвероструко имаће да поврати.

Правило 7.

Божанствени је Апостол Павла казао: *Њеких су људи гријеси познати напријед, а њеких иду за милом.* Тако гријесима који су прије почињени, други гријеси послје њих долазе. Исто и нечастивој јереси клеветника на христјанство слиједовала су друга нечистија. На као што су слике часних икона уклонили из цркве, тако су запустили и друге њеке обичаје, које треба успоставити, и изнова их по писаноме и неписаноме праву у снагу довести. Ради тога, ако су који часни храмови посвећени без светих мошти мученика, наређујемо, да се имају мошти у цетицама положити уз обичну молитву. Који пак посвети један храм без светих мошти, нека буде свргнут, јер је преступио црквено предање.

Правило 8.

Пошто њеки, који блудећи из јеврејске вјероисповијести, смислише подруживати се над Христом Богом нашим, причињајући се христјанима, а међу тијем потајно Га се одричу, и крадом светкују суботу и друго чине што је јудејско, — наређујемо, да се цети не примају ни у опћење, ни на молитву, ни у цркву, него нека отворено буду,

по својој вјероисповјести, Јевреји, нити дјену своју имају кретити, нити робове куповати, или посједовати. А ако се који од њих обрати искреном вјером, и исповједи је од свега срца, пошто опорече своје обичаје и чине, како би тиме и друге изобличио и на прави пут навео, таковога треба примити, на кретити и њега и дјену његову, и настојати да стоји далеко од јеврејских обичаја; а ако се тако не узладају, ништо их не треба примати.

Правило 9.

Све дјетињске басне, и безумна издијевања, и лажни епоси, што су издани били противу часних икона, морају бити предани у Цариградску епископију, да се спреме са другим јеретичким књигама. Нађе ли се пак који, да их крије, нека се свргне, ако је епископ, или презвитер, или ђакон, и нека се одлучи, ако је свјетовњак, или монах.

Правило 10.

Пошто њеки клирици, обилазећи наредбу правила, запунтају своју парохију и у друге парохије одбјегавају, а особито у овом Богом очуваном и царском граду, те се код свјетских сановника настањују и у њиховим молитвеницама обављају свету службу, — такове, без приволе свога и Цариградскога епископа, не треба у никакву кућу нити цркву примати; а који то учини, и упорно у томе остане, нека се свргне. Који пак то чине са приволом епоменутих свештеноначелника, не морају узимати на себе свјетовних и грађанских послова, пошто им је то божанственим правилима забрањено чинити. А који се затече, да такове послове предузимље код такозваних великана, нека или престане, или нека се свргне. Боље му је, да иде да учи дјену и своје домаће, и да им чита свете Књиге; јер зато је свештенство и добио.

Правило 11.

Као што смо дужни чувати сва божанствена правила, морамо неповријеђеним свакако чувати и оно, које заповиједа, да у свакој цркви економи буду. И ако сваки митрополит постави економи у својој цркви, добро је; ако не, имаће Цариградски епископ својом влашћу да у тој

цркви економи постави. Исто ће учинити и митрополити, ако подвласни им епископи не буду хтели економи стављати у својим црквама. И ово исто нека се и у погледу манастира обдржава.

Правило 12.

Који се епископ, или игуман затече, да поља, што епископији или манастиру припадају, уступа светској власти или предаје другој којој особи: такав чин нека нема ваљаности, сходно правилу светих Апостола, које каже: „Епископ нека води старање о свима црквеним стварима, и нека њима управља, сјећајући се, да га Бог надзире: нишпи епископ себи што приевајати од истих, или својим рођацима даривати оно што је Божије: ако су сиромашни, нека им помогне као сиромасима, али под изговором истих, нека не продаје оно, што је црквено“. Ако истичу, да земља узрокује губитак и да се никаква корист од ње не добија, не треба ни у такome случају уступати поље мјесним властима, него клирицима, или земљедјелцима. А ако се ту послуже онаком лукавштином, и властелин прекупи земљу од клирика, или земљедјелца, нека нема ни у такome случају ваљаности продаја, него све треба да буде повраћено епископији, или манастиру; а епископ, или игуман, који то учини, нека се изагне: епископ из епископије, а игуман из манастира, као такови, који немило расипљу оно, што нијесу стекли.

Правило 13.

Због несреће, која се због гријехова наших догодила у црквама, многи су свети храмови, и епископије, и манастири разграбљени били од њеких људи, и претворени у обична свратилишта; и зато, ако они, у чијем су посједу, изјаве готовност уступити их, да се у пређашње стање успоставе, добро је и лијено; не ће ли, заповиједамо да се свргну, ако су из свештеничког именика, и нека се одлуче, ако су монаси, или свјетовњаци, као такови, који су осуђени Оцем, и Сином, и Духом светим, и нека се одреде тамо, *гдје црв не угаси, и огањ се не гаси*; јер се противе гласу Господњем, који каже: *Не чините од дома Оца мого, дома трговачкога.*

Правило 14.

Да се мора обдржавати ред у свештенству, очит је свакоме. И да се тачно пази на свештеничка произвађања. Богу је особито мило. А дочим ми видимо, да њеки, који су без рукоположења у дјетинству добили постриг клирика, а није епископ на њих руке положио, читају при зборовима са амвона, поступајући тиме противу правила, — заповиједамо, да тога у напријед не буде; и ово исто нека важи и за монахе. Произвести чаца слободно је свакоме игуману у своме, али само у своме манастиру, ако је у осталом сам игуман био произведен од епископа на игуманско поглаварство, и он је наравно сам презвитер. Исто тако по древноме обичају и хорепископи морају са приволом епископа произвађати чаце.

Правило 15.

Клирик нека се у напријед не назначује за двије цркве, јер то приличи трговању и гадној похлепи за добитком, и није сходно црквеном обичају. А ми смо чули из саме ријечи Господње, да: *Нико не може два господара служити: јер, или ће на једнога мрзети, а другога љубити, или једноме вољети, а за другога не мариши.* Ради тога сваки, по Апостолекој ријечи: *у челу је позван, у шопе нека остане,* и нека једну цркву пази. Јер, што бива у црквеним пословима из гадне похлепе за добитком, то је противно Богу. Да се задовољи потребама овога живота, различите су радње, пак средством тих, који жели, нека зарађује, што му је потребито за тијело; јер Апостол каже: *Потребала мојима и оним, који су са мном били, послужити ове исте руке.* И ово овако у овом Богом очуваноме граду; у вањским пак мјестима због недостатка људи, може се допустити изнимка.

Правило 16.

Свака раскошност и накит тијела противна је свештеничкоме чину и сталежу. Ради тога епископи, или клирици, који се ките сјајним и раскошним хаљинама, имају се поправити; а ако остану упорни, нека се подвргну казни; тако исто и који се мажу мирисавим мазима. А пошто је коријен горчине, који високо расте, јерес наиме хулитеља христјана, окаљала католичанску цркву, и они,

који 'се истој јереси придружише, не само што се гнушавају насликаних икона, него су одбацили и сваку побожност, мрзећи оне, који свето и благочастиво живе, те се на њима испунило оно што је написано: *Богопоштовање је мрзост грјешнику*. — зато, који се затеку, да немијевају оне, који носе просто и скромно одијело, имају се исправити средством казни. Јер од најдревнијих времена свагда је сваки свештени човјек задовољавао се простим и скромним одијелом. „Све што се не употребљује ради потребе, него ради накита, котнада приговору сујетности“, као што велики Василије каже. Иак нијесу послали ни одјеке разбојне из свиленога ткања, нити су на крајевима хаљина пришивали приметке од различите боје; јер су чули глас Божији, да: *који леке хаљине носе, по царским су дворовима*.

Правило 17.

Њеки монаси, проникнути жељом да заповиједају, и одричући се послушности, остављају своје манастире и предузимљу, да подижу молитвене домове, а немају што је потребито, да их доврше. Мјесни епископи зато нека забрани свакоме опоме, који предузимље да то чини; а ако имају што треба за то довршење, нека памјеру своју до краја изведу. И ово исто нека се обдржава и у погледу световњака, и у погледу клирика.

Правило 18.

Не будите ни саблазан ни изванскима, каже божанствени Апостол. А што жене у епископијама, или манастирима бораве, бива узроком сваке сумње. Ради тога, који се затече, да држи ропскиљу, или слободну у епископији, или манастиру, да ту њеку службу врши, нека се казни; а ако остане упоран, нека се свргне. Ако буде, да и у предграђама жене бораве, и епископ, или игуман има да туда пут предузме, — у присуству епископа, или игумана жена никакве службе нека не обавља у то вријеме, него нека се у друго мјесто склони, док епископ не пође, да не буде никаква приговора.

Правило 19.

Толико је порок среброљубља завладао код управитеља цркава, да њеки и између оних, који се побожни

људи и жене називљу, заборавивши заповијед Господњу, заблудине, и за злато примају оне, који свештеничком чину и монашком животу приступају. И бива, као што велики Василије каже, да „чега је почетак неваљао, и све остало мора се одвргнути“; *јер се Богу и његовом не може служити*. Који се дакле затече да то чини, ако је епископ, или игуман, или други из свештеничкога чина, нека или престане, или нека се свргне, сходно другоме правилу светог Халкидонскога сабора. А ако је игуманија, нека се изагне из манастира, и у други манастир нека се преда на послушање. Исто и игуман, који нема презвитерскога рукоположења У погледу онога пак, што родитељи дјеци дају, као у име мираза, или у погледу својих сопствених ствари, што дотични приносе, а очитују да их приносе, да Богу буду посвећене, наређујемо, да то мора манастиру остати, пак они остали у њему, или изишли из њега, ако не буде кривице од стране пастојатеља.

Правило 20.

Наређујемо, да у напријед не мора бити двогуби манастир, јер то бива за многе предметом саблазна и спотичања. Хоће ли који, да се заједно са родбним одреку свијета и да слиједи монашком животу, људи нека одлазе у мушки манастир, а женске нека ступају у манастир женски; и тиме се Богу угађа. У погледу двогубих манастира, што су досада бивали, нека важи правило светог Оца нашега Василија, и по његовој установи нека се управља: У једноме манастиру не смију живјети монаси и монахиње, јер заједничко живљење даје повода прељуби. Монаху нека не буде слободно да са монахињом говори кад хоће, или монахиња на само да се разговара са монахом; ни монах да спава у женском манастиру, ни монахиња с њиме да на само једе. И кад се од стране мушких доноси монахињама потребите ствари за живљење, те ствари нека ван врата прима игуманија женскога манастира заједно са каквом старом монахињом. А ако се догоди, да монах зажели видјети коју своју рођицу, нека говори с њоме у присуству игуманије у мало ријечи, и кратко, пак на брзо нека од ње одлази.

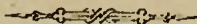
Правило 21.

Монах, или монахиња не смије остављати свој манастир, и одлазити у други. Ако се то догоди, неопходно је,

да му се укаже гостопримство; али не треба га примати без приводе његова игумана.

Правило 22.

Све Богу посветити, и не бити роб својих жеља, велико је дјело. *Ако докле једете, ако ли нијесте*, каже божанствени Апостол, *све на славу Божију чините*. И Христос Бог наш у својим је Евангелијама заповједио, да се имају уништавати замеци гријехова. Јер, не само што се код њега казни прелјуба, него је и сами покрет мисли, да се чин прелјубе изврши, њим осуђен, по његовој ријечи: *Који је погледао на жену са жељом на њу, већ је учинио с њом прелјубу у срцу својем*: из чега се и ми морамо научити и очистити наше помисли. Јер, *ако је и све слободно, али није све на корист*, као што нас учи Апостолска ријеч. Свакоме је човјеку неопходно јести, да живи. И који у браку живе и са дјецом, и који су свјетовнога сталежа, није им ништа пријекорно, ако заједно и људи и жене једу, само кад узносе хвалу ономе, који даје храну; али се не мора јести при којекаквим позоришним обичајима, или сатонским пријевима, ни уз гласбена и блудничка извијања, на која пада пророчански укор, који овако говори: *Тешко онима, који уз гуде и исалтире вино пију, а не гледају на дјела Господња и не поштивају на рад руку његових*. Буде ли таквих међу христјанима, нека се поправе: у противном случају, нека у погледу њих важи оно, што је прије нас правилма установљено. А којих је живот тих и самотан, нека као такви, који су обећали Господу Богу подносити монашки труд, *сами сједе и живе*. Пак ни за оне, који су изабрали свештенички живот, није упутно, да на само са женама једу, него ако је могуће заједно са каквим богобојажљивим и побожним људима и женама, како би и та онџа триеза повела духовном усавршавању. Исто треба обдржавати и у погледу родбине. Догоди ли се пак, да монах или свештеник на путу није попио собом, што му је потребито, и по неопходности узмора сврнути или у гостиницу, или у чију кућу, — слободно може то учинити, јер је потребом принуђен, али свагда побожно.

ПРАВИЛА
ПОМЈЕСНИХ САБОРА.

ΚΑΝΟΝΕΣ
ΤΩΝ ΤΟΠΙΚΩΝ ΣΥΝΟΔΩΝ.

ПРАВИЛА

АНКИРСКОГА САБОРА.

Правило 1.

Презвитери, који су жртву били припијели идолима, али који су послејје показали ревност за вјеру и то, не на лукави начин, него истинито, и који при томе нијесу нека претходна договарања [са свјетским властима] имали, и тако унорављали и уденавали, да изгледа, као да су мучењима се излагали, дочим у ствари су им се само привидно подлагали. — у погледу таквих установљује се, да могу уживати и даље част сједишта, али не морају ни приносе свршавати, ни проновиједати, нити у опће ма коју свештеничку службу служити.

Правило 2.

Исто тако и ђакони, који су жртву идолима припијели били, пак послејје су ревност за вјеру показали, нека слободно своју част уживају, али морају престати од сваке свештене службе, од узнашања хљеба или путира, и од читања молитава. У осталом, ако један епископ пађе, да може узети у обзир какву њихову заслугу, или смирење и покорност, те према томе захтје допустити им још шта више, или пак и одузети, нека му је то у пуној власти.

Правило 3.

Који су одбјегли били од гонења, али су послејје били опет ухваћени, или од својих домаћих издани, пак са постојанством издржаше и кад су их иметка лишавали, и мучењима подвргавали, и у тамницу затварали, гласно ка-

зујући, да су Христјани, за тијем оиет, кад су их мучили, и насилно им гоштели у руке турали какве идолеке предмете, или их принуђавали да јело [од идолеке жртве] узимају, они ипак нијесу престајали неповиједати, да су Христјани и своју су тугу о томе, што с њима бива, показивали потпуним смирењем и у своме држању и у понизности свога живота, — таковима, пошто немају никакве кривце, не треба пријечити опћење; а ако им је ким то запријечено било због превелике строгости, или због чијег незнања, одма нека се приме. И ово исто важи како у погледу клирика, тако и у погледу других свјетовњака. — Било је и то још разбирано, да ли могу свјетовњаци, који су се истоме насилју подвргли, бити произведени у чин; и установљено је, да могу бити произведени, кад немају никакве кривце, ако се међу тијем нађе да је пређашњи њихов начин живота био уредан.

Правило 4.

У погледу оних, који су принуђени били да жртву идолима принесу, пак су уз то пред идолима и гозбу држали, установљује се, да такови, пошто су, покрај свега тога што су припуђено доведени били, ипак веселим лицем пошли и обукли свечанију одјећу и без затезања пристали на спремању гозбу, имају годину дана саузвати, три године припадати, за тијем двије године бити у опћењу само молитве и тек тада довршити кајање.

Правило 5.

А који су пошли одјевени одјеком туге и сјевши за трпезу једоше, а међу тијем су за сво вријеме сједења плакали, нека се, пошто испуне три године припадања, приме, али без причешћа; ако пак нијесу јели, пошто двије године буду принадали, треће године нека се приме у опћење, али без причешћа, како би послје три године потпуно опћење достигли. Епископи нека имају власт, обзиром на начин обраћања, поступити и човјекољубивије, или пак продужити им вријеме.

Правило 6.

У погледу оних, који су на саму пријетњу да ће бити мучени, или да ће им имања отети, или да ће бити

прогнани, уступили и жртву идолима приносили, пак до данас се још нијесу покајали, нити се обратили, а сада, у вријеме сабора приступили и одлучили, да се обрате, установљује се, да буду до Великога Дана примљени у ред оних, који слушају, а послеје Великога Дана, да за три године припадају, за тијем двије године нека буду у опћењу, али без причешћа, и тада да се принуште у потпуно опћење, како би се тијем начином пуних шест година испунило. А ако су који примљени на кајање прије овога сабора, од тога доба нека им се рачуна почетак шестогодишњег кајања. Наступи ли им пак каква опасност, и близу су смрти или услјед болести или услјед другог ког догађаја, нека се приме по прописаној односној наредби.

Правило 7.

У погледу оних, који су гозбу држали на незнабожачки празник на мјесту одређеном за незнабожце, али су своја осебна јела допијели и јели, установљује се, да буду примљени, пошто двије године буду припадати; да ли ће се пак одмах моћи примити и са причешћем, о томе је епископу да просуди, исто као што је његово да испита и сав живот сваког појединога.

Правило 8

Који су пак принуђени били, да два и три пута припосе жртву идолима, за четири године нека припадају, двије године нека буду у опћењу, али без причешћа, а седме године нека се коначно приме.

Правило 9.

А који су се, не само одметнули, него су још и на браћу устајали и принуђивали их, или сами, или су настојали, да их други принуђују, такви морају за три године своје мјесто имати међу онима који слушају, за тијем за шест година припадати, пак за једну годину бити у опћењу, али без причешћа, како би послеје навршених десет година тек могли бити примљени у потпуно опћење. И за све то вријеме мора се узимати у обзир и сав остатак њихов живот.

Правило 10.

Ђакони, кад бивају постављани, ако у вријеме самога постављања изјаве и кажу, да имају потребу женити се, јер да тако [нежењени] не могу остати, пак се послѣје и ожене, нека у својој служби остану, јер им је то било допуштено од епископа. Али, ако су који у вријеме рукоположења премучали о томе и примљени су били као нежењени, пак послѣје се ожене, такви имају престати од службе ђаконске.

Правило 11.

Установљује се, да дјевојке, које су заручене биле, пак су их послѣје други отели, имају бити повраћене својим заручницима, пак и онда, ако су [од отмицара] насилноване биле.

Правило 12.

Установљује се, да они, који су прије крштења припијели били жртву идолима, пак су послѣје били крштени, могу се у чин примати, јер су се [од свакога гријеха тиме већ] очистили.

Правило 13.

Хоренискони не могу у другој области постављати презвитере или ђаконе, а још мање презвитере за град, ако им то шемено није било допуштено од дотичнога епископа.

Правило 14.

Установљује се, да презвитери или ђакони, који су у клиру, а који се уздржавају од меса, морају окушати га, пак тада, ако хоће, нека се уздржавају од него; ако ли не ће, а осим тога не буду хтјели јести ни воћа, која се с месом спремају, те се тако правилу овогомe успротиве, такви престају припадати чину.

Правило 15.

Ако од ствари, које цркви припадају, презвитери, када нема епископа, што продаду, црква има право тражити то натраг. Епископ ће пак просудити, да ли треба повратити примљену за то цијену, или не треба, јер често бива да

им је приход од проданога донно много више, него што је цијена била.

Правило 16.

У погледу оних, који са екотом зблуднише или зблудјују, ако су пали у тај гријех прије него што им је двадесет година, пошто за петнаест година буду припадали, нека се тада пришусте у опћење молитава; за тијем, пошто опет пет година остану у томе опћењу, нека приступе причешћу. Али нека се пенита и живот, какав су они за вријеме припадања проводили, и према томе нека се и епископљивије с њима поступа. И који су упорно остајали у томе гријеху, за дуже времена нека припадају. А који су, прешавши споменуто доба година, имајући при томе своје жене, пали у тај гријех, пошто двадесет пет година буду припадали, нека се тад пришусте у опћење молитава; за тијем, пошто пет година у опћењу молитава проведу, нека се пришусте причешћу. Ако су пак који, имајући жене и прешавши педесет година, ипак у гријех овај пали, тек на крају живота нека се причешћа удостоје.

Правило 17.

Који са екотом зблуднише, и сами губави друге опет огубаше, за такове свети сабор заповиједа, да се моле са зимовницима.

Правило 18.

Који су за епископе постављени били, а у епархији, за коју су одређени, нијесу били примљени, ако такови замисле у друге епархије наертати, и насилја противу законитих предстојника чинити, и подизати противу њих буне, имају бити одлучени. Ако желе да сједе у презвитерији у ономе мјесту, гдје су прије били презвитери, нека им се та част не одриче; али ако почну смутње заводити и противу тамошњих епископа, нека се лише и презвитереке части, и нека се свргну.

Правило 19.

Који су положили објет дјевичанства, пак су објет порушили, нека подлегну одредби о другобрачнимма. Забрањујемо такође, да дјевојке заједно живе са њеким људима, као сестре.

Правило 20.

Чија је жена прелјубу учинила, или који је сам прелјубу учинио, треба да седам година издржи до потпунога опћења, прелазећи ступње, који томе воде.

Правило 21.

Жене, које се блудочинству одају и плод свој убијају, или које настоје да побаци зачети плод, пређашња једна наредба одлучује до краја живота; и томе се у опће слиједи. Да покажемо неку снисходљивост у погледу овога, наређујемо, да такове, прелазећи установљене ступње, издрже десет година кајања.

Правило 22.

У погледу хотимичних убијства [кривци са кајањем] морају да припадају, и тек на крају живота могу се удостојити потпунога опћења.

Правило 23.

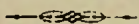
У погледу нехотимичних убијства, пређашња наредба заповиједа, да се може достигнути потпуно опћење, пошто се за седам година пријећу установљени ступњи; а нова — да се мора испунити вријеме од пет година.

Правило 24.

Гатари, и који слиједе незнабожачким обичајима, или који доводе у своје куће некакве, да им открију чаробије, или ради очишћења, нека се подвргну правилу о петогодишњем кајању, прелазећи установљене ступње: три године нека припадају и двије године молитве, али без причешћа.

Правило 25.

Један, пошто је вјерио био девојку, завео је сестру њезину, тако да је и затруднила; пак послѣе вјенчао је вјереницу, а заведена се удавила. Наређено је, да сви сукривци имају се примити послѣе десет година, прођених по установљеним ступњима, у ред оних, који стоје.

ПРАВИЛА

НЕОКЕСАРИЈСКОГА САБОРА.

Правило 1.

Презвитер, који се ожени, има бити свргнут са чина; ако падне у блудочинство, или прељубу, има се са свијем искључити из опћења и ставити на кајање.

Правило 2.

Жена, која се уда за два брата, нека се искључи до смрти; али при смрти ако обећа, да ће, кад оздрави развргнути брак, нека се из милосрђа припусти кајању. Ако ли пак умре жена, или муж у таковоме браку, страни која остане, тешко ће бити кајање.

Правило 3.

У погледу оних, који се више пута жене, установљено вријеме кајање познато је; али начин живота и вјера може им то вријеме и скратити.

Правило 4.

Који зажелити жену, намери с њоме да скупа спава; пак му се намјера не оствари, очито је, да га је благодат сачувала.

Правило 5.

Оглашени, који је ступио у цркву и заузео мјесто у реду оглашених, пак сагријени, — ако је био међу онима што клече, нека се премјести међу оне што слушају, пошто

престане од гријеха; ако пак сагријешни, док је међу онима што слушају, нека се искључи.

Правило 6.

Носећу жену треба просвијетлити [крштењем], чим она захтје; јер у томе нема ништа онђега родила са рођеним, пошто се у псовиједању воља свакога за себе очитовати има.

Правило 7.

Презвитер не мора на свадбама другобрачних гостити; јер ако тај другобрачни потражи да се покаје, какав ће бити положај презвитера, кад је он сам, гостећи на таквим свадбама, одобрио их?

Правило 8.

Ако жена једнога, који је још свјетовњак, учини прељубу и у томе буде изобличена, он не може бити примљен на службу [црквену]. Ако ли је послѣје рукоположења његова учинила прељубу, он се мора развести с њом; а ако продужи да с њом живи, не може вршити повјерене му службе.

Правило 9.

Презвитер, који је тијелом сагријешно, ако буде постављен, пак сам неповједн, да је прије рукоположења сагријешно, нека не приноси жртве, али нека остало уздржи, због његове ревности у другом; јер, као што многи тврде, рукоположење изглађује остале гријехе. Не неповједн ли он сам, а немогућно је јавно ово доказати, нека сам просуди, како да поступа.

Правило 10.

Исто и ђакон, који се затече у такоме гријеху, може бити само у чину простог служитеља.

Правило 11.

Презвитер нека се не поставља прије тридесет година, ма био он човјек у свему достојан, него нека се почека. Јер је и Господ Исус Христос у тридесетој се години крстио и почео је учити.

Правило 12.

Који је у болести просвијетљен био крштењем, не може се произвести за презвитера, јер вјера његова није из освједочења, него из неопходности; моћи ће само бити примљен због ревности и вјере, коју послѣје он открије, или због недостатка људи.

Правило 13.

Селски презвитери не могу принашати жртве у градекој цркви, кад је присутан епископ, или градеки презвитери; а тако исто ни дијелити хљеб у вријеме молитве, ни путир; ако су пак они одсутни, а он је сам позвап ради молитве, нека дијели.

Правило 14.

Али хореншекони су постављени по примјеру седамдесеторице; па као саслужноци, и ради почасти због њиховога старања о сиромасима, приносе жртву [и у градекој цркви].

Правило 15.

По правилу мора бити седам ђакона, ма колико велик да је један град. Увјерићеш се о томе из књиге Дјела.

ПРАВИЛА

ГАНГРСКОГА САБОРА.

Правило 1.

Који осуђује брак и гнушава се жене, која са мужем својим спава, а вјерна је и побожна, или је осуђује, као да не може у царство Божије ући, нека је анатема.

Правило 2.

Који осуђује онога, који са побожницију и вјером једе месо, а без крви је, нити је од идолакога приноса, нити је од удављенога, као да с тога не може имати наде на спасење, нека је анатема.

Правило 3.

Који наговара роба, да под изговором благочастија презире свога господара, да се уклања од службе и да не мора добром вољом и са сваким поштовањем служити своме господару, нека је анатема.

Правило 4.

Који тврди у погледу једног ожењенога презвитера, да не треба, кад такав свршава литургију, примати причешћа, нека је анатема.

Правило 5.

Који учи, да треба презирати дом Божији и зборове, што у њему бивају, нека је анатема.

Правило 6.

Који, обинавши цркву, посебно зборове саставља, и, презирући цркву, хоће да предузимље оно, што тек у цркви може бити, а нема ту презвитера са опуномоћењем епископа, нека је анатема.

Правило 7.

Који хоће да себи узимље плодове, што се цркви приносе, или да их дијели ван цркве, без знања епископа или онога, коме је надзор над цетима повјерен, а не ће да поступа по његовом напутку, нека је анатема.

Правило 8.

Који дијели или прима плодове, што се цркви приносе, без знања епископа, или онога, који је постављен да управља приносима, нека је анатема и он који дијели и онај који прима.

Правило 9.

Који проводи дјевичански или уздржљиви живот, кло-нећи се брака, јер га се гнушава, а не с тога, што је дјевичанство по себи добро и свето, нека је анатема.

Правило 10.

Који проводи дјевичански живот ради Господа, пак се зато узноси пред онима, који су ожењени, нека је анатема.

Правило 11.

Који презире оне, који по вјери припређују агање, и на исте у част Господа позивљу браћу, па не ће да се позивима одазове, јер све то он омаловажава, нека је анатема.

Правило 12.

Који човјек, ради тобожњег подвижничтва, носи сурови огртач, па, као да је због тога праведан, осуђује оне, који са побожношћу носе свилене хаљине и служе се свима онђер и обичног одијела, нека је анатема.

Правило 13.

Која жена, ради тобожњег подвижничтва, промијени одијело, и умјесто обичног женског одијела, узме мушко, нека је анатема.

Правило 14.

Која жена остави свога мужа, и хоће да се уклони, јер се брака гнушава, нека је анатема.

Правило 15.

Који остави дјецу своју, и не храни их, и не води их колико може к потребитом благочастију, него под изговором подвижничтва запушта их, нека је анатема.

Правило 16.

Која се дјеца под изговором благочастија уклањају од својих родитеља, особито кад су вјерни, и не одају својим родитељима заслужену част, предностављајући, да ће тиме у не кој части бити њихово благочастије, нека су анатема.

Правило 17.

Која жена, ради тобожњег подвижничтва, ошијече косу, коју јој је Бог дао, да се сјећа своје потчињености, и тиме повријеђује заповијед потчињености, нека је анатема.

Правило 18.

Који, ради тобожњег подвижничтва, пости у недјељу, нека је анатема.

Правило 19.

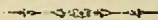
Који подвижник без тјелесне потребе, него просто што хоће да се узноси, не обдржава постове, који су онђе предани и црквом чувани, а налазе се при томе у пуној свијести, нека је анатема.

Правило 20.

Који дреко и што се гнушава, осуђује зборове у част мученика, или службе, које при истима бивају и успомене њихове, нека је анатема.

Правило 21.

И ово ми све прописујемо, не да искључимо оне, који су пакани по светоме Писму проводити подвижнички живот у цркви Божијој, него оне, који под плаштом подвижничтва гордост своју неказују, који се узносе над онима, што просто живе, и који противу светог Писма и црквених правила уводе новитине. Према томе, ми цијенимо дјевичанство, које је са смиреностију скопчано, ми уважавамо уздржност, кад бива са постојанством и благодатијем, ми одобравамо уклањање од свјетских послова, кад је са смиреностију, ми почитујемо свету брачну сvezу, ми не осуђујемо богаство, које је по правди и са доброчинством, ми похваљујемо простоту и умјереност у одијелу, које без многих уреса служи, да се тијело покрије, а осуђујемо, кад се у одијевању тежи извезености и раскошности; ми одајемо пуну част Божијим домовима и сматрамо светима и кориснима зборове, што у њима бивају, али не ограничавамо благодатија само на те домове, него почитујемо свако мјесто, које је подигнуто у Божије име; ми уважавамо заједничку службу, која бива у цркви ради опћег добра, и похваљујемо обилата доброчинства браће, која бивају по предању ерством цркве у корист сиромаша, и, да једном ријечи све кажемо, ми желимо, да буде очувано у цркви све, што јој је светим Писмом и Апостолским предањем предано.

ПРАВИЛА

АНТИОХИЈСКОГА САБОРА.

Правило 1.

Сви они, који се усуде повриједити наредбу светог и великог сабора, који се сакупио у Никеји у присуству благочастивог и Богу омиљеног Цара Константина, у погледу празника спаситељне Пасхе, имају бити одлучени и искључени из цркве, ако по расположивости својој к препирању остану упорни противу добре установе, — и ово је овдје речено у погледу свјетовњака. А ако се који из предстојника црквених, епископ, или презвитер, или ђакон, послѣ ове наредбе усуди на саблазан народа и на узнемирење цркава по своме поступати и држати Пасху заједно са јудејима, таковога свети сабор још сада већ сматра одлученим од цркве, јер не само што је себе гријеху изложио, него је био узроком, да се и многи други покваре и изопаче; при томе свети сабор свргава са свештене службе не само њих, него и оне, који послѣ њихова свргнућа усуде се опћити с њима. И ти свргнути имају се лишити и извањске части, који су по светоме правилу у Божијему свештенству уживали.

Правило 2.

Сви они, који долазе у цркву и слушају свето Писмо, али који не ће да учествују заједно са народом у молитви, или се одвраћају од светога причешћа свхаристије по некој противитици реду, такви имају бити искључени из цркве, док се не исповједе и не принесу плодове покајања, и тада, кад узмоле, моћи ће добити опроштај; нити треба имати опћења са онима, који су одлучени, нити по кућама одла-

жити и молити се са онима, који се са црквом не моле, нити примати у једну цркву оне, који се туђе од зборова, што у другој цркви бивају. Нађе ли се пак који епископ, или презвитер, или ђакон, или други из чина, да опћи са онима, који су одлучени, нека буде одлучен и он, као такав, који ред црквени помућује.

Правило 3.

Који презвитер, или ђакон, или други из свенитеничкога реда, остави своју парохiju и пође у другу, пак пошто се са свијем пресели, захтје за дуго времена остати у другој парохiji, такав не смије више да служи службе; особито пак, ако га његов епископ дозивље и убијеђује, да се у своју парохiju поврати, а он не послуша. Остане ли ипак упорним у тој протузаконности, треба га са свијем свргнути са свенитеничке службе, тако да се не може више успоставити на своје мјесто. Ако пак други епископ прими једнога, који је због овога узрок свргнут, мораће и он бити подвргнут казни од онђега сабора, јер је прекршио црквене прописе.

Правило 4.

Који је епископ од сабора, или презвитер, или ђакон од свог епископа свргнут, пак се усуди какву свенитену службу по пређашњем обичају обавити, било као епископ, било као презвитер, било као ђакон, такав, не само што не може више ни паде гојити, да на другоме сабору успостављен буде, или да се може бранити, него ће бити заједно с њим искључени из цркве и сви они, који с њим буду опћили. а особито, ако буду знали за осуду изречену противу такових, пак опет се с њима усуде опћити.

Правило 5.

Који презвитер, или ђакон, презрјевши свога епископа, одијели се од цркве, и посебни збор сабере и олтар подигне, и епископу се противи, кад га позивље, и не ће да му се покори, ни да га послуша ни онда, кад га први и други пут дозивље, такав мора са свијем свргнут бити. нити смије никакве већ службе да врши, нити пређашње своје части да више ужива. Буде ли и даље узбуњивао цркву

и устајао противу ње, свјетска ће га власт као бунтовника казнити.

Правило 6.

Који је од свога епископа одлучен, такови, ако није био од тог истог епископа примљен, не мора ни од других примљен бити све дотле, док се сабор не сакупи и неومه он не престане и не обрани се, и, увјеривши сабор, не добије од истог другу пресуду. И ова наредба важи за свјетовњаке, за презвитере, за ђаконе, и за све, који су у чину.

Правило 7.

Не треба примати никаквог странца без листа мира.

Правило 8.

Сеошки презвитери не морају издавати каноничке листове, него имају слати оближњим епископима просте листове; бесиријекорни пак хоренскони издају листове мира.

Правило 9.

Треба да у свакој епархији епископи познају епископа, који је предстојник у митрополији, и који води старање о свој епархији, јер се у митрополију са свију страна стичу сви, који посала имају. И зато наређује се, да он мора и у части првенство имати, и да други епископи не морају ништа важнијега без њега предузимати, сходно древноме правилу Отаца наших, које и данас важи, осим онога само, што се тиче њихове посебне области и села, која се њој односе. Јер сваки епископ има власт над својом облашћу, и мора њом управљати са потребитим према свакоме обзирма, и мора се опрезно старати о свима мјестима, која зависе од његова града, дакле, и презвитере и ђаконе рукополагати и сваки посао разборито изводити; а ван овога, он не мора предузимати ништа без епископа митрополије, исто као ни овај без приводе осталих.

Правило 10.

Свети сабор установљује, да [предстојници] у селима и малим мјестима, или такозвани хоренскони, премда су

и примили рукоположење као епископи, морају знати ипак своје границе, и управљати само црквама, које су им потчињене, и задовољавати се старањем и управом истих, постављајући чаце, иноћаконе и заклињаче, и задовољни бити произвађањем њих; презвитера пак или ђакона да се не усуђују рукополагати без епископа дотичнога града, коме је потчињен и он [хоренискон], и његово мјесто. А који се усуди преступити ову наредбу, има се лишити и оне части, коју ужива. Хоренискона ће пак намјенити епископ онога града, од кога зависен.

Правило 11.

Који се епископ, или презвитер, или уопће други који је у чину, усуди поћи цару, без приволе и грамата од епископа дотичне епархије, главним пак начином од епископа митрополије, такав мора бити искључен и лишен не само општења, него и достојанства, које ужива; јер се усудио противу црквенога прописа досађивати богољубазном нашем цару. Позивље ли кога каква неопходна потреба да пође цару, он ће моћи то учинити послије разбора и приволе епархијалнога митрополита и осталих епископа [епархије епископа], и са њиховим ће граматама предузети пут.

Правило 12.

Презвитер, или ђакон, који је свргнут од свог епископа, или и епископ који је свргнут од сабора, ако се усуди досађивати цару, док не би морао обратити се већем сабору и преставити многим епископима оно, у чему држи да има право, и потчињити се њиховоме менту и пресуди, — ако пренебрегне ове и цара узнемири, он се никаквога опроштаја не може удостојити, нити ће се моћи бранити, нити се падати, да наново успостављен буде.

Правило 13.

Никакав епископ нека се не усуђује прелазити из једне епархије у другу, нити постављати кога за вршење свештене службе у цркви, пак ни онда, кад има узга се других епископа, осим ако није позван граматама митрополита и епископа, који су с њим, и у чију област он долази. Ако пак није никим позван и противу реда дође, да кога постави и да управља црквеним пословима, који га се не тичу,

нека је ништаво све оно, што он учини, а он нека се подвргне заслуженој казни због свог протузаконитог поступка и перасуднога подuzeћа. Наиме, неодложеноме свргнућу од светог сабора.

Правило 14.

Епископ, који има бити суђен због каквих прекршаја, и догоди се, да су епархијални епископи различитог мишљења о њему, налазећи једини, да је оптужени невин, а други да је крив; да се уклони свака сумња, свети сабор установљује, да епископ митрополије позове из оближње епархије још неке епископе, који ће просудити и сумњу разријешити и заједно са епископима дотичне епархије потврдити односну одлуку.

Правило 15.

Епископ, који буде оптужен због њеких прекршаја, и од свију епархијалних епископа буде суђен, пак сви они еугласно једну осуду противу њега изрекну; такав не може другога суда код других тражити, него мора остати нерушивом једногласна пресуда епархијалних епископа.

Правило 16.

Епископ, који немајући своје цркве, пође у другу, у којој је пријестол упражњен и присвоји га без приволе потпунога сабора, мора бити сметнут, ма да је изабран био и од свега народа, који је он себи присвојио. Потпуни пак сабор онај је, на коме присуствује и митрополит.

Правило 17.

Епископ, који је примио епископско посвећење и одређен је да буде предстојником народа, пак не ће да се службе прими, нишпристаје да пође у повјерену му цркву, такав мора бити одлучен, док се не принуди да се службе прими, или док потпуни епархијални сабор односну одлуку о њему не изрече.

Правило 18.

Који епископ, пошто је постављен био, не пође у ону област, за коју је постављен, и то не по својој кривци,

него или што народ не ће да га прими, или због другог узрока, који од њега не потиче, такав нека и част и службу ужива, али нека се не мијења у послове оне цркве, у којој борава; а примиће се само онога, што потпуни епархијални сабор, просудивши о свему, установи.

Правило 19.

Епископ нека се не поставља без сабора, и ако није присутан епархијални митрополит; а кад је он присутан, најбоље је да буду с њиме заједно и сви остали саслужници његови у епархији, које треба да митрополит парочитом посланицом позове. Иак ако се сви саберу, најбоље је; ако ли је то тешко, свакако нека присутна буде већина њих, или путем грамата нека своје сугласије изјаве; и таким начином, или у присуству или сугласијем већине, нека се дотични постави. Поступи ли се друкчије, него што је сада установљено, посвећење нека остане без ваљаности; али ако је постављење изведено по установљеном правилу, а њеки се успротиве због особите своје наклоности к противитици, имаће превагу глас већине.

Правило 20.

Ради црквених потреба и да се ријеше спорна питања, напало се за добро, да у свакој епархији буду по два пута у години сабори епископа: први пут после је треће недјеље од празника Пасхе, како би четврте недјеље Педесетнице сабор се свршио, — и о томе ће митрополит дојавити епархијалним епископима; други пак сабор састаће се оидма Октобра, то јест десетог Хиперверетеја. К овим саборима нека се приказују презвитери, и ђакони, и сви који држе да су увријеђени, и од сабора шичекују суд. Али није никоме донунитено, да по себи саборе сазивље без оних епископа, којима су митрополије повјерене.

Правило 21.

Епископ нека не прелази из једне области у другу, било по самовољном уертају, било да га народ присиљава, било да га епископи принуђују; него мора остајати при цркви, за коју је из почетка од Бога изабран, итти смје иету остављати, сходно установљеној прије о овоме наредби.

Правило 22.

Епископ не мора полазити у други град, који му није потчињен, ни у страну, која му не припада, да кога рукополаже; ниш постављати презвитере или ђаконе у мјестима, која су потчињена другом епископу, осим ако је приволу на то добио од епископа дотичнога предјела. А који се усуди на ово, постављење ће бити ништаво, и он ће подлећи казни од сабора.

Правило 23.

Епископ не мора на мјесто себе другога за пријемника себи постављати, ма да је он и на крају живота; догоди ли се ово, постављење нека буде ништаво. Него се мора чувати црквени пропис, који установљује, да се никако друкчије епископ не поставља, него сабором и пошто просуде епископи, који имају власт, послје смрти покојнога, произвести достојнога.

Правило 24.

Добро је, да се оно што је црквено чува за цркву најмарљивије и по доброј савјести и са вјером у Бога, Који све види и свим суди. И треба да се тиме управља под надзором и влашћу епископа, коме је повјерен сав народ и душе оних, који се сабирају у цркву. Нека се зато тачно знаду ствари, које цркви припадају и нека су оне познате презвитерима и ђаконима, који окружавају епископа, како би они знали и познавали, шта саставља својину цркве, и ништа да сакривено од њих не буде; те таким начином, ако се догоди, да се епископ у други живот представи, а ствари су црквене њима тачно познате, ништа од тих ствари не ће се изгубити или сатрти, и иметак епископов не ће бити повријеђен под изговором црквених ствари. Јер је правично, и Богу и људима угодно, да иметак епископов остане онима, којима он жели, а црквене ствари нека се цркви сачувају, како не би ни црква претријела какве штете, ниш под изговором цркве лишио се свога иметка епископ, или они који му припадају, да се у распре увале, те се тиме и он послје смрти злим гласовима подвргне.

Правило 25.

Епископ нека има власт над црквеним стварима, и нека располаже њима на корист потребних са сваком побожношћу и страхом Божијим; и нека и он себи узимље, ако потребује, за неопходне потребе своје и браће, коју он са стране прима, да у ничему не трне оскудицу, сходно ријечима божанственога Апостола: *Имајте храну и одјећу, овим да будете довольни.* Ако ли се овим не задовољи и употреби те ствари на своје домаће потребе, и приходима црквенима, или плодовима црквених поља не буде руковао са знањем презвитера или ђакона, него власт над њима преда својим домаћима и рођацима, или браћи, или синовима, тако да црквени рачуни услјед тога кријомце буду окривени, — такав мора пред епархијалним сабором да одговара. Ако се пак и иначе пронесе, да епископ, или презвитер, који су с њиме, употребљују на своју корист што цркви припада, било од поља, или од другог каквог црквеног посједа, тако да спромаси остану без помоћи и пријекор и зао глас падне и на ријеч која се проповиједа и на оне, који таким начином управљају, — подлећи ће и такови односној осуди, пошто свети сабор пресуди о томе.

ПРАВИЛА

ЛАОДИКИЈСКОГА САБОРА.

Правило 1.

Наређујемо, да еходно правилу црквеноме, онима, који су слободно и по закону ступили у други брак, а нијесу кријомнице жену узели, пошто прође неко кратко вријеме и у молитвама и посту проборавае, треба опростити и опћење даровати.

Правило 2.

Који падају у различне гријехове, ако се покажу устрајнима у молитви, исповиједајући се и кајући се, и са свијем се одврате од злих дјела, пошто им је према тежини гријеха назначено било вријеме кајања, морају, са обзиром на милосрђе и на Божију благод, бити примљени у опћење.

Правило 3.

Који је тек крштен, не мора бити произведен у свештени чин.

Правило 4.

Свештеници не морају каматарити, нити узимати постотке, ни такозвано „подруго“.

Правило 5.

Рукоположење не смије се обављати у присуству оних, који спадају у ред слушајућих.

Правило 6.

Не може се допустити јеретцима, који остају упорни у јереси, да улазе у дом Божији.

Правило 7.

Који се обраћају из јереси, и то, Новатијанâ, или Фотинијанâ, или Четрнаестодневника, сматрали се они код њих као оглашени, или као вјерни, не морају се примати, док не предаду анатеми сваку јерес, а особито ону, у којој су прије били; и тек тада они, које они називљу вјернима, пошто изуче символ вјере и буду помазани светим миро, нека се приме у опћење светих тајна.

Правило 8.

Који се обраћају из јереси тако званих Фрига, ма се они код њих у тобожњем клиру налазили и називали се најугледнијима, морају са највећом марљивошћу бити поучавани, и затим крштени од епископâ и презвитерâ цркве.

Правило 9.

Не може се допустити, да они, који припадају цркви, полазе ради молитве или службе у гробља, или у такозване мученичке храмове јеретика; а који то чине, ако су вјерни, имају бити ван опћења за неко вријеме. Покају ли се, и неопјезде да су згрјешили, нека се опет приме.

Правило 10.

Који цркви припадају, не морају равнодушно своју дјецу женити са јеретцима.

Правило 11.

Немају се постављати у цркви такозване презвитиде, или предстојнице.

Правило 12.

За црквено управљање морају се постављати епископи послаје одлуке митрополита и оближњих епископа, и пошто су дуго времена непитани били, колико у погледу учења вјере, толико у погледу владања по правоме учењу.

Правило 13.

Скупну свјетине не мора бити допуштено, да бира оне, који се имају поставити на свештенство.

Правило 14.

Не морају се на празник Пасхе слати у друге парохije свете тајне у име благослова.

Правило 15.

Осим канонички постављених појача, који на амвон улазе и по књизи поју, нико други не мора појати у цркви.

Правило 16.

Уз друга читања из светог Писма, мора се суботом читати и евангелије.

Правило 17.

На богослужбеним зборовима не треба псалмове сједињавати један с другим, него послјје свакога псалма мора бити посебно читање.

Правило 18.

Треба да једна цета служба молитава свагда буде, и на деветом часу, и на вечерњи.

Правило 19.

Послије проповиједи епископа, морају се најприје посебно читати молитве за оглашене; и кад оглашени изиђу, нека се чита молитва за оне, који се кају; па кад и ови, пошто се руке на њих положе, изиђу, тада нека се читају за вјерне три молитве: једну, и то прву треба читати тајно, а другу и трећу на глас; послјје тога нека се мир подијелује; и пошто презвитери мир подијеле епископу, свјетовљаци ће такођер узајамно мир међу собом подијелити, и тада ће се обавити свето припошење. И само освешћеним особама може бити допуштено, да улазе у олтар да се причешћују.

Правило 20.

Не може ђакон у присуству презвитера да сједи, него ће сјести, ако му презвитер заповједи. Исто ће тако и ђакони узивати част од ипођакона и од свију клирика.

Правило 21.

Ипођакони не могу стојати у ђаконику, нићи се допицати свенитених сасуда.

Правило 22.

Ипођакон не може носити ораp, нићи остављати своје мјесто при вратима.

Правило 23.

Чацци, или појачи не могу носити ораp, и тако читати или појати.

Правило 24.

Освећене особе, од презвитера до ђакона, и за тијем сви из црквенога чина, до ипођакона, или чаца, или појача, или заклицача, или вратара, или из монашкога реда, не морају у никакву брчму улазити.

Правило 25.

Не може ипођакон да подијељује хлеб, нићи да благосиља путир.

Правило 26.

Који нијесу од епископа произведени, не морају заклицати ни у црквама, ни у кућама.

Правило 27.

Свенитене особе, или клирици, или свјетовљаци, који бивају позвани на агане, не морају ништа са њих к себи посетити, јер се тиме вријеђа црквени чин.

Правило 28.

У домовима Господњим, или у црквама не морају се држати тако звање агале, пити у дому Божијем јести и почивалишта припређивати.

Правило 29.

Христјани не морају слиједити обичајима јудејским и суботу светковати, него морају у тај дан радити; недјељу морају особито почитовати, и ако могу, уздржати се од радње, као Христјани. А који се затеку, да слиједе јудејским обичајима, нека су анатема од Христа.

Правило 30.

Никакве свештене особе, ни клирици, ни монаси, ни уопће никакав Христјанин, пак ни свјетовњак не мора се у једном истом купатилу купати са женама; јер је то најглавнија оптужба код незнабожаца.

Правило 31.

Ни с каквим јеретиком не мора се брак скланати, или за такове давати синове или кћери, него напротив треба њих узимати, ако обећају, да ће Христјани постати.

Правило 32.

Не треба примати јеретичких благослова, јер су они више злослова, него ли благослови.

Правило 33.

С јеретичима, или раскошницима не треба се заједно молити.

Правило 34.

Никакав Христјанин не мора остављати мученике Христове и обраћати се лажним мученицима, то јест јеретичкима, или који су прије јеретици били; јер су ови далеки од Бога. Нека су дакле анатема, који се к њима обраћају.

Правило 35.

Христјани не смију заупитати Божију цркву и од ње се одвраћати, и ангелима се клањати, и зборове у њихову част сакупљати; ово је забрањено. Према томе, који се затече, да се предаје таком тајном идолопоклонству, нека је анатема, јер је оставио Господа нашега Исуса Христа, Сина Божијега, и прешао је идолопоклонству.

Правило 36.

Свештене особе, или клирици не смију бити гатарни, ни врачари, нити се бавити гатањем у бројевима, или звијездарством, нити правити такозване амајлије, које нијесу него окови њихових истих душа. Који их пак носе, наредисмо, да се изагну из цркве.

Правило 37.

Празничне дарове, које шаљу јудеји или јеретици, не треба примати, нити заједно с њима празновати.

Правило 38.

Пријесне хљебове јудеја не треба примати, нити опћити у њиховом печастију.

Правило 39.

Не треба празновати заједно са незнабошцима, нити опћити у њиховом безбожију.

Правило 40.

Епископи, кад су на сабор позвани, не могу тијем пренебрегнути, него морају поћи, да или поуче друге, или се сами поуче у погледу онога, што се тиче добра цркве и другога. Који тијем пренебрегне, сам себе осуђује, осим случаја, ако чим ванредним није запријечен.

Правило 41.

Свештена особа, или клирик не може на пут кретати без налога епископа.

Правило 42.

Ни свештене особе, ни клирици не могу на пут кретати без каноничких грамата.

Правило 43.

Ни за кратко вријеме не смију ипођакони остављати врата, да се молитви предају.

Правило 44.

Жене не могу улазити у олтар.

Правило 45.

Послије друге недјеље Четрдесетнице, нико се више не може примати за крштење.

Правило 46.

Који се крсте, морају научити вјеровање, и петог дана седмице пред епископом или презвитерима га очитати.

Правило 47.

Који су у болести крштење примили и послје су оздравили, морају изучити вјеровање, да упознаду, да су се божанственога дара удостојили.

Правило 48.

Који бивају просвијећени крштењем, морају бити помазани небеским помазањем и постати учесницима царства Христова.

Правило 49.

У Четрдесетницу не може се хљеб на жртву приносити, осим само суботе и недјеље.

Правило 50.

У четвртак последње недјеље Четрдесетнице не смије се разријешавати пост, и тијем сву Четрдесетницу бенчистити; него треба кроз сву Четрдесетницу постити сухим.

Правило 51.

Уз Четрдесетницу не могу се светковати даши рођења мученика, него треба држати успомене светих мученика, само по суботама и недјељама.

Правило 52.

Уз Четрдесетницу не смију се држати свадбе, или славити рођендан.

Правило 53.

Христјани, кад полазе на свадбе, не смију скакати и плесати, него скромно вечерати или ручати, као што приличи Христјанима.

Правило 54.

Свештене особе, или клирици не смију на свадбама или гозбама гледати престаје, што се обично тамо припређују, него морају, прије него што дођу глумци, устати и поћи.

Правило 55.

Ни свештене особе, ни клирици, пак ни свјетовљаци не смију се ревенити, да гозбе припређују.

Правило 56.

Презвитери не смију, док не уђе епископ, ући и сјести у олтару, него морају заједно с њим ући; осим кад је епископ болестан, или је кудгод пошао.

Правило 57.

У малим мјестима и селима не могу се постављати епископи, него периподекти; а који су већ постављени, не морају ништа предузимати без приволе градског епископа. Исто тако и презвитери не могу ништа предузимати без приволе епископа.

Правило 58.

Ни епископи, ни презвитери не могу жртву принашати у кућама.

Правило 59.

У цркви се не смију читати особити псалми, нићи неканоничне књиге, него само каноничне књиге Старога и Новога Завјета.

Правило 60.

Ово су књиге које треба читати из Старога Завјета: 1. Постапак свијета, 2. Излазак из Египта, 3. Левитска, 4. Бројеви, 5. Закони поновљени, 6. Исус Навин, 7. Судије, Рут, 8. Јестир, 9. Царства прва и друга, 10. Царства трећа и четврта, 11. Паралипоменом прва и друга, 12. Јездре прва и друга, 13. Књига стонедесет Псалмова, 14. Приче Соломонове, 15. Еклесиајст, 16. Пјесма над пјесмама, 17. Јов, 18. дванаест Пророка, 19. Исаја, 20. Јеремија и Варух, Плач и посланице, 21. Језекиљ, 22. Данил. Новог пак Завјета ове: Евангелија четири, по Матеју, по Марку, по Луци, по Јовану; Дјела Апостолска; седам својих посланица; Јаковљева једна, Петрове двије, Јованове три, Јудина једна; четрнаест Павлових посланица: Римљанима једна, Коринџанима двије, Галатима једна, Ефесцима једна, Филиплјанима једна, Колошанима једна, Солуњанима двије, Јеврејима једна, Тимотију двије, Титу једна и Филимону једна.

ПРАВИЛА

САРДИКИЈСКОГА САБОРА.

Правило 1.

Озије епископ града Кордуве рече: Треба из самога темеља искоренити не толико зли обичај, колико опасну по-квареност у црквеним пословима: да никакав епископ не мора прелазити из малог једнога града у други град. Јер је очито, шта саставља узрок, због кога се то предузимље. Нити се икада могао наћи један епископ, који би пастојао, да га премјесте из једног већег града у мањи град; чиме се доказује, да су такви узбуђени ватреном страшћу за већим добитком, и да су особито робови гордост, да добију на изгледу већу власт. Према томе, је ли угодно свима, да се такovo зло строжије казни, и ја мислим, да такви не би морали уживати ни ошћења са свјетовљацима? Сви епископи рекоше: Угодно је свима.

Правило 2.

Озије епископ рече: Ако се нађе који толико безуман и дрзак, да смисли у погледу тога привести неко оправдање, наводећи, да су му од народа послани били немени позиви, — очито је, да су могли неки поједини, наградом и повцем купљени, саставити у цркви незаконити збор, као да желе таковога за епископа имати. Зато ја држим, да свакако и на особити начин морају бити кажњене такве пријеваре, такве вјештине и подузећа, и никакав од тих не мора се ни при часу смрти удостојити ошћења, чак ни свјетовљачкога. Ако је угодан овај предлог, одговорите? Одговорих: Што је казано, нека се установи.

Правило 3.

Озије епископ рече: Треба додати и ово, да никакав епископ не прелази из своје епархије у другу епархију, у којој имају своји епископи, осим, ако је позван од браће, која је тамо, да се не помисли, да затварамо врата љубави. Треба се такође побринути и за то, да, ако који епископ у једној епархији има какав судски посао наспрам брата свога и сасепископа, он не мора из друге епархије дозивати епископе да им суде. А ако је који епископ био осуђен због каквога посла, пак држи, да његов посао није неваљао, него достојан, да се онет судбена нестрага поведе, — ако је вашој љубави угодно, одајмо пошту усменим Апостола Петра, пак нека они, који су судили, напишу Јулију, епископу Римскоме, да се, ако је потребито, понови суд код епископа, који су ближе тој епархији, и нека он назначи дотичне, који ће разабрати посао. Ако пак оптужени не може доказати, да је његов посао такав, да га треба поново разбору подврћи: тада оно што је једном пресуђено, нека се више не руши, и оно што је учињено, нека остане чврстим.

Правило 4.

Гауденције епископ рече: Ако је један епископ био свргнут судом епископа, који су у сусједним странама, пак послѣје истиче, да му још припада право да се правда, — не треба другога на његов пријестол постављати дотле, док Римски епископ, разабравши посао, не изрекче своју одлуку о томе.

Правило 5.

Озије епископ рече: Треба установити, да ако који епископ буде оптужен, и сабраши из оне исте области епископи свргну га са свога ступња, пак он, позивљући се као на њеки виши суд, обрати се најблажењјем епископу Римске цркве, и овај захтје обратити на њ најљу, и нађе умјесним да се поново разбору подвргне посао таковога, — он [Римски епископ] треба да се удостоји написати оним епископима, који су најближи тој епархији, да они марљиво и потањко сваку разаберу, пак да, добивши увјерење о истини, изреку пресуду своју о посаду.

Захтје ли који, да се његов посао опет новом разбору подвргне, и на његову прошњу Римски епископ пађе умјесним да пошаље од своје стране презвитере, — нека у власти тога епископа буде, у колико за добро и за потребито пађе и одреди, послати такове презвитере, који ће заједно са епископима судити, имајући при томе власт онога, који их је послао; и то нека остане. Ако пак држи, да је dostatно, ради нештања посла и пресуда епископа, — нека поступи, како за најбоље мудри његов савјет пађе. Одговорили епископи: Што је казано, нека се установи.

Правило 6.

Овије епископ рече: Ако се догоди, да у једној епархији, у којој имају многи епископи, један епископ изостане, и не ће због небрежљивости да у збор дође, ни да пристане на одлуку других епископа, међу тиме сакупљени народ захтјева, да се постави тражени од њега епископ, — треба најприје том епископу, који је изостао, напоменути кроз грамате егзарха епархије (разумијем епископа митрополије) да народ тражи, да му се даде пастир; и држим, да је умјесно почекати, да и он дође. Ако ли, пошто је и кроз грамате позван, не ће да дође, ићи хоће да отишне, тада треба задовољити жељи народа. А ради постављања епископа митрополије треба позвати епископе и из сусједне епархије. Али никако не треба постављати епископа у какво село или мали град, за који је довољан и један презвитер; а не треба постављати у таким мјестима епископа с тога, да се не омаловажи име и власт епископа. Него, као што сам прије споменуо, епархијални епископи имају постављати епископе у оним градовима, у којима су и прије епископи били. А ако се пађе који град, да се толико умножио бројем народа, да се може сматрати достојним епископскога пријестола, — нека га добије. Је ли ово свима угодно? Одговорили сви: угодно је.

Правило 7.

Овије епископ рече: Наметање наше и сувишно настојање, и неуспутне наше молбе учинили, да ми немамо толике милости и слободе, колико би могли имати. Јер многи између епископа не престају полазити у царске таборе, а

нарочито епископи Африкански, који, као што смо ми дознали од љубазнога брата нашега и саепископа Грата, добрих савјета не примају, него их презиру тако, да један човјек доноси у царски табор многе и различне прошње, које не могу бити на корист цркве, и не настоји, као што би требало и као што би упућно било, о помоћи и заштити сиромахâ и свјетовиџакâ, или удовица, него тражи за појединце свјетске части и службе. Такова неупутност узрокује нам штету, која је уједно скопчана са њеком саблазну, и зазорна је. Ја држим, да је много приличније, да епископ своју помоћ пружа ономе, који од кога какво насљє трип, или ако је која удовица увријеђена, или пак ако је које сироче лишено онога, што му припада, пак и у овоме случају, ако је у то име правична прошња. Ако вам је дакле, љубазна браћо, свима повољито ово, установите, да никакав епископ не мора у царски табор полазити, осим оних, које најблагочистији цар наш својим граматама позове. Али пошто врло често бива, да њеки, који су због пријеступа својих осуђени на прогонство или на острове, или су се другој каквој осуди подвргли, прибијегавају цркви, тражећи милосрђа, таковима не треба одрећи помоћ, него без сваког оклијевања и колебања треба за њих тражити опроштај. Ако је дакле и ово угодно, дајте сви сложено свој глас. Одговоривше сви: Нека се установи и ово.

Правило 8.

Озије епископ рече: Мудрост вапа нека и о овоме просуди: пошто је установљено, да се мора сачувати сваки епископ од осуде, због одлазења свога у царски табор, зато, ако који од њих има онакових прошња, о којима смо прије споменули, нека их шаље по своме ђакону. Јер службена особа није завидним оком гледана, и лакше ће моћи донијети оно, што му је поручено. Одговоривше сви: Нека се и ово установи.

Правило 9.

Озије епископ рече: Ја цијеним, да је и ово дослиједно: кад који епархијални епископ шаљу прошње брату и саепископу своме, који је у већем граду, то јест, у митрополији, овај нека пошаље и дотичнога ђакона и прошње,

давни му препоручни лист, написани наиме по реду и браћи и сасенискоима нашим, који у то вријеме бораве у мјестима или градовима, у којима најблагодостивји цар државне послове уређује. Ако који епископ има пријатеља у двору, и хоће да добије њешто, што је часно и праведно, нека му не буде забрањено по своме ђакону тражити и препоручити ствар онима, за које зна, да ће му хтјети пружити добру помоћ у његовој прошњи. А који у Рим полазе, као што сам горе казао, морају преставити љубазном брату нашем и сасенископу Јулију прошње, које имају да предаду, да их најприје он развиди, да није која од њих неумјесна, пак да их тада својом заштитом и настојањем пошаље у царски табор. Сви епископи одговорине, да им је угодно, и да је веома разборит овај савјет.

Правило 10.

Озије епископ рече: Ја цијеним да је и ово потребито: мора се најтачније и најмарљивије пазити, да, кад се какав богати или учени из грађанскога звања нађе достојним да постане епископ, не треба га постављати дотле, док није са свијем пренао службу и чаца, и ђакона, и презвитера, како би, прелазећи сваки поједини ступањ, ако се достојним покаже, могао поступно подигнути се на висину епископства. И за сваки ступањ чина мора бити свакако остављена не мала трајност времена, да се може испитати и вјера његова, и његово добро владање, и постојанство, и кротост, како би, пошто се нађе достојним божанственог свештенства, удостоно се највише части. Јер није умјесно, нити знање, нити изврсно опхођење на то овлашћује, да се дрско и лакомислено приступа к пренагленом постављању за епископа, или за презвитера, или за ђакона; јер би таковога са свијем умјесно могли сматрати „новокрштеним“, особито пак, кад знамо, да је и најблаженији Апостол, који је учитељем незнабожаца био, осуђивао пренаглена постављања; а испитивање за дуже времена кадро је на доста поуздани начин показати и владање и парав свакога. Сви рекоше, да им је ово угодно, и да се никако не смије ово рушити.

Правило 11.

Озије епископ рече: Морамо и ово установити: кад епископ из једнога града у други град пође, или из једне

епархије у другу, да, прошириху сѣјетом, послужи своме славољубљу, или ради веће свечаности у служби, пак хоће да остане тамо дуже времена, а међу тиме епископ онога града није највише у учењу, — нека га не презире и често нека не проповиједа у намјери да посрами и понизи особу мјесног епископа; јер такав изговор обично смутње изазивље; и таквим поступањем он хоће само да привуче и отме туђи пријестол, не колебајући се, да запустити предану му цркву, и да пријеђе другој. У погледу овога треба и своје вријеме установити, јер и не примити са свијем епископа може изгледати нечовјечним и неумудним. Зато сјетите се, да су Оци наши у прошла времена установили, да, ако који свјетовњак, боравши у граду, не дође у онѣн збор у три недјељна дана за три седмице, мора бити уклоњен од онѣња. Према томе, ако је ово одређено било у погледу свјетовњака, епископ, ако нема никакве пријекне неопходности, или тежега посла, не мора, нити је упутно, при томе штетно је да оставља за дуже времена своју цркву и тиме огорчава повјерени му народ. Сви епископи рекоше: Налазимо, да је и ова одлука потпуно пристојна.

Правило 12.

Озије епископ рече: Пошто не треба ништа изоставити, нека се и ово установи: Нека браћа и сасенископи по градовима, у којима су за епископа постављени, више пута бива, да имају врло мало својих посједа, у другим пак мјестима посједи су велики, тако да од истих могу помагати и сиромасима. Ако они хоће да пођу на своје посједе, и да плодове сабирају, ја цијешим, да им се то може допустити, али тако, да три недјељна дана, то јест, три седмице могу остати на својим посједима, при чему дотични епископ мора бивати у оближњој цркви, у којој презвитер сабира народ, и мора служити, да се не помисли да је ван онѣња, и нека не бива често у граду, у коме има епископ; таким начином и његови послови не ће никаква уштрба због његова одсуства претриљети, а уједно ће избјегнути пријекор за дрекоет и таштину. Сви епископи рекоше: Угодна је и ова наредба.

Правило 13.

Озије епископ рече: И ово нека се од свију установи: ако је који ђакон, или презвитер, или други који клирик

одлучен био, пак је прибјегао другоме епископу, који га познаје, а који међу тим зна, да је од свога епископа лишен опћења, не смје овај епископ да нанесе увриједу епископу и брату своме, и да таковоме одлученоме опћење дарује. А ако се усуди то учинити, нека зна, да мора одговарати пред епископима, кад се ови саберу. Сви епископи рекоше: Ова одлука сачуваће и опћи мир, и обезбједиће сугласије међу свима.

Правило 14.

Озије епископ рече: Не могу да премучим о ствари, која ме много узбуђује. Ако се нађе који епископ гњевљив, — чега у таковоме човјеку не би морало бити, пак се од један пут раздражи на презвитера или ђакона, и захтје га искључити из цркве, — треба настојати, да такав одма не буде осуђен и лишен опћења. Сви епископи рекоше: Који бива свргнут, нека има право обратити се епископу митрополије дотичне епархије; а ако нема митрополита у мјесту, обратиће се к најближем и потражиће, да се потanko испита посао; јер не треба се оглунавати, кад који просе. Епископ пак онај, који га је праведно или неправедно искључио, мора добродушно подијети, да се посао подвргне испиту, и да се његова пресуда или потврди, или препрени. Али док се марљиво и вјерно свака не испита, одлучени од опћења не мора прије односног ријешења самовласно присвајати себи опћење. Ако ли се пак неки клирици састану и опазе у њему охолост и дрскост, пошто се не мора уопће тржити увриједа или неправедни пријекор, они ће га оптријим и јачим ријечима опоменути, да се тиме сачува покорност и послушност насрам онога, који заповиједа. Јер, као што мора епископ наказивати према својим потчињенима некрепу љубав и наклоност, истим начином и потчињени су дужни добровољно извршивати дужност своју насрам епископа.

Правило 15.

Озије епископ рече: II ово сви установимо: ако који епископ захтје поставити на који ступањ туђега црквено-служитеља из друге епархије, без приволе на то дотичнога епископа, ништавим и несталним нека се сматра таково постављење. Ако су пак који то себи допустили, морају

бити опоменути и на ред позвани од браће и сасенискона наших. Сви рекоше: И ова наредба нека остане непомицном.

Правило 16.

Асције епископ рече: Није вам непознато, каква је и колика је Солунска митрополија. Често долазе у цету из других епархија презвитери и ђакони, пак, не задовољајући се кратким борављеним, у истој остају и сво вријеме тамо проводе, или тек последије много времена једва да бивају принуђени повратити се својим црквама; о овима дакле треба одлучити. Озије епископ рече: Оне наредбе што су установљене у погледу епископа, нека важе и у погледу ових особа.

Правило 17.

Озије епископ рече: Слједекли брату нашем Олимпију, — нека се установи и ово: ако је који епископ, пошто је насиље претрпιο, неправедно прогнан био, или због свога знања, или што је истину бранио, пак, избјегавајући опасност, невин, а међу тим подвргнут оптужби, дође у други град, — нека му не буде забрањено тамо остати дотле, док се не поврати, или док не узмогне ослободити се од нанесене му увриједи; јер би немилосрдно и веома теготно било, кад ми не би примили онога, који је претрпιο неправедно гонење; него баш са особитом расположивошћу и љубежљивошћу мора се такви примити. Сви рекоше: Нека се и ово установи.

Правило 18.

Гауденције епископ рече: Ти знаш, брате Асције, да од како си ти био постављен за епископа, мир је увијек владао; пак да не остане никакав траг разногласице у погледу црквенослужитеља, нека се установи, да буду примљени сви они, које су поставили Мусеј и Евтихијан, пошто се никакве кривице није код њих нашло.

Правило 19.

Озије епископ рече: Моје је смјерности ово мишљење: Пошто морамо да будемо мирни и устриљиви, и довољно милосрђе да према свима имамо, то они, које су једном

поједина наша браћа у црквени клир произвели, ако не ће да се поврате црквама, за које су били именовани, нека се више не примају; Евтихијан пак нека ни имена епископа себи не присваја, а исто и Мусеја не треба епископом сматрати; потраже ли они свјетовњачко опћење, то им га одрећи не треба. Сви рекоше: Угодно је.

Правило 20.

Гауденције епископ рече: Ово што је спасоносно и упуној дошљедности установљено, и што је нашем свештеничком достојанству прилично, и Богу и људима угодно, не ће моћи своју силу и снагу уздржати, ако [повриједа] проглашених одлука не буде окончана са страхом; јер ми сами знамо, да врло често, због бестидности појединих, подвргавало се презрењу божанствено и високоштовано име свештенства. Који дакле, презирући оно, што је од свију установљено, и тежећи да угодни већма гордости и продржљивости, него ли Богу, усуди се урадити што друго, нека зна већ, да је тиме подвргао себе да пред судом одговара, и да част и достојанство епископства губи. Сви одговориху: Умјесна је и угодна нам је ова одлука.

Правило 21.

Ово ће се пак најбоље дознати и најпоузданије извршити тиме, ако сваки од нас, који смо постављени за епископе [и станујемо] на пролазним путевима или на путевима водима, кад опазн епископа, усита га о узроку путовања, и куда иде; пак ако дозна, да он полази у табор, нека распита о условима, који су у овоме погледу горе установљени; и ако он иде, што је позван, никакве запријек нека му не буде за одлазак. Али, ако ради сујете, као што је прије вашој љубави споменуто било, или због каквих промиња, жури се у царски табор, не треба му у такome случају ни потписивати грамата, ни ти опћења с њим имати. Сви рекоше: Нека се и ово установи.

ПРАВИЛО

ЦАРИГРАДСКОГА САБОРА,

поводом Агапија и Багадија, који су сваки за себе доказивали своје право на епископију Востарску.

Аравијан, Анкирски епископ, рече: Не ради овога посла, него што стријеним за сав живот у напријед, молим свети сабор да ријешн: могу ли два епископа прогласити свргнуће [трећег], или не? и може ли то бити, кад је одсутан митрополит, или не? Никакве штете не ће од овога за наш посао бити; него се само бојим, да из ових списа љеки, добивши власт, тако што не учине. Молим вас зато да одговорите. Нектарије, Цариградски епископ, рече: Врло је добар предлог најнобожњијег епископа Аравијана; и пошто се може у напријед слична ствар догодити, не осуђујући оно, што је прошло, за будуће треба да сада установимо. Аравијан, Анкирски епископ, рече: Прошло осуђује сабор блажених Отаца, сабрањих у Никеји, налажући, да не мора бити мање од три епископа при постављању, и да не мора одсутан бити митрополит; него бојећи се за будуће, ја сам своје питање ставио. Ја хоћу дакле да ви чисто пекажете, и то без сваког ограничења и ван сваке сумње, да сходно Никејском сабору, два човјека сама не могу нићи поставити, нићи свргнути епископа. За тијем послѣје других, Теофил, епископ Александријски, рече: Противу оних, којих већ нема, није могуће, да се донесе њека строга одлука, особито пак, кад нијесу били они осуђени за живота; него кад се узму у обзир они, који у напријед могу бити свргнути, мени се чини, да не само три морају приступити, него, ако је могуће, сви епархи-

јалии епископи, како би осуда онога, који је заслужио да се свргне, постала разложитијом услед пресуде многих, изречене у присуству оптуженога. Нектарије, Цариградски епископ, рече: Пошто се о законитим установама и наредбама говори, дошљедно је, да се то не одређује обзиром на њекакве особне послове. И зато, као што је предложио свети епископ Аравијан, желећи да се установи што треба за будуће, и као што је своје мишљење са свијем дошљедно и човјекољубиво изрекао свети епископ Теофил, — не треба у напријед ни од три, а још мање од два епископа да буде свргнут онај, који је суду потпао, него одлуком већег сабора и дотичних епархијалних епископа, као што су то и апостолска правила одредила. Флавијан, Антиохијски епископ, рече: Што су изложили свети и побожни епископ Нектарије и свети и побожни епископ Теофил, јасно је. И сви ми црковњаци ово одобравамо.

ПРАВИЛА

КАРТАГЕНСКОГА САБОРА.

Правило 1. (1.)

Да се морају строго чувати наредбе Никејскога сабора.

Аврелије епископ рече: Наредбе ове, које ми тако имамо по списима, што су са собом дошле са Никејскога сабора. Оци наши, исто и оне, које су после, саображавајући се са оним сабором, издале, и оне, које смо ми установили, пошто утврђене буду, нека се строго чувају.

Правило 2. (2.)

О исповиједању свете Тројице.

Сав сабор рече: Као што Бог хоће, прије свега мора се једнодушним исповиједањем исповиједати црквена вјера, коју ми у овом славном збору показујемо; за тим гласијем свакога за себе и свију укупно мора се чувати црквени ред. Нак да се утврде у својим мислима браћа и епископи наши, који су тек постављени, потребито је додати оно, што смо ми као непомичну наредбу од Отаца примили, — да ми у умовима нашим свето чувамо јединство Тројице, то јест, Оца и Сина и светог Духа, које не познаје у себи никаквога дијелења; и као што смо ми научили, тако ћемо учити и народ Божији. Исто су тако на сав глас казали и сви они епископи, који су тек постављени били: Овако примамо, овако чувамо, овако учимо, у свему слиједећи евангелској вјери, а уједно и вашој поуци.

Правило 3. (3.)

О уздржности.

Аврелије епископ рече: Кад се на прошломе сабору разбирало о начину уздржности и чистоћи живота, установљено је, да ова три ступња, разумјем епископи, презвитери и ђакони, који су везани већ везом чистоће живота услјед самога посвећења, морају бити у свему уздржљиви, као што и приличи светим епископима, и Божијим свештеницима, и левићима, и који служе при божанственим службама, како би могли добити, што од Бога у простоти просе: пак према томе и ми морамо такође чувати, што је од Апостола предано, и што од најдубље древности важи.

Правило 4. (4.)

О различити ступњима, у којима ваља уздржавати се од жена.

Фаустин, епископ Пикенски области Потентинске, заступник Римске цркве, рече: Нека се установи, да се морају уздржавати од жена и чувати наравствену чистоћу и епископ, и презвитер, и ђакон, и сви који се додирују светње. Сви епископи рекосе: Нека се установи, да сви, који чувају олтар или му служе, морају назити наравствену чистоћу.

Правило 5. (5.)

О лакомству.

Аврелије епископ рече: Треба угушити страст лакомства, о којој нико не сумња, да је матер свију злота: дакле, нико нека не заваљује туђим, и нека не прелази ради добити граница Отаца, и ни у коме случају нека не буде допуштено никаквом клирику узимати камате ни за какву ствар. Ми допуштамо, да питања, која изнова пошкуну, пошто су нејасна и са свијем сакривена, захтијевају нашега претреса и опредјелења. Али у погледу онога, што је са свијем јасно установило божанствено Писмо, није потреба, да се одлуке доносе, него треба просто томе слједити. Наравно је, да што код свјетовњака заслужује укор, то се тијем већма мора осудити код клирика. Сав

сабор рече: Нико није противу Пророка, нико противу Евангелија поштинско, а да је без казни остао.

Правило 6. (6.)

Да свето миро не могу приређивати презвитери.

Фортунат епископ рече: На пређашњим саборима сјекло се да је установљено, да ни свето миро, ни умилостивљење оних, који се кају, ни посвећење дјевојака, ни мјеста, ни црква, не могу вршити презвитери. А ако се који затече да то чини, шта треба у погледу њега установити? Аврелије епископ рече: Ваше је достојанство чуло предлог брата и саслужитеља нашега Фортуната; шта кажете о овоме? Сви епископи рекоше, да нити спремање светог мира, нити посвећење дјевојака не могу обављати презвитери; нити се мора презвитеру допустити, да на својој литургији кога умилостивљује; и ово је свима угодно.

Правило 7. (7.)

О умилостивљивању оних, који се налазе у опасности.

Аврелије епископ рече: Ако се ко нађе у опасности, и замоли да умилостивљен буде код светог олтара, а епископ је одсутан, презвитер мора ради реда да зашита епископа, и тада услјед његове приволе, увешће у милост тога, који је у опасности; и ову ствар морамо спасоносним савјетом потврдити. Сви епископи рекоше: Угодно нам је, што се светиња ваша удостојила помоћи нам у ономе, што је потребито.

Правило 8. (8.)

О онима, који подносе тужбе на старије, и о томе, да никакав клеветник не смije тужити епископа.

Нумидије, епископ Мазулитански, рече: Има много њих неваљалог владања, којима је мило при свакој згоди подизати тужбе на старије и на епископе; треба ли такове примати, или не? Аврелије епископ рече: Је ли дакле угодно вашој љубави, да они, који су улетели у различне

пријестуне, не подижу гласа тужбе противу епископа? Сви епископи рекоше: Који је клеветник, нека се не прима.

Правило 9. (9.)

О онима, који због својих пријестуна бивају искључени из црквене заједнице.

Августин епископ, заступник Нумидијске области, рече: Удостојте се установити ово, да, ако који епископ или презвитер прими у опћење оне, који су заслужно због својих пријестуна били искључени из цркве, мора и он потпасти онакој истој осуди, као и они, који су одбјегли од каноничке пресуде свога епископа. Сви епископи рекоше: Угодно је свима.

Правило 10. (10.)

О презвитерима, који бивају осуђени од својих епископа.

Алипије епископ, заступник Нумидијске области, рече: Не треба ни ово изоставити, да, ако је који презвитер случајно осуђен од свога епископа, пак побуђен некаквом надутости и гордошћу, учини му се да може посебно приносити Богу дарове, или смелу подигнути други олтар противу црквене вјере и устава, такав нека не прође без казни. Валентин, епископ првог пријестола Нумидијске области, рече: Што је казао брат наш Алипије, беспорно је сугласно са вјером и редом црквеним. У осталом кажите, шта мисли о овоме ваша љубав?

Правило 11. (11.)

Презвитер, који се подигне противу свог епископа и раскол заведе, нека је анатема.

Сви епископи рекоше: Ако је који презвитер био осуђен због свога владања, он мора јавити о томе сусједним епископима, да они нештају ствар и да се среством њих он измири са својим епископом. Не учини ли то, него, чега икада не било, занесе се гордошћу, и одијели се од опћења са својим епископом, пак заједно са још неким за-

веде раскол, и Богу свету жртву принесе, — такав нека буде анатема и нека се лини свога мјеста, пошто се претходно разабере, да није збиља оправдана тужба његова противу епископа.

Правило 12. (12.)

Епископ, који бива оптужен у вријеме, кад нема сабора, или бити суђен од дванаест епископа.

Феликс епископ рече: Предлажем, сходно паредбама древних сабора, да, ако који епископ (чега никада не било) потпадне каквој оптужби, а није могуће због многих запријека, да се многи сакупе, — да за дуго под оптужбом не остаје, нека га суде дванаест епископа, презвитера пак шест епископа и његов, а ђакон три.

Правило 13. (13.)

Да епископ не може бити постављен, него од многих; а ако је баш потреба, три да постављају епископа.

Аврелије епископ рече: Шта каже о овоме ваша свестост? Сви епископи рекоше: Што је установљено било прије нас, ми морамо чувати, и предстојници сваке епархије нека се не усуђују безрасудно тиме занемаривати. Многи дакле епископи, пошто се заједно сакупе, нека постављају епископа. Ако је пак пријека потреба, три епископа, у ма каквом ош мјесту били, нека услијед наредбе онога, који је први, поставе епископа. А који поступи у чему било противу свога обећања или потписа, такав сам себе лишава части.

Правило 14 (14.)

Да из Трипола ради заступства на сабору долази један епископ, — и да презвитери тамо пет епископа илију судити.

Тако се исто установљује, да из Трипола, због оскудице у оној области, долази на сабор један епископ ради заступства, и да презвитер тамо буде суђен од пет епископа, а ђакон од три, као што је горе речено, наравно под предсједињштвом свог дотичног епископа.

Правило 15. (15—18.)

О различним чиновима, који су на служби цркве, и да сваки, који пошнадне каквом казненом послу и занемари црквени суд, подвргава себе опасности, — и да дјеца свештеника немају полазити свјетска позоришта.

Исто се тако установљује, да ма ко био, или епископ, или презвитер, или ђакон, или клирик, ако у каквоме казненом или грађанском послу, који је у цркви пошкао, занемари црквени суд, и захтје правдати се код јавних судова, ма да је одлука у његову корист допесена, лишава се ипак свога мјеста; и ово важи у погледу казног посла; а ако је био посао грађански, губи све оно што је добио, ако хоће да своје мјесто задржи. Установљује се још и ово, да, ако је један судбени посао пренешен био од ма каквих било црквених судова на друге судове црквене, који имају вишу власт, ово ништа не мора смутити оне, којих се пресуда укида, ако се не може да докаже, да су дотични судили или из злобе, или пристрасно, или по миту; ако су пак договором једне и друге странке изабрани били судије, ма да је број њихов и мањи од установљеног, не треба се већ обраћати другима. И [ово се још установљује,] да дјеца свештеника немају учествовати у свјетским позориштима, нити их гледати; ово је и свима Христјанима свагда било навјешћивано, да се од тога уздржавају, и да не полазе онамо, гдје богохулство бива.

Правило 16. (19—23.)

Да никакав епископ, или презвитер, или ђакон не узима ниш под закуп, — и да се чаце жене, и да се клирици морају уздржавати од жена и калаша, — и од кога се доби ови или дјевојке посвећују, — и да се не треба поклањати пред народом.

Исто се тако установљује, да ни епископи, ни презвитери, ни ђакови не могу бити ни закупници, ни промишљеници, нити зарађивати себи храну срамотном или бешчасном радњом; јер треба да имају пред очима да стоји написано: *Никакав који вољује за Бога, не заклеће се у трговине овога свијета.* И да чаце, кад достигну зрјело доба,

треба побуђивати, или да се жене, или да положи објет уздржности. Тако се исто установљује, да клирик, који даје новце у зајам, толико исто новца да прима, а ако је дао ствар, да прими колико је дао. И да прије двадесет пет година не треба постављати ђаконе. Иако и то, да се чаци не поклањају пред народом.

Правило 17. (24.)

Да свака епархија због своје удаљености мора имати свога епископа, који првенствује.

Установљује се, да Мавританија Ситифенска, као што је она то тражила од епископа, који првенствује у Нумидијској области, од које је сабором била одијељена, има од сада свога епископа, који ће првенствовати. Сугласијем дакле свију епископа, који првенствују у Африканским епархијама, и свију осталих епископа, због њезине удаљености допушта јој се имати га.

Правило 18. (25—27.)

Кад се који клирик посетасва, треба му напомињати, да чува установе. И да се не мора давати свхаристија тјелесима мртвих, ни крштење. И да сваке године долазе из свију епархија митрополити на сабор.

Тако се исто установљује, да, кад се поставља епископ, или клирик, они који постављају, морају им напомињати саборске установе, да се не би послѣје покајали, ако поступе противу предаба сабора.

Исто се тако установљује, да се не даје свхаристија тјелесима умрлих. Јер је написано: *Узмите једите*, а тјелеса мртвих не могу ни узимати, ни јести. Незнање пак свештеника не треба да учини, да буду кривени они, који су већ умрли.

И ради тога треба на овоме светоме сабору утврдити, да сходно Никејским одредбама, сваке се године мора, ради црквених питања, која врло често бивају одложена на штету народа, сазивати сабор, на који сви епископи, који прве катедре у епархијама запремају, морају слати са својих сабора два епископа заступника које изаберу, како би у са-

браноме на такав начин збору могла се показати сва пуноћа власти.

Правило 19. (28.)

Да, кад је један епископ оптужен, посао мора се преставити епископу, који првенствоује у епархији.

Аврелије епископ рече: Ако је који епископ оптужен, тужилац има преставити посао епископима, који првенствују у области оптуженога; оптужени међу тиме нека се не лишава општења, осим случаја, ако је он позван граматом на суд да одговара пред онима, који су изабрани да му суде, пак се не јави у одређени дан, то јест, у течају мјесеца од дана, кад се зна да је примио грамату. Ако престави истините и важне узроке, који су му запријечили, да се прикаже на одговор у погледу онога, што је противу њега изнесено, нека му кроз други још мјесец остане пуно право за правдање; али кад и други мјесец истече, нека нема већ општења, док се са свијем не оправда. Не захтје ли се приказати ни на свеопћем годишњем сабору, да се бар ту ријени његов посао, у такоме случају сматраће се, као да је сам противу себе осуду изрекао. И за све оно вријеме, док је он ван општења, нека тог општења нема ни у својој цркви, ни уопће у епархији. Тужилац пак његов, ако се није никуда уклањао за вријеме, док се посао разбистрао, ништо се не мора лишавати општења; али ако се он куда уклонио и сакрио се, епископ нека се у општење уостави, а сами тужилац нека се искључи из општења, али тако, да му се не одузме право потврдити тужбу, ако само он може да докаже, да у установљени дан не што није хтио, него није могао јавити се; само се по себи у осталом зна, да, док траје истрага пред судом епископа, ако се дозна, да је под оптужбом сама особа тужноца, тужба од њега не ће се примити, осим ако он захтје да се о особном његовом, а не о црквеном послу, води истрага.

Правило 20. (29.)

О презвитерима и клирицима, који бивају тужени.

Ако пак презвитери, или ђакони буду тужени, ништо се сабере законити број изабраних из оближњих мјеста епи-

скопа, које оптужени захеле, то јест, за тужбу на презвитера шест, а на ђакона три, дотични ће епископ, у чији дјелокруг спадају оптужени, заједно са осталима пенитати тужбе противу њих, уз очување установљенога реда у погледу дана и одгађања, у погледу пенитивања, и особа, које туже и које су тужене; а тужбе противу других клирика нека разбира и ријешава сам мјесни епископ.

Правило 21. (30.)

Да дјеча клирика не ступају у брак са јеретницима.

Исто се тако установљује, да дјеча клирика немају ступати у брак са незнабошцима, или јеретницима.

Правило 22. (31.)

Да епископи и клирици не могу ништа уступаати у својину неправославним Христјанима, ма били то и рођаци њихови.

Епископи, или клирици, као што је речено, не могу никакву своју ствар уступати таковима у својину.

Правило 23. (32.)

Да епископи не одлазе преко мора.

Исто тако епископи нека не одлазе преко мора иначе, него само са приволом свога у свакој епархији првопрестолнога епископа, то јест, док не добију најпрвије од свог епископа, који првенствује, такозвани отпустни лист или [шпемено] одобрење.

Правило 24. (33.)

Да се, осим каноничких Списа, друго ништа не чита у цркви.

Исто се тако установљује, да се, осим каноничких Списа, ништа нема читати у цркви под именом божанствених Списа. А канонички Списи ови су: Постање, Излазак, Левит, Бројеви, Закони поповљени, Исус Навин, Судије, Рут, четри књиге Царства, двије књиге Паралипоменон, Јов, Псалтир,

пет књига Соломона, дванаест књига Пророка, Исаја, Јеремија, Језекиљ, Данил, Товија, Јудит, Јестир, двије књиге Јездре; Новогa Завјета: четри Евангелија, једна књига Апостолских Дјела, четрнаест посланица Павла, двије Апостола Петра, три Апостола Јована, једна Апостола Јакова, једна Апостола Јуде, једна књига Јованова Апокалипсиса. Нека се о овоме извјестити брат и саслужилац наш Бонифације и остали на оним странама епископи, да чврстим остане изложено правило, јер смо ми од Отаца примили, да се има ово у цркви читати.

Правило 25. (34.)

У погледу епископа и сљедећих за њима чиновa, који свршавају свете тајне, установљује се, да се имају уздржавати од жена.

Аврелије епископ рече: Пошто је ријеч о уздржности од жена њеких клирика, осим чатаца, ја к овоме, пречасна браћо, додајем оно, што је на различним саборима утврђено, да иноћакони, који се додирују светих тајана, исто и ђакони, и презвитери, за тијем епископи, по односим у погледу свакога од њих наредбама, имају се уздржавати од својих жена, као да их немају; а не учине ли тога, нека се свргну са црквене службе; остали пак клирици нека се томе не припућују, осим кад су у старим годинама. Сав сабор рече: Потврђујемо што је важна светост разборито преставила, јер је свето и богоугодно.

Правило 26. (35.)

Да нико не смије раснишати црквена добра.

Исто се тако установљује, да нико не продаје црквени иметак. Али, ако тај иметак не даје прихода, и велика се каква потреба покаже, има се ово преставити првоме епископу дотичне епархије, и заједно са установљеним бројем епископа одлучити, шта се мора урадити. Ако ли се пак покаже тако пријека потреба за цркву, да је немогућно договорити се прије продаје, дотични епископ нека бар позове за свједоке оближње епископе, и нека се послје побрине приказати сабору све прилике, које су се у његовој цркви

догодиле; а ако овога не учини, продавалац ће бити крив и пред Богом и пред сабором, и изгубиће своју част.

Правило 27. (36.)

Презвитери и ђакони, који се затеку у тешкоме гријеху, не могу се удостојити ни да се онако на њих руке полагају, као на свјетовњаке.

Исто се тако потврђује, да, кад се презвитери, или ђакони затеку у каквом тешком гријеху, који их неодложно лишава свештене службе, не мора се на њих полагати руке ни као на оне, који се кају, ни као на вјерне свјетовњаке; ништим докунтити, да као изнова крштени, поступају на који ступањ клира.

Правило 28. (37.)

Презвитери, и ђакони, и клирици, који свој какав посао пренашају на суд на другу старану мора, никако нека се не прилажу у ошћење.

Исто се тако установљује, да презвитери, и ђакони, и други нижи клирици, кад по својим каквим пословима имају да се жале на суд својих епископа, од обличљивих епископа имаће бити саслушани, и ови позвани епископи договорно са њиховим епископом изравнаће посао. Ако пак нађу, да и од ових пренашају посао на виши суд, нека га не пренашају на судове с оне стране мора, него к првим епископима својих дотичних епархија, као што је то неколико већ пута установљено у погледу епископа. А који се обрате на прекоморске судове, од шкога у Африци нека се у ошћење не приме.

Правило 29. (38.)

Који је сав ошћен, и усуди се ситиити у ошћење прије него што је био саслушан, такав сам прошиву себе осуду изриче.

Исто тако сав сабор установљује, да, који је због своје небрежности био лишан ошћења, био он епископ, или ма какав други клирик, пак се усуди, док је још ван ошћења

и прије него што је саслушан, ступити у опћење, такав нека се сматра, да је сам противу себе изрекао осуду.

Правило 30. (39.)

О тужноцу и оптуженоме.

Исто се тако установљује, да било оптужени, било тужилац, ако се боји каквог насиља од стране свјетине у ономе мјесту, гдје је оптужени, нека бира себи оближње једно мјесто, у коме му никакве тешкоће не ће бити довести свједоке пред суд, гдје се посао има да ријешити.

Правило 31. (40.)

Ако су који клирици од својих епископа одређени на виши мјеста, пак неће да се приде, нека не осмију ни на оми, који нијесу змијели оставити.

Тако се исто установљује, да, ако који клирици, или ђакони не ће да послушају своје епископе, који желе, ради каквих важних потреба својих цркава, да их произведу на више части у својим црквама, такови немају права већ да служе ни на ономе ступњу, кога нијесу хтјели да оставе.

Правило 32. (41.)

Ако који из сиромашних клирика, пошто је произведен на какав чин, стече штогод, то поштода власни епископ.

Исто се тако установљује, да епископи, презвитери, ђакони и сви уопће клирици, који ништа немају, пак пошто су произведени, и за вријеме свога епископства или клириштва куне на своје име или поља, или ма каква било имања, нека се сматрају, као да су присвојили добра, која Господу припадају, осим случаја, да послушају опомену и уступе све цркви. Пријеђе ли пак што у њихову својину, или услјед чије даровитине, или по наслѣдству од родбине, нека тиме располажу, како им се најбоље свиди. Али ако то једном обећају цркви, пак се послје повуку натраг, нека се сматрају недостојнима црквене части, као неваљали.

Правило 33. (42.)

Да презвитери не мају продавати добра оне цркве, за коју су постављени, и да никакав епископ не може својој вољи распоређивати доброта, које је уведено у црквену матицу.

Исто се тако установљује, да презвитери немају без приволе својих епископа продавати добро оне цркве, за коју су постављени, на пети начин као што није допуштено ни епископима да продају имања црквена без знања сабора, или својих презвитера. Према томе, без пријекне потребе, не ће моћи ни епископ по својој вољи распоређивати добром, које је у црквену матицу уведено.

Правило 34. (43.)

Да не треба ништа поправљати од онога, што је установљено на Хинопском сабору.

Епигоније епископ рече: У овоме кратком еписку, састављеном из онога, што је установљено на Хинопском сабору, нијенимо, да не треба ништа ни поправљати, ни добављати; осим само тога, да се о дану свете Пасхе има објављивати за вријеме сабора.

Правило 35. (44.)

О томе, да епископи и клирици не треба да на брзо отпуштају испод своје власти своју дјецу.

Епископи и клирици нека не отпуштају испод своје власти дјецу своју и нека им не допуштају да самоуправни буду, ако немају потпунога поуздања у њихово владање и у њихове године; јер ће послје њихови гријеси пасти на њих саме.

Правило 36. (45.)

О томе, да не треба постављати ни епископе, ни друге клирике, док све своје не обраће у Христјанство.

Епископе, и презвитере, и ђаконе не треба постављати дотле, док све своје домаће не обрате у православне Христјане.

Правило 37. (46.)

О томе, да не треба ништа у Святилишту приносити, осим хљеба и вина, са водом помијешана.

У Святилишту ништа нека се не приноси осим тијела и крви Господње, као што је и сам Господ предао, то јест, осим хљеба и вина, с водом помијешана. Првине пак, или мед, или млијeko, нека се по обичају приносе у један одређени дан, као тајанствено знамење младенаца; и премда се и ово к олтару приноси, али то мора ипак имати своје особито благосиљање, да се разликује од тајне тијела и крви Господње. Од ничега пак другога нека се првине не приносе, него од грожђа и пшенице.

Правило 38. (47.)

Да клирици, или уздржници, не могу одлазити к дјевојкама или удовицама.

Клирици, или уздржници нека не одлазе к удовицама, или дјевојкама, него само са допустом и дозволом свога епископа, или презвитера; али и то нека сами не чине, него заједно са својим суклирицима, или са опима, с којима епископ или презвитер сами имају приступ к таковим женскињама, или пак кад су ту присутни клирици, или какви угледни Христјани.

Правило 39. (48.)

О томе, да се први епископ не називље егзарх свештеника.

Епископ првога пријестола нека се не називље егзарх свештеника, или врховни свештеник, или што слично, него само епископ првога пријестола.

Правило 40. (49.)

О томе, да клирици не обилазе крчме, осим случаја да су на путу.

Клирици нека не улазе у крчму ради јела или пића, осим кад су на путу и принуђени су потребом да сврате.

Правило 41. (50.)

О томе, да се жртве Богу приносе од људи, који су на таише.

Света служба олтара нема се свршавати, него од људи, који су на таише, изузамши јединога дана у години, у који се вечера Господња свршава. Ако се пак мора држати помен њеких епископа или других, који су умрли у вечерње доба, а дотични, који то имају обавити, случајно су већ обједовали, нека се тада помен обави само молитвама.

Правило 42. (51.)

О томе, да се никакве гозбе у цркви не држе.

Епископи, или клирици у цркви нека не држе гозбе, осим ако се случи да су на путу, пак по неопходности морају ту да опочину. Исто и народу, нека се колико је могуће забрањују такве гозбе.

Правило 43. (52.)

О онима, који се кају.

Онима, који се кају, према разлици грјехова, нека се судом епископа одређује вријеме кајања; а презвитер без знања епископа нека не прима онога, који се каје, осим случаја да је пријека потреба, а епископ је одеутан; и на свакога, који се каје, ако је пријеступ његов био јавни и свуда разглашен, и који узмућује сву цркву, нека се рука полаже пред улазом у цркву.

Правило 44. (53.)

О дјевојкама.

У погледу посвећених дјевојака, кад се одлуче од отаца, који су за њима назвали, нека се епископ, а у одеуству његовом, презвитер постара, да се повјере поштеним женскињама, или ако живе заједно, да једна за другом називају, да се њиховим скитањем по свакоме крају не изложи опасности добар глас цркве.

Правило 45. (54—55.)

О болеснима, који не могу за себе одговорити.

Болесни, који не могу за себе одговорати, нека се тада крсте, када по њиховој жељи други за њих даду свједоцбу, а под своју одговорност.

О глумцима, који се кају и Богу се обраћају.

Глумце, и лажријаше, и сличне овима особе, или одметнике, када се кају и Богу се обраћају, не треба лишавати благодати и помирења.

Правило 46. (56.)

О страдањима мученика.

Допуштено је и у напријед читати страдања мученика, кад се славе дани њихових годишњих успомена.

Правило 47. (57—58.)

О Донатистима и о дјеци, крштеној од Донатиста:

Установљује се, да имамо унитати браћу и сусвештенике наше Сирџија и Симлицијана у погледу дјецe, која су само крштена од Донатиста, да оно, што она по својој вољи нијесу учинила, него што се догодило по заблуди родитеља, не мора им пријечити, да буду примљена на службу светог олтара, чим се спасителним расположењем обратe Божијој цркви. — Кад се о овоме повела ријеч, Опорат и Урбан, епископи из области Мавританије Ситифенске, рекоше: одавна већ, још од како смо били послани к вашој светости ми одлажемо да преставимо наша писма с тога разлога, што смо чекали, да дођу наша браћа, заступници Нумидије; али пошто није већ мало дана од тога прошло, а ти који се очекују још никако не долазе, ми не морамо више остављати без нажбе оно, што нам је од наших сасенискона поручено; и зато, браћо, добрим духом примите нашу изјаву: у погледу дакле вјере ми смо чули Инкејско неповиједање; у погледу свештених служба, које

бивају послѣ објѣда, потпуно је у реду, да се свршавају као што треба од људи, који су на тапте, — и тада је и ово било утврђено.

Правило 48. (59.)

*О поновљеним крштењима, о поновљеним рукоположењима,
и о прелазењу епископа.*

Обзиром на поруку, што нам је дана, ми подносимо и ово, што је на сабору у Канџи установљено, да се никако не смију допуштати поновљена крштења, или прелазења епископа с једнога пријестола на други. Међу тим Кресконије, епископ Екенискога села, презрјевши свој народ, запосео је цркву Тубекенску, пак и до данас, премда је више пута сходно правилима опомињан био, није ипак хтио оставити те цркве, којом је завладао. О овоме што смо вам сада саопћили, ми смо чули као поуздану истину, пак сшједши даној нам поруци молимо, да се удостојите дати нам допуштење, да можемо, пошто је таква неопходност, сходно наредбама славних царева, поступити противу њега пред земаљским поглаваром, да буде, кад се није хтио покорити благој ономени ване светости, и поправити своју погрјешку, грађанском влашћу одмах задржан. Аврелије епископ рече: Пошто је очувано било, што односна установа прописује, а он не обзирући се на многе молбе ваше љубави, да се уклони, опет је упорним остао, то треба га сматрати већ ван надлежности сабора; јер је сам услјед свог презрительнога држања и свога упорства потпао под грађанску власт. Епископи Опорат и Урбан рекосе: Дакле је ли ово свима угодно? Сви епископи одговорисе: Ово је правилно и угодно.

Правило 49. (60.)

Колико епископа треба за постављањем епископа.

Епископ Опорат и Урбан рекосе: Изручено нам је још и ово: пошто су два сусједна брата, епископи из Нумидије, допустили себи поставити једнога архијереја, установите, да се епископи не морају постављати, него од дванаест других. Аврелије епископ рече: Нека се чуна древни ред, да се мање од три, као што је установљено, не

може сматрати достатним за постављење епископа; јер у Тринољу на примјер и у Арзун варварски су народи врло близу, осим тога, као што знате, свега у Тринољу има само пет епископа, и могуће је, да су два између њих често пута каквим неопходним послом запремљени. При томе и тешко је, да ма колики био њихов број, узмогу се сви сакупити; а наплетку црквеном то не мора никако да пријечи. Пак и у овој цркви, у коју се ваша светост изволила сакупити, често и готово сваке недјеље ми имамо такове, који се постављају. Или зар ја могу сваки пут сабрати дванаест, или десет, или и много мањи број епископа? али два њих, који су ми у сусјеству, лако је мојој смјерности саставити. Из свега овога сто ваша љубав нека са мном заједно види, да се ово [т. ј. да треба дванаест епископа, да се један епископ постави] не може никако обдржавати.

Правило 50. (61.)

Колико епископа треба придружити броју оних, који постављају епископа, ако се догоди распра у погледу епископа, који се или поставити.

Треба установити и ово, да, кад будемо уопће приступили избору епископа, ако се догоди каква распра, — а овакове смо ствари ми већ разбирали, — биће одвећ смјено, да се само три саберу ради оправдања онога, који се има рукоположити, него к споменутоме броју нека се придружи још један или два, пак пред оним народом, за који се дотични има поставити, нека се највише нешта о особама, које противност неказују; за тијем нека се подвргне разбору њихова изјава; па кад се дотични нађе потпуно чистим пред лицем народа, тада већ нека се постави. Ако је ваша светост сугласна са овим, нека се то једнодушним одговором вашег достојанства утврди. Сви епископи рекоше: Веома је угодно.

Правило 51. (62.)

Да се из Каршагенске цркве или јављати о дану Пасхе.

Епископи Опорат и Урбан рекоше: Пошто ми морамо преставити све што је у нашем напутку, добављамо још

и то, што нам је поручено у погледу дана Пасхе, да нам наине увијек, по обичају, мора из Картеганске цркве бити о томе јављано, и то за много времена прије тога дана. Аврелије епископ рече: Пошто се сјећамо, да смо одавна већ усвојили, да се сваке године имамо сабирати ради вијекања, то, ако је по вољи вашој светости, када будемо заједно сабрали, нека се тада прогласије о дану свете Пасхе сретством дотичних заступника, који се налазе на сабору. Епископи Опорат и Урбан рекоше: Сада молимо са овога збора, да се удостојите о томе кроз грамате извијестити наше епархије. Аврелије епископ рече: Ово је неопходно да се учини.

Правило 52. (63.)

О томе, да треба посјећивати епархије.

Епископи Опорат и Урбан рекоше: Пошто је на сабору Хипонском установљено, да се мора сваке године у вријеме сабора посјећивати по реду свака епархија, и пошто сте ви то одложили и ове илањске године у погледу Мавританије, — усмено нам је поручено да замолимо, да се удостојите по реду иету посјетити. Аврелије епископ рече: Тада о Мавританској области нијесмо ништа установили с тога, што се она налази на крају Африке, и што је близу варвара; Бог пак нека помогне, да узмогнемо то, и не обећавши, у изобиљу учинити, и у вашу област доћи. Морате у осталом помислити, браћо, да, кад би се ово строго уважило, исто би могли захтијевати и браћа Триполитани и Арзунитани за себе.

Правило 53. (64.)

Да се не може без приволе дошњинога епископа примати у извјесне области други епископ.

Епигоније епископ рече: На многим је саборима свештеним збором установљено, да народ, који зависи у појединим парохијама од својих епископа, и који свога особитога епископа никада није имао, не мора друкчије добити особите управитеље, то јест, епископе, него само приводом онога епископа, од кога је у самој почетку зависео; јер њеки, присвојивши себи насилно власт, уклањају се чак и од

опћења са браћом, кад их ови случајно за то осуде, и уз то петичу још своја права, осипвајући их на њекаквој одавна утврђеној својој власти. Пак многи и између презвитера, узохољени, и као људи, подижу главе противу својих епископа, те гозбама и неваљаним савјетима побуњују народ, да их недопуштеним благоволењем поставе себи са управитеље; и особито смо твојој мудрости, највјернији брате Аврелије, ми обвезани, што си увијек осуђивао и пријечно такове покушаје. Обзиром дакле на све помисли таквих, и на онаке савјете и договарања њихова, ја предлажем ово, да народ, који је, састављајући извјесну парохiju, одавна подложен био једном епископу и који никада свог посебног епископа није имао, не мора примати особитога поглавара. И према томе, ако је угодан свему светоме сабору овај мој предлог, нека га утврди. Аврелије епископ рече: Овоме, што је брат и сасеополитан наш изложио, ја се не противим, него сво очитујем, да сам ја ово и чинио и чинићу, наравно између оних, који једнако мисле, не само с Картагенском црквом, него и са свом епископском задругом. Јер има врло много таквих, који тајне уговоре са својим мјештанима склапају, пак их, као што је речено, замањују, кажујући им најљепше ствари и привлачећи ласкањем а на своју страну између њих оне људе, којих је живот најзакоренији; пак за тијем у својој охолости, и одијељујући себе од наше задруге, и ослањајући се на своје мјештане, без обзира на честе позиве, одричу се, да се сабору прикажу, као такви, који се боје да се не открију њихове неподобности. Ако је дакле угодно, ја кажем, да ми морамо на сваки начин устати противу тих људи, да у њиховој власти не остану не само такве области, него ни оне њихове цркве, којима су на зло завладали, и да се ересом власти јавно изагну, а дотични први пријестол да их одлучи. Јер ред захтијева, да они, који су привржени свој осталој браћи и свему сабору, уздрже себи по праву не само свој пријестол, него да у њиховој власти буду и споменуте пријесорне области; напротив они, који рачунају на заштиту тих својих мјештана и презиру братску љубав, морају не само те своје области изгубити, него још, као што сам рекао, грађанска ће им власт, као бунтовницима, морати одузети и њихова пређашња мјеста. Епископ Опорат и Урбан рекоше: Велика разборитост ваше светости дубоко

је проникла у умове свију нас, и ми цијенимо, да треба једнодушним одговором свију утврдити предлог ваш. Сви епископи рекоше: Угодно је, угодно.

Правило 54. (65.)

О томе, да туђе клирике не могу ни под каквим начином други епископи примати.

Епифаније епископ рече: На многим је саборима ово установљено и сада, најблаженија браћо, вањом мудрошћу потврђено, да никакав епископ не мора примати к себи туђега клирика, без приволе његовог пређашњег епископа. Међу тијем ја могу споменути Јулијана, који се неблагодарно одазвао свима оним божанственим благама, која су му среством моје смјерности дарована била, и особито је лакоумно и дрско насипрам мене поступио; наиме тијем, што једнога, кога сам ја, док је још дијете био, крстио и који ми је њим истим [Јулијаном] због великога сиромаштва препоручен био, кога сам ја за њеколико година хранио и одгајао, и који је, као што сам рекао, у мојој цркви руком моје смјерности крштен, и за чаца јавно у Манаситанској парохији постављен био, и тамо двије већ године служи, — тога, с недокучивим презрењем моје смјерности, присвојно је овај исти Јулијан, пак, сматрајући га грађанином Базаританскога мјеста, које њему припада, располаже њим без икакве моје на то приволе; шта више, и за љакона га је поставио. Ако је ово допуштено, нека се од вас тада призна таково право, најблаженија браћо; ако ли није, нека се забрани такова дрскост, и споменути Јулијан нека се не мијеша у туђе послове. Нумидије епископ рече: Ако се види, да је Јулијан ово учинио без питања и без договора са твојим достојанством, ми сви признајемо, да је то неправедно и недостојно учинио. И ради тога, ако тај исти Јулијан не поправи своје погријешке, и уз односну задовољнину не поврати вањем народу тога клирика, кога се усудио поставити, поступивши тијем противу саборских наредба, — ми га одлучујемо, и нека подлегне осуди за своју упорност. Епифаније епископ рече: Отац наш по годинама, а по времену постављенја најстарији, брат и саслужилац наш Виктор жели, да овај захтјев буде опћим и да се на све има распрострањити.

Правило 55. (66.)

О томе, да је епископу Картагенском слободно да постави клирика, гдје хоће.

Аврелије епископ рече: Чујте браћо моју ријеч. Много се пута догађало, да је свештенство [друге епархије] у потребама тражило од мене или ђаконâ, или презвитерâ, или епископâ; и ја, памтећи што је установљено, одазивљем им се, пак се обраћам епископу онога клирика, кога просе, и престављам му, да његовога клирика траже дотични једне или друге цркве. И до сада својим противу тога није устајао; али да се ово не би у напријед догодило, то јест, да ми не буде противштине у томе од стране оних, које ја тражим, — а ви знате, да ја морам водити бригу о многим црквама и постављањима. — кад се обратим са два и три свједока из ваше задруге к једном или другом из светитеља, пак се дотични нађе, да је без приговора, праведно је, да ваша љубав пресуди, шта треба тада чинити; јер ја, као што знате браћо, по Божијој вољи, водим бригу о многим црквама. Нумидије епископ рече: Пријестолу је овоме свагда припадала власт, да поставља по жељи сваке цркве за епископа од куда хоће, и ма од чијег имена да му се обрати. Епигоније епископ рече: Добра твоја жеља умјерава власт твоју, јер ти, брате, мање себи допушташ, него што можеш, и тиме постајеш пред свима добар и човјекољубив; јер и ово од твога расуђења зависи да покажеш обзир насипрам особе сваког појединог епископа, али тако исто, ако нађеш за добро, при првом и простом договору с њима, ти мораш штитити власт овога пријестола, тијем више, што си обвезан све цркве уопће да помажеш. Обзиром на ово, ми ти власти не дајемо, него ти исту потврђујемо печатом твоје воље тако, да можеш свагда имати кога хоћеш, и да можеш од куда ти се свиди, постављати потребите особе за предстојнике црквама и за друго. Постуметијан епископ рече: А ако ко има само једног презвитера, зар и тога му једнога треба узети? Аврелије епископ рече: По Божијој милости један епископ може многе презвитере поставити; а презвитер, који је способан за епископство, теже се налази; зато, ако се који нађе, да има једног само презвитера, и тај је способан за епископство, нека даде и

тог јединога да се постави. Постуметијан епископ рече: Али ако други епископ има много клирика, тада између тих многих по потреби мора помоћи мени. Аврелије епископ рече: паравно је, као што си ти другој цркви помогао, тако ће исто и онај, који има више клирика, уступити између петих теби поједине, да их поставиш.

Правило 56. (67.)

О томе, да постављени у извјесним епархијама епископи, не морају никакве друге области ширити.

Епископи Опорат и Урбан рекоше: Чули смо наредбу, по којој се парохije не морају удостојавати, да добију особите епископе, ако нема на то приводе од онога, коме су оне потчињене; међу тиме у нашим странама неки епископи, који су постављени над извјесним парохјама приволом онога епископа, који је од старине дотичном облашћу управљао, траже себи још и друге. Ово закључком ваше љубави мора бити за будућа времена запријечено и обустављено. Епифаније епископ рече: За свакога је епископа очувано колико треба право, да се из извјесног састава парохја никакво мјесто не мора одјепљивати с намјером да се стави особити епископ, осим случаја, ако на то пристаје онај, који има сврх тога власт; пак ако он допусти, да дотична област добије свога епископа, постављени нека већ не простире власти своје на друге области, јер је само та једина, пошто је одијелена била од састава многих, удостојена да ужива част особитог свог епископства. Аврелије епископ рече: Ја не сумњам, да ће љубав вас свију одобрити, да епископ, који је приволом пређашњег епископа постављен у извјесној области, има простирати власт своју на онај само народ, за који је постављен. — А пошто је сада, како цијеним, све разабрано, ако је све сугласно са вашим суђењем, тада потврдите то вашим одобрењем. Сви епископи рекоше: Свима је нама ово угодно, и нашим потписом сво потврђујемо; и потписах: Аврелије, епископ Картагенске цркве, саглашавам се са овим декретом, и прочитах га потписах. Исто тако и остали епископи потписах.

Правило 57. (68.)

Да они, који су у дјетињско доба крштени били од Донатиста, могу се у католичанској цркви у клир примати.

Пошто се ваша једнодушност са мном заједно сјећа, да је на пређашњем сабору установљено, да се они, који су у дјетињско доба крштени били од Донатиста, и који нијесу још кадри били да познаду сво зло њихове заблуде, али који су, кад достигнуће доба, способно за размислање, гнушавајући се неваљаношћу њиховом, упознали истину, имају по древноме чину уз полагање на њих руку примати у католичанску Божију цркву, која је распрострањена по свему свијету, — то излика пређашње заблуде не мора служити запријеком, да се они и у ред клирика приме, чим су, приступивши к вјери, признали својом истиниту цркву, и у њој, неповједивши вјеру своју у Христа, примили тајне свете Тројице, које су све беспорно истините, и свете и божанствене, и на којима се оснива сва нада душе наше. И премда стара дрскост јеретика особито настоји, да под именом истине распростире противне мисли, али ово опет остаје са свијем јасно, што свети Апостол учи, говорећи: *један Бог, једна вјера, једно крштење*; и оно, што се мора један пут само давати, не треба изнова други пут примати; неко кад предаду анатему саму заблуду, пошто се положи на њих руке, нека се приме у једну цркву, која је, као што је казано, *голубица*, и једина матер Христјана, и у којој спасоносно се примашу све вјечне и животворне тајне; које у осталом подвргавају великој осуди и казни оне, који упорнима остају у јереси, тако, да чим је свјетлије било за њих оно, што их је, док су у истини били, водило к вјечноме животу, тијем тамније и осудијије постаје оно за њих, кад су у заблуди; и од овога су се поједини сачували, пак познавши прави пут католичанске матере цркве, из љубави к истини, повјероване свима оним светим тајнама, и примиле их. Да пак такови, кад се добије увјерење о њиховом добром начину живота, могу без сваког колебања правилно и у клир бити постављени, да служе светим тајнама, а особито при данашњим тешким приликама, — нема никога, који то не ће допустити. Али ако који клирици [слиједбеници Донатова] онога учења, зажеље, задржавши своје частн. пријеки к нама

заједно са својим народом, а зна се, да они ипак из љубави к частји пружају народу савјете своје за живот и руководе га к спасењу, ја цијеним, да се ово мора оставити одионом старијем разбору гореспоменуте браће наше [Анастасија, епископа Римског и Венераја, епископа Миланског], док они своје суђење не искажу, и док, разабравши у њиховом мудроме савјету предмет овог нашег предлога, не удостоје се утврдити нас у ономе, што морамо по овоме питању да установимо. А међу тим ми се органичавимо сада само у погледу оних, који су у дјетињству крштени били, да се сагласе, ако им је угодно, са нашим закључком, да се ипак могу постављати у клир. Све дакле оно, што смо сада разабрали код светих епископа, нека ваше часно браство са мном заједно установи, да мора бити извршено.

Правило 58. (69.)

О томе, да се морају уништити остаци идола и њихових храмова.

Ради тога треба замолити најблагочасивије царе, да заповједе, да се са свијем истријебе остаци идола, што су по свој Африци; јер у многим приморским мјестима и другим појединим посједима ова незаконита заблуда још влада; па нека издаду налог, да се и идоли униште, и нека заповједе, да се сваким начином разруше њихови храмови, који се по селима и по другим сакривеним мјестима без сваке пристојности подижу.

Правило 59. (70.)

О томе, да клирици при поволи разбарању њиховог посебног каквог суда не могу бити принуђени, да јавно свједоче.

Треба и о томе још замолити, да се удостоје установити, да, ако који захтеже повести какав судски посао у цркви на основу апостолскога права, које припада црквама, а једна од странака није може бити задовољна одлуком клирика, не треба допустити, да се позивље пред суд да свједочи онај клирик, који је прије тај ипак посао разбарао, или је присуствовао при разбору истог; и да се нема позивати на суд да свједочи нико, који је у свези са црквеном особом.

Правило 60. (71.)

О шолме, да се и мају забраниши јеланске гозбе.

Исто и ово треба молити код христјанских царева: пошто се противно божанственим заповједима у многим мјестима дрике гозбе, уведене из незнабожачке заблуде, тако да и Христјани њеки тајно се придружују јеланима на тим гозбама, нека заповједе, да исте буду забрањене колико у градовима, толико и на посједима; а особито е тога, што у њеким градовима дотични не зазиру такове гријехове чинити и на саме дане усомене рођења блажених мученика, на чак и у самим свештеним мјестима; и на те дане, управо је стид и рећи, извађају на пољима и на улицама гнуена плесања, и срамотним ријечима вријеђају част домаћица и скромност многих других благочасти-вих жена, које се на свети тај дан сабирају, тако да треба готово бјешати и од склоности саме свете вјере.

Правило 61. (72.)

О пресхавама, да не слију никако бивати ни у недјељни дан ни у друге празнике свештеша.

Исто и о овоме треба молити, да се забране преставе позорних игара колико недјељом, толико исто и у друге светковне дане христјанске вјере; а особито е тога, што у течају осам дана свете Пасхе, свијет се већма стиче на коначичке тркове, него ли у цркву: треба пренапати одређене за то дане, кад се догоде са светковинама, и не треба никаквога Христјанина припуђавати на те преставе.

Правило 62. (73.)

О клирицима, који бивају осуђени.

Треба такође и о овоме молити, да изволе установити, да једнога клирика, ма на каквом се он ступњу налазио, а био је осуђен због каквог пријеступа епископским судом, не може бити ни од казни ни она црква, при којој је службо, ниш ма који било други човјек; и да заповједе, да се у противноме случају такови казни или повчаном глобом, или лишењем части, и да се у обзир не узимље ни доба живота, ни епол.

Правило 63. (74.)

О глумцима, који постају Христјани.

Треба још и о овоме молити, да, ако је један оставио њеку престављачку вјежбу, пак зажелно приступити к благодати Христјанства и уздржати се чистим од оних глумачких љага, у такоме случају нико нека не допушта себи изнова таковога наговарати или принуђивати на оне вјежбе.

Правило 64. (75.)

Да треба измолити од цара допуст ослобођења робова у цркви.

У погледу проглашавања у цркви ослобођења робова, ако се дозна, да то чине саслужници наши у Италији, наравно је, да ћемо и ми бити побуђени слиједити њиховом начину поступања; пак пошто изасланоме нашем заступнику дадемо пуномоћје, да може извршити све, што је сходно са вјером, а клопи се к добру црквенога чина и спасењу душа, тад ћемо и ми то примити, одавајући хвалу пред лицем Господа. Ако је све ово угодно вашој светости, кажите, да вам покажем како је и мој предлог чврст, и да ваша простодушност радосно прима, што је опћим сугласијем утврђено. Сви епископи рекоше: Свима је угодно ово што је предложено, и што је твоја светост мудро преставила, мора да се изврши.

Правило 65. (76.)

О осуђеном епископу Екитију.

Аврелије епископ рече: Не држим, да заступник наш мора оставити без пажње посао Екитија, који је одавна по својим заслугама одлуком епископа осуђен, него, ако га случајно нађе у оним мјестима, нека се тај наш брат постара на заштиту црквенога реда поступити противу њега, како треба и гдје је могуће. Сви епископи рекоше: Врло нам је угодан и овај предлог, тијем више, што је овај Екитије одавна већ осуђен, и што његово бесрамно рушење мира, ради реда и спасења црквенога, мора се свуда све више и више прогањати. — И потписаше: Авре-

лије, епископ Картагенске цркве, саглашава се са овом наредбом, и прочитао је потписе. Исто тако и остали епископи потписане.

Правило 66. (77.)

О томе, да треба поступати благо са Донатистима.

Пошто смо разабрали и просудили све, што нам се учинило да може допринијети користи црквеној, саизвољем и надахнућем Духа Божија, нашли смо за добро поступати са гореспоменутиим људима благо и тихо, премда се они беспокојним својим одступништвом и веома удаљују од јединства тијела Господња; не би ли таковим нашим одношајем к њима постало са свијем јасно свима онима, који су у различним Африканским епархијама уловљени њиховим опћењем и њиховом дружбом, каквом су жалосном заблудом заведени. Може бити, кад ми будемо с кротостију сабирали оне, који друкчије мисле, да ће ил. Бог, као што Апостол каже, дати покајање за познате истине, и да ће се ослободити из жалке дјавола, који их је подјармио својој вољи.

Правило 67. (78.)

О грамамата, које треба послати свјетским властима с прозбои, да се јавности преда што бива између Донатиста и Максимијаниста.

Установљује се дакле, да се са нашега сабора свјетским властима по Африци грамате изашљу, и исте власти да се замоле, да пруже своју помоћ онјој матери католичанској цркви у оним случајевима, кад се у градовима власт епископџа презире; то јест, да они поглаварском својом влашћу и моћи, и христјанском оданошћу к вјери испитају све, што бива у свима мјестима, у којима Максимијанисти завладане црквама, а исто и у погледу оних, који су од њих заведени у раскол, — и да, ради поузданог и свеопћега знања нареди, да се то свакако и у јавне зашенике уврсти.

Правило 68. (79.)

О томе, да се клирици Донатиста имају прилази у клир католичанске цркве.

Установљује се најпослије, да се пошљу грамате браћи и сасеникопима нашим, а павластито апостолекоме пријестолу, на коме предједава споменути високочастни брат и саслужилац наш Анастасије, који зна какву велику потребу трии Африка, пак ради мира и користи црквене, ако се то покаже пробитачним за мир Христјана, и пошто о томе просуди и на то пристане дотични католичански епископ, који мјесном црквом управља. — да се имају примати сакретним њиховим частима клирици и самих Донатиста, кад, поправивши свој начин мишљења, изјаве жељу приступити к католичанском јединству; а познато је, да се и у прошла времена тако исто поступало у погледу овога раскола, као што о томе свједоче примјери многих, и готово свију Африканских цркава, у којима се ова заблуда појавила; и то, не да се овим повриједи сабор, који је ради овога питања држан у прекомореким странама, него да се принесе корист онима, који желе овим начином пријекти католичанској цркви, и да се не стави никаква запријека њиховом сједишењу. За оне пак, у погледу којих се зна, да у мјестима, гдје бораве, сваким начином настоје и помажу католичанском јединству, ради оште користи душа браће своје, за такове не мора никако служити запријеком оно, што је установљено противу њихових части на прекоморескоме сабору, јер од спасења није искључена никаква особа; другим ријечима, да онима, који су рукоположени били од стране Донатиста, ако се поправе и зажеље пријекти католичанској вјери, не треба, сходно прекомореском ономе сабору, одрећи им примање и признање њихових части, него напротив, нека се приме сви они, који собом потпомажу католичанскоме јединству.

Правило 69. (80.)

О томе, да се има изаслани посланство к Донатистима, да се мир склопи.

Установљује се за тијем, да се, кад ово свршимо, изашљу, ради предлога о миру и уједишењу, без кога није могуће

да се обезбиједи спасење Христјана, из наше средине заступници к самим Донатистима, било к епископима њиховима, ако каквих имају, било к свјетовљацима; пак ерством тих заступника нека сваки позна, како они ништа оправданог немају да кажу противу католичанске цркве; а павластито, ради бољег освиједочења о томе, нека сваки из грађанских записника види, како су сами они поступили са својим властитим расколницима са Максимијанистима; јер им је у томе, ако хоће да виде, самим Богом показано, да су се они онако исто неправедно одијелили од црквенога јединства, као што се сада жале, да су се неправедно од њих одијелили Максимијанисти. Пак између самих оних, које су они јавно влашћу свога збора осудили, поједине, признавши им њихове чести, послѣје опет примине, и признадоше ваљаним крштење, које су обавили они исти, који су од њих самих осуђени и свргнути били, — чиме се очито доказује, да је само зло њихово срце, које их побуђује да се противе миру оне цркве, која је по свему свијету распрострањена, кад они тако поступају у корист Донатове странке и не сматрају, да се скврне опћењем са онима, које су само из потребе мира к себи примили, а међу тиме прениру се с нама, то јест, са католичанском црквом, која се простире чак до posljedњих граница земље, и не ће да појме, да протурјече себи самима, кад остају у скрином опћењу са онима, које су они сами прије осуђивали.

Правило 70. (81.)

О томе, какви се клирици морају уздржавати од жена.

Пошто се оцем тога још пропосе гласови о неуздрижности њеких клирика односно својих жена, установљује се, да епископи, презвитери и ђакони имају се уздржавати, сходно односним у погледу свакога од њих наредбама, од својих жена; и ако тога не учине, нека се сметну са црквене службе; други клирици нека се на то не принуђују, — у осталом при овоме мора се снједити обичају сваке цркве.

Правило 71. (82.)

О онима, који свој народ зануштају.

Установљује се даље, да никакав епископ не мора, оставивши главно своје сједиште, преселити се у другу

цркву, која је у његовој области, шти се о својим пословима више него што треба бавити, запуштајући старање и настојање о своме пријестолу.

Правило 72. (83.)

Да треба крштини дјецу сваки пут, кад се у погледу њих суди, да ли су крштена.

Исто се тако установљује у погледу дјецe: сваки пут, кад се не нађу поуздани свјedoци, који могу доказати, да су она одиета крштена, а она сама због своје доби нијесу кадра тачно одговорити, да ли им је тајна дарована била, треба их без сваког колебања крстити, да их таква неизвјесност не лиши очистићења толиком светињом. А ово су браћа наша, заступници Мавритански посавјетовали ради тога, што много таквих [за које се не зна, да ли су крштени, или нијесу,] они купују од варвара.

Правило 73. (84.)

О томе, да треба јављати о дану Пасхе у вријеме сабора.

Исто се тако установљује, да се о дану свете Пасхе има јављати свима, записавши о томе испод закључака саборских. Дан пак сабора нека се онај држи, који је установљен на Хинопском сабору, то јест, десети пред календама Септембра; и о овоме треба написати свима, који у епархијама првенствују, да на тај дан тачно назе, кад сазивају код себе сабор.

Правило 74. (85.)

О томе, да епископ посредник не мора заузимати пријестола, при коме посредује.

Исто се тако установљује, да никаквоме посреднику не буде допуштено заузимати онај пријестол, при коме је за посредника стављен, под изговором или старања о народу или какве распре, него мора настојати, да за годину дана нарочитога му епископа стави; а ако противу овога поступи, пошто година истече, нека се други посредник изабере.

Правило 75. (86.)

Да треба тражити од цара екдице при црквама.

Сви установљујемо, да се мора од цара тражити, да се због злостављања убогих, који непрестано узнемирују цркву својим жалбама, изаберу за њих екдици, који ће их уз настојање епископâ штитити од насиља богаташâ.

Правило 76. (87.)

О епископима, који не долазе на саборе.

Исто се тако установљује, да, сваки пут кад треба саставити сабор, епископи, којима не пријечи ни старост, ни болест, ни каква велика потреба, морају на пети за времена доћи; и који првенствују, сваки у својој епархији, нека се извјесте о свима епископима, и о томе, да ли у два или три мјеста бивају зборови петих, пак са сваког таковога збора мора без изговора за дан сабора доћи по један, који ће се наизмјенице бирати: не могу ли пак да дођу, због многих каквих неприлика, које им се случајно истакну, а међу тиме не преставе своме првом епископу узрок, због кога су запријечени били, такви морају задовољити се опћењем у својој самој цркви.

Правило 77. (88.)

О Кресконију.

У погледу Кресконија Виларекентијског ово сви установљујемо, да треба одма доставити до знања епископу, који првенствује у Нумидији, да он мора својим граматама склонити споменутога Кресконија на долазак, и да више не одлаже јавити се на првом опћем Африканском сабору; а ако изостане и не дође, нека зна, да ће се противу њега осуда изрећи.

Правило 78. (89.)

О управитељима цркве Хиџонске.

Установљује се такође, да, пошто се не мора за дуго времена пренебрегавати тиме, што је Хиџонска црква остављена без управитеља, и пошто се тамошње цркве налазе

у власти оних, који су се одрекли од незаконитога опћења са Екитијем, треба послати тамо са овога сабора епископе : Ригина, Алиција, Августина, Матерна, Теазија, Еводија, Платијана, Урбана, Валерија, Амвивија, Фортуната, Кводвудтеја, Опората, Јануарија, Апта, Опората, Амелија, Викторијана, Евангела и Рогацијана, па нека они сакупе и па прави пут доведу оне, који по неоправданом упорству своме држе, да морају дочекати повратак из бјегства тога Екитија, и тада опћом молитвом нека им епископа поставе. Не захтеле ли пак и они сами поради о миру, нека ни запријеке никакве не стављају избору предстојника, кога треба већ поставити ради користи оне цркве, која је толико времена запустела била.

Правило 79. (90.)

О клирицима, који се не старају, да у течају године свој какав судски посао не расираве.

Наређује се такође, да, сваки пут кад је који између клирика оптужен и због каквих пријеступа окривљен, па колико ради тога, да се сачува углед цркве, толико и ради уважења клирика којима се због тога и епископи, а исто тако и да се стане на пут горделивој наследи јеретика и незнабожаца — ако ти клирици као што и треба, захтеле свој посао да одбране и хоће да докажу своју невиност, морају то да учине у течају године, у којој имају бити ван опћења; а ако пропусте кроз ту годину да разбистре дотични свој посао, никаква већ ријеч оправдања нека се од њих никако не прима.

Правило 80. (91.)

Да не треба постављати ни за игумане, ни за клирике једнога манастира оне, који су из другог манастира примљени.

Исто се тако установљује, да, ако је ко примио кога из другог манастира, и хоће да га произведе у клир, или да га постави игуманом свога једног манастира, — епископ, који те учини, нека се искључи од опћења са другима, и нека се задовољи опћењем са својим само народом; а дотични не мора остати ни клирик, ни игуман.

Правило 81. (92.)

О епископима, који постављају за своје наслѣднике јеретике или јелине.

Исто се тако наређује, да, ако који епископ претно стави цркви јеретике или јелине, били му они у роду или ван рода, и постави их наслѣдницима, противу таковога и послѣје смрти нека се изрекче анатема, и име његово нека се не спомиње од Божијих свештеника; нити га треба оправдати тиме, што је можда умрѣо без опорукe, јер, чим је постављен био за епископа, он је морао одма расположити својим пметком по закону и као што приличи његовome звању.

Правило 82. (93.)

О ослобађањима робова.

Исто се тако установљује, да у погледу ослобађања робова, која бивају у цркви, треба се обратити молбом цару.

Правило 83. (94.)

О лажним споменницима мученика.

Исто се тако установљује, да сви олтари, који су подигнути, било на пољима, било по виноградима, као за успомену мученика, ако се не пађе да је у њима положено или тијело, или мошти мученика, морају бити, ако је икако могуће, разрушени од мјесних епископа; а ако се то не може због смутња свјетине, нека се у такome случају бар поучи народ, да се не сабира у оним мјестима. И који право мисле, не морају никаквим сујевјерјем привучени бити к такoвим мјестима; нити се под икаквим изговором може држати успомена мученика ондје, гдје нема или тијела, или моштију њихових, или није вјерним предањем древности засвједочено, да је ту било мјесто или њихова стаповања, или посједа, или страдања; и који су год олтари, ма гдје било, подигнути на основу сањарија и пустих казивања људи, такoве све треба свим срeствима одбављати.

Правило 84. (95.)

О томе, да се морају уништити остаци идола.

Исто се тако установљује, да се од најславнијих царева замоли, да буду коначно istriјебљени сви остаци идолопоклонства, и то не само у киновима, него у ма каквим било мјестима, дубравама или стаблима.

Правило 85. (96.)

Да епископ Картагенски у име свију епископа ила писани и потписани посланице, кадгод је потреба.

Сви епископи рекосе: кадгод буде потреба какве грамате од сабора отпавити, нека изволи часни епископ, који предсједава овоме пријестолу, у име свију приредити их и потписати. Установљено је за тијем, да се епископима заступницима, који се имају послати у Африканске епархије поводом Донатиста, уруче грамате, у којима ће бити означен круг њиховог пуномоћја, и да тај круг немају прекорачити. И потписане. Аврелије, епископ Картагенске цркве, сагласивам се са овом наредбом, и прочиташи је потписах. Исто тако и остали епископи потписах.

Правило 86. (97.)

О реду међу епископима, да који су послје постављени не стију заузимаши мјеста пред онима, који су постављени прије.

Валентин епископ рече: Ако вање добро епископовање допустити, редом ћу изложити, што је учињено у прошло доба у Картагенској цркви, и потписима браће наше свечано потврђено, и напоменућу, како и ми то морамо чувати. Ми дакле то знамо, да се црвени устав увијек тачно чувао, по коме никакав између браће није смно заузети мјесто пред онима, који су старији, напротив, по љубави увијек се старијим чиновима уступало првенство, које су послје и најљедници благодарно примали. И овај ред треба да закључи ваша светост, да се још јаче вањим разлозима учврсти. Аврелије епископ рече: Не би нам управо ни требало на овакова се питања повраћати, да се нијесу случајно истакла нека непојмљива мијења, која

узбудилише нашу пажњу на односне наредбе; али пошто овај посао, који је сада настао наш брат и саслужилац, тиче се свију нас уопће, да намме сваки од нас зна положај, који му је Богом додијељен, и да они који су послје постављени морају уступати мјесто онима, који су постављени прије, и да не смiju ништа предузимати без знања њихова, зато и предлажем, како се мени сада преставља, да сав сабор на прилични начин мора укротити сваког онога, који презире, или се дрским показује насипрам оних, који су прије постављени. Ксантин, епископ првог Нумидијског пријестола, рече: Чувши предлог брата и саслужника нашег Аврелија, шта одговарају на то сва присутна овдје браћа? Дијатимије епископ рече: Вашему одобрењу предлаже се оно, што је гласом древних установљено, да се нашим намме гласом свечано утврди и да се од свију има чувати оно, што је изложено у списима пређашњих сабора Картагенске цркве. Сви епископи рекосе: Овај је ред од Отаца и од древних чуван био, пак ћемо му и ми Божијом милостију слиједити, уз очување свакако права оних епископа, који у Нумидији и Мавританији првенствују.

О исцлोजени и мисији у Нумидији.

За тијем сви епископи, који су потписали закључке овога сабора, установише, да се матица [т. ј. пошле пријестола по реду] и темељни лист Нумидије мора налазити и код првога пријестола, и у митрополији Константине.

Правило 87. (98.)

О епископу Кводвултдеју.

У погледу Кводвултдеја Кентиријатског, пошто је сунарник његов тражио, да он предстане нашем сабору, а он, заштан, да ми жели парницу с њим водити пред епископима, најприје је то обећао, пак сјутрадан је опет изјавио, да не ће тога, и удаљио се, — сви епископи установљују, да нико не мора оићи са тим Кводвултдејом, док се посао његов не докопча. А знати га са свијем епископства, прије ријешења тога његовога посла, не би могло изгледати правичним никаквоме Христјанину.

Правило 88. (99.)

О епископу Максимијану.

О Максимијану Вагенском устанављује се, да се пошљу од сабора грамате колико њему, толико и народу, да он има уклонити се са епископства, а они [т. ј. народ] да имају себи тражити другога.

Правило 89. (100.)

О школицима, да епископи, кад бивају постављени, морају добијати од оних, који их постављају, особите листове, у којима је назначен дан кад су постављени и консул.

Установљује се за тијем, да који се год у патријед буду постављали у епархијама Африке, морају добијати од оних, који их постављају, грамате, потписане њиховом руком, и на истима мора бити назначен консул и дан, да се послѣе никаква распра не догоди у погледу млађих и старијих.

Правило 90. (101.)

О томе, да који су и једанпут само у цркви читали, не морају од других бити произвађани.

Исто се тако установљује, да, ако је један читао и једанпут само у извјесној цркви, другом црквом не мора бити примљен у клир. — И потписах: Аврелије, епископ Картагенске цркве, саглашавам се са овом наредбом, и прочитах је потписом. Исто тако и остали епископи потписаху.

Правило 91. (102.)

О томе, да треба ступити у договор са Донатистима.

Аврелије епископ рече: Што се подвргло разбору ваше светости, треба, ја цијеним, да буде утврђено и црквеним чинима; јер сте ви сви обећањем својим предложили, да сваки од нас мора у своме граду, или сам по себи ступити у договор са вођама Донатиста, или придружити себи другог сусједног [епископа], пак тако ступити с њима у договор у свакоме граду и мјесту, а посредовањем дотич-

них власти, или поглавара тих мјеста; и зато, ако је ово угодно свима, нека се искаже. Сви епископи рекоше: Свима је угодно, и ово смо ми сви нашим потписом потврдили. Молимо такође, да посланице, које се имају од стране сабора послати свјетским властима, твоја светост у име свију потпише. Аврелије епископ рече: Ако се вашој љубави чини, нека се прочита образац тога договора с њима, да се једног истога правца у нашем поступању, ако је угодно, сви држимо. Сви епископи рекоше: Нека се чита. Биљезник Лет је прочитао:

Правило 92. (103.)

Образац договора са Донатистима.

Епископ католичанске цркве рече: Што нам је влашћу великог оног пријестола допунитено, молимо да од ваше пречасности буде прочитано и да се у дјело приведе. Нак пошто је наредба прочитана била и епископима придружена, епископ католичанске цркве рече: Посланицу, која има бити послана од ваше пречасности к Донатистима, изволите саслушати, у саборске епископе уврстити и њима послати, пак за тијем њихов одговор приопћити нам среством ваших епископа: „Послани са нашим овлашћењем од нашег католичанскога сабора, ми ступамо у договор с вама и желимо се узрадовати вашим обраћењем. Јер знамо љубав Господа, који је рекао: *Блажени они, који мир граде, јер ће се синови Божији назвати*; а преко Пророка нам је напоменуо, да и онима, који не ће да се називљу браћа наша, кажемо: *ви сте браћа наша*. Ви дакле не морате омаловажавати ову нашу опомену, која долази од љубави к миру с вама, и ако ви држите, да нигоду истине има код вас, не морате се устезати да то искажете; то јест, сазовите ваш сабор, и изаберите између вас њетих такове, којима ћете повјерити, да докажу вашу правницу, пак да и ми то исто учинимо, то јест, да изаберемо са нашега сабора такове, који ће имати са онима, које сте ви изабрали, мирно разабрати у одређеноме мјесту и у одређено вријеме свако пријенорно питање, које вас дијели од нашега опћења, да таким начином стара заблуда помоћу Господа Бога једном се докопча, и да немоћне душе и певјешти народ заведен од људи, не пропадне у светогрдноме

раздјелењу. Јер ако братски ово примите, истина ће лако засијати; ако ли пак не ћете да тога учините, невјерство ће се ване одма познати.“ И кад је био прочитан овај образац, сви епископи рекоше: Потпуно нам је угодно; тако нека буде. — И потписаше: Аврелије епископ Картагенске цркве, саглашавам се са овом наредбом, и прочитавши је, потписах. Исто тако и остали епископи потписаше.

Правило 93. (104.)

Напутак, који добиле посланици к Донатистима.

Напутак браћи Теасију и Еводију, као заступницима, опремљенима са Картагенскога сабора к најславнијим и најблагочастивијим царевима: „Кад с Божијом помоћи приступе они к најблагочастивијим царевима, нека им тада прикажу, како су у пријеме сабора прошле године старјешине Донатиста ереством грађанских позивница призивани били, да се пуном слободом сакуне, пак ако имају поуздања да могу заштитити своје учење, нека изаберу из своје средине неколико њих, који би вјерни били с нама се препирати и христјанском нам кротошћу без свакога колебања показати, ако шта истине има на њиховој страни, те се таким начином из незнања и једностраности противника очитује, гдје је сада она католичанска искреност, која је свијетлила још у стара времена, али како исти, не имајући поуздања у себе, нијесу готово ништа смјели ни да одговоре. Према томе, пошто је епископски и мирни начин поступања наспрам њих са свијем окупаи већ био, а они, немајући моћи да одговоре шта противу истине, обративше се к неподобном насиљу, тако да су у неприлику довели многе епископе, и многе клирике, да о свјетовљацима и не спомињемо, и осим тога неке су цркве запосјели, а и друге су такође старали се да запосједну, — њихово царско човјекољубље мора се постарати, да католичанска црква, која их је у својој благочастивој утроби зачала и крјеношћу вјере васпитала, буде њиховим старањем заштићена; да у благочастива њихова времена њеним дреским људима не буде допуштено, да пријетњама савлађују немоћни народ, кога не могуће својим наговарањем на зло навести. А познато је, и често је и законима јавности предано било, колика

недјела производи трдна она свјетина отпадника, и ово је много пута осуђено било и наредбама самих гореспоменутих најблагочастивијих царева; пак противу бјесноће ето тих да можемо сада добити високу помоћ, која није никако необична, ниш ванредна, него по светоме Писму; пошто и Апостол Павлао, као што показују изворна Апостолека Дјела, савладао је војничком помоћу завјеру разузданика. Ми зато сада молимо, да се, чим је прије могуће, пружи заштита католичанским чиновима црквенима и то, не само у свима градовима, него и у свима мјестима појединих оближњих посједа. Пак и о томе треба замолити, да се очува закон, издани њиховим блажене успомене оцем Теодосијем, у погледу истраживања десет литара злата од јеретика, који рукополажу и који бивају рукоположени, а исто и од посједника, код којих се затеку њихови зборови; уз то да заповједе, да тај закон буде утврђен на начин, да се распростре и на оне, чије су пријеваре свједоцима доказали стараоци о католичанској цркви, како би барем, бољећи се овога, престали од стварања раскола и од јеретичке неваљалости такови, који, премда виде своју вјечну пропаст, али ипак се не одлучују, да се очисте и поправе. Треба још молити и о томе, да благочастијем њиховим буде поновљен и онај закон, који и данас још постоји, и који лишава права јеретике, да, било по наслједству, било опоруком, могу шта или примати или оставити, и једном ријечи, да сви они, који су зашљепљени заносом свога предубјеђења и који хоће да остану у Донатистичкој заблуди, имају се лишити права, колико да што свога другима остављају, толико да шта од других примају. Који пак, размисљајући о јединству и миру, захеле поправити се, нека им је, и без ускрате онога закона, слободно добити наслједство, ма да им је то наслједство или какав други дар додијељен био још онда, кад су они у јеретичкој заблуди били, осим наравно оних, који тек тада нађоше, да се обраћају католичанској цркви, кад их на суд позване; јер о таковима треба мислити, да су они захтели католичанскога јединства, не из бојазни небескога суда, него из лакомства за земаљском добити. И у погледу свега овога потребита је помоћ од стране власти сваке дотичне епархије. Пак ако заступници нађу, да и још шта може допринијети црквеноме добру, дајемо им пуномоћје, да слободно

предузму и изведу.“ — Осим овога установљено је такође, да се са нашега овога збора пошљу грамате најславнијим царевима и високим властима, да буду извјештени, да смо ми заступнике ове послали високом двору оним сугласијем свију нас; пак пошто је незгодно, да се сви ми под тим граматама потписујемо, при чему би се исте грамате одвише претрпале потписима свију нас, то молимо, брате Аврелије, да твоја љубав изволи потписати исте у име нас свију. И потписане. Аврелије, епископ Картагенске цркве, саглашавам се са овом наредбом, и прочитахши је потписах. Исто тако и остали потписаше. Треба осим тога послати грамате и властима, да, док се Господ не удостоји повратити к нама речене заступнике, пружи заштиту католичанској цркви среством наредба на градске поглаваре и на управитеље мањих мјеста. И у погледу Екитија још треба добавити, да се дрзовитост његова запријечи у свима оним областима, на које он свештеничко своје право пред староцима о цркви Хипонској потиче. Пак и епископу Римске цркве морају се послати грамате препоручујући му заступнике, а исто и другима, гдје се цар налази. И потписане. Аврелије, епископ Картагенске цркве, саглашавам се са овом наредбом, и прочитахши је потписах. И остали подједнако потписане.

Правило 94. (105.)

Извод из посланица.

Да се из свију епархија нађе заступство на сабор слободно. Наређено је, да се пошљу заступници и грамате Мизонију, да имају слободно изаслати заступство; и пошто је само у Картагени изведено сједињење, да се пошљу грамате властима, да и у осталим епархијама и градовима те власти нареду да се настоји о сједињењу; а Картагенска црква у име цијеле Африке да пошље у двор, заједно са граматама епископа, изјаву благодарности, што су прогнали Донатисти. — Прочитане су биле грамате наше Инокентија у погледу тога, да епископи не могу, кад им дође воља, прелазити на другу страну мора; јер је то тако утврђено одлуком епископа; — а ради изјаве благодарности, што су искључени били Донатисти, нека се два клирика Картагенске цркве пошљу у двор.

Правило 95. (106.)

Да не треба сазивати онѣ и потпуни сабор, него само кад је пријека потреба.

Установљује се, да у напријед није потребито сваке године узнемиривати браћу, него; кад се онѣ, то јест цијеле Африке, каква потреба истакне, и о њој управљене буду са различних страна к овоме пријестолу грамате, тада ће се сазвати сабор у оној епархији, гдје се потреба и згода покаже; послови пак, који нијесу онѣ, нека се расправљају у дотичним епархијама.

Правило 96. (107. 108.)

Да се не смије од договорно изабраних судија позивати се на виши суд.

Ако се догоди да се један судски посао пренесе на виши суд, и онај, који је незадовољан првом одлуком, исто и онај, противу кога он тражи новог суда, изаберу сами себи судије, не смију послѣје тога већ ни један ни други позивати се онет на други суд.

О заступствима различних епархија.

Приказана заступства различних епархија радо се примају, наиме, Нумидијско, Визакенско, Мавританије Ситифенске, а исто тако и Кесаријанско, пак и Трипољско.

О извршницима у цркви.

Осим овога установљено је замолити, да се изаберу за све црквене потребе пет извршника, који ће се морати размјестити по различним епархијама.

Правило 97. (109. 110.)

Да се од цара или измолити, да се поставе одојетници за важне послове црквене.

Установљује се такође, да посланици Викентије и Фортунат, који се изашиљу у име свију епархија, замоле пре-

славне цареве, да овласте установити изучене едикте, који ће обавезани бити службом, да бране црквене послове; и који би, као свештеници дотичне епархије, а уједно и као такови, који су примили на себе обрану црквених послова, могли слободно, кад потреба захтијева, улазити у судбене дворане, да одбију сваки нападај и да преставе што треба.

О томе, да заступништво буде слободно у својим дјеловима.

Установљује се, да изабрани заступници који су послани у двор, морају имати са свијем слободно заступство.

Очишћавање Мавроанских свештеника у погледу Примоса.

Познато је, да су Мавро-Кесаријани својим граматама засвједочили, да је среством Тигавенских грађанских власти Примос позван био, да, сходно царским наредбама, мора се свакако пред сабором приказати; а међу тим, при свем том што су тражили тога Примоса, није се никак могао наћи, као што су о томе ђакони јавили; пак сада, пошто су исти Маври молили, да се пошљу од свега сабора у погледу овога грамате поштованоме брату, старцу Иннокентију, установљује се, да му се такве грамате управе, да зна, да је Примос у сабору тражен био, али да се није могао наћи.

Правило 98. (111.)

О народу, који није никада свог посебног епископа имао.

Установљује се и ово, да народ, који није никада свог посебног епископа имао, не може га никако ни имати, ако то не нареди цуни сабор дотичне епархије заједно са првим епископом, и ако на то не пристаје онај, под чијом је управом прије дотична црква била.

Правило 99. (112.)

О народу и областима, које се обраћају од Донатиста.

Да наиме онај народ, који се обраћа од Донатиста, и који је и без односне приволе сабора имао свога епископа, мора свакако удостојен бити да га и даље има;

који је пак народ имао епископа, и послје смрти истог, није хтио више свога епископа имати, него је зажелно придружити се области другог ког епископа, — ово му се не мора запријечити. Уз то је наређено и ово, да епископи, који су, прије него што ће се прогласити царски закон о сједињењу, обратили католичанској цркви народ, којим су управљали, такови морају уздржати своју власт над истим; а послје закона о сједињењу, пак даље, треба све цркве и дотичне области, и све друго што уопће правно припада тим црквама, уступити под власт католичанских епископа, који се налазе у оним мјестима, којима су завладали јеретници, било да су се исти послје обратили католичанској цркви, било да нијесу; пак и ако су поједини између њих послје издања царског закона што себи присвојили, треба да то све буде повраћено.

Правило 100. (113.)

У погледу извјештаја епископа Маврентија.

Кад је услијед извјештаја и односе прозбе епископа Маврентија, прочитан био лист, што је дошло епископу Плакентије, замјеник заступника Нумидијског, и који је лист по изјави истог Плакентија прочитан био пред епископима, па кад нијесу никако могли паћи оне, који су по изјавама ђакона морали се налазити при вратима, и које су два три пута тражили, то јест, старце из нове Германије, — тада је свети сабор закључно, да се пошљу грамате старцу Кеаптину, из којих би дознао, да се не мора подвргавати увриједи епископ за вољу дотичног народа. Маврентије епископ рече: Пошто су старци из нове Германије два и три пута били тражени, и нијесу се нашли, при свем том, што им је од првог епископа јављено било, да се имају приказати светоме сабору, који се ових пда држи, и они сви остадоше одеутни; нека ради тога пресуди вама светост о овоме послу, како ја не би морао невинно да страдам због упорства њихова у клевети. Свети је сабор наредио, да по јерархичком праву овај сабор мора изрећи своју пресуду противу упорних; али пошто се црквена скромност мора у свакоме послу у обзир узимати, то су и обећане биле грамате за старца Кеаптина, да зна за судије, који су сабором изабрани, и који ће

без сваког одлагања разабрати посао у Тубурскенском граду и односни закључак о истоме доијети. Марвентије епископ рече: За судије ја молим најсветијега старца Ксантина, најсветијега Августина, Флорентина, Теасија, Сампсихија, Секунда и Посидија, и ово заповједите, да се ради мене установи. Свети сабор пристао је на тражене судије; а остале судије, који су потребити да се додуну законити број, нека старац Ксантин принусти, да изаберу сами старци нове Германије.

Правило 101. (114.)

О томе, да се имају помирити цркве Римска и Александријска.

Установљује се осим тога, да у погледу размирице између Римске и Александријске цркве, треба написати најсветијем наци Инокентију, да обје цркве морају чувати онај међусобни мир, који је Господ заповједно.

Правило 102. (115.)

О женама, које мужеве остављају и мужевима, које жене остављају, да морају тако и остати.

Установљује се, да, сходно евангелској и апостолској уредби, ни онај, кога је жена оставила, ни она, коју је муж оставио, не може се с другом особом састављати; него, или нека тако и остану, или нека се помире међу собом; а ако презру ово, треба их принудити на покајање; и ради овога питања потребито је замолити, да се изда царски закон.

Правило 103. (116.)

О молитвама, које треба читати пред олтарем.

Установљује се и ово, да сви имају употребљавати молитве, које су на сабору утврђене, биле то молитве, којима се започиње, или којима се завршује служба, или при полагању руку, или се под икоји начин смију противно вјери друге употребљавати, него нека се читају оне само, које су од најученијих сабране.

Правило 104. (117.)

О онима, који траже од цара, да или се разбирају послови пред свјетским судовима.

Установљује се, да буде лишен црквене части сваки онај, који буде тражио од цара, да му се какав његов посао разбира пред свјетским судовима; буде ли пак тражио од цара епископског суда, нека му се то не запријечи.

Правило 105. (118.)

О онима, који су ван опћења у Африци, пак хоће да се изликну преко мора.

Који је ван опћења у Африци, пак се потајно поткраде у прекоморске земље, да би га у опћење примили, подвргава се искључењу из клира.

Правило 106. (119. 120.)

Да они, који у двор полазе, не пропусте пријавити о својој потреби и Картагенском и Епископском свешитељу.

Установљује се, да, кад који зажели поћи у двор, о томе мора бити казано у отпустном листу, који се управља Римској цркви, и отуда онет мора добити други отпустни лист за двор. Ради тога, ако је један добио отпустни лист само до Рима, а премучао је о потреби, ради које му ваља отићи у двор, пак се одлучи сам у двор поћи; нека се такав лини опћења. Истакне ли се пак каква изненадна потреба да пође у двор, док је још тамо у Риму, нека пријави о тој својој потреби Римском епископу, и нека прикаже писмено од тога Римског епископа. А у отпустним листовима, што издају клирицима својима епископи, који првенствују или други, нека је назначен дан Пасхе; није ли случајно још познат дан Пасхе те године, нека се стави дан Пасхе прошле године, па онај начин, као што се у свјетским епископима обично пише: последије консулата. Установљује се такође, да послани од овога часног сабора заступници, потраже од велеславних царева све, што пађу да је корисно противу Донатиста, противу јелина, и противу заблуда њихових. Установљује се молбом свију

епископа још и ово, да се на свима посланицама, које се имају издати из овога сабора, потписне за све твоја светост сама. И потписане. Аврелије, епископ Картагенске цркве саглашава се са овом наредбом, и прочитао је, потписах. Исто тако и остали епископи потписане.

Правило 107. (121.)

Сабор у погледу суда над епископима.

При најславнијим царевима Опорију седме године, и Теодосију треће, августима консулима, седамнаести дан пред Јулским календама, у Картагени, у цркви Другога дијела града. На овоме сабору установљено је, да један епископ сам не мора одлучивати у своме суду. — Радња овога сабора није била занесена с тога, што су се разбили мјесни, а не опћи послови.

Правило 108. (122.)

Сабор противу Донатиста.

Послије консулата најславнијих царева Опорија осме године, и Теодосија четврте, августâ, осамнаести дан пред Јулским календама, у Картагени у цркви Другога дијела града. На овоме сабору примине заступство противу Донатиста епископи: Флоренције, Посидије, Пресидије и Венације. У ово је вријеме издан био закон да сваки има по слободној вољи да прима на себе подвиг Христјанства.

Правило 109. (123.)

Сабор против јереси Пелагија и Келесинија.

При најславнијим царевима Опорију дванаесте године, и Теодосију осме, консулâ, о Мајским календама, у Картагени, у ризници цркве Фауста, председавајући свему сабору епископ Аврелије, при ђаконима, који су стојали, признано је од свију епископа Картагенске цркве, који су овоме светоме сабору приступили, и чија су имена и потписи приложени:

Да Адам није створен од Бога смртним.

Који каже, да је први човјек, Адам, створен смртним, тако, да сагријешно он, или не сагријешно, морао је онет умријети тијелом, то јест, изићи из тијела, не ради казни за гријех, него услјед природне неопходности, нека је анатема.

Правило 110. (124.)

Да се дјеца крштавају ради опроштаја од гријехова.

Исто се тако установљује, да, који одриче потребу крштења мале и тек рођене из материнске утробе дјеце, или каже, да се она крштавају ради опроштаја од гријехова, али да од прародитељскога Адамова гријеха ништа на себи немају, што би требало очистити бањом препорођења, (из чега би слиједило, да образац крштења ради опроштаја од гријехова, не треба сматрати нестипитим, него лажним), нека је анатема; јер друштво не мора се разумијевати оно, што Апостол каже, да *кроз једнога човјека гријех дође у свијет, и кроз гријех смрт: те иако она у све људе иђе, пошто сви сагријешисе*, — него на онај само начин, као што је то свагда разумијевала католичанска црква, која је свугдје распрострањена и проста. И по овоме правилу вјере, и дјеца, која нијесу могла још никаквих гријехова сама по себи учинити, бивају крштена ради опроштаја од гријехова, да се кроз препорођење очисте у њима оно, што су она примила од старог рођења.

Правило 111. (125.)

Да благодат Божија, не само што дарива опроштај од гријехова, него пружа уз то и помоћ, да се даље не гријешим.

Исто се тако установљује: који каже, да Божија благодат, којом се добија оправдање кроз Исуса Христа Господа нашега, има значаја само ради опроштаја починених већ гријехова, а не пружа уједно и помоћ, да се други не чине, нека је анатема.

Правило 112. (126.)

Да благодат Божија, не само што саопћује познање о томе, што се мора чинити, него улијева у нас уз то и љубав, да будемо кадри учинити оно, што познајемо.

Исто тако, који каже, да благодат Божија, која бива кроз Исуса Христа Господа нашега, пружа нам помоћ у томе само, да не гријешимо, пошто нам се њом открива и саопћује познавање гријехова, да знамо, чему морамо тежити, и чега се клонити, али нам она не помаже, да оно што смо познали да морамо чинити, будемо уједино и расположени и кадри учинити, нека је апатема; јер ако Апостол каже, да *разуи надима, а љубав поправља*, са свијем је нечастиво тада вјеровати, као да ми за наше надимање имамо благодат Христову, а за наше поправљање да је немамо; а међу тиме и једно је и друго дар Божији, и то, што знамо што нам треба радити, и то, што љубимо добро, које нам ваља чинити, како се, при љубави, која поправља, не би могао разум надимати; јер као што је Богом написано: *Који учи човјека да зна*, исто је тако написано: *Љубав је од Бога*.

Правило 113. (127.)

Да ми без Божије благодати не можемо ништа доброга учинити.

Исто се тако установљује: који каже, да нам је благодат оправдања само за то дана, да би оно, што нам је могуће по слободној вољи учинити, лакше извршили средством благодати, као да би, и не примивши благодати, ми могли премда и теже, али ипак и без ње извршити божанствене заповиједи, нека је апатема. Јер кад је о плодовима заповиједи Господ говорио, није казао: „Без мене ћете тешко учинити“; него је казао: *Без мене не можете ништа учинити*.

Правило 114. (128.)

Да није тек само глас смирења, него је управо глас истине свештих оно: Ако речемо да гријеха немамо, себе варамо.

Исто је тако установљено у погледу онога, што каже свети Апостол Јован: *Ако речемо да гријеха немамо, себе*

*варало, и истине нема у нама; те сваки онај, који буде хтно друкчије ово разумијевати и рекне, да, гријеха немамо, не мора се говорити просто ради смирења, а не што је то истина, нека је апатема; јер исти Апостол одма продужава и добавља слиједке: Ако пак признајемо гријехе своје, вјеран је и праведан, да нам опрости гријехе наше, и да нас очисти од сваке неправде; а овдје је јасно показано, да се то говори не само ради смирења, него баш у истину. Јер је Апостол могао казати: „ако речемо да немамо гријеха, себе уздижемо, и смирења нема у нама“; али кад је он казао, да себе *варало и истине нема у нама*, тијем је већ јасно показао, да онај који говори о себи, да нема гријеха, не каже истину, него лаже.*

Правило 115. (129.)

Да у молитви Господњој свети о себи кажу: Опрости нам дугове наше.

Исто се тако установљује: који каже, да у молитви Господњој свети, говорећи: *Опрости нам дугове наше*, нијесу то у погледу себе говорили, јер им таково проштење већ није било потребито, него у погледу других грјешника, који су код њиховога народа били, ради чега и ниједан од светих засебно не каже: „опрости ми дугове моје“, него: *опрости нам дугове наше*, како би се тијем разумјело, да праведник ово проси ради других више, него ради себе, нека је апатема; а свет је био и праведан Апостол Јаков, кад је рекао: *У многама сви гријешимо*. Пак ради чега је другога прибављено оно: *сви*, него ради тога, да мисао ова буде сугласна са псалмом, у коме се чита: *Не иди на суд са слугом својим, јер се не ће оправдати пред тобом нико жив; и са молитвом премудрога Соломона: Нема човјека, који не гријеш; и са књигом светог Јова: Запечаћави руку свакоме човјеку, да сваки човјек позна немоћ своју*. Ради тога и свети и праведни Пророк Данил такође је у множини говорио: *сагријешисмо, зло чинисмо, и остало, што он тамо смирено и истинито неоповиједа; пак да се не помисли, као што то њеки држе, да он говори не о својим грјесима, него више о грјесима народа свога, он за тијем рече: док сам се ја молио и исповједао гријехове народа свога Господу Богу своме; није хтно рећи: „гријехове наше“,*

него је рекао: *Гријехове свога народа, и своје*, као да је Пророк предвидио, да ће се јавити такви, који ће ово хрђаво схватити.

Правило 116. (130.)

Да свише у истину говоре: Опрости нам дугове наше.

Исто се тако установљује: који држе, да оне ријечи молитве Господње, којима кажемо: *Опрости нам дугове наше*, свети тако исказују само ради смирења, а не у истину, пека су анатема. Јер, ко може триљети једнога, који се моли, а даке не пред људима, него пред Богом, који устима својима каже, да жели опростаја, а срцем казује, да нема гријехова, које би му требало, да му се опросте?

Правило 117. (131.)

О народу, који се обраћа од Донатиста.

Исто се тако установљује: пошто је прије неколико година у овој цркви потпуним сабором закључено било, да оне цркве, које се у различним областима налазе, и које су постале католичанским прије издања закона о Донатистима, остану под влашћу оних пријестола, којих су епископи убједили их да се обрате к католичанскоме јединству, а оне, које су се обратиле послѣје оних законâ, да остану под влашћу оних пријестола, којима су припадале, док су на страни Донатовој биле; пак пошто су послѣје тога ницале, а ничу и данас многе распре између епископа у погледу области, о којима изгледа да пређашње расположење није најсавршенѣје, — то се сада на овоме светоме сабору установљује, да, ако је гдје била црква католичанска и црква Донатове странке, и оне су припадале различним пријестолима, ма у какво да је вријеме сједило, или послѣје узслиједи сједињење, било дакле прије законâ, или послѣје законâ, имају остати под влашћу онога пријестола, под чијом је влашћу била у пређашња времена дотична католичанска црква.

Правило 118. (132.)

О томе, како имају међу собом дијелиши области епископи, колико католичански, толико и они, који су се обратили од Доната.

Овако наиме, да, ако има епископѣ, који су се обратили од Донатиста католичанскоме јединству, имају се под једнако раздијелити међу њима области, у којима се нађе да има и од једне и од друге странке [народа, наиме и странке Донатове и православних]; то јест, једна ће мјеста доћи под власт једнога, а друга под власт другога, тако, да старији у епископству дијели, а млађи да бира; ако је пак једно само мјесто, нека припадне ономе, коме се нађе да је најближе; а ако је оно у истој далечини, колико од једнога, толико и од другога пријестола, нека припадне ономе, који изабере народ. Ако се догоди, да и они, који су у вијек били католици зажеље имати свога, а исто и они, који су се обратили од Доната, нека мишљење већине има превагу над мањином; а ако су странке бројем једнаке, нека дотично мјесто остане старијем епископу. Ако пак буде много таквих мјеста, у којима се обје странке налазе, и не могу се на једнаке половине раздијелити, јер је нераван број таквих мјеста, тада [одбивши једно мјесто] треба најприје подијелити равне бројеве мјеста, а у погледу онога, које остане, нека се поступи на начин, као што је горе казано, кад се о једноме мјесту разбирало.

Правило 119. (133.)

О томе, да нико не мора тражити од епископа једну област, коју је он од јереси ослободио и за три је година њом управљао.

Исто се тако установљује, да, ако је ко, после издања оних закона, обратио једно мјесто католичанскоме јединству, и тим је мјестом за три године управљао, нити је ико свога права на исто петицао, од таковога већ нико не мора тога мјеста да тражи, тим мање пак, ако је за те три године постојао епископ, који је могао своје право петицати, а међу тиме није га петицао; није ли пак такав епископ постојао, нека тражи не пријечи, што је то мјесто

у матицу било уведено; али кад упражњено једно мјесто добије свога епископа, овоме ће бити слободно потражити то мјесто за вријеме од три године, почињући од тога дана дана. На исти начин, ако један епископ из Донатове странке обрати се католичанској цркви, при одређивању времена, нека не пријечи што се у матицу увело, него нека се рачунају три године од онога дана, када се обратио, пак нека слободно тражи сва мјеста, која његовоме пријестолу припадају.

Правило 120. (134.)

О онима, који присвајају себи народ, без приволе оних, којима је тај народ пошћивен, а истичући, да исти њима припада.

Исто се тако установљује, да они епископи, који извјесне ошине, које држе да њиховоме пријестолу припадају, не потраже на начин, да се то изведе судом других епископа, него простиру власт своју на народ, који је другоме епископу потчињен, пристајао на то тај народ, или не пристајао, — такови нека се казне губитком своје тражбе. И ако су који тако поступили, и посао се није ријешно сугласијем између епископа, него се и даље о истоме прешире, нека се лини траженога мјеста онај, у погледу кога се докаже, да је презрјевни црквене судије, усрнуо у то мјесто. Нити се има ико тјешити тијем, што је од епископа који првенствује, добио грамате у погледу дотичне управе, него, имао он грамате, или не имао, он мора договорити се са епископом, који дотичним мјестом управља, и од њега грамате нека прими, да се види, да он мирно посједује цркву, која му припада. Ако пак и онај истакне свој какав протузастјев, нека се и то ријени судом епископа, које ће или први епископ им одредити, или ће их сами договорно изабрати између суједа.

Правило 121. (135.)

О онима, који занемарују народ, који им припада.

Исто се тако установљује, да они, који занемарују да задобију за католичанско јединство мјеста, која припадају њиховоме пријестолу, имају бити од приљезних сугласних епископа опоменути, да не пропусте то учинити.

Ради чега, ако такви ништа не учине за вријеме од шест мјесеци, рачунајући од дана састанка, нека се послје тога уступе та мјеста ономе, који ће кадар бити да их задовољи; у осталом, ако онај, коме та мјеста припадају, нађе за добро ради других изгледа навлан ово запустити, јер то можда траже сами јеретници, да би их могао без више обратити, а међу тим његово мудро поступање други запријечи и, пренаглађујући послом, само веома раздражи јеретике, — пошто се посао разбере судом епископа, она мјеста морају остати његовоме пријестолу. Кад припадају различним епархијама епископи, који имају да суде, назначе судије онај први епископ, у чијој се области налази мјесто, о коме је спор. Ако се пак буду бирали оним договором судије између сусједа, нека се бира или један, или три; и ако се три изаберу, треба ће слиједити одлучи или свију, или двојице.

Правило 122. (136.)

Да се нели омаловажавати одлука изабраних судија.

Од судија, оним договором изабраних, није допуштено обраћати се на виши суд. А који се затече, да из јогупства не ће да се покори судијама, — пошто о томе дозна епископ првога пријестола, издаће грамате, да никакав епископ не оним с њиме, док се не покори.

Правило 123. (137.)

Да епископ, који се не стара о својој дијецези или се лишиши онима.

Ако епископ, било обзиром на матице, било обзиром на пријестолу, буде немаран односно јеретика, нека га вриједни сусједни епископи опомену и нека му преставе његову небрежност, да не може бити извинен; а ако се и послје овога, пак за шест мјесеци од онога дана, кад је био опоменут, боравео у истој епархији, не постара о онима, који се морају обратити католичанскоме јединству, — с таквим већ не треба онити дотле, док тога не изврши. Није ли пак дошао у она мјеста дотични извршилац, нека се то епископу не учине у кривицу.

Правило 124. (138.)

*О епископима, који лажно дојављују о ступању у опћење
Донашиста.*

Ако се пак докаже, да је дотични лажно дојавио о њиховом опћењу, наводећи, да су они ступили у опћење, а међу тиме очитује се, да и он сам зна, да нијесу у опћење ступили, нека се такови и епископства лишну.

Правило 125. (139.)

*О презвитерима и клирицима, да не слају позивати се на
никакве друге више судове, него само на Африканске саборе.*

Исто се тако устаноује, да презвитери, ђакони и остали нижи клирици, који у својим каквим пословима нијесу задовољни одлуком својих епископа, имаће бити саслушани од сусједних епископа, и ти епископи које они изаберу са приволом својих епископа, нека разрјеше њихове распре. Ако и од ових захеле позвати се опет на виши суд, нека се позивају само на Африканске саборе, или на оне епископе, који првенствују у њиховим епархијама. А који захтје прешјети свој посао на суд преко мора, нико већ у Африци нека га у опћење не прима.

Правило 126. (140.)

*О младим дјевојкама, да се могу такође покривати
[вѣлом монахиње].*

Исто се тако устаноује, да, ако један епископ покрије [вѣлом монахиње], или је већ покрио дјевојку, која није још навршила двадесет пет година, а побуђен је био на то неопходношћу, да се сачува дјевичанска цјеломудреност, којој је опасност пријетила, било што се опазно какав моћни заљубљеник, или да је хоће ко да отме, било да је она сама скрушена била услјед какве смртопосне опасности, при томе замолили су га родитељи њезини, или штитици, да не би без [монашкога] одијела умрла, — таковога никаквој осуди не мора подвргавати односна установа сабора у погледу споменуте количине година.

Правило 127. (141. 142.)

Да се не би дуго задржавали на сабору епископи, треба изабрати по три судије из сваке епархије.

Исто је тако од свега сабора установљено, да се имају изабрати из сваке епархије по три судије ради тога, да се за дуго не задржавају сви епископи, који су се на сабор сакупили. И били су изабрани; од Картагенске цркве — Викентије, Фортунатијан и Клар; од Нумидијске епархије — Алипије, Августин и Реситут; од Визакенске епархије — заједно са најсветијим старцем Донатијаном, првим епископом, Кресконије, Јукунд и Емилијан; од Мавританије Ситифенске — Северијан, Азијатик и Донат; од Триполитанске епархије — Плавтије, који је био по обичају послан на заступство; и они ће сви имати о свему да просуђују заједно са најсветијим старцем Аврелијем, коме се сав сабор са молбом обратио, да он сам потпише све записнике саборске, који су припређени већ били, и све посланице. И потписане. Аврелије епископ Картагенске цркве, саглашава се са овом наредбом, и прочитавши потписе. Исто тако потписане и остали епископи.

Правило 128. (143.)

Да изабрани из заједнице црквене не могу се примати да подносе тужбе.

Установљује се зато од свију: пошто је пређашњим наредбама сабора у погледу особа установљено било, које се могу примати да подносе тужбе на клирике, али није било тачно означено, које се особе не могу примати, — ради тога ми одређујемо, да се нема законито примати да подноси тужбу никакав, који, пошто је већ био одлучен од опћења, остаје још у томе одлучењу, па било да је клирик, или свјетовњак тај, који хоће да тужи.

Правило 129. (144.)

Да ни робови, ни либерти, нити икакве особе, које чисти немају, не могу тужбе подизати.

Исто се тако установљује, да се немају примати тужбе ни од робова, нити од својих либерта, нити од ма кога

између оних, које не примају за криминалне тужбе грађански закони; осим тога ни од оних, на којима лежи лага срамоте, то јест, од глумаца и од свију оних особа, које се срамним радњама баве; а тако исто ни од јеретика, или јелина, или јудеја; — у осталом свима овима, којима се нијече овакова тужба, не мора се нијекати слобода да поднесе тужбе по својим посебним пословима.

Правило 130. (145.)

Да онај, који није кадар да докаже један пријеступ, не мора бити принуђен да други испитиве.

Исто се тако установљује, да, кад се од каквих тужилаца истакне неколико пријеступа противу клирика, пак између тих пријеступа не може се доказати ни онај, о коме се као о првом истрага повела, к ипницању осталих не мора се већ принудити.

Правило 131. (146.)

Који се могу принуђити да свједоче.

Рад свједочења не треба принудити као свједока уопће никаквога од оних, у погледу којих је установљено, да се ни као тужиоци не примају, а тако исто ни оне, које тужилац истакне између укућана својих; свједоштво пак једнога, који није достигао четрнаесту годину живота, не може се примати.

Правило 132. (147.)

О епископу, који одлучује од онбена једног, који му је на само какав свој пријеступи неповједно.

Исто се тако установљује, да, кад епископ каже, да му је неко на само свој какав пријеступ неповједно, а тај не ће да то призна; такав епископ нека не прима, да му је увриједа тиме напешена, што се њему једноме не ће да вјерује, пак ни онда кад наведе, да због смућења своје савјести не ће с таковим да онћи.

Да епископ не треба да несмотрено кога лишава епископа.

Док одаученога не прими у епископе свој епископ, остали епископи не смију са таквим епископом епископирати, јер ће тијем епископ други пут добро назити да не искаже противу кога њешто, чега пред другима није кадар да доказима потврди.

Аврелије епископ рече: Сходно ономе, што је одлуком свега сабора и моје смјерности установљено, треба сада захључити сав вишеназначени и довршени посао, за тијем уврстити у црквене списе и заједнички просуђена установа данашњег дана; а у погледу онога предмета, о коме се још није разбирало, ми ћемо сјутра по браћи нашој епископу Фаустину и презвитерима Филипу и Аселу, уравити писмени одговор пречасноме брату и саепископу нашем Бонифацију. И потписаше.

Аврелије епископ, потписах наредбене ове списе, који су при нама вођени.

Валентин, епископ првог пријестола Нумидијске области, потписах ове списе.

Фаустин, епископ цркве Потентинске, Пикенске епархије, заступник Римске цркве, потписах ове списе.

Алипије, епископ Тигатенски, заступник Нумидијске области, потписах ове списе.

Августин, епископ Хипонски, заступник Нумидијске епархије, потписах ове списе.

Посидије, епископ Каламенски, заступник Нумидијске епархије, потписах ове списе.

Викентије Кулузитански, потписах ове списе.

Фортунацијан Неаполитански, потписах ове списе.

Пентадије Карпетански, потписах ове списе.

Руфинијан Музуенсјански, потписах ове списе.

Претекстат Сикелибенски, потписах ове списе.

Кводвулдеј Верски, потписах ове списе.

Кандид Германски, потписах ове списе.

Галоније Утикенски, потписах ове списе.

Максимијан Акирегенопотски, потписах ове списе.

Јукунд Суфетуленски, заступник епархије Вузакенске, потписах ове списе.

Макемијан, заступник Визакенске епархије, потписах ове списе.

Хиларијан Ореоклски, заступник Визакенске области, потписах ове списе.

Новат Ситифенсотеки, заступник Визакенске епархије, потписах ове списе.

Нинел Руеуреантски, заступник Кесаријанске области, потписах ове списе.

Лаврентије Икоентански, заступник Кесаријанске области, потписах ове списе.

Нумеријан Руеугуријотски, заступник Кесаријанске области, потписах ове списе.

Лав Моктеки, заступник Кесаријанске области, потписах ове списе.

Други Лав, заступник Ситифенске епархије, потписах ове списе.

Исто тако потписаше и остали двјеста седамнаест епископа.

Филип презвитер, заступник Римске цркве, прочитавши, потписах ове списе.

Асел презвитер, заступник Римске цркве, потписах кроз нас послане списе.

ПОСЛАНИЦА

Бонифацију, епископу Римске цркве, управљену од свега Африканскога сабора кроз заступнике Римске цркве : епископа Фаустина и презвитере Филипа и Асела.

Господишу најблаженијем и високопречасном брату Бонифацију, — Аврелије, Валентин [епископ] првога пријестола Нумидијске епархије, и остали бројем двјеста седамнаест присутни на ошћем Африканском сабору.

Пошто је Господу угодно било, да, у погледу онога, што су с нама заједно најсветија браћа наша, сасепископ Фаустин и сепрезвитер Филип и Асел, учинили, смјерност наша не одговори блажене успомене епископу Зосиму, од кога су нам они грамате и поруке донијели, него вашој

пречасности, која је по Божијој вољи његово мјесто заузела, сматрамо дужношћу у кратко припоштити, што смо по узајамном договору установили, не додирујући се у осталом свега онога, што се налази у пространим завитцима списа, које смо ми при очувању потребите љубави, али уједно и не без мале зебње и настојања приредили, назећи, да се у списе уведе само оно, што се изијесноме послу односи. И он би, да је још у тијелу, најрадосније примио ово, јер би видно, да је при најнотнијем миру све изведено, господине брате! Презвитер Анијарије, чије је рукоположење, за тијем одлучење, пак позов на виши суд, изазвало толико саблазна, не само у Сикенској, него и у свој Африканској цркви, пошто је измолио опроштај од свију својих заблуда, примљен је био изнова у општење. Али први, који је открито поправио све оно, што је морао у погледу себе поправити, био је саенископ наш, Урбан Сикенски. Пак пошто се треба постарати о миру и тишини црквеној не само за данашње вријеме, него и за будуће, а много је већ и прије таквих чина било, и да се сачувамо за унапријед од сличног, или још тежега чега, ми смо одредили, да се уклони из Сикенске цркве презвитер Анијарије, уз очување при томе части му и ступња, и да, пошто добије од нас установљени лист, обавља слободно презвитерску дужност и да служи свету Литургију на каквом год другом мјесту хоће и може; и ово смо томе Анијарију без сваке тешкоће уступили, јер је и сам својим списима о томе молио. Него, и прије још по што се на такав начин овај посао довршио, између осталог, при ријешавању других њеких питања, која су дуги разбор са наше стране изискивала, сама је природа ствари захтијевала, да потражимо од браће наше, епископа Фаустина и презвитера Филипа и Асела, да к црквеним списима приложе, ако им је што поручено у погледу заједничкога с нама рада, и они нам о томе њенито усмено припоштинисе, али без сваког писменог; и тек кад смо ми почели захтијевати писмено, што су собом доијели, они нам поднесоше свој напутак, који, пошто смо прочитали, приложивши смо га списима, које ће вам они уз ово представити; и у томе напутку садржале су се четри тачке, које су они с нама заједно имали да разаберу: прво, о пренашању од стране епископа својих послова на суд првосвештеника Римске цркве;

друго, да епископи не могу кад им воља дође, половити у двор; треће, да се имају разбирати од сусједних епископа послови презвитера и ђакона, кад су они без оправданога разлога лишени опћења од својих епископа; четврто, да се лини опћења епископ Урбан, пак да се и у Рим позове, ако се не поправи у ономе, у чему мора да се поправи. Између свију тих, наиме о првој и трећој, то јест, у погледу слободе епископа да пренашају своје послове на суд у Рим, и да се послови клирика имају коначно ријешити од дотичних епархијалних епископа, ми смо се постарали још прошле године саопштити истоме часне успомене епископу Зосиму у управљеним му нашим граматама, да ћемо ми, без сваке увриједи насрам њега, чувати за њеко вријеме и једно и друго, док се год не пронађу [изворне] наредбе Никејскога сабора. А сада ево ми молимо и твоју светост, да учиниш, да ми можемо чувати иста на онај начин, као што су она од Никејских отаца изложена и уставовљена, а тамо код вас, да важи оно, што се у напутку садржи, то јест: „ако је који епископ оптужен, и сабрани епископи односне епархије осуде га и са свога га ступња свргну, а он одлучи позвати се као на њеки виши суд и обрати се најблажењем епископу Римске цркве, пак ако се овај сагласи саслушати га и нађе умјесним, да се понови истрага, нека се удостоји написати епископима, који се у оближњој епархији налазе, да они сваку марљиво испитају, и да добивши увјерење о истини, одлуче. Ако ли пак који потражи, да се изнова његов посао саслуша, и својом молбом приволи Римскога епископа, да изашље од своје стране особитога презвитера, нека у власти овога епископа буде да поступи како хоће и како просуди; и ако нађе, да пошље њеке, који ће имати да суде заједно са епископима, имајући при томе власт онога, од кога су послани, нека се то суду остави; ако пак цијени, да су достатни и епископи, да се дотични посао ријешити, нека поступи како се то учини његовом мудроме савјету.“ Исто и у погледу презвитера и ђакона: „ако је који епископ гњевљив, чега не би морало бити, пак од један пут и много се раздражи на свога презвитера или ђакона, и захтје га искључити из своје цркве, — треба настојати, да се неправедно такав не осуђује, или лишава опћења. И тај свргнути нека има право приступити к сусједним [епископима с прозбом], да

саслушају његов посао и да га најмарљивије испитају; јер не треба му одрећи, кад моли да буде саслушан; епископ пак онај, који га је, било праведно, било неправедно искључио, устриљиво ће морати поднијети, што се дотични новоме испиту подвргао, и што ће се његова пресуда или потврдити, или пренијачити.“ Ово смо ми увели у епископ само дотле, док се не добију истинити екземплари Никејскога сабора; а ако запета тамо постоје ова правила у оном облику, како се она садрже у напутку, што су нам преставила послана од апостолскога пријестола браћа, и тако су она код вас у Италији уређена, ми не морамо никојим начином бити принуђени на оно, о чему не желимо ни спомињати, и ми имамо поуздање, да по милости Господа Бога нашега и док је твоја светиња предстојник Римске цркве, ми не ћемо морати подлећи тако грдноме захтјеву; на против наспрам нас ће се братском љубављу и без сваког нашега говора чувати она правила, која и ти сам, по мудрости и правичности, што ти је Свевиниши даровао, признајеш, да се чувати морају, осим да се можда друго шта садржи у правилима Никејског сабора. Јер ми, премда смо пребрали много књига, ипак ни у каквој од римских књига Никејскога сабора нијесмо прочитали она правила у онаком облику, у каквом су нам отуда послана била у гореспоменутоме напутку; пак пошто нијесмо могли овдје наћи у никаквој грчкој књизи наћи, ми смо се особитим начином постарали, да нам такве достављене буду од источних цркава, у којима кажу, да се те пете наредбе и данас још могу у првонизвору наћи. Ради тога ми молимо и твоју пречасност, да изволиш од своје стране такође написати првосвештеницима оних страна, наиме, Антиохијске, Александријске и Цариградске цркве, пак и другима, ако буде повољито твојој светости, да нам се отуда припошљу установљена од светих Никејских отаца правила, и тиме ћеш помоћу Божијом свима западним црквама добро учинити, јер си на то особитим начином и позвао. Јер ко може посумњати, да нијесу најистинитији епископ Никејскога сабора, држаног међу Грцима, они наиме, који, кад се донесу из толико различитих мјеста и од тако славних цркава, на међу собом се упореде, нађу се сугласнима? Међу тијем док се то не изврши, и док се ствар не разабере, ми смо сагласни признавати све, што се садржи у споменутоме напутку: у

погледу слободе епископа, да пренашају своје послове на суд првосвештенику Римске цркве, за тијем у погледу послова клирика, који се имају коначно ријешавати од дотичних епархијалних епископа, — и повјеравамо у ваше блаженство, да ће те нам Божијом вољом у томе помоћ пружити. О свему осталом, што је на нашем сабору учињено и установљено, и што са собом посе споменута браћа наша, сасенискон Фаустини, и презвитери Филип и Асел, ако саизволите, они ће вану светост извијестити. И потписаше [Аврелије]: Господ наш да нам те сачува, најблаженији брате, на много година. Потписаше такође: Алинције, Августин, Посидије, Марин и остали епископи.

О Д Г О В О Р

Кирила, Александријскога епископа, Африканскоме сабору у коме таде по презвитеру Инокентију аутентичне списе Никејскога сабора, са грчкога преведене; — и ова је исти посланица заједно са [закључцима] Никејскога сабора били послана, шестога дана пред Декембарским календаром, најсвештијем Бонифацију епископу Римске цркве по споменутоме презвитеру Инокентију и Маркелу ипофакону.

Кирил, господи пречасној и најсвештијој браћи и сасенископима Аврелију, Валентину и свему најсвештијем сабору, сакупишеноме у Картагени. Поздрављамо у Господу вану љубав.

Писмо ваше пречасности, које садржи много побожности, ја сам особитом радошћу примио од нашега сина, презвитера Инокентија. Према изјављеној насипрам нас нади о томе, да ћемо ми послати вашој љубави из скриније наше цркве истините списе аутентичнога сабора, држаног у Никеји, Витинској митрополији, о свему ономе, што су они свети оци установили и утврдили при исповиједању наше вјере, — ја сам нашао за потребито, господо пречасна и браћо, уз свој поздрав, послати одма вашој љубави по истоме спису нашем, презвитеру Инокентију, најтачнији списе аутентичнога сабора, држаног у Никеји, граду Витие

није. и ово исто, ако устражите, наћи ћете и у црквеној историји. — У погледу Пасхе, као што сте писали, јављамо вам, да ћемо је ми држати седамнаестог дана пред Мајским календама идучега Индиктијона. *Потпис.* Господ Бог наш нека чува ваш свети сабор, као што вам ми желимо, пречасна браћо.

ПОСЛАНИЦА

Атика, Цариградског епископа, истима.

Господи пречасној и најблаженијој браћи и сасеишкенима Аврелију, Валентину и осталима, сакупљенима на сабору у Африци, — епископ Атик.

По сину нашем Маркелу, вашем поћакону, ја сам особитом захвалношћу примио грамату ваше љубави, и благодарим Богу, што сам се удостојио благослова толике браће. Ви написасте најблаженија господо и браћо, да вам пошаљем заједно са символом вјере истинита правила, која су установљена од Отаца у Никеји, Витинској митрополији. А има ли кога, који ће одрећи браћи својој онку вјеру и наредбе, које су Оци утврдили? И зато, по томе истоме сину нашем Маркелу, вашем поћакону, који много хити, послао сам, као што сте заповједили, у потпуноме облику правила онака, каква су она издана од Отаца у Никеји, — и молим ваш свети сабор да ме удостоји особитих својих молитава. *Потпис.* Господ наш нека чува вашу светост, као што вам ми желимо, најсветија браћо.

СПИСИ НИКЕЈСКОГА САБОРА,

који су послани били Бонифацију, епископу Римском, шестог дана пред Декембарским календама, послје консулата најславијих царева, аугуста Опорија дванаесте и Теодосија девете године.

„Вјерујемо у једнога Бога, Оца сведрижитеља, створитеља онога што се види и што се не види; и у једнога Господа Исуса Христа, јединороднога, Који је од Оца

рођен, то јест из суштине Оца, Бога од Бога, Свјетлост од Свјетлости, Бог истинити од Бога истинитогa, рођен, нестворен; јединосуштан Оцу, кроз Кога је све постало, што је на небу и на земљи; Који је ради нас људи и ради нашега спасења синао, примио тијело, и постао човјеком, пострадао, и ускрсао у трећи дан, и узимао на небеса, и опет ће доћи да суди живима и мртвима; и у светогa Духа. — Оне, који говоре, да је било вријеме, кад није био, и да је постао из ничега, или из друге иностаси, или суштине, или да се може Син Божији промијенити или препричати, такве анатематствује католичанска и апостолска црква.“

Овоме символу вјере били су приложени од споменутих првосвештеника и списи наредаба истогa Никејскога сабора, у свему онакови, као што се горе садрже; али које ми нијесмо нашли потребним овдје изнова писивати.

ПОСЛАНИЦА

Африканскога сабора наши Келестину, Римскога града епископу.

Љубазноме господину и високопречасноме брату Келестину, — Аврелије, Палатин, Антонин, Тут, Сервусејн, Терентије, Фортунат, Мартин, Јануарије, Онгат, Келтије, Донат, Теасије, Викентије, Фортунатијан и сви остали, који присуствовање на оштем Картагенском сабору.

Ми би желели, да, као што је твоја светост граматом, посланом по сапрезвитеру нашем Лаву, изјавила, да сте се обрадовали о пријави Апијарија, исто тако да можемо и ми сада радосно управити ову грамату о његовом оправдању. А очито је, да је била веома опрезна и вава ревност, и никако није пренаглена била, премда је и поступила у погледу њега, као да је већ испитан био, дочим је тек сада имао да се испита. — Кад је дакле дошао к нама најсветији брат и сасенискон наш Фаустин, ми сазвасмо сабор, и држали смо, да је он зато с њим послан, да, као што је старањем његовим исти [Апијарије] успостављен био

на презвитерство, него тако да ће и сада моћи настојањем његовим оправдати се од свију оних пријестуна, у којима је од Табракенаца окривљен; међу тијем при своме испитивању такових је и толико много злочина наш сабор код њега нашао, да су они надмашили сво старање споменитога [Фаустина], које је у самој ствари било скорије покровитељство, него ли суд, и скорије заштита едикта, него ли правичност судије истраживача. Јер прије свега, он се силно противио свему сабору, наносећи му различите увриједи, као да брани привилегије Римске цркве, и захтијевајући, да ми примимо у опћење онога, кога је твоја светост повјеровалини његовој ничим доказаној жалби, у опћење примила. У осталом ово му није помогло, као што ћеш најбоље видети, кад прочиташ списе. Јер, послје три дана најтежега и најревнијега суђења, у која смо тужним срцем разбировали различне оптужбе противу њега, Бог, праведни судија, Који је свемоћан и дуго триш, од један пут је пресјекао и сво затезање саснискона нашега Фаустина и сва извртања истога Антијарија, којима се усклађавао, да утаји своја грдна безаконја, те је савладана била тежобна и срамотна његова упорност и бестидно одрицање, којим је хтио засути глѐб толиких похотних својих сласти. И кад је Бог наш стјеснио његову савјест, и пред свима људима открио оно, што се тајило у срцу његовом, као већ осуђено гнусношћу самих пријестуна, од један пут упорни дотле онај лажљивац очитова сам признање свију истакнутих противу њега пријестуна, и најпослије добровољно сам себе окриви у свима готово невјероватним пороцима, обративши тиме у жалост и саму наду нашу, којој смо га повјерили били, и нашу жељу, да узмогне себе од свију оних срамотних лага опрати; и толику нашу тугу, господине брате, он је ублажио само том и једином утјехом, што је нас ослободио од дугога напора туговања, и што је себи, премда противу воље и борећи се са савјешћу, признањем својим сиремно бар њеки лијек својим ранама. Нак сада, пошто ево најрије испунишемо дуг потребитога поштовања, ми вас молимо, да у напријед лако не слушате оне, који одавде долазе, и да више не допустите себи примати у опћење оне, који су од нас одлучени били; јер ће твоје блаженство лако наћи, да је то тако установљено и на Никејском сабору; пак ако тамо налазимо,

да се ово има чувати у погледу нижњих клирика и свјетовњака, колико се веома не ће ово морати чувати у погледу епископа? Према томе они, који су у својој епархији одлучени од опћења, немој да се твојом светошћу намјерно и као што не треба у опћење примају. Исто тако бесрамна бјежања презвитера и епископских последице њих клирика пека твоја светост забрани, као што ти се и приличи; јер никаквом наредбом Отаца није ово одузето од Африканске цркве, пак и установе Никејскога сабора на најочитији начин повраћају дотичним митрополитима колико клирике нижег ступња, толико и епископе. И он је разумно и праведно заповједио, да ма какви се послови истакли, морају бити сви испрљени у својим дотичним мјестима; јер [оци] признаше, да ни једној области не ће бити ускраћена благодат Духа светог, кроз коју свештеници Христови и разборито виде правду, и тврдо је чувају, а особито, кад је свакоме допуштено, у случају да је незадовољан одлуком мјесних судија, обратити се саборима своје епархије, или пак и васионскоме сабору; или зар, има кога, који би могао вјеровати, да Бог наш може падахнути правом у суду једнога, ма ко он био, а многобројним свештеницима, који су на сабору скупљени, да ће им то одрећи? И збиља, може ли и бити темељит тај прекоморски суд, на који не могу ни престати потребите за свједочење особе, било због природне слабости, било због немоћи старости, било због безбројних других запријека? О томе пак, да ти можеш некакове слати, као од бока твоје светости, ми не налазимо, да је икакав сабор Отаца ништа установио; а што си нам оно ти некада послао по истоме сасијскому нашем Фаустину, као да је установљено Никејским сабором, ми ништа таковога нијесмо могли наћи у тачним пријеписима са првонизвора Никејскога сабора, које смо примили од најсветијег Кирила, нашега сасијскога Александријске цркве и од велечаснога Атика, Цариградскога епископа, и које смо, још прије овога, ми сировели блажене упомене епископу Бонифацију, нашем претпослику, по оним истима, презвитеру Инокентију и епископу Маркелу, који су нам их и донијели. Немојте дакле више, да, на прозбу некакових, шаљете овамо своје клирике да расправљају наше послове, а немојте то допустити ради тога, да се не каже, да ми уносимо сујетну гордост свијета у Христову цркву, која

опима, који желе видјети Бога, приноси свјетлост простоте и даи смирености. И пошто је сада сажалења достојни Анијарије, због својих грдних безаконја, одлучен од Христове цркве најпослије и од брата нашега Фаустина, ми смо увјерени, да, при знању и тачности твоје светости да уздржавани братску љубав, не ће више ни под каквим изговором Африка имати да га подноси. *Поштом*. Бог нас нека за премноге године, господине брате, сачува вашу светост у молитвама за нас.

ПРАВИЛА

ЦАРИГРАДСКОГА САБОРА У ХРАМУ СВ. АПОСТОЛА

(иначе: ПРВО-ДРУГОГА САБОРА).

Правило 1.

Подизање манастира, посао толико понгтован и частан, и који су блаженни и свети Оци наши одавна прекрасно изумјели, данас види се, да се слабо упоравља. Јер, неки дају име манастира својим имањима и посједима, и обећавају, да ће то Богу посветити, пак послење уписују себе као господаре тога, што су приложили, и измудринше, да Богу сами наслов посвећују. Нити се стиде присвајати себи, и послење учиненога прилога, власт, какву им прије нико није бранио да уживају. И толико се овај посао изопачио, да они пети, који приложинше, јавно послење продају много од онога, што су приложили, узбуђујући тиме дивљење и огорчење код оних, који то виде. Пак не само што не ће ни да се покају за то, што присвајају себи власт над оним, што је већ једном Богу посвећено, него ту власт без свакога страха и другима предају. Ради тога свети сабор наређује, да нико не мора подизати манастира без знања и приволе епископа. И само са његовим знањем и допустом, и пошто се изврши одпосна молитва, као што је одавна богољубиво установљено, нека се манастир подиже, а све оно што му припада, заједно с њим истим, нека се упише у пописну књигу, и нека се положи у епископски архив; нити под икоји начин онај, који је приложио, смије без знања епископа, поставити себе, или другога на мјесто

себе, за игумана. Јер, ако онај, који другоме човјеку што дарује, не може више бити господар тога, зар ће моћи онај, који је Богу њешто посветио и даровао, допустити себи, да пад тим опет себи господарство присваја?

Правило 2.

Пошто има њеких, који примају обличе монашкога живота, али не да Богу чистим срцем послуже, него само да кроз часни онај чин задобију себи славу побожности и да могу лакше задовољити својим жељама, (на откинувши само власе, ипак у својим кућама живе, пити икакве монашке службе или прописе извршују), — свети сабор наређује, да се одлучно никакав не мора удостојити монашкога чина, ако није присутан онај, који ће таковога имати да прими као послушника, који ће вршити над њим старјенинство и водити старање о душевном његовом спасењу, човјек наравно по себи богољубан, предстојник манастира и способан да спасе душу, која се Богу приводи. Нађе ли се који, да је њекога постригао без присуства игумана, који ће имати да га узме као послушника, нека такви подлегне свргнућу, јер је поступио противу правила, и јер руши добру монашку уредбу; а онај који је неправилно и безразборито био пострижен, нека се преда на послушност у онај манастир, у који за добро нађе мјесни епископ. Јер безразложита и несмотрена постригавања и монашки су чин омаловажила и проузроковала су, да се хули на име Христово.

Правило 3.

Још једно зло, које се обично догађа, а што је горе, на које се услјед немарности и безбрижности и не обраћа пажња, проеуђено је, да се мора исправити. Ако дакле који предстојник манастира не буде хтио са највином марљивошћу тражити потчињене му монахе, када побјегну, или не прими их, кад се нађу, и не узме на себе труда, да згодним и прилагођеним паду лијеком успостави и учврсти оно, што је било обољело, — свети сабор наређује, да се такви подвргне одлучењу. Јер, ако онај, који води неразумну животињу, пак занемари стадо, не остаје некажњен; како не ће подлећи казни због своје дрекости онај, који је

примио на себе пастирску управу над стадом Христовим, и својом лијеношћу и небрежношћу продаје њихово спасење?

Правило 4.

На много је начинна нечастиви настојао, да наведе срамоту на часни онај монашки начин живота, и највећу је згоду за то нашао у вријеме послиједне јереси. Јер прогоњени од јереси монаси, морали су остављати своје манастире, и прелазити или у друге, или пак у куће свјетских људи. Али, што су они тада ради благочастија чинили и због чега су особито уважени били, послије пренело је у неразумни обичај и ставља их на ругло. Јер још и сада, кад је благочастије утврђено и слободно је од црквених саблазна, излазе ипак неки из својих манастира, и, као каква неукротива ријека, бацају се и посе сад тамо, сад овамо, испуњују манастире многим неушутностима, многи перед собом уносе и узвишеност послушности потресују и руше. Да се прекрати непостојајство и неспољивост тежње те њихове, свети сабор наређује, да, ако који монах побјегне из свога манастира и у други се манастир пресели, или се смјести у какву свјетску кућу, такав има бити одлучен заједно са оним, који га прими, све дотле, док онај, који је побјегао, не поврати се у онај манастир, из кога се пријеступио уклонио. Ако је у осталом епископ освједочен о побожности и чистоћи живота некојих монаха, пак захтје их премјестити у други манастир ради уређења његова, или нађе, да их понаље и у свјетску какву кућу, ради спасења оних, који у њој живе, или просуди, да их у друго какво мјесто стави, у такоме случају не потпадају осуди ни они, који их примају, ни сами монаси.

Правило 5.

Налазимо, да неразумиљена и неиспитана уклањања [од свијета] много шkode монашкој доброј уредби. Јер неки са свијем несмотрено бацају себе у монашки живот, пак, занемаривши строгост и труд подвижничтва, послије опет се кукавио повраћају к плотском и еластољубивоме животу. Ради тога дакле, свети сабор наређује, да не треба удостојавати монашкога чина никакве, док трогодишње вријеме, које им је остављено ради искушења, не покаже, да су

такова живота достојни. И папаше, да се сваким начином има ово пазити, осим случаја, ако наиђе каква тешка болест и примора, да се скрати вријеме искушења; или ако је човјек побожан, који и у свјетском одијелу проводно је монашки живот. Јер ради потпуног искушења таковога човјека довољно је и шестомјесечно вријеме. А који поступи противу овога: игуман, пошто се лиши игуманства, нека му, јер је ред порушио, за казан служи што се ставља у положај потчињенија, а дотични монах нека се премјести у други манастир, гдје се тачно чува монашка строгост.

Правило 6.

Монаси не могу имати ништа свога, него све њихово мора бити уступљено манастиру. Јер блажени Лука каже о онима, који вјерују у Христа и који служе примјером монашке уредбе, да *ни један није говорио за илиће своје да је његово, него или је све било заједничко*. Према томе, који желе ступити у монаштво, даје им се слобода, да прије о своме иметку расположе, и да га уступе којима хоће особама, само ако су законом признане. Јер, пошто већ ступе у монаштво, манастир постаје власником свега њихова иметка, нити је њима допуштено управљати својим, или иначе тијем распоређивати. Нађе ли се ко, да је за себе задржао какав посјед, који је морао манастиру уступити, и да је савладао странћу лакоумости, — игуман, или епископ нека му тај посјед одузме, пак нека га пред многима прода и подијели међу спромасима и потребнима. Који пак смисли, као онај древни Анаџија, затајати такав посјед, свети сабор наређује, да се има уразложити пристојном казни. По себи се разумије, да свети сабор држи за праведно, да оно, што установљује у погледу монаха, то исто мора важити и у погледу монахиња.

Правило 7.

Опажамо, да многе епископије опадају и да им пријети, да коначно буду утамањене с тога, што њихови предстојници сво своје старање и настојање улажу у подизање нових манастира, пак поткопавајући епископије и умнишљајући, како да себи приходе од тих манастира прпевоје, о томе само раде, да се они чим већма множе. Ради тога

свети сабор наређује, да никакав епископ не мора подизати нови свој особити манастир, а на штету своје епископије. А који се затече, да се на то усудно, нека се пристојној казни подвргне; оно пак, што је он изнова подигао, пошто по самој основи не може бити признано за манастир, нека пријеђе у својшту епископије. Јер ништа од онога, што противу закона и реда бива, не мора бити на унутро установљеноме по правилима.

Правило 8.

Божанствено и свештено правило светих Апостола сматра самоубијцама оне, који себе обезуде, и свргава их, ако су свештеници, ако ли нијесу, забрањује им поступање у свештенство; из чега јасно потиче, да, ако је самоубијца, који себе обезуди, биће на сваки начин убијца, који обезуди другога. И може се са свијем правично сваког таковога сматрати, као да наноси уврједу самоме створу. Ради тога свети сабор наређује, да, ако се који епископ, или презвитер, или ђакон затече, да је кога обезудно, било својом руком, било услијед палоза његова, такви има подлећи свргнућу; буде ли то свјетовњак, нека се одлучи; осим случаја, да наиђе каква болест, која примора да се болесник подвргне резању. Јер, као што прво правило Никејскога сабора не казни оне, који су се у болести подвргли хирургичкоме резању, узимајући у обзир болест; тако и ми не осуђујемо свештенике, који налажу, да се болесници имају обезудити, нити окривљујемо свјетовњаке, који својим рукама себе обезуде, пошто сматрамо ово лијеком од болести, а не зајером противу створенога, или поругом над створом.

Правило 9.

Пошто апостолско и божанствено правило подвргава свргнућу свештенике, који се усуђују бити вјерне, када сагријеше, или невјерне када злобе, то њеки између њих, изумљујући како би најзгодније задовољили своме гњеву, изврћу апостолске наредбе и односе ово само к онима, који својом руком бију, премда нити правило тако што означава, нити се по здравоме смислу ово овако може разумјевати. Јер би заиста било нескладно и веома не-

упутно свргнути једнога за то, што је он три или четири удараца коме својом руком дао, а међу тиме остављати без сваке казни онога, који, по дарованој му власти да наређује бијење ереством других, доводи своју освету до свирјепости и чак до смрти. Ради тога, пошто се оним правилом казни свако бијење уопће, то и ми исто установљујемо. Јер треба да свештеник Божији напућује онога, који се не влада као што треба, поукама и опоменама, а кадгод и црквеним казним, али никако биљевима и ударцима да напада на тијело човјека. Има ли пак таквих, који не ће никако да се покоре и опоменама кроз казни црквене не уступају, нико не пријечи, да се они предаду мјесном грађанском суду на поправљење. Јер и то правило Антиохијскога сабора одређује, да немирњаци и који заводе у цркви буне, имају се довести на ред руком свјетске власти.

Правило 10.

Који себе страстима предају, не само што се послије не боје казни, установљене светим правилима, него се усуђују чак и ругати се с њима; и изврћу их, пак да задовоље страсти својој, тумаче их по својој вољи, тако да, занемаривши страниху, по ријечима Григорија Богослова, за зло не само што се не сматрају одговорима, него га држе чак дјелом божанственим. Има апостолско правило, које каже: „Посвећени са суд златни или сребрни, или ткање, нико већ нека не узимље на домаћу употребу, јер је незаконито; а који се у томе затече, нека буде кажњен одлучењем“. Пак, приводећи ово за оправдање својих протузаконитих поступака, не треба, кажу, судити, да су заслужни свргнућа они, који часни покривач свете тријезе претварају у своје одијело, или у какву другу одјећу, па чак и они, који свети путир, о безакоња! или часни дискос, или слично, узимљу за своју потребу, или оскрњавају; јер, кажу, правило налази правичним, да они који се у ово затеку, имају подлећи одлучењу, али не свргнућу. Него, има ли кога, који ће подијети толику ужасну опасност и безакоње? А правило подлаже одлучењу оне, који посвећену ствар само узимљу за употребу, а не који их са свијем отимачином присвоје; међу тиме они ослобођају од свргнућа и оне, који грабе и светогрдно краду света

светих, и не допуштају, да подлеже свргнућу они, који часне дискосе или свете путире, употребујући их по својој суђењу за обична јела. И пошто је ово јавно оскврнуће, очито је, да они, који тако што раде, потпадају не само свргнућу него и оптужби највећег безакоња. Ради тога свети сабор наређује, да коначио свргнућу подлегну сви они, који ради своје користи понесу, или на несвету употребу обрете свети путир, или дискос, или ложницу, или часни покривач, или такозвани ваздух, или ма шта било од свенитених и светих сасуда или одежде, што су у олтару. Јер ово се зове оскврнити, а оно ограбити светињу. И као што правило одлучује оне, који узимљу за себе или за друге ради несвете употребе какве сасуде или одежде, које служе ван олтара, исто их тако и ми одлучујемо: а који са свијем то уграбе, подвргавамо осуди светогрдних.

Правило 11.

Божанствена и света правила подлажу свргнућу превитере, или ђаконе, који узимљу на себе свјетовне какве службе или послове, или такозвана надзирања у кућама свјетских власти. Иак потврђујући ово и ми, установљујемо и у погледу осталих, који су у клир увршћени: ако који од њих поступи на свјетовне какве службе, или прими такозвана надзирања у кућама или предграђама свјетских власти, такав се има искључити из свога клира; јер по неказаној и најпоузданијој ријечи Христа истинитога Бога нашега: *нико не може два господара служити.*

Правило 12.

Као што свети и васпосени шест сабор подлаже свргнућу оне клирике, који свршавају службу, или крета у молитвеним одајама, што се по кућама палазе, без провале епископа, то исто установљујемо и ми. Јер, кад света црква право управља, и ријеч истине брани, и чува и поучава часноме владању, било би непристојно и неблагочестиво допустити, да они, који живе без надзора и без послушности, увлачећи се у куће, руне добри ред њезни, и пенућавају је многим забунама и саблазнима. И зато сада свети и богомномогнути сабор, саглашавајући се са васпос-

ским и светим шестим сабором, установљује, да се имају парочито одређивати они, који ће свршавати службу у молитвеним одајама, што се по кућама налазе, а одређење ће ово направити они добити од мјесног епископа. А који се ван ових усуде, без приволе епископа, увлачити се у куће и свршавати службе, нека се свргну; они пак који учествују с таковима у опћењу, нека подлегну одлучењу.

Правило 13.

Пошто је нечастиви био посетио сјемена јеретичкога кукоља, пак, видећи да се исти мачем Духа са кореном чуна, пошао је другим путем пријеваре и настоји, да безумљем расколника располови тијело Христово, — свети сабор, да разруши у темељу и овај његов нацрт, наређује, да, ако у напријед који презвитер, или ђакон, окриви свога епископа ради каквих пријеступа, прије него што је то саборно разабрано и испитано било, и прије него што је противу истога коначна одлука изречена, и усуди се преклинути опћење с њим, и не буде по предању цркве спомињао име његово у светим молитвама на литургијама, такви има подлећи свргнућу и лишити се сваке свештеничке части. Јер, који је постављен у чину презвитера и присваја себи суд митрополита, и прије суда окриви сам по себи свога оца и епископа, такав није достојан ни части, пак ни имена презвитера. А који пристају уз таковога, ако имају какав свештени чин на себи, нека се и они лише своје части; ако су пак монаси, или свјетовљаци, нека се са свијем одлуче од цркве, док не развргну везу са расколницима и своме се епископу не поврате.

Правило 14.

Који епископ истакне за озговор какав пријеступ свога митрополита, пак, прије него што се саборно разабрало, преклине опћење своје с њим, и не спомиње по обичају име његово на божанственој служби, — свети сабор наређује, да такав има бити сметнут; ако је само одступио од свога митрополита и проузвео раскол. Јер треба да сваки познаје своје границе, нити презвитер смије презирати свога епископа, нити епископ свога митрополита.

Правило 15.

Што је наређено у погледу презвитера, и епископа, и митрополита, то још више значаја мора имати у погледу патријарха. Према томе, презвитер, или епископ, или митрополит, који се усуди прекинути опћење са својим патријархом, и не буде спомињао, као што је наређено и установљено, име његово на божанственој служби, него, прије саборне одлуке и коначне осуде његове, произведе раскол, у погледу таковога светл сабор наређује, да буде са свијем уклоњен од сваког свештеничког ступња, ако се само доказима одостојерни његов незаконити поступак. У осталом, ово се наређује и потврђује у погледу оних, који само под изговором њеких пријеступа одступају од својих предстојника, и расколе производе, и руше јединство цркве. Јер они, који се одјеђују од опћења са својим предстојником због какве јереси, која је од светих сабора, или Отаца осуђена, то јест, кад он јавно проповиједа јерес и открито њој у цркви учи, такви не само што не ће подлећи казни по правилима за то, што су прије саборнога разбора одијелили се од таковог епископа, него ће на против бити заслужни части, која православнима пристоји. Јер они нијесу осудили епископе, него назови епископе и назови учитеље, нити су расколом порушили јединство цркве него на против похитали су да ослободе цркву од раскола и раздијелења.

Правило 16.

Због различних расира и забуна, што се догађају у цркви Божијој, неопходно је установити и ово, да се ни под који начин не поставља епископ у оној цркви, које је предстојник још жив, и остаје још у својој части, осим случаја, да је он сам добровољно подио оставку на епископство. Пак треба најрије до краја довести испитање по правилима узрока, због кога се дотични жели уклонити са епископства; и тек тада, ако тај буде свргнут, нека се други на мјесто њега стави на епископство. Ако пак који епископ, остајући у својој части, не ће да оставке поднесе, а не жели ни народ свој да насе, него се уклони из своје епископије, и остане преко шест мјесеци у другом каквоме мјесту, а није задржан тамо ни царским палогом, нити има да извршује какву поруку свога патријарха, нити му при-

јени какова болест, због које не може никуда да се макне, — такав ако није био запријечен никаким од споменутих разлога, међу тиме уклопио се од своје епископије и остао је преко шест мјесеци у другом каквоме мјесту, мора бити са свијем лишен и части и достојанства епископа. У погледу онога дакле, који запусти повјерено му стадо, и проведе преко шест мјесеци у другом каквом мјесту, свети сабор наређује, да се има са свијем лишити архиепископства, на које је постављен да пасе, и да се на његово епископско мјесто има произвести у мјесто њега други.

Правило 17.

Старајући се о добром реду црквеном у свему, цијешмо неопходним установити и ово: да у напријед никакав, ни свјетовњак, ни монах, не мора на један пут бити подигнут на висину епископства, него пошто се најприје испита на појединим ступицима црквенима, нека тада прима рукоположење за епископа. Јер, ако су досада поједини из свјетовњака, или монаха, из нужде и бивали на брзо удостојени епископске части, и били су изврени по врлинама, и високо су своје цркве подигли, ипак, не сматрајући никако као закон цркве оно, што ријетко бива, наређујемо, да у напријед тога већ не буде; него онај, који има бити правилно рукоположен, мора пријећи кроз ступице свештенства, и у свакоме чину провести узаконено вријеме.

ПРАВИЛА

ЦАРИГРАДСКОГА САБОРА У ХРАМУ СВ. СОФИЈЕ.

Правило 1.

Свети и васнонски сабор наређује, да, ако су који клирици, или свјетовњаци, или епископи из Италије, који борава у Азији, или Европи, или Ливији, били одлучени, или свргнути, или анатемисани од најсветијег наше Јована, исти ће бити сматрани на томе ступњу казни и код Фотија, најсветијег патријарха Цариградскога, то јест, или свргнути, или анатемисани, или одлучени. И које клирике, или свјетовњаке, или архијерејског и јерејског чина, Фотије, најсветији наш патријарх, ма у каквој било области подвргне или одлучењу, или свргнућу, или анатеми, нека такове признаје под истом осудом казни и најсветији наша Јован и с њиме света Божија црква Римска, нити се ништа новог има увести у новластице, које има најсветији пријесто Римске цркве или њезин предстојник, нити сада, нити у напријед.

Правило 2.

Према су досада поједини архијереји, узевши на себе монашки чин, настојали да остану и даље на висини архијерејства, и на таково њихово поступање није се обраћала пажња; зато овај свети и васнонски сабор, у памјери да поправи ову немарност и да упорави према црквеним установама овакав неуредни посао, наређује, да, ако који епископ, или други из архијерејскога достојанства зажели

предати се монашком животу и ставити себе на мјесто кајања, не може више припевајати себи архијерејскога достојанства. Јер објети монаха представљају дужност послушности и учеништва, а не учитељства или старјешинства, и дотични обећавају, не да ће они бити пастирн других, него да ће сами слушати пастире. Ради тога, као што је већ речено, установљујемо, да никакав, који је увршћен у архијерејски и пастирски именик не смије смунтати се на мјесто оних, који бивају вођени од пастира и који се кају. А који се усуди то учинити, послѣје проглашења и обнародовања донесене сада наредбе, такав, пошто је сам себе са архијерејскога ступња уклонио, нека се више не повраћа на пређашње достојанство, кога је својим чинима понирио.

Правило 3.

Који свјетовњак, проникнут самосиљем, и презирући и божанствене и царске налоге, и ругајући се над страшним установама и законима цркве, усуди се без узрока, или услѣд измнишљенога узрока, бити или затворити у тамницу једног епископа, нека је анатема.

ПРАВИЛА
СВЕТИХ ОТАЦА.

KANONES
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ.

БЛАЖЕНИ ДИОНИСИЈЕ

АРХИЕПИСКОП АЛЕКСАНДРИЈСКИ.

ПОСЛАНИЦА

*епископу Василиду, који га је питао о различитим пред-
метима, и на које је Дионисије посланицом дао одговоре,
који су признани за правила.*

Дионисије Василиду, своме љубазноме сину и брату
саслужноцу, и Богу вјерноме, поздравље у Господу.

Правило 1.

Послао си, највјернији и велеучени мој сине, да ме
питаш, у који сахат треба завршити пост пред даном
Пасхе; јер, кажеш, њека браћа доказују, да треба то учини-
ти, кад нијетли зајјевају, а други, да треба у вечер;
браћа која су у Риму, како кажу, чекају нијетла, а која
су овдје, рекао си, да то раније чине. Ти сада желиш, да
се установи тачно вријеме и потпуно одмјерени сахат, а
међу тијем ово је и тешко и непоуздано. Јер, да треба
послије времена Васкрсења Господа нашега започети свет-
ковање и весеље, а дотле постом држати душе у смјер-
ности, о томе сви сугласно неповиједају. Али по ономе,
што си ми писао, доказао си потпуно здраво и по смислу
божанствених Евангелиста, да се код њих не налази ништа
тачно одређенога у погледу сахата, у који је васкрсао.
Јер Евангелисти нијесу једнако написали о онима, који су
у различита времена дошли на гроб, него само рекоше,

да су сви нашли Господа, да је већ био васкрсао : *касно у суботу*, као што рече Матеј; *јутро*, кад је још било *мрачно*, као што пише Јован; *у први освитак*, како Лука; *врло рано*, кад је *зрануло сунце*, како Марко. А управо када је васкрсао, тога није ниједан изрично казао; али да они, који *касно* у суботу, кад је свитао први дан субота, дођоше на гроб, и да га не нађоше већ у њему да лежи, ово је са свијем очито. Него ми не морамо овдје никако држати, ни да су несугласни, ни да један другоме противурјече Евангелисти; пак и ако се нека мала разлика у њиховом казивању по овоме питању и чини, ако они, при онђем сугласију њиховом, да је у оној бани поћи засијала свјетлост свијета, Господ наш, и различито се изражавају у погледу самога сахата, — ми морамо ипак благочастиво и вјером настојати, да доведемо у сугласије оно, што су они казали. Тако, оно што је Матеј казао, овако стоји: *Касно у суботу, кад је свишло први дан суботѣ, дође, Марија Магдалина и друга Марија да огледају гроб. И на један пут се зачу велики земљотрес; јер Ангел Господњи, сивши с неба и присијенивши, одвади камен и сјеђаше на њега. И лице његово бијаше као мурѣ и одијело његово бијело као снјег; и од страха његова уздркишаше се стражари, и поспадоше као мртви. А Ангел одговарајући, рече женама: не бојте се ви, јер знам, да Исуса распетог тражите; није овдје, узмало је, као што је казано. Они што је речено „касно“, неки могу помислити, по онђој употреби ријечи, да означава вечер суботе, али који разборитије ово схваћају, казаће, да није тако, него да је дубока већ поћ била, јер „касно“ означава спорост и вријеме дуго; а да говори о поћи, а не о дану, добавио је „кад је свитао први дан субота“. И дођоше, али још не посећи аромате, као што остали кажу, него да огледају гроб, и нађоше, да је био земљотрес, и Ангела, који сјеђаше на камену, и чуше од њега: *Пође овдје, узмало је*. Тако исто и Јован говори: *Први дан суботѣ Марија Магдалина дође на гроб јутро, кад је још било мрачно, и видје да је камен одваљен од гроба; по њему дакле, она је пошла, „кад је још било мрачно“*. Лука онет говори: *У суботу оситаше на мору по заносиједи. А првога дана суботѣ у први освитак, дођоше на гроб, посећи аромате, што приправаше; али нађоше камен одваљен од гроба. Оно „у први освитак“**

означава може бити јутрењу зору, која се тек помаља првога седмичнога дана, јер је већ са свијем прошла била субота са свом ноћи послѣје ње, и други дан почињао, кад дођоше те, што су са собом аромате и миро носиле; а то очито показује, да је много прије васкрсао. Исто и Марко овоме слиједи, говорећи: *Купише ароматне, да, дошавши, помажу га; и врло рано првога дана суботѣ дођоше на гроб, кад је засијало сунце*: „врло рано“ дакле, и овај каже, јер је исто, што и „у први освитак“, пак добавља „кад је засијало сунце“. По томе дакле значи, да су полазак и пут њихов предузеле у први освитак, и врло рано; а на путу и около гроба задржаше се до гранука сунца, и тада им младић у бијелој хаљини рече: *Усташо је, није овдје*. — Пошто то ето тако стоји, одговарамо сада онима, који потапко истраживају, у који баш сахат, или пол сахата, или четврт сахата треба започети радовање своје о Васкрсењу из мртвих Господа нашега; те оне, који одвећ брзају и још прије поноћи престају, коримо, као ненажљиве и неумјерене, и као такове, који прекидају готово довршени пут, као што учени онај човјек говори: „Није мала ствар у животу, ако и мало недостаје“; примамо пак као племените и трудољубиве оне, који одлажу и најдуље подносе, и уздржавају се до четврте страже, у коју је Спаситељ наш, ходајући по мору, многима се јавио; не осуђујемо много ни оне, који престају међу овим и оним добом, било по своме побуди, било што могуће; јер ни шест носних дана не проводе сви једнако и на исти начин, него једни, остајући без јела, прогунтају их све, други два, други онет три, други четри, а други ни један; онима пак, који су се много трудили у одгађању дана без јела, пак су ослабили и готово изнемогли, треба признати, ако и раније што окусе: ако ли који, не само што нијесу пропустили ниједан дан без јела, него нијесу постили, шта више разблудно су провели четри прва дана, па кад су дошли до она два послиједња дана, и само та два да а ипак и суботу, провели су без јела, пак тиме већ држе, да су учинили нешто великог и изврсног, ако баш и до зоре се уздрже, не цијеним, да су они издржали труд једнак са онима, који су много дана себе савлађивали. И ово сам ја нацртао, по своме схваћању, као савјет о овоме.

Правило 2.

У погледу жена, које имају обично, да ли им је до пуштено, док су у такоме стању, улазити у дом Божији, ја цијеним, да је сувишно и штити; пошто не мислим, да ће се оне и саме, ако су вијерне и благодастиве, а у такоме се стању налазе, усудити, да приступе к светој трпези, или да приме тијело и крв Христову; пак и она, која је од дванаест година имала течење крви, да се излијечи, није се дотакла њега, него само екута; а молити се, ма у каквом да је ко стању, и ма да је како расположен, и спомињати Господа, и просити помоћ, вазда је бесприје-корно; али се има забранити, да приступа к светини, к светима светих онај који није са свијем чист и у души, и у тијелу.

Правило 3.

А који су се оженили морају сами себи бити судије; јер су чули Павла, који пише, да се треба уздржавати једно од другог у договору за вријеме, како би се могли помолити, пак послѣје онет заједно бити.

Правило 4.

Који су имали нехотимично ноћно истечење, нека и они слушају своју савјест, и нека сами себе испитају, да ли имају какву сумњу о томе, или немају; јер као што о јелу [Апостол] говори, да: *који се сулиња, осуђен је ако једе*; тако и у овоме, сваки који Богу приступа, нека има чисту савјест и по своме разумијевању нека слободно поступа. — Ова си нам ти питања ставио, из поштовања према нама, (а никако што су ти непозната, љубазни), да нас тиме расположиш, да будемо, као што и јесмо, једнакога мишљења и једнога духа с тобом. И ја ево, не као учитељ, него најпростије, као што и пристоји, кад међу собом говоримо, изишо сам пред тобом моје мишљење; ти сада, најразборитији мој сине, просуди о истоме, пак напиши ми, да ли ти налазиш можда још шта унутњијег и бољег, или пак цијениш да то тако остане. Желим ти, љубазни мој сине, да будеш здрав, служећи Господу у миру.

СВЕТИ ГРИГОРИЈЕ

АРХИЕПИСКОП НЕОКЕСАРИЈСКИ, ЧУДОТВОРАЦ.

КАНОНИЧКА ПОСЛАНИЦА

*у погледу оних, који у вријеме варварскога насртаја једоше
од идољских прилога, или друге какве гријеше починили.*

Правило 1.

Нијесу јела, која нас терете, свети нао, ако су баш заробљеници и јели оно, што су им власници њихови пружили; а особито, кад сви сугласно казују, да варвари, који су у наше покрајине навалили, нијесу идолима жртава ни приносили. А Апостол каже: *Јела су за трбух, и трбух је за јела, али ће Бог и овога и она покварити.* Пак и Спаситељ, који свако јело очишћује, каже: *Не погани човека оно што улази у уста, него оно што излази.* Пак ни оно [ије уопће осуде достојно], ако су заробљене женскиње биле заведене од варвара, и исти су њихова тијела обружили. Али, ако је и прије зазоран био живот које између њих, и слиједила је, по писаноме, за очима блудника, са свијем је наравно, да се мора подозревати блудничко љезино расположење и у вријеме кад је у ропству била, и према томе такове се немају на пријечац примати у опћење молитава. Је ли пак која прије у потпуној уздржности живјела, и била је живота чистога и слободнога од свакога подозрејења, а сада је услјед силе и принуде отпала екврни, у погледу овога имамо примјер у књизи Поновљених закона, о оној дјевојци, коју је њеки човјек у пољу

пашао, и еплом је с њом облекао: *Дјесојци*, каже Писмо, *не чините ништа: није дјесојци од тога грјех, који заслужује смрт, јер као кад би који човјек скочио на ближњега свога, и души би његовој смрт нанео, така је и та ствар: завапила је била дјесојка, али не би никога да јој помогне* Тако је управо и ово.

Правило 2.

Страна је лакомост, а није могуће привести у једној посланици сва она мјеста из божанственога писма, у којима се представља, колико се треба клонити и како је страшно, не само кад ко отимље, него уопће свака лакомост и свако присвајање туђега ради гадне похлепе, — и сваки који се у томе затече, бива извргнут из Божије цркве. Што су пак њеки, у вријеме варварскога насртаја, при оној својој невољи и плачу усудили се сматрати то вријеме, које је свима само од пропасти било, временом zgodним за свој добитак, таково што може приличити само људима, који су нечастиви и Богу мреки, и који су врхунац неваљалости достигли. Зато је установљено, да се сви такви извргну, да не би случајно сав народ потпао гњеву, а на првоме мјесту предстојници, који о томе потраге не воде; јер се бојим, као што Писмо каже, да *нечастиви са собом не погуби праведника; Јер блудочинство, казано је, и лакомост је, ради којих иде гнев Божији на синове нечестивости; не бивајте дакле савјесници њихови; јер бијасте некада шама, и сад сите свјетлост у Господу; као дјеца свјетлости поступајте, (јер је плод свјетлости у свакој доброти, и правди, и истини), испирајући, што је угодно Богу, и не пристајте на бесилодна дјела шаме, него још осуђујте; јер, шта они шајно чине, срамно је и говорити; а све што се осуђује, свјетлост објављује*. Овако ето Апостол. Ако су пак њеки ради пређашње своје лакомости, за вријеме мира, подвргнути били казни, пак у самоме добу гњева [Божија, због кога су варвари напали], опет се повраћају на лакомост, и извлаче користи од крви и пропасти људи, који су прогнани, или заробљени, или убијени, — шта се друго може нишкивати од тога, него да ће ти, који лакомости служе, изазвати гњев Божији и на себе и на сав народ?

Празило 3.

И није ли Ахар син Зарин гријехом се огријешно о оно, што је било завјетовано, и није ли зато гњев Божији нашао на сав збор Израћља? и он је сам сагријешно, али није сам у своме гријеху умр'о. И ми у садашње вријеме морамо сматрати завјетованом сваку добит, не нашу, него туђу. Јер као што је онај Ахар узео од пљјена, тако и ови из пљјена сада узеше; али онај је узео од непријатељскога, а ови сада извлаче печастиву своју корист од онога, што је братско.

Правило 4.

Нека се нико не правда тиме, као да је њешто нашао, јер је забрањено и од нађенога корист извлачити; а Поповљени закони кажу: *Кад видиш шеле брата свога, или оцу, гдје лужи на пушу, немој проћи мимо њих, него их одведи брашу своје. Ако ли ти брат твој није близу, или га не знаш, заклони их код себе, и нека код тебе буду докле их не потражи брат твој, и тада му их врати; и так-
учини и с мисарцима неговим, и тако учини с халмома неговим, и тако учини са свакоим стварју брата свога изгубљеном, кад је он изгуби, а ти је нађеш.* Овако ето Поповљени закони. А у књизи Изласка казано је, не само кад ко што нађе брата свога, него и непријатеља: *Оведи свакуби допитнога господара.* Иак ако се не смије корист извлачити од брата или непријатеља, кад у миру, не ма рећи о своме, раскошно живот проводи, зар ће се то смјети, кад је он у невољи, кад бјежи од непријатеља и кад је принуђен да своје оставља?

Правило 5.

Други правдају себе тиме, што задржавају себи туђе ствари, што су нашли, умјесто својих, које су изгубили; пак као што су Боради и Готи поступали с њима непријатељски, тако они сада постадоше за друге Боради и Готи. Ради овога ми емо вам ето послали брата и сугарца Еуфросина, да вам саопшти онај исти начин поступања, по коме ми овдје поступамо: од кога наиме треба тужбе примати, и кога треба лишаваи ошћења у молитвама

Правило 6.

О онима, који насилно задржавају заробљенике, [који су одбјегли] од варвара.

Дојављена је такође једна невјероватна ствар, која се у вашој области догодила, свакако од невјерника и нечастивих, и који ни имена Господњег не познају, паице. да њеки дођоше до толике свирјепости и нечовјечности, да на силу задржавају њеке заробљенике, који су одбјегли од варвара. Пошаљите кога у дотичну област, да не удари гром у оне, који то чине.

Правило 7.

О онима, који су се убројили у варваре, и као шакови многе неподобности починили против својих једноплеменника.

Који себе убројили међу варваре, и заједно с њима, за вријеме ронства, учествовање у насртајима, заборавивши, да су и Поцијани Христјани, и толико сами оварварили, да су тољагама били и давили своје једноплеменике, и варварима, који нијесу знали, показивали су или путове, или куће, — таковима не треба допустити да стоје ни међу онима, који слушају, док заједнички не одлуче о њима сабрани свети Оци и прије њих Дух свети.

Правило 8.

О онима, који се усудили напасти на туђе куће за вријеме насртаја варвара.

А који се усудили напасти на туђе куће, ако су туђени били, пак изобличени, нека се не удостоје ни да слушају; али ако сами себе читају, и поврате што су отели, остајући у броју оних, који се обраћају, нека припадају.

Правило 9.

О онима, који на пољу или у својим кућама нађоше какве ствари, које су варвари оставили.

Они пак, који на пољу или у својим кућама нађоше какве ствари, које су варвари оставили, ако су туђени

били, пак изобличени, нека остану исто тако међу онима, који припадају; али ако сами себе очитују, и поврате [што су нашли], нека се и молитве удостоје.

Правило 10.

А који извршују овај налог, треба да га извршују без сваке похлепе за добитком, не изнеквивајући никакве награде за то што су показали, или што су сачували, или што су дронали какву ствар, или ма каквим то именом они називали.

Правило 11.

Плач бива ван врата молитвенога дома, гдје стојећи онај, који је сагријешно, мора просити вјерне, који улазе, да се моле за њега; слушање бива с унутрашње стране врата у притвору, гдје мора стојати онај, који је сагријешно, до [молитава] оглашених, и тада изићи; јер пошто је слушао свето Писмо и науку, каже [Василије велики], нека се изагне, и молитве не се не удостојава; а припадање бива, кад онај, који стоји с унутрашње стране врата храма, мора да изиђе заједно са оглашенима; заједностојање бива, кад се стоји заједно са вјернима, и са оглашенима се не изилази; послједње је причешће светих тајана.

БЛАЖЕНИ ПЕТАР

АРХИЕПИСКОП АЛЕКСАНДРИЈСКИ И МУЧЕНИК.

ПРАВИЛА,

која се садрже у његовој слову о покајању.

Правило 1.

Пошто се ево примице четврта Пасха послѣ гонења, већ је доста оних, који су тужени били и у тамницу затворени, и који су претријели странне муке и грдна бичевања, и многе друге тешке невоље, али које је најпослијѣ плотска немоћ издала, пак ако и нијесу били у почетку примљени, ради великога пада, коме су се подвргли, обзиром ипак на то, што су они много се борили и за дуго се опирали, (при чему нијесу намјерно у оно упали, него што их је изневјерила немоћ плотска, међу тијем и сада још показују на тијелима својима ране Исусове, а неки ево трећа већ година да проводе у плачу), нека им се, од када се може сјетити, да су се обратили, добави још четрдесет дана кајања, за које је Господ и Спаситељ наш Исус Христос послѣ крштења, постепи, искушаваи био од дјавола; тако и они, подвизавајући се особитим начином и најревишје постепи, нека толико исто дана проведу у молитви, при чему ће имати увијек да о ономе размисљају, што је казао Господ кушачу своме, да му се поклони: *Иди од мене, Сатано, јер је написано: Господу Богу своме ћеш се поклонити, и њему јединоме ћеш служити.*

Правило 2.

Онима пак, који, пошто су тек одведени били под стражу, и у тамници су, као у каквој опсади, претријели муке и смрад, пак одма послије, и не борећи се са мучењима, предали су се као заробљеници, савладани великом оскудицом снага и њеким сличеницом, — доста је добавити једну годину дана к осталом времену; јер су и они предали себе са свијем на мучења за име Христово, премда су и добијали у тамници од браће велику утјеху, за коју у осталом имају платити многостручно, ако желе ослободити се од суровога ропства дјавола, ејскајући се врло добро онога, који каже: *Дух је Господњи на мени, ради чега ме полаза, посла ме да јавим евангелије сиромасима, да проповједим заробљенима, да ће се отпустити, и сличенима, да ће прогледали, да отпустили скрушене на почитак, да приповједади пријатну годину Господу и дан одрешка.*

Правило 3.

Онима пак, који ништа сличнога нијесу претријели пити су плод вјере показали, него су драговољно прешли к злоби, издани плашљивошћу и страхом, пак сада се обраћају к кајању, — потребито је и згодно је предложити причу о перодљивој смокви, као што Господ каже: *Имао је један смокву усађену у своје винограду, и дође да тражи плода на њој, а не нађе. Тада рече виноградару: Ево трећа година, како долазиш да тражиш плода на овој смокви, и не налазиш; посијечи је дакле; зашто земљи да смета? А он одговарајући рече му: господару, остави је и за ову годину, док оконча око ње и обрасеи гнојем, не ће ли дати плода; ако ли не, посијечи ћеш је у будуће; — коју [причу], кад пред очи узму, и кад преставе достојни плод покајања за трајање толикога времена, више ће тиме себи користити.*

Правило 4.

А онима, у погледу којих нема никакве наде и који се не кају, и имају тврду кожу као Етијопљанин и шаренило риса, нека се каже оно о другој оној смокви: *Да никад од тебе не буде плоди до вијека, и она је одма и*

усахнула. И на њима ће се извршити оно, што је рекао Еклезиајст: *Што је изначено не може се украсити, и недостатци не могу се избројити*. Јер, ако се прије не исправи оно, што је изначено, не могуће је украсити га, и док се најприје не поуне недостатци, не могуће је избројити их. Пак ће се најпослије с њима догодити оно, што је рекао пророк Исаја: *И видѣће, каже, трунове оних људи, који се одметнуше од мене; јер црв њихов не ће угријети, и оган њихов не ће се угасити, и биће на позор свакоме плућелу*. Јер, као што је од истога предсказано: *Неправедници као усколебано море, тако ће се узнемирити, ништа ће моћи опочинути*. *Нема радости нечистивима, каже Бог*.

Правило 5.

Онима пак, који су се претварали, као Давид, који се чинио луд, да не погине, премда и није био луд, и који нијесу просто потписали своје одречење, него налазећи се у великом тјеснацу, као паметна и разборита дјеца међу дјецом неразборитом, паругали се наканама непријатеља, те су или прошли мимо олтара, или су предали своје писмено, или су незнабошце на мјесто себе поставили, (премда су њеки између исповједника, као што сам чуо, и праштали са свијем таковима, јер су особитим настојањем избјежавали, да сами својим рукама ватру не ложе и нечистим демонима да не каде), и премда је такове завело само незнање онога што чине, — иска им се инак наложи шест мјесеци за обраћење; јер ће се тако и њима веома помоћи, кад буду размишљали о ономе, што пророк каже и говори: *Дијете нам се роди, и син нам се даде, коме је власт на рамену, и име ће му бити Ангел великог савјешта*; које, као што знате, шестога мјесеца, кад се зачело оно друго дијете, које је проповиједало пред доласком његовим покајање ради опроштаја grijехова, зачело се и оно, да проповиједа покајање. Јер ми чујемо и једно и друго, да најприје проповиједају не само о покајању, него и о царству небеском, које, као што смо научили, „унутра је у нама“, јер је близу нас ријеч, којој вјерујемо устима нашим и срцем нашим; и кад им се о њему напомене, научиће се и они исповиједати устима својима, да је Исус Христос Господ и вјероваће у срцу своме, да је Бог

васкрсао га из мртвих; а ми чујемо, да се срце и вјерије за правду, а успилила се исповиједа за спасење.

Правило 6.

Њеки су намјесто себе подставили слуге Христјане [да жртву идолима принесу]; овакови слуге, пошто су, налазећи се под влашћу и њеким начином као заробљени, на ово прикљени били пријетињом од стране својих господара и страхом од њих, те пали, — за једну годину нека показују дјела покајања, при чему нека се поуче за унапријед, да слуге Христови имају извршивати вољу Божију и бојати га се, а особито када чују, да сваки што учини добро, оно ће и прилићи од Господа, био он слуга, био слободан.

Правило 7.

А слободни [то јест, господари оних слугу, који су принуђени били да жртву идолима принесу], за три године нека се испитују у кајању, колико ради тога, што нијесу искрено поступили, толико и ради тога, што су принудили слуге своје да жртву принесу, те тиме преступили наредбу Апостола, да господари имају чинити оно исто, што и слуге, запунтајући пријетње и знајући, да је и за нас и за њих Господ на небесима, и нема код нега, да се на особе обазире. Пак ако ми сви имамо једнога Господа, који се не обазире на особе, јер, све и у свему је Христос, међу варварима и међу Скитима, међу слугама и међу слободнима, — они су морали промислити што су учинили, кад су, желећи спасти своју душу, навели слуге своје на идолопоклонство, дочим су то могли избјегнути, да су им правду и једнакост учинили, као што опет Апостол каже.

Правило 8.

Онима пак, који су били предани и пали су, али послије сами опет ступили на борбу и исповједише, да су Христјани, при чему су и у тамницу затварани и мучени били, — праведно је пружити помоћ у радости срца, и с њима у свему оћити, и у молитвама, и у причешћивању тијела и крви Христове, и храбрити их бесједом, да се

пајустрајније боре, како би се и они удостојили награде небескога позива. *Јер седили пуца* речено је, *праведни ће* *настати, и они ће устати*; па кад би ово исто учинили и сви други који су пали, тим би савршеније и уердније покајање показали.

Правило 9.

И са онима, који, као да су се тек иза сна пренули, одма се истичу на борбу, која се тек спрема, али која се још није ни показала, пак и себе наводе у напаст, као у морски какав бој и у необуздану валовитост, а противу браће још јаче распаљују угљевље грјешника, — и са такoвима нека се опћење уздржи, јер приступају к овоме у у име Христово, премда се и не обазире на његове ријечи, којима он поучава, да се треба молити, да у напаст не паднемо и да у молитви од Оца просимо: *И не наведи нас у напаст, него нас избави од зла*. Они може бити и не знају, да је домаћински Господар и Учитељ наш често се уклањао од оних, који су га хтјели напастовати и дапо некада због њих *није ходио јавно*; пак и онда кад се приближавало вријеме његова страдања, није сам себе предао, него је почекао, док му нијесу дошли са пожевицама и кољем, те им тада каже: *Зар сите као на разбојника изишли са пожевицама и с кољем да ме узвратите?* и онда га, каже [евангелист], предадоше Пилату. Слично овоме послѣје пострадаше и сви они, који су к истој његовој цијели тежили, памтећи божанствене ријечи његове, којима нас, говорећи о гонењима, храбри: *Чувајте се, јер ће вас предати судовима и по зборницама својима биће вас*. Предаће, каже, а не — предавајте се сами; и *пред властеле*, каже, и *царева водиће вас плена много ради*, а не — себе саме поведите; па и то он хоће, да ми прелазимо из једнога мјеста у друго, кад су ту они, који ради његова имена гоне, као што чујемо да он сам онет каже: *А кад вас гоне у једноме граду, бјежите у други*; нити он хоће, да се ми сами ититоношама и кољеношама дјавола предајемо, и тиме их наводимо да број смрти множе, принуђујући их њеким начином, да жешће поступају и да смртопосна дјела изводе, него напротив он хоће, да чекамо и да за собом мотримо, да стражимо и да се молимо, да у напаст не

паднемо. Тако Стефан, који је први по његовим стопама
пошао и мучеништво претрпιο, панадиут је био од беза-
коника у Јерусалиму и поведен у суд, на кад га засинаху
камењем ради Христовог имена, он се прославио молећи се,
и говорећи: *Господе не прими или ово за грѣх; него и*
Јакову другоме, који је ухваћен био од Ирода, мачем је
одејечена била глава; него и Петар изабрани између Апо-
стола, много је пута био хватан, и у тамницу затворан,
и бенчашћен, и најпослије у Риму разанет; тако него и
славни Павла много је пута предаван био, и доведен до
прага смрти, многа је зла претрпιο, и пошто се прославио
у многим гонењима и невољама, у истој томе граду била
му је мачем одејечена глава, пак хвалећи се тим страда-
њима, свршио је; тако у Дамаску спустише га поћу преко
зида у котарици, те тим начином избјеже из руку онога,
који је хтио да га савлада. Јер први је носао њихов [то
јест, апостола] био, да проповиједају евангелије и да науче
Божјој ријечи, пак, пошто би утврдили браћу да у вјери
остану, казивали су им и то, да *иди кроз многе невоље*
вала ући у царство Божије; нити су они тражили своје
корисни, него многа, да се спасу. И много би се још о
овима имало говорити, да би сходно Ријечи могли посту-
пати, али *не би мали*, као што Апостол каже, *достало вре-*
мена проповиједаши.

Правило 10.

Није према томе никако оправдано, да они клирици, који
су најприје од своје воље пошли на [мучеништво], пак су во-
слије мали, за тијем опет се на борбу повратили, остану и
даље у црквеној служби, јер су напустили стадо Господње и
на себе саме лагу бацили; а тога никакав Апостол није учинио.
Јер и блажени Апостол Павла, који је многа гонења пре-
трпιο и који је у различитим борбама многе побједе изнио,
премда и признаје, да је много боље отићи и с Христом
бити, ипак добавља и каже: *Али остати у тијелу потреб-*
није је ради нас: јер, имајући пред очима, не своју корист
него многа, да се спасу, сматрао је, да је потребније, да
остане међу браћом и о њима да се стара, него ли да се
сам упокојава; и онај који учи, хоће да у учењу своме
буде угледом за вијерне. Морају се према томе са свијем

неразумнима сматрати они, који борећи се у тамници, уклонили се од свештене службе, пак опет хоће да је добију: јер како могу тражити оно што су оставили у таковој баш невољи, кад су највећма могли браћи користити? И док су они били непомични, могло им се елиходити за њихов безрасудни поступак; али кад једном падоше, пошто већ неупутни чин извршише и на себе лагу бацише, они више не могу свештене службе свршавати; него нека се у смирености већма старају, како ће, забаталивиши сваку сујетност, живот свој пријети. А довољно нека им буде ошћење, што ће уживати у тачности и потпуно, и то е два разлога: и да се не покаже да су отегоћени и да сплом траже да одавде отиду, и да други, који су пали, не пађу се побуђенима да под изговором казни, духом ослабе: пошто ће овакови више нег ико заслужни бити срамоте и поруге, слично ономе, који је темељ положио, а није могао да доврши; *Јер ће сташи, као што је речено, сви који буду пролазили, ругати му се, говорећи: Овај човек темељ је поставио и није могао да доврши.*

Правило 11.

Који су пак у почетку, кад је највише бјеснило гонење, истакли себе, и, стојећи код судишта и видећи свете мученике, како сијеше к *дару горњег звана*, побуђени племенитом ревношћу, предали себе на мучење, показујући највећу смијеност, особито онда, кад су видјели, да њеки узмичу и падају [у вјери], пак ради ових узбудивши се и покрећући као њеким унутрашњим гласом, да савладају гордога и противнога [духа], поспјенише на то, *да не помисли сам о себи да је мудар*, с тога што му изгледа да у овоме својим лукаством побјеђује, доким је могао опазити, да сам баш бива побјеђен од оних, који са постојанством подносише мучења и стругањем и бичевима, и опетрину мача, и кад су их огњем жегли и у воду бацали; и када који вјерни настоје да буду молитве и молења за оне [који пијесу до краја издржали мучења, него] који су, или пошто су у тамници кажњени били, послије глађу или жеђу издани, или, пошто су ван тамнице било стругањем било бичевима мучени били, али послије су плотском помоћи били савладани, — правично је да се на ово [настојање

тих вјерних] пристане. Нити икога и најмање може вриједити, кад се хоће да дијели страдање и туга оних, који плачу и туже за онима, који су у борби савладани од велике снаге злогбнога дјавола, били то родитељи, или браћа, или синови; јер ми знамо, да су многи просто ради вјере других задобили Божију благодат за опроштај гријехова својих, и за здравље тијела, и за васкресење мртвих. Према томе, сјечајући се многих њихових трудова и невоља, што су за име Христово претријели, сјечајући се даје, да су се они покајали, и да, морећи и мучећи тијело, оплакују што су издајом учинили, осим тога, да су они дали о себи свједоцбу, да су у животу своме са свијем удаљени од свијета били — ми се заједно с њима молимо и просимо им очишћење и друга односна добра кроз онога, који је заступник наш код Оца, и кроз кога добијамо опроштај наших гријехова. *И ако ко сагријеш, казано је, имамо заступника код Оца, Исуса Христа праведника, и он очишћује наше.*

Правило 12.

А онима, који су дали сребра с намјером, да ни од какве стране не буду никаквом злбом узнемирен, не мора се то у пријеступ унети; јер су они већ поднијели штету и губитак у новцу, само да душу своју не оштете и погубе; дочим други из гадне похлепе за добитком тога нијесу учинили, премда Господ и каже: *Каква је корист човјеку, ако сав свијет задобије, а душу своју оштећи, или погуби?* и опет: *Не можете служити Богу и Малуни.* И они су се пред њима [то јест, пред гопноцима] представили да збиља Богу служе, јер су показали да мрзе, и сатрли су, и презрјели су сребро, испунивши тиме оно што је написано: *Откуи је за душу човјека богатство његово.* Пак и у Апостолским Дјелима читамо, да они који су у Солуну одведени били грађанским властима на мјесто Павла и Силе, пуштени су били за многи новац. И пошто им много напакостише због имена [Христовог], и смутише народ и старјешине градеке, *пак приливши, као што је речено, задовољитицу од Јасона и других, пустише их.* А браћа одмаз поћу оправити Павла и Силу у Верију.

Правило 13.

Према томе они, који су ради спасења своје душе оставили све своје и уклонили се, не морају бити осуђени с тога, што су други намјесто њих ухваћени били; јер и у Ефесу, намјесто Павла, ухватише на зборишту Гаја и Арнетарха, другове Павлове, и кад је он хтио да пође међу народ с тога, што се бупа ради њега догодила, јер је склонио био и обратно мноштво народа к благочастију, не дадохе му ученици, као што је казано; *иша више, неки од Азијских поглавара, који су му пријатељи били, послеше к њему свјештујући га, да не излази на збориште; а ако који буду хтјели из уноретва препирати се са онима, који искреним срцем обраћају пажњу на онога, који каже: Спасивајући спаси душу своју, и не обазире се напруг, нећа се сјете Петра, изабранога међу Апостолима, који је већ бачен био у тамницу и предап четворици четвртника војничких да га чувају, али који је опет по ноћи побјегао и услијед заповиједи Ангела Господња избавио се и од убојне руке Продове и од свега шичекивања народа Јудејскога, наиме, кад дин бјеше, казано је, догоди се не мала буна међу војницима, шта би од Петра. И кад га Прод занески и не нађе, испитавши стражаре, заповједи да се задове, — али ради њих ипак није на Петра било никакве кривице; а они су могли, кад су видјели што бива, побјећи, исто као и сва она дјеца у Витлејему и у другим странама његовим, да су родитељи њихови могли предвидјети шта ће се догодити, али погубише од свирјенога убојине Прода због једног дјетета, које је он тражио да погуби, али које опет по заповиједи Ангела Господња утече, почевши већ тада да буде брз на илијен и хитар на грабеж сходно имену, којим је назван, као што је написано: *Надјени му иле, брз на илијен и хитар на грабеж; јер прије него дијеше научи зваши оца или лијку, одијеше се сила Даласкова и илијен Самаријски пред царем Асирским.* Тако и мудраци, као већ илијењени и ограбљени, покорно и с поштовањем клањају се пред дјететом, и отварају своја блага и подносе му пајејајније и пајсходније дарове, злато, и ливан, и смиру, као цару, и као Богу, и као човјеку; али отуда већ, папућени промислом, не ће да се враћају к цару Асирекоме: *Јер, казано је, приливши у сну вијест, да се не враћају к**

*Проду, други и пуше и ошидоше у земљу своју. Крвожедни
тада Прод, видећи да је преварен од Мудраца, разгневи се
много, и посла, казано је, те побегне сву дјецу по Витлејему
и по свој околини његовој од двије године и ниже, по времену,
које је тачно испишао од Мудраца; заједно са овима тра-
жећи да погуби и друго дијете, које је рођено прије онога,
али које није могао наћи, он је убио оца његова Захарију
међу црквама и олшарима, док је дијете заједно са матером
Јелсаветом утекло, — али за то их нико не окривљује.*

Правило 14.

Који су претријели много насиље и невољу, и куке су
им у уста стављали, и окове, пак ипак по оданости својој
и вјери остадоше устрајни и јуначки петрајаше кад су им
чак и руке жегли, принуђујући их да се скврне жртве до-
такну, — као што су ми о онима што су у Дивији напи-
сали из тамнице најблаженији мученици, а исто и други
саслужници, такови, особито кад о њима свједоче и друга
браћа, имају се уздржати у свештеној служби и увретити
међу несовједнике онако исто као и они, који су се многим
мучењима подвргавали, и нијесу већ могли ни да говоре,
ни да се мићу, ни да се опру онима који су за наго на-
сиља им наносили; нити су они икако пристали на безбожност
њихову, као што сам ја онет од саслужилаца дочео. На
нека се уврсти међу несовједнике сваки, који упоравља
као Тимотеј животом својим, и који слуша онога, који
каже: *Иди за правду, благочистијем, вјером, љубави, шр-
пљењем, кротосћу; бори се добрим подвигом вјере, тежи к
вјечноме животноу, на који си и позван, и несовједно си добру
исповијед пред многим свједоцима.*

Правило 15.

Нека нас нико не окривљује, што ми чувамо ериједу
и нетак, у које нам је дане по предању разложно зановје-
ђено да постимо: у ериједу, због збора што су склонили
Јудеји о предаји Госнода, а у нетак, јер је Он за нас по-
страдао. Недјељу пак проводимо као дан радости, јер је
у тај дан васкрсао, — а примили смо, да се не мора тога
дана ни клечати.

СВЕТИ АТАНАСИЈЕ ВЕЛИКИ.

ПОСЛАНИЦА

монаху Алимпију.

Свако створење Божије добро је и чисто; јер Божија ријеч није створила ништа бескорисног и нечистог; *а мисли, по Апостолу, Христов мирис лебју оних, који се спасавају.* Али пошто су стријеле дјавола различите и многоврсне, и оне, који су простодушни, он забуњује, и браћи пријечи обичне радње, узбуђујући у њима мисли нечисте и скврне, — ми ћемо у кратко благодаћу Спаситеља нашега и пријевару нечастивог уклонити и дати снаге разуму простих. *Чистила је све чисто,* а код нечистих и савјест и све је оскврњено. Него дивим се лукавости дјавола, да он, који је сам погибао и пропао, узбуђује на изгледу мисли чистоће; у осталом, то што он чини, треба сматрати више да су замке и искунење. Јер, као што сам ја већ казао, да одбије подвижнике од обичног и спасителнога поступања, и да их, као што он мисли, у томе добије, таково им пита у уши зуји, што никакве користи за живот не приноси, него напротив [узбуђује у њима] пуста питања и којекакве беспослице, којих се са свијем клонити треба. Јер, кажи ми, најљубазнији мој и најпобожнији, шта има у себи грјешног или нечистог природи један екризис? То би било исто, као кад би ко хтио сматрати пријестуном мокроту, што из поздрва изилазе, или плувачку из уста; а можемо показати још на више, наиме на екризисе утробе, које су животnome неопходне ради

живота. Осим тога, ако вјерујемо, да је човјек, сходно божанственоме Писму, дјело руку Божијих, зар је могло од силе чисте произићи неко скврно дјело? *И ако смо род Божији*, сходно божанственим Апостолским Дјелима, ми немамо у себи ничега нечистога; и само се тада скврнимо, кад чинимо гријех, који је гори од свакога смрада. А када се противу наше воље догоди какав природни екризис, ми морамо, по природној неопходности, као што смо већ казали, тријети уз друго и ово. Али пошто неки хоће само да протурјече ономе, што се по правди каже, шта више и ономе, што је од Бога створено, и изврћу евангелску ријеч, да не скврни човјека оно што улази, него оно што излази, потребито је изобличити и ову њихову неприкладност (јер не ћу да то назовем питањем). И прије свега, као још неутврђени, по своме незнању они изврћу и свето Писмо. Смисао божанствене ријечи овакав је: Пошто су неки слично овима неказивали своје сумње у погледу јела, сам Господ, разријешавајући њихово незнање, или боље, изнајајући на видик њихову погрјешку, каже, да не скврни човјека оно, што улази, него оно, што излази; пак добавља: откуда то излази? и каже *од срца*; јер познаје, да је ту погано хранилиште свију скврних мисли и осталих гријехова. А Апостол учећи о иетоме, краће каже: *Јело нас не поставља пред Богом*. Може и у овоме случају какви разборито казати: природни један екризис не ће нас повести к казни. Пак и лекари (нека се ето и извањским разлозима убиједо) казаће свакако у заштити овога, да су свакоме животноме дану неки неопходни пролази, кроз које свако удо на нама избацује из себе сувишак, такви су сувишци на глави власи, и влага, која се од главе одјељује, и што се чисти из утробе; а тако је и оно сувишак сперматичних пора. Према томе, најбогољубији старче, какав је у томе гријех пред Богом, кад сами Господ, који је начинио свако животно, хтио је и створио је ове удове, да такове ето пролазе имају? Али пошто треба предупредити противна мишљења нечистивих, (јер ће казати, да дакле није никакав гријех ни само употребљавање, кад су створитељем органи начињени), принуђићемо их на мучање, кад им на ово ставимо питање: О каквом употребљавању говорим? да ли о законитоме, које је Бог допустио, говорећи: *Рађајте се, множите се*.

И догодиће се ваљда, да ће престати од свога сујетнога труда ти, који са злом намјером стављају питања; а они који по простоти својој сумњају, утврдиће се Господњим Духом. Ви пак, који поуздано истину познајете, чувајте је чврсто и непомично у Христу Исусу Господу нашем, с којим нека је слава и моћ Оцу заједно са светим Духом у вијекове вијекова, амин.

Из 39-те посланице о празницима.

... Али пошто смо споменули о јеретницима, као о мртвима, а о нама, као о таковима, који имамо ради спасења божанствено Писмо, ја се још бојим, да неке између простијих, као што је писао Павла Коринћанима, не заведе хитрост људска од простоће и чистоће своје, и успијед тога не почну заносити се другим књигама, такозваним апокрифима, доведени у заблуду сходством назова њихова са књигама истинитима, — молим вас зато да се устрипте, ако напомињући о чему ви сами знате, напннем о истоме и ја ради потребе и користи црквене. Пак желећи о томе напоменути, послужиху се, ради оправдања моје смијености, примјером Евангелиста Луке, говорећи и сам: *Пошто њеки почеше састављати за себе такозване апокрифе, и мијенати их са богомнадахнутим Писмом, о коме ми имамо пуно увијерење, као што предаваху* Оцима, који су *испрва очевидци и слуге ријечи били, написалих и ја*, који сам од некрене браће побуђен и научен, да из почетка пак редом изложим књиге, које су у канон примљене и предане, и које сви признају божанственима, да сваки, који је у заблуду заведен, осуди оне, који су га завели, а онај, који се чистим сачувао, да се обрадује повој овој напомени. Свега дакле књига Старога Завета има бројем двадесет двије; и толико је, као што сам слушао, предано код Јевреја и писмена, а по реду и по назову слиједи оне овако: најпрвије Постање; пак Излазак; пак Левитска; за њом Бројеви; и најпослије Закони поновљени; слиједи овима Исус Навин; и Судије; за тијем о Рути; и онет долазе четри књиге Царства, од којих прва и друга броје

се за једну књигу, а исто тако и трећа и четврта за једну; послје ових прва и друга Паралипоменом, које се опет једнако за једну књигу броје; пак прва и друга Јездре, исто тако за једну; за тијем књига Псалмова, и за њом Приче; пак Еклесиаств, и Пјесма над пјесмама; к овима долазе Јов; и најпослије Пророци, којих је дванаест и за једну се књигу броје; пак Исаија, Јеремија и с њиме Варух; Плач, и посланица, и за тијем Језекиљ и Данил. Довде су изложене књиге Старога Завета. Пак не ћемо пропустити да кажемо и о онима Новога; јесу напме: четри Евангелија, по Матеју, по Марку, по Луци и по Јовану; пак послје ових, Дјела Апостолска и седам Апостолских посланица, које се називљу саборне, напме: Јаковљева једна, Петрове двије, пак Јованове три, и послје ових Јудина једна; осим ових има четрнаест посланица Апостола Павла, које су изложене овим редом: Прва је Римљанима, пак двије Коринџанима, и послје ових Галатима, а за тијем Ефеесцима, пак Филићанима, и Колошанима, и двије Солућанима, и Јеврејима; и за тијем двије Тимотију, једна Титу, и пошљедна једна Филимону; и опет Јованов Апокалипсис. Ово су извори спасења, да се ријечима, које су у њима, напоји ко је жедао; у овим самима проповиједа се наука благодистија; нити ко да не добавља шта, или одузимање од њих. Са овима је Господ застидио Садукее, говорећи: *Вараше се, не знајући Писла, ни силе негове*; и опомињао је Јудеје: *Прегледајте Писла, јер оно сеједочи о мени*. Али ради веће тачности, пошто ради потребе пишеш, добављам и ово, да осим ових има још и других књига, које нијесу ушле у канон, али у погледу којих Оци установише, да их читају, који изнова придолазе, и који се желе упутити у науци благодистија, напме: Премудрост Соломонова, Премудрост Сирахова, и Јестир, и Јудит, и Товија, и такозвано Учење Апостолско, и Пастир. У осталом, љубазни, док су једне књиге унесене у канон, а друге одређене за читање, о апокрифним нигдје се не спомиње: него то је измислиотина јеретика, који их пишу, када хоће, одређујући им и добављајући им времена, да их представе да су древне, само да тиме имају згоду завести просте.

ПОСЛАНИЦА

Руфинијану епископу.

Господину Руфинијану, сину и многожељеноме саслужноцу, Атанасије, поздравље у Господу.

Ти пишеш к Оцу, као што и пристоји сину љубазноме; тако и ја сво тебе, кад си ме писмом походно, грлим, многожељени ми преко свију Руфинијане. Могао би и ја теби, и у почетку, и у средини, и на крају писати као сину, али се уздржавам, да се из писма не позна наше опћење и свједоџба; јер ти си, по писаноме, *моја посланица, познана и прочишћана* у срцу. И при таком те сто расположењу, вјеруј, збиља вјеруј, ослонљујем и познављем те да пишеш; јер ћеш ме тиме не мало, него много обвеселити. Пак пошто си ме доброљубно и по црквеноме (а то онет са свијем пристоји твојој пoboжности), зашитао о онима, који су насилно заведени били [у Аријеву јерес], али који нијесу покварени лажним вјеровањем, и желиш, да ти напишем, шта је о њима установљено на саборима и уопће, то знај, многожељени мој господине, да у почетку, кад је насиле [Аријана на Православне] престало, држан је био сабор од епископа, сакупљених из изванских предјела: био је такође [сабор] и код саслужилаца наших, који су у Елади; исто тако и код оних у Иенанији и Галији; и установљено је колико овдје, толико и свугдје, да треба опростити онима, који су напн и штитили печастиву науку [Аријанску], ако се покају, али да им не треба давати мјеста у клиру; у погледу оних пак, који нијесу први били у печастивој оној науци, него су невољом и насилно заведени били, установљено је, да им се не само опроштај удијели, него да могу имати мјеста и у клиру, тим прије, што су они подијели вјеродостојно оправдање, и ово је свакако учињено било по особитој некој провидности; јер су чисто доказали, да се они нијесу никада обратили били печастивој науци. Да какви печастивци не буду постављени, који би могли петровати цркве, они се сагласније радије уступити пред насилјем и подлехи јарму, само да народ не пропадне. И наводећи ово, они су, по нашем мишљењу, говорили ствар вјеродостојну, јер су за

оправдање своје приводили, да је и Аарон, брат Мојсејев, уступно у пустињи пријеступио захтјеву народа, приводећи у своју обрану разлог, да не би народ, кад се поврати у Египат, остао у идолопоклонству. Јер је са свијем разложитом изгледала мисао, да, ако остану у пустињи, могу и одступити од нечастивог учења, али кад уђу у Египат, може се оно утврдити и ојачати у њима; — и зато им се сто и допушта бити у клиру, а онима, који су заведени били и пасиље су претријели, даје се опроштај. Ово саопћујем и твојој побожности, увјерен, да ће и твоје благочастије признати ову наредбу, и не ће осудити за слабост оне, који су се у томе сложили. Изволи прочитати ово и свештенству и народу, који ти је потчињен, да не би тебе, кад ово знају, осуђивали, што си на такав начин ти расположен пасирам оних; јер не би било умјесно, да им ја нишем, кад може твоја побожност да им јави наше расположење према истима и да допуни све што још треба. Хвала буди Господу, који те обдарно пуним разумом и пуним знањем! Па који се кају, јавно и поименице нека анатемн предају лажно вјеровање Евдоксија и Евзоја; јер они, хулећи га [то јест, Христа] да је прости створ, истакоше се главним штитицима Аријанске јереси; а нека неповједе вјеру, коју су неповједили Оци у Никеји, и никакав други сабор нека не сматрају вањним од овога сабора. Поздрави твоје братство, као што тебе поздравља оно, које је с нама у Господу.

СВЕТИ ВАСИЛИЈЕ ВЕЛИКИ.

ПРВА КАНОНИЧКА ПОСЛАНИЦА

Амфилозију, епископу Иконијском.

Речено је: *Безумноме, кад о мудросци умишља, за мудроси ће се прилићи*; а питање мудрога, као што се види, и неразумнога умудрује; и ово се по Божијој милости догађа с нама сваки пут, кад примимо шема трудољубиве душе твоје; јер услјед самога питања постајемо за себе изученији и вјештији, и упознајемо много, чега прије није-смо знали; и старање о одговору постаје нашим учитељем. Тако ето и сада, никада и не помисљајући на особити начин о питањима, која си нам ти ставио, принуђени смо да иста марљиво разаберемо, да припоменемо, ако смо шта о томе од старијих чули и да и од себе добавимо, што је сугласно са оним, што смо научили.

Правило 1.

Што се дакле тиче питања о Катарима, о томе је казано и прије, и ти си сада згодно напоменуо, да треба слиједити обичају сваке области, јер и онда, кад се о њима разбирало, различна су била између појединих мишљења у погледу њихова крштења. А крштење Пенузина мени се чини да није ничим оправдано; и ја се чудим, како није на ово обратио пажње велики Дионисије, који је то-лико вјешт правилима. Јер су древни установили, да се

признаје оно само крштење, које у ничему не одступа од вјере; и зато су једно називали јереси, друго расколи, а друго онет незаконити зборови; јереси [састављају они], који су се са свијем одвргли, и од саме се вјере отуђили; расколе пак они, који нијесу сугласни међу собом у њеким црквеним пословима и у питањима, која се дају уравниати; а незаконити зборови, то су састанци, које састављају непокорни презвитери, или епископи, и неучи народ; на примјер: кад је један изобличен због каквог гријеха и забрањено му је вршити свештену службу, пак се правилима не поковава, него сам себи присваја предстојанство и свештену службу изаједно с њима и други одступе, оставивши католичанску цркву, — ово је незаконити збор; а раскол је, кад се о покајању различито мисли од оних, који цркви припадају; јереси су, на примјер: јерес Манихеја, Валентинијана, Маркијонита и ових истих Пепузина; јер је овдје разлика у самој вјери у Бога. Ради чега древни су установили, да се [крштење] јеретика има са свијем одбацити; оно расколника, пошто цркви припадају, признавати; а који су у незаконитим зборовима, пошто се поправе потребитим покајањем и обраћењем, примати онет у цркву; таким се начином и они, који се на једном црквеном ступњу налазе и са непокорнима одступилише, послије односнога покајања, примају више пута на исти ступањ. Пепузини су дакле очито јеретници; јер су хулили на Духа светог, прилажући безаконито и безазорно назив Параклита Монтану и Прискили. Зато, као такви, који боготворе људе, они су осуђе достојни, као такви пак, који наносе увриједу Духу светоме, упоређујући га са људима, подлеже за то осуди вјечној, јер *духу на Духа светог не може бити опроштено*. Каквим ће се збоља начином сматрати правилим њихово крштење, кад они крсте у Оца, и Сина, и Монтана, и Прискилу? а управо нијесу ни крштени они, који су крштени у оно, што нам није предано. И премда је ово избјегло великоме Дионисију, ми ипак не морамо слиједити у подражавању погрјешци; јер се неприкладност сама по себи види и очита је свакоме, који је способан и најмање да расуђава. Катарии пак припадају расколницима; премда су древни, разумијем Кипријана и нашега Фирмилијана, уврстили их све у један ред, и Катарее, и Еикратите, и Идронарастате, и Апотак-

тите. Јер је почетак раздијелења био услед раскола; тако да они, који су одступили од цркве, нијесу више имали на себи благодати Духа светог, јер је саопћење исте код њих престало услед тога, што се прекинуло прејемство. И они, који су се први одијелили, имали су Отачаско рукоположење, и кроз то, што су на њих руке положене биле, они су имали благодат духовну; али пошто су се одијелили, поставили свјетовњаци, нијесу већ имали власти ни да крсте, ни да рукополажу; нити су могли саопћити другима благодат Духа светог, од које су сами отпали; и ради тога је наређено било, да они, који су од њих кршени били, као кршени од свјетовњака, морају, кад се обраћају у цркву, бити очишћени правим црквеним крштењем. Обзиром у осталом на то, што неки из Азије одлучно држе, да, ради користи многих, треба признавати крштење оних, — нека се дакле и признаје. Али морамо обратити пажњу на лукавштину Епикратита, који да отешчају примање њихово у цркву, смислише најносније да ускоравају својим крштењем; чиме су и сами свој обичај повриједили. Цијеним зато, да, пошто није ништа јаснога о њима казано, треба, да њихово крштење одбацимо; а ако је ко примио исто од њих, кад приступи цркви, треба га крстити. У осталом, ако ово има да служи запријеком опћем реду, ваља се опет држати обичаја и слиједити Оцима, који су предвидјели, колико је требало за нас. Јер се бојим, кад ми будемо настојали да не брзају са крштењем, да строгошћу наредбе наше не запријечимо пут онима, који се желе спасти; и ако они почитују наше крштење, то нас ни најмање не мора збуњивати; нити смо за то ми дужни благодарност им показивати, него морало у пуној тачности правила извршивати. Свакако већ нека то важи, да они који се обраћају, имајући њихово крштење, морају бити најприје помазани од вјерних, и тада бити припуштени к тајнама. И ја знам, да смо ми примили на епископски пријесто браћу Зојина и Саторнина, који су из њиховога друштва били; с тога не можемо већ одлучивати од цркве оне, који су у томе друштву били, јер, примивши епископе, ми смо установили тиме као неко правило за нас у погледу опћења с њима [то јест, Епикратитима].

Правило 2.

Која еминљено умори зачети у себи плод, подлежи казни за убијство. Нити ми овдје потанко разабирамо, да ли је плод добио већ облик, или је још без облика; јер се у овоме случају не налаже казан ради онога, што се има родити, него што је дотична себе опасности изложила, пошто женскиње од таквих покушаја већим дијелом умиру. А кад се к овоме придода уморство зачетога плода, тад се ово за оне, који се еминљено на то одлучују, сматра другим убијством. Не треба у осталом продужити до краја живота вријеме њихове неповиједи, него их треба примити послије десетогодишњег рока, и просуђивати о излјечењу њиховом не по времену, него по начину кајања.

Правило 3.

Ћакон, који послије ђаконства учини блуд, нека се искључи из ђаконске службе; али, пошто буде збачен на мјесто свјетовњака, нека се не лишава опћења; јер древно правило постоји, да они, који се збацују са свога ступња, имају бити подвргнути тој једној само врсти казни, при чему су дрвени, како цијеним, слиједили ономе закону: *Не свети се два пута за једну исту ствар*, пак и због другога разлога, паице, што они, који се налазе у реду свјетовњака, кад бивају збачени с мјеста вјерних, послије се изнова примају на оно мјесто, с кога су пали били; а ђакон једном за свагда подвргава се казни трајнога свргнућа; и на ту једну казан су се ограничили, пошто му се већ никада ђаконство не ће повратити. И ово бива по установама. Уопће пак најпоузданији је лијек, клонити се од гријеха: и зато, који је ради тјелесне угодности презрио благодат, нека одступивши од налада, које су га савладаle биле, представи нам савлађивањем тијела свога и без-условним потчињењем уздржности, потпуни доказ да се са свјем излјечио. Треба зато да познајемо и једно и друго, и оно што је законом установљено, и што је обичајем уведено; а у погледу оних, који не могу достигнути савршенства, треба се држати предане установе.

Правило 4.

У погледу трећобрачних и многобрачних суразмјерно је установљено онако исто правило, као и у погледу дру-

гобрачних; и другобрачне једини одлучују на једну годину, а други на двије године, трекобрачне пак на три, а кадгођ и на четири године. При томе ово већ и не називљу браком, него многожењетвом, или боље осуђеним блудочинством; ради чега и Господ каже Самарјанки, која је већ пет мужева промијенула: *И кога сад имаш, није ни муж*; паице, да они, који прелазе границу другобрачија, нијесу достојни да се називљу већ именом ни мужа, ни жене. Ми смо међу тијем узели за обичај у погледу трекобрачних петогодишње одлучење, и то не на основу правила, него по примјеру предшастника. У осталом, таковима не треба са свијем запријечити приступ цркви, него удостојити их, да слушају [читања црквена] за двије или три године, и за тијем допустити им да стоје [са вјернима], не принуштајући их још к опћењу Светиње, и таким начином, пошто покажу њеки плод покајања, успоставити их на мјесто опћења.

Правило 5.

Јеретике, који се при крају живота кају, треба примати; али примати их, разумије се, не без разбора, него испитавши, да ли показују право покајање, и да ли могу представити плодове, који свједоче о старању њиховом да се спасу.

Правило 6.

Блудочинства клирика не морају се сматрати за брак, него треба сваким начином разврћи њихов савез; јер ће ово бити корисно и ради утврђења цркве, и не ће се тиме дати прилика јеретичима противу нас, као да ми попуштањем у гријеху кога себи привлачимо.

Правило 7.

Који облежу мушкарца, који облежу живинчета, убијце, тровачи, прељубочинци и идолопоклонци исте су осуђе достојни; и зато држи се у погледу ових оне установе, коју имаи за друге. А у погледу оних, који су се кајали за тридесет година због нечистоће, коју су по незнању учинили, не треба ни да двоумимо, да се морају примити; јер су такви достојни опроштаја и због незнања њихова, и због добровољне неповиједи, и због тако дугог времена, што је протекло јер су готово читав људски

вијек предани били Сотони, да се науче, да не морају неугодно живјети; и ради тога нареди, да се такви без сваког одлагања приме, особито пак, ако су кадри сузама својима да дирну твоје срце и покажу таково владање, које је достојно милосрђа.

Правило 8.

Који се у срдињи послужи ејекиром противу своје жене, убијца је. Него добро је и достојно је твоје разборитости, што си ми напоменуо, да о томе опширније говорим; јер много је разлике међу хотимичним и нехотимичним. Тако, са свијем је нехотимично и далеко од намјере чиниоца, кад се ко баци каменом на псето или на дрво, и погоди човјска; таковоме је намјера била да протјера звијер, или да стресе плод, а међу тијем њеко је случајно подишао под удар, пролазећи туда, — и зато ово је нехотимично. Нехотимично је такође кад један жели да кога поврати на прави пут, и бије га зато кајишом или отањим прутом, пак тај који је бијен, умре; јер се овдје мора узети у обзир намјера, да је наиме дотични хтио упути на добро грјешника, а није хтио да га убије. Међу нехотимичним чинима снада такође и ово, кад ко бранећи се жениће у кавзи, штапом или руком удари противника у опасно мјесто, да га само јаче заболи, али не да га са свијем убије; премда се ово већ више приближује к хотимичnome; јер који се послужи таквим оруђем да се брани, или безобзирно ударе наноси, очито је, да је такав савладан страшћу, и да не штеди човјска. Исто тако снада међу нехотимичне, кад се ко служи дебелим штапом или каменом, који је преко човјекове моћи, пак друго је њешто намјеравао, а друго је онет учинио; јер је у гњеву нанео такав удар, да је ударенога убио, премда је може бити циљао само да поруши дотичнога, а не да га са свијем умори. Али који се послужи мачем, или чим сличним, нема никаквога извиниња, особито пак, ко се ејекиром баца; јер види се, да он није ударио руком, тако да је могао по вољи умјерити удар, него се бацио тако, да је и по тежини жељеза, и по оштрини, и по томе, што је из далека бачено, удар неопходно морао бити убитачан. Са свијем је пак хотимично, бити икаквој сумњи подлежи оно, што бива од разбојника, или у вријеме непријатељских ратова; јер они убијају ради

поваца, кријући се од суда; а ови у ратовима изводе убијства с одлучном намјером, не да заплаше, или да доведу кога на прави пут, него да убијају противнике. Ипак и то, кад ко састави какав вјештачки наштак, ма било и ради другог каквог разлога, и умори кога, мора се и ово сматрати хотимичним; као што то неке жене често чине, настојећи некаквим чаролијама и амајлијама да примаме к себи неке да их љубе, и давајући им некакве вјештачке напите, које помућују свијест; и такове, ако тиме проузрокују смрт, премда су на друго рачунале, а друго су међу тиме учиниле, ипак ради свог неупутног и забрањеног поступања имају се сматрати за хотимичне убице. Зато и оне, које дају вјештачке напите да се побаци, убијце су, онако исто као и оне, које узимљу отрове, да уморе зачети у утроби плод. И о овоме доста је.

Правило 9.

Ријечи Господње, да се не мора рушити брачна свеза, *осим за прелјубу*, једнако се по свези мисли имају прилагати и људима и женама. Али по обичају тако не бива; јер, у погледу жена ми налазимо, да се много строжија пажња обраћа, као што и Апостол каже: *Ко се с блудницом свеже, једно тијело с њом постаје*; и Јеремија: *Ако се здружи жена са другим човјеком, нека се не повраћа више мужу своме; него оскврњена нека се скврни*; и још: *Који држи прелјубницу, безумни је и нечестив*. Женама међу тиме обичиј налаже да држе при себи и мужеве прелјубнице, и који блудно живе; и зато која живи са човјеком, кога је жена оставила, не знам, да ли се може назвати прелјубница: јер је овдје кривица на страни жене, која се са мужем развела, с обзиром на узрок, због кога је она оставила брачни живот; и ако је бијсна била, и није могла да издржи ударце, боље јој је било и да трпи, него да се дијели од онога, с којим живи; ако ли је с тога, што није могла тријети да се новац расишље, разлог је и ово, који не заслужује обзира; ако је пак с тога, што он живи блудно, на ово се по црквеном обичају не обраћа пажња. На против жени је заповјеђено, да се не мора дијелити од мужа невјернога, него мора с њим остати, јер се не зна шта се послјје може догодити. *Јер шта знаш жено, да ако мужа сасвет?* Зато, која је оставила

муџа и прешла је другоме човјеку, прељубница је; а човјек који је остављен од своје жене, достојан је извиниња, и она која с њим живи, није крива. Али ако муџ, који је оставио своју жену, пријеђе к другој, тад је и он прељубник, јер је дао повода, да и она учини прељубу, а постаје прељубницом и она, која с њим заједно живи, јер је одмамила себи туђега муџа.

Правило 10.

Који се зајуну да не ће примити рукоположења, не морају, пошто су се заклели, бити принуђени да погазе заклетву. Јер премда и постоји, чини ми се, њеко правило, које таковима спиходи, али по искуству знамо, да увијек слабо пролазе, који заклетву газе. Треба у осталом узети у обзир и начин заклетве, и ријечи, и расположење, при коме су се заклели, и најмањи уметци у ријечима [којима је заклетва изречена]; пак ако се на никакав начин не може поправити ствар, тад треба такове са свијем оставити. А посао Севира, напме, у погледу презвитера, ког је он рукоположио, може, мени се чини (ако се то нешто чини и теби), овако бити поправљен: Оно село, које је сада потчињено Мистији [то јест, Мистијској епископцији], и за које је одређен био онај човјек, нареди да потпадне Масадима; јер таким начином не ће ни он, не презадећи с мјеста, погазити заклетву, и Лонгин, имајући уза се Киријака, не ће оставити цркву пустом, а не ће ни дунути своје због немарности осуди предати; нити ми морамо мислити, да смо поступили противу правила, што смо спиходили Киријаку, који се заклео да ће остати у [селу] Минданима, пак је пристао на премјештај; јер повратком очуваће се заклетва; а што се он потчињено нареди, не ће му се моћи унети у прекршај заклетве, јер у заклетви његовој није било додано, да он не ће ни за најкраће вријеме остављати Миндана, него да ће остати ту унапријед. Севиру пак, који наводи за разлог заборав, ми ћемо опростити, казавши, да онај, који познаје тајне, не ће допустити, да црква његова буде оштећена човјеком, који, као што је у почетку поступио противу правила и везао себе противно Евангелију заклетвом, тако је послјје учини прекршај заклетве премјештајем, и сада лаже притворно истичући заборав. Али пошто ми нијесмо да судимо срца,

него морамо судити по ономе, што чујемо, пустимо Њо-споду ошевету, а ми без даљег разбирања примимо га, узевши у обзир људску пемоћ, заборав.

Правило 11.

А који је нехотимично убијство учинио, достатно је задовољно суд за једанаест година [одлучења]; јер ми морамо свакако чувати Мојсијев закон у погледу оних, који су рањени били, итти сматрати убивеним онога, који је легао од добивених рапа, пак послеје наслонивши се на штап опет је ногом пошао; ако пак тај послеје рапа није већ ни устао, али пошто онај, који га је био, није га хтио и убити, премда је у ствари убијца, али по намјери нехотимични.

Правило 12.

Другобрачне правило са свијем искључује из [свештеничке] службе.

Правило 13.

Убијства у ратовима нијесу. Оци наши сматрали за убијства, сипсходећи, како се мени чини, браниоцима скромности и благочастија. У осталом врло би добро било посаветовати, да се такови, пошто су им руке нечисте, за три године уздржавају само од причешћа.

Правило 14.

Који камате узимље, ако се приволи, да неправедну добит употреби на сиромаше, и послеје се ослободи од заразе среброљубља, може се примити у свештенство.

Правило 15.

Чудим се још, што ти тражиш граматичку тачност у погледу св. Писма и сматраш натегнутим израз у пријеводу, који иначе тачно смисао показује, само што не представља потпуни значај Јеврејске ријечи. Пак пошто се не мора оставити без пажње питање, стављено од човјека који жели знати, [то одговарам]: птице небеске и рибе мореке постале су при саоме стварању свијета на једнаки начин, јер и један и други род потекао је из воде; а разлог је, у томе, што

су им својства једнака, јер једне плове по води, а друге плове по ваздуху, и зато је споменуто о њима заједно. Облик ријечи [наиме ријечи 9. стиха 8. псалма у грчком прејеву: *τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοὺς τῆς θαλάσσης, τὰ διαπορευόμενα τῶν ὁδῶν θαλάσσης*] представљен је нетачно, ако се буду разумијевале само рибе, а потпуно прикладно, ако се буде разумијевало све, што у води живи; јер су човјеку једнако потчињене *и птице небеске и рибе морске*, и не само оне, него *и све, што год иде морским путовима*. Пак и све, што живи у води, није риба, као све оно, што је китовскога рода: китови, зигене, дунини, тулени, и јони, морски коњи, морски пси, пиларке, сабљарке, и морски волови, пак ако хоћеш, и коприве, и чешљеви, и све коријаче, између којих ниједно није риба, а *све иду морским путовима*; тако да је свега три рода: птице небеске, рибе морске, и она животиња, што у води живи, и разликује се од рибе, али која идем морским путовима.

Правило 16.

А Неѣман није велик пред Господом, него пред својим господаром; наиме, био је један између моћних људи код Сирскога цара. — Зато марљивије пишћуј св. Писмо, и наћи ћеш у њему истоје решење питања.

ДРУГА КАНОНИЧКА ПОСЛАНИЦА

Апифилохију, епископу Иконијском.

Правило 17.

Сиремио сам одавна одговор на питања, која ми је твоје благочастије ставило, а нијесам послао писма, њешто, што сам задржан био дугом и опасном болешћу, њешто пак, што нијесам имао кога да ми послужим; јер мало је код нас таквих, који и пута познају и који су за овакове службе способни; према томе, пошто сада знам узрок, због кога је закамњено, опрости нам. И ми се управо дивимо

твојој чежњи за знањем, а уједно и твоје смирењу, јер ти, коме је повјерено мјесто учења, хоћеш онет да се учини, и да се учини код нас, који ништа високога у погледу знања немамо. У осталом, пошто се ти не одричеш ради страха Божијега извршити посао, који други не би лако учинио, треба да ти и ми помогнемо у твоје настојању и твојој доброј вољи, ма и преко сила наших. — Упитао си нас у погледу презвитера Вијанора, да ли може бити примљен у клир послѣје положене заклетве; ја се сјећам, да сам већ једну онку наредбу издао за Антиохијске клирике у погледу свију оних, који су се заједно с њим заклели, да такви не морају учествовати у јавним зборовима, него да на само, као презвитери, врше службу; пак ово исто даје и њему власт у погледу његове службе; јер свештенство његово није за Антиохију, него за Икон, који је, као што нам ти пишеш, он изабрао за живљење умјесто Антиохије. Може дакле тај човјек бити примљен, пошто га твоје благодатије опомене на покајање због пренаглености у заклетви, коју је положио пред човјеком невјерним, што није кадар био поднјети незгоду мале њеке опасности.

Правило 18.

У погледу дјевојака које су пале, а посветиле су биле свој живот у поштењу Господу, пак послѣје подлегле плотеким страстима и своје објете погазиле, Оци наши, простодушно и милостиво синеходеки немоћима непостојањих, установише, да се такове имају примити послѣје једне године, одређујући ово исто као и у погледу другобрачних. Мени се међу тим чини, да, пошто по милости Христовој црква течајем времена постала је снажнијом и чини дјевојака сада се множи, требало би марљиво обратити пажњу на ствар, како се она по разуму представља, и на смисао св. Писма, какав се може тумачењем извести; јер је удовољавање ниже дјевичанства, дакле и прекршај удовица много је мањи од прекршаја дјевојака. Да видимо, шта пише Павла Тимотеју: *Младах удовица клони се; јер кад побјесне прозиву Христа, хоће да се удају, и имају гријех, што прву вјеру одбацуше.* Ако је дакле удовица подвргнута такој тешкој осуди, исто као и да је одбацила вјеру у Христа, шта ћемо тада казати о дјевојци, која је Христо-

ва невјеста и свети сасуд, Господу посвећени? Пријех је велики, кад се и ропкиња једна преда тајноме браку и развратом својим кућу нечисти и хрђавим животом срамоту наноси господару своме; али много је горе, кад невјеста постане прељубицом и обенчасти савез свој са вјереником, предавши се распутним настрадама. Према томе, удовица осуђује се као распутна ропкиња; а дјевојка потпада осуди прељубице. И као што онога, који живи са туђом женом, називљемо прељубицом, ниш га примамо у општење, док се не окане гријеха, очито је, да тако исто морамо поступити и са оним, који држи дјевојку. Него морамо сада претходно већ опазити, да ми овдје дјевојком називљемо ону, која је добровољно себе Господу посветила и одрекла се брака и одлучила се живјети у светости; при чему објете рачунамо од онога доба, кад су потпуно достигнуте године разума. Јер нишито не треба се ослањати у томе на дјетске ријечи, него, кад је једна навршила шестнаест или седамнаест година, влада већ својим разумом, за дуго је била нештитивана и доказала је тврдоћу намјере своје, и молбама је настојала да се прими, такову тек треба убројити у дјевојке, објет њезин утврдити и строго је казнити, ако га поруши. Иак бива, да родитељи, или браћа, или други ко из родбине одведе много таквих још прије, него што су достигле установљене године, и то не што су оне саме изјавиле наклоност к безбрачију, него што имају у изгледу нешто свјетско; овакове не треба никако примати дотле, док потпуно јасно не разаберемо особно њихово мишљење.

Правило 19.

Ми не знамо за никакве објете људи, осим случаја, кад са који уброје у чин монаха, и у погледу таквих по себи се већ разумије, да примају безбрачије. У осталом, и у погледу ових цијеним, да треба претходно настојати, да буду нештитани и да се од њих добије јасни објет; иак ако се послеје предаду распутном и страсноме животу, нека се подвргну казни једнакој са блудницима.

Правило 20.

Женскиње, које су, налазећи се у јереси, положили објет дјевства, иак послеје заволене брак, не држим, да

се морају осуђивати ; јер, *што закон говори, говори она на који су у закону* ; међу тијем које нијесу примили на себе подвиг Христов, не могу ни знати закона Господњег ; и могу према томе бити примљене црквом, и као у другоме, тако и у овоме добити опрштај по вјери у Христа. И уопће за све, што су учиниле у вријеме оглашења, не погнадају одговорности ; нишће такове, као што је очито, црква примити без крштења ; и зато, особито је потребито код њих оно, што оне добију послѣје [новога] рођења.

Правило 21.

Муж, који живи са женом, пак не задовољавајући се браком, падне у блуд, таковога сматрамо блудником, и за дуго га под казнима остављамо. Али немамо правила, које би га подвргавало осуди за прељубу, ако је он згријешно са неудатом ; јер, као што је казано, прељубница оскврљена скврн се, и к мужу се своме не враћа, и, *који држи прељубницу, безуман је и нечастив* ; а који је заблудно, није се још тиме раставио од суживљења са женом својом. Па као што жена мора примити мужа свога, који се оставља блуда, тако ће муж изагнати из куће своје жену, која је оскврљена ; а разлога овоме тешко је наћи ; али је такав обичај завладао.

Правило 22.

Који кроз отмицу имају жене, ако су отели већ заручене са другима, не треба их дотле примати, док се исте не дигну од њих, и не буду предане на вољу онима, с којима су прије биле заручене, да их или узму, ако желе или их отпусте. Ако ли је ко узео незаручену, тада треба је дигнути од њега, повратити је родбини и истој родбини оставити је на вољу, било да су то родитељи, или браћа, или други, који имају власт над дјевојком ; пак ако хоће да му је даду, нека се утврди свеза, не сагласе ли се, не треба их принуђивати ; али који има жену, коју је прије или тајно, или силом оскврлио, тај мора издржати казан за блуд. А казан за блуднике установљена је на четири године : прве године морају бити удаљени од молитава, и плакати при вратима цркве ; друге примити их на слушање [молитава] ; треће на покајање ; четврте да стоје са наро-

дом, али да не учествују у приносу, и тек тада допустити их у опћење Доброга.

Правило 23.

У погледу оних пак, који ступају у брак са двије сестре, или које ступају у брак са два брата, ми смо већ издали посланицу [наиме, Диодору Тарском, правило 87.] од које пријенне послали смо твоме благочастију. А који узме жену брата свога, не ће моћи бити примљен дотле, док је не остави.

Правило 24.

За удовицу, која је увршћена у број удовица, то јест, која се издржава црквом, Апостол је пресудно, ако се уда, да се занемари. А у погледу човјека, који остане удовац, никакав закон није установљен, него је доста за таковога казан другобрачних. Али удовица, ако јој је шездесет година, и зажели онет са човјеком да живи, не мора бити удостојена опћења Светога, док год се не излијечи од нечисте страсти. Убројимо ли је пак прије шездесет година, није кривица жене, него наша.

Правило 25.

Ко има за жену једну, коју је прије он сам оскврлио, подвржен је казни за оскврнење, али му се допушта, да је држи као жену.

Правило 26.

Блуд није брак, пак ни почетак брака; зато, ако је могуће, нека се разлуче они, који су се кроз блуд саставили, и то би било најбоље. Али ако они на сваки начин хоће да заједно живе, нека се подвргну казни за блуд, а нека се већ не дијеле, да се што горега не догоди.

Правило 27.

У погледу презвитера, који је по незнању ступио у неправилин брак, наредио сам што треба: нека ужива [презвитерско] сједиште, али од других послова нека се уздржава; јер је таковоме доста и тиме опрштено. Није унутно,

да благосиља другог онај, који мора своје ране да лијечи; а благосиљање је давање освећења; па који тога нема због прекршаја, почињена из незнања, како ће га другоме давати? Нека дакле не благосиља ни јавно ни посебно, нити тијела Господња раздаје другима, нити другу какву службу да обавља, него, задовољавајући се што има сједините пред другима, нека моли са сузама од других и од Господа, да му опрости гријех, што је из незнања учинио.

Правило 28.

Смјеним ми се учинило, што се некакав завјетовао уздржавати се од меса свињскога. Зато, имај доброту поучити такове, да се у напријед клоне безразборних завјета и обећања; међу тијем допусти, да се такovo употребљавање сматра безразличним; јер, никакво *створење Божије није на одмет, кад се прили са захвалношћу*. Иак пошто је завјет смињенан, уздржност није неопходна.

Правило 29.

За поглаваре, који се закљичу, да ће зла чинити потчињенима, потребит је особит лијек. А лијек за такове двојак је: један је, да се поуче, да се олако не закљичу, други је, да не морају остајати при својим злим намјерама. Зато, који је дао већ заклетву, да ће другоме зла чинити, нека принесе покајање за пренагленост у заклетви, и нека не брани свој неупутни поступак изговором побожности. Јер ни Ироду није помогло, што се заклео, кад је, заклетву да не погази, постао убијцом Пророка. Уопће заклетва је забрањена; особито је пак достојна осуде она, која бива за зло. Ради тога, који се заклео, мора да се опамети, а не да се стара, да одбрани свој неупутни поступак. Нештај сво марљивје безразборитост овога. Кад би се ко заклео, да ће ископати очи брату: би ли на свом мјесту било, да то у дјело приведе? Кад би [се заклео] да ће убити? или уопће по заклетви да ће преступити какву заповијед. Јер, *заклех се и одлучих*, не на гријех, него, *да ћу чувати што пресуди правда своја*. Па као што је заповијед потребито чувати непромјенљивом одлучношћу, тако треба гријех сваким начином уништавати и истребити.

Правило 30.

У погледу отмицарâ ми немамо древнога правила, него саставише своје мишљење, да три године буду ван опћења молитава колико ови, толико и они, који им помажу у отмици. Буде ли ово без насипља, не подлежи казни, ако није побудом к таковоме поступку било оскврнуће [дјевојке] или крађа, — а удовица је власна по себи и у вољи јој је да слиједи [отмицару]; зато ми не морамо водити никаква старања о ономе, што у спољности бива.

Правило 31.

Жена, којој се муж удаљио и не јавља се, ако се састави с другим човјеком, прије него што се увјерила о његовој смрти, чини прелјубу.

Правило 32.

Клирици, који згријеше смртним гријехом, имају се свргнути са свога ступња, али не лишавају се опћења са свјетовњацима; јер, *не свести се два пута за једну ствар.*

Правило 33.

Жена, која је на путу родила, и запустила је свој пород, подлежи осуди за убијство.

Правило 34.

Жене, које су прелјубу учиниле, пак су се, проширивши побожношћу, саме очитовале, или на други какав начин биле су изобличене, Оци наши забрањују, да се јавно проносе, да не будемо тиме узроком смрти тих изобличених, а нареднише, да оне остану ван опћења, док се не испуни вријеме покајања.

Правило 35.

У погледу мужа, кога је жена оставила, треба испитати узрок, због кога га је оставила; па ако се докаже, да се неоправдано удаљила, муж је заслужан опроштаја, а она казни; а опроштај ће му се дати тиме, што ће остати у опћењу са црквом.

Правило 36.

Жене војника, које су се удале, што о својим мужевима нијесу имале вијести, подлеже оном истом суду као и оне, које, кад им мужевини путују, не ће да дочекају њиховога повратка. Сипехођење се њеко у овоме случају може имати тек онда, кад се са њеком поузданошћу држи, да је муж умро.

Правило 37.

Који се ожени, пошто му туђа жена [с којом је незаконито живио] буде одузета, биће због прве осуђен за прељубу, а због друге није у ничему крив.

Правило 38.

Дјевојке, које иду за човјека противу воље оца, чине блуд; приволе ли се родитељи, посао њеким начином бива поправљен. Али не треба их одмах примити у оићење, него нека остану под казни за три године.

Правило 39.

Која живи са прељубником, прељубница је за сво оно вријеме.

Правило 40.

Која се противу воље господарева преда човјеку, чини блуд; али ако се после овага ускористи браком, који јој се допусти, тада је удата; према томе, оно се мора сматрати за блуд, а ово за брак; јер немају никакве снаге уговори између оних, који су под влашћу других.

Правило 41.

Удовица, пошто има власт над собом, може без сваке осуде живјети са мужем, ако нема никога, да разруши ту свезу, јер Апостол каже: *Ако умре муж, слободна је за кога хоће да се уда, само у Господу.*

Правило 42.

Бракови, који бивају без приволе дотичних, који су у власти, блуд су. Зато, кад је жив отац, или господар,

који се саставе, потпадају одговорности, док старији не пристају на односну свезу, и тада брак добија крјеност.

Правило 43.

Ко нанесе ближњему смртни ударац, убица је, било да је он први почео ударати, било да се светно.

Правило 44.-

Бакониса, која са јелином зблуди, не мора бити примљена у општење, а к приносу моћи ће се примити тек седме године, разумије се, ако буде живјела у чистоћи. Јелин пак, ако се вјери обратно, пак опет пристаје светогрђу, тиме се он повраћа на своју блувотињу. Зато ми не морамо допустити, да тијело ђаконисе, као посвећено, служи већ на илотску употребу.

Правило 45.

Који је примио име Христјанско, пак вријеђа Христа никакве му користи нема, што се тако називље.

Правило 46.

Која се по незнању удала за једнога, кога је жена за вријеме оставила, пак послѣје буде отпуштена од него, јер му се прва жена повратила, учинила је блуд, премда и по незнању. Брак јој се у осталом не забрањује; али боље је, ако тако остане.

Правило 47.

Епсратити, Сакофори и Анотактити подлеже истоме суду, као и Новатијани; јер је о њима и правило издано премда и различно, дочим о другима није ништа казано. Ми у осталом на једнакоме темељу такове изнова крстимо; и премда код вас због неког особитог разлога забрањено је крштење по други пут, као што је и код Римљана, наш свакако темељ нека важи, јер њихова је јерес, као њеки млаз Маркиониста, пошто осуђују брак, одвраћају се од вина и Божије створење казују да је погано, те зато их не примамо у цркву, док се не крсте нашим крштењем. Јер нека не кажу: ми смо крштени у [име] Оца и Сина, и свет. Духа, који

слично Маркиону и другим јересима, сматрају Бога да је творац зла. Према томе, ако је ово повољито, треба сакупити заједно многе епископе, и тада издати правило, да и онај, који то чини, буде ван опасности, а исто и онај, који одговара, да буде заслужан вијере кад о томе одговара.

Правило 48.

Која је од свога мужа остављена, по моме мишљењу, мора тако и остати. Јер ако је Господ казао, да *сваки који пусти жену своју, осим с разлога блуда, наводи је да чини прељубу*, пак назвавши је тиме прељубницом, одлучно је од опћења са другим. Јер, како је могуће, да је човјек крив, као узрочник прељубе, а да је пенина жена, коју је Господ назвао прељубницом због опћења са другим мужем?

Правило 49.

За оскврнења, која силом бивају, нека се [оскврњене женскиње] не подвргавају осуди; пак зато и роњкиња, ако је наслована била од свога господара, не подлежи осуди.

Правило 50.

У погледу трекобрачија нема закона; зато се трећи брак законом и забрањује. Овакове ствари ми сматрамо као оскврнење цркве, али не подвргавамо их јавним осудама, у колико су спољностије, него ли разуздано блудочинство.

ТРЕЋА КАНОНИЧКА ПОСЛАНИЦА

Амфилохију, епископу Иконијском.

Правило 51.

Што се тиче клирика, правила су установљена без разграничења, наређујући, да им се наложи једна казан, наиме, одрицање од службе, било да су они на каквоме

[јерархичком) ступњу, било да врше службу, за коју се не захтијева рукоположење.

Правило 52.

Која је заустила (родивши) на путу, свој пород, ако га је могла спасти, а међу тиме тога није учинила, или што је мислила, да ће тиме сакрити свој гријех или што је била побуђена на то са свијем звјерском и нечовјечном одлуком, нека се суди као за убијство; ако ли га није могла сачувати, и рођени је умро што није било никог а ни што није било потребнога, у такоме случају матер се мора извинити.

Правило 53.

Удова ропкиња није, може бити, много згријенила, ако је, изговарајући се отмицом, ступила у други брак; ниш је треба због тога осуђивати, јер суди се не оно, што се представља, него намјера. Наравно је пак, да пада под казан другобрачија.

Правило 54.

У погледу разлика нехотимичних убијства сјећам се, да сам прије писао [наиме у првој посланици, 8. правило] твоме благочастију, колико сам могао, и више ништа не могу сада казати; од твоје увиђавности нека зависи према особености прилика увећати, или смањити казни.

Правило 55.

Који ступају у борбу са разбојницима, ако су ван цркве, нека се одлуче од опћења Светога; ако ли су клирици, нека се свргну са свога ступња: *Јер сваки, казано је, који се маше за нож, од ножа ће погинути.*

Правило 56.

Који је хотимично убио, пак се послеје покајао, за двадесет година нека буде ван опћења Светице; а тих двадесет година нека му се расположе овако: за четри године мора да плаче, стојећи ван врата молитвенога дома, и молећи вјерне који улазе, да приносе молитву за њега,

исповиједијући своје безакоње; послѣје четири године, нека се прими међу оне, што слушају, и за пет година нека с њима излази; за седам пак година нека се моли са онима који припадају, и с њима нека излази; а за четири онет нека стоји само са вјернима, али нека не учествује у дијелењу приноса; и кад се све ово пенуни, моћи ће се приопћити Светиње.

Правило 57.

Који је нехотимично кога убио, за десет година нека буде ван опћења Светиња; а ових десет година нека му се разреде овако: двије године нека плаче, а три године нека проведе међу онима, који слушају; за четири године нека припада, а годину тек нека стоји заједно са вјернима, и кад се то наврши, примиће се у Свето.

Правило 58.

Који је прељубу учинио, за петнаест година нека буде ван опћења Светиња; а ових петнаест година нека му се разреде овако: за четири године нека плаче, пет нека слуша, четири нека припада, и двије нека стоји са вјернима, али без опћења.

Правило 59.

Блудник, за седам седам година нека буде ван опћења Светиња: двије нека плаче, за тијем двије нека слуша, пак двије нека припада, и једну нека само стоји са вјернима; а осме примиће се у опћење.

Правило 60.

Која се завјетовала на дјевичанство, пак је порушила своје обећање, има извршити вријеме покајања исто као за прељубу, и то при особитом начину живота. Иста ствар важи и у погледу оних, који су обещали да ће монашки живот водити, пак су пали.

Правило 61.

Који њешто украде, пак се сам покаје и себе самога осуди, за једну само годину нека буде удаљен од опћења

Светиња; ако ли буде изобличен у томе, тада за двије године; а вријеме нека му се раздијели на припадање и стојање, и за тијем нека се удостоји опћења.

Правило 62.

Који учини срамоту са мушкарцима, нека му се одреди вријеме [кајања] као ономе, који је пао у безаконје прелубе.

Правило 63.

Који покаже нечастивост своју са скотовима, толико исто времена нека проведе у покајању.

Правило 64.

Који погази заклетву, за десет година нека буде ван опћења: двије године плачући, три слушајући, четири припадајући, и једну нека стоји само [са вјернима], и тада нека се удостоји опћења.

Правило 65.

Који очитује себе у врачарству или у састављању чаробних напитака, нека издржи вријеме кајања убијце, и у истоме разређењу, јер је сам себе изобличио у томе гријеху.

Правило 66.

Који гробове ископава, за десет година нека буде ван опћења: за двије плачући, за три слушајући, за четири припадајући, за једну стојећи са [вјернима], и тада нека се прими.

Правило 67.

Смијешање брата са сестром подвргава се истоме времену кајања, као убијство.

Правило 68.

Склопљени брак између особа у забрањеном сродству, ако се изобличи, сматрајући га човјечијим гријехом, подлежи казни прелубника.

Правило 69.

Чатац, ако прије брака буде имао посла са својом заручницом, пошто се за једну годину одлучи, нека се онет прими на читање, али на томе нека и остане без даљег промицања; ступи ли без заручења у тајни сношај са женскином, нека престане од службе. Ово исто и за иноћакона.

Правило 70.

Ћакон, који се устима оскрвио, пак је неповједно, да се даље није протегао његов гријех, нека престане од службе; али нека се удостојава припоћења Светиња заједно са ђаконима; тако исто и презвитер. Ако се пак који затече, да је згријешно још нешто више, ма на каквоме ступњу био, нека се свргне.

Правило 71.

Ко је судјеловао у ма коме од сада споменутих гријехова, и није сам то неповједно, него је био изобличен, нека буде и он под казни онолико времена, колико мора кажњен бити онај, који је зло учинио.

Правило 72.

Који се врачарима или слпчинима повјерава, нека и тај буде под казни онолико времена, колико убијце.

Правило 73.

Који се Христа одрекао и преступио тајну спасења, за сво вријеме живота свога мора плакати и дужан је кајати се, и само онда, кад се дијели са животом, нека се удостоји Светиња по вјери у Божије човјекољубље.

Правило 74.

Али ако који, пошто је нао у какав од споменутих гријехова, пак исповиједајући се постане добар, у такоме случају онај, коме је по човјекољубљу Божијем повјерено дријешити и везивати, ако буде човјекољубивији према ономе, код кога види да се особитим начином каје за гријех и скрати му вријеме казни, не ће зато бити до-

стојан осуде: пошто у св. Писму историја нам свједочи, да који су особитим се начином кајали, лако су постајали учесницима Божијега човјекољубља.

Правило 75.

Који је згријенио са својом сестром по оцу или по матери не мора му се допустити, да ступа у молитвени дом, док не престане од противузакопитог и забрањенога дјела. И пошто се освијести од тог страшнога гријеха, за три године нека плаче, стојећи пред вратима молитвенога дома и просећи народ, који улази на молитву, да сваки из милосрђа принесе за њега Богу ујердне молитве; за тијем, за друге три године нека му се допусти, да само слуша, и пошто је слушао свето Писмо и науку, нека се изагне, и молитве нека се не удостојава. После је тога, ако испроси ову (т. ј. молитву) са сузама, и приступи Господу скупљеним срцем и правим смирењем, нека му се допусти за друге три године да припада; и тада, пошто покаже плодове достојне покајања, нека се десете године прими на молитву са вјернима, али без учешћа у приносу; пак пошто је стојао за двије године заједно са вјернима на молитви, нека се најпослије удостоји опћења Доброга.

Правило 76.

Иста наредба и у погледу оних, који узимљу своје снаје.

Правило 77.

Али ко остави жену, која је по закону с њим везана, и узме другу, по ријечи Господа, потпада осуди за прељубу. Јер правила Отаца наших установише, да такви морају једну годину плакати, двије слушати, три припадати, и седме године стојати са вјернима, и таким се начином удостојити приноса, ако су се са сузама кајали.

Правило 78.

Ова иста наредба важи и у погледу оних, који двије сестре узимљу, ма било то у различна времена.

Правило 79.

Који се занесу страшћу са својим маћијама, потпадају истоме правилу, као и они, које се занесу страшћу са својим сестрама.

Правило 80.

Они су премучали о многоженству, као о скотскоме послу и са свијем недовољном човјечијем роду. Нама се пак представља овај гријех већим од блуда. Ради тога разложито ће бити, да такове подвргнемо правилима, наиме, да пошто за једну годину буду плакали, а за три припадали, тада нека се приме.

Правило 81.

Пошто многи у вријеме нападаја варварâ повриједише вјеру у Бога, и незнабожачке заклетве положише, и једноме нека забрањена јела, која су са врачаријама идолима принесена била, с таковима нека се поступи по законима и правилима, изданима од наших Отаца. И они, који су тежку невољу у мучењима тријели, и склопише се на одречење с тога само, што нијесу могли издржати страдања, такви за три године нека се никако не примају, послѣ за двије године нека слушају, за три нека припадају, и тек тада нека се приме у опћење. А који су без велике невоље издали вјеру у Бога, учествовали на дјаволекој трпези и клели се јелишким заклетвама, такви за три године морају бити са свијем искључени, двије године морају слушати, три године молити се са онима, који припадају, пак онет друге три стојати на молитви са вјернима, и тек тада нека се удостоје опћења Доброга.

Правило 82.

А у погледу оних, који преко заклетве поступише, ако су услијед принуде или по неопходности погазили заклетву, подлеже блажијим казнима, и таким начинном могу се послѣ шест година примити. Ако ли су без икакве невоље издали вјеру своју, за двије године нека плачу, пак за двије нека слушају, и пете нека се моле са онима, који припадају, за тијем у слѣдећим двијема годинама нека се

приме у онђење молитве, али без приноса, и најпослије, кад на такав начин начини покажу достојно уважења покајање, нека се изнова приме у онђења тијела Христова.

Правило 83.

Који се врачаријама баве и слиједи обичајима незнабожаца, или доводе којекакве у своје куће, да измншљавају чаробне напнтке и да се очисте, нека подлегну правилу шестогодишњег [кајања]; и пошто за једну годину буду плакали, једну слушали, пак за три године припадати и једну онет стојали са вјернима, нека се тада тек приме.

Правило 84.

И све ово проишеујемо, да се докажу плодови покајања; јер о оваким предметима ми не судимо све по времену, него узимљемо у обзир начин кајања. Пак ако се њеки тешко одбијају од својих обичаја и радији су да служе тјелесним насадама, него Господу, и не ће да унораве свој живот по Евангелију, с таковима ми никаквог онђега посла немамо. Јер, у погледу народа непокорнога и супротнога ми смо научени слушати, да, *Спасавајући се, спаси душу своју.*

Правило 85.

Ради тога не дајмо се навести, да заједно с таковима погинемо, него, бојећи се тешкога суда, и имајући пред очима страшни дан отплате Господње, гледајмо, да не погинемо заједно са туђим гријеховима. Јер, ако нас нијесу поучиле страшне [пријетње] Господа, ниш нас толике невоље освијестиле, да нас је Господ због нашег безаконја оставио и предао нас у руке варвара, и да је народ заплијењен и одведен био непријатељима, и расијан због тога, што су се то усудили да чине они, који су име Христово на себи носили, пак ако нијесу познали и разумјели, да је ради тога пао на нас гњев Божији, какав онђи послао да ми с њима имамо? Напротив ми им морамо и поћу и дању, и јавно и на само свједочити о овоме; ниш се њиховим опачинама дати ни под који начин завести, него особитим се начином молити, да их задобијемо и да их

ослободимо од замке печастивога; а не можемо ли ово, настојмо барем, да сачувамо душе наше од вјечне осуде.

ПОСЛАНИЦА БЛАЖЕНОМ АМФИЛОХИЈУ,

између другога говора, о различитости јела.

Правило 86.

Красним Епкратитима на пречињено њихово питање, зашто ни ми све не једемо, овако треба одговорити, да се ми гушавамо и од наших изметина. Јер по важности и зелена је трава за нас исто, што и месо; а у погледу различивања онога што је корисно, као што дијелимо код трава шkodљиво од доброга, тако и код меса различујемо шkodљиво од кориснога. И животиња је трава, исто као што је и јастребина месо; ипак не ће нико, који је при својој памети, јести бунику, или се дотаћи пасетине, осим велике и пријеке неопходности. Према томе, који је слично што изио, није тиме безакоње учинио.

ПОСЛАНИЦА ДИОДОРУ ЕПИСКОПУ ТАРСКОМ

у погледу онога, који ступи у брак са двије сестре.

Приступ.

Добили смо писмено, које носе у наслову [име] Диодора, али све што слиједи, приличи више другом њеком, него ли Диодору. Јер мени се чини, да је морао бити какав умјетничар, који је узео на себе твоје лице, и тиме хтио је да представи себе пред слушаоцима, да је заслужио да му се вјерује; пак заштан од њекога, да ли је допуштено ступити у брак са сестром своје покојне жене, он не само што се није згрозио од питања, него је са сви-

јем равнодушно примио то, што је чуо, и на начин одважни и особитим настојањем потпомогао му је у разуздаој његовој жељи. Да имам при себи оно писмено, послао би ти га, и ти би имао доста снаге да одбраниш и себе и истину. Али, пошто онај, који га је приказао, узео је исто онет патраг, и посвуда га разноси, као неки знак побједе над нама, који смо одавна то забрањили, пропосећи, да писмено има власт, написао сам ти ово, да се двоструком снагом подигнемо противу измнишљене оне бесједе, и никаквог значаја да јој не оставимо, да не би којим начином на зло навела оне, који на њу напћу.

Правило 87.

Таким начином прво, и што је у оваковим стварима најглавније што морамо да представимо, то је наш обичај, који силу закона има, пошто су нам оваке одредбе предане од светих људи; а тај је сво какав: Ако који икада буде савладао страпћу нечистоће и падне у незаконито опћење са двјема сестрама, ово се не мора ни браком сматрати, нити треба такове у црквени збор примати дотле, док се међу собом не разлуче; тако, да кад се не би могло баш ништа друго привести, доста би било обичају слиједити, да се од зла сачува. Али пошто онај, који је посланицу написао, настоји да извртутим наводима уведе у живот толико зло, потребито је, да се ни ми не клонимо помоћи, коју пружају расуђивања, премда у толико јаснима предметима убјеђење појединога јаче је од сваког расуђивања. Написано је, каже, у књизи Левитској: *Немој узети за жену која ће ревнива бити на сестру своју, да опкријеш другој голошину за живота њезина*. Јасно се, каже, из овога види, да послје смрти њезине допуштено је узети. У погледу овога ја ћу сво најприје ово казати, да, *оно што закон говори, говори онима који су у закону*: јер би у такOME случају ми подлежали и обрезању, и суботи, и уздржавању од јела. Ваљда не ћемо, ако напђемо на њешто, што задовољава нашим настрадама, потчињити се *јарму рошави* закона, а ако се представи што тешкога у закону, онет се обраћати к слободи у Христу. Питали су нас, да ли стоји написано, да се може узети жена послје сестре њезине; и рекли смо, што је поуздано за нас и истинито, наиме, да није написано; али изва-

ђати из дослиједних навода оно, о чему није споменуто, може само онај, који закон издаје, а не онај, који закон приводи; јер би у такOME случају допуштено било ономе, који би се на то хтио усудити, узети још за живе жене сестру њезину; а оваки софизам управо би се овоме могао приложити. Али је, каже, написано: *немој узети која ће ревнива бити*, дакле не брани узети ону, која је слободна од ревнивости. И који заговара страст, каже, да је у парави сестара, да не буду ревниве. Па кад нема узрока, због кога би било забрањено да се са објема живи, шта тада пријечи, да се узму двије сестре? Али ово није написано, кажемо ми. А није установљено ни оно; и схваћено ово по извађању овлашћује једнако и на једно и на друго. Међу тиме је требало повратити се мало на оно, што је прије законом установљено и тиме би се ослободило од неприлике. Видјело би се наиме, да законодавац не обухваћа све врсте гријехова, него посебно забрањује оне Египћана, од којих је одлазио Израњљ, и оне Хаанацеја, којима је прелазно. Јер је овако казано: *Немојте чинити што се чини у Египћу, у коме сте живјели, нити чините што се чини у земљи Хаанацејској, у коју сте водили, и по њиховим уредбама немојте се управљати*; и врло је вјероватно, да ова врста гријеха није одомаћена била код незнабожаца. Ради тога ни законодавцу није потреба била предупређавати од истогa, него је доста било и простогa обичаја, да се осуди такав гнусни чин. Али како то, да је забрањено оно, што је више, а премучао о ономе, што је мање? Јер је свакако мислио, да оним многима, који су хтјели тијелу угађати, у погледу суживљења са двијема живим сестрама, може штетан бити примјер патријарха. А шта имамо ми чинити? казивати оно што је написано, или упуштати се у истраживања онога, о чему је премучано? Иак да не морају отац и син једну исту љубавицу употребљавати, није ни то у тим законима написано; али зато пророк подвргава ово највећој осуди; *И син каже, и отац одлазе к једној дјевотици*. Па колико је других врста печетних страсти измислило демонско училиште, а божанствено је Писмо о истима премучало, јер није хтјело да окаља величанство своје, спомњући о гнусним стварима, него оним назoвима обухватило је све печетоте, као што и Апостол Павло каже: *А блуд и свака нечистотија нека с*

и не спомиње међу вама, као што се свештени присиђају; обухваћајући именом нечистоте све срамоте мушкога и женскога спола; тако да његово мучање никакве власти не даје похотљивцима. А ја пак кажем, да није премучано ни о овој ствари, него да је она законодавцем била најстрожије забрањена; јер оно: *Немој присиђати к свакој родници својој по тијелу, да откријеш голотину њихову*, укључује у себи и ову врсту еродства. Јер ко може човјеку бити више у роду од његове жене, или боље његовог самога тијела? А они нијесу два, него једно тијело; и таким начином средством жене сестра њезина прелази у еродство са мужем. Јер као што не може узети матер женину, или кћер женину, као ни своју матер, ни своју кћер, исто тако [не може узети] ни сестру женину, као ни своју сестру; и обратно, не може ни жени бити допуштено да ступи у свезу са родбином мужа; јер су обојима права еродства опћа. С моје пак стране, кад ме ко упита за савјет о браку, ја свакоме кажем, да *пролази обличје овога свијета, и вријеме је прекраћено, да ће и они који идију жене бити као и они, који неидију*. А ако ми ко наведе оно: *Рабајите се и множите се*, ја му се смијем, што не разликује времена закона. Други је брак само лијек од блуда, а није да се подупире неуздржност. *Ако ли се не уздрже, нека се жене*, казано је, али не да се жене, пак да противу закона поступају. А који се ни на природу не осврћу и заслијешне душу своју страшћу безаконја, нека разаберу бар какви су још из древности назови еродства. Јер по каквом ће еродству назвати оне, који се роде? Хоће ли их назвати браком или сестрићима? а може им се услијед смијешања прилагодити и једно и друго. Немој, човјече, да од тетке чиниш маћију дједи; нити ону, која би имала његовати их умјесто матере, раздражуј необузданом ревњивошћу; јер само мржња маћије кадра је да злобу простре и послѣје смрти; шта више, и они који су непријатељи били, помириће се са покојницима, а маћије почињу мржњу своју послѣје смрти. Опћи закључак из свега што је казано овај је, да који тежи к браку по закону, отворена му је спо сва васлопа; а коме је чежња страшћу заведена, нека зато још већма запријечен буде, да се научи, да *свој сасуд у свештени и у чисти држи, а не у страсти за насладом*. Више о овоме говорити, премда би и желио, пријечи ми

дуљина посланице. Желим свакако, да или моја ова препорука савлада страст, или бар да се ово недјело не удамаћи код нас, него нека остане у оним мјестима, у којима се зачело.

ПОСЛАНИЦА ПРЕЗВИТЕРУ ГРИГОРИЈУ,

да се растави са женскињом, која с њиме живи.

Правило 88.

Прочитао сам твоје писмено са свим устрижењем, и зачудно сам се, кад си могао кратко и лако одговорити нам самим дјелом, због кога си окривљен и у коме хоћеш снет да останеш, зашто да сада другим говором тражиш да излијечити, што се не може излијечити. Нити смо ми први, нити једини, о Григорије, који установисмо, да женскиње не морају живјети заједно са људима; него прочитај правило, које издадоше наши свети Оци на сабору у Никеји [наиме 3. правило], и које изрично забрањује држати доведене женскиње. А достојанство безбрачја у томе се наиме и састоји, да се живи одијељено од опћења са женскињама; па који ријечју казује, а у самој ствари чини што и они, који живе са женама, очигто је, да такви тежи само да по имену заслуже достојанство дјевичанства, а међу тиме не одстуна од безочне насладе. И тим је више требало, да си ти драговољно задовољно нашим захтјеву, што кажеш, да си слободан од сваке тјелесне страсти. Пака и не мислим, да може онај, коме је седамдесет година, живјети са женом страствено, нити смо ми, као за извршено неко безочно дјело, наредили оно, што смо наредили. Него исто смо од Апостола научили, да не треба постављати браћу снопницама, или саблазни, а знадемо, да неке ствари, које су код једних најчистије, за друге бивају поводом гријеха, те зато и наредисмо, слиједећи установи светих Отаца, да се раставиш са оном женскињом. Па к чему окривљујеш хорешекона, и напомињеш стара непријатељства? К чему се жалити и на нас, као да лако отварамо уши да чујемо осваде, а не на самога себе, што не

ћеш да се оставиш од навике са том женскињом? Отјерај је дакле из твоје куће, и стави је у манастир. Нека она буде са дјевама, а теби нека муникарци служе, да се *или Божије због вас не хули*. И док ово не учиниш, десет хиљада ствари, које ти приводиш у писмима, не ће ти ништа помоћи; него ћеш умријети као нерадник, и одговараћеш пред Богом за свој перад. А ако се усудиш дотакнути се свенитенослужења, не поправивши се, бићеш апатема за сав народ, пак и они, који те приме, биће искучени од све цркве.

ХОРЕПИСКОПИМА,

*да противу правилâ не поштављају без неге
црквенослужитеље.*

Правило 89.

Много ме жалости, што су већ и правила Отаца зануштена, и што је искључен из цркава сваки ред; пак бојим се, да мало по мало, ако такова немарност буде ступала овим путем, не дођу у потпуну забуну црквени послови. Служитељи цркве, по старом обичају, који се одомаћно у цркви Божијој, примали су се само послѣ најмарљивијег испитања; и најтачније се разабирало њихово владање, да лијесу онадаш, да лијесу нијанце, да лијесу склоњени к кавгама, и да ли васпитавају млађе своје, како би кадри били упорављати светњом, *без чега нико не ће видјети Госиода*. И ово су све разабирали презвитери и ђакоши, а ови су, пошто би чули мишљења поузданих свједока и пошто би о томе извјестили епископа, тада тек убрајали дотичнога црквенослужитеља у свенитенички ред. Сада пак, ви сте прије свега искључили нас, и не ћете ни да нас о томе извјестите, него сте сву власт себи присвојили. За тијем, занемаривши у највећој мјери овај посао, допустилите презвитерима и ђакошима, да кога они хоће, и без испитања начина живота дотичних, него по пристрасности, или из родбинских обзира, или по каквом другом пријатељству, уводе у цркву недостојне. И због тога много се цр-

квенослужитеља данас броји у свакоме селу; а ни један није достојан службе олтара, као што и ви сами свједочите, не имајући људи, кад је при изборима. Иак пошто је посао овај најпослије тако далеко пошао, да се већ не може изијечити, особито сада, кад многи што су боје војнице, увлаче се у службу црквену, предузео сам по неопходности да усоставим правила Отаца, и пишем вам ово, да ми понашате поине црквенослужитеља свакога села, [и да ми тачно назначите] ко је ким уведен, и каквога је живота. А имајте и ви код себе свој поине, да се могу ваши сини упоређивати са онима, што се чувају код нас, пак да нико не може да се упише, кад га је воља. Таким начином, послје првога подијелења [то јест Индикта], ако су презвитери које увукли, нека буду повраћени међу свјетовњаке, а ви ћете међу тијем подвргнути их испитању; пак ако су достојни, нека се по вашој одлуци приме; [друкчије], чистите цркву, уклањајући из ње недостојне. А у будуће, испитивајте који су достојни и примајте их; али немојте их у број уводити, док нама не јавите, јер знајте, да ће постати онет свјетовњак, који буде примљен на службу без нашега знања.

СВОЈИМ ПОДРУЧНИМ ЕПИСКОПИМА,

да не рукополажу за новце.

Правило 90.

Гнусност посла, о коме пишем, тим самим што се о њему уопће сумња узбудила и што се проишо, болом је испунио душу моју; и управо ми се чини невјероватним. Што ја дакле о томе послу напишем, који за то зна, нека прими као лијек, који не зна, као предосторожност; а који је нехајан, чега не желим, да се међу вама пађе, [нека прими] као свједоцбу. Иак шта је то, о чему говорим? Казују, да неки између вас узимљете новце од оних, које рукополажете, и да се ово, што је још

горе, заклања именом благодатија. Јер, који чини зло под изговором добра, двоструке је осуде достојан: и с тога, што чини оно, што није добро, и што се служи добром, тако да кажем, као помоћником у извађању зла. Пак ако то тако стоји, унапријед нека већ не буде, него нека се поправи; јер треба у такоме случају казати ономе, који сребро узимље, нето, што је Апостол казао, кад је онај хтно дати [сребра], да купи посејед Духа светог: *Сребро своје с тобои да буде на погибао*; при чему мање гријешн онај, који по незнању хоће да купи, него онај, који продаје дар Божији; јер ту бива продаја, и што си ти на дар добио, ако то продаш, бићеш лишен благодати, као предани Сотони; јер уводиш крчмарење у духовним пословима и у цркви, у којој нам је тијело и крв Христова повјерена. Нити ово овако смије бити; а у чему се састоји њихова вјештина, ево да кажем. Они држе, да не гријеше, што не узимљу за вријеме рукоположења, него послеје узимљу; међу тијем узимати ма када било, зове се увијек узимати. Позивљем вас дакле, да се овакова прихода, или боље овакова пута у тесну, оставите; и не каљајте својих руку оваковим нечистоћама, да тиме постанете послеје недостојни обављања светих тајана. Опростите ми, што у почетку као неувјерени, а сада као увјерен, пријетим. И који послеје ове моје посланице учини тако што, нека одма буде уклоњен од овдјешњих олтара, и нека тражи гдје може купити дар Божији, пак продавати га. Јер, *ли таковога обичаја не.мало, нити цркве Божије*. Једно још само да додам, пак ћу престати. Ради среброрубља све ово бива, а *сребро.рубље је коријен свију злота*, и називље се *идолопоклонство*. Немојте дакле ради мало сребра претпостављати Христу идоле; нити подражавајте сада опет Јуди, издавајући ради нечисте добити по други пут онога, који је једном за нас распет био; јер ће и села и руке оних, који сабирају такве плодове, назвати се *Акеддони*.

Из 27-ме главе, о ономе,

ШТО ЈЕ НАПИСАО О СВЕТОМЕ ДУХУ

блаженом Азифилохију.

Правило 91.

Догмате и проповиједи, које су у цркви сачуване, једне ми имамо из написане науке, а друге смо примили тајно из повјеренога нам Апостолскога предања; нити ће ово ико хтјети порицати, који је и најмање вјешт црквеним установама. Јер ако станемо одрицати ненаписане обичаје, као да немају велике силе, хотимично ћемо повриједити Евангелије у главним предметима, или просто свешћемо на голу ријеч, што је тамо проповиједано. Као (да најпрвије споменем о предмету, који је први о најошћивијем) оно, што се знаком крста запањују они, који наду своју полажу у име Господа нашега Исуса Христа, ко је путем писма научно? Обраћати се к истоку при молитви, какво нас је писмо научило? Ријечи призивања у вријеме претварања хљеба евхаристије и путира благословења, који је од светих оставио нам писмено? Нити се ми задовољавамо оним само [ријечима], које нам Апостол или Евангелије спомиње, него друге још говоримо и прије и послје, јер имају велику силу за тајну, и све смо те примили из ненаписане науке. Ми благосиљамо воду за крштење, и уље за помазање, пак и онога који се крсти, по каквоме писаном? Зар није то из муклог и тајнога предања? Хоћеш ли још? О самоме мазању уљем из какве смо се писмене ријечи научили? Да се три пута човјек има погружавати при крштењу, откудa је? Пак и све остало, што при крштењу бива, кад се одриче Сатане, и ангела његових, из каквог је то Писма? Није ли то из оне необнародоване и тајне науке, коју су у скровитом и очуваном од непотребнога истраживања мучању Оци наши сачували, прошикнути живом свијешћу, да треба покрити муком светињу тајана? А учење о ономе, о чему непосвећени не морају ни пагађати, зар би разложито било кроз писма разглашавати?

И послѣје другога.

Разлог предања о ономе, што није написано, тај је, да одвек често разабирање учења догмата, не постане за многе успјед обичаја безначајним. Јер друго је догмат, а друго је проповијед. Догмати се муком прелазе, а проповиједи се разглашају. А врету мучања саставља и неразговјетност, којом се служи свето Писмо, и која представља тешким за схваћање смисао догмата, а ради користи оних, који их разабирају. Ми сви, на примјер, док се молимо, гледамо на не-ок; међу тиме мало нас зна, да тиме тражимо стару отаџбину, рај који је Бог на истоку у Едему насадио. Исто тако, ми стојимо, кад читамо молитве у једини дан суботе, али узрок тога сви не знамо; јер не само с тога, што смо ускрели са Христом и што морамо тежити к ономе што је горе [на небу], ми стојимо у вријеме молитве на дан успомене васкрсења, да се сјећамо дароване нам благодати, него што се овај дан представља, као слика вијека, који ми очекујемо. И ради тога, пошто је то почетак дана, није га Мојсије назвао првим, него једним. *И би вечер*, каже, *и би јутро, дан један*, као да се тај једини много пута кругом врти. Таким начином тај један, а уједино и осми, који је збиља и један и прави осми, и о коме спомиње Псалмопјевац у појединим натписима псалмова, собом показује стање, које ће наступити послѣје овога вијека, дан, коме не ће никада краја бити, никада вечери, вијек онај, коме други не ће слѣдити, који ће свагда трајати, нићи никада остварити. По неопходности дакле црква учи питомце своје, да стојећи, у онај се дан имају уздизати молитве, како би, свагда се сјећајући живота, који никада не ће свршити, ревнијо настојали на путу к ономе пријелазу. Пак и сва је Педесетница само напомињање васкрсења, што се ишчекује у вјечности. Јер онај један и први дан, седам пута уседморичен, саставља седам недјеља свете Педесетнице. Почињући од првога, истим се и завршује, прешавши педесет пута кроз једнаке дијелове. На овај начин представља се у приподоби вијек, како он започиње своје округло кретање од оних истих знакова, на које и завршује; и ако нас црквене установе уче, да у оне [дане] изаберемо управно стојање у вријеме молитве, то тиме очито хоће да нас сјети, да морамо као пренијети мисао нашу од садашњег

на будуће. Ипак и при сваком сагибању кољена и опет устајању, ми самим чином показујемо, да смо због грјешности наше пали на земљу, а по човјекољубљу онога, који нас је створио, позвани смо опет на небо. Нестало би ми у осталом времена, кад би разбирao све непанисане тајне црквене. Остављам друго; само неповиједање вјере, да се има вјеровати у Оца и Сина и Духа светогa, из каквога ми ниema имамо? Ако је из предања о крштењу, да по благочастивој дослиједности морамо вјеровати онако, као што смо крштени, и према крштењу да и неовиједање полажемо, нека нам тада по истој дослиједности допусте, да према вјеровању и славу одајемо. Хоће ли да поричу начин славословља, јер није панисан био, нека нам тада покажу писмене доказе и о неовиједању вјере, и о свему другом, што смо ми пребројили. Пошто дакле толико има, што није панисано, а међу тијем толико снаге то има у тајни благочастија, је ли могуће, да нам не ће уступити један израз, који смо ми од Отаца добили, који смо нашли сачуваним кроз поуздани обичај у неразвијеним црквама, а који међу тијем велики свој разлог има, и велику корист дали тајне доноси?

Из 29-те главе

ИСТОГА ДЈЕЛА.

Правило 92.

У погледу онога пак, да нема ни свједоцбе, нити је панисано ништа о славословљу „са Духом“, кажемо то, да, ако се не мора примати ни друго, што није панисано, онда ни ово; али ако су се веома многе тајне усвојиле код нас, а нијесу биле панисане, то са многим другим признајмо и ову. И ја мислим да је то баш Апостолско, да се обдржавају непанисана предања. Јер, *хвалили вас, каже, браћо, што све моје напоснише, и као што вам предадох, предања држите*; и оно: *Држите предања, која сте добили или рјечју, или кроз посланицу*. између којих на особити је начин једно и ово, које ништомцима предадохе они, који га у по-

четку установише, и сlijедећи у употреби истога упоредо са временом, кроз дуготрајни обичај у цркве га укорјенише. Иста је ствар као на суду: кад би ми, немајући доказа шемених, привели вам мноштво свједока, не би ли зар добили од вас ријешење опроштаја? Ја мислим да би: *Јер на ријечима два или три свједока или остани сваки говор.* Пак ако вам јасно покажемо, да ми имамо на нашој страни и дуготрајност времена, не ћемо ли вам се тиме показати, да правично говоримо, да ова правда не може бити ријешена противу нас? Јер древни догмати узбуђују њским начином к себи уважење, и, као у њској еједини, у древности својој представљају поштовање.

ТИМОТИЈЕ АЛЕКСАНДРИЈСКИ.

КАНОНИЧКИ ОДГОВОРИ

*Тимоција Александријског, који је био један између 150
остаца, сабралих у Цариграду, на питања, која су му
ставили неки епископи и клирици.*

Питање 1.

Ако једно дијете оглашено, коме је седам година, или
и зријели човјек [оглашени], случајно се пађе кад бива
принос, пак не знајући причести се, шта треба с њим
учинити?

Одговор.

Треба да буде просвијећен [светим крштењем], јер је
Богом позван.

Питање 2.

Ако је један оглашени бјесомучан, и зажели или он,
или родбина му, да прими свето крштење, треба ли да га
прими, или не, а особито ако је при смрти?

Одговор.

Док бјесомучни не буде очистићен од духа нечистотога,
не може примити свето крштење; али при крају живота
бива крштен.

Питање 3.

Ако је један вјерни бјесомучан, треба ли да се при-
чести светих тајана, или не?

Одговор.

Ако не разглашује тајну, нићи другим којим начином хули, нека се причести, али не сваки дан; него доста му је и само Недељом.

Питање 4.

Ако један оглашен услијед болести сиђе с ума, и не може за себе да изовједи своје вјеровање, а родбина настоји, да прими свето крштење док је још жив, треба ли да га прими, или не?

Одговор.

Треба да прими, ако га нечисти дух не искушава.

Питање 5.

Ако жена по поћи буде заједно са својим мужем, или муж са женом, и буде састанак, да ли се могу причестити, или не?

Одговор.

Не морају, јер Апостол гласно казује: *Не забрањујте се једно од другог, већ ако у договору за вријеме, да се предате молитви, и онећ да се састанете, да вас саопона не искуши вашии неузддржањем.*

Питање 6.

Ако је једна оглашена жена пријавила своје име, да ће се просвијетити, пак на дан крштења наиђе јој обично женскињама, треба ли је тога дана просвијетити, или пак одложити, и за колико одложити?

Одговор.

Треба одложити, док се не очисти.

Питање 7.

Ако једна жена опази на себи обично женскињама, да ли мора тај дан приступити к тајнама, или не?

Одговор.

Не мора, док се не очисти.

Питање 8.

Жена, која роди пред Пасхом, да ли мора постити и не пити вина, или се пак одријешава од поста и допушта јој се пити вино с тога, што је родила?

Одговор.

Пост је пронађен, да се тијело наше смири. Кад је дакле тијело у смирењу и немоћи, треба да узимље и јела и пића, колико хоће и може да поднесе.

Питање 9.

Да ли може један клирик да се моли у присуству Аријана, или других јеретика, или му то ништа не шкоди, кад се он моли, или чини принос?

Одговор.

На божанственоме приносу ђакон прије времена цјеливања казује: „Који сте ви ондења, одлазите“; не морају дакле присуствовати, осим ако обећају да ће се покајати, и да ће оставити јерес.

Питање 10.

Ако је један бољестан, и услијед велике болести са свијем је изнемогао, а наступа света Пасха, да ли мора на сваки начин да пости, или ће му клирик разријешити, да због његове велике болести узимље колико може, или уља, или вина?

Одговор.

Треба разријешити болеснога, да узимље и јела и пића, колико може да поднесе; јер који је једном изнемогао, право је, да употребљује уље.

Питање 11.

Ако који позове клирика, да састави један брак, а он дочеује, да је брак протузаконит, на примјер, брак са тетком, или је она коју треба саставити браком сестра умрле жене дотичнога, треба ли да се клирик томе одазове, или да принос чини ?

Одговор.

Просто кажите: да ако клирик дочеује за протузаконит брак; пак ако је брак протузаконит, не треба клирик да има опћења у туђим гријеховима.

Питање 12.

Ако је један свјетовњак сањао [што нечистотога] и запитао је о томе клирика, мора ли му он допустити, да се причести, или не ?

Одговор.

Ако је то била жеља жененице, не мора; ако ли га сатона искушава, да га под тим изговором одбије од опћења божанствених тајана, треба га причестити, јер другачије кушач не ће престати, да наваљује на њега ни у оно вријеме, кад треба да се причести.

Питање 13.

Који су здружени у опћењу брака, у које дане седмице морају назити, да се уздржавају од узајамнога опћења, и у које да имају право ?

Одговор.

Оно што сам прије рекао, кажем и сада. Апостол говори: *Не забрањујте се једно од другог, већ ако у договору за еријеме, да се предите молитви, и онећ да се састанете, да вас сатона не искуша вашиим уздржањем.* Неопходно свакако треба се уздржавати суботом и Педјемом, јер се тада приноси духовна жртва Господу.

Питање 14.

Ако један није при себи, и подигне руку на себе, или се баца стрмоглавце, може ли за таковога бити принос, или не?

Одговор.

У погледу таковога треба да клирик разабере, да ли је зблиа био ван себе, кад је то учинио. Јер више пута они, који су своји томе, коме се то догодило, желећи да дођу до приноса и молитве за њега, лажу, и казују, да је ван себе био. Међу тиме можда је то учинио због какве уврједе нанесене му од људи, или иначе због малодушности, и тада не мора за таковога бити принос; јер је самоубијца. Треба зато на сваки начин да клирик најмарљивије ово пеншта, да не потпадне осуди.

Питање 15.

Ако је чија жена толико помућена умом, да већ и гвоздене окове носи, а муж изјављује, да се не може уздржавати, и да жели узети другу, да ли у такome случају може другу узети, или не?

Одговор.

У овоме се послу прељуба јавља по ериједи, нићи у погледу овога ја имам, или налазим шта да одговорим: а по духовној пресуди, не мора.

Питање 16.

Ако који поети да се причести, пак перући уста, или у купалишту, нехотимично еркле воде, може ли се причестити?

Одговор.

Дакако; јер сотопа, напавши у томе згoду да га удаљи од причешћа, чешће ће то исто радити.

Питање 17.

Слушајући често ријеч Божију, а не чинићи [што она заповиједа], да ли нијесмо под судом?

Одговор.

Ако и не чинимо, не морамо зато да себе и не коримо, што не извршујемо оно, што чујемо. А средством к спасењу служи и кад коримо себе.

Питање 18.

Од које године живота суде се од Бога гријеси?

Одговор.

Према познавању и разуму свакога, једин, кад је [човјеку] десет година живота, а други, и у старијим годинама.

СВЕТИ ГРИГОРИЈЕ БОГОСЛОВ.

ИЗ ПЈЕСНИЧКИХ ЊЕГОВИХ ДЈЕЛА

о томе, какве треба читати књиге Старога и Новог Завета.

Да ти се ум не занесе туђинским књигама, пошто их има много са лажним натписима, прими, мој мили, овај од мене тачни број. Историчких књига најдревније Јеврејске мудрости свега је дванаест: прва је Постапак, за тијем Излазак, и Левитска, пак Бројеви, за тијем поновљени Закони; пак Исус, и Судије; осма је о Рут; а девета и десета су књиге дјела Царства, пак Паралипоменон, а пошљедњу ти саставља Јездра. Пјесничких је пет, између којих је први Јов, пак Давид, за тијем три Соломонове, наиме, Еклесијаст, Пјесма и Приче. Исто је тако пет пророчанскога Духа; у једноме су спису ових дванаест: Осија, Амос, трећи је Михеј, пак Јона, Јона, Авдија, за тијем Наум, Авакум, Софонија и Агеј, пак Захарија и Малахија. И ово је једна, а друга је Исаја, пак Јеремија призиваши из дјетинства, за тијем Језекиљ и Данилова хвала. Представно сам тако двадесет двије књиге старога завета, које одговарају броју јеврејских писмена. Сада изброј књиге нове тајне: Матеј је написао за Јевреје о чудесима Христа, Марко за Италију, Лука за Ахају, а за све Јован, велики проповједник, који је и у небо проникао; за тијем су Дјела мудрих Апостола; пак четрнаест Павлових посланица; тада седам еванђељских, од којих једна је Јаковљева, двије Петрове, и три опет Јованове, а Јудина је седма. И сада имаш све; а ако има каква ван ових, не сматрај је изворном.

СВЕТИ АМФИЛОХИЈЕ.

ИЗ ЈАМБИЧКИХ СТИХОВА К СЕЛЕВКУ

о томе, какве треба читати књиге Старога и Новог Завета.

Особитим начином треба да и ово знамен, да није поуздана баш свака књига, која име светог Писма носи; јер има књига, које су лажно насловљене, пак неке заузимају средину, и, како би се рекло, близу су ријечи истине, а неке су лажне и са свијем непоуздане, исто као криви и лажни новац, који има натпис царски, али је по саставу своме варљив. Поређаћу ти зато посебно сваку Богом надахнуту књигу. Пак да разговријеш сваку познани, споменућу највише оне Старог Завета: Петокупљење има Постапак, Излазак и Левитску књигу по ериједи, а послје ње Бројеве и поновљене Законе. Овима додаси Исуса и Судије, за тим књигу о Рут, пак четри књиге Царства, и двије књиге Паралипоменон. Послје ових прва Јездре, пак друга. Напоменућу ти даље пет књига пјесничких: прослављенога због мука у различним страдањима, Јова, па књигу Псалмова, прикладни за душе лијек, и три мудрога Соломона: Приче, Еклезјаст и Пјесма над пјесмама. Додаси овима дванаест пророка: Осију првога, другога Амоса, пак Михеју, Јона, Авдију и Јону, предсјик тродневнога страдања [Христовог], послје њих Наума, Авакума и па деветоме мјесту Софонију, пак Агеја и Захарију, и славнога гласоношу Малахију. Послје њих сјећај се четри Пророка: отворенога говорника великога Исају, милосерднога Јеремју, тајанственога Језекиља и послед-

њего Данила, премудрога и у ријечима и у дјелима. Њеки додају овима и књигу о Јестирн. Новог Завјета књиге сада ми је да споменем. Примај само четри Евангелиста, Матеја, пак Марка, додавши овима трећег Луку, а четвртим број Јована по времену, али првим по узвишености догмата; јер га са свијем заслужно називљем сином грома, који је широко разгласио Божију ријеч. Примај и другу књигу Лукину о посвудним Апостолским Дјелима. Додави даље *изабрани сасуд*, проповједника код незнабожаца, Апостола Павла, који је мудро написао два пута седам посланица црквама: једну Римљанима, којој треба додати двије Коринџанима, посланицу Галатима, посланицу Ефесцима, за тијем посланицу Филићанима, пак ону што је написао Колошанима, двије Солућанима, двије Тимотију, пак Титу и Филимону, свакоме по једну, и једну Јеврејима. Њеки, који кажу да је лажна она Јеврејима, не говоре добро, јер је истинита у њој благодат. А даље још? Њеки говоре да има седам свеопћних посланица, а њеки да треба примати само три, Јаковљеву једну, једну Петрову и Јованову једну, а њеки три [Јованове], и осим ових додају двије Петрове, и седму Јудину. Откривење пак Јованово њеки примају, али многи га називљу лажним. Ово ето нека буде неварљиви канон Богом надахнутих Списа.

СВЕТИ ГРИГОРИЈЕ НИСКИ.

КАНОНИЧКА ПОСЛАНИЦА

Листоју, епископу Мелишанског.

Правило 1.

Између другога, што се односи к светоме празнику [Пасхе], и то је, да познамо законити и сходни са правилима начин поступања у погледу оних, који су згријешили, како би се излјечила свака душевна болест, која се услјед таквога гријеха појави. На пошто је ово повсуд ни празник успомене створења, који се, према установљеноме кретању годишњег круга, по свему свијету сваке године обавља због васкресења онога, који је пао (а падење је гријех, васкрсење је уздигнуће од грјеховнога падења), то добро ће бити, да се у овај дан, не само приведу к Богу они, који су средством благодати бање обновљени препорођајем, него да и они, који кајањем и обраћењем изнова ступају од првине дјела на стазу живота, буду напућени к животворној нади, од које су се услјед гријеха удаљили. Али није послао лаки, упоравити правим и некушаним судом ријечи у овоме погледу, а по смислу Пророкове заповијести, која наређује, да *треба упоравити ријечи на суду* на начин, као што изрека света каже, да *се не поколеба до вијека, и на усномену вјечну да буде праведни*. Јер, као што у лијечењу тијела, једна је циљљ лијечничке вјештине, да оздрави пацијент болесник, а начин лијечења је различит, (а према разлици болести, употребљује се за сваку болест особити начин лијечења), тако исто, обзиром на

многоу различитост страдања при душевној болести, неопходно бива разноврсна и лијечничка вјештина, која према нарави страдања мора да лијечењем унорави. Иак да по вјештачкој њској методи разабрано буде предложено питање, расположићемо говор на слиједећи начин. Три су моћи, које се по првобитноме дијелењу представљају у души нашој: разум, жеља и гњев. У тима се садрже и добри чини оних, који ваљано живе, и пријеступи оних, који су наклонени к пороку. Према томе, који жели да болесноме дијелу душе згодни лијек прибави, мора најприје разабрати, који управо дио страда, и тада приложити потребити према страдању лијек, да се не догоди због незнања лијечничке вјештине, да је један дио, који страда, а други, коме се лијек прилаже; као што видимо, да то збиља бива код многих љекара, који с тога, што одма у почетку не познају болесно мјесто [на тијелу], отенчавају својим лијековима саму болест. Више пута, на примјер, болест постаје услјед успљенога огња, пак ако онима, који су обољели од велике студени, помаже топлота и оснажује их, кад им се она разборито прилаже, ово исто, ако се нерасудно употребити и са онима, који су у великоме огњу, отенчаће само болест. Па као што се за љекаре најнеопходнијим сматра познавање својства саставина [тијела], да кадри буду, обзиром на то, која се између њих у добром или злом стању налази, поправити баци ону, која је у неприродноме стању, тако и нама, обраћајући се к ономе дијелењу душевних моћи, као почетак и темељ за згодно лијечење страсти, нека буде прије свега свеоћни разбор. Трострук дакле, као што смо казали, по подјели својства бива покрет душе: разум, жеља и гњев, — и разумнога дијела добри чини биће, благочастиво суђење о Богу, вјештина разликовања добра од зла, за тијем разговјетно и неумућено суђење о нарави предложених предмета, шта је наиме у њима, што се може изабрати, шта ли је пак, чега се треба гнушавати и одвраћати. И с друге опет стране потпуно ће се разабрати, шта је у односноме дијелу злого, није ли нечастије у погледу Божанственога, није ли неразборитост у погледу онога, што је у истини добро, не показује ли се најпослије суђење изврнуто и лажно у погледу саме нарави предмета, тако да се од мрака прави свјетлост, а од свјетлости мрак, као

што свето Писмо каже. Односно другог дијела, наиме, жеље, добри чин бива, кад се управља своја жеља к ономе, што је достојно да се жели и што је у самој ствари добро, и кад се сва сила љубави и сва наклоност што је у нама, обрати на то, да добијемо увјерење, да се ништа друго по својој нарави не може жељети, него само врлина и природа, која врлину рађа. Пријеступи пак овога дијела и гријех биће, кад ко пренесе жељу своју на празну и сујетну славу, или на изванску љеноту свога тијела, из чега постаје среброљубље, славољубље и сластољубље, и све што је овоме слично и што потиче од ове прете зла. Грвезливост најпослије дијела добри је чин, мржња наспрам зла, борба противу страсти, и кад се душа у толикој снази може да учврсти, да се не плаши онога, што се многим страшиим приказује, него да се до крви са гријехом бори, да презире пријетње смрти и тешка мучења, кад се мера да разлучи од најпријатнијих предмета, једном ријечју, да буде над свим оним, чим се многи или због навике, или због предубјеђења страшно заносе, и да се свагда само за вјеру и за врлину бори. А противни чини овог истога дијела свима су очити, наиме, завист, мржња, срџба, неовла, уроте, тежње к свађи и освети, које за дуго уздржавају злопамтење и многе на убијства и крв наводе; јер, кад непоучени разум не зна паћи начина, којим ће се најкорисније послужити својим оружјем, он онтришу жељеза обраћа на себе, и оно исто оружје, које нам је од Бога дано да се бранимо, постаје смртоносним за онога, који га зло употребљује.

Правило 2.

Пошто је дакле на споменути начин то подијељено, сви они гријехови, који се тичу разумнога дијела душе, просуђени су од Отаца као најтежи, и заслужни највећег, најдужега и најстрожијег кајања; тако, који се одрекао вјере у Христа, или се дознао, да се одметнуо у Јудејство, или идолопоклонство, или Манихејство, или у другу какву врсту нечистија, ако се од своје воље томе злу предао био, пак је послједице сам себе осудио, такви нека се каје за сво вријеме живота свога; нити га треба икада удостојити, кад се тајанствена молитва држи, да се заједно

са народом Богу поклања, него сам нека се моли, а од опћења Светиње са свијем нека буде удаљен; и тек у часу смрти његове нека се удостоји причешћа Светиње. Догоди ли се пак, да непадно остане жив, нека опет под истом осудом буде, не имајући дијела у тајанственој Светињи све до смрти. А који су мучењем и послије тешких казни на то принуђени били, нека се подвргну казни за опредјељено вријеме, по човекољубљу, које су им свети Оци хтјели указати из обзира, што није душа у овоме случају подвргла се падењу, него је тјелесна немоћ била, која није могла одољети мучењима, ради чега, према мјери установљеној за оне, који су згријешили у блуду, одмјерено је исто у случају обраћења и за насилно и страдањем изнуђено одетунљење.

Правило 3.

Они пак, који се обраћају варалицама, или гатаоцима, или онима, који обећавају, да ће кроз демоне од њецага очистити или од каквога зла сачувати, такви морају да марљиво буду испитани и на одговор позвани, да ли су они, остајући при вјери у Христа, принудом каквом наведени били на такав гријех, што их је можда на то присилила каква несрећа или какав тешки губитак или су пак са свијем презрјели свједочанство, које смо им повјерили, и к савезу са демонима приступили. Јер, ако су то учинили одбацивши вјеру, и да покажу да не вјерују, да има Бога, коме се Христјани поклањају, очито је, да подлеже осуди одетунника; али ако их је на то навела неодољива каква невоља, која је савладала слаби дух њихов и заведени су били варљивом каквом падом, нека се и према овима човекољубље покаже на онај исти начин, као и према онима, који у вријеме исповиједања нијесу кадри били одољети мучењима.

Правило 4.

Подјела гријехова, који постају од похотљивости и сластољубља, сљедећа је: једно се називље прелјуба, а друго блуд. А њеки, који су још нотање ово разабирали, пађоше, да се и гријех блуда има сматрати прелјубом, с тога, што један само законити савез постоји, жене са

мужем и мужа са женом. Према томе, све што није законито, протузаконито је већ по себи; и који не држи своје, очито је да држи туђе; јер је човјеку Богом дана једна помоћница, и над женом је постављен један поглавница. Таким начином, који буде особити *свој смисл*, као што божанствени Апостол каже, посједовао, закон природе такоме признаје, да га праведно и употребљује; али кад се ко к другоме ван свога обраћа, наравно је, да у туђе дира; а туђе је за свакога све оно, што није његово, ма и не очитовао тога дотични господар. И с тога не сматра се од оних, који ову ствар потање разабираху, много различитим гријех прелјубе и блуда, као што и божанствено Писмо каже: *не буди брз к шућини*. Али пошто Оци показаше њеку снисходљивост напрам немоћних, разлучен је овај гријех по овој општој подјели, наиме, да се блудом има називати, кад ко пенуни своју похотљиву жељу без уврједе другоме, а кад се пакост и уврједа другоме нанесе, тад је прелјуба. К овоме сматрају да се односи и кад ко облеже живишчета и педерастија, јер је и то прелјуба противу природе, и тиме се вријеђа што је туђе, а уз то противу природе. Па ако је таква подјела и у овој врти гријеха, опћи ће лијек и за ово бити, да човјек, који се страниху навео на такowo сластољубље, постане чистим кроз кајање. Пошто дакле код оних, који су се оскврнили блудом, није са тим гријехом окончана никаква уврједа [наспрам других], то двоструко вријеме покајања установљује се за оне, који су се прелјубом оскврнили, или другим каквим ерамотним нечистоћама, као кад облежу живишчета, или помамом на мушкарца, јер код ових, као што сам казао, удвостручен постаје гријех, један, који се састоји у забрањеном сластољубљу, а други у уврједи нанесеној другоме. Мора у осталом бити и разлика њека у начину кајања у погледу самих гријехова сластољубља. Тако, који се сам побуди да очитује своје гријехе, пошто је у своје особио ме побудио хтио да изобличи своје тајне, и почео је већ тиме да лијечи своје страсти, и уједно показује знак свога кретања на боље, такви блажјим казнима нека се подвргне; који је пак у злу затечен био, или га је какво подозрење или тужба случајно изобличила, таково ме дужи времена треба да се поправи, и тек кад се савршено очисти, тада нека се прими у опћење Светиње.

И у погледу овога правило је таково, да, који се оскврне блудом, за три године морају бити са свијем удаљени од молитве, онет за три нека се припусте само слушању, за тијем за друге три године нека се моле заједно са онима, који кајући се нападају, и тада тек нека се припусте к Светињи. А у погледу оних, који буду ревностији у своме обраћању, и животом својим покажу, да се к добру повраћају, биће у власти дотичнога, који има да се стара о користи у црквеној уредби, да им скрати вријеме слушања и да им ускори обраћење, пак онет да им скрати и ово вријеме, и да их скорије приведе у опћење, како по својој увиђавности он просуди о владању онога, коме се лијек прилаже, Јер, као што је забрањено *бацати бисер пред свиње*, тако би било безразборито линавати драгоцјенога бисера онога, који је својим чистотоком и кротошћу човјском постао. Безаконје пак, које постаје прелјубом или другим врстама нечистоће, као што је прије казано, нека се у свему лијечи оним истим судом, као и пријеступ блуда, само ће се вријеме подвостружити. Треба у осталом и у овоме погледу узимати у обзир држање онога, коме се лијек прилаже, па исти начин, као и са онима, који су се занијели блии нечистоћом блуда, и према томе припустити их или скорије или касније да се удостоје Доброга.

Правило 5.

Остаје послѣје овога, да се подвргне разбору гњевљиви дно душе, кад најме она запустеи добру употребу гњева и падне у гријех. Много је дакако гријехова и сваковрених зала, која потичу од њега, инак је угодно било Оцевима нашим, не уништати се у највеће разбирање истих, нити су сматрали да је потребито много старања за лијечење свију оних погрјешака, које од гњева потичу; и премда свето Писмо забрањује, не само да се наноси и најмања рана другоме, него и сваку *поврху* или *хулењ* и све друго, што од гњева може потећи, једино међу тијем противу злочина убијства [Оци наши] установише односне казни, за предупредити га. По различитости дакле својој, дијели се ово зло на хотимично и нехотимично; и хотимично ће убијство бити најжрије оно, на које се један намјерно одлучи, пселије односне припреме да изврши овај

злочин. За тијем се међу хотимичнимима сматра и оно, кад ко у борби или битки, бијући сам и бијен од других, нанесе коме руком смртну рану. Јер, који је једном савладан јарошћу и уступно је пагону гњева, не долази му на ум у вријеме страсти ништа, шта би кадро било пресејћи зло; и с тога учини убијства, које постане из борбе, сматра се чином хотимичним, а не случајним. Нехотимични пак имају своје јасне знакове, кад један имајући у намјери са свијем друго, случајно проузрокује нешто убитачно. Пак између ових за хотимично убијство троструко се има вријеме продужити ради обраћања дотичних, који се од хотимичног злочина хоће да измијече. Наиме три пута девет је година установљено, одредивши за сваки ступањ по девет година, тако, да за деветогодишње вријеме буде са свијем одлучен и удаљен од цркве; пак послје толико исто година нека остане при слушању, достојивши га само да слуша учитеље и свето Писмо; за трећих опет девет година, кајући се, нека се моли заједно са онима, који припадају, и тада нека приступи к опћењу Светиње; наравно је, да ће и у погледу таковога водити старање онај, који црквеном уредбом управља, и обзиром на начин обраћања скратиће дотичноме и трајање казни, тако, да умјесто девет година на свакоме ступњу може бити осам, или седам, или шест, или пет само, ако ујединошћу у обраћању предупређује вријеме, и ревизију у поправљању своме превазилази оне, који у дугом прије одређеном року са мањим настојањем перу себе од нечистоће. Али нехотимично [убијство], ако се и суди, да заслужује опроштаја, ипак зато није опет достојно похвале; и ово сам ја казао, да се зна, да онај, који је ма и нехотимично оскврлио себе убијством, поставши већ нечистим услијед злочина, мора по наредби правила бити искључен из свештеничке благодати. У погледу времена пак [за покајање], колико је одређено, да се један може очистити просто од блуда, толико је исто [времена] просуђено dostatним и за оне, који нехотимично убијство учинише; али и ту опет, пошто се узме у обзир расположеај онога, који се каје, тако да, ако буде поуздано обраћење, није потреба строго се држати броја година, него и скративши исто, може се дотични унутити да се цркви поврати, и да се причести Добрага.

Ако ли се пак који пађе на крају живота, а није издржао сво вријеме, које је правилима установљено, човјекољубље Отаца налаже, да се удостоји причешћа Светиње и да се, лишен напутка, не одашће на пошљедије оно и дуго странствовање; али ако се опет у живот поврати, пошто је удостојен био причешћа Светиње, нека дочека установљено вријеме, остајући на ономе ступњу, на коме се налазио прије, него што му се из нужде даровало било опћење.

Правило 6.

Друга врста *идолопоклонства* (јер тако божанствени Апостол називље *лакомство*), не знам, каквим је начином пропуштена од Отаца наших без напутка, како се има лијечити; ово међу тијем зло, изгледа да је болест душе у троструком одношају. Јер и разум, погријешавајући у суђењу о ономе, што је добро, уображава да је добро у материји, а не гледа на љепоту, која је ван материје; исто и жеља нагиње к ономе што је доле, а уклања се од онога, што је у истини да се жели; пак и срдити и гњевљиви расположај добија многе згоде из овога гријеха; уопће говорећи, ова се болест подудара са апостолеким опредјељењем лакомства. Јер божанствени Апостол назвао је исту не само идолопоклонство, него *коријен свију зли*; па ипак је ова врста болести пропуштена била без обзира и занемарена; због чега се ова немоћ у велике множи у црквама; нити ико пенитије оне, који се у клир имају увести, да нијесу оскврњени били овом врстом идолопоклонства. Пак пошто је ово пропуштено било од Отаца наших, цијенимо, да је довољно да се свеопћим проповиједањем учења, колико је могуће ово лијечи, и да се путем говора очисте страсти лакомства, које су као оне болести, које од препуноће потичу. А називљемо болешћу само крају, исконавање гробова и светогрђе с тога, што је тако код нас о овоме наслијеђено од Отаца предање, пак и у божанственоме Писму забрањен је незаконити ујам и камата, исто и присвајање себи туђег средствам силе другога кога, ма да је то било и под видом уговора. Таким начином, пошто наше мишљење није заслужно толико вјере, упоредо са снагом правила, у погледу онога, што је изрично забрањено, додаћемо к већ неказаноме суђење по пра-

вилима; дијели се дакле крађа на разбојништво и на проваљивање кућа; а памјера је колико при једном толико и при другом једна, наиме отимање; али је велика разлика између једнога и другога у самоме духу дотичних. Јер разбојник служи се и уморством, да добије оно, чему тежи, и спрема се на то и оружјем, и четом, и згодама мјеста, те према томе такав мора подлећи суду човјекоубица, аке се кроз покајање обрати к цркви Божијој. Који пак потајним отимањем присваја себи туђе, за тијем на неповиједи очитује гријех свој свенитенску, имаће да лијечи ту болест оним, што стоји насупрот овој страсти, наиме, раздавањим имање сиромасима, како би просувни што има, показао стварно, да се очистио од болести лакомства; нема ли такви ништа, осим јединога тијела, заповиједа Апостол, да мора излијечити болест тјелесном радњом; а дотично мјесто овако гласи: *Који је крао више да не краде, него још да се труди чинити добро, да или што да даје потребноме.*

Правило 7.

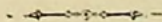
Ископавање гробова пак, и оно дијели се на опростиво и неопростиво. Јер ако један, поштеђујући част [која приличи мртвима], и остављајући нетронутим сахрањено тијело, тако да се не покаже сунцу природна срамота, поједине само комаде камена, што су стављени на гробу, употребећи на какво зидање; ако ово по себи и није похвално, али је услијед обичаја постало опростивим, у колико се материја обратила у њенито боље и што је од оне користи. Претраживати пак прах тијела претворенога у земљу, и преметати кости у нади, да се задобије какав скупоцјени украс заједно закопан, ово се има судити онаким истим судом, као и просто блудочништво, уз оно у осталом разликовање, које је напоменуто у пређашњој бесједи, наиме, да према животу онога, који се има лијечити просуди дотични старатељ и о односноме лијеку, тако да може и скратити установљено на основу правила трајање казни.

Правило 8.

А светогрђе признато је и у старом светоме Писму, да се не мора са већом спопљивошћу о њему судити,

него убијство; јер, подвргавао се каменовању онај, који је изобличен био за убијство на исти начин, као и онај, који би отео какву ствар, која је Богу завијетована. У обичају црквеном међу тијем удворила се, не знам на којим начини, њека попуствљивост и мекост према овоме, тако, да се суди о лијечењу ове болести са гледишта са свијем снопљивога; јер предањем Отаца мање је времена него за прељубу, наређено казни на такове. У осталом, при свакој врти пријеступа прије свега треба узимати у обзир, какав је расположеај онога, који се лијечи, ипти се мора сматрати достатним за лијечење вријеме, (јер какво је лијечење што од времена бива?), него настојање онога, који се кајањем лијечи.

Ово ти, Божији човјече, сабравши са великом марљивошћу из онога, што нам је при руци било и јер смо вољни били одазвати се порукама браће, ујердно шаљемо. Ти пак немој пропустити, да уобичајене молитве Богу за нас приносиш; јер као благодарни син мораш твојим молитвама хранити старца, који те у Богу родио, сходно заповиједи, која наређује штовати своје родитеље, *да ти буде добро и да будеш дуговјечан на земљи*. Очито је већ, да ћеш примити овај сине, као свештеничко знамење и да не ћеш презрјети пријатељски дар, ма био он и мањи насрам узвишене биетроке ума твога.

ТЕОФИЛ АЛЕКСАНДРИЈСКИ.

ПРОГЛАС,

кад се догоди свето Богојављење у недељу.

Правило 1.

И обичај и пристојност захтијева од нас, да почитујемо сваку Недељу, и да је светкујемо, јер је у тај дан Господ наш Исус Христос показао нам Васкрсење из мртвих; пак зато се у светоме Писму он називље и први, што саставља почетак нашега живота, и осми, што је надвладао Јудејску суботу. Али пошто се догодило, да је то и дан, кад се мора постити за свето Богојављење, згодно њим упоравимо, и разумно поступимо и према једном и према другом; узевши наиме неколико финика, уклонићемо се од јересу, које не почитују дан васкрсења Господа нашега Исуса Христа, а уједино ћемо и поспоме дану одати што иде, дочекавши вечерњи збор, који се тад, по Божијој вољи, држи. Према томе, треба да се тад саберемо у девети сахат.

СПОМЕНИЦА,

коју је добио Алон односно Ликона.

Правило 2.

У погледу оних, који су отишли са Аријанима, а међу тијем и до сада јони цркве запремају, нека се поступи по

постојећем обичају. Тако наиме, да се поставе намјесто њих други, који су засвједочени у православљу, а они нека остану само у збору; и уопће да се упорави у погледу њих на начин, као што су у другим мјестима православни епископи Тивајде поступили, и нека се подвргну казни сви они, које је епископ Анолон поставио, и који су послѣје у опћењу били са Аријанима, који су цркве имали; ако су то учинили по својој вољи. Ако ли су у томе само послушали дотичнога свог епископа, нека остану у збору, јер нијесу знали шта је разумно. Али, ако их сав народ заједно са осталима одбаца, нека се рукоположе други; ако ли их пак приме заједно са онима, с којима су они опћили, нека им се тад приложи онај обичај, коме слиједе сви православни епископи Тивајде.

Правило 3.

У погледу Виста, који је постављен за презвитера у Ереви, нека се истрага повде; пак ако је он насловљавао једну, која је од мужа живог растављена, не мора му се допустити, да буде презвитер, пошто ни као прости свјетовњак он не може да буде у збору, јер црква такве обично одлучује. Не мора у осталом никакве предосуде ово нанијети епископу Анолону, ако га је по незнању поставио, јер свети сабор заповиједа, да се имају искључити они, у погледу којих се докаже, да су послѣје рукоположења због пријеступа постали недостојни.

Правило 4.

У погледу Сура пак, пошто је епископ Анолон изјавио, да га је он отпустио и туђим га за цркву учинио, нека то остане тако, као што је епископ одлучио, оставивши му у осталом право на своја оправдања, ако жели, и ако има разлога, да се тужи на одлуку епископа.

Правило 5.

А у погледу Пануфа, који је постављен за ђакона у Ликону, треба повести истрагу; пак ако се нађе, да је узео у опћење брака кћер брата свога [или сестре] док је још оглашеним био, и тек послѣје крштења ступио је у

клир, у клиру нека остане, ако је у осталом она умрла, и послѣје крштења он није имао с њом опћења. Ако ли је као вјерни узео у опћење брака кћер брата свога [или сестре], од клира нека буде удаљен; али ово не мора никакве преуде намијети епископу Аполону, ако га је по незнању поставио.

Правило 6.

У погледу Јакова мора се повести истрага, и ако се докаже, да је јон као чатац крив био за пријеступ блуда, и да је од презвитера био искључен, пак за тим се рукоположио, нека се са свијем искључи, али ово тек послѣје најмарљивијега испитања, а не само на основу сумње, која је могла постати из клеветања или оговарања. Нађе ли се да није крив, нека остане у клиру; јер не треба обраћати пажње на пусте потворе.

Правило 7.

У погледу оних који морају бити рукоположени, ред нека буде овај, наиме, да се сво свештенство сагласи и изабере [дотичнога], и тада ће га епископ испитати, пак, кад пристане с њим свештенство, обавиће рукоположење усред цркве у присуству народа и при узгласу епископа, како би могао и народ да о дотичноме посвједочи. Рукоположење нека не буде скривено; јер кад црква мир ужива, умјесно је, да се рукоположења обављају у цркви у присуству светих. У мјесту пак једноме, ако има каквих, који су опћили у мишјењима са онима, који су имали опћење [са јеретикима], нека се друкчије не обављају рукоположења, него пошто се испитају истинито православни клирици, и опет у присуству епископа, и при узгласу са његове стране к присутном народу, само како се не би странутице пошло.

Правило 8.

Што се принесе намијењујући за жртву, пошто се потроши колико је потребито за тајну, клирици нека подијеле [остатак међу собом], али оглашени нека од тога ниш једе, пити није, него само клирици и вјерна браћа, што су с њима.

Правило 9.

Пошто Јераке каже, да њекакав не мора више остати у клиру с тога, што је оптужен за блудочниство; а епископ Аполон међу тим је навео, да се никакав тужилац није истакао противу таковога, нека се у такome случају поведе истрага и о овоме; пак ако се покаже какав тужилац, који је достојан да му се вјерује, и пријеступ се докаже од приведених вјеродостојних свједока, нека се тада искључи из цркве; а ако је достојан клира, и може се засвједочити наравствено његово владање, нека у клиру остане.

Правило 10.

Да се са знањем свега свенитенства има ставити други економ, на што је пристао и епископ Аполон, како би се црквено улагало у што треба.

Правило 11.

Удовце, и сиромаси, и путујући странци нека добијају потпуну опораву; а оно што је црквено, нека нико себи не преваја.

ИЗЈАВА

у погледу такозованих Катариа.

Правило 12.

Благочастије ме твоје извјестило, да њеки, који себе називљу Катарима, желе пријекти к цркви. Пак пошто је велики сабор, који је држан у Инкеји од блажених Отаца наших, установио, да се имају рукополагати они, који прелазе, изводи по оној установи рукоположити свакога, који захтева пријекти цркви, ако је само живот њихов прави, и ништа им на путу не стаје.

ЕПИСКОПУ АГАТОНУ.

Правило 13.

Максим је изјавао, да је ступио у протузаконито су-
живљење, што није познавао законе црквене. Иак пошто
га то узнемирује, што је ван зборава, очигтовао је, да ће
он, обзиром на то, што је по незнању протузаконито по-
ступио, договорно клонити се даљег протузаконитога су-
живљења, пошто је на то и она [то јест, жена му] скло-
њена. Ако се дакле оверједочни, да то они чине услијед
договора, и да не варају, а обзиром на десетогодишње
вријеме, ако ти се свиди, да их ставиш са оглашенима,
тако и поступи. Ако ли оназни, да хоће само да преваре,
и да је потребита и строгост с њима, поступи онако, како
те Бог напути, упорављајући све најонпрезније; јер бора-
вћи у самим тим мјестима, ти можеш много боље знати,
како они мисле.

ЕПИСКОПУ МИНИ.

Правило 14.

Законито су дјело учинили презвитери у селу Гем-
ну, ако истину говори Евстатија, која је пнемо дошјела;
јер она казује, да су они одлучили од опћења Кирадију,
што је неправде чинила и што се није хтјела неправде
оставити. Али пошто сам ја сада разабрао, да она, лије-
чећи сама већ по себи своје зло, жели изнова бити у
опћењу, изводи је расположити најпрвије, да се остави не-
правде, и да се склопи на покајање, и таким начином, ако
оназни, да се закону Божијем обраћа и да жели опћења,
допусти јој нека буде у опћењу са народом.

СВЕТИ КИРИЈА АЛЕКСАНДРИЈСКИ.

КАНОНИЧКА ПОСЛАНИЦА.

Кирил Долин.

Правило 1.

Сваки посао наш, кад се управо изводи по правилима доброга реда, не може произвести у нама никакав немир, него нас напротив ослобађа од порицања са стране, шта више, похвалу нам задобија од оних, који здраво мисле. Јер, који не ће одобрити беспристрасни један суд, кад га ко изрече? или зар не ће бити ван свакога пријекора, шта више, сваке ће хвале бити заслужно, кад се право и по закону суди? И о овоме сада сво мишем, кад твоје благодетије у својим граматама, посланима мени и најсветијем и најбогољубазнијем брату нашем и епископу Проклу, спомиње најпобожнијег и најблагодетивјинега Петра, који међу тијем плаче и наводи, да је неправилно уклоњен био од повјерене му цркве. У реду је управо било, да он или име свештеничко заједно са самим дјелом ужива, или ако већ није био достојан да предстоји божанственоме олтару, није га тада требало одликовати ни насловом епискона. Него може изгледати твоје благодетију оштрим и небратским ово што кажем; али у самој ствари није тако. Јер ми држимо, да ћемо се показати милосрдни према старцу, ако му и сами наслов оставимо. Али би много боље било помислити и о другом; јер он каже, да може доказати своју правину, али да му није било дано времена, да се оправда, нити је подвргнут био

саслушају, сходно правилима. А да је то учињено било разбор самихеномен ица показао би, или да је он због својих пријеступа стварно осуђен, или би имао разлога више говорити, да је увријеђен, или би, прогласивши га невиним, изнова му даровано било право, да предстоји цркви и да иста буде онет под његовом управом. Пошто пак ништа таковога није било учињено, он зато сада на сав глас и више о овоме послу, и казује, да је претрпιο неисказану неправду, и да је незаконито искључен, додавајући још, да су му отети и сви новци, што је имао. Кад дакле твоја светиња зна, и шта божанствена правила наређују, и што приличи цркви и онима, који су постављени за свету службу, уваживши при томе ово наше инемо, нека отрсе сузе старца. И ако он хоће да изађе пред суд са онима, који су подигли на њега тужбу, нека се по обичају суди пред твојим благочастијем, наравно у присуству подручних ти најблагочастивијих епископа, осим ако он не одбије њеке, као подозреве. Нити ми вјерујемо, да икоји од најблагочастивијих епископа може бити непријатељски расположен насрам брата. Пак да овај изговор не би последице разрушио суд, који ће се у погледу њега доијети, и да се не представи, као да се није поступило по правници, није неумјесно, да се уклоне из судбенога збора поједини, на којима лежи подозрење.

Правило 2.

Новци пак, који су му противу правде одузети, праведно је, да му се поврате из два разлога. И први је, што такovo ишта са свијем није морало бити, за тијем што прекомјерно смућује и највећу жалост наноси најблагочастивијим епископима, ма гдје они били, кад се истражују од њих рачуни у погледу различитих потрошака, што им се случавају, било из црквених доходака, било од плодова, што се са других страна добијају. Јер, сваки ће од нас за своје вријеме дати рачун свеопћем судији. Скупноцијепости и непокретне имовине морају бити очување црквама у свој ијелини; а насрам оних, који у опредјељено вријеме управљају божанственим свештенством, мора се имати пуно поуздање односно издржавања са њихове стране потрошака, што се случавају.

Правило 3.

А писмену оставку, каже, да је дао, не од своје воље него по неопходности и из страха, и због пријетње од стране њеких; али кад би и друкчије ствар стојала, није сугласно са црквеним: установама, да њеки свештеници подносе писмене оставке. Јер, ако су достојни да служе, нека у томе и остану; нијесу ли достојни да служе, нека се не уклањају оставком, него кад их њихова сама дјела осуде, противу којих се велика вика подигла, да иступају из свакога реда. — Поздрави браћу, која је с тобом. А која је с нама, поздравља тебе у Господу.

ЕПИСКОПИМА,

који су у Ливии и Пенташољу.

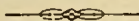
Правило 4.

У погледу свега, што је корисно и неопходно за напредак народа, и што служи на славу светих цркава, потребито је водити старање. Јер је написано: *побожни на учиниште синове Израилеве.* А сад сво Оци манастира, што су у области Тивајиде, људи побожни и којих је начин живота дивљења достојан, дошавши у Александрију, и запитани од мене о стању тамошњих манастира, показаше да се многи саблажњавају због слиједећих узрока. Њеки, који су се тек оженили, и њеким начином тек из заручничке ложнице изишли, задобијају поједине између најбогољубазнијих епископа, и пошто ваљда нико ништа о њима не дојављује, рукополажу се за клирике, наиме презвитере. Други пак њеки из истих манастира, некључени као неуредни, изнова измамљују рукоположење, и поставши клирици, ступају опет у оне исте манастире, из којих су били некључени; и хоће да приносе жртву, и све оно да чине, што је уобичајено клирицима, а то узрокује, те поједини, који их познају, уклањају се и од зборова, и не ће да се причесте, кад они служе. Иак пошто треба, да ми све

чинимо, као што сам казао, за напредак народа, нека ваше
благочастије нази ово. И ако се има који рукоположити
за клирика, нека се марљиво пенита живот његов и да ли
који има жену, или не; и каквим начином и када је узео;
и да ли се уздржава [кад треба]; и да није то који од
оних, што су искључени од другог ког најблагочастивијег
епиекона, или из манастира; па кад се пађе да је бес-
пријекоран, нека се рукоположи. Јер ћемо овим начином
сачувати чистоту и чисту савјест, и непорочном свету и
часну службу.

Правило 5.

Ако ли су њеки подвргнути били искључењу за казан
због свега нађења, пак су при смрти, а још су међу
тијем оглашени, нека се крете, и нека се не дијеле са
човјечанством, не удостојивши се благодати, то јест као
такови, који су ван опћења. — Поздравите браћу, која
је с вама. А која је с нама, поздравља вас у Господу.

ГЕНАДИЈЕ ЦАРИГРАДСКИ.

ОКРУЖНА ПОСЛАНИЦА

*Генадија, патријарха Цариградског и с њим светог сабора,
свила најсвештијим мирополичилима и пани Епископие.*

Најбогољубазнијем саслужноцу (Н. Н.), Генадије и свети сабор који борави у царском Цариграду, новоме Риму.

Кад је Господ наш Бог и Спаситељ Исус Христос повјерно светим својим ученицима проповиједање Евангелија, и послао их као учитеље људима по цијеломе свијету, парочитим им је начином заповједно, да оно што су они као дар примили, исто, морају и они људима као дар давати, не тражећи себи за то ни мјода, ни сребра, ни злата, или уопће другу какву течевину, материјалну или земаљску; јер не може бити замјене небеских и духовних дарова са земаљским и несталнима. И ову заповијед он није дао само њима, него кроз њих и нама, које се удостојно поставити на њихов ступањ и на њихово мјесто. На треба, као што су они тада, тако и ми сада да најмарљивије чувамо и пазимо [ону заповијед], и да не мударујемо о чему не треба мудровати, нити да се бацамо на погибелну коцку. *Као дар сте, каже, примили, као дар дајте. Не носите ни мјода, ни сребра, ни злата у појасима вашим.* Проста је и јасна ријеч ове заповиједи, и нема у себи ништа замршенога, ништа нејаснога, ништа, што би требало вјештачкога тумачења. Од мене, каже, примили сте достојанство свештенства; и ако сте за то

мало што или много мени издали, и то сам вам ја продао, продавајте тада и ви то него другима; ако ли сте пак као дар добили, као дар дајите и ви. Има ли шта јаснијега од ове заповједи? Шта ли је корисније од овога за оне, који се покорављају? Тешко занета онима, који себи предузеше да дар Божији добију, или да га другима за новце даду; јер се такови, по ријечима светог Петра, налазе *у гркој жуђи и у свези неправде*, обузети својим среброљубљем; а услјед тога је сугласно са овим Господњим законом у погледу овога и правило светих и блажених Отаца светог и великог васнонскога сабора сакупљенога у Халкидону, које нам је јасно изложено сљедећим ријечима: „Који епископ за новце обави рукоположење, и благодат, која се не може продавати, претвори у предмет продаје, те за новац постави епискона или хор епискона, или презвитера, или ђакона, или другог кога, који енада клиру, или из гадне похлене за добитком произведе за новце економа, или едикла, или парамонара, или ма кога другог из клира, пак се докаже, да је занета то учинио, нека се са свога ступња свргне, а онај који је таковим путем постављен, нека никаке користи нема од купљенога рукоположења или произведења, него нека се сматра, као да и нема достојанства, или службе, коју је новцем добио. Који је пак и посредником био у оваковој гнусној и незаконитој трговини, такав, ако је клирик, нека се свргне са свога ступња; ако је свјетовњак, или монах, нека буде анатема.“

Особито извршене и веома благочастиве су наредбе овога правила светих Отаца, које сатиру и сијеку сваки сатонски насртај, сваки дјаволски покушај, који се пружа на духовни дар; јер сваким начином забрањује, да за новце бива, или да се прима чин рукоположења, колико од онога, који исто обавља, толико и од онога, који чин рукоположења добија. Пак не допушта ни прије времена рукоположења, да се дају новци за рукоположење; јер у таковоме послу наглашује се уопће подмитност. Али пошто сада, покрај ових толико јасних наредба, ипак се затекоше њеки у Галатији, који омаловажавају и преступају ради гадне похлене за добитком и ради среброљубља насупротне и човјекољубиве ове наредбе, напели смо за добро заједно са светим сабором, који борави у овоме царственом повоме Риму, исте опет поновити, да наиме

без сваког домишљавања, без сваког изговора, без сваког лукавог мудровања, са свијем пресјечен буде овај нечистив и гнусни обичај, који се, не знам каквим начином, увукао у најсветије цркве, како би, при потпуно слободном од сваког трговања и чиством огласу од стране архијереја оних, које рукополажу, сашла одозго на њих благодат Духа светог; пошто сада, кад за новце бива произведење, и предузимље се оно нечиством руком, ја не знам, да ли по навјештеноме гласу сизлази на олога, који се производи, или се баш напротив ускраћује благодат Духа светог. Знај дакле, у свему најблагодјачивији, да ма ко био, који се затече у чему сличноме, био то епископ, или хоренскон, или периодевт, или презвитер, или ђакон, или други какав, који је у канону убројен, или свјетовњак, онком наредбом и онком одлуком архијереја бива осуђен, као што о томе гласи и приведено правило светих Отаца; јер треба да благодат буде збиља благодат, а никако да сребро за њеу посредује. Нека дакле буде, као што јест искључен, и лишен сваког свештеничкога достојанства и службе, и нека подлегне кетви анатеме колико онај, који држи, да новцима може њеу добити, толико и онај, који обећава, да ће је за новце дати, био да је клирик, био да је свјетовњак, доказало се да је он учинио, или се не доказало; јер је немогућно, да се састави оно, ште се не даје саставити, ниш да се сагласи Бог са мамоном, или да они, који њој служе, служе и Богу; а Господња је ријеч о томе непорједива: *Не можете Богу служити и мамони*. Повјеравајући овим [ријечима] по сили нашој, и покоравалући им се заједно са Оним, који их је изрекао, донесосмо одлуку ову противу оних, који их преступају. Нека се и твоја светиња постара, употребивши на то сво настојање, да кроз пријемне [ове наше окружице] постане ово онћепознатим и свима подручним ти епископима, и периодевтим, и свима осталима; да заједно сви Христјани, сакупљени једним духом и једном душом противу онћег непријатеља, узмогнемо помоћу Божијом ишчунати сами коријен среброљубља, заједно са свима злим клицама његовим. — Поздрављамо сву браћу, која је с тобом у Христу. Спажећи се у Господу, моли се за нас најбогољубивији брате. Генадије, епископ Цариграда, новова Рима, потписх.

Јован, епископ Ираклијски, потписан.
 Анастасије, епископ митрополије Анкирске, потписан.
 Евномије, митрополит Никомидијски, потписан.
 Петар, митрополит Никејски, потписан.
 Пергамије, митроп. Писидијске Антиохије, потписан.
 Павао, митрополит Маркијанопољски, потписан.
 Нунехије, митрополит Лаодикијски, потписан.
 Петар, митрополит Гангрски, потписан.
 Картерије, митрополит Клаудиопољски, потписан.
 Агашет, митрополит Родоски, потписан.
 Елевтерије, митрополит Халкидонски, потписан.
 Стефан, митр. Еуфратезијанског Јераноља, потписан.
 Григорије, митрополит Адријанопољски, потписан.
 Лукијан, митрополит Визијски, потписан.
 Евномије, митрополит Митилени, потписан.
 Таласије, митрополит Паријски, потписан.
 Максим, митрополит Сирске Лаодикије, потписан.
 Геронтије, митрополит Селевкијски, потписан.
 Евстатије, епископ Парнаски, потписан,
 Нетир, епископ Газки, потписан.
 Теодосије, епископ Канотски, потписан.
 Анатолије, епископ Атински, потписан.
 Стефан, епископ Прусаски, потписан.
 Киријак, епископ Аполонијатски, потписан.
 Акакије, епископ Антадрски, потписан.
 Плутарх, епископ Платеонски, потписан.
 Киријак, епископ Карфијски, потписан.
 Афиобије, епископ Коронски, потписан.
 Македон, епископ Магидонски, потписан.
 Руфин, епископ Егеонски, потписан.
 Паладије, епископ Андруски, потписан.
 Фотин, епископ Отруски, потписан.
 Евтропије, епископ Авреланопољски, потписан.
 Јован, епископ Келесенски, потписан.
 Фотин, епископ Термски, потписан.
 Ипатије, епископ Гермески, потписан.
 Саватије, епископ, потписан.
 Евдоксије, епископ Веспорски, потписан.
 Василије, епископ Пауклејски, потписан.
 Пимен, епископ Климатски, потписан.
 Аполон, епископ Питанијаски, потписан.

Исаија, епископ Паукратитски, потписан.
 Исаак, епископ Тинейски, потписан.
 Елпидије, епископ Тамѣантски, потписан.
 Ларион, епископ Кипейски, потписан.
 Теотекнос, епископ Асипијски, потписан.
 Атал, епископ Малинонски, потписан.
 Теотим, епископ Акмонѣјски, потписан.
 Харитон, епископ Анијаски, потписан.
 Серии, епископ Максимѣанупольске митроп., потписан.
 Максим, епископ Загилейски, потписан.
 Атанасије, епископ Кеутопске митрополије, потписан.
 Плусамон, епископ Никитонске митрополије, потписан.
 Панае, епископ Елентске митрополије, потписан.
 Теона, епископ Вутитски, потписан.
 Аполос, епископ Антифроски, потписан.
 Агатос, епископ Перѣикидски, потписан.
 Петар, епископ Ифантски, потписан.
 Аполонѣ, епископ Атрибејски, потписан.
 Петар, епископ Тизбејски, потписан.
 Арнокрас, епископ Танейски, потписан.
 Павао, епископ Севенитски, потписан.
 Арнетотел, епископ Ехпенатски, потписан.
 Фотин, епископ Вавилонски, потписан.
 Августин, епископ Ново-Марѣѣански, потписан.
 Јован, епископ Јерменског Никополя, потписан.
 Јулијан, епископ Коуски, потписан.
 Саватија, епископ Анхијалски, потписан.
 Стратоклес, епископ Приконески, потписан.
 Јован, епископ Трапунольски, потписан.
 Максим, епископ Тивѣјски, потписан.
 Теодул, епископ Траѣанопольски, потписан.
 Марин, епископ Епифанейски, потписан.
 Василије, епископ Александријски, потписан.
 Јован, епископ Германијски, потписан.
 Индим, епископ Ирринопольски, потписан.
 Тимотеј, епископ Доликијски, потписан.
 Понтијан, епископ Агаласки, потписан.
 Докимазије, епископ Маронейски, потписан.
 Новиш, епископ Дивелтски, потписан.

ТАРАСИЈЕ ЦАРИГРАДСКИ.

ПОСЛАНИЦА

Тарасија, најсветијег патријарха Цариграда, новог Рима, Адријану, или древнога Рима да се не мора за новце рукополагати.

Најсветијем и најблажењијем брату и саслужноцу, господину Адријану, или древнога Рима, Тарасије по Божијој милости епископ Цариграда, новог Рима, поздравље у Господу.

Врло често и на много се начина поучавамо од Евангелиста од Апостола и од Отаца, да морамо при посвећивању за свештенство са свијем слободни бити од лакомства, нити узимати сребра, или злата, или истраживати какву протузаконшту корист за рукоположење ма које било свештене особе, као што ћемо то сада доказати са приложеним уз ово свједоцбама, колико из односних мјеста светог Писма, толико из отачаског учења. Јер, који руке полажу слуге су Духа, а нијесу продаваоци Духа; и који као дар добијају благодат Духа, морају је као дар и давати онима, који имају да је од њих приме, сходно ријечима оних, који од Божијега гласа добише ову благодат. Иако ако се који затече, да је иету за злато купио, прогласију таковога, као искључена из свештеничкога реда. И премда је добио свештенство по имену, али ријеч обмањује сами чин. *Јер нико не може служити Богу и мамони*, као што нас Евангелије учи. А пошто чуемо од Бога, који кроз пророке гласно казује: *Свештеници говорише од срца Јерусалиму*, и опет кад пријети и каже:

*Стражар, ако види мач гдје иде и не затруби у трубу, и народ не буде опоменути, а мач дохвати ошле од њих душе, искаћу крв из руке стражарева, — бојећи се наредбе и осуде, кад би мучали, дигемо сво глас пред свима предстојинцима наших цркава, да смисло узможемо казати са божанственим Апостолом: *Уисити смо од крви оних, који преступају наредбе правила, а тим већма оних, који су заповице рукополагали, или били рукоположени, и које је божанствени Апостол Петар, чији је пријестол наслиједила братска вања светост, као Симона врачара одвргао; и за то се не устручавамо јављати истину, чувајући и држећи се онога, што нам је предано у правилима од светих Апостола и од славних Отаца наших, и уједино клонимо се свију оних, који су поста ма чиме преступили. А братско вање и пристојно светима архијерејство, које законито и по Божијој вољи врши свештеноначелничку службу, извршену има у томе славу. Јер је велики и први архијереј Христос Бог наш кроз Пророка рекао: *Живио ја, и прославићу само оне, који ме славе.* А ти знаш, човјече жеља изабраних Духа светог, да је снопљивија у овоме одношају и сама нечастива јерес Македонија и шљедбеника му Духобораца; јер су они бар пуетословили, да је Дух свети створ и слуга Бога и Оца, а ови, као што се види, чине га слугом својим. Јер сваки господар продаје, кад жели, оно што има, или свог домаћег, или друго што посједује; на исти начин и који купује, желећи постати господарем онога што је за куповање, добија то уз цијену сребра. Тако и они, који овај нечисти посао изводе, унижавају Духа светог, гријешећи подобно онима, који су хулећи светињу говорили, да је Христос изгонно дјаволе помоћу Везлзевула; или да још неистиније кажемо, подобни су Јуди издајнику, који је уз цијену сребра продао Христа богоубијцима Јудејима. А пошто је Дух свети једносунтан Христу Богу нашем, очито је свакоме, да ће и ови [који продају Духа светог] једнаки дно имати [са онима, који продаше Христа], као што је то доказано било. Иак ако се не продаје, (а очито је, да то никако не може бити), ван сваке је сумње, да није код њих благодат Духа светог, то јест, најсветије свештеничко достојанство; нити су је они примили, нити је имају. Јер нека се сјете светог Петра, који је овако говорио ономе, који је то поку-**

нао био: *Нема теби дијела, ни наслѣдства у овој ријечи.* При томе, ако се продаје свештеничко достојанство, тад је за њих сувишно и да частан живот проводе и да напредују у чистоти и врлини. Сувишан је за њих и божанствени Апостол Павло, који учи, да епископ мора бити без лане, напетан, вриједан да учи, пријезан, који се држи вјерне ријечи по науци, да кадар буде и ушјемини са здравом науком, и изобличиши оне, који се пропаше. А ово ће све нишчезнути, ако се буде продавало и куповало свештенство. Слиједиће изабране из светих [књига] свјedoцбе проглашују са свијем лишеним свештенства сваког онога, који даје или узимље [мито], ма у какво вријеме то било, или прије рукоположења, илипослије рукоположења; јер узимати је увијек узимати. Иак немо тако забрањују и свако црквено произвађање, које бива уз издавање новаца:

Правило 29. светих Апостола.

„Епископ или презвитер, или ђакон, који новцем задобије себи ово достојанство, нека се свргне и он, и онај, који га је поставио, и са свијем нека се одијели од опћења, као Симон врачар мноме Петром.“

Из Апостолских Дјела.

„Видећи Симон, да се, кад Апостоли полажу руке, даје Дух свети, донесе им новце говорећи: Дајте и мени ову власт, да кад метнем руке на кога, прими Духа светог. А Петар му рече: Сребро твоје с тобом да буде у погнбао, што си помислио, да се дар Божији може добити за новце. Нема теби дијела ни наслѣдства у овој ријечи; јер срце твоје није право пред Богом. Покај се дакле од ове своје пакости, и моли се Богу, да би ти се опростила помисао срца твога; јер те видим да си у гркој жуци и у свези неправде.“

Из треће књиге Царства.

„Инти се обрати Јеровоам од пакости своје, него поврати се, и начини из једнога дијела народа свештенике висинама; ко је год хтио, посвећиваше му руку, и тај постајаше свештеник на висинама. И бијаше ријеч ова на

гријех дому Јеровоамову, да би се истријебио и да би га нестало са лица земље.“

Из четврте књиге Царства.

„И врати се Нееман к Јелисеју сам и сва пратиња његова, и дође, и стаде пред њим, и рече: Ево сад сам видно, да нема Бога нигдје на земљи, него само у Израилу; и сада прими дар од слуге свога. И рече Јелисеј: Тако да је жив Господ, пред којим стојим, ако узмем; и он настојаше околу њега да узме, али не хтједе послушати.“ И мало за тијем: „И рече Гијезије, слуга Јелисеја: Ево је поштедно Господар мој Неемана Сирског, да прими из руке његове, што је дошло био; али тако да је жив Господ, ако не потрчим за њим, и узмем што од њега. И отрча Гијезије за Нееманом.“ И мало послје: „И рече Нееман: Узми два таланта сребра; и узе два таланта сребра у два тобоца, и двоје стајаће хаљине.“ И послје другог: „И рече му Јелисеј: откле Гијезије? И рече Гијезије: Није ишао никуда слуга твој. И рече му Јелисеј: Зар срце моје није ишло с тобом? И видно сам, кад се повраћао човјек с кола својих на сусрет теби; и ти си тад узео сребро, узео си и хаљине, да за сребро купиш вртлове, и винограде, и маслинике, и овце, и говеда, и слуге, и слушнице, пак ће губа Нееманова прионутн за те и за сјеме твоје до вијeka. И отиде испред лица његова губав, као сипјег.“

Из тумачења светогa Василија на Исавју.

„У помоћ је дао закон, да се може казати, да нема ријечи као ове, за коју се не могу дарови давати; и ово није закон, као њска ријеч онога, који из трбуха говори, нити је измислиена као она ради гарања, него је то учитељ истине; при томе, они гатају за сребро, а што је најсмјешније, дотични, који су заведени, плаћају им још у сребру награду за лаж; а ријеч закона није таква, да се за њу дарови имају давати, јер нико не продаје благодати: *Како дар сите, каже, прилици, као дар дајише.* Гледај како се расудио Петар на Симона, који је понудно био сребро за благодат Духа: *Сребро твоје, каже, с тобом да буде на погибао, што си помислио, да се дар Божији може*

добити за новце. Није дакле ријеч Евангелија, као ријечи оних, који из трбуха говоре, које се могу продавати. Јер ко може дати откупнину, која би била ње достојна? Чуј Давида, кад двоуми и каже: *Шта ћу вратити Господу за све оно, што ми је дао?* Не могу се дакле никакви дарови дати, који би могли бити достојни његове благодати; један је само дар достојан тога, а тај је, чување самога дара; који ти благо дарива, не тражи цијене за оно, што ти је дао, него да достојно чуваш то, што ти је дао.“

Из посланице нештог подручили му епископима да не рукополагају за новце.

„Они држе, да не гријеше, што не узимљу за вријеме рукоположења; међу тијем узимати ма када било, зове се увијек узимати. Позивљем вас дакле, да се овакова прихода, или боље овакова пута у тесну оставите, и не каљајте својих руку оваковим нечистоћама, да тиме поставите послѣје недостојни обављања светих тајана.“

Из живота светог Јована Златоустог.

„Евсевије, због кога овај опширни говор морамо да водимо, тужилац несторице других епископа, приступио је пред скупом свију епископа, тражећи, да се прими у опћење. Противили су се томе поједини између епископа, да га не треба примити, јер да је клеветник. На што он, молечки, говораше: Пошто је посао за двије године већим дијелом разабран, и одгођено је вријеме за свједоке, молим вашу богољубност, да ми се допусти, да свједоке приведем ја још данас; пак ако је и умрљо епископ Антонин, који је примио злато и рукоположење обавио, ипак су остали они, који су злато издали и били рукоположени. Сабор овај, који је тада на окупу био, признао је, да се приступи и разбору дјела; и отпочиње се расправа читањем еписа, који су прије вођени. Уђоше свједоци; уђоше и оних шест епископа, који су злато дали и били рукоположени. У самоме почетку нијекали су; али кад су остајали на своме свједоци и из свјетовњака и из презвитера, на које су они по изгледу рачунали, они су највише нијекали, и тек кад су свједоци почели изобличавати их, напомињући им и мјеста и времена, и износећи им врету и количину

и онога, што су издали били, савјест се њихова смутила и добровољно, без сваке принуђе неповједнише; дали смо, али изјављујемо, да смо мислили, да је такав ред, и да ћемо се тиме ослободити од грађанске службе; и сада молимо, ако се не слаже са светињом, да ми останемо у служби црквеној, да бар добијемо патраг злато, што смо дали; јер смо за то ми дали неколике опреме наших жена. На то је Јован обећао сабору: ја ћу их ослободити од грађанске власти, умолити о томе цара; ви пак наредите, да они добију патраг злато од Антошинових напљедника. Сабер тада нареди, да они имају добити патраг злато од напљедника Антошина; и да се могу причешћивати у олтару, али да буду ван свештенства, да се не би, кад би ми ово допустили, увукао Јудејски и Египатски обичај продавања и куповања свештенства. Јер кажу, да квари-тељ и лажно назвавши патријарх Јудејски, сваке године или сваке друге године мијења архиепископа, само да тиме сребра сабере, исто као и ревизтељ његов, Египатски патријарх, — да се испуни пророчанство: *Свештеници његови одговарају за плашу, и Пророци његови гитају за сребро.*“

Из правила 630 свештих Отаца, сабраних у Халкидону.

„Који епископ за новце обави рукоположење, и благодат, која се не може продавати, претвори у предмет продаје, те за новац постави економа, или едикла, или на-рамонара, или ма кога другог, који је у канону убројен, пак се докаже, да је запета то учинио, нека се са свога ступња свргне; и онај, који је таквим путем постављен, нека никакве користи нема од купљенога рукоположења или произведења, него нека се сматра, као да и нема достојанства, или службе, коју је новцем добио. Који је пак и посредником био у овакој гнусној и незаконитој трговини, такав, ако је клирик, нека се свргне са свога ступња; ако је свјетовњак, или монах, нека буде анатема.“

Из окупне посланице Генадија, најсвештијег архиепископа Цариградског и с њим свештога сабори.

„Нека дакле буде, као што јест искључен и лишен сваког свештеничкога достојанства и службе, и нека под-легне клетви анатеме колико онај, који држи, да новцима

може нету [то јест, благодат] добити, толико и онај, који обећава, да ће је за новце дати, био да је клирик, био да је свјетовњак, доказало се да је он то учинио, или се не доказало; јер је немогућно; да се састави оно, што се не даје саставити, нити да се сагласи Бог с мамоном, или да они, који њој служе, служе и Богу; а Господња је ријеч о томе непорједлива: *Не можете Богу служити и мамони.*“

Из правила светог 6. сабора.

„Који су постављени били, за новац а не успјед испитања и успјед избора живота, било да су то епископи, било да су други какви клирици, наређујемо, да се свргну, а исто тако и они, који су их поставили.“

Послушајмо ово сви и запамтимо, не само архијереји, него и сваки, који је у клиру убројен, и сви који на земљи живе. *Јер ваља нам особито пазити на оно, што смо слушали, да како неопицијено; нити смо ми искупили промислима сребром или златом из сујетног свога живљења, које су нама оци у наслједство дали, него скупили крвљу Христа, као непорочног и пречистог јигњета.* И на такав нас ето начин ти, човјече најеветији, поучи, да слиједимо ономе, што је написано код Евангелиста и код Апостола, и наредбама, које су у правилима и код Отаца; јер се ми покоравимо ријечима твојих уста. Поини се на висину; подигни снажно глас свој; ступај свуда широм; проповиједај смјено, да једном престане и да се са свијем уништи свако полагање руку за новце, и све оно, што је по среброљубљу, по неправди и по гадној похлепи за добитком с њим заружено; јер, кад се оно заједно са другим, што узан иде, уклони из изабранога народа, прозваног по имену Христовом, и који је на дар искупљење добио, свака ће нечист, која слиједи овоме злу, из темеља искоријењена бити, и свештеници ће као финик процијетати, удишући мномирисе Христов оних, који се снасавају, и пјевајући са црквом пјесму побједе: *Уклони је Господ од тебе неправде твоје, а наслађујући се уз то изабраним плодовима, и умножавајући их у дубокој старости, поставши, наиме, наслједницима блаженог оног и непорочног живота.*

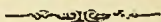
Крај.

Азбучни и Аналитички

ПРЕГЛЕД

ПРЕДМЕТА И ГЛАВНИЈИХ ОСОБА,

о којима је ријеч у овоме Зборнику.

(Разјашњење скраћених ријечи види на крају овога Прегледа.)

А.

Агапе ('Αγάπαι), вечере љубави. Не смију се држати у црквама. Трул. 74. Лаод. 28. — Који презиру оне, који по вјери приређују вечере љубави. Гангр. 11. — Не смије се ништа са њих себи носити. Лаод. 27.

Агапије и Багадије ('Αγάπιος καὶ Βαγάδιος). Распра њихова о Бо-старској епископији. Царигра.

Адам ('Αδάμ). Није створен од Бога смртним. Карт. 109.

Акселдама ('Αεὶλδαμά), цијена крви. Вас. 90.

Александрија ('Αλεξάνδρεια). Пространство области Александријског епископа. I, 6. II, 2. — Трека је у реду првих пријестоло-Трул. 36. — Размирица између Римске и Александријске цркве. Карт. 101.

Амвон ('Αμβων). Кома је допуштено са амвона читати. Трул. 33⁷ VII, 14.

Амфилохије ('Αμφιλόχιος), епископ Иконијски. Његов значај у црквеном праву. Трул. 2. — О књигама св. Писма. Амф. — Посланице Василија вел. Амфилохију. Вас. 1 и сл. 17 и сл. 51 и сл. 86.

- Ангели* (*Ἄγγελοι*). Служење ангелима, остављајући цркву (јерее Ангелика). Таод. 35.
- Антиохија* (*Ἀντιόχεια*). Повластице Антиохијског епископа. I, 6. II, 2. — У реду првих пријестола је четврта. Трул. 36.
- Апелација* (*Ἀπὲλλησις*). Призив клирика на виши суд. Апт. 12. Садр. 5. Карт. Кел. — Од договорно изабраних судија не може се призивати на виши суд. Карт. 96. 122. — Види: *Судство*.
- Апифарије* (*Ἀπιφάριος*), презвитер, и спор између Картагенске и Римске цркве поводом њега. Карт. Бон., Карт. Кел.
- Апокрифичне књиге* (*Ἀπόρρητα βιβλία*). Ап. 60.
- Аполинаристи* (*Ἀπολλιναρισταί*), II, 1. 7. Трул. 1. 95.
- Аполинские* (*Ἀπολιντικαὶ ἐπιστολαί*). Епископи кад бивају постављени, морају добити од оних који их постављају грамате, у којима је назначен дан, кад су постављени и име владара Карт. 89.
- Апостолска правила* (*Κανόνες τῶν Ἀποστόλων*). Признана као црквени закон. Трул. 2. VII, 1.
- Апостолске Уставове* (*Διατάξεις τῶν Ἀποστόλων*), одбачене. Трул. 2.
- Апостолско Учение* (*Διδαχὴ τῶν Ἀποστόλων*). Атан. о празн.
- Апотактици* (*Ἀποτακτῖται*). Вас. 1. 47.
- Аријани* (*Ἀρειανοί*). II, 1. 7. Трул. 1. 95. Атан. Руф., Тим. 9. Теоф. 2.
- Аскеза* (*Ἀσκησις*), подвиг. Подвизнички живот кад је похвалан? Гангр. 21.
- Аскет* (*Ἀσκητής*). Аскети или монаси разликују се од свештено-служитеља и клирика. Трул. 77. — Види: *Монах*.
- Атанасије* (*Ἀθανάσιος*). Његов значај у црквеном праву. Трул. 2.
- Азар* (*Ἄζαο*). Грег. Неок. 3.

Б.

- Безбрачје* (*Ἀγαμία*). Кад је свето? Вас. 88. — Ко се зајетује безбрачју, не може већ у брак ступати. IV, 16. Вас. 6. 18. — Безбрачје, као услов за ступање у свештенички чин, осуђено. Трул. 13.
- Бијене* (*Τίσις*). Свештена особа, која бије другога. Ап. 27. Прводр. 9.
- Бјесомучни* (*Δαιμονιζόμενος*). Не може бити примљен у клир, нити се молити са вјернимма. Ап. 79. — Када може бити крштен и примљен у опћење? Тим. 2. 3. — Који се причињају да су бјесомучни. Трул. 60.
- Благовјесни* (*Εὐαγγελισμός*). Трул. 52.

Благодан (Χείρις) Божија. Значај њезин за спасење. Карт. 111. 112. 113. — Она се не продаје. Трул. 23. Генад., Тарас. — Види: *Симонија*.

Благосиљање (Εὐλογία) је давање освештења. Трул. 3. 26. Вас. 27. — Јеретничкога благосиљања треба се клонити. Лаод. 32.

Блуд (Πορνεία), блудочништво. Шта је? Григ. Инск. 4. — Казни за блудочништво. Ап. 61. Вас. 22. 29. 38. Григ. Инск. 4. — Протуприродно опћење (Ἀρρενὸς ὁμοία, Ζωοφθορία, Παιδεραστία) Апк. 16. 17. Вас. 7. 62. 63. Григ. Инск. 4.

Блудник (Πόρνος). Ко је? Вас. 31. — Када се каква дјевојка ема-тра блудником? Вас. 38. 40. 42. — Казни за блуднике. Ап. 25. Неок. 1. Вас. 3. 32. 51. 59. 70. Григ. Инск. 4. — Који држе блуднице. Трул. 86. Вас. 9.

Бог (Θεός). Бог је један, једна је вјера, једно крштење. Карт. 57. — Сваку ствар треба од Бога започети и с Богом свршити. Трул. 1.

Богасиво (Πλοῦτος). Одобрава се, ако је скопчано са добродетельном. Гангр. 21.

Богојављење (Θεοφάνεια). Кад се догоди у Недјељу. Теоф. 1.

Богородица (Θεοτόκος). Трул. 97.

Боготарска епископија (Βόστρων ἐπισκοπή), и спор поводом њете. Царп.

Брак (Γάμος). Богом је установљен. Ап. 51. — Частан је. Гангр. 1. — Не смије се осуђивати. Ап. 5. 51. Гангр. 4. 9. 14. — Не смије бити без знања старијих. Вас. 38. 40. 42. — Треба се уздржавати од брачнога опћења у извјесна времена. Дион. 3. Тим. 13. — Пироване. Лаод. 53. — Протузаконити брак. Теоф. 13. — Брак са иновјерном уопће је забрањен, осим случаја, ако дотична пријеђе у православну цркву. IV, 14. Трул. 72. Лаод. 10. 31. — Ко је произведен за иновјернога, не може већ ступити у брак. Трул. 6. Неок. 1. — Чаци и појачи могу се женити. Ап. 26. Трул. 3. — Свештеник, који је по незнању ступио у неправилни брак. Трул. 26. — Који се посветио безбрачју, забрањено му је ступити у брак. IV, 16. Вас. 6. 18. — Епископу је забрањено са женом живити. Трул. 12. — Муж при живој жени не смије ступати у брак, и обратно. Трул. 87. Вас. 77. — Забрањен је брак са својом маћијом, са својом тетком, са снајом, са ћером стрица свога, даље, оца и сина са матером и ћером, или са дијема сестрама, два брата са матером и ћером, или са дијема сестрама. Трул. 54. Неок. 2. Вас. 23. 78. 79. Тимот. 11. — *Други брак* лијек је противу блудочништва. Вас. 87. — Не трип се други брак код

свештених особа. Ап. 17. 87. Трул. 3. Неок. 3. Вас. 12. 80. — На евадбама другобрачних свештеник не смије ни гостити. Неок. 7 — Епитимија за други брак. Лаод. 1. Вас. 4. — *Трећи брак* није брак, него многоженство. Вас. 4. — Он је оскврне-
не цркве, али се јавним осудама не подвргава. Вас. 50. — *Четврти брак* није брак. Неок. 3. Вас. 4. 50. — Многоженство је посао скотеки и горе је од блуда. Вас. 80.

В.

Валентинијани (*Οὐαλεντινιανοί*). Трул. 95. Вас. 1.

Варвари (*Βάρβαροι*). Григ. Ниск. 7. 9. — О црквама код варвар-
ских народа. II, 2. IV, 28.

Василије (*Βασίλειος*) велики. Слава његова у цркви. Трул. 32. —
Значај његов у црквеном праву. Вас. 2.

Васкрсење (*Ἀνάστασις*). Колико и како га треба светковати. Трул.
66. — У који је час било? Дион. 1. — Не мора се клечати
на дан Васкрсења, него ни у Недјељу. Трул. 90. — Ослоба-
ђајући се од гријеха, ми духовно васкршавамо. Григ. Ниск. 1.
Вјери (*Πίστις*). Како мора упорављати својим животом? Трул.
47. Гангр. 21.

Вино (*Οἶνος*). Приноси се на св. олтару. Ап. 3. — Треба га мје-
шати са водом на св. Интургији. Трул. 32. Карт. 37. — Који
се гушава вина. Ап. 51. 53. — Спремајући вино не мора се
смиједити незнабошким обичајима. Трул. 62.

Вјера (*Πίστις*). Неновиједање вјере установљено у Никеји мора се
свето чувати. II, 1. III, 7. Трул. 1. Карт. 2. Сп. Ник. — Који
вјеру измјењује. III, 7. — Који је се одричу. Пет. 1. Вас. 81.

Вода (*ὕδωρ*). Вода при св. Крштењу. Вас. 91. — Мора се мјеша-
ти са вином на св. трпези. Трул. 32. Карт. 37.

Војнички послови (*Στρατεία*). Свештене особе не смију се бавити
војничким пословима. Ап. 83. IV, 7.

Восак (*Κηρός*). Који узме из цркве восак. Ап. 72.

Врата црквени (*Θύραι*). Ниођакони их морају чувати. Лаод. 22. 43.

Врачарство (*Γοητεία*). Види: Гатање.

Г.

Гатање (*Μάντις*). Наредбе црквене у погледу различних гатања,
чаролија, врачарија и одступања од Христове вјере. Ап. 62. I,

11. 12. Трул. 61. 65. Анк. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 24. Лаод. 36.
Карт. 45. Петр. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14.
Вас. 7. 8. 44. 65. 67. 72. 73. 81. 83. Григ. Ниск. 1. 2. 3.

Генадије (*Γεννάδιος*), Цариградски патријарх. Његов значај у црквеном праву. Трул. 2.

Глуви (*Κωφός*), не може бити епископ. Ап. 78.

Глумица (*Σκητιζός*). Трул. 51. 62. Карт. 45. 63. 129.

Гозба (*Συνπόσιον*). Лаод. 55. Карт. 60.

Гонение (*Δίωγμα*). Који су били у вријеме гоненја. Петр. 1 и сл.

Град (*Πόλις*). Кад се нови град подигне, црквено разрешење епископа политичком. IV, 17. Трул. 38. — Метрополитански град. IV, 12. — У малим градовима не могу се постављати епископи. Лаод. 57.

Грађанска власт (*Αρχοντική ἐξουσία*). При потреби црква тражи помоћ од грађанске власти. Карт. 67. — Када пресуђује грађанска власт у пословима свештених особа? Ант. 5. Карт. 48. Прводр. 9.

Грађанско разрешење (*Ληξιπρόσιτος τύπος*). Оно је мјеродавно у разрешењу црквених области. IV, 17. Трул. 38.

Грамата (*Γράμμα*). Види: *Λίστα*.

Григорије (*Γρηγόριος*) Богослов, и његов значај у црквеном праву. Трул. 2. — Неокесаријски, и његов значај у црквеном праву. Трул. 2. — Ниски, и његов значај у црквеном праву. Трул. 2.

Гријех (*Ἀμαρτία*). Свак је гријешан. Карт. 110. — Различитост гријехова. Трул. 102. Григ. Ниск. 1 и сл. — Смртни гријех. VII, 5. — Свештене особе, које учине смртни гријех. Вас. 32. — Власт епископа да смањује казни за гријех. Трул. 102. Григ. Ниск. 4. — Треба примати свакога, који се каје. Ап. 52. — Који се ослободи од гријеха, васкршава духовно. Григ. Ниск. 1.

Гробље (*Κοιμητήριον*). Вјерни не морају полазити гробља невјерних. Лаод. 9.

Грובהа ископавање (*Γερθωρυχία*). Вас. 66. Григ. Ниск. 7.

Грохље (*Σταφυλή*). Ап. 3. Трул. 28.

Губави (*Ἀεπρόες*). Анк. 17.

Д.

Дар (*Δῶρον*). Какав је достојан? Тарас. — Свештеник, који истражује дар за св. Причешће. Трул. 23.

- Демон (Δαίμων)*. Који има демона, не може бити клирик. Ап. 79. — Који се причињају да су бјесомучни. Трул. 60. — Оглашени или вјерни, ако је бјесомучан, може ли бити крштен или причешћен? Тим. 2. 3.
- Дијецеза. (Διοίκεσις)*.¹⁾ Подијела дијецеза. II. 2. — Епископи, који не воде старања о својој дијецези. Карт. 123.
- Дионисије (Διονύσιος)* Александријски. Значај његов у црквеном праву. Трул. 2.
- Дјевичанство (Παρθενία)* Светост дјевичанства. Гангр. 9. 10. 21. — Објет дјевичанства важан је само при зрјеломе разуму. Вас. 18. — Ко положи објет дјевичанства, не може већ ступити у брак. IV, 16. — Ко погази објет. Анк. 19. Вас. 60. — Објет, положени ван православне цркве, нема важности. Вас. 20. — Види: *Њздржиост*.
- Дјевојка (Κόρη)*. Ко насилује дјевојку. Ап. 67. — Ко отме заручену другоме дјевојку. Анк. 11. — Која пође за једнога без воље старијих, чини блуд. Вас. 38.
- Дјевојка посвећена (Ἰερὰ παρθένος)*. Које се називљу светим дјевојкама? Вас. 18. — Од којих се година прима објет њихов. Трул. 40. Карт. 126. Вас. 18. — Посвећује их епископ. Карт. 6. — Светиња њихова објета. IV, 16. Трул. 46. 47. Анк. 19. Вас. 6. 18. 60. — Ко мора да води надзор над њима? Карт. 38. 44. — Ако падну у гријех. IV, 16. Вас. 6. 18. 60.
- Дјеца (Τέκνα)*. Који се не старају о својој дјеци. Гангр. 15. Карт. 35. — Дјеца, која презиру своје родитеље. Гангр. 16. — Дјеца клирика не могу ступати у брак са неправославнима. Карт. 21.
- Доброчинство (Εὐποιία)*. Богатство је похвално, кад је скопчано са правдом и доброчинством. Гангр. 21.
- Догмати (Δόγματα)*. Шта је догмат? Вас. 91. — Важност догмата Вас. 91. 92. — Једни су написани, други неписани. — Вас. 91. 62.
- Дом Божији (Οἶκος Θεοῦ, Ἐκκλησία)*. Мора се поштовати. Трул. 97. Гангр. 21. — Ваља у њему остајати до краја службе. Ап. 9. Ант. 2. — Мора се побожно у њему појати. Трул. 75. — Не смије се у њему гостити или почивати. Трул. 74. 76. Лаод. 28. Карт 42. — Који га презире. Гангр. 5. 6.

¹⁾ „Дијецеза је област у којој има много епархија“. Валсам, на 9. прашило IV вас. сабора, *Σύγγραμμα*. II. 239.

Дом молитвени (*Εὐκτήριον*). Може се подићи само са приволом епископа. IV, 4. — *Сопће* је забрањено у њима крстити и служити. Трул. 59. Лаод. 15. — Може се само уз приволу епископа Ап. 31. Трул. 31. Прводр. 12. — Не мора се подизати не имајући ерестава. VII, 17.

Донашишчи (*Δωσισταί*). Карт. 45. 57. 66. 67. 68. 69. 91. 92. 93. 99.

Достојанство (*Δξίωμα*). Духовно је достојанство узвишеније од свјетскога. Трул. 7.

Древност (*Αρχαιότης*). Што је у древности важило, треба чувати. Карт. 3.

Други брак (*Λευτερογαμία, Λυγαμία*). Види: *Брак*.

Духоборци (*Πνευματομάχοι*). II, 1.

Душа (*Ψυχή*). Три моћи душевне, према којима се суди о добрим или злим чинима човјека. Григ. Ниск. 1.

Ѓ.

Ѓакон (*ὁ Διάκονος*). Број уакона. Трул. 16. Неок. 15. — Поставља га епископ. Ап. 2. — Послужитељ је епископа и нижи презвитера, оцем кад представља свог епископа. Трул. 7. Лаод. 20. — Кандидат за уаконство мора имати двадесет пет година. Трул. 14. Карт. 16. — Мора бити примјерац, који се поставља за уакона. Сард. 10. — Сви укућани његови морају бити православни. Карт. 40. — Избор уакона без црквене власти ништав је. VII, 3. — Без налога епископа не смије ништа предузимати. Ап. 15. 39. I, 15. — Ако презрје свог епископа. Ант. 5. Прводр. 13. — Без отушенога листа не смије путовати. Ап. 33. — Не смије бити закупник, промишленик и слично. Карт. 16. — Ако згријешн. Неок. 10. Карт. 27. Вас. 70. — Суде га три епископа. Карт. 12. — Може бити првим браком ожењен, и ако је, не смије прогнати жену своју. Ап. 5. 17. Трул. 3. 13. — Други брак лишава га свештене службе. Ап. 17. Трул. 3. Неок. 3. Вас. 12. 80. — Не смије имати за жену удовицу, пуштеницу, блудницу, глумицу, рошковицу. Ап. 18. Трул. 3. — Ако је удов, не смије у кући држати страну женскињу. I, 3. Трул. 5. Вас. 88. — Види: *Клирик*, *Епископ*, *Презвитер*.

Ѓакониса (*ἡ Διάκονος*). Прије четрдесет година не може се поставити. IV, 15. Трул. 14. 40. — Ако се уда или падне у блуд. Ап. 25. IV, 15. Вас. 44.

Е.

Евангелије (*Εὐαγγέλιον*). Ко поступа против евангелија. Карт. 5.
— Евангелека питања. VII, 6. — Суботом се мора читати евангелије. Лаод. 16.

Евдоксијани (*Εὐδοξίανοι*). II, 1. Атан. Прув.

Евнух (*Εὐνοῦχος*). Три начина, којима може бити човјек без мушких удова. Ап. 21. — Који сам себе обезуди. Ап. 22. 23. 24. I, 1. Прводр. 8. — Који другога обезуди. Прводр. 8. — Евнух не смије држати код себе женскињу. Трул. 5.

Евномијани (*Εὐνομιανοί*). II, 1. 7. Трул. 95.

Евстахије (*Εὐστάθιος*). Његова оставка на епископију. Посл. Еф.

Евтихије (*Εὐτυχῆς*). Трул. 1. 95.

Евхаристија (*Εὐχαριστία*). Мора се дати свакоме, кад је при смрти. I, 13. — Види : *Диптирхија*.

Евзарх (*Ἐξαρχος*). Први епископ већег округа. IV, 9. 17. — Овај наслов забрањен је првим епископима Картагенске цркве. Карт. 39.

Екдик (*Ἐκδικος*). Одвјетник за црквене послове. Карт. 75. 97.

Екризис (*Ἐκκρισις*). Нехотимично природно петечење по ноћи, да ли је гријех? Дион. 4. Атан. Ам., Тим. 12.

Економ (*Οἰκονόμος*). Свака црква, која има свог епископа, мора имати и економа из свога клира, ради руковања црквеним добром. IV, 26. VII, 11. Теоф. 10. — Поставља га епископ, или митрополит. VII, 11, — Кад је једна црква удова, иметком рукује економ. IV, 25.

Елија (*Ἠλία*), Јерусалим. Епископ Елије. I, 7. — Пети у реду првих пријестолу. Трул. 36.

Екратијани (*Ἐκρατίται*). Вас. 1. 47. 86.

Еиархија (*Ἐπαρχία*).¹⁾ Има свака свог епископа, који првенствује између других епископа. Апт. 9. Карт. 17. — Еиархије се не морају цијепати. IV, 12. — Треба их посјекивати. Карт. 52.

Епископ (*Επίσκοπος*). Какав мора бити кандидат за епископство? Ап. 80. I, 2. VII, 2. Лаод. 12. Карт. 36. Гринг. Ниск. 5. — Мора пријети све ниже ступње свештенства. Сард. 10. Прводр. 17. — Мора бити здрав. Ап. 78. — Епископ не смије бити у малим мјестима. Лаод. 56. Сард. 6. — Не смије се постављати, док

¹⁾ „Област црквена, у којој првенствује митрополит“. Валсам. на 9 правилу IV вас. сабора. *Σύνταγμα*. II, 238.

је други још жив. Прводр. 16. — Не може се постављати у мјесту, где није било прије епископа без приволе дотичнога, чија је област. Карт. 53. 56. 98. — Ко поставља епископа? Ап. 1. I, 4. VII, 3. Ант. 19. 23. Лаод. 12. Карт. 49. — Избор епископа. Ап. 30. I, 4. 6. IV, 28. VII, 3. Ант. 19. Сард. 6. Карт. 13. 50. — Постављање не мора се одлагати преко три мјесеца. Ап. 58. IV, 25. Карт. 78. — Мора чувати светињу каноничких наредаба. Карт. 18. — Ако не може да заузме свој пријестол. Ап. 36. Трул. 37. Ант. 18. — Зависан је од митрополита и мора спомињати његово име на божанственој служби. Лаод. 57. Прводр. 14. — Млађи по посвећењу уступа првенство старијему. Карт. 86. — Који се одијели од патријарха или митрополита, што су они изобличени за јерес, није крив. Прводр. 15. — Кад неке да се прими управе односне цркве. Ап. 36. Ант. 17. — Оставка епископа. Посл. Еф., Кир. 3. — Не смије при смрти постављати себи наследирика. Ап. 76. Ант. 23. — Ако има више клирика, може их уступити другоме епископу. Карт. 5. — Забрањено му је живити са женом. Трул. 12. 48. — Не смије држати у кући никакве женскиње, ван тијесне родбине. I, 3. Трул. 5. VII, 18. 22. — Преда ли се монашком животу, не може бити више епископ. Соф. 2. — Мора се свагда и бодро бавити црквеним пословима. Ап. 81. Посл. Еф. — Не смије се бавити грађанским пословима. Ап. 6. 81. VII, 10. Прводр. 11. — Врховна његова управа у својој области. Ап. 39. Трул. 102. Карт. 6. 43. 126. Теоф. 3. 5. — Држи код себе пошпе свију клирика своје области. Вас. 89. — Дужност његова учитељска. Ап. 58. Трул. 19. 27. 29. Сард. 11. Карт. 18. — Мора бити благ у поступању. Ап. 27. Прводр. 9. — Мора бити беспристрастан. Ап. 76. I, 5. VII, 4. Ант. 23. — Не мора се освртати на клевете. Теоф. 6. — Ако му један клирик неовједи на само свој гријех. Карт. 132. — Не смије остављати мјесто свoga пребивања и прелазити у друго. Сард. 12. Карт. 71. — Не смије преко шест мјесеци остати удаљен од своје цркве. Прводр. 16. — Не смије прелазити границе своје области. Ап. 14. III, 8. Ант. 9. 13. Карт. 53. 56. 74. — Ако пријеђе границе своје области. Ап. 14. 35. I, 15. II, 2. IV, 5. Ант. 13. 21. 22. Сард. 1. 2. 3. — Не смије примати туђе клирике или монахе, особито ако су одлучени другим епископом. Ап. 16. I, 16. IV, 20. Трул. 18. Ант. 3. Сард. 13. 15. Карт. 54. 80. 90. — Не мора се бавити својим особеним пословима, зануштајући црквене послове. Карт. 71. — Особин

његов иметак мора бити тачно пописан. Ап. 40. Ант. 24. — Његов особни иметак не смије нико припремати себи послјје његове смрти, и он га може завјештати по вољи. Ап. 40. IV, 22. Трул. 35. Ант. 24. Кирал 2. — Неправославнима не смије своје завјештати. Карт. 22. 81. — Мора чувати црквени иметак. VII, 12. 13. — Не смије подизати манастире на штету иметка епископије. Прводр. 7. — Тужбе на епископа од кога и када се примају? Ап. 74. II, 6. IV, 9. 21, Карт. 8. 11. 12. 15. 30. 128. 129. — Ко може свједочити на епископа? Ап. 75. IV, 21. — Суд над епископом. Ап. 74. IV, 9. 17. Ант. 14. 15. Сард. 3. 5. 14. Карт. 12. 15. 19. 28. 120. 121. — Због каквих узрока бива одлучен? Ап. 5. 8. 16. 20. 36. 45. 54. 57. 58. 59. 72. Анк. 18. Карт. 123. — Узроци за свргнуће. Ап. 20. 23. 25. 27. 35. 42. 44. 47. 49. 50. 52. 53. 62. 63. 65. 66. 68. 69. 70. 81. 83. 84. III, 2. IV, 2. 18. 27. Трул. 4. 5. 9. 97. Ант. 13. — Узроци за одлучење и свргнуће. Ап. 30. 64. Трул. 86. Ант. 1. — Узроци за анатему. II, 7. Вас. 88. — Узроци за коначно искључење из цркве. Ап. 28. 29. 51. 62. Ант. 4. — Епископ, који бије друге. Ап. 27. 65. Прводр. 9. — Епископ, који је неправо осуђен. III, 3. IV, 29. Сард. 17. — Који је лишен епископства, не може бити ни презвитер. IV, 29. — Да се може изрећи једна осуда на епископа, потребита су бар три друга. Царигра. — Ко злостави епископа анатема је. Соф. 3. — Епископи са вишим правима части и власти (митрополити и патријарси). Ап. 34. I, 4. 6. 7. II, 2. 3. III, 8. IV, 9. 17. 28. Трул. 36. 39. Ант. 9. Сард. 3. 4. 5. Карт. 16. 39. Прводр. 15. — Види: *Клирик*.

Епитимија (Epitima). Епископ може повисити или смањити наложену казан за учињени гријех. I, 12. Трул. 102. Анк. 2. 5. 7. Петр. 11. Атан. Руф., Вас. 2. Григ. Инск. 4. 5. 7. 8. — Који је под епитимијом, а при смрти је, удостојава се св. причешћа. I, 13. — Који се некрено кају, треба их примати. Трул. 43

Ж.

Жена (Uxor). Жена не смије улазити у св. олтар. Лаод. 44. — Мора у цркви мучати. Трул. 70. — Презвитери и ђакони могу живити са својим законитим женама, али се морају у одређена времена од њих уздржавати. Трул. 13. Карт. 4. 25. 70. — Жена епископа мора поћи у далеки манастир, и ако је достојна, може бити произведена за ђаконицу. Трул. 12. 48. — Све-

штене особе, које под изговором благочастија остављају своје жене, осуђују се. Трул. 30. — Са женскињама не треба се заједно купати. Трул. 77. — Који зажели туђу жену. Неок. 4. — Женскиња кад има обично, не мора улазити у цркву. Дион. 2. Тим. 7. — Ако је по ноћи била са мужем, не може се сутрадан причестити. Тим. 5. — Ако је још оглашена, пак јој дође обично, не мора се крестити. Тим. 8. — Која настоји да побаци. Апк. 21. — Која настоји да убије зачети у себи плод. Трул. 91. Апк. 21. — Коју варвари насилују. Григ. Неок. 1. — Који отме туђу жену. IV, 27. — Која учини прелубу. Апк. 20. Вас. 9. 21. 34. — Која остави мужа. Трул. 87. Гастр. 14. Карт. 102. Вас. 35. — Свештена особа не смеје држати у кући доведену женскињу. I, 3.

Животино (Ζῷον). Не смеје се никакво животно на олтару приносити. Ап. 3.

Жртва (Θυσία). Принашање жртве установа је Господња. Ап. 3. Карт. 37. — Св. жртва приноси се на хљебу и вину, помешаном са водом. Карт. 37. — Шта се забрањује приносити на жртву? Ап. 3. Трул. 28. 99. Карт. 37. — Остатке од приноса, послије принесене св. жртве, дијеле међу собом клирици и њерни. Теоф. 8. — Који су незнабожачку жртву приносили. Апк. 6. 8. 9. Петр. 2. 6. 14. — Види: *Литургија*.

3.

Заблуда (Πλάνη). Свака се заблуда предаје анатеми. Карт. 57.

Завјера (Συννομία). Свака је завјера строго забрањена. IV, 18. Трул. 34.

Завјест (Διαθήκη). Књиге Старог и Новог Завјеста. Ап. 85. Лаод. 60. Карт. 24. Атан. о празн., Григ. бог., Амфил.

Заједностојање (Σύστασις). Ступањ кајања. Григ. Неок. 11.

Заклетва (Ὑπόρκος). Свака је заклетва уопће забрањена, особито на зло. Вас. 29. — Кад је положена, не смеје се погазити. Вас. 10. — Који погази заклетву. Ап. 25. Вас. 64. 82. — Који се заклина незнабожачком заклетвом. Трул. 94. — Примјери епископа Севира и презвитера Вијанора. Вас. 10. 17.

Заклињач (Ἐξορκιστής). Ант. 10. Лаод. 26.

Заручена дјевојка (Μυστένθεσσα). Ако је други отме, мора бити опет повраћена првome заручнику. Апк. 41. — Ко је отме, прелубник је. Трул. 98.

Заступник (Τοπογράφης). Карт. 64. 85.

- Заступство епархија* (Τοποτηρησία ἐπαρχικῇ). Карт. 96. — У своме дјеловању морају бити слободна. Карт. 97.
- Зашвор* (Ἐγκλειστρος). Ступањ монаштва. Трул. 41.
- Заштитица* (Ἐκδίκησις). Који штити осуђенога судом епископа, потпада казни. Карт. 62.
- Збор незаконити* (Παρασυναγωγή). Шта је? Вас. 1. — Који без знања епископа зборове сакупљају. Ап. 31. Гангр. 6. Ант. 5. Лаод. 35. Карт. 10. 11. Вас. 1.
- Зимовници* (Χειμαζόμενοι). Анк. 17.
- Злато* (Χρυσός). Види: *Симонија*, *Лакометство*.

И

- Игра* (Κυβία). Свештена особа, која се игри предаје, потпада свргнућу са свога ступња. Ап. 42. — Свјетовњак, који се оној игри предаје. Трул. 50.
- Игумен* (Ἠγούμενος). Старјешина монаха. Царигра. Ап. 2. — Поставља га епископ. Прводр. 1. Карт. 80. — Поставља чане у своме манастиру. VII, 14. — Мора бити за монасима. Прводр. 3. — Мора чувати иметак манастиреки. VII, 12.
- Идол* (Ἰδωλον). Карт. 58. 84.
- Идолопоклонници* (Ἰδωλολάτραι). Вас. 7.
- Идолопоклонство* (Ἰδωλολατρεία). Лаод. 35. — Лакометво идолопоклонство. Григ. Ниск. 6.
- Идолски прилози* (Ἰδωλόθυστα). Анк. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. Петр. 14. Григ. Неок. 1. Вас. 81.
- Идропарастаси* (Ὑδροπαραστάται). Трул. 32. Вас. 1.
- Избор* (Ψήφος). Избор епископа. Ант. 16. — Не смије бити при онима, који су под епитимијом. Лаод. 5. — Избор ередетвом грађанских власти, без учешћа црквених предстојника, нема ваљаности. VII, 3. — При изборима већина одлучује. I, 6. — Епископ, који при избору промјени мнјење, једном већ неказано, лишава се епископске части. Карт. 13.
- Икона* (Εἰκών). Синеи противу св. икона осуђују се. VII, 9. — Часне иконе морају бити у црквама. VII, 7. — На иконама не смије се сликати јакње са значајем И. Христа. Трул. 82. — Забрањују се слике саблажљивог садржаја. Трул. 100.
- Иметак* (Παράρτια). О црквеном иметку води старање епископ. Ап. 38. 41. Ант. 25. Карт. 32. Кир. 2. — Црквени иметак мора бити пошасан. Карт. 33. — Црквени се иметак има марљиво

чувати. Ап. 73. IV, 25. 26. VII, 11. Ант. 24. Карт. 33. Кир. 2. Теоф. 10. 11. — Иметак епископа. Ап. 40. IV, 22. Трул. 35. Ант. 24. Карт. 22. 81. Кир. 2. — Иметак манастирски мора бити пошасан и очуван у цјелости. IV, 24. Трул. 49. VII, 12. 13. 19. Прводр. 1. — Продавање црквеног иметка. VII, 12. Ант. 15. Карт. 26. 33. Теоф. 10. 11.

Ипоџерац (*Ἐπερόδοξος*). Како се у цркву прима? I, 19. II, 7. Трул. 95. Лаод. 7. 8. Вас. 1. 47. — Клирик не смије узети — ипоџерну за жену. IV, 14.

Ипођакон (*ὑποδίακονος*, *ὑπηρέτης*). Не може се доћнати епископских сасуда, ниш почити ораар. Лаод. 21. 22. — Не може дјелити св. хљеб, ниш благосиљати путир. Лаод. 25. — Мора свагда при црквеним вратима стојати. Лаод. 43. — Може га поставити и хорепископ, независно од епископа града. Ант. 10. — Који постави туђега клирика за ипођакона. Сард. 15. — Ако је произведен за ипођакона, не може већ у брак ступити. Трул. 6. — Ако ступи у тајни енонај са женскињом. Вас. 69. — Не смије улазити у гриму. Лаод. 24. — Види: *Клирик*.

Исемејаване (*Ἀλενασία*). Који немјева немощнога. Ап. 57.

Исповједање вјере (*Ομολογία τῆς πίστεως*). Исповједање вјере Никојеке. Сп. Ник. — Исповједање вјере у Оца и Сина и св. Духа потиче из предања. Вас. 91. — Установљено исповједање вјере не смије у ничему бити повријеђено. III, 7. — При исповједању вјере мора се очитовати слободна воља свакога. Неок. 6.

Исповједник (*Ομολογέτης*). Ко је исповједник за вјеру? Петр. 14

Истоак (*Ἀνατολή*). Епископи истока. II, 2. — У вријеме молитве, треба се обраћати истоку. Вас. 91.

Испражivanje награде (*Ἀπαίτησις*). Григ. Неок. 10.

Исус Христос (*Ἰησοῦς Χριστός*). Који се одрече имена Христова. Ап. 62. Вас. 73. Григ. Ниск. 2. — Који се крете, облаче се у Христа. Трул. 96.

J.

Јагње (*Ἀρνός*). У облику јагњета, не треба цртати И. Христа. Трул. 82.

Јаков (*Ἰάκωβος*), брат по тијелу И. Христа, први епископ Јерусалимски. Трул. 32.

Јамчевина (*Εγγύη*). Клирици не смију давати јамчевине за никога.

Ап. 20. — Потражена Халкидонским сабором јамчевина од Египатских епископа. IV, 30.

Јевреји (*Εβραῖοι*). VII, 8. Види: — *Јудеј*.

Јерес (*Αἵρεσις*). Шта је? Вас. 1. — Јерес анатемисане. II, 1. Трул. 1. 95.

Јеретик (*Αἵρετιστής*). Ко је? II, 6. — Како црква суди јеретике? I, 8. 19. II, 1. 4. 6. 7. Трул. 1. 32. 95. Грег. 21. Лаод. 7. 10. Вас. 1. 47. Теоф. 12. — Свјedoцба јеретика на клирика, пак ни на православног свјетовника, не прима се. Ап. 75. II, 6. Карт. 129. — Не прима се у цркву, док не преда анатемисаку јерес. Лаод. 7. — Рукоположење јеретичко нема ваљаности. Ап. 68. — Са јеретичима православни морају бити сносљиви. Карт. 66. — Не треба опћити у молитвама с њима. Ап. 45. 46. 65. Лаод. 6. 8. 32. 33. 37. Тим. 9. — Не мора се с њима брак екванати. IV, 14. Трул. 72. Лаод. 10. 31. Карт. 21. — Кад су при смрти, а покају се, треба их примити. Вас. 5. — Ако су несносљиви, треба тражити противу њих помоћ политичке власти. Карт. 93.

Јермени (*Αρμένιοι*). Обичаји Јерменске цркве. Трул. 32. 33. 56. 89.

Јерусалим (*Ιερουσόλυμα*). — Види: *Елија*.

Јестива (*Βρώσιμα*). Разлика јела. Вас. 76. — Од каквих се јела треба уздржавати? Ап. 63. — Када се пришта хришћанину, кад забрањена јела једе? Грег. Неок. 1. — Свештене особе не смију јести на само са женекњама. VII, 22. — У цркви не смије се постављати ништа за једење. Трул. 74. 76. Лаод. 28. Карт. 42.

Јован (*Ιωάννης*). Папа римски. Соф. 1. — Златоуст. Трул. 32. — Кинарски. Трул. 39.

Јуда (*Ιούδας*). Симонист је једнак Јуди, који је продао Христа. Вас. 90. Тарас.

Јудеј (*Ιουδαῖος*). Који сlijеде јудејским обичајима. Ап. 7. Трул. 11. Лаод. 29. 37. 38.

К.

Кајање (*Μετάνοια*). Ступњы кајања. Вас. 75. Грег. Инск. 12. — Молитве за оне, који се кају. Лаод. 19. — Кад се кајање прима? I, 12. Лаод. 2. Карт. 43. 45. — Треба узимати у обзир више начини, него вријеме кајања. Вас. 84. Грег. Инск. 4. 5. — Види: *Евхистимија*.

Блжати (Θοσιμός). I. 17. Вас. 14. — Свештене особе, које се одају каматарењу. Ап. 44. I, 17. Трул. 10. Лаод. 4. Карт. 5. 16. Григ. Нек. 6. — Види: *Λακόμενοι*.

Канонички Листови (Κανονικά γράμματα). Ко их издаје? Апт. 8. *Канонички пислови* (Κανονικά πράγματα). Какви су? VII, 6.

Кашари (Καθαροί). Види: *Чисти*.

Кинар (Κύπρος). Повластице Кинарског епископа. III, 8. Трул. 39.

Киријан (Κυριακός), Африкански епископ. Трул. 2. — Закључак сабора, држаног при њему, о крштењу јеретика, био је примљен само у појединим црквама, и зато није ушао у евоички црквени канон. Трул. 2.

Киријада (Κυράδιος). Осуђена због неправдѣ. Теоф. 14.

Кирил (Κύριλλος). Значај његов у црквеномe праву. Трул. 2. — Посланица његова Африканском сабору о правилима сабора Никејскога. Одг. Кир.

Класови (Χίδρα). Ап. 3.

Клевеша (Συχοφάρτια). Клеветник на христјанство. VII, 7. — Који измишљавају клеветнички тужбе на свештене особе. I, 6. IV, 21. Карт. 8. 19. 128.

Клименти (Κληρύς). Двије његове посланице. Ап. 85. — Његове Установе. Ап. 85. Трул. 2.

Клирик (Κληρικός). Ко се називље клириком? Трул. 33. VII, 14. Лаод. 24. Вас. 51. — Оне правило за све клирике. Вас. 89. — Какви не могу бити примљени у клир. Ап. 17. 18. 19. 22. 61. 79. 82. I, 2. Неок. 8. Лаод. 3. Атан. Руф., Вас. 12. 89. Теоф. 3. 5. 6. Григ. Нек. 6. — Када може бити примљен у клир, који се тек просвјетлио и обратно? Ап. 18. Неок. 12. — Када се може примити свпух, или при другој каквој немоћи тјелесној? Ап. 21. 77. Ник. 1. — Који не заузме повјерене му службе, или кога не приме. Ап. 37. Трул. 17. Анк. 18. Апт. 18. — Без назначења (ἀπολελυμένως) при извјесној цркви, не може се нико рукополагати. IV, 6. — У једно вријеме не мора се један клирик бројати при двјема црквама. IV, 10. VII, 15. — Не смије прелазити из једнога мјеста у друго. Ап. 14. 15. I, 15. 16. IV, 5. 20. Трул. 18. 20. Апт. 3. 21. Сард. 1. 2. 15. Карт. 54. 90. — Који служе у особним мјестима без знања епископа. Гангр. 6. Карт. 10. Прводр. 12. — Који остављају и одјељују се од свог епископа. Ап. 15. 16. IV, 5. 10. 20. 23. Трул. 17. 18. VII, 10. 55. Апт. 3. 5. Сард. 15. 16. 17. Карт. 54. 90. Прводр. 13. — Не смије ништа предузимати без свог епископа. Ап. 39. Лаод. 57.

— Који увриједи цара, епископа или другога старјешину. Ап. 55. 56. 84. Соф. 3. — Клирици, који за новце добију црквено достојанство. Ап. 29. VII, 5. — Који одлазе у царски двор, без допушта свог црквенога старјешине. Апт. 11. 12. Сард. 8. 9. 21. Карт. 104. 106. — Који онке са онима, који нијесу са црквом. Ап. 10. 45. 46. 63. Апт. 2. 6. — Који признају крштење јеретика или њихове благослове. Ап. 45. 46. Лаод. 32. 37. — Који даривају или постављају за напљеднике јеретике. Карт. 22. 81. 93. — Не смију ни учити, ни боравити са самовласно у туђој цркви. Ап. 14. 15. II. 2. IV, 13. 23. Трул. 17. 20. VII. 10. Анк. 18. Апт. 3. 13. 21. Лаод. 41. 42. Сард. 3. 11. 12. 16. Карт. 23. 71. Прводр. 16. — Који не уче народ. Ап. 58. Трул. 19. 64. — Не смију ступити у војничку или свјетску службу, нити се бавити свјетовним пословима. Ап. 6. 81. IV, 7. VII. 10. Карт. 16. Прводр. 11. — Не смију давати јамчевине за никога. Ап. 20. IV, 30. — Ако су гневљиви. Ап. 65. Сард. 14. — Који одступају од цркве, и баве се којекаквим чаролијама. Ап. 62. Анк. 1. 2. Лаод. 36. Вас. 73. — Који бију. Ап. 65. — Који се предају игри и пијанству. Ап. 42. 43. Трул. 59. — Који полазе крчме. Ап. 42. 43. 54. Трул. 9. VII, 22. Лаод. 24. Карт. 40. 60. — Који се затеку у блудочинству, кривоклетству, крађи или другом смртном грјеху. Ап. 25. 61. Вас. 6. 32. 51. 55. — Који зајере склањају. IV, 18. — Који за три недјеље не дођу у цркву. Трул. 80. — О тужбама на клирике. Ап. 74. II, 6. IV, 9. 21. Карт. 8. 11. 12. 15. 30. 125. 128. Кир. 1. — Нека се не суде код свјетске власти. IV, 9. — Колико и какви могу свједочити на клирике. Ап. 75. IV, 21. Карт. 59. 128. 129. 130. 131. — Суд над клирицима. IV, 9. Карт. 12. 28. 107. — Који су окривљени због каноничкога пријеступа, бивају свргнути, и прелазе у ред свјетовњака. Трул. 21. — Из каквих разлога бивају одлучени, или свргнути, или одлучени и свргнути, а из каквих предани анатема, или са свијем из цркве искључени? Ап. 12. 32. 51. I, 5. IV, 4. 8. Трул. 21. Апт. 6. Лаод. 36. Сард. 13. 14. — Који су неправом одлучени. VII, 4. Сард. 14. 18. 19. Карт. 9. 10. 11. Теоф. 5. — Без односнога листа од свог епископа, никав не смије бити примљен у друго мјесто. Ап. 12. 33. IV, 11. 13. Апт. 7. Лаод. 41. Карт. 16. — Када мир подјељују? Лаод. 19. — Како се издржавају? Ап. 41. Трул. 99. VII, 15. Карт. 16. — Могу бити ожењени, али само првим браком. Трул. 3. 13. — Који је нежењен ступио у клир, смије ли се женити?

- Трул. 6. — Други брак лишава клирике свештенства. Ап. 17. Трул. 3. Неок. 3. Вас. 12. 80. — На свадбама другобрачних не смију ни гостити. Каод. 7. Тим. 11. — С каквима и када се клирици могу женити? Ап. 26. IV, 14. Трул. 6. Карт. 16. — Ожењени морају у одређена времена уздржавати се од својих жена. Трул. 13. Карт. 3 25. 70. Дион. 3. — Осим тијесне родбине, не смију у кући држати никакву женскињу. I, 3. Трул. 5. VII, 18. Вас. 88. — Види: *Епископ, Презвитер, Такоп, Рукоположење, Одлучење, Свргнуће.*
- Књиге апокрифичне* (*Ἀπόκρυφα Βιβλία*). Ап. 69. Атан. о празн. *Књиге каноничке* (*Κανονικά γράμματα*). Ап. 85. Лаод. 60. Карт. 24. Атан. о празн., Григ. бог., Амф. — Осим установљених књига св. Писма, не смију се друге књиге примати. Лаод. 59. Карт. 24. Атан. о празн. — Не смије се поврјеђивати каноничке књиге. Трул. 68. Атан. о празн. — О пријеводу св. Писма. Вас. 15.
- Коначички цркви* (*Ἰπποδρούς*). Трул. 24. 66.
- Коса* (*Θυγίξ*). Вјентачко плетиво косе забрањује се код хришћана Трул. 93. — Који је свргнут са свештеничког ступња, пак се покаје, може стрићи косу, као клирици. Трул. 21. — Жена, која стриже косу, ради привидне аскезе. Гангр. 17.
- Крађа* (*Κλοπή*). Видови крађе. Григ. Ниск. 6. — Који се затече у тајној крађи. Ап. 25. Вас. 61.
- Крв* (*Αἷμα*). Не смије се јести крв животиња. Ап. 63. Трул. 67. Гангр. 2. — Смјешање крви (*Αιμομιξία*) са рођеном сестром, са сестром по оцу или матери, са снахом, са маћијом. Вас. 67. 75. 76. 79.
- Крикка* (*Προσοπτεῖον*). Комичке, сатиричке, трагичке крикке. Трул. 62.
- Крст* (*Σταυρός*). Колика се част мора одавати св. крсту. Трул. 73. — Знаменовање крстом потиче од св. Предања. Вас. 91.
- Крчма* (*Καπηλειόν*). Свештене особе не смију држати крчме. Трул. 9. — Не смију улазити у крчме без пријекне потребе. Ап. 54. Лаод. 24. — У црквеним оградама не смије се заводити крчма. Трул. 76. Карт. 42. — Симонија је уважање крчмарења у духовним постовима. Вас. 90.
- Крштење* (*Βάπτισμα, Φωτισμός*). Треба га обављати по заповиједи Господњој у име Оца и Сина и св. Духа, и у три погружења. Ап. 49. 59. II, 7. Вас. 91. — Право крштење. Ап. 46. 47. Вас. 1. — Обреди при крштењу. Вас. 91. — Епископима и презвитерима у првоме реду приличи да крсте. Ап. 50. — Који се имају крстити, морају бити обучавани претходно у вјери. Трул. 78. Лаод. 46. — Који се крсте морају непоередно бити помазани св. миром. Лаод. 48. — Дјеца се крштавају ради о-

проштаја од гријехова. Карт. 110. — О гријесима прије крштења I, 2. Апк. 12. Теоф. 6. Кир. 5. — Који су крштени од неправославних. Ап. 46. 47. 68. Трул. 95. VII, 7. Вас. 1. — Који су крштени у болести. Неок. 12. Лаод. 47. Карт. 45. Вас. 5. — Крстити по други пут забрањено је. Карт. 48. — Кад се понавља крштење? Трул. 84. Карт. 72. — Кад се жена посекла крети, тиме није крштено и дијете, што јој је у утроби. Неок. 6. — Жена, док има обично, не мора се крстити. Тим. 6. — Не треба крстити у домаћим богомољама. Трул. 31. 59. Прводр. 12. — Мртво тијело не смије се крстити. Карт. 18. — Који је у болести крштен, не може бити презвитер. Неок. 12. — Који се крете, облаче се у Христа. Трул. 96. — Сродство од крштења. Трул. 53. — Свједоци при крштењу. Карт. 45.
Кршатиште (Βαλανεῖον). Трул. 77. Лаод. 30.

Л.

Лакометство (Πλεονεξία, Ἀσχροχερδία, Ἀπληστία). Лакометство је коријен свију злота. Грнг. Ник. 6. — Похлепа за добитком осуђена код свјетовњака, а особито код свештених особа. Ап. 44. I, 17. Трул. 10. VII, 19. Лаод. 4. Карт. 5. 16. Грнг. Неок. 3. Вас. 2. 14. — Лакоми извргава се из цркве. Грнг. Неок. 2.
Личеви (Λιστεροί). II, 7. Трул. 95.
Литургија (Λειτουργία). Не мора се свршавати у кућама. Трул. 31. 59. Прводр. 12. — Ићи у присуству јеретика. Лаод. 6. 9. 32. 33. Тим. 9. — Мора се свршавати на танте. Трул. 29. Карт. 41. 58. — Уз часни пост осм суботе, недјеље и Благовијести, свршава се Литургија пријесосвешћених дарова. Трул. 52. Лаод. 49. — Молитве за оглашене, за оне који се кају и за вјерне при Литургији. Лаод. 19. — Види: *Жртва*.
Лист (Γράμμα). Лист мира. IV, 11. Ант. 7. 8. — Потврди лист. Ап. 12. 33. IV, 11. 13. — Канонички листови. Лаод. 42. — Лист о обављеном рукоположењу. Карт. 89. — Отпусени лист. Трул. 17. Карт. 23. 106. — Царски лист. IV, 12. — Прагматик. IV, 12. — Саборску грамату потписује први епископ. Карт. 85.

М.

Мази мирисаве (Μύρα). Свештене особе не смију употребљавати мирисаве мазе. VII, 16.
Македонани (Μακεδονιστοί). II, 7. Трул. 95.

Максим Киник (Μάξιμος ὁ Κυριζός). II, 4

Максимијаниски (Μαξιμιανισταί) Карт. 67. 69.

Мамона (Μαμωνᾶς). Који служи Мамони продаје Христа. VII, 5. 19. Генад, Тарае. — Види: *Симонија*.

Манастир (Μοναστήριον). Не може се подићи без благослова епископа. IV, 4. VII, 17. Прводр. 1. — Старање о манастирима води епископ. IV. 4. 8. — Освећени манастир не смеје се претворити у свјетска обиталишта. IV, 24. Трул. 49. VII, 13. — Не могу бити двогуби манастири, за мушке и женске заједно. VII, 20. — Не може жена у мушком, ниш мушки у женском манастиру да ноћи. Трул 47. VII, 18. — Женскиња не може бити на служби у мушком манастиру. VII, 18. — Који прими кога у манастир за новце. VII. 16. — Иметак манастирски мора бити пошасан и чуван. IV, 24. Трул. 49. VII, 12. 19. Прводр. 1.

Манихеји (Μανιχαῖοι). Трул. 95. Вас. 1. Григ. Ниск. 2.

Маркелијани (Μαρκελλיאνοί). II, 1.

Маркиониски (Μαρκιωνισταί). Трул. 95. Вас. 1. 47.

Мед (Μέλι). Забрањено је приносити мед на олтару. Ап. 3.

Месо (Κρέας). Не смеје се на олтару приносити. Ап. 3. Трул. 99. — Који се гњушавају меса. Ап. 51. 53. Апк. 14. Гангр. 2. Вас. 86. — Који једе меса задушенога или мршине. Ап. 63. — Зајет не јести свињскога меса. Вас. 28.

Миро сасно (Μύρον, Χρίσμα). Не могу га приређивати презвитери, него епископи. Карт. 6. — Послеје крштења треба дотичнога миропомазати. Лаод. 48. — Који се примају у цркву миропомазањем? II, 7. Трул. 95.

Митрополија (Μητροπολίς). Епископ града, који је царском грама-том добио наслов митрополије, ужива част митрополита, без унутрба власти правог митрополита IV. 12.

Митрополист (Μητροπολίτης). Митрополит је први епископ у дотичној области. Ап. 34. I, 4. Ант. 9. — Епископи сваке поједине народности морају имати езога митрополита. Ап. 34. — Он посланицом сазивље обласни сабор и на истоме пресеједава. Ант. 16. 19. 20. — Ако занемарује сазивањем сабора VII, 6. — Води врховни надзор над свима пословима и епископима његове области. Ап. 34. Ант. 9. — Без њега не могу епископи предузимати ништа, што превазилази границе њихове посебне власти. Ап. 34. Ант. 9. — Преко границе своје области не смеје распростирати своју власт, ниш шта важнијега предузимати без приволе подручних епископа. Ап. 34. II, 2. III, 8.

Ант. 9. — Право његово у избору и посвећену епископа. I, 4 IV, 28. Ант. 19. — Има право посјеђивати области подручних епископа. Карт. 52. — Епископи не могу се удаљавати из својих области без његове грамате. Ант. 11. Карт. 23. — Ако један епископ пропусти понути како мјесто у служби црквеној, митрополит има на то право. VII, 11. — Може при потреби узети из подручне му једне епископске области клирика, и поставити га. Карт. 55. — Саборске грамате потписује митрополит. Карт. 85. — Постављају га области епископи. Сард. 6. — Суд над њим у случају каквога пријеступа састављају епархијални епископи са оближњим митрополитима, III, 1. — Епископи су дужни на бож. служби спомињати име његово. Прводр. 14. — Он је дужан на бож. служби да спомиње име патријарха, од кога зависи. Прводр. 15. — Не мора се називати егзарх свештеника или врховни свештеник (*ἐξάρχων τῶν ἱερέων, ἢ ἄρχων ἱερέα*). Карт. 39. — Види: *Епископ*.

Млијско (Γάλα). Не смије се млијско на олтару приносити. Ап. 3. *Многоженство (Πολυγαμία)*, осуђено. Неок. 3. Вас. 4. 50. 80.

Молитва (Εὐχή, Προσευχή). Какве молитве треба читати? Лаод. 18. Карт. 103. — Треба се молити за грјешнике. Петр. 11. — У вријеме молитве треба се обраћати на исток. Вас. 91. — Муж и жена морају се уздржати од међусобнога опћења у вријеме поста и ради молитве. Трул. 13. Днон. 3. — О молитви Господњој. Карт. 115. 116.

Монах (Μοναχός). Спасоносно је одати се монашком животу. Трул. 40. 43. Прводр. 4. — Какав мора бити монах? VI, 4. — Пређашњи живот не пријечи поступању у монаштво. Трул. 43. — Захтјева се трогодишње некушење прије поступљења у монаштво, осим случаја ако је дотични и као свјетовњак монашки се владао. Прводр. 5. — Захтјева се прописани објет, при зрјеломе разуму. Трул. 40. Вас. 18. 19. — Постриг мора бити у присуству онога, који ће бити духовним оцем новог монаха. Прводр. 2. — Који преступи положени објет. IV, 16. Трул. 44. Ант. 19. Вас. 19. 60. — Монах не смије имати ништа свога. Прводр. 6. — Не смије бити на само са монахињом. VII. 20. — Не смије се бавити ванманастирским пословима. IV, 4. 7. — Не смије улазити у криму. VII. 22. Лаод. 24. — Мора остајати увијек у своме манастиру и љубити тишину. IV, 4. Трул. 46. VII. 22. — Не може поћи у други манастир, без приволе игумана. VII, 21. Прводр. 4. — Епископ сам може назначити монаха, да заузме какву ванманастирску службу,

IV, 3. — Премјештај монаха из једнога манастира у други припада епископу. Прводр. 4. — Који у истини проводи монашки живот, заслужије и достојну част. IV, 4. — Епископ, који захтева предузети монашки живот, не мора себи велике припевајати архијерејскога достојанства. Соф. 2. — Пета правила важе и за *Монахињу* (*Μονάστρια*, *Μονάζουσα*); а види још: *Посајећена Дјевојка*.

Монихинисти (*Μοναχισταί*). II, 7. Трул. 95. Вас. 1.

Мученици (*Μάρτυρες*). Особита част св. мученика у цркви. Трул. 63. — Машти мученика морају бити у основи сваке цркве, VII, 7. — Гдје и када треба држати успомене мученика. Лаод. 51. Карт. 83. — Који презиру зборове у част мученика. Гангр 20. — Који почитује јеретичке мученике. Лаод. 9. 34. *Мученички храмови* (*Μαρτύρια*, *Μαρτυρεῖα*). IV, 6. 8. 10. Лаод. 9. *Мученичке новјести* (*Μαρτυρολόγια*). Од јеретика састављене. Трул. 63.

Н.

Нагловитост (*Προπέτεια*). Клирик, који је нагловит, мора бити свргнут. Ап. 65.

Накит (*Κόσμισις*). Код свенитених особа сваки је накит тијела забрањен. VII, 16.

Напутак (*Εξόδιον*). Нико не мора бити лишен св. Евхаристије, као послѣдњег напутка у вјечни живот. I, 13. Карт. 7. Григ. Инск. 5.

Народ (*Ἔθνος*). Народносно начело мјеродавно у разрешењу црквених области. Ап. 34.

Невјерни (*Ἀπίστοι*). Прије крштења потребито је оглашење за невјернога. I, 2. — Како се примају у цркву. I, 19. II, 7. Трул. 95. Лаод. 7. 8. Вас. 1. 47. — Види: *Јерешик*.

Недјеља (*Κυριακή*). Мора се недјеља особито светковати. Трул. 66. Лаод. 29. Теоф. 1. — Како треба проводити свијетлу недјељу? Трул. 66 — Сваке недјеље епископ мора поучавати народ. Трул. 19. — Не смије се недјељом клечати у цркви. Трул. 90. Петр 5. — Не смије се сухим постити. Ап. 66. Гангр. 18. — Не смије се уз Четрдесетницу јести недјељом месо или јаја. Трул. 56. — Који за три недјеље не дође у цркву. Трул. 80. Сард. 11. — Муж и жена морају се уздржавати од узајамног опћења уочи и на саму недјељу. Дион 3. Тим 5. 13.

- Незнабожац* (*Ἐθνικός*). Ан. 71. IV, 14. Трул. 94. Анк. 7. 24. Лаод. 10. 31. Карт. 21.
- Непокорни* (*Καταφρονήτες*). Клирик због своје непокорности црквеној власти, предаје се грађанском суду. Ант. 5. Прводр. 9.
- Несторије* (*Νεστόριος*). Осуђен заједно са његовим јединомисљеницима. III, 1. 2. 3. 4. 5. 6. Трул. 1. 95.
- Новатијани* (*Νατατιανοί*). Види: *Чисти*.
- Повац* (*Χρῆματα*). Који незаконито повац истражују. VII, 4. Грег. Ниск. 1. — Види: *Симонија*, *Јакомитство*.
- Повишина* (*Κατονοργία*). Забрањена у цркви. Гангр. 21.

0.

- Објет* (*Ἐπάγγελμα*). Објет важи, кад се полаже при зрјеломе разуму. Вас. 18. — Године за полагање објета. Трул. 40. Вас. 18. — Који ступа у монаштво, мора положити објет дјевичанства. Вас. 19. — Који поруши објет. Трул. 44. Анк. 19. Вас. 18. 19. 69.
- Обичај* (*Ἔθος, Συνήθεια*). Црквени обичај има силу закона. Трул. 102. Вас. 87. 91. 92. — Треба се клонити нехришћанских обичаја. Трул. 62. 65. 71. Анк. 24.
- Образац* (*Τύπος*). Образац договора са Донатистима. Карт. 92.
- Оглашени* (*Κατηχομένους*). Ако се случајно причести прије крштења. Тим. 1. — Ако сагријешн. Ник. 14. Неок. 5. Кир. 5. — Ако сиђе с ума. Тим. 4. — Мјеста за оглашене у храмовима. Трул. 93. — Вријеме потребито за оглашење. 1, 2. Лаод. 46. — Гријеси почињени прије оглашења, не потпадају црквеним казнима. Вас. 20. — За оглашене бива у цркви молитва. Лаод. 19. — У остацима од жртвоприношења оглашени немају дијела. Теоф. 8. — Жена оглашена, док има обично, не може бити крштена. Тим. 6.
- Ограда света* (*Περίβολος ἱερός*). Трул. 76.
- Оришци сурови* (*Περίβόλατοι*). Гангр. 12.
- Одијело* (*Ἐσθής, Στάλη*). Свештене особе морају носити прилично одијело. Трул. 27. — Забрањују се ванредни украси у одијелу. VII, 16. Гангр. 21. — Различне наредбе у погледу ношења одијела. Трул. 62. Гангр. 12. 13.
- Одлучење* (*Ἀφορισμός*). Обустава свештеничке службе за неко вријеме. Трул. 3. Сард. 14. Карт. 19. Вас. 69. — За свагда. Трул. 13. Анк. 1. 2. Неок. 8. 9. — Ко може разријешити од одлуче-

ља? Ап. 32. Карт. 133. — Који прими у заједницу одлученога. Ап. 10. 12. 13.

Одречење (*Ἀπορρησις*). Који се одрече свете вјере. Ап. 62. I, 10. 11. Анк. 1. 2. 9. 12. Петр. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. Вас. 73. 81. Грнг. Ниск. 2.

Олтар (*Θυσιαστήριον*). Само са благословом епископа може се подигнути св. олтар Ап. 31. Ант. 5. — Који подигне олтар противу установе без епископа. Ап. 31. Ант. 5. Карт. 10. 18. 83. — Само свештена особа може ући у олтар. Лаод. 19. — Од свјетовњака самоме цару правила допуштају улазити у олтар ради причешћа. Трул. 69. — Жене не смију у олтар улазити. Лаод. 44. — Осим хљеба и вина помијешава са водом, ништа се не смије приносити на олтару. Ап. 3. Трул. 32. 57. 99. Карт. 37. — Који служе олтару морају се у опредјељена времена уздржавати од жена. Трул. 13. Карт. 4. 25. 70.

Онадач (*Αἰδότης*). Сменштена особа не смије бити онадач. Вас. 89.

Опћење (*Κοινωνία*). Опћење у св. причешћу и опћење у молитвама са вијернима. I, 13. Анк. 5. 6. 7. 8. 9. — Свештена особа док је под судом ван је опћења. Карт. 87. — Ко је при смрти удостојава се опћења. I, 13. Грнг. Ниск. 2. 5. — Који се моли са изопћенима. Ап. 10. Ант. 2. — Изопћенога не може други, него његов епископ примити Ап. 12. 13. 32. I, 5. Ант. 6. Сард. 13. Карт. 9. 29. Теоф. 4. — Који су ван опћења, не смију боравити у главном епископском граду. IV, 23. — Који приме или крију изопћене. Карт. 124. Вас. 88. — Изопћени не могу бити тужбоци. Карт. 128. — Изопћени, који крије своју осуду и потајно прелази у другу област. Ап. 13. Карт. 105. — Који се усуде ступити у опћење прије коначне пресуде о њима Сард. 14. Карт. 29. Вас. 88. — Који је од свог епископа искључен из опћења, може се обратити сабору, а послје одлуке сабора не смије више апелирати. I, 5. Ант. 6. 20. Соф. 1. Теоф. 4.

Орар (*Ὠράριον*). Ниже од ђакона нико не смије носити орар. Лаод. 22. 23.

Ориген (*Ὠριγένης*). Трул. 1.

Оригачење (*Φατρία*). Строго забрањено. IV, 18. Трул. 34.

Оскврњење (*Φθορά*). Вас. 25. 49. — Ко насилује дјевојку или удовицу. Ап. 67. Анк. 25. Вас. 18. 21. 22. 75. 76. Грнг. Ниск. 4. — Који је оскврњио жену, мора с њом да живи. Вас. 25. 26. 30.

Оставка епископа (*Παραίτησις τοῦ ἐπισκόπου*). Посл. Ев., Кир. 3.

Отмица (*Ἰσλαγμή*). Који отме женскињу, или судјелује отмичару,

потпада казни. IV, 27. Трул. 92. Вас. 30. — Брак ушљед отмице није брак, него блуд. Вас. 42. — Који отме женскињу, мора је повратити, и тада се тек прима на покајање. Вас. 22. — Који насилује дјевојку. Ап. 67. Вас. 22. 25. 26. 30. — Ко насилује заручену са другим. Апк. 11. Вас. 22. — Која се без приволе старијих предаје човјеку. Вас. 38. 42. — Удова, која ушљед отмице ступи у други брак. Вас. 36.

Ци свети ("Αγιοι Πατέρες). Важност њихових правила. IV, 1. Трул. 2. VII, 1.

П.

Павлијанисти (Παυλιανισταί) I, 19. Трул. 95.

Падене (Πτώσις). Грпјех је падене. Грпг. Ниск. 1. — Који су пали у вријеме гонења (*Παταπτοχότες*), види: *Одречење*.

Папа Римски (Πάπας Ῥώμης). Има првенство части међу свима епископима. II, 3. — Повластице његове утврђене на Никејском I сабору. I, 6. — Потврђене за тијем на сабору у храму св. Софије. Соф. 1. — Његов је пријестол први у реду патријаршеских пријестола. IV, 28. Трул. 36. — Власт његова ограничена на његов патријархат. Карт. Кел. — Које папа Римски одлучи, свргне или преда анатеми, сматрају се одлученима, свргнутима и анатемисанима и од Цариградскога патријарха, и обратно. Соф. 1.

Парамонар (Παραμονάρχος), црквењак. IV, 2.

Парохија (Παροικία.¹⁾ Све парохије једне области морају бити под влашћу дотичнога епископа. IV, 17. Трул. 25. — У разређењу њиховом слиједи се политичком разређењу. IV, 17. Трул. 38. — Епископи не морају нових парохија тражити. Карт. 56.

Пастир (Ποιμήν). Старање пастира о своме духовноме стаду. Трул. 102.

Пасха (Πάσχα). Треба слиједити наредби Никејскога сабора о дању светковања Пасхе. Апт. 1. — Не смије се светковати прије пролетне равнодневице, ни заједно са Јудејима. Ап. 7. Апт. 1. — Картагенска црква имала је јављати у који се дан сваке године има светковати Пасха. Карт. 34. 51. 73. — Како се светкује? Трул. 66.

Патријарх (Πατριάρχης). Одношај презвитера, епископа и митрополита к Патријарху. Прводр. 15. — Види: *Епископ*.

¹⁾ Употребљује се овај израз и у смислу области једног епископа. Види Зонарано тумачење на 14. Ап. правило. *Συγγ.* II, 18.

- Педесетница (Πεντηκοστή)*. I, 20. Вас. 91.
- Пелагије (Πελάγιος)*. Сабор противу њега и Келестија. Карт. 109.
- Пелузини (Πεπουζιανοί)*. Вас. 1.
- Периодесити (Περιοδεῖνται)*. Лаод. 57.
- Петак (Παρασκευή)*. Треба га поштити. Ап. 69. Петр. 15.
- Петар (Πέτρος)*. Апостол. Распет у Риму. Петр. 9. — Петар Александријски и значај његов у црквеном праву. Трул. 2. —
- Печаш дари Дуга свештога (Σφραγὶς δωρεᾶς Πνεύματος ἁγίου)*. Трул. 95.
- Пијанство (Μέθη)*. Свештене особе, које се одају игри или пијанству. Ап. 42. 43. 54. Трул. 9. 50. VII, 22. Лаод. 24. 55. Карт. 49. 60.
- Писмо божанствено (Θεία Γραφή)*. Сваки га мора познавати. VII, 2. — Треба га свето чувати. Тим. 17. — Треба га тумачити према учењу св. Отаца. Трул. 19. — О књигама св. Писма види: *Књиге каноничке*.
- Писмограна (Χαρτοφύσιον)*. Карт. 86.
- Пироване (Συμπόσιον)*. Лаод. 53. Неок. 7. Карт. 60.
- Пјесме тријесета (Τρισάγιον)*. Трул. 81.
- Плаци (Πρόσκλησεις)*. Ступањ кајања. Григ. Неок. 11.
- Плесање ("Ορχήσις)*. Трул. 51. 62. Карт. 60.
- Повластинице (Προνόμιον, Πρεσβεΐα)*. Повластице цркава. I, 6. 7. II, 2. 3. III, 8. IV, 28. Трул. 36. 39.
- Позориште (Σκηνή)*. Трул. 24. 51. 62. 66. Лаод. 54. Карт. 15. 45. 63.
- Побуна (Στάσις)*. Који својом непокорношћу црквеној власти заводе у цркви буне, предају се грађанском суду. Ант. 5. Прводр. 9.
- Појане (Ψαλμοδία)*. Ко може појати у цркви? Лаод. 15. — Треба појати побожно. Трул. 75.
- Појач (Ψάλτης)*. Само канонички постављени појач може у цркви појати. Лаод. 15. — Не мора поштити опар. Лаод. 23. — Може се женити. Ап. 26. — Може узети само православноу. IV, 11. — Који се предаје игри или пијанству. Ап. 43.
- Покајање (Μετάνοια)*. Види: *Кајање*.
- Полагање руку (Επιθέσις τῶν χειρῶν)*. Полажу се руке кад се примају у цркву, који се кају. Карт. 27. — Такође кад се примају у цркву, који се из јересн обраћају. I, 8. II, 7.
- Полтаријани (Πολύτατοι)*. II, 1.
- Понтијска област (Ποντική διοίκησις)*. II, 2. IV, 28.
- Понис (Ἀναρχισμός, Μήτρος)*. Епископ мора имати понис епископа

квенослужитеља. Вас. 89. — Мора постојати попис по реду пријестолоа. Карт. 86. — Иметак црквени мора бити пописан. Карт. 33.

Порођај (Γέννησις) свете Дјеве био је без болова. Трул. 79.

Пост (Νηστεία). Кад свршава велики пост? Трул. 89. Дион. 1. — Треба постити ериједу и петак. Ап. 69. Петр. 15. — Не треба сухим постити суботу и недјељу. Ап. 66. Трул. 55. Гангр. 18. — — Монах, који не пости. Гангр. 19. — Болесни и немоћни разријешава се од поста. Тим. 8. 10.

Постеле (Στρωματή). Не смију се простирати постеле у цркви. Трул. 74.

Правило (Κανών). Која су правила опћеобвезна за сву Христову цркву? IV, 1. Трул. 2. VII, 1. Карт. 1. — Ко их изврше или преступа. Трул. 2. Прводр. 10. — О правилима Никејскога сабора. Одг. Кир., Ат. Карт., Си. Ник., Карт. Кел.

Православни (Ὁρθόδοξος). Не морају православни опћити са поповјерцима. Ап. 70. Трул. 72. Лаод. 9. 29. 32. 33. 37. 39. Карт. 60. — Брак са поповјерцима. IV, 4. — Види: *Вјерни*.

Први епископи (Πρωτεύοντες, Первенствующие). Карт. 39.

Првине плодова (Ἐπίφρα). Не могу се приносити на олтару. Ап. 4.

Предање (Παράδοσις). Вас. 91. 92.

Предстојник цркве (Πρόεδρος). Види: *Епископ*.

Предстојнице (Προκαθήμεναι). Не треба постављати у цркви предстојнице. Лаод. 11.

Презвитер (Πρεσβύτερος). Рукополаже га епископ. Ап. 2. — Мора бити испитан. I, 9. — Мора му бити тридесет година. Трул. 14. 15. Неок. 11. — Не може бити презвитер, ако није изабран од црквене власти. VII, 3. — Не може бити, који је учинио нехотимично убијство. Григ. Ниск. 5. — Који презре свог епископа. Ап. 31. 39. Ганг. 6. Лаод. 57. Карт. 10. 11. Прводр. 13. 14. — Који остави своју парохију. Ап. 15. I, 15. 16. — Који изневјерује своју службу. Ап. 62. I, 11. Петр. 3. 10. — Који се бави свјетовним пословима. Ап. 6. 81. IV, 3. Карт. 16. — Који се не прими повјерене му службе. Ап. 36. — Који ео гнушава мяса. Анк. 14. — Који је сакријешно прије рукоположења, пак је сам свој гријех исповједно. Неок. 9. — Који се устима оскврн. Вас. 70. — Сеоски презвитери не могу служити у градској цркви. Неок. 13. — Сеоски презвитери не могу издавати каноничке листове. Апт. 8. — Мора се причестити кад бива принос. Ап. 8. — Мора помагати сиромасима. Ап. 59. — Мора поучавати и поправљати људе. Ап. 54. Прводр.

9. — Мора назити за понашањем других, који су с њим на црквеној служби. Вас. 89. — Мора спомињати на црквеним службама име свог епископа. Прводр. 13. — Не смије прогнати закониту своју жену. Ап. 5. Трул. 13. 30. Гангр. 4. — Послеље рукоположења не може ступити у брак. Трул. 6. — Који је по незнању ступио био у незаконити брак. Трул. 26. Вас. 27. — Не смије гостити на свадбама другобрачних. Неок. 7. — Не смије држати у кући доведену женскињу. I, 3. Трул. 5. Анк. 19. Карт. 38. Вас. 88. — Види; *Клирик*, *Епископ*, *Бакон*.

Презвиците (*Πρεσβύτερος*). Не смију се постављати у цркви презвитиде. Лаод. 11.

Прекоморски сабор (*Περικατιζή Σύνοδος*). Сабор у Италији ненадлежан за послове Африканске цркве. Карт. 68.

Прелазак (*Μεταβάσις*). Када може бити прелазак свештених особа са једнога мјеста службе на друго? Ап. 14. 15. I, 15. IV, 6. Ант. 3. 13. 21. 22. Сард. 1. 17. Карт. 56.

Прелуба (*Μοιχεία*). Разликује се од блуда и тежа је од блуда. Вас. 18. Гринг. Ниек. 4. — Казни црквене за прелубу. Ап. 48. 61. Трул. 87. Анк. 20. Неок. 8. Карт. 102. Вас. 5. 58. 77. Гринг. Ниек. 4. — Види: *Блуд*.

Прелубник, *Прелубница* (*Μοιχός, Μοιχαίς*). Ап. 48. Трул. 87. 93. 98. Карт. 102. Вас. 7. 9. 18. 31. 35. 37. 60.

Премјештај (*Μεταθέσις*). Када може бити премјештен један епископ са свога на други пријестол? Ап. 14.

Пријатељство (*Φιλία*). Ко је по пријатељству уведен у црквени клир. Вас. 89.

Пријестол (*Καθέδρα*), епископско сједиште. Карт. 39. 71.

Принос (*Προσφορά*). Принос свете жртве мора бити на таште. Карт. 47. — Не смије бити ван цркве. Лаод. 58. — Свршава се после подијељења међусобнога мира. Лаод. 19. — Може ли се за самоубице свршавати принос? Тим. 14. — Какви се и како се приноси примају у цркву? Ап. 3. 4. 38. Гангр. 7. 8. — Види: *Ишургија*, *Жртва*.

Припадање (*Υπόπτασις*). Ступањ кајања. Гринг. Неок. 11.

Пристрастност (*Προσπάθεια*). Ко је по пристрастности уведен у клир. Вас. 89.

Причешће (*Ευχαριστία, Μετέληψις*). Како треба приступити св. причешћу? Трул. 101. — Даје се свакоме, кад је при смрти. I, 13. Карт. 7. Гринг. Ниек. 2. 5. — Не даје се тјелесима мртвих. Трул. 83. — Који се одвраћају од св. Причешћа. Ант.

2. — Који не ће да га приме од ожењенога свештеника. Гангр.
 4. — Може ли се бјесомучни причестити? Тим. 3. — Може ли се причестити, који је по ноћи имао нехотимични скрпене? Дион. 4. Тим. 12. — Може ли се причестити, ко је прије нехотимично мало воде еркнуо? Тим. 16. — Може ли се жена причестити, кад има обично? Дион. 2. Тим. 7. — Не могу се причестити муж или жена, ако су по ноћи били заједно. Тим. 5. 13. — Свештена особа, која се не причести, кад бива принос. Ап. 8. — Који излазе из цркве у вријеме св. Причешћа. Ап. 9. Ант. 2. — Не смије се предавати. Генад. — На празник Пасхе не смију се елати св. тајне у друге парохije у име благослова. Лаод. 14. — Законима дијели св. Причешће епископ или презвитер. I, 18. — Види: *Литургија, Жртва, Принос, Продаја (Πράσις)*. Не смије се никаква трговина заводити у црквама. Трул. 76.
Произвађање (Χειροθεσία). Полагање руку на оне, који се ван св. олтара (ἐξτὸς τοῦ βήματος) постављају. IV, 15. VII, 11. — У емелу рукоположења (χειροτονία). Ант. 17. — Којима је допуштено ступати у брак, после је добишеног произвођења? Ап. 26. IV. 14. Трул. 6. Карт. 16.
Противајд (Κήρυγμα). Вас. 91.
Пророк (Προφήτης). Карт. 5.
Просвјетљење (Φωτισμός). Види: *Крштење*,
Псалми (Ψαλλμοί). Како се читају у цркви? Лаод. 17. — Само се они смију читати у цркви, који су у св. Пнему. Лаод. 59.
Птице небеске (Πτείνα τοῦ οὐρανοῦ). Вас. 15.
Пустињак (Ἐρημίτης). Трул. 42.
Путир свети (Ἅγιον ποτήριον). Трул. 32. Прводр. 10.

Р.

- Разбојник (Δραστής)*. Како се суде? Григ. Неок. 6. — Који ступају с њима у борбу. Вас. 55. — Који се предају пљачкању у вријеме рата. Григ. Неок. 8.
Развод (Λύξενσις, Λύσις τοῦ γάμου). Повод к разводу. Вас. 9. Тим. 15. — Који се развео, не може се опет женити. Ап. 48. Трул. 87. Карт. 102. Вас. 48.
Раскол (Σχίσμα). Шта је? Вас. 1. — Који производи раскол, потпада анатеми. Карт. 10. 11.
Раскошност (Βλαζεία). Забрањена код свештених особа. Трул. 96. VII. 16.

Рат (*Πόλεμος*). Убијства у рату не суде се као права убијства. Вас. 13.

Рибе морске (*Ἰχθύες τῆς θαλάσσης*). Вас. 15.

Ријеч Божија (*Λόγος τοῦ Θεοῦ*). Који слуша Божију ријеч, а не покурава јој се, мора себе корити. Тим. 17.

Рим (*Ρώμη*). Види: *Папа Римски*. — Нови Рим. Цариград. II, 3.

Роб (*Δούλος*). Види: *Слуга*

Родитељи (*Γονεῖς*). Који запуштају своју дјецу. Гангр. 15. Карт.

35. — Дјeca, која се уклањају од својих родитеља. Гангр. 16.

Рођење Христово (*Γέννησις τοῦ Χριστοῦ*). Трул. 79.

Рукоположење (*Χειροτονία*).¹⁾ Постављање на свештену службу у св. олтару (*ἑρτός τοῦ βήματος*). Ап. 1. 2. 35. I, 4. III. 8. Трул. 33. 37. VII, 2. 3. Ант. 13. 19. Лаод. 12. Сард. 6. Карт. 13. 18. 49. 56. Вас. 89, — Саставља одлучну запријеку за брак за свакога клирика, почињући од иноћакона на више. Ап. 26. Трул. 3. 6. Неок. 1. — Може бити рукоположен само онај, који је дао објет живјети у дјевичанству, или који се само једанпут, и то са беспријекорном дјевојком вјенчао. Ап. 17. 18. 26. Трул. 3. 13. 26. Вас. 12. 27. — Чија је жена затечена у прељуби, не може бити рукоположен. Неок. 8. — Жена онога, који је примно епископско рукоположење, мора поступити у удаљени од епископскога ејединица манастир. Трул. 48. — Свјетовњак не може одма за епископа бити рукоположен, него мора на свакоме ступњу установљено вријеме остати. Ап. 80. I, 2. Прводр. 17. — Године, што мора имати особа, кад се за различне ступње рукополаже. IV, 15. Трул. 14. 15. Неок. 11. Карт. 16. — Прије рукоположења потребит је марљиви пенит. 1, 9. Лаод. 12. Кир. 4. — Недостојни, ако је и рукоположен, бива свргнут. Теоф. 3. — Епископи не смију рукополагати преко својих граница. Ап. 14. 35. I, 16. II, 2. III, 8. Трул. 20. Ант.

¹⁾ „Данас се рукоположењем (*χειροτονία*) називље чин молитава посвећења над изабраним за свештеничку службу и призивање на њега св. Духа, јер архијереј, кад благосиља онога, који се рукополаже, пружа руку; а у древности и сами избор (*ἡρώς*) називао се хиротонијем. Јер кад је дотичним грађанима допуштено било бирати епископе, народ се скупио и једин су жељели овога, други онога. Па да би гласови већине добили надмоћје, бирачи, кажу, пружали су руке и по томе су се гласови бројали, и кога је већина жељела, сматрао се изабран на архијерејство; и од онога је узета ријеч рукоположење. Ову ријеч у ономе смислу употребљавали су и Они сабора, називајући рукоположењем и сами избор.“ *Зонара* на 1. Ап. правило. *Συντ* II, 2. Према ономе различитом употребљавању те ријечи у правилима, ја сам је већим дијелом превађао са „постављање“, а овдје сам је задржао у смислу, што јој Зонара даје, и какав она код нас данас уопће има.

13. 22. Сард. 3. 11. 12. — Не смију рукополагати за новац или због неке части. Ап. 29. IV, 2. Трул. 22. VII, 5. 19. Вас. 90. Генад., Тарас. — Нико не може бити рукоположен, док му нијесе сви укућани православни. Карт. 36. — Ко је због болести био напрјечац крштен, или на коме лежи сумња о тешкоме гријеху, или је положио заклетву, не може бити рукоположен. Ап. 61. I, 10. Неоκ. 12. Вас. 10. 64. 82. — Особитост сталска не пријечи никоме, да буде рукоположен. Ап. 77. Трул. 33. — Рукоположење мора се обављати јавно и са приволом и у присуству свештенства. Теоф. 7. — Који су ван општења не могу присуствовати при рукополагањима. Лаод. 5. — Који добија рукоположење мора бити поучен, да чува црквена правила. Карт. 18. — Рукоположени добијају грамату од оних, који обављају рукоположење. Карт. 86. 89. — Не може бити нико рукоположен без назначења на одређено мјесто (*ἀπολελυμένος*). IV, 6. — Рукоположење се не понавља. Ап. 68. Карт. 48. Вас. 1.

С.

Сабор (*Σύνοδος*). Важност саборских наредаба. I, 2. III, 8. Трул. 2. Ант. 4. 20. Карт. 18. — Епископи, који не долазе на сабор. Ап. 36. I, 5. IV, 19. Трул. 8. VII, 6. Ант. 20. Лаод. 40. Карт. 18. 51. 73. 36. 95. — Саборске посланице потписује митрополит. Карт. 85. — *Епархијални* или митрополитански сабор. I, 5. II, 2. IV, 19. Ант. 16. 19. — Учесници на епархијалноме сабору. I, 6. IV, 19. Трул. 8. Ант. 20. Лаод. 40. Карт. 76. — Држање епархијалнога сабора. Ап. 37. I, 5. IV, 19. Трул. 8. VII, 6. Ант. 20. Карт. 95. — Дјелокруг епархијалнога сабора. Ап. 14. 34. 37. I, 4. 5. IV, 9. 17. 28. Трул. 25. VII, 3. 6. Ант. 9. 16. 18. 19. 20. 23. Лаод. 40. Сард. 3. Карт. 11. 13. 26. 34. 95. 98. 120. Прводр. 14. — *Дијецезални* или патријаршески сабор. II, 6. Ант. 12. Карт. 18. 76. — *Помјесни* сабори, којих су правила општеобвезна за цркву. Трул. 2. Прводр., Соф. — *Васионски* сабори. I, 2. III, 8. Трул. 1. 2. VII сабор.

Саватијани (*Σαββατιανοί*). II, 7.

Савелијани (*Σαββελιανοί*). II, 1. 7. Трул. 95.

Сакрофори (*Σακχαφοροί*). Вас. 47.

Самозбијца (*Αὐτοσφύτης*). Тим. 14.

Свагдашњи (*Αεὶπαρόντες*). Трул. 1.

Светојерђе (*ἱεροστέλλειν*). Осуда оних, који дирну у шта црквено. Ап. 72. Прводр. 10. Триг. Ниск. 6. 8. — Светојерђе је низводити епископа на презвитерски ступањ. IV, 29.

Света мјеста (*ἱεροὶ τόποι*). Уважење потребито к светим мјестима. Трул. 74. 97.

Свештеник, Свештена особа (*ἱερεὺς, ἱερατικός, λειτουργός*).¹⁾ Трул. 77. Лаод. 41. 42. — Свештеника не мора бирати скуп свјетине (*ὑπὸ τοῦ ὄχλου*) Лаод. 13. — Дјеца свештеника. Карт. 15. — Који се затеку у тешкоме гријеху бивају свргнути. Ап. 25. I, 9. Трул. 4. 21. Неок. 1, 9. Карт. 27. Вас. 3. 16. 32. 43. 51. 70. — Види: *Клирик, Презвитер*.

Свештенички збор, Свештенство (*ἱερατεῖον*). Свештенство утиче у пословима црквене управе дотичне епископске области Теоф. 7. 10.

Свједок (*Μάρτυς*). Ко може бити свједок? Карт. 131. Теоф. 9. — Свједоџба једног самога нема ваљаности. Ап. 75. II, 2. Карт. 132. — Не може свједочити пред вишим судом један, који је прије дотични посао сам просуђивао. Карт. 59. — Свједоци при крштењу. Трул. 84.

Свједоџба (*Μαρτύριον*). За посвједочавање служе свештеним особама заповиједи Господње. VII, 1.

Сајетовињак (*Λαικός*). Свјетовињак не смије узимати на себе учитељско достојанство у цркви, нити узилазити на амвон. Трул. 33. 64. Лаод. 15 — Не смије се сам причешкивати. Трул. 58. — Не смије улазити у олтар. Трул. 69. — Не смије учествовати у раскалашним гозбама. VII, 22. — Не смије се купати заједно са женскињама. Трул. 77. Лаод. 30. — Који се предаје игри или пијанству. Ап. 43. Трул. 50. — Ако увриједи цара. Ап. 84. — Ако прогне закониту своју жену. Ап. 48. — Који се не покорави своме епископу. Ап. 31. IV, 8. — Који нанесе уврједу своме епископу, анатема је. Соф. 3. — Који немијава оне, који имају какву тјелесну ману. Ап. 57. — Који се гушава брака, или меса и вина. Ап. 51. — Који једе забрањена јела. Ап. 63. — Који следи јудејским обичајима. Ап. 64. 70. — Који не

¹⁾ Разлика свештеника у ужем смислу од осталих, свједока је: Свештене особе (*ιερωμένοι*) они су, који служе у олтару, наиме, епископи, презвитери, ђакони и инођакони; клирици (*κληρικοί*) су они, који служе у храму ван олтару, наиме, чаци, чувари светих сакуда и слични; аскети (*ἀσκηταί*) су монаси, који нијесу још добили епископскога посвећења, него који имају само монашки постриг, јер монаси, који су добили посвећење од епископа називају се клирицима. Тумач. Валаамона на 77. Трулако и Зонаре на 42. Лаодикийско. *Σύρυт.* II, 485. III, 210.

пости у прописана времена. Ап. 69. — Који себе ушкони. Ап. 24. — Који за три недјеље не дође у цркву. Трул. 80. Сард. 11. — Не може бити примљен у клир, ако му је жена прелубница, а ако је послѣје рукоположења његова учинила прелубу мора се с њоме развести. Неок. 8.

Свилене жалџие (*Bήρος*). Види: *Одијело*.

Свргнуће (*Καθαιρέσις*). Епископа може свргнути велики сабор, а кад нема сабора, дванаест других епископа, презвитера шест епископа, ђакана три епископа, остале клирик сам епископ. Карт. 12. 20. Царигра. — Који је правилно свргнут, не смије већ служити, ниш се тужити на осуду. Ап. 28. Апт. 4. 12. 15. Сард. 14. Вас. 88. — Који опћи са свргнутим. Ап. 71. Апт. 4. — Кад се покаје, који је био свргнут. Трул. 21. Карт. 27. — Који је због свог благочастија био свргнут од епископа неблагочастивога. III, 3. — Свргнутога не смије нико бранити. Карт. 62.

Северијани (*Σεβηριανοί*). Трул. 95.

Село (*Χώρα*). Не морају се епископи постављати у селима. Лаод. 57. — У градовима не могу служити свештеници са села без допушта епископа. Неок. 13. — Сеоски презвитери не издају каноничке листове. Апт. 8.

Сикера (*Σίκερα*). Ап. 3.

Симоџија (*Σίμωνος αἵρεσις*). Продавање или куповање благодати Духа светога подлежи анатемѣ. Ап. 29. IV. 2. Трул. 22. 23. VII, 4. 5. 15. 19. Вас. 90. Генад., Тарас.

Синагога (*Συναγωγή*). Ап. 64. 71. — Види: *Јудеј*

Сиромаш (*Πένητες*). Сиромаша треба помагати. Ап. 38. 41. IV, 11. Теоф. 11. — Сиротински домови. IV, 10.

Скупи сајетине (*Ὀζυλος*). Немају права заузимати мјеста у цркви који су скупом свјетине изабрани. Лаод. 13.

Славословље (*Δοξολογία*). Вас. 92.

Слиједи (*Τεφλός*). Слијени не може бити епископ. Ап. 78.

Слике (*Γραφεί*). Саблажњиве се слике забрањују. Трул. 100.

Слуга (*Ουζέτης, Δούλος*), роб. Ап. 82. IV, 4. Трул. 85. Гангр. 3. Вас. 40. 42. 49. 53.

Службе црквене (*Ὁμολογία ἐκκλησιαστική*). Трул. 7. — Установљења су каноничког. IV, 2. 3. 23. 26. Трул. 7. VII, 11. 19. Гангр. 7. 8. Лаод. 57. Карт. 57. 97. Теоф. 10. — Клирик не смије се одрицати од службе, коју му епископ повјерава. Карт. 31.

Слушање (*Ἀκρόασις*). Ступањ кајања. Гринг. Неок. 11.

Смијешање крви (*Αἰμομιξία*). Види: *Крв*.

Чирт (Θάνατος). Који је при смрти мора бити удостојен св. Причешћа. I, 13. Апк. 6. — Треба се молити за оне, који су при смрти. Карт. 7. — Тјелесима мртвих не треба давати св. Причешћа, нити их крстити. Трул. 83. Карт. 18.

Сине зашадике (Τόμος τῶν δευτέρων). II, 5.

Сребро (Ἄργυρος). Види: *Симонија*, *Лакомство*.

Среброљубље (Φιλὰργυρία). Вас. 90. — Види: *Симонија*, *Лакомство*.

Сриједи (Τετράς). Треба постити сриједу. Ап. 69. — Зашто? Петр. 15.

Сродство (Συγγένεια). Духовно сродство важније од тјелеснога. Трул. 53. — До каквог је степена тјелеснога сродства брак забрањен? Трул. 54. Неок. 2. Вас. 23. 26. 68. 78. 84. Тим. 11. — Духовнога? Трул. 53.

Ступање (Σύστασις). Ступањ кајања. Григ. Неок. 11.

Старатељ (Φροντιστής). Старатељ црквени. Карт. 78. 79.

Страдање (Πάθος). Како се морају проводити дани Спаситељнога страдања? Трул. 89.

Странци (Ξένοι). Ап. 41. Апт. 7. 28. Теоф. 11. — Домови за странце. IV, 10.

Ступањ црквени (Εκκλησιαστικὸς βαθμός). На свакоме ступњу црквеноме мора дотични дуже времена остати. Сард. 10. Прводр. 17. Ко се одриче пријекли на виши ступањ, не може служити ни на нижем. Карт. 32. — Који су неправо свргнути, заузимају онст свој пређашњи јерархички ступањ. III, 3.

Субота (Σάββατον). Строги се пост не мора одржавати суботом, осим једне. Ап. 66. Трул. 55. — Не смије се светковати субота по јудејском обичају. Лаод. 29. — Шта се из св. Писма има суботом читати? Лаод. 16. — Кад свршава пост на велику суботу? Трул. 89. Дион. 1. — Суботом морају се муж и жена уздржавати од опћења. Дион. 3. Тим. 5. 13.

Суд од освешени (Σχεδὸν ἱερόν) Ап. 73 Прводр. 10.

Судство (Τὰ περὶ τὰς δίνας¹⁾). Надлежност црквенога суда. IV, 9. Апт. 15. Сард. 3. Карт. 15. 96. 104. 122. — Суд над епископом Ап. 74. Апт. 14. Карт. 12. 19. Кир. 1. — Суд над осталима, који клиру припадају. Карт. 12. 20. 79. Теоф. 6. — Призив на виши суд. IV, 9. 17. Сард. 3. 4. 5. 14. Карт. 11. 28. 62. 125. — Види: *Тужилац*, *Свједок*.

Туживљење (Τυγοίησις). Види: *Брак*.

¹⁾ „Ако има један клирик да се тужи противу другога клирика, или противу епископа, или противу митрополита, он мора сходно законима подијети своју тужбу пред онај суд, коме потпада оптужени; јер клирици и монаси морају предстати пред судом мјестнога епископа, епископ пред судом митрополита, а митрополит пред судом патријарха“. Ватсамон на 9. правило IV вас. сабора. Σύγг., II, 238.

Т.

- Тамница* (*Φυλακή*). Који неоправдано затварају у тамницама свештене особе. Соф. 3. — Држање у тамници. Петр. 2.
- Тарасије* (*Ταρασίος*), Цариградеки. Његова посланица о еимонији саставља извор права.
- Теодор Моисеусеки* (*Θεόδωρος Μοισουεστίας*) Трул. 1,
- Теодорит* (*Θεοδωρίτης*). Трул. 1.
- Теодил* (*Θεοφύλιος*), Александријеки. Његов значај у црквеном праву. Трул. 2.
- Тетрадити* (*Τετραδικαί*). II. 7. Трул. 95.
- Тјелело* (*Σώμα*). Тјелесна мана не скрива човјска. Ап. 57. 77.
- Тимошеје* (*Τιμόθεος*), Александријеки. Његов значај у црквеном праву. Трул. 2.
- Ткање* (*Ὁμόρφη*). Нико не смије узимати из цркве на своју употребу црквена ткања. Ап. 73. Прводр. 10.
- Трећи брак* (*Τρίτογαμία, Τριγαμία*). Види: *Брак*.
- Тројица света* (*Ἁγία Τριάς*). Јединство св. Тројице. Карт. 2.
- Тужилац* (*Κατήγορος*). Ко може бити тужиоцем епископа? Ап. 74. II, 6. IV, 9. 17. 21. Карт. 8. 128. — Ко не може бити тужилац? Карт. 128. 129. 130. — Тужилац и оптужени. Карт. 30.

У.

- Убијца* (*Φορέυς*). Ко је? Ап. 65. Трул. 91. Анк. 21. 22. 23. Вас. 2. 8. 11. 13. 33. 43. 52. 54. 55. 56. 57. Григ. Ниек. 5. — Казни за хотимично и нехотимично убијство. Ап. 65. I, 11. Вас. 7. 8. 11. Григ. Ниек. 5. — Случајно убијство. Ап. 65. Вас. 8. 11. — Убијање непријатеља у рату није незаконито. Атан. Ам. — Жена, која настоји да убије зачети у себи плод. Трул. 91. Анк. 21. Вас. 2. 8. — Свештене особе, које бију или убију кога. Ап. 27. 65. Прводр. 9. Вас. 55.
- Увјерјед* (*Ὑβρις*). Клирик, који увјерједи цара, бива свргнут, а цвјетовињак одлучен. Ап. 84. — Који увјерједи свештену особу. Ап. 55. 56. — Који друге уопће врјеђа. Теоф. 14.
- Удављено* (*Πνιγτός*). Забрањује се јести. Ап. 63. Трул. 67. Гангр. 2.
- Удар* (*Πληγή*). Који нанесе коме смртни удар убијца је. Ап. 65. Вас. 43.
- Удовица* (*Χήρα*). Које се називљу удовицама у црквеном смислу? Вас. 24. — Удово стање ниже је дјевичанства. Вас. 48. — Удовица или удовац, ако ступе у нови брак. Вас. 24. 53. —

Црква мора помагати удовицама. Теоф. 11. — Од којих се година посвећују цркви. IV, 15. Трул. 40. — Који узме удовицу, не може бити свештеник. Ап. 18. — Жена свештене особе не може се удати по други пут. Трул. 48. — Удовица проста може се удавати. Вас. 41.

Уздржност (*Εγκράτεια*), Свештене особе морају се одиговати уздржаношћу. Ап. 5. Трул. 12. 13. 30. 48. Гангр. 4. Карт. 3. 4. 16. 25 — Види: *Дјевичанство*.

Ујам незаконити (*Πλεονεσιμός*). Грпг. Ниск. 6. — Види: *Такопство*.
Уље (*ἔλαιον*). Мазане вијерних уљем од предања је. Вас. 91. — Болесницима и у дане строга поста допушта се употребљавати уље. Тим. 10.

Уерттај (*Επίβασις*). Уерттање свештених особа у туђе црквене области. II, 2. IV. 4. 23. Трул. 18. 20. VII, 10 Анк. 18. Ант. 17 21. Неок. 13. Сард. 1. 2. 3. 11. 16.

Установе Апостолеке (*Διατάξεις τῶν Ἀποστόλων*) Ап. 85. — Одбачена им ваљаност за црквено право. Трул. 2.

Учинељ (*Λιδέσχαλος*). Мора бити пенитан. Ап. 80. — Предстојници цркава морају сваки дан, а особито у празничне дане, да уче клир и народ. Ап. 53. I, 2. 16. Трул. 19. Лаод. 19 Карт. 71. 121. 123.

Φ.

Фотије (*Φώτιος*), патријарх. Соф. 1.

Фотинијани (*Φωτεινιστοί*). II, 1. Лаод. 7.

Фриги (*Φρύγες*). II, 7. Трул. 95. Лаод. 8. — Види *Монтанисти*.

Χ.

Хиротесија (*Χειροθεσία*). Види: *Произвађање*.

Хиротонија (*Χειροτονία*). Види: *Рукположење*.

Хоренископ (*Χορεπίσκοπος*). На какве ступње црквене могу хоренископи сами по себи клирике постављати? VII, 4. Ант. 10. Вас. 89. — Само са дозволом епископа града могу постављати презвитере. Анк. 13. Ант. 10. — Постављени су по примјеру седамдесеторице. Неок. 14. — Издају листове мира, као епископи града. Ант. 8. — Ништа важнијега не могу предузимати без знања епископа града. Лаод. 57. Вас. 89.

Христјанин (*Χριστιανός*). Сваки мора по слободној вољи примати подвиг христјанства. Карт. 108. — Који приноси дарове у не-

христјанске храмове. Ап. 71. — Који онђе са јудејима или јеретицима Ап. 64. VII, 8. Лаод. 9. 29. — Који врцебају име Христово. Вас. 45. — Који се обраћају гатаоцима и сличнима Трул. 61. — Не смије се христјанин кунати заједно са женскињама. Трул. 77. — Клеветници на христјане. VII, 7.

Христос (Χριστός). Прави је Бог и човјек. Трул. 1. — Ко се одриче имена Христово. Ап. 62. Анк. 1. 2. Вас. 73. Гринг. Ниск. 2. — Не смије се цртати Христос у облику јагњета. Трул. 82. — Кроз крштење вјерни се облаче у Христа. Трул. 96. — Васкресење Христово. Трул. 66. 90. Дион. 1.

Хроми (Χρόνος). Који немјевају хроме, Ап. 57.

Ц.

Цар (Βασιλεύς). Као помазаник Христов он сам од свијетовњака улази у олтар. Трул. 69. — Који га увриједи. Ап. 84. — Никакав клирик без допушта старије црквене власти, или без нарочитога позива, не може поћи к цару. II, 6. Ант. 11. 12. Сард. Карт. 106. — Царска повластица (προπόμιον βασιλικόν) у погледу митрополија. IV, 12.

Цариград (Κωνσταντινουπόλις). Нови Рим. II, 3. — Цариградеки епископ. IV, 23. Трул. 36.

Црква (Εκκλησία). Повластице црква морају се штовати. I, 6. 7. II. 2. IV, 28. Трул. 36. — Разређење црквених области упоређује се према разређењу политичком. IV, 17. Трул. 33. — Кипарска црква. III, 8. Трул. 39. — Како се управљају цркве? II, 2. — Црквена област не смије прелазити у наслѣдство. Ап. 76. — Удова црква. Посл. Еф., Ант. 16. Карт. 78. — Помирење Римске и Цариградеке цркве. Соф. 1. — Помирење Римске и Александријске цркве. Карт. 101. — Види: *Дом Божији*.

Црквени илешак (Εκκλησιαστική πρόημα). Треба да је пописан и да се свето чува. Ант. 24. Карт. 33. Кир. 2. — Ко њим управља? Ап. 38. 41. IV, 26. Ант. 25. Кир. 2. — Може се употребљавати на потребе клира и ради помагања сирота, удовица и стране браће. Ант. 25. Теоф. 11. — Не смије се продавати, ништа га нико смије себи присвајати. Ап. 73. VII, 12. Анк. 15. Карт. 33. Теоф. 10. — Треба да се зна, шта је епископско, шта ли црквено. Ап. 40. Ант. 24. — Иметком удове цркве управља црквени економ. IV, 25.

Црквенослужитељи (Υπερῆται). Види: *Клирици*.

Ч.

Част (*Τμή*). Клирик, који произведе раскол, лишава се свештеничке части. Апт. 5. — Монах, који проводи у истини монашички живот, достојан је части. IV, 4. — Који брани осуђенога клирика, или погази своје обећање, лишава се части. Карт. 13. 62. — Који у други брак ступи, лишава се свештенства, али част сјединица може уздржати. Трул. 3.

Чатац (*Ἀγαυόστης*). Чатац се произвађа ван олтара (*ζευθοῦσία*). VII, 14. — Може се женити. Ап. 26. IV, 14 — Кад достигне зрјело доба, мора се или женити, или положити објет дјевичанства. Карт. 16. — Ко се два пута женио, не може бити чатац. Ап. 17. — Који падне у блуд. Трул. 4. Вас. 69. Теоф. 6. — Не може у цркви носити оружје. Лаод. 23. — Не мора се поклањати пред народом у цркви. Карт. 16.

Четвртак (*Πέμπτη*). Велики Четвртак. Трул. 29. Лаод. 50,

Четврти брак (*Τετραγαμία*). Види *Многоженство*.

Четрдесетница (*Τεσσαρεσθστή*). Уз Четрдесетницу, осим суботе, недјеље и Благовјести, свршава се Литургија пријесвешћених дарова. Трул. 52. Лаод. 49. -- Мора се строго постити. Ап. 69. Лаод. 50. — Који једу јаја и сир уз Четрдесетницу. Трул. 56. — Уз Четрдесетницу, осим суботе и недјеље, не могу се светковати успомене мученика. Лаод. 51. — Не смије се вјенчавати или славити рођен дан. VII, 22. Лаод. 52. — Ко може бити разријешен од поста? Ап. 69. Тим. 8. 10. — Кад свршава пост Четрдесетнице? Трул. 89. Дион. 1.

Четридесетодневници (*Τεσσαρεσθκαιδεκαίτηται*). II, 7. Трул. 95. Лаод. 7.

Чисти (*Καθαροί*). Новатијани. I, 8. II, 7. Трул. 95. Лаод. 7. Вас. 1. 47. Теоф. 12.

Чистоћа (*Ἀγνεία*). Чистоћа мора одликовати свештене особе. Карт. 3.

Р А З У А Ш Њ Е Њ Е

скраћених ријечи у Помоћнику у четрнаест наслова и у овоме Прегледу.

Ап.		Правила св. Апостола.
I.		" првог васионскога сабора
II.		" другог " "
III.		" трећег " "
IV.		" четвртог " "
VII.		" седмог " "
Трул.		Трулског, исто-шестог вас. сабора.
Посл. Еф.		Посланица Ефескога сабора (стр 55-56).
Анк.		Правила Анкирскога сабора.
Неок.		Неокесаријскога "
Гапгр.		Гапгрекога "
Ант.		Антиохијскога "
Лаод.		Лаодикијскога "
Сард.		Сардикијскога "
Царигр.		Цариградскога сабора о Бостарекој енарх.
Карт.		Картагенскога сабора.
Карт. Вон.		Посланица Карт. саб. папи Вонифацију (ст 216-220).
Одг. Кир.		Одговор Кирила Картаг. сабору. (стр. 220).
Ат. Карт.		Посланица Атика Картаг. сабору (стр. 221).
Сп. Ник.		Синел који садрже Никејски символ (стр. 221).
Карт. Кел.		Посланица Карт. саб. папи Келестину (стр. 222-225).
Прводр.		Правила Цариградскога I II саб. у храму св. Апостола.
Соф.		" " " " св. Софије.
Днон.		" Днонисија Александријског.
Григ. Неок.		" Григорија Неокесаријског.
Петр.		" Петра Александријског.
Атан. Ам.		Посланица Атанасија великога Амуну.
Атан. о праз.		Поз 39. посланице Атанасија о празницима.
Атан. Руф.		Посланица Атанасија Руфинијану.

Вас.		Правила Василија великог.
Григ. Ниск.		Григорија Ниског.
Тим.		Питања и одговори Тимотија Александријског.
Теод.		Правила Теофила Александријског.
Кир.		Кирила
Григ. бог.		Из стихова Григорија богослова.
Амф.		Амфилохија.
Генад.		Окружна посланица Генадија Цариградског.
Тарас		Посланица Тарасија Цариградског папи Адријану.

С А Д Р Ж А Ј.

	СТРАНА
Предговор другом издању	V
Из предговора првом издању	IX
Приступ	XIII
I. О изворима каноничкога права	XIII
1. О правилима светих Апостола	XIX
2. О правилима васионских сабора	XXII
3. О правилима помјесних сабора	XLII
4. О правилима светих Отаца	XLIX
II. О зборницима каноничкога права.	LX
1. Помоканон у XIV наслова	LXI
2. Кормчаја книга	LXXIV
3. Книга Правилъ	C
4. <i>Πηδαγῶγος</i>	CV
5. Д ерептарѣ леџиѣ	CXI
III. О начину, како је приређен овај Зборник.	CXX
Помоканон у четрнаест наслова.	1
Правила светих Апостола	23
Правила васионских сабора	39
Правила првог вас. сабора	41
Правила другог вас. сабора	48
Правила трећег вас. сабора	52
Посланица трећег вас. сабора Памфилиј- ском сабору	55
Правила четвртог вас. сабора.	57
Правила петог-шестог вас. сабора	66
Правила седмог вас. сабора	104
Правила помјесних сабора	115
Правила Анкирскога сабора	117
Правила Неокесаријскога сабора	123

Правила Гангрскога сабора	126
Правила Антиохijsкога сабора	130
Правила Лаодикијскога сабора	138
Правила Сардикијскога сабора	147
Правило Цариградскога сабора при Нек- тарију	156
Правила Картагенскога сабора	158
Посланица Бонифацију, епископу Римске цркве.	216
Одговор Кирила Акександријскога	220
Посланица Атика Цариградскога	221
Синес Никејскога сабора.	221
Посланица папи Келестину	222
Правила Цариградскога сабора у храму св. Апостола	226
Правила Цариградскога сабора у храму св. Софије.	236
Правила светих Отаца	239
Блажени Дионисије Александријски.	241
Свети Григорије Неокесаријски	245
Блажени Петар Александријски	250
Свети Атанасије велики.	260
Свети Василије велики	267
Тимотије Александријски	305
Свети Григорије богослов	311
Свети Амфилохије	312
Свети Григорије Ниски.	314
Теофил Александријски	324
Свети Кирил Александријски	329
Генадије Цариградски	332
Тарасије Цариградски	338
Азбучни и аналитички преглед	345
Разјашњење скраћених ријечи	382

